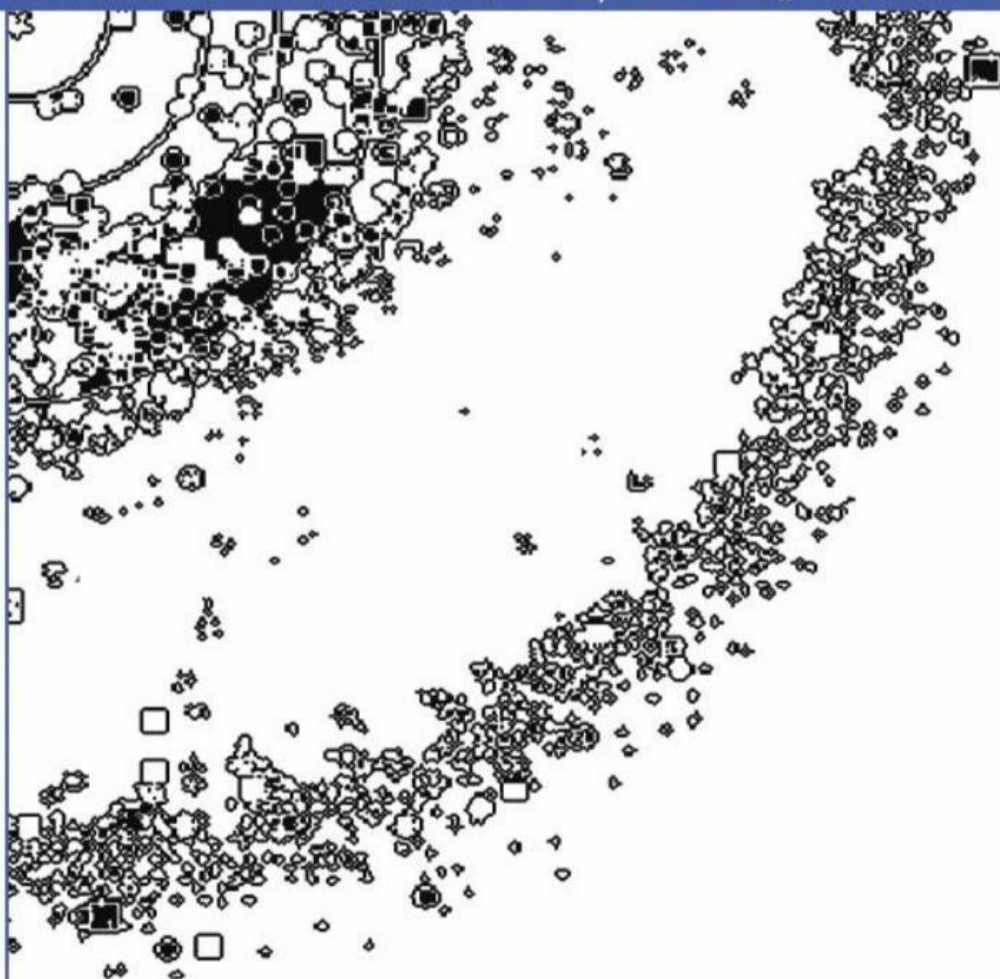

STUDII

DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

REVISTĂ EDITATĂ SUB EGIDA UNIVERSITĂȚII DE VEST „VASILE GOLDIȘ” DIN ARAD

VOLUMUL XXI, Nr. 3, SEPTEMBRIE 2025

STUDII DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

VOLUME XXI, ISSUE 3, SEPTEMBER 2025

VOLUME XXI, N° 3, SEPTEMBRE 2025

VOLUMUL XXI, NR. 3, SEPTEMBRIE 2025

Revistă editată sub egida / journal published under the auspices / revue éditée sous les auspices

UNIVERSITĂȚII DE VEST „VASILE GOLDIȘ” DIN ARAD, ROMÂNIA

și în parteneriat cu / and in partnership with / et en partenariat avec:

LE DÉPARTEMENT DE ROUMAIN
D'AIX-MARSEILLE UNIVERSITÉ, FRANCE

LE CAER – EA 854 D'AIX-MARSEILLE UNIVERSITÉ, FRANCE

LE CIRMI DE L'UNIVERSITÉ PARIS 3 – SORBONNE NOUVELLE, FRANCE

FACULTATEA DE FILOSOFIE,
DEPARTAMENTUL DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ,
UNIVERSITATEA DIN NOVI SAD, SERBIA

UNIVERSITY FRIEDRICH SCHILLER JENA,
INSTITUTE FOR SLAVIC LANGUAGES, JENA, GERMANY

INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE „TITU MAIORESCU”
AL ACADEMIEI ROMÂNE FILIALA TIMIȘOARA

L'ASSOCIATION INTERNATIONALE DE PSYCHOMÉCANIQUE DU LANGAGE (A.I.P.L.),
PARIS, FRANCE

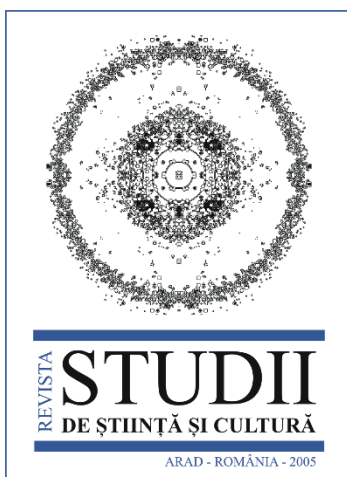
UNIVERSITATEA ROMA TOR VERGATA, ITALIA

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „ALEXANDRU D. XENOPOL”, ARAD

TIPOGRAFIA GUTENBERG – EDITURA GUTENBERG UNIVERS, ARAD

UNIVERSITATEA DIN ORADEA, ROMÂNIA

UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA
FACULTATEA DE LITERE, ISTORIE ȘI TEOLOGIE

ISSN 1841-1401 (print)
ISSN - L 1841-1401
ISSN 2067-5135 (online)

<https://doi.org/10.63840/UVVG.SSC>

BDI Index Copernicus International

Revistă **evaluată pozitiv**, după criteriul citărilor, în **I. C. Journals Master List 2017**, cu un scor ICV (Valoare Index Copernicus) de **67,53 puncte**.

La propunerea **Centrului Național ISSN**, publicația „**Studii de știință și cultură**” (Online) = ISSN 2067-5135, ISSN-L 1841-1401 a fost înscrisă în catalogul **ROAD** (<https://road.issn.org>), catalog internațional al publicațiilor științifice open-access, administrat de **Centrul Internațional ISSN**, sub egida **UNESCO**.

Colegiul editorial / Editorial Board:

Președinte de onoare / Honorary president: **Prof. univ. dr. Coralia Adina COTORACI**, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
Director / Director: **Dr. Viviana MILIVOIEVICI**, cercetător științific, Academia Română, Filiala Timișoara
Redactor-șef / Editor-in-Chief: **Conf. univ. dr. Speranța-Sofia MILANCOVICI**, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
Redactor-șef executiv / Executive editor: **Prof. univ. dr. emerit Alvaro ROCCHETTI**, Université Paris 3, Sorbonne Nouvelle, France
Redactor-șef fondator / Editor-in-Chief founder: **Prof. Vasile MAN**, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Consiliul științific – Referenți / Scientific Board:

Acad. Prof. univ. dr. Thede KAHL, University of Jena, Germania
Acad. Mihai CIMPOI, Academia de Științe a Republicii Moldova
Prof. univ. dr. Jérôme ROUDIER, Universitatea Catolică din Lille, Franța
Prof. univ. dr. Louis BEGIONI, Universitatea Roma Tor Vergata, Italia
Prof. univ. dr. Emilia PARPALĂ, Facultatea de Litere, Universitatea Craiova, România
Prof. univ. dr. Rodica BIRIȘ, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
Prof. univ. dr. Sophie SAFFI, Université d'Aix-Marseille AMU, Franța
Prof. univ. dr. Gilles BARDY, Université d'Aix-Marseille AMU, Franța
Prof. univ. dr. Ștefan OLTEAN, Universitatea „Babeș Bolyai” Cluj-Napoca, România
Prof. univ. dr. Teodor Ioan MATEOC, Universitatea din Oradea, România
Prof. univ. dr. Marina PUIA-BĂDESCU, Universitatea din Novi Sad, Republica Serbia
Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA, Universitatea „Petru Maior”, Târgu-Mureș, România
Prof. univ. dr. Mircea MUTHU, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, România
Prof. univ. dr. Lucian CHIȘU, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, Academia Română, București, România
Prof. univ. dr. Virginia POPOVIĆ, Universitatea din Novi Sad, Republica Serbia
Conf. univ. dr. Gabriel Dan BĂRBULEȚ, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, România
Conf. univ. dr. Daniel CRISTEA-ENACHE, Universitatea din București, România
Dr. Doru SINACI, Biblioteca Județeană „A. D. Xenopol”, Arad, România
Dr. Viviana MILIVOIEVICI, cercetător științific, Academia Română, Filiala Timișoara, Institutul de Cercetări Socio-Umane „Titu Maiorescu”, România
Dr. Grațiana BENGĂ-ȚUȚUȚIANU, cercetător științific, Academia Română, Filiala Timișoara, Institutul de Cercetări Socio-Umane „Titu Maiorescu”, România
Dr. Bogdan Mihai DASCĂLU, cercetător științific, Academia Română, Filiala Timișoara, Institutul de Cercetări Socio-Umane „Titu Maiorescu”, România
Conf. univ. dr. Stăncuța DIMA-LAZA, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
Conf. univ. dr. Mihaela BUCIN, Universitatea din Szeged, Ungaria
Conf. univ. dr. Dana PERCEC, Universitatea de Vest din Timișoara, România
Conf. univ. dr. Gabriel BĂRDĂȘAN, Universitatea de Vest din Timișoara, România
Conf. univ. dr. Vasile-Ioan POP, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Secretariat de redacție:

Lect. univ. dr. Laura-Rebeca STIEGELBAUER, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
Lect. univ. dr. Ștefan Iaroslav DANIEL, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
Dr. Maria PANTEA, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
Design: Ivița MILIVOIEVICI
Administrator Site: Viviana MILIVOIEVICI
Logo și design copertă revista „Studii de știință și cultură”: Călin MAN

Adresa / Editorial Office: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
310025, ARAD, Bd. Revoluției nr. 94-96; telefon: 0040/0257/280335; mobil +40763016032;
fax 0040/0257/280810; www.revista-studii-uvvg.ro, e-mail: studii.ssc@gmail.com

Revistă fondată în anul 2005, indexată în Bazele de Date Internaționale (BDI) CEEOL (www.ceeol.com) din Frankfurt, Germania, EBSCO HOST Publishing, din Statele Unite (www.ebscohost.com), INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL, Varșovia, Polonia (www.indexcopernicus.com), DOAJ LAND UNIVERSITY LIBRARIES, Suedia (www.doaj.org), THE LINGUIST LIST, SUA, ERIH PLUS (dbh.nsd.uib.no). Revistă științifică evaluată și acreditată de CNCS, în 2020, profil umanist, domeniul FILOLOGIE.

În numele libertății absolute de exprimare, autorii răspund în mod direct de conținutul materialelor publicate sub semnătură proprie.

CONTENTS / SOMMAIRE / CUPRINS

<https://doi.org/10.63840/UVVG.SSC>

<https://doi.org/10.63840/UVVG.SSC.2025.82>

ROMAN CULTURES – ROMANIAN CULTURE / CULTURES ROMANES – CULTURE ROUMAINE / CULTURI ROMANICE – CULTURĂ ROMÂNEASCĂ 11

Alexandra RUSCANU 12
THE CRITICAL AMBIVALENCE OF E. LOVINESCU AND THE EMERGENCE OF FEMININE LITERATURE AT "SBURĂTORUL"

L'AMBIVALENCE CRITIQUE D'E. LOVINESCU ET L'ÉMERGENCE DE LA LITTÉRATURE FÉMININE AU «SBURĂTORUL»

AMBIVALENȚA CRITICĂ A LUI E. LOVINESCU ȘI EMERGENȚA LITERATURII FEMININE LA „SBURĂTORUL”

Anca Mariana LAZEA 21
AUTOBIOGRAPHY. IDENTITARIAN STORYTELLING IN BLAGA'S OPERA
AUTOBIOGRAFIA. STORYTELLING IDENTITAR ÎN OPERA LUI BLAGA

Daniel CRISTEA-ENACHE 31
THE PACT WITH REALITY IN MIRCEA DINESCU'S POETRY
LE PACTE AVEC LA RÉALITÉ DANS LA POÉSIE DE MIRCEA DINESCU
PACTUL CU REALITATEA ÎN POEZIA LUI MIRCEA DINESCU

Camelia BOF (căs. HREBAN) 38
FROM MYTH TO LITERATURE
DU MYTHE À LA LITTÉRATURE
DE LA MIT LA LITERATURĂ

Delia-Maria RADU, Andrada MARINĂU 46
FLAVOURS OF SELF, HISTORY AND SOCIETY IN *THE BOOK OF WHISPERS AND WASTED MORNING*
SAVEURS DE SOI, DE L'HISTOIRE ET DE LA SOCIÉTÉ DANS *LE LIVRE DES MURMURES ET UNE MATINÉE PERDUE*
AROMELE SINELUI, ISTORIEI ȘI SOCIETĂȚII ÎN *CARTEA ȘOAPTELOR ȘI DIMINEAȚA PIERDUTĂ*

Felicia CENUȘĂ	54
NICOLAI COSTENCO'S WRITINGS FROM THE GULAG, OR THE STORY OF A DESTINY	
LES ECRITS DU GOULAG DE NICOLAÏ COSTENCO OU L'HISTOIRE D'UN DESTIN	
SCRIERILE DIN GULAG ALE LUI NICOLAI COSTENCO SAU POVESTEA UNUI DESTIN	
Lucian-Vasile SZABO	61
TRAGEDY AND DILEMMAS IN THE PROSE OF E. A. POE	
TRAGÉDIE ET DILEMMES DANS LA PROSE D'E. A. POE	
TRAGEDIE ȘI DILEME ÎN PROZA LUI E. A. POE	
Irina Maria ALDEA	68
CORRESPONDENCE AS METATEXT – A READING OF FLAUBERTIAN AESTHETIC PRINCIPLES	
LA CORRESPONDANCE COMME MÉTATEXTE – UNE LECTURE DES PRINCIPES ESTHÉTIQUES FLAUBERTIENS	
CORESPONDENȚA CA METATEXT – O LECTURĂ A PRINCIPIILOR ESTETICE FLAUBERTIENE	
Mihai Tiberiu VAS	75
KNOWLEDGE AND PRAXIS FROM MICHEL FOUCAULT'S PERSPECTIVE	
CONNAISSANCES ET PRAXIS DU POINT DE VUE DE MICHEL FOUCAULT	
CUNOAȘTERE ȘI PRAXIS DIN PERSPECTIVA LUI MICHEL FOUCAULT	
Velimir MLADENović	83
THE NUCLEAR SHADOW AFTER THE COLD WAR: ENCYSTED MEMORY, SECULAR THEOLOGY, AND RESPONSIBILITY IN <i>LE RAYON BLEU</i> BY SLOBODAN DESPOT	
L'OMBRE NUCLÉAIRE APRÈS LA GUERRE FROIDE : MÉMOIRE ENKYSTÉE, THÉOLOGIE SÉCULIÈRE ET RESPONSABILITÉ DANS <i>LE RAYON BLEU</i> DE SLOBODAN DESPOT	
UMBRA NUCLEARA DUPA RAZBOIUL RECE: MEMORIE INCAPSULATA, TEOLOGIE SECULARA ȘI RESPONSABILITATE IN <i>LE RAYON BLEU</i> DE SLOBODAN DESPOT	
GERMANIC LANGUAGES AND CULTURES / ROMANIAN LANGUAGE AND CULTURE / CULTURES ET LANGUES GERMANIQUES / CULTURE ROUMAINE / LIMBI ȘI CULTURI GERMANICE / LIMBĂ ȘI CULTURĂ ROMÂNEASCĂ	98
Alexandra Roxana MĂRGINEAN	99
NARRATIVE BREADCRUMBS IN CHARLES MARTIN'S <i>SEND DOWN THE RAIN</i>	
INDICES NARRATIFS DANS LE ROMAN <i>SEND DOWN THE RAIN</i> PAR CHARLES MARTIN	
MARCAJE NARATIVE IN ROMANUL <i>SEND DOWN THE RAIN</i> DE CHARLES MARTIN	

Corina FÖLDI	112
PAST PERFECT AND PRESENT NOSTALGIA: HISTORY AND MEMORY IN JULIAN BARNES' <i>ENGLAND, ENGLAND</i>	
LE PLUS-QUE-PARFAIT ET LA NOSTALGIE PRÉSENTE : HISTOIRE ET MÉMOIRE DANS <i>ENGLAND, ENGLAND</i> DE JULIAN BARNES	
TRECUTUL PERFECT ȘI NOSTALGIA PREZENTĂ: ISTORIE ȘI MEMORIE ÎN <i>ENGLAND, ENGLAND</i> DE JULIAN BARNES	
Anemarie ARSENIE	122
GENDER-SPECIFIC POWER RELATIONS IN MONIKA HELFER'S <i>LAST HOUSE BEFORE THE MOUNTAIN</i>	
GESCHLECHTSSPEZIFISCHE MACHTVERHÄLTNISSE IM ROMAN <i>DIE BAGAGE</i> VON MONIKA HELFER	
RELĂȚII DE PUTERE ÎNTRE SEXE ÎN ROMANUL <i>DIE BAGAGE</i> DE MONIKA HELFER	
Bianca TULEA	129
STORIES WITHOUT WORDS: THE SILENT BOOK AND THE IMPORTANCE OF VISUAL STORYTELLING	
HISTOIRES SANS MOTS : LE LIVRE SANS TEXTE ET L'IMPORTANCE DU RÉCIT VISUEL	
POVEȘTI FĂRĂ CUVINTE: CARTEA MUTĂ ȘI IMPORTANȚA NARAȚIUNII VIZUALE	
TRANSLATIONS – TRANSLATION STUDIES / TRADUCTIONS – ÉTUDES DES TRADUCTIONS / TRADUCERI – TRADUCTOLOGIE	135
Ana-Maria DASCĂLU-ROMIȚAN	136
“TRANSLATING MEANS INTERPRETING THE TEXT AS IF READING IT ALOUD – ONLY IN ANOTHER LANGUAGE” – TRANSLATING, INTERPRETING, MEDIATING: INTERPRETATIVE TECHNIQUES USING THE EXAMPLE OF KOBO ABE	
« TRADUIRE, C'EST INTERPRÉTER LE TEXTE COMME SI ON LE LISAIT À VOIX HAUTE – MAIS DANS UNE AUTRE LANGUE » – TRADUIRE, INTERPRÉTER, TRANSMETTRE : TECHNIQUES INTERPRÉTATIVES À PARTIR DE L'EXEMPLE DE KOBO ABE	
„ÜBERSETZEN HEISST, DEN TEXT ZU INTERPRETIEREN, ALS WÜRD MAN IHN LAUT VORLESEN – NUR IN EINER ANDEREN SPRACHE“ – ÜBERSETZEN, DEUTEN, VERMITTELN: INTERPRETATIVE TECHNIKEN AM BEISPIEL KOBO ABES	
Patricia Cornelia GRIGORAȘ, Daniel DEJICA	147
BRIDGING KNOWLEDGE AND PRACTICE: PEDAGOGICAL STRATEGIES AND RESEARCH DIRECTIONS FOR TECHNICAL TRANSLATION IN THE DIGITAL AGE	
ARTICULER SAVOIR ET PRATIQUE : STRATÉGIES PÉDAGOGIQUES ET ORIENTATIONS DE RECHERCHE POUR LA TRADUCTION TECHNIQUE À L'ÈRE NUMÉRIQUE	
PUNȚI ÎNTRE CUNOAȘTERE ȘI PRACTICĂ: STRATEGII PEDAGOGICE ȘI DIRECȚII DE CERCETARE PENTRU TRADUCEREA TEHNICĂ ÎN ERA DIGITALĂ	

Alexandra-Maria VRÎNCEANU	159
SYNTACTIC PROCESSES USED BY AI ASSISTANTS IN TRANSLATION – A CASE STUDY OF CURRENT NEWS ARTICLES	
PROCESSUS SYNTAXIQUES UTILISÉS PAR LES ASSISTANTS IA EN TRADUCTION – UNE ÉTUDE DE CAS D'ARTICLES D'ACTUALITÉ	
PROCESELE SINTACTICE FOLOSITE DE ASISTENȚII IA ÎN TRADUCERE – STUDIU DE CAZ PE ARTICOLE POLITICE DE ACTUALITATE	
Petra BAČUVČÍKOVÁ	175
FREE MONOLOGIC SPEAKING AS PART OF TRANSLATORS' AND INTERPRETERS' FIRST-LANGUAGE COMPETENCE	
FREIES MONOLOGISCHES SPRECHEN ALS TEIL DER ERSTSPRACHLICHEN KOMPETENZ VON ÜBERSETZER: INNEN UND DOLMETSCHER: INNEN	
VORBIREA MONOLOGICĂ LIBERĂ CA PARTE A COMPETENȚEI ÎN LIMBA MATERNĂ A TRADUCĂTORILOR ȘI INTERPREȚILOR	
SCIENTIFIC CULTURE / CULTURE SCIENTIFIQUE / CULTURĂ ȘTIINȚIFICĂ	185
Cristian BENȚE	186
CULTURAL CROSSROADS: THE IMPACT OF MIGRATION ON NATIONAL IDENTITY AND SOCIETAL TRANSFORMATION	
CROISEMENTS CULTURELS : L'IMPACT DE LA MIGRATION SUR L'IDENTITÉ NATIONALE ET LA TRANSFORMATION SOCIÉTALE	
RĂSCRUCI CULTURALE: IMPACTUL MIGRAȚIEI ASUPRA IDENTITĂȚII NAȚIONALE ȘI A TRANSFORMĂRII SOCIETALE	
Rodica Teodora BIRIȘ	201
MYTHS AND FAIRY TALES	
MYTHOS UND MÄRCHEN	
MITURI ȘI BASME	
Bogdan Mihai DASCĂLU	207
TWO SPECIAL IMAGOLOGICAL EXAMPLES: QUESTIONED IDENTITY AND ANNULLED ALTERITY	
DEUX EXEMPLES IMAGOLOGIQUES PARTICULIERS : IDENTITÉ REMISE EN QUESTION ET ALTÉRITÉ ANNULÉE	
ZWEI BESONDERE IMAGOLOGISCHE BEISPIELE: IN-FRAGE-GESTELLTE IDENTITÄT UND ANNULIERTE ALTERITÄT	

Florin DOCHIA	212
POSTHUMANISM AND TRANSHUMANISM	
POSTHUMANISME ET TRANSHUMANISME	
POSTHUMANISMUS UND TRANSHUMANISMUS	
POSTUMANISM ȘI TRANSUMANISM	
Ana-Maria IONESCU	220
THE ROLE OF THE LINGUISTIC AND CULTURAL MEDIATOR IN OVERCOMING CULTURAL STEREOTYPES	
LE RÔLE DU MÉDIATEUR LINGUISTIQUE ET CULTUREL DANS LE DÉPASSEMENT DES STÉRÉOTYPES CULTURELS	
ROLUL MEDIATORULUI LINGVISTIC ȘI CULTURAL ÎN DEPĂȘIREA STEREOTIPURILOR CULTURALE	
Izabellla MALI, Daniel DEJICA	226
LOCALIZATION, TECHNOLOGY, AND AI: TRANSFORMING GLOBAL COMMUNICATION	
LOCALISATION, TECHNOLOGIE ET INTELLIGENCE ARTIFICIELLE : TRANSFORMER LA COMMUNICATION MONDIALE	
LOCALIZARE, TEHNOLOGIE ȘI INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ: TRANSFORMAREA COMUNICĂRII GLOBALE	
Ioana NISTOR	238
<i>THE PATH OF TRUE CULTURE</i> : REGULATION FOR THE ESTABLISHMENT OF POPULAR LIBRARIES UNDER THE GUIDING OF BISHOP IOAN MEȚIANU (1890)	
<i>LA VOIE DE LA VÉRITABLE CULTURE</i> : RÈGLEMENT POUR LA FONDATION DE BIBLIOTHÈQUES POPULAIRES SOUS LA CONDUITE DE L'ÉVÊQUE IOAN MEȚIANU (1890)	
<i>CALEA CULTURII CELEI ADEVĂRATE</i> : REGULAMENT PENTRU ÎNFIINȚAREA DE BIBLIOTECI POPORALE SUB PĂSTORIREA EPISCOPULUI IOAN MEȚIANU (1890)	
Laura-Rebeca STIEGELBAUER	243
HUMAN-LANGUAGE MEDIATION IN AI SYSTEMS: A SIX-STAGE PROMPTING FRAMEWORK FOR INCLUSIVE TEFL PRACTICE	
MÉDIATION DU LANGAGE HUMAIN DANS LES SYSTÈMES D'IA : UN CADRE DE PROMPTING EN SIX ÉTAPES POUR UNE PRATIQUE TEFL INCLUSIVE	
MEDIEREA LIMBAJULUI UMAN ÎN SISTEMELE DE INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ: UN CADRU DE PROMPTING ÎN ȘASE ETAPE PENTRU O PRACTICĂ TEFL INCLUZIVĂ	
Raul PAȘCALĂU	253
THE ROLE OF TECHNOLOGY IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING FOR STUDENTS	
LE RÔLE DE LA TECHNOLOGIE DANS L'APPRENTISSAGE DES LANGUES ÉTRANGÈRES POUR LES ÉTUDIANTS	

Ivana IVANIĆ, Ema DURIC

262

INTRINSIC MOTIVATION IN LEARNING ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE: CHALLENGES AND INSIGHTS

LA MOTIVATION INTRINSÈQUE DANS L'APPRENTISSAGE DU ROUMAIN LANGUE ÉTRANGÈRE : ENJEUX ET ÉCLAIRAGES

MOTIVAȚIA INTRINSECĂ ÎN ÎNVĂȚAREA LIMBII ROMÂNE CA LIMBĂ STRĂINĂ: PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE

Irina DINCĂ

277

SEMANTIC CONSTELLATIONS OF THE VERB *A CĂDEA* (*TO FALL*): RECOGNISING RELATED WORDS TO DEVELOP THE PLURILINGUAL AND PLURICULTURAL REPERTOIRE OF FOREIGN STUDENTS LEARNING ROMANIAN AS A SECOND LANGUAGE

CONSTELLATIONS SÉMANTIQUES DU VERBE *A CĂDEA* (*TOMBER*): RECONNAÎTRE DE MOTS APPARENTÉS POUR DÉVELOPPER LE RÉPERTOIRE PLURILINGUE ET PLURICULTUREL DES ÉTUDIANTS ÉTRANGERS APPRENANT LE ROUMAIN COMME LANGUE SECONDE

CONSTELAȚII SEMANTICE ALE VERBULUI *A CĂDEA*: RECUNOAȘTEREA UNOR CUVINTE ÎNRUDITE PENTRU A DEZVOLTA REPERTORIUL PLURILINGV ȘI PLURICULTURAL AL STUDENȚILOR STRĂINI CARE ÎNVĂȚĂ LIMBA ROMÂNĂ CA L2

Alexandra Denisa IGNA, Adina BANDICI

290

TEACHING GERMAN CULTURE AND CIVILIZATION THROUGH COOPERATIVE LEARNING

LANDESKUNDEVERMITTLUNG DURCH KOOPERATIVES LERNEN

PREDAREA CULTURII ȘI CIVILIZAȚIEI GERMANE FOLOSIND ÎNVĂȚAREA PRIN COOPERARE

Roxana MIHELE, Bianca BRETAN, Eugen WOHL

303

MEETING STUDENTS' PROFESSIONAL NEEDS: INSIGHTS FROM A NEEDS ANALYSIS SURVEY FOR M.A. PHILOLOGY STUDENTS

ÎN ÎNTÂMPINAREA NEVOILOR PROFESIONALE ALE STUDENȚILOR: STUDIU DE CAZ PE BAZA UNUI SONDAJ DE ANALIZĂ DEDICAT NEVOILOR MASTERANZILOR ÎN FILOLOGIE

Ryma BARAITAME, Rym DJALAB

318

IMPACT OF NARRATIVE INPUT ON THE DEVELOPMENT OF WRITING SKILLS: THE CASE OF FIRST-YEAR STUDENTS OF ITALIAN AS A FOREIGN LANGUAGE (FL)

IMPATTO DELL'INPUT NARRATIVO SULLO SVILUPPO DELLA COMPETENZA SCRITTA: CASO DEGLI STUDENTI DI PRIMO ANNO ITALIANO LS

- Nicolae BOBARU** 332
ILLNESS AS METAPHOR AND THE CRISIS OF GENDER: THE LIVED LEGACIES OF SUSAN SONTAG IN A WORLD OF CONTAGION AND COLLAPSE
- LA MALADIE COMME MÉTAPHORE ET LA CRISE DU GENRE : LES HÉRITAGES VÉCUS DE SUSAN SONTAG DANS UN MONDE DE CONTAGION ET D'EFFONDREMENT
- BOALA CA METAFORĂ ȘI CRIZA GENULUI: MOȘTENIRILE TRĂITE ALE LUI SUSAN SONTAG ÎNTR-O LUME A CONTAGIUNII ȘI A COLAPSULUI
- Radu GRIGORE** 346
ALTIZER – SOME CONSIDERATIONS ON RADICAL THEOLOGY
- ALTIZER – QUELQUES CONSIDÉRATIONS SUR LA THÉOLOGIE RADICALE
- ALTIZER – CÂTEVA CONSIDERAȚII ASUPRA TEOLOGIEI RADICALE
- Irina-Ana DROBOT** 359
AN ANALYSIS OF THE SHORT STORY *ASA: THE GIRL WHO TURNED INTO A PAIR OF CHOPSTICKS* BY NATSUKO IMAMURA
- UNE ANALYSE DE LA NOUVELLE *ASA: LA FILLE QUI S'EST TRANSFORMÉE EN UNE PAIRE DE BAGUETTES* PAR NATSUKO IMAMURA
- O ANALIZĂ A NUVELEI *FATA CARE S-A TRANSFORMAT ÎN BEȚIȘOARE* DE NATSUKO IMAMURA
- Mihai Ionuț FĂȚ** 371
THE ORIGINS AND SIGNIFICANCE OF “FATE” IN THE HAN DYNASTY *FU* POETRY OF ZHAO YI
- LES ORIGINES ET LA SIGNIFICATION DU « DESTIN » DANS LA POÉSIE *FU* DE ZHAO YI DE LA DYNASTIE HAN
- ORIGINILE ȘI SEMNIFICAȚIA „DESTINULUI” ÎN POEZIA *FU* A LUI ZHAO YI DIN DINASTIA HAN
- Hicham LOUKHAILA** 383
A FACELESS WAR: THE REPRESENTATION OF THE ALGERIAN IN *L'ENNEMI INTIME* IN THE LIGHT OF FRANTZ FANON
- UNE GUERRE SANS VISAGE : LA REPRÉSENTATION DE L'ALGÉRIEN DANS *L'ENNEMI INTIME* À LA LUMIÈRE DE FRANTZ FANON
- UNA GUERRA SENZA VOLTO: RAPPRESENTAZIONE DELL'ALGERINO IN *L'ENNEMI INTIME* ALLA LUCE DI FRANTZ FANON
- Sergiu LOZINSCHI** 405
FROM THE UNDERWORLD TO THE SANATORIUM. MYTH AND LIMINALITY IN OLGA TOKARCZUK'S *THE EMPUSIUM*
- DEL INFRAMUNDO AL SANATORIO. MITO Y LIMINALIDAD EN *TIERRA DE EMPUSAS* DE OLGA TOKARCZUK

Adina-Maria MEZEI	418
A PROFILING OF STUDENT-EXTRACTED COLLOCATIONS FROM A BIOLOGY-SPECIFIC CORPUS	
UNE ANALYSE DES COLLOCATIONS EXTRAITES PAR DES ÉTUDIANTS Á PARTIR D’UN CORPUS SPECIALISÉ EN BIOLOGIE	
O ANALIZĂ A COLOCAȚIILOR EXTRASE DE CĂTRE STUDENȚI DINTR-UN CORPUS SPECIFIC BIOLOGIEI	
BOOK REVIEWS / CRITIQUES DE LIVRES / RECENZII	434
Cristina-Valentina DAFINOIU	435
MAGDALENA PRUNEANU, <i>LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ. FONETICĂ. LEXIC. MORFOLOGIE. SINTAXĂ. PUNCTUAȚIE. ORTOGRAFIE</i> , CRAIOVA, EDITURA UNIVERSITARIA, 2023, 204 p., ISBN 978-606-14-1935-7	
Constantin MANEA	438
MAGDALENA PRUNEANU, <i>LIMBA ROMÂNĂ. MORFOLOGIE. SINTAXĂ. NOȚIUNI TEORETICE. EXERCIȚII APLICATIVE</i> , CRAIOVA, UNIVERSITARIA, 2022, 208 p., ISBN 978-606-14-1881-7	
Natalia LAZAR	441
NATALIA LAZAR, DELIA SUIOGAN, MONICA MARE (COORD.), <i>CONSERVAREA ȘI VALORIZAREA MOȘTENIRII CULTURALE. STUDII ȘI ARTICOLE</i> , EDITURA CETATEA DE SCAUN, TÂRGOVIȘTE, 2024, 282 p., ISBN 978-606-537-740-0	
Instructions for Authors	443
Instructions pour les auteurs	446
Instrucțiuni pentru autori	449
Bazele de date internaționale în care este indexată revista (cu indicarea adresei URL)	452

**ROMAN CULTURES – ROMANIAN CULTURE /
CULTURES ROMANES – CULTURE ROUMAINE /
CULTURI ROMANICE – CULTURĂ ROMÂNEASCĂ**

THE CRITICAL AMBIVALENCE OF E. LOVINESCU AND THE EMERGENCE OF FEMININE LITERATURE AT "SBURĂTORUL"

L'AMBIVALENCE CRITIQUE D'E. LOVINESCU ET L'ÉMERGENCE DE LA LITTÉRATURE FÉMININE AU « SBURĂTORUL »

AMBIVALENȚA CRITICĂ A LUI E. LOVINESCU ȘI EMERGENȚA LITERATURII FEMININE LA „SBURĂTORUL”

Drd. Alexandra RUSCANU

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Facultatea de Litere

Bulevardul Carol I, 11, 700506, Iași, România

ruscanu_alexandra@yahoo.com

Abstract

The study examines Eugen Lovinescu's attitude toward feminine literature and the way in which the "Sburătorul" circle became both a space of affirmation and of critical negotiation for female voices in the interwar period. The argument begins with the contrast between the critic's statements ("art knows no sex") and the moments of explicit reservation in his memoirs and reviews, which reactivate gender stereotypes; this friction is then traced in the concrete practices of canon formation and in the evaluative rhetoric applied to women writers (H. Papadat-Bengescu, Cella Serghi, H. Yv. Stahl, Ioana Postelnicu). The analysis, based on a contextual reading of critical texts, paratexts, and cenacle testimonies, shows that the modernist program of objectivity and synchronism facilitated the visibility of women authors while simultaneously imposing androcentric criteria of value. The conclusion argues that Lovinescu operated within a dialectical regime: he integrated and legitimized feminine literature, yet subjected it to a normative and tensioned grid, in which "the feminine" was valorized when it confirmed the demands of modernity but regarded with suspicion when it foregrounded intimate, confessional, or lyrical registers. Thus, the female voice entered the canon as a co-constitutive instance of Romanian modernism, through a process of negotiated and critically regulated inclusion.

Résumé

L'étude analyse l'attitude d'Eugen Lovinescu envers la littérature féminine et la manière dont le cercle « Sburătorul » est devenu à la fois un espace d'affirmation et de négociation critique pour les voix féminines de l'entre-deux-guerres. La réflexion part du contraste entre les déclarations du critique (« l'art ne connaît pas de sexe ») et les moments de réserve explicite dans ses mémoires et ses chroniques, qui réactivent des stéréotypes de genre; cette friction est ensuite suivie dans les pratiques concrètes de canonisation et dans la rhétorique évaluative appliquée aux écrivaines (H. Papadat-Bengescu, Cella Serghi, H. Yv.

Stahl, Ioana Postelnicu). L'analyse, fondée sur une lecture contextuelle des textes critiques, des paratextes et des témoignages du cénacle, montre que le programme moderniste d'objectivité et de synchronisme a favorisé la visibilité des femmes auteurs, tout en imposant simultanément des critères axiologiques androcentriques. La conclusion soutient que Lovinescu opérait dans un régime dialectique : il intégrait et légitimait la littérature féminine, mais la soumettait à une grille normative et tendue, où le « féminin » était valorisé lorsqu'il confirmait les exigences de la modernité, mais soupçonné lorsqu'il privilégiait les registres intimes, confessionnels ou lyriques. Ainsi, la voix féminine est entrée dans le canon comme instance co-constitutive du modernisme roumain, par un processus d'inclusion négociée et régulée de manière critique.

Rezumat

Studiul examinează atitudinea lui Eugen Lovinescu față de literatura feminină și felul în care „Sburătorul” devine un spațiu de afirmare, dar și de negociere critică a vocilor feminine în interbelic. Demersul pornește de la contrastul dintre declarațiile criticului (arta „nu cunoaște sex”) și momentele de rezervă explicită în memorialistică și cronici, care reactivează stereotipuri de gen; această fricțiune este urmărită în practicile concrete de canonizare și în retorica evaluativă aplicată scriitoarelor (H. Papadat-Bengescu, Cella Serghi, H. Yv. Stahl, Ioana Postelnicu). Analiza, construită pe lectură contextuală a textelor critice, paratextelor și mărturiilor cenaclului, arată că programul modernist al obiectivității și al sincronismului a favorizat vizibilitatea autorilor femei, dar a impus simultan criterii axiologice androcentrice. Concluzia susține că E. Lovinescu operează într-un regim dialectic: integrează și legitimează literatura feminină, însă o supune unei grile normative tensionate, în care „femininul” e valorizat când confirmă exigențele modernității, dar e suspectat când activează registrele intime, confesive, lirice. Astfel, vocea feminină intră în canon ca instanță co-constitutivă a modernismului românesc, printr-un proces de includere negociată și critic reglementată.

Keywords: *Eugen Lovinescu; Sburătorul circle; feminine literature; interwar modernism; literary canon; female voice;*

Mots-clés: *Eugen Lovinescu; cercle Sburătorul; littérature féminine; modernisme de l'entre-deux-guerres; canon littéraire; voix féminine;*

Cuvinte-cheie: *Eugen Lovinescu; Sburătorul; literatura feminină; modernism interbelic; canon literar; vocea feminină;*

Relația lui E. Lovinescu cu figura feminină din cadrul cenaclului „Sburătorul” ilustrează o tensiune semnificativă între teoria sa estetică modernistă și reflexele ideologice ale unei gândiri încă tributară unor stereotipuri de gen. În ciuda deschiderii declarate față de talentul feminin și a sprijinului activ oferit scriitoarelor afirmate în epocă, E. Lovinescu păstrează în scrisul memorialistic o atitudine ambivalentă față de vocația literară a femeii. O mărturie elocventă în acest sens este evocarea întâlnirii cu Ioana Postelnicu, una dintre cele mai active participante ale „Sburătorului”, care pătrunde în cercul literar în 1937, la îndemnul prietenului său T. C. Stan. Împinsă de dorința de a evada din „monotonia conjugală”, Ioana Postelnicu îl contactează telefonic pe Lovinescu pentru a-i prezenta creațiile sale, afirmând cu convingere că literatura reprezintă pentru ea „un imperativ al existenței”. Răspunsul criticului,

redat chiar în paginile memoriilor sale, este tranșant și revelator: „Literatura nu e în genere o vocație feminină, ci bărbătească. La noi nu cunosc decât puține cazuri de vocație feminină – dincolo de relații sentimentale. De obicei e un simplu popas între două aventuri, o forță neîntrebuințată momentan în preocupări mai esențial” (LOVINESCU, 1941, p. 317). Declarația, care pare să reducă aspirația artistică a femeilor la o manifestare episodică, accidentală, nesuținută de o veritabilă chemare estetică, contrastează vizibil cu pozițiile teoretice ale aceluiași critic în alte contexte. Departate de a exclude femeile din sfera literarului, Lovinescu a menținut constant o deschidere practică față de participarea lor la viața cenaclului, nu doar prin acceptarea creațiilor lor, ci și prin gesturi simbolice, amenajarea unui loc de onoare pentru invitatele sale și a divanului rezervat exclusiv doamnelor fiind sugestive în acest sens. Mai mult, în calitate de prefăcător al volumului *Evoluția scrisului feminin în România* (coord. Mărgărita Miller-Verghy & Ecaterina Săndulescu), E. Lovinescu reafirmă un principiu esențial al esteticii sale: „[...] arta nu cunoaște sex, vârstă, regiune și, chiar, în ultimă analiză, naționalitate; ea se satisface prin substanța sa și se grupează și ierarhizează după criterii exclusiv estetice. Principiul nu suferă nici o discuție și rămâne absolut... [...] Nu e vorba de a grada operele de artă după sex sau după vârstă ci de a participa în sânul marelui concept al artei, atât de greu îmbrățișat în totalitatea lui” (LOVINESCU, 1935, p. V-VI). Această disonanță între enunțul programatic și judecățile de valoare exprimate contextual sugerează mai degrabă o fricțiune între modernitatea teoretică a lui Lovinescu și reflexele unei mentalități patriarhale internalizate, decât o contradicție efectivă de natură ideologică. Vocea feminină în cadrul „Sburătorului” se articulează, astfel, pe un teren dialectic: simultan sprijinită și suspectată, integrată și condiționată, acceptată ca prezență dar nu întotdeauna validată ca autoritate.

În ciuda reținerilor exprimate punctual față de vocația feminină, înclinația lui E. Lovinescu spre promovarea literaturii scrise de femei este incontestabilă și, în multe privințe, fondatoare pentru o reflecție teoretică asupra specificului acesteia în cultura română interbelică. Ca formator de gust și arbitru estetic, Lovinescu nu doar că susține afirmarea scriitoarelor în câmpul literar, dar contribuie activ la legitimarea unei sensibilități distinct feminine în cadrul modernismului autohton. Aprecierea pe care o acordă unor scriitoare precum Cella Serghi, Henriette Yvonne Stahl sau Ioana Postelnicu trebuie însă înțeleasă în raport cu figura centrală a Hortensiei Papadat-Bengescu, fără îndoială cea mai importantă prezență feminină din cercul „Sburătorului”. Relația privilegiată pe care Lovinescu o dezvoltă cu această autoare transcende simpla apreciere critică, căpătând valențele unei adevărate lecturi fondatoare. Observațiile recurente și aplicate pe marginea operei bengesciene, formulate în articole, cronici și volume critice, conturează treptat o viziune coerentă asupra literaturii feminine în genere, vizibil articulată în jurul unei estetici a interiorității, a lucidității analitice și a disocierii de sentimentalismul facil. În acest sens, după cum remarcă și Elena Zaharia-Filipaș, „procesul de construire a unui concept de literatură feminină” (ZAHARIA-FILIPAȘ, 2004, p. 6) se desfășoară tocmai prin reflecțiile critice ale lui Lovinescu asupra operei Hortensiei Papadat-Bengescu, scriitoare pe care o consacră drept un reper al prozei moderne. Nu întâmplător, în evaluările sale, E. Lovinescu accentuează capacitatea acesteia de a se înscrie într-o paradigmă estetică ce privilegiază complexitatea psihologică, obiectivarea discursului narativ și inovația formală, toate acestea fiind trăsături considerate, până atunci, apanaj al scriiturii masculine. Astfel, implicarea lui Lovinescu în sprijinirea scriitoarelor nu se reduce la o atitudine benevolentă, ci devine parte integrantă dintr-un demers critic mai amplu: acela de a contura o teorie a literaturii feminine nu ca literatură „minoră”, ci ca expresie distinctă a modernității estetice.

Lectura pe care E. Lovinescu o propune asupra volumului de debut *Ape adânci* (1919) al Hortensiei Papadat-Bengescu este emblematică pentru tensiunea care străbate întregul său discurs despre literatura feminină: o oscilare între recunoașterea valorii estetice și o ezitare în

a o încadra ferm în canonul modernității. Deși cronicile ulterioare vor consacra scriitoarea drept figura centrală a prozei interbelice feminine, această primă recenzie este marcată de o atitudine mai curând rezervată, chiar sceptică. Lovinescu deschide cronică cu o afirmație ce pare, la prima vedere, entuziastă: „Rareori Academia putea totuși descoperi mai ușor un talent atât de puternic și de nou ca talentul autoarei *Apelor adânci*, al d-nei Hortensia Papadat-Bengescu” (LOVINESCU, 1982, p. 121-22). Tonul elogios maschează însă o distanță critică vizibilă în modul în care este calificată natura acestui talent, caracterizat prin ambiguitate și contradicție. Literatura autoarei este numită, fără echivoc, „femeie”, un calificativ care nu doar o încadrează strict în sfera genului feminin, ci o încarcă și cu o serie de attribute insinuant pasionale, confuze și evazive: „atrage, făgăduiește fericiri, pe care nu le dă; ridică piedici, peste care puțini trec cu plăcerea greutății învinse, mîngîie zgîriind, și te lasă cu o nemulțumită senzație de plăcere și de nemulțumire” (LOVINESCU, 1982, p. 122). În această formulare contradictorie se conturează ceea ce Lovinescu percepe ca fiind esența „feminității literare”: o seducție tensionată, care stârnește dar nu împlinește, un amestec inegal de promisiune și dezamăgire estetică. Criticul însuși pare conștient de dificultatea de a clasifica această scriitură, mărturisind că „nu fără șovăire pășește” în tentativa de a o defini. Această ezitare nu e doar retorică, ci dezvăluie disconfortul teoretic al unui critic format în paradigma universalismului estetic, confruntat cu o formă de expresie literară care reclamă o altă grilă de lectură. Astfel, cronică asupra *Apelor adânci* marchează un moment liminal: pe de o parte, deschiderea canonului față de o voce feminină puternică, pe de altă parte, conturarea implicită a unui discurs critic care, în ciuda pretenției de neutralitate estetică, operează cu distincții de gen încă active.

Începând cu recenzia consacrată volumului *Ape adânci*, E. Lovinescu conturează, chiar dacă nu în mod explicit programatic, un set de trăsături pe care le va atribui, cu o anumită recurență conceptuală, scrisului feminin. Dincolo de evaluările punctuale, ceea ce se configurează treptat este o percepție a literaturii scrise de femei ca formă de expresivitate autonomă, dificil de încadrat în grilele universalizante ale esteticii moderniste. Astfel, într-o observație sintetică, Elena Zaharia-Filipaș identifică nucleul axiologic al acestei tipologii recurente: „instinctualitate, fragilitate, pudoare, sentimentalism, feminism” (ZAHARIA-FILIPAȘ, 2004, p. 31), termeni ce delimitează un câmp al feminității literare percepute printr-o lentilă critică ambivalentă, în pofida declarației de principiu a criticului conform căreia arta nu are sex.

Această constelație de attribute este relevantă nu doar prin încărcătura semantică pe care o implică, ci mai ales prin tensiunea pe care o generează între ideologia estetică afirmată de Lovinescu, una întemeiată pe neutralitatea și autonomie actului artistic, și reflexele evaluative care denotă o grilă de lectură impregnată de diferența de gen. În acest context, „scrisul feminin” este abordat printr-o grilă clasificatorie ce depășește registrul stilistic sau tematic, fiind configurat ca o formă distinctă de expresivitate, diferențiată ontologic față de modelul canonic al scriiturii masculine. Dificultatea de a integra pe deplin literatura scrisă de femei într-un canon al modernității fundamentat pe valori istorice, culturale și critice masculine transpare din această tensionare între aprecierea estetică și rezervă conceptuală.

În calitate de critic și vector de autoritate estetică, E. Lovinescu se confruntă astfel cu o scriitură care, în ciuda valorii sale evidente, sfidează criteriile consacrate ale modernismului raționalist, impersonal și formal. Vocea feminină, departe de a se conforma acestor norme, introduce în câmpul literar un alt tip de subiectivitate, o sensibilitate care solicită o reconfigurare a instrumentarului critic.

Vom reveni asupra acestor trăsături și a semnificațiilor lor critice în capitolul consacrat operei Hortensiei Papadat-Bengescu, unde tipologia conturată de E. Lovinescu este reiterată și rafinată în plan teoretic, în paralel cu o subtilă tensionare generată de complexitatea unei scriituri care problematizează granițele prestabilite ale feminității literare și ale canonicității estetice interbelice.

Deși figura Hortensiei Papadat-Bengescu rămâne centrală în arhitectura critică lovinesciană și în consolidarea unui model al literaturii feminine de tip modernist, spațiul cenaclului „Sburătorul” a fost animat de o pluralitate de prezențe feminine care, chiar dacă nu au beneficiat de o consacrare critică echivalentă, au contribuit în mod esențial la diversificarea și nuanțarea discursului literar interbelic. Scriitoare precum Ticu Archip, Sanda Movilă, Lucia Demetrius, Cella Serghi, Ioana Postelnicu, Sorana Gurian, Mărgărita Miller-Verghy, Alice Soare, Sorina Cassvan, Maura Prigor, Henriette Yvonne-Stahl, Anișoara Odeanu și altele alcătuiesc un corpus literar ale cărui valențe expresive merită revalorizate. În acest sens, demersul Biancăi Burța-Cernat din volumul *Fotografie de grup cu scriitoare uitate: proza feminină interbelică* (Editura Cartea Românească, 2011) aduce o contribuție esențială la recuperarea critică a acestor nume și la reconstrucția unei genealogii feminine în literatura română modernă. Autoarea propune o lectură atentă și contextualizată a acestor voci marginalizate, subliniind atât diversitatea tematică și stilistică a prozei lor, cât și dificultățile de integrare într-un canon dominat de criterii androcentrice. Astfel, prezența acestor scriitoare în cadrul „Sburătorului” trebuie înțeleasă nu doar ca o etapă formativă, ci și ca un moment de articulare a unei subiectivități literare feminine, aflate într-un permanent proces de negociere cu instanțele de validare ale epocii.

Dincolo de scriitorile active prin lecturi și intervenții literare în cadrul „Sburătorului”, trebuie menționată și prezența unor figuri feminine care, deși nu au contribuit propriu-zis cu texte literare în spațiul cenaclier, au dobândit un statut relevant în economia afectivă și intelectuală a acestui mediu. Un exemplu semnificativ este Margareta Delavrancea (Bebs), frecvent evocată în însemnările lui E. Lovinescu ca interlocutoare privilegiată și confidentă, al cărei rol de consfătuitoare de încredere sugerează o formă de participare simbolică la viața cenaclului: „Mica apariție feminină, așteptată de toți, nu e o scriitoare cunoscută, ci un personaj mult mai temut și în același timp necesar – e întruchiparea spiritului critic al cenaclului. Când se termină lectura și se așterne liniștea ori se emit opinii complexe sau întortocheate, Bebs își spune diagnosticul prompt și exact” (ZAHARIA-FILIPAȘ, 2004, p. 25-26).

Astfel de prezențe feminine, aparent marginale, dar constant menționate, contribuie la conturarea unei geografii extinse a feminității intelectuale în cadrul „Sburătorului”, în care influența nu se măsoară exclusiv prin aportul literar, ci și prin implicarea afectivă, intelectuală și relațională în viața grupului.

Multitudinea prezențelor feminine în cadrul cenaclului, alături de ceea ce Bianca Cernat-Burță desemnează drept „slăbiciunea Maestrului pentru literatura feminină” (CERNAT-BURȚĂ, 2011, p. 71), generau frecvent o stare de copleșire în rândul scriitorilor bărbați. Această predilecție manifestă a lui E. Lovinescu pentru promovarea vocilor feminine, exprimată printr-un sprijin constant și o vizibilă admirație critică, nu doar că reconfigura ierarhiile tradiționale ale cenaclului, dar suscita și reacții de neliniște sau chiar reținere în sânul grupului. Tensiunile astfel create reflectau o dinamică complexă în care genul devenea o dimensiune sensibilă a relațiilor literare, iar afirmarea scriitoarelor era percepută atât ca o provocare la adresa hegemoniei masculine, cât și ca o expresie a unei modernități estetice în permanentă negociere.

Un episod semnificativ pentru înțelegerea tensiunilor ideologice și de gen care traversau spațiul cenaclului „Sburătorul” este reprezentat de articolul semnat de Tudor Vianu, intitulat *Feminismul și Lupta Sexelor*, publicat chiar în paginile revistei „Sburătorul” în iunie 1919. Textul, deși conceput ca o reflecție filosofico-literară asupra relațiilor dintre sexe, trădează o perspectivă marcată de stereotipuri de gen, articulând o retorică în care diferența este formulată în termeni de antagonism ontologic. „El masculul imperialist, are accente ce nu admit replică și gesturile ce imobilizează. Ea, femela de totdeauna, se înfiorează mai întâi cu dușmănia voinței bărbătești, dar repede se pleacă resemnată sub destinul ei” (VIANU, 1919, p. 228-29), afirmă T. Vianu, formulând o viziune esențialistă asupra raporturilor de putere dintre genuri.

Cu toate acestea, textul nu se limitează la o apologie a dominației masculine, ci recunoaște existența unei forme de rezistență feminine, expresie a unei „femele revoltate”, din „legiunea eroinelor obscure ce luptă cu îndârjire și demnitate”. Acest conflict este conceptualizat de Vianu drept un „socialism al sexului”, în care împotrivirea femeii devine „paroxism”, iar „suspînul” ei, în momentul căderii, rămâne „protestarea înăbușită a fragmentului de umanitate căzut în robie” (VIANU, 1919, p. 229). Cu toate că articolul se deschide spre o recunoaștere a durerii și demnității feminine, el rămâne totuși tributar unei viziuni hierarhice a diferenței de gen, în care afirmarea subiectivității feminine apare mai degrabă ca o abatere excepțională de la un destin imuabil. Tensiunea generată de prezența tot mai vizibilă a scriitoarelor în cadrul cenaclului a fost, de altfel, una dintre cauzele care au condus la distanțarea lui Tudor Vianu de acest spațiu literar. Începând cu anul 1921, el încetează să mai frecventeze „Sburătorul”, invocând, printre altele, disconfortul față de accentul tot mai apăsător pus de Lovinescu pe promovarea vocilor feminine, o dovadă în plus a fricțiunii structurale dintre modernitatea estetică și rezistențele culturale de tip patriarhal care marcau epoca.

Distanțarea lui Tudor Vianu față de literatura scrisă de femei, deja vizibilă în perioada activității sale în cadrul cenaclului „Sburătorul”, devine mai explicită în evaluările sale ulterioare, revelând o viziune critică marcată de prejudecăți estetice și de așteptări normative rigide. O astfel de poziționare poate fi observată în cronică pe care i-o dedică Ticu Archip în revista „Gândirea”, în noiembrie 1945, cu prilejul apariției volumului *Colecționarul de pietre prețioase*. În acest context, Vianu formulează una dintre cele mai tranșante opinii despre literatura feminină din epocă: „Numele feminine au început așa dar să abunde în literatură, dar nu pentru a marca vreo inițiativă nouă și îndrăzneată, ci pentru a perpetua impresia de monotonie care se leagă de cunoștința acelor mici încercări literare, versuri sau schițe nuvelistice, sărace ca concepțiune, vagi ca sensibilitate și care continuă să blocheze paginile unora dintre revistele noastre. Se poate spune că în mișcarea noastră literară, femeile reprezintă mai degrabă factorul de inerție, acela care prelungește în niște timpuri care cer o altă estetică, vechile deprinderi ale unei producțiuni comode” (VIANU, 1926, p. 137). Tonul acestei afirmații trădează nu doar o devalorizare sistematică a contribuției feminine, ci și o formă subtilă de excludere a acesteia din spațiul modernității estetice, considerând-o ca fiind în contratimp cu imperativele epocii. Tudor Vianu nu respinge explicit dreptul femeilor de a scrie, dar le neagă implicit orice potențial inovator, atribuindu-le un rol pasiv, conservator, care blochează progresul. Astfel, literatura feminină este redusă la o funcție de „inerție” în mecanismul literar, echivalată cu o supraviețuire nejustificată a formelor depășite, ceea ce indică o viziune critică profund androcentrată și o reticență față de pluralismul expresiv propus de scriitoarele epocii.

O perspectivă revelatoare asupra modului în care scriitoarele interbelice erau receptate în spațiul literar este oferită de Pompiliu Constantinescu într-un articol publicat în revista „Vremea” în 1932. Acesta surprinde ambiguitatea poziției femeilor în câmpul literar, oscilând între valorizarea estetică și estetizarea personalității feminine într-un registru care eludează analiza critică propriu-zisă. „Obligate prin existența lor dublă de femei și artiste să fie observate de ochiul neistovit, al criticului, au trecut în instantaneul portretului cu fluturări de poezie și amenitate de atitudine. Literatul s'a aliat cu psihologul, uneori cu o precădere excesiv reconfortantă care a suprapus o imagine idealizată peste imaginea reală. Desigur, nu tindem a ne asuma completări documentare, prin această remarcă, dar simțim cum peste ape subterane au crescut flori mirezmate, al căror parfum ne distrage deja o scrutare mai rece. Discreția scriitorului este dictată de delicatețea bărbatului în fața femeii, acceptată în primul rând în calitatea ei socială, apoi în cea profesională. Nemulțumiți ar putea să regrete că n'au fost femei, spre a-și îndulci liniile prea aspre.” (CONSTANTINESCU, 1932, p. 7). Tonul metaforic al acestui fragment trădează o poziționare ideologică specifică epocii, în care discursul despre

femeile scriitoare rămâne captiv într-un imaginar al feminității decorativ-simbolice, mai degrabă decât într-o lectură exigentă a valorii lor literare.

În ciuda unei aparente valorizări, Pompiliu Constantinescu proiectează asupra scriitoarelor o imagine intens esteticizată, în care feminitatea este redusă la dimensiuni de atitudine, parfum și fluturare poetică. Criticul se arată, astfel, mai interesat de ipostaza socială și de efectul afectiv al scriitoarelor asupra privitorului masculin decât de substanța și complexitatea textuală a operelor acestora. Gestul de a „nu scruta rece” literatura scrisă de femei este prezentat ca o formă de curtoazie masculină, ceea ce implică o refuzare tacită a echității critice. A accepta femeia „în primul rând în calitatea ei socială, apoi în cea profesională” înseamnă a o fixa într-o ierarhie de statuturi în care valoarea artistică este mereu secundară identității de gen. În acest sens, atitudinea lui Pompiliu Constantinescu, deși binevoitoare în aparență, perpetuează o viziune condescendentă și paternalistă, care exclude femeile din exercițiul critic autentic, plasându-le într-o zonă de admirație sentimentală și de deferență protocolară, dar nu de confruntare intelectuală și valorizare epistemică. Această atitudine reflectă, în fond, o disjuncție fundamentală între deschiderea declarată către prezența scriitoarelor și incapacitatea de a le recunoaște pe deplin ca actante în câmpul literar modern.

Percepția unei atenții privilegiate acordate scriitoarelor de către E. Lovinescu este împărtășită și de contemporanii săi, devenind, în timp, un topos recurent în rememorările celor care au frecventat cenaclul. Șerban Cioculescu, într-un ton colocvial dar nu lipsit de nuanță critică, remarcă această înclinație constantă a Maestrului de a sprijini vocile feminine:

„Maestrul a avut mai multă parte de gingașele atenții ale tinerelor scriitoare, promovate de dînsul. Una dintre acestea a fost Lucia Demetrius, în care a văzut o «copilă de geniu». Au urmat Cella Serghi, Ioana Postelnicu, Sorana Gurian.

Mi-amintesc că l-am contrazis într-un rînd pe această temă. Maestrul spusese:

— E o scriitoare excelentă Ioana Postelnicu, nu-i așa?

Și cum tăceam, maestrul continuă:

— Dar îi este superioară Cella Serghi, nu-i așa?

Cum nu spuneam nimic, maestrul își urmă gîndul mai departe:

— Și cea mai talentată dintre toate este Sorana Gurian, nu-i așa?

— Maestre, nu vă supărați! Cum vine asta? Excelentă, mai excelentă, cea mai excelentă?” (CIOCULESCU, 1975, p. 221-22).

Dincolo de umorul episodului, rememorarea lui Șerban Cioculescu evidențiază o constanță în opțiunile critice ale lui Lovinescu, care, în pofida unei retorici universaliste, a cultivat cu tenacitate și afecțiune literară un veritabil panteon feminin, manifestând nu doar interes estetic, ci și o formă de angajament personal față de promovarea unei literaturi scrise de femei. Această atitudine, uneori contestată sau ironizată de colegii săi, conturează o figură critică sensibilă la nuanțele diferenței de gen, chiar dacă nu întotdeauna conștientă de implicațiile teoretice sau ideologice ale acestor opțiuni.

Atitudinea ambivalentă, uneori ostilă, alteori condescendent-elogioasă, a criticilor și scriitorilor bărbați față de literatura scrisă de femei în perioada interbelică se înscrie într-o tradiție intelectuală mai veche, ancorată în prejudecățile de gen ale secolului al XIX-lea și perpetuată în imaginarul cultural românesc. Această perspectivă este ilustrată exemplar de celebra polemică dintre Titu Maiorescu și Sofia Nădejde, iscată în urma conferinței susținute de Maiorescu la Ateneul Român în mai 1882, sub titlul *Darwin și progresul intelectual*. În intervenția sa, Maiorescu formulează o viziune esențialistă asupra inferiorității intelectuale a femeii, argumentând că: „Femeia e incapabilă de dezvoltare, oricât ar încerca să-și dezvolte inteligența, ea nu va reuși; ba chiar, cu timpul, ea se tâmpește și tinde către idiotism”, susținând în continuare că această presupusă incapacitate s-ar datora greutății mai mici a creierului femeii în raport cu cel al bărbatului. Chiar dacă, în epoca interbelică, discursurile literare nu mai

îmbrăcau întotdeauna forme atât de brutale, ele păstrau, în mod latent, structura mentală a unei ierarhii care excludea femeia din sfera producției culturale „majore”, considerându-i scrisul ca fiind fie derivat, fie decorativ, fie afectiv până la inconsistență.

Atitudinea lui Garabet Ibrăileanu față de literatura scrisă de femei se înscrie într-o paradigmă diferențialistă care, deși aparent favorabilă recunoașterii unei expresivități feminine autentice, consfințește, de fapt, o separare esențialistă între creația bărbaților și cea a femeilor. În articolul *Arta și critica feminină*, publicat în „Viața Românească” în 1906, Ibrăileanu afirmă: „Desigur că sufletul femeesc se deosebește de al bărbatului, și se deosebește mai ales în privința senzibilității, adică a acelei însușiri din care mai ales rezultă opera de artă. – Așadar opera de artă datorită unei femei va fi altfel decât cea datorată unui bărbat.” (IBRĂILEANU, 1906, p. 267). Deși formulată într-un ton analitic și nuanțat, observația reiterează un clivaj între „masculinul” intelectual, abstract și obiectiv, și „femininul” afectiv, sensibil și particular, cu consecințe directe asupra modului în care erau percepute și ierarhizate operele literare produse de femei. În această logică, literatura feminină nu este respinsă, dar este constant evaluată în funcție de un etalon normativ masculin, fiind tratată ca o zonă periferică, marcată de o „diferență” estetică ce exclude posibilitatea universalizării sau integrării depline în canon. Ibrăileanu rămâne astfel reprezentativ pentru o atitudine critică ambivalentă, care validează, dar în același timp limitează, scrisul femeilor, oferindu-i o vizibilitate condiționată de conformarea la un imaginar al alterității senzitive.

Astfel, atitudinea lui Eugen Lovinescu față de literatura feminină se constituie într-un regim dialectic, oscilând între deschidere și rezervă, între integrare și reglementare critică. Deși a afirmat constant principiul universalității artei („arta nu cunoaște sex”), în cronici, memorialistică și în practica evaluativă a introdus nu rareori distincții de gen, prin care „literatura feminină” era percepută ca susceptibilă de lirism difuz, sentimentalism sau confesiune excesivă.

În același timp, „Sburătorul” a funcționat ca spațiu privilegiat de legitimare a scriitoarelor interbelice, oferindu-le vizibilitate și șansa unei integrări canonice fără precedent. Hortensia Papadat-Bengescu, Cella Serghi, Ioana Postelnicu sau Henriette Yvonne Stahl au devenit, prin medierea lui E. Lovinescu, figuri reprezentative ale modernismului românesc. Această deschidere a fost însă condiționată de o grilă axiologică androcentrică: vocea feminină era valorizată atunci când se alinia normelor romanului modern „obiectiv”, iar expresiile subiective sau confesive erau plasate în zona fragilităților estetice.

Se poate afirma, astfel, că ambivalența critică a lui E. Lovinescu nu diminuează importanța sa ca promotor al literaturii feminine, ci îi conferă complexitate. Pe de o parte, a creat premisele recunoașterii și consolidării unui corpus de scriitoare în canonul interbelic; pe de altă parte, a menținut un discurs normativ care a perpetuat asimetrie de gen. Tocmai această tensiune face relevantă astăzi relectura sa din perspectiva studiilor de gen: Lovinescu a fost simultan un catalizator al vizibilității feminine și un filtru critic restrictiv.

Vocea feminină din cadrul cenaclului „Sburătorul” nu poate fi înțeleasă decât în raport cu această ambivalență critică: integrată, dar negociată; afirmată, dar condiționată. Dincolo de contradicții, însă, rolul lui Lovinescu rămâne esențial pentru deschiderea canonului interbelic către feminitate și pentru configurarea unui modernism românesc în care literatura scrisă de femei devine co-constitutivă, nu marginală.

BIBLIOGRAFIE

- BURȚĂ-CERNAT, Bianca, *Fotografie de grup cu scriitoare uitate. Proza feminină interbelică*, Editura Cartea Românească, București, 2011
- CIOCULESCU, Șerban, *Amintiri*, Editura Eminescu, București, 1975
- CONSTANTINESCU, Pompiliu, *Cronică literară*, în revista „Vremea”, anul V, nr. 233, 10 aprilie 1932
- IBRĂILEANU, Garabet, *Arta și critica femenină*, în revista „Viața Românească”, anul I, nr. 8, 1906
- LOVINESCU, Eugen, *Aquaforte*, Editura Contemporană, București, 1941
- LOVINESCU, Eugen, *Critice*, vol. II, Editura Minerva, București, 1982
- LOVINESCU, Eugen, „Prefața”, în Mărgărita Miller-Verghy, Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin în România*, Editura Bucovina, București, 1935
- VIANU, Tudor, *Cronică literară*, în revista „Gândirea”, anul VI, nr. 3, 1 aprilie 1926.
- VIANU, Tudor, *Feminismul și Lupta Sexelor*, în revista „Sburătorul: revistă literară și artistică”, anul I, nr. 10, 21 iunie 1919
- ZAHARIA-FILIPAȘ, Elena, *Studii de literatură feminină*, Editura Paideia, București, 2004

AUTOBIOGRAPHY. IDENTITARIAN STORYTELLING IN BLAGA'S OPERA

AUTOBIOGRAFIA. STORYTELLING IDENTITAR ÎN OPERA LUI BLAGA

Drd. Anca Mariana LAZEA

Universitatea de Vest din Timișoara
Timișoara, Bv. Vasile Pârvan, nr. 4.

anca.lazea@e-uvv.ro

Abstract

The article aims to highlight the relationship between autobiographical works and storytelling. We propose to highlight a specific identity mark of the Romanian author Lucian Blaga, that of poet and philosopher, based on works that qualify as autobiographies of the author for two different periods of his life, through his own narrative construction. Hronicul și cântecul vârstelor (The Chronicle and Song of Ages) is the narrative structure that bears witness of the first stage of the author's life, up to his marriage, and the novel Luntrea lui Caron (Caron's Boat) which bears witness of the second part of his life. We believe that autobiography can be viewed as identitarian storytelling. The distinct identitarian marks that underlie the construction of an individual's life story build their complete identity. The relationship between all these parts, intertwined in the construction of the individual's autobiography, proposes a model of intercultural communication, due to the constructed framework, which is intelligible even to otherness.

Rezumat

Articolul are ca scop evidențierea relației dintre opera de tip autobiografic și storytelling. Ne propunem reliefarea unei mărci identitare specifice a autorului român Lucian Blaga, aceea de poet și filosof, pe baza operelor ce îndeplinesc calitatea de autobiografii ale autorului pentru două perioade diferite din viața lui, prin însăși construcția narativă proprie a acestuia. Hronicul și cântecul vârstelor, este construcția narativă care stă mărturie pentru prima etapă a vieții autorului, până la momentul căsătoriei, iar romanul Luntrea lui Caron, pentru cea de-a doua parte a vieții sale. Considerăm că autobiografia poate fi privită ca storytelling identitar. Mărcile identitare distincte care stau la baza construcției poveștii de viață a unui individ construiesc identitatea completă a acestuia. Relația dintre toate aceste părți, întrepătrunse în construcția autobiografiei individului, propune un model de comunicare interculturală, datorită cadrului construit, inteligibil chiar și pentru alteritate.

Keywords: *identitarian storytelling; Lucian Blaga; autobiographical opera;*

Cuvinte-cheie: *storytelling identitar; Lucian Blaga; operă autobiografică;*

Introduction

130 years have passed since the birth in a Romanian village of the child of the homeland, who was to leave a significant legacy to Romanian culture through the originality of his philosophical and poetic works. Lucian Blaga (1895-1961), the last child of Isidor and Ana Blaga, was born in the Transylvanian village of Lancrăm, Alba County. We learn that his first four years were marked by a lack of speech. The author himself bears witness to this state of his childhood at the beginning of his autobiographical work. "My beginnings are marked by a fabulous absence of speech. However, I search in vain for traces of that initial silence in my memory. I was to receive a series of news about the unusual development of my speech only later, from my mother and my older brothers. I then learned that in the early years of my childhood, my speech was not speech. My speech resembled nothing. Not even a clumsy groping at the edges of sound, much less a foreshadowing of articulate speech. Yet I was almost four years old – and I had not yet uttered a single word. Not even the basic words of life: "Mother" and "Father." This case, presenting such strange aspects, could only have two explanations, between which I still feel unable to decide today. Perhaps my embryonic state was prolonged beyond any normal term because it envisaged a climb that was not exactly an everyday occurrence, or perhaps an unnatural lucidity crept in with cancelling effects, between me and the word." (BLAGA, 1997, p. 3-4).

Regarding his place in the family, we know that Lucian Blaga is the youngest child, but he enters life in a context marked by a gloomy precedent, a sad episode in his family's history, namely, the loss of the last child born before him, a little girl who died tragically. "I happened to be the ninth and last child in my parents' house. I happened to be the youngest and to come among those of the same blood of the house, welcomed somewhat with longing. I had to fill a void. This was the feeling of the family before I was born: a fervent hope that I would be able to fill a void. [...] A few months before I took my place among the seen and unseen, a little sister, the last child before me, named Lelia, was still alive. The little girl was only two years old. One day, her little life was cut short by an accident. [...] A few months later, I was born to take the place of a memory. However, my birth was a disappointment, because with my old-fashioned mask I could in no way replace the smile of a dream creature." (BLAGA, 1997, p. 5-6). The comparison he makes between himself and the angelic creature he had heard about from his other siblings reveals an antithesis that captures the character in a state of complete helplessness in responding to the needs of other family members upon his arrival in the world. He was expected to be a balm for their pain and a replacement for the one who was no longer there.

Regarding Blaga's specificity in the Romanian landscape, Aurel Codoban remarks: "It is much more interesting [...] to pinpoint the moment when philosophy and literature became clearly associated. We cannot be sure that the transition from *mythos* to *fabula* is essential to the transition from Greek to Latin philosophy. Certainly, however, with this transition, the formula of the author of discourse who is both a philosopher and a writer appears for the first time. [...] The formula of the philosopher-writer has proliferated everywhere in Neo-Latin cultures and seems to us to be a significant presence in our culture as well. Blaga's unique position in Romanian culture, like that of other exceptional representatives of it, is shared by this Latin synthesis." (CODOBAN, 2005, p. 111).

Virgil Nemoianu illustrates the local reality with the two different positions of Romanian intellectuals at the beginning of the 19th century, which he describes as follows: "Romanian society, which had recently become postcolonial, was feudal only in a certain sense, being, to a large extent, traditional/tribal/patriarchal. The preference for evolution towards modernization was limited to the thin layers of the informed and educated elites..." (NEMOIANU, 2014, p. 709). The revolutionaries of 1848 were in agreement with the *Junimea*

group and its representatives, but the proposed method of modernization was less compatible. The former advocated for a massive import of legal models, intellectual and economic values from the West, while the latter, "equally cosmopolitan, preferred adaptation over simple replication." (NEMOIANU, 2014, p. 709). As a continuation of the modernization issue over time, Blaga's voice is also heard, whom Nemoianu sees as balanced in relation to the extremist camps that had developed before him. "Lucian Blaga [...] developed a complex philosophical system in which the notes of relativity are clearly heard. Part of his system crystallized into a theory of culture, through which Blaga sought to define certain specific characteristics of Romanian cultural identity, starting from its values that had been incorporated into folk poetry, such as in the ballad 'Miorița'. According to Blaga, the cultural matrix characteristic of Romanian folk art is given by the feeling of undulating space, with its successive ups and downs, corresponding to the natural landscape with hills and valleys from which it actually took shape. (NEMOIANU, 2014, p. 711). The tension was created by the opportune way of combining local and Western values. Nemoianu also says that "multiculturalism is a process and not just a monolithic fact; moreover, the process is multiple and has profound ramifications of all kinds, and is not simple and direct." (NEMOIANU, 2014, p. 712).

Two significant works, recognized as autobiographies, bear witness to the author's life. November 10, 1945, marks the beginning of the writing of the work that was initially to be called *Memories*, but whose final title was *The Chronicle and Song of the Ages*. The autobiographical novel, *Luntrea lui Caron (Caron's Boat)*, was first published in 1990, under the supervision of Dorli Blaga, the author's only daughter. In his two works, Blaga outlines his profile, shaped by the identifying marks of his life and the era in which he lived. Their complementarity is deeply emphasized, especially with regard to his status as a writer and philosopher.

Through his autobiographical work, Lucian Blaga explores philosophical themes such as the impact of history on human beings, national identity, and the human condition. The work is structured in the form of chronological stories, in which we find mythological elements combined with the social and cultural realities of the time, as well as moments of meditation. Through his text, Blaga constructs evocative images and symbols through which he himself, but also the reader, can reflect on the passage of time and its influence on the individual and the community. The work is proof of the relationship that Blaga establishes between man, nature, and the universe, as a "specific narrative identity" that is constantly found in his work. He developed the concept of "Mioritic space," which expresses his vision of Romanian cultural identity and the deep connection between man and nature. The central theme in *The Chronicle* is the becoming of man as man in the world. Blaga's autobiography is of the bildungsroman type—through the story of which the main character acquires the status of hero. Through his profound and lyrical style, Blaga manages to offer a meditation on destiny in relation to individual choices, leaving the reader free to interpret the messages and symbols present in the text. We consider *The Chronicle* to be an essential work both for understanding Blaga's thinking and for understanding the spirit of the interwar period of the Romanian nation.

Identitarian storytelling

At the level of autobiography, we recognize in the author the main character, who is the hero of his story, and "the passage of the mythical hero can be made externally; but fundamentally, it is achieved internally, in the depths where obscure resistances are overcome and long-forgotten powers are revived" (CAMPBELL, 2014, p. 33).

Autobiography can therefore be claimed as identitarian storytelling, as it is a discourse about oneself, proposed to an audience. Entimema, as a logical form of argumentation, is used in biography mainly on the basis of the principle of deductive logic. The three types of

arguments, based on logos, ethos, and pathos, can be found in biographies and autobiographies. In terms of ethical argumentation, we see how and what is already known and perceived about the person proposing the autobiography, or about what an author says about a character, matters greatly to the audience even before they focus their attention on the proposed text.

In terms of structure, autobiography fits with Walter Fisher's theory, which considers that forms of communication are more intelligible if they are conceived as credible stories, all the more so in the case of autobiography, as the most relevant story constructed about oneself, which leads us to draw implications regarding how we live our own story. Let us remember that Fisher defines narrative as "symbolic actions" (words, deeds) that have continuity and meaning for those who live, create, or interpret them, because stories carry symbolic messages. For the theme of biography and autobiography, this approach is not only an appropriate criterion, but also the most recommended one.

The construction of an autobiography is shaped by the model of the possibility of life and existence of the *Zeitgeist* of an era. From this perspective, we can recognize in autobiographical works the internal legacy they offer the reader in the dialogue proposed by the text. This encounter is an intercultural one. Historically, linguistically, and hermeneutically, the author exposes how the influences of all parties account for the existential whole of the being that was able to form in the spirit of the era to which it refers, with the possibilities and limitations imposed by all the variables of the moment.

Christophor Booker believes that autobiographies are not just individual stories, but also "cultural texts" representative of the archive of collective cultural memory, which convey meanings about the communities and eras from which they originate (BOOKER, 2004, p. 543-544). Lucian Blaga, in turn, emphasizes the importance of cultural memory as a mechanism for preserving identity markers.

In telling stories, the writer uses description to complete a detailed picture of existence. Inevitably, by the end, the narrator also becomes the hero of his own story. Autobiography combines reality with the art of storytelling. Current trends see autobiography as an act of identity construction, in addition to previous views, which limited autobiography to its reflexive meaning. But how was a person's life significant? How does a person present themselves, hoping that their life story may be meaningful to someone else?

The Chronicle and Song of the Ages

Begun in 1945 and completed in 1946, in the form of a first volume initially titled *Memories*, which was to have a sequel, Lucian Blaga recalls his life from birth until the fall of 1919, when he began working on his doctoral thesis, with which "in a year's time he would crown his studies, and when the great love that had made his poetic vocation, timidly and intermittently signaled until then, overcome all obstacles and was about to be fulfilled in marriage. An era in Blaga's life was coming to an end, and at the same time, a historical era, with the achievement of national unity." (GANĂ, 1977, p. V). This was the formative period of the poet and philosopher, marked by the author's debut with two volumes in the spring of that same year, 1919, *Poems of Light* and *Stones for My Temple*. Being both a documentary and literary autobiography, it is also the richest source of information we have about Blaga's childhood and formative years, providing details about his school years in Sebeș, Brașov, and Sibiu, but less information about his university years in Vienna. Here, Blaga also recalls and describes his identity as a child within his family and the local environment in which he grew up, with examples and behind-the-scenes glimpses into his own home. But how are we to understand the final title chosen by the author? "But what does 'chronic' actually mean here, and how can we separate it from 'song'? Did he choose the old word because it suggests not so much a 'history' concerned with the richest and most objective reconstruction, but rather a

participatory evocation? By adding 'song' to it, he emphasises the literary suggestion of the first term, without doubling it, because it also indicates the chronological structure of the text, not just its virtual literary style. "The song of the ages" would have been the title of an evocation organized according to poetic principles, which did not fit with the author's intention to recover his past. Therefore, it is not the dissociation of the terms in the title, but the observation of their intertwining that leads us to an adequate reception of this book," George Gană points out (GANĂ, 1977, p. VI).

The first lines of *The Chronicle* are verses dedicated by Blaga to his native village, where he was born on May 9, 1895. The first level of identity he establishes is linked to his belonging to a particular era and to the geographical space where he was to spend his childhood, in the Blaga family, alongside his parents and eight siblings. From *The Chronicle*, we learn that his first poems have been lost. However, his first two volumes, published in the interwar period, made a national impact due to their novelty and originality in the cultural landscape of the time. His work highlights, through the connections created between different identity markers, how the creative process depends on the evolution of the other identity markers that mark his existence.

Caron's Boat

Blaga's situation in the context of the new political regime required changes in how he was perceived. The characters in *Caron's Boat*, through their own dilemmas and visions, contribute to the exploration of the novel's central themes, such as the search for meaning and the conflict between ideal and reality. The central theme in *Caron's Boat* is the existential meaning of the thinker – in the form of the philosopher and the writer.

Blaga uses complex symbols, sometimes intended to be decoded in multiple ways. The word in the title, boat, is a symbol for the journey through life but also for the passage into nothingness. Is the novel *Caron's Boat* representative of his philosophical system? Does it reflect the author's vision of the cosmos and man's place in it? He combines mythological elements with philosophical aspects throughout the action, as a reflection of the inner world reflected through the narrative emanation from it.

George Gană believes that "organizing in the spirit of freedom what took place under the constraints of circumstances and external necessity means taking control of the sum of biographical elements and using them to construct an image that meets the demands of one's own spirit. And the fundamental requirement of the spirit is meaning. Writing an autobiography is therefore equivalent to composing a whole whose elements converge towards a general meaning, which is that of the life it evokes." (GANĂ, 1977, p. VI).

In an autobiography, the author can rely only on memory, without using documents, but will always take into account the meaning from the perspective from which he views his own life. "Autobiography is a finalist work, like the novel and the work of art in general, so that the 'romanticization' contained in Blaga's formula must be understood as bringing it to the condition of the novel, of literature. However, autobiography is not a novel; its author does not invent facts and characters. 'Romanticisation' results from the selection of lived experiences and the people among whom the author's life unfolded, according to the criterion of their 'participation' in his destiny. Whatever he may talk about, the memoirist is in fact talking about himself, autobiography being, in essence, a self-portrait. The art consists, especially in Blaga's case, [...], precisely in composing his own image from the reflections of the pebbles that make up the mosaic of the world in which he was formed." (GANĂ, 1977, p. VI).

Begun five years after the completion of his autobiographical work *The Chronicle* and *Song of the Ages* the novel *Caron's Boat* was not published until late in 1990, posthumously. George Gană says that "the substance is predominantly autobiographical, but it is drawn from

his life after the last war (with some forays into the previous era) and is used as raw material for a fictional novel."

Blaga's identity markers – the poet and philosopher

In the following, we wish to follow, based on the above-mentioned writings, the narrative that the author himself configures to describe his state of artistic creation, using the two autobiographical works mentioned above. But both meaning and information are relational phenomena. "The communication process as a whole must be understood as a 'relational phenomenon', a process in which relationships produce entities rather than the other way around. Entities in reality, especially in social reality, are constructions of the communication relationship..." (BIRIȘ, 2014, p. 14).

In the year following his father's death, after initial readings from his own library and the public libraries to which he had access, Blaga confesses: "I tried to scratch the serrations of poetic gift with my fingernail. And I strained my ear to hear whether the inner metal sounded or not! A year earlier, I had spent a few weeks working on the fable genre, but now, turning my eyes away with contempt, I had higher aspirations. And I wrote. I wrote verses similar to those that appeared at the time in *Luceafărul* magazine. I sent a poem to *Țara noastră* in Sibiu. I received an encouraging reply from the editorial office! (BLAGA, 1977, p. 68-69). In the spring of 1910, I found myself gently swept away by a new wave of lyricism. The wave came from somewhere, brought by spring from the nameless women of Brașov. I sent a sample to *Luceafărul*, in free verse. My enthusiasm did not make it into the columns of the magazine, but I received a fairly favorable response from the editorial office. I was encouraged to continue writing, but for the first time in my life, I was reproached for the sin of writing verses without rhyme. With my sin, however, I was already foreshadowing a form. *Românul* de la Arad, the most important daily newspaper for Romanians in Transylvania, published my first poem. The poem, entitled Noapte (Night), unlike the one offered to *Luceafărul*, revealed, on the contrary, only a concern for pouring words into current prosodic patterns. The "event" was meant to cause a stir only among high school students at the foot of Tâmpa, but not beyond this valley. Liviu, although pleased with my achievement, pointed out to me that high school students were not allowed to publish anything under their own name. "That's from the headmaster," he added, patting me encouragingly on the shoulder. (BLAGA, 1977, p. 72).

Parallel to his lyrical enthusiasm, the profile of the philosopher in the young Lucian Blaga was also taking shape. His own words bear witness to this hypothesis, in a series of stories about his first literary attempts. "At about the same time, I was also exercising my analytical and synthetic inclinations, writing a thirty-page paper on 'dreams'. A study by Vaschide, translated from French and published in a popular library, as well as some Spencerian theories, much appreciated by the general public, prompted me to undertake such research. My intention was to provide an explanation, in particular, for very frequent dreams in which, due to a state of anxiety, you suddenly feel that you can no longer move, that you are paralysed. [...] The paper has been lost." (BLAGA, 1977, p. 72). He had also consulted the opinion of a specialist, his uncle Iosif Blaga, who was a distant relative and a psychology teacher at the high school where he was studying in Brașov, and "to my delight, Uncle Iosif also thought that the explanation we gave could be correct" (BLAGA, 1977, p. 72). Sometime in the fifth year of high school, we find evidence of a creative process that had stagnated for the moment. "My poetic exercises had been left behind! I no longer wrote poetry, and the verses I had put on paper no longer satisfied me. This does not mean that I had distanced myself from poetry. (BLAGA, 1977, p. 74).

Another philosophical endeavor is recalled from the period before his baccalaureate: "...I wrote some notes 'about intuition in Bergson's philosophy.' I drew a bridge between

Schelling's intellectual intuition, Goethe's method of 'original phenomena,' and some variants of Bergsonian intuition. The notes were intended to meet certain requirements, as Bergson had just been elected a member of the French Academy. Admittedly, the philosopher's name was mentioned for the first time in our Transylvanian newspapers, but nothing was known about his thinking." (BLAGA, 1977, p. 101-102).

The context that gave rise to this attempt is described as follows: "...one afternoon, when I was taking refuge under Tâmpa to read something in preparation for my baccalaureate, I decided, in the state of nervous tension caused by the thought of the exam and under the pressure of the boredom that overwhelmed me in front of the school textbook, to write a serial. I wanted this serial, which was remarkably dense, to appear in a newspaper. In order to force the gates open, I found myself forced to resort to deception. I sent the serial to the *Românul* newspaper in Arad, but I passed it off as a translation by someone else and signed it Ion Albu. Signed by me, a "high school student," the serial would certainly have ended up in the trash. The serial was published exactly as written, apart from the usual typographical errors. This was my first philosophical attempt to find its way into our journalism. It was in the spring of 1914. Why did I resort to a hoax? After the *Luceafărul* incident and in the atmosphere of philosophical ignorance that prevailed in Transylvania, this seemed to me the only way to see my writing flourish in print. (BLAGA, 1977, p. 102).

In the winter of 1913-1914, he wrote a philosophical work on "numbers" and "mathematical judgments." "In other words, I was revisiting the Kantian problem. However, I was striving for a different solution. I did not agree with the solution proposed by Stuart Mill either. With youthful boldness, I even took a stand against the views expressed by Henri Poincaré in *Science and Hypothesis*. I sent the paper to *Luceafărul* magazine. The magazine did not publish it, and I did not even receive a reply. I admit that the paper was perhaps too abstract for the pages of a magazine that cultivated rather provincial intellectual appetites. However, I am far from believing that this was the reason for the editorial silence. I rather assume that there was no one in the magazine's editorial office who was competent to appreciate such a paper. However, I have not forgotten the solution I proposed, and perhaps one day I will find a more suitable, broader context in which to commit my thoughts from that time to paper." (BLAGA, 1977, p. 101).

During the winter of 1914-1915, the author says, he wrote several short philosophical works. "Among others, one about the concepts of 'matter' and 'energy' in the economy of human intelligence. [...] The result of the experiments in question will therefore be that 'matter' will reappear in strictly energetic systems in a camouflaged form. I sent the work to my cousin (V. - my addition) with the request that she take it to Bucharest and occasionally give it to the then director of *Convorbiri literare* to read." (BLAGA, 1977, p. 113). War censorship did not allow for journalistic links between the Austro-Hungarian monarchy and the old kingdom. I later found out that the work was well received and, later, that it was also published. "I deeply regretted that I would not have the opportunity to publish my work in the pages of a prestigious periodical, which I had known since long ago, *Convorbiri*. [...] I mention this because it was my first literary appearance in Bucharest journalism, some four years before my first volumes, which were only published in 1919. Around the same time, I sometimes sent various "thoughts" and "notes" to *Românul* in Arad, which, unfortunately, appeared overwhelmed, to the point of being unrecognizable, by printing errors. To my great exasperation, the newspaper never wanted to revisit the printing errors. (BLAGA, 1977, p. 114).

In a circumstance created by the visit of his friend Andrei Oțetea from Sibiel, with whom he had been a high school classmate and roommate for a while in Brașov, we learn that this is the inspiration for one of his creations. "In the morning, we had been on a higher hilltop above the village. The fortress of Sibiel was visible in the distance, but only in the sunlight. The landscape stretched out before my eyes like a palm waiting to be deciphered, from its lines,

the past and the future. This landscape, with its people, its dwellings, its hearths, its air, entered my blood like a slow and sweet poison and began to bind me. Between me and what I saw, an imperceptible process of osmosis was unfolding in those days, as a result of which this corner of the world became for me an archetype with consequences I could not yet foresee. Here, in this landscape, in this village, I was to set in motion the people and events of *Tulburarea apelor* (*The Troubling of the Waters*), the play-poem in which, six years later, I gathered so much air and so much devastation." (BLAGA, 1977, p. 117).

Arriving with Roni up in the mountains, on the plain where his cousin the teacher lived, we find out who is the muse that sparked the inspiration for Blaga's first volume of poetry. "I was thinking. What was I thinking about? A poem? No. I was thinking about the 'absolute subject' of my poems, about Cornelia." (BLAGA, 1977, p. 149).

A few days after meeting Queen Maria in the summer of 1919, he returned to Sebeș-Alba. He was still shaken by the situation with Cornelia and could not find peace, returning to the "firm, irremediable monotony of the small town." "I was trying to convince myself that I would have to part with so many things that were inside me – part of me. These intimate sufferings, which I never spoke of to anyone, were compounded by spiritual turmoil. My self-criticism, which had intensified in those days, told me that I would have to part with even my poetry up to that point. I seemed to aspire to other, vaguely glimpsed modes of expression and to a deepening of the poetic bed. I therefore avoided giving voice to the raw emotions that overwhelmed me and which I did not feel capable of elevating to their sublime clarity. Faced with momentary frenzy ready to consume me or violent inner turmoil, direct lyricism could lead to a kind of exhibitionism that would have filled me with horror the next day. Should I escape into a more objective genre? One day I imagined the myth of Zamolxe. The subject was susceptible to realization in the form of a dramatic poem. However, I was not in the least bit in the mood to proceed with its artistic embodiment. So I put it off. I gave the myth time to settle." (BLAGA, 1977, p. 179).

About his creative existence as a poet, living in the character of Axente Creangă in the autobiographical novel, *Caron's Boat*, we learn that this state was deeply affected by the circumstances of the war and the new regime, both in terms of his actual creative work and the possibility of public reception. Axente confesses to Octavia: "You know, I haven't written a single line in years! I find myself in a phase of sterility and reduction from which I don't know how I'm going to get out!" (BLAGA, 2024, p. 114) Elsewhere, the same idea is reinforced: "It seemed implausible to me that I had ever written poetry. And this feeling was painfully acute. Only my books bore witness to my years of prolific creativity. [...] Poetry was my country. [...] Will my sterility become chronic? This was now my greatest fear." (BLAGA, 2024, p. 191).

After reuniting with the novel's main muse, Mrs. Ana Rareș, the poet shares with us the state of poetic grace he is experiencing after a long absence of creative inspiration. "I think between two and three, an unstable and ambiguous hour, I didn't sleep. I was awakened by some verses that wanted to take shape in me. The first verse had been forming in me since the evening, to the rhythm of my steps, under the living stars, when I climbed alone from the hamlet, along the winding path to my dwelling near the forest. The first verse came into being, called forth by a certain rhythm that had taken hold of me. The verse stopped in front of my mind. I said to myself: don't be surprised, you're jinxing it! And I stopped myself so as not to chase it away. Now, waking up, I feel that the verse has grown on its own while I slept. I feel uncertain that the poem is within me and that I only need to bring it out of its latency. I will only have to remember the verse that came into being last night for the poem to take shape on its own. All I have to do is lower the golden bucket to the bottom of the well, for the poem has somehow come to fruition and is waiting to be lifted up. With some fear of shattering such a fragile creature, I try to remember the incipient verse. Suddenly, I find myself on the most

intimate lyrical line of the poem. And the poem grows effortlessly, becoming more rounded, yet remaining open in a way. And again I am amazed, because it fell into my hands like ripe fruit, when I no longer hoped for such a harvest. I repeat the verses in my mind, to fix them in my memory. For ten years, during the turmoil, the unrest, the fire of war, and then the tumult of upheavals, poetry ceased within me. And now, unexpectedly, poetry crosses my threshold. And everything seems auspicious to me. I am overwhelmed by the feeling that, along with the source of life, I have also rediscovered the source of poetry. Have I rediscovered them? No. I have found them. For they are different from those that once compelled my being to sing." (BLAGA, 2024, p. 472-473). After the meeting at Căpâlna "Poetry gushes forth in me like a mighty river. The inner turmoil following the separation quickly comes to an end. Caused by an ephemeral condition, they cannot resist the spirit of fulfilment that robs me of my materiality and seeks expression beyond temporary circumstances." (BLAGA, 2024, p. 489).

The process involved a certain ritual, designed to stimulate creative momentum after ten years of barrenness. "I devote several hours a day to long walks. Walking under the open sky puts me in a state conducive to poetic creation. I prefer to create at the pace of my steps. I often stumble upon a verse that resists refinement like the knot from which a tree branch emerges. When the verse presents difficulties that seem insurmountable, I abandon it and do not return to it until the next day. After a deep night's sleep, it is sometimes enough to remember the verse in the rough form that stumped me the night before, for the words to fall into place like pebbles in a kaleidoscope as I walk. I cannot say that my thoughts are exclusively preoccupied with verse. At the center of my thoughts and horizons is Ana. All my spiritual goodness comes from her. Ana is poetry. Poetry is Ana. Ana is the subject or predicate, explicit or implied in any of the sentences of my speech." (BLAGA, 2024, p. 498).

Conclusion

Autobiographical and biographical works can be seen as cultural texts from which the specific identity traits of the main character can be extracted and analyzed, encompassing specific individual elements as well as elements that construct the picture of the era in which the events take place. This combination of context and personal story creates a comprehensive framework of the human condition in relation to otherness, which can serve as a model for intercultural communication. The narrative structure of autobiographical works can be highlighted as identity storytelling, because at this level we can identify the relationships between the three angles of the triangle: storyteller-story-audience.

In the work of authors Jean-Michel Adam and Françoise Revaz, *Story Analysis*, we observe that the emphasis in the description of the story is on the term action. The answer to the question "What is a story?" is succinctly contained in the following formula: "The story is first and foremost a 'representation of actions,' a 'transposition of human actions through storytelling,' 'the product of a creative activity that rediscovers human action' (ADAM, REVAZ, 1999, p. 16). Even though there are several narrative genres, we refer here to the story as a "special type of organization of statements," a "special form of putting into text" (ADAM, REVAZ, 1999, p. 15).

Etienne Souriau uses the notion of diegetic universe to designate the unique world imagined by each story. In the case of autobiography, the expectation is that the world will be real and not imagined, but uniquely perceived and rendered by its main character in their own story.

BIBLIOGRAPHY

- ADAM, J., Revaz, F., *Analiza povestirii*, Institutul European, Iași, 1999
- BIRIȘ, Ioan, *Semnificație și comunicare. Modelul Buhler-Habermas* în Maria Sinaci, Cristian Măduță, (coord.) *Comunicare, cultură și societate. Culegere de studii*, Budapesta, Trivent, 2017
- BLAGA, Lucian, *Luntrea lui Caron*, Humanitas, București, 2024
- BLAGA, Lucian, *Opere 6, Hronicul și Cântecele Vârștelor*, ediție critică de George Gană, Editura Minerva, București, 1997
- BOOKER, Christopher, *The Seven Basic Plots. Why we tell stories*, Continuum, London, 2004.
- CAMPBELL, Joseph, *Eroul cu o mie de chipuri*, Herald, București, 2014
- CODOBAN, Aurel, *Filosofia ca gen literar*, ed. a II-a revăzută și adăugită, Idea Design & Print, Cluj-Napoca, 2005
- NEMOIANU, Virgil, *Opere*, vol. 2, *Trilogia Romantismului*, Spandugino, București, 2014

THE PACT WITH REALITY IN MIRCEA DINESCU'S POETRY

LE PACTE AVEC LA RÉALITÉ DANS LA POÉSIE DE MIRCEA DINESCU

PACTUL CU REALITATEA ÎN POEZIA LUI MIRCEA DINESCU

Conf. univ. dr. Daniel CRISTEA-ENACHE
Universitatea din București, Facultatea de Litere
București, str. Edgar Quinet, nr. 5-7
daniel.cristea-enache@unibuc.ro

Abstract

The article proposes a critical approach to Mircea Dinescu's poetry in the different stages of his lyrical evolution.

Amongst the literary genres the lyrical style comes closer to the formula of expressing the ideological and social present between parentheses when forbidden to be discussed publicly. Before being a dissident Mircea Dinescu was subversive; before being subversive he was an escapist; and before being an escapist he was a genius teenager born during "the haunting decade", honest and careful to his own endowment.

We'll notice that his text (even the subversive one) will engulf the initial undertaken context through a remarkable artistic synthesis.

Résumé

L'article propose une relecture critique de la poésie de Mircea Dinescu, à travers les différentes étapes de son évolution lyrique.

Parmi les genres littéraires, le genre lyrique est celui qui se prête le mieux à la mise entre parenthèses d'un présent idéologique et social dont on ne peut parler publiquement. Avant d'être dissident, Mircea Dinescu fut subversif; avant d'être subversif, il fut évadé; et avant d'être évadé, il fut un adolescent génial, né en plein «décennie obsédante», honnête et attentif à ses propres dons.

Nous observerons comment le texte (même subversif) en vient, chez Mircea Dinescu, à dévorer le contexte initial qu'il avait assumé, par une remarquable synthèse artistique.

Rezumat

Articolul propune o re-lectură critică a poeziei lui Mircea Dinescu, în etapele diferite ale evoluției lirice.

Între genurile literare, cel liric este cel mai apropiat de formula punerii între paranteze a unui prezent ideologic și social despre care nu poți vorbi public. Înainte de a fi disident, Mircea Dinescu a fost subversiv; înainte de a fi subversiv, a fost evazionist; și înainte de a fi evazionist, a fost un adolescent genialoid născut în plin „obsedant deceniu”, onest și atent față de propria înzestrare.

Vom observa cum textul (chiar și cel subversiv) își va devora, la Mircea Dinescu, contextul inițial asumat, printr-o remarcabilă sinteză artistică.

Keywords: *Dinescu; lyric; escapism; subversion; critical reception;*

Mots-clés: *Dinescu; lyrique; évasion; subversion; réception critique;*

Cuvinte-cheie: *Dinescu; liric; evazionism; subversivitate; receptare critică;*

Introducere

Tipul de poet extrem de înzestrat și precoc, Mircea Dinescu a debutat, în anul *Tezelor din Iulie* (1971), cu un volum, *Invocație nimănui*, ce nu se potrivea câtuși de puțin noilor directive oficiale. Dinescu avea, altfel, *dosar bun*, sintagmă azi ininteligibilă tinerilor poeți, dar care în anii socialismului real constituia premisa unei cariere și, în multe cazuri, chiar garanția desfășurătorului ei. Scriitorii noștri din familiile de muncitori sau de țărani săraci prezentau mai multă încredere regimului decât colegii lor mai ghinionști prin apartenența la o familie ceva mai înstărită: fie de burghezi, fie de moșieri, fie de țărani refractari la înscrierea în Colectivă, fie de ofițeri care luptaseră pe frontul de Est.

Politica de Stat era centrată, retoric și lozincard, pe desființarea claselor sociale; însă acestea s-au menținut până în decembrie 1989 în corsetul cultural-ideologic pe care activiștii, cenzorii și elementele „de răspundere” din sistem l-au oferit unei arte obligate să-l îmbrace. Dinescu a jucat cu talent, în primii lui ani, acest rol de poet „făcut” de către o lume „mai bună și mai dreaptă”, evitând însă angajarea într-o tematică a realității în care evolua artistic. Autorii Generației '60, pentru a exprima stări „impure” ideologic, dar fertile artistic (anxietatea, spaima, teroarea psihică), mai puteau merge către contextul războiului al doilea mondial, dimensionat totuși artificial și schematic fiindcă nu-l trăiseră. În schimb, scriitorul mai tânăr decât ei se vedea și mai „înșurubat” într-o anumită realitate istorică, într-o epocă „de aur” ce-l condamnase la optimism obligatoriu.

Prin această prismă văzând lucrurile, metaforele din primele cărți ale lui Dinescu și vitalismul lor *etern*, necontextualizat, sunt singura opțiune viabilă a unui artist care, expunându-se, nu vrea să se trădeze. Calculând și judecând corect, autorul abia ieșit din adolescență se refugiază în esențele și structurile unei poezii a adolescenței, configurată simbolic, iar nu haotic, și cu conștiință artistică, nu doar cu talent. În *Istoria critică a literaturii române*, Nicolae Manolescu va nota: „Poetul avea vocația tinereții, așa cum nu mulți poeți tineri o au. Trebuie să ne amintim de Labiș, de Ion Alexandru, de Adrian Păunescu, la începuturile lor, spre a înțelege cu cine se aseamănă sufletește talentatul autor al *Invocației nimănui* (1971).” (MANOLESCU, 2019, p. 1068-1069). Evazionismul de primă tinerețe al liricii lui Dinescu este oportun, o dată, în ordine politică (poetul refuză ideologia unică, prin ignorarea cadrului ei constrângător) și, apoi, în ordine estetică.

Lirica de tinerețe. Final de etapă artistică

Între genurile literare, cel liric este cel mai apropiat de formula punerii între paranteze a unui prezent despre care nu poți vorbi public. Înainte de a fi disident, Mircea Dinescu a fost subversiv; înainte de a fi subversiv, a fost evazionist; și înainte de a fi evazionist, a fost un adolescent genialoid născut în plin „obsedant deceniu”, onest și atent față de propria înzestrare.

Tiparul acestei vârste purtate, timp de un deceniu (1971-1981), ca o vestă de salvare este vizibil în ultima poezie din *Democrația naturii*, excepționalul *Cântec de rinocer*: „Ca rinocerul care-atacă trenul/ încerc să trec de treizeci de ani/ dar îngerul meu purul și obscenul/ s-a prăbușit lovit de bolovani// fiindcă a fost zărit plutind pe arii/ de un țăran lucrat de viziuni/ și-acum îl țin sub bâta lor pândarii/ să-l stoarcă de mirare și minuni:// «o hi lăcusta care-mpunge orzul/ sau fluturele îngrășat cu pai/ sau pasăre cum o arată torsul/ sau viespea albă ce ucide cai// că d-aia parcă s-a rărit porumbul/ și laptele s-a subțiat în vaci/ că umblă gâza asta grea ca plumbul/ și paște catifeaua prin copaci,// țineți-o bine ca să-i dăm cu prafuri/ otrăvitoare și chemați țigani...»/ Aud roind în jurul meu tarafuri/ și-ncerc să trec de treizeci de ani.”

Avem aici rima poetică și un ritm adaptat ei, aproape muzical. Avem „cântecul” ce reamintește finalul de etapă și imposibila ei prelungire, în cursul și pe suprafața noii cărți. Poetul pare că nu vrea să se maturizeze și să pășească în realitatea pe care trebuie, totuși, s-o înfrunte. O poezie a adolescenței stă bine adolescentului sau, în fine, tânărului care o scrie; dar nu și unui autor inertial, evazionist cu sistemă și temător cu tropi. Un mare critic de poezie precum Lucian Raicu, care a urmărit atent evoluția lui Mircea Dinescu, autor foarte prețuit de el, valoriza „prima fază a poeziei” lui în următorii termeni: „Adolescența nu e numai o vârstă care trece, care se vindecă; și cu partea ei nevindecată din noi, și, poate, nevindecabilă, vom gusta, în continuare, prima fază a poeziei lui Mircea Dinescu.” (RAICU, 1978, p. 379).

Imagini ale violenței pot fi găsite în primele două strofe și ele au aceeași țință: „îngerul” transcendent, vizionarismul poetic fâlfâind din aripi pe deasupra mizeriilor și minciunilor din realitatea cotidiană, Poezia cu majusculă refugiată în turnul de fildeș al unei arte fără aderență la ceea ce o înconjoară. Astfel poate fi înțeles „obscenul” plasat, oximoronic, lângă „purul” pentru a ne da atributele unui înger ce nu mai poate salva o poezie epurată de realitate. Desigur, simbolistica e puțin mai complicată prin includerea opoziției între un receptor *terre à terre* și o minune celestă. Dar pândarii ce storc îngerul „de mirare și minuni” și bolovanii sub care acesta, lovit, cade la pământ sunt corecția necesară a unui zbor poetic pe care *Democrația naturii* l-a întrerupt.

Numai șapte din cele treizeci și cinci de poezii ale volumului sunt din speța celor cu rimă: un sacrificiu, probabil, pentru un poet cu dexteritatea prozodică a lui Mircea Dinescu. Dar textul nu mai trebuie, în această nouă etapă, post-evazionistă, să pară că este *făcut*, aranjat, potrivit în pagină în forme cumiști-tradiționaliste și cu respect al regulilor. Pentru a le contesta pe cele, strâmbe, din afara cărții și din prezentul celor care o citesc, poetul va renunțe la regulile de versificare din interior, alegând formula mai puțin „artistică”, dar mai autentică, a poeziei discursive.

Versul cu rimă și comunicând melodios cu un altul lasă loc versului liber, prozastic și prozaic, aspru și contondent, parte a unei demonstrații narativizate pe care vechile structuri prozodice o stânjenesc. Liricul însuși se atenuază ori dispare cu totul, pentru a face loc ironiei mușcător. Un foarte bun cunoscător al poeziei lui Dinescu precum Alex Ștefănescu făcea observația că inclusiv „în prima etapă a evoluției lui Mircea Dinescu, când domină bravada, exuberanța, plăcerea de a arunca morții mănua de adolescent invulnerabil, se poate sesiza și o undă de tristețe, un permanent reproș adresat, în surdină, lumii întregi.” (ȘTEFĂNESCU, 2005, p. 844). Poezia arată acum precum într-o remarcabilă *Biografie săracă*: „Unii de-abia așteaptă să mă vadă plutind/ ca Ofelia cu o coroană de ziare pe cap,/ dar obosiți de-atâta imaginație/ intră-n biografia mea gravi ca-n rezervația leprei/ gata să delimiteze zonele albe și să strige:/ pericol de contaminare/ virus muzical/ bacterie purtătoare de lacrimi/ câine cu efect întârziat/ cu ochii holbați la șuncile aurii ale Occidentului zice că nu prea i-e foame/ cântă prostește ca tonomatul ce refuză moneda/ tatăl lui în depoul de locomotive miroase pe-ascuns levănțica/ mama lui cară lăzi și surzește treptat (presupunem că nu vrea s-audă)/ sora educatoare la o școală de debili mintali se simte liberă liberă/ despre frate nu se știe nimic ceea ce-i cu mult mai grav/ existența acestei familii îl predispune la îngăduință/ dar are un fel special

de a-și iubi țara care neliniștește/ și nu putem să-i scoatem pământul dulce din gură/ fără să se surpe bisericile din ținutul natal”.

Textul nu mai are muzicalitate și „poezie”, dar registrul său e mai complex. Se mixează mai multe tipuri de discurs, într-o bine regizată „babilonie” contemporană, cu marcarea aproape sfidătoare a contextului de *lagăr socialist*. Discursul informatorului, pus sub auspiciile pluralului instituționalizat („presupunem că...”, „nu putem să...”) și ale impersonalului securistic („despre frate nu se știe nimic”), e dus într-un regim comic, de aparență suprarrealistă. Suprarrealismul subtil infiltrat și mai consistent pentru cititorul tânăr de azi este chiar realismul de ieri, în care „șuncile aurii ale Occidentului” au sens pe fondul penuriei generalizate din România Socialistă și în care „tonomatul ce refuză moneda” semnalizează un artist ce nu se prostituează.

Dincolo de transparența antitotalitară a mesajului, minim travestit și deghizat aici, este de observat modificarea de accent și de structură poetică. În volumele de primă tinerețe, realitatea și realismul doar pigmentau poezia lui Dinescu. Erau un contrapunct necesar pentru melodicul și metaforicul unei lirici evazioniste. Sarcasmul nu e în natura poetului, ci în raportarea sa (care nu mai poate fi amânată, nici stopată) la cotidianul ceaușist. Iar realismul este una dintre modalitățile de reprezentare, una dintre proiecțiile noii vârste artistice.

Talent liric și conștiință poetică

Cade, cu aceasta, prejudecata persistentă și astăzi conform căreia poezia lui Dinescu ar fi o țâșnire de talent, de vervă a expresiei, de înzestrare lirică naturală și fără concept. Talentul, înzestrarea, verva, naturalețea sunt incontestabile, însă poetul le lucrează cu o formată conștiință poetică, în structuri variate și procesate atent, adaptate unei focalizări sau alteia.

În poeziile erotice (precum *Fără pretenții*), ironicul e slab, pentru ca „fărâmiturile de hârtie îndrăgostite de ebonită” și micile „blănițe încărcate cu electricitate” să poată ilustra o lege a atracției universale, dincolo de cenușiul existenței în socialism. În altele, în număr mai mare, sarcasmul ia deja culori de pamflet anticeaușist, poetul înscriind personajele în categorii și trăgând concluzia dintr-un singur și *inimaginabil* vers: „preotul joacă table cu milițianul”, „preotul cu magnetofon sub sutană”, „n-ar mai fi așa coadă mare la măcelăriile cu intelectualii”, „lozincile sunt scrise cu litere și mai mari”...

Totul este atât de clar, de evident, denotativ, încât simbolicul nu mai e unul în doi timpi (obscurizare-reliefare), dar unul de includere categorială. Personajele nu mai capătă o identitate, ci o clasificare, intrând în mecanismul dat al unei realități care le folosește și le consumă, pe bandă de uzină sordid-eficientă. Singurul ieșind din schemă și din planificare, încercând să le devoaleze și să le distrugă, este poetul însuși, virusul muzical, bacteria purtătoare de lacrimi și tonomatul ce refuză moneda... Dacă, anterior, autorul adolescent se refugia prevăzător într-o poezie a adolescenței eterne, acum Dinescu face una cu protagonistul lui și se ipostiază, frecvent, ca destabilizator al unei ordini mizerabile și corupte.

Accentul nou este prin urmare complet diferit de cel din structura lirică evazionistă. În *Democrația naturii*, tocmai semnele dezordinii, ale turbulenței, ale perturbației în sistem devin importante în economia simbolică a textelor. Acestea nu mai pot și nu mai trebuie să fie organizate, ci dez-organizate poetic, supuse unei rupturi demonstrative. Căci ruptura este actul de conștiință și fondul problemei expuse, odată recunoscut, traversat și figurat contextul. Când templul devine „o fabrică de spirt”, aluminiul fabricii de coniac „umilește biserica”, butoaiile de plastic „sticlesc ca icoanele”, megafoanele sunt „instalate pe țarm”, benzile rulante „uruie”...

Pactul cu realitatea al poetului (anunțat în *Descoperirea operei*) nu e deci unul de asimilare reciprocă. El presupune reprezentarea realistă a unui context existențial colectiv sufocant și mortifiant, pe care poetul îl va perturba cumva, îl va „gripa”. Muzicanții sunt

expresia unei libertăți ce poate fi circumscrisă, dar nu și anihilată. Ei tot apar și reapar, salvator, cu scripcile și muzica lor, ori de câte ori protagonistul este pe punctul de a fi înghițit de mecanism. Apar, desigur, și în ultimele versuri din acest volum singular, unul de primă linie în poezia noastră postbelică: „Aud roind în jurul meu tarafuri/ și-ncerc să trec de treizeci de ani”.

Cum se explică oare prospețimea, vitalitatea acestei poezii scrise de un autor îmbătrânit interior de la primele „exultări” lirice? Maturizarea creatorului și a personajului său predilect (el însuși) este accelerată. În schimb, versurile scrise și publicate în intervalul unui sfert de secol – de la *Invocație nimănui* (1971) la *O beție cu Marx* (1996) – nu arată câtuși de puțin rutina, uzura, maniera poetică; și nici nu sunt date, legate de secvențe istorice între timp depășite.

Textul își va devora, la Mircea Dinescu, contextul inițial asumat, printr-o remarcabilă sinteză artistică în care plasticitatea deosebită a imaginilor „personale” și mizeria violentă a istoriei contemporane ajung să facă una. Valeriu Cristea observa că „acestei fuziuni de realism brutal și de elevată și diafană poezie îi corespunde în toată lirica lui Mircea Dinescu” „complexitatea tonului – împletitură policromă de nuanțe, de registre, de inflexiuni.” (CRISTEA, 1984, p. 83). „Bolnav de faruri în ieslea Balcanilor”, într-o realitate al cărei pitoresc are straturi-straturi de jeg (moral și propriu-zis), protagonistul visează la porturi deschise și orașele mirosind a vanilie, taverna mai puțin mohorâte, corăbii desprinse de nisipul „mișcător și laș” ori caicul lui Nastratin Hoge alunecând, încă o dată, prin apele teritoriale ale poeziei noastre... Numai că, în comparație cu poemele de colorit balcanic ale lui Ion Barbu, *nemișcarea*, „într-o slavă stătătoare”, a Isarlâkului și-a pierdut semnul pozitiv. Raportarea la rigiditatea mortificantă a prezentului, la timpurile noi încorsetate în „tăcerea complice și târfă” ar impune, dimpotrivă, o frenezie de bălci oriental și o susținută activitate de port la intersecția marilor rute: pete de culoare spărgând cenușiul mizerabil, experiențe de viață alegând „infrafracțiunea” libertății.

Nu numai constrângerea politică, directă ori insidioasă, ci orice fel de presiune determină în poeziile lui Mircea Dinescu o violentă contra-reacție. Din această perspectivă privind lucrurile, nu apar mari diferențe între un volum violent anticeaușist ca *Moartea citește ziarul* (1989) și celelalte, în care imaginația creatoare își creează supapele și căile proprii. Modificările merg doar în sensul definirii, precizării referentului, personalizării lui, la scara de 1/1. Malignitatea istoriei se poate, astfel, condensa în conturul memorabil al unui personaj prea bine cunoscut, umblând bezmetic cu polonicul prin satele, bisericile și viețile noastre: „Vine Haplea dă cu lingura-n sate/ soarbe clopote pe nerăsuflete/ ară biserici, seamănă panică/ și-apoi o seceră cu limba mecanică./ Știa ce spune grecul săracu’:/ nu-ți lua turcoaică – îl iei pe dracu’/ nici casă-n Vlahia – ferește Doamne/ că-i cad ferestrele după trei toamne/ că vin cumanii și pecenegii/ și gugumanii și viceregii/ și-n fruntea oștii săltând buricu’/ Haplea al nostru cu polonicu’.” (*Haplea*).

Dar aceeași realitate bolnavă, același peisaj terifiant „vomitat” de tabloul social se regăsește pe un *obraz general*, colectiv, inert-indiferent, pe care poetul nu deslușește mai nimic. Ceea ce nu se schimbă, în toată această varietate a decorurilor și luxurianță imagistică adecvată la sintaxa revoltei, este postura singulară a poetului, atât de consecvent pe linia privirii lui. Deși o serie de ipostaze, de roluri dramatice, de voci distincte intră în combinatoria lirică, unitatea punctului de vedere se păstrează. Iarăși un paradox: pe cât de histrionic se prezintă autorul în viața sa diurnă, obișnuită, cam agitată după 1989, pe atât de centrată și focalizată este experiența lui poetică. Apropierile de modelul *existenței* postmoderne nu ating, prin urmare, miezul tare al creației sale. În pofida biografismului, a prozaismului jucat și afișat, a hiperrealismului glisând către fantastic, nu regăsim acea multiplicitate schizofrenică a subiectului și evantaiul de posibilități alternativ-imaginare deschise de ea.

Valorile poeziei lui Mircea Dinescu sunt unele tari, relativismul fiind ca și absent. De aici, probabil, și tonalitatea versurilor, laolaltă cu modul decis, abrupt, „sfidător” în care sunt

puse pe hârtie. Elegiacul autor reimpune în fapt un stil și o etică a direcției ce păreau definitiv compromise prin pseudo-literatura obsedantului deceniu. El are curajul artistic de a rupe cu modelele neomodernismului, deja glorioase și diseminate în epocă, făcând totodată figură separată în cadrul Generației '70: una de manieriști, cu ce are bun și rău acest termen.

Și la Dorin Tudoran putem constata o rupere a firelor și filiațiilor, dar într-un proces decantator mai lung. În cazul lui Mircea Dinescu, e mai degrabă o revoluție decât o reformă: cu un instinct de mare creator, el face poezie pornind de la sine însuși, radiind versuri așa cum un candelabru radiază lumină. Câteva poeme, foarte diferite ca tematică și accent liric, dar la fel de puternice în nucleul viziunii producătoare și în expresia ce o cristalizează și-o susține, dau întreaga măsură a acestui artist, cu momente, nu puține, de geniu verbal: „Ce-ați făcut cu nebunii din gări?/ Măcar ei n-aveau limba de cârpă./ Saci cu pâine, sudoare, țigări/ și tăcerea complice și târfă./ I-au cam tras înspre polul lor cald/ institutele de binefacere?/ Le-au extras de sub țeastă smarald,/ i-au păpat chiar în faza de coacere?// Om-vagon, bou-vagon, palid tren/ cu baloturi de silă și ură./ Sunt copilul din Dodeskaden/ cu ziare aprinse în gură.” (*Dodeskaden*); „Bucătăriile se văd din cer/ mai bine decât oamenii de seamă,/ prinzi îngeru-n gamela ta cu zeamă/ nedetectat de radarul de fier,/ întâi precum o pată de untură/ apoi întregul sclipăt te-a orbit,/ duci Duhul Sfânt cu lingura la gură/ de-ți cântă mațul de mitropolit,/ mațul tău lung și galeș de mătase/ prin care azi vorbești și tu cu El,/ suflet purtând o raniță cu oase/ aci, pe buza gropii, la apel.” (*Apelul de seară*); „Părul tău explodând ca șampania/ îl bea vântul mirării din sud,/ când te văd, peștișorul pirania/ umblă-n mările-n care asud./ Hip și hop curg ghețarii spre Spania/ sar maimuțe pe crengi de năut/ te voi duce acolo cu sania/ sau călare pe-un flutur mamut./ Mii de popi au să-mi cânte sfeștania/ cum pândesc să vânez un sărut/ mii de muște-or începe campania/ peste hoitul meu drag și urât,/ o să par, sărutat, pocitania/ cu o sârmă de aur în rât.” (*Sârma de aur*); „Să nu-ți închipui Doamne că de mâine/ sufletul meu înalbăstrit în rele/ l-or trece îngeri-lipoveni prin pâine./ Suntem doar două lacrimi paralele./ Ne-om întâlni în Infinit probabil/ când trupul meu va fi demult arabil,/ dar pân' atunci scutește-mă de dijmă,/ de spaima de-a fi viu, de cifra șapte,/ îngăduie-mă ca noroi pe cizmă/ căci, ori de câte ori te simt pe-aici, mă/ frec de zid și zidul îmi dă lapte.” (*Copil de zid*).

Concluzii

Indiferent de tema aleasă și de registrul în care o plasează (grav ori ironic, amar sau sentimental), poetul își obține efectele printr-o aparentă jonglerie de cuvinte, scoasă dintr-o inepuizabilă fantezie lexical-asociativă; la un nivel mai profund, prin identificarea și actualizarea latențelor de expresivitate a acestora. Uzitate și uzate de limbajul comun, lustruite ori bruscate de versificatorii fără talent, cuvintele își descoperă aici resurse și raporturi secrete, făgașe noi deschise între ele, spre stupefacția admirativă a cititorului obișnuit și delectarea celui rafinat.

Unuia i se oferă smaraldul: insolitul, exoticul, prețiosul, simbolicul; celuilalt, piperul vocabularului și al imaginației, grăuntele de realism șocant care face poezia mai iute și mai vie. Să vedem un ultim exemplu de lirism *à rebours*, extras din cea mai penibilă realitate cotidiană: „Nu mai e bere la berărie/ mor cartiere latră tramvaie/ pe umejoare ruguri de paie/ se coc eretici de meserie,/ doamnă cerneală du-te-n pâraie/ fă-te pădure, doamnă hârtie./ La berărie nu mai e bere./ Pute-a cutremur. Țin-te de clanță./ Iar e de lucru la manutanță,/ iar o să facă proștii avere/ și-or să admire de la distanță/ curajul nostru crescut în sere./ Și-n timpul ăsta poetul scrie/ și-n vremea asta Irod chiar taie,/ smerit dospește orzu-n hârdaie/ surd la revolte și la mânia,/ preabotezate sfinte Sisoaie/ nu mai e bere la berărie!” (*La berărie*).

Cum vom citi versul de la începutul și de la finalul poemului? „Nu mai e bere la berărie”: o mostră de absurd avangardist, cu scurtcircuitarea firescului și insolitarea relațiilor semantice? Sau un simplu decupaj din prozaismul, mizerabilismul existenței noastre, în „Epoca

de Aur” a penuriei generalizate? Realism ori suprarealism? Pentru cititorii mai vârstnici, prima variantă; pentru cei mai tineri, a doua. Nu doar că un text liric autentic își „înghite” contextul real, dar îl și face, până la urmă, de nerecunoscut.

BIBLIOGRAFIE

- CRISTEA, Valeriu, *Modestie și orgoliu*, București, Editura Eminescu, 1984
DINESCU, Mircea, *Opera poetică*, vol. I-II, Chișinău, Editura Cartier, 2005
MANOLESCU, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, ediția a II-a, revăzută și revizuită, București, Editura Cartea Românească, 2019
RAICU, Lucian, *Practica scrisului și experiența lecturii*, București, Editura Cartea Românească, 1978
ȘTEFĂNESCU, Alex, *Istoria literaturii române contemporane. 1941-2000*, București, Editura Mașina de Scris, 2005

FROM MYTH TO LITERATURE

DU MYTHE À LA LITTÉRATURE

DE LA MIT LA LITERATURĂ

Prof. drd. Camelia BOF (căs. HREBAN)

Colegiul Tehnic „Samuil Isopescu”

Suceava, Samoil Isopescu, nr. 19

cameliahreban@yahoo.com

Abstract

The Romanian fairy tale is an archaic narrative form that preserves, in a literary-folkloric expression, archetypal structures and essential mythical symbols, having at its core the initiatory journey – a symbolic path of spiritual and moral transformation of the hero. Romanian and foreign researchers have demonstrated that the fairy tale is not merely a story for entertainment, but the expression of a perennial initiatory tradition, which transmits – through trials, fabulous figures and symbols – an ancestral wisdom about the purpose and becoming of the human being. Thus, the Romanian fairy tale is, in essence, a bridge between the mythological imaginary and the inner reality of initiation, a structural and functional continuity that explains the persistence of ritual-initiatory patterns in folk narratives.

Résumé

Le conte de fées roumain est une forme narrative archaïque qui préserve, dans une expression littéraire et folklorique, des structures archétypales et des symboles mythiques essentiels, centrés sur le voyage initiatique – un parcours symbolique de transformation spirituelle et morale du héros. Des chercheurs roumains et étrangers ont démontré que le conte n'est pas seulement une histoire destinée au divertissement, mais l'expression d'une tradition initiatique pérenne, qui transmet – à travers des épreuves, des figures fabuleuses et des symboles – une sagesse ancestrale sur la destinée et l'accomplissement de l'être humain. Ainsi, le conte de fées roumain constitue, essentiellement, un pont entre l'imaginaire mythologique et la réalité intérieure de l'initiation, une continuité structurelle et fonctionnelle qui explique la persistance des schémas rituels et initiatiques dans les récits populaires.

Rezumat

Basmul popular românesc este o formă narativă arhaică care conservă, într-o expresie literar-folclorică, structuri arhetipale și simboluri mitice esențiale, având în centrul său călătoria inițiativă – un parcurs simbolic de transformare spirituală și morală a eroului. Cercetători români și străini au demonstrat că basmul nu este doar o poveste de divertisment, ci o expresie a unei tradiții inițiatice perene, care transmite – prin probe, figuri fabuloase și simboluri – o înțelepciune ancestrală despre rostul și devenirea omului. Astfel, basmul românesc este, în esență, o punte între imaginarul mitologic și realitatea interioară a inițierii, o continuitate structurală și funcțională care explică persistența unor scheme ritualico-inițiatice în narațiunile de tip popular.

Keywords: *Fairy Tale; archaic; archetype; Mythological Imaginary; initiation;*

Mots-clés: *conte de fées; archaïque; archétype; imaginaire mythologique; initiation;*

Cuvinte-cheie: *basm; arhaic; arhetip; imaginar mitologic; inițiere;*

O incursiune analitică în lumea călătoriei inițiatice din basmul popular presupune, mai întâi, o perspectivă generală asupra genezei basmului. În acest sens, am avut în vedere relația dintre mit și basm – două forme arhaice ale gândirii simbolice, care împărtășesc o structură narativă profundă, reflectând tensiunile fundamentale ale existenței umane. Deși mitul este înrădăcinat în sacralitate, funcționând ca un model exemplar pentru comportamentul uman, iar basmul se manifestă într-un cadru laic și fabulos, cele două genuri se intersectează într-un mod esențial în tematica călătoriei inițiatice.

Această călătorie, prezentă atât în miturile cosmogonice, cât și în basmele eroului, constituie o matrice simbolică a trecerii de la o stare de existență la alta – o moarte simbolică urmată de o renaștere. În viziunea profesorului de literatură generală și comparată Daniel-Henri Pageaux, „trecerea de la miturile primitive, materie a religiilor, a credințelor” la literatură este echivalentă cu „trecerea de la sacru la profan” (PAGEAUX, 2000, p. 126), considerând, asemenea lui Pierre Brunel și Claude Lévi-Strauss, că mitul s-a păstrat datorită inserării sale ulterioare în planul textual, sub diverse forme: motiv, temă, probă, simbol, istorie politică, etnică sau religioasă exemplară: pactul cu diavolul, figura lui Don Juan sau a lui Prometeu, băutura magică, evreul rătăcitor. Caracterul de istorie dinamică a mitului, plină de substanță, de viață și de semnificație în cadrul unei culturi, permite includerea sa în cadrul literaturii cu noi nuanțe și sensuri, dovadă multiplele reiterări pe care le-a cunoscut de-a lungul istoriei literare (de exemplu, mitul Ifigeniei, al lui Orfeu, Oedip).

Această perenitate a mitului se datorează și capacității sale de a dăinui prin conversiune și prefacere, prin asocierea și îmbinarea cu alte mituri autohtone sau universale, astfel încât mitul originar s-a îmbogățit și s-a diversificat la nivelul expresivității, al conținutului și al semnificațiilor sale. Brunel (apud PAGEAUX, 2000, p. 131) constată existența unei scheme mitice fundamentale, fixe și recognoscibile, pe baza căreia se va construi întreg eșafodajul literar, fapt care conduce la trei mari categorii ale mitului literar – *mitul-povestire*, *mitul-explicație* și *mitul-revelație* –, pe care Pageaux le dezvoltă cu exemple elocvente, evitând planul îndepărtat, necunoscut și indeterminat al lui *ille tempore*.

Mitul-povestire se bazează pe *miteme* (LÉVI-STRAUSS, 1978), având ca punct focal o istorie particulară de relatat, care își articulează discursul prin înlănțuirea unor motive reinterpretate, uneori supuse presiunilor unei coerciții estetice sau simbolice, care nu vor permite îndepărtarea de planul originar. *Mitul-explicație* provine din însăși substanța sa etiologică, întrucât mitul este o relatare fundamentală despre modul în care a apărut și s-a format lumea, cu toate elementele sale, implicând referințe sacre și de netăgăduit. *Mitul-revelație* este un răspuns pe care mitul îl oferă omului care l-a solicitat și l-a căutat, chiar și planul literar, unde simbolicul și metafora pot adânci substanța originară a narațiunii exemplare conținute, dezvăluind sacrul. În acest fel, Daniel-Henri Pageaux observă că „nașterea mitului se confundă cu constituirea unei scheme, a unui scenariu valabil pentru o nouă istorie” (PAGEAUX, 2000, p. 139), păstrându-se, însă, mereu, în devenirea și reactualizarea sa – religioasă, etnico-politică, literară –, invariante și funcții prestabilite. Așadar, mitul a ajuns în literatură prin inserția sa în timp, într-un proces lent și gradat, suferind nuanțări sau sensuri noi, moderne, coexistând, în paralel, cu mitul creat prin literatură odată cu intrarea în text a unor

figuri istorico-politice sau religioase care au impactat societatea la un moment dat (de exemplu, mitul lui Don Juan, al lui Napoleon, Jeanne d'Arc).

Așadar, trecerea în planul literar a mitului a provocat reinterpretări și remodelări ale substanței originare, care au condus la menținerea sa, concomitent cu dezvoltarea unor mitologii personale istorico-politice sau religioase. Similar, și în ceea ce privește basmul popular, consider că se poate opta pentru această viziune critică, care atrage atenția asupra posibilității translatării unor subiecte și elemente mitice în planul literaturii populare, mai ales că aceasta din urmă reprezintă o formă culturală străveche a umanității, probabil, în continuarea celei mitice, fiind legată de actul unei istorisiri orale. În susținerea acestei idei, am în vedere și viziunea lui Franz Boas (1978, p. 89), pentru care mitul este o istorisire a unor fapte despre originea lumii dintr-un timp imemorial, mitic, cu certitudine diferit de cel prezent, iar basmul conține concepte mitologice în mod inerent, întrucât amândouă narațiuni conțin experiențe, reprezentări și situații explicabile parțial în planul logic, al realității imediate, social-istorice, parțial în planul credinței etno-religioase sau al imaginației, acestea din urmă „operând [tot] cu elementele experienței de fiecare zi”.

Astfel, pentru antropologul germano-american, considerația cu care se tratează aspectele mitice de către omul arhaic, profunzimea subiectului și însemnătatea care îi este atribuită în cadrul ritualului dovedesc depășirea incidentalului și al fanteziei, înscriindu-se într-o matrice a cugetării constante despre naștere, viață, moarte, așa cum se întâmplă și în basm, care îmbină reflecția asupra realității, a normelor și a universului cu imaginația creatoare de umanitate, într-un mod metaforic și simbolic. Prezența mitului în basm provine tocmai din această adecvare similară la realitate, la istorie și la valoare. Mihai Pop și Pavel Ruxăndoiu (1976, p. 251) pledează pentru o clarificare mai cuprinzătoare a legăturii dintre basm și mit, „apropiind” mai multe teorii într-o viziune plurivalentă, mai generoasă și mai profundă asupra genezei basmului. Corelat cu arta povestitului, basmul era, la origine, o poveste care datează încă din Antichitate, dovadă trimeritele celor doi cercetători la istorisirile fabuloase din *Odissea* lui Homer și din *Metamorfozele* lui Ovidiu – în care se observă plăcerea de a povesti și de a împărtăși întâmplări legendare –, precum și la reacția lui Platon, care-i expulzează din statul său ideal, *Republica*, pe colportorii basmelor și pe promotorii miturilor homerice, așa cum vor susține, mai târziu, și erudiții iluminiști. Păstrând structurile arhaice ale povestirilor, pe care le-a ordonat într-o formă nouă – caracterizată prin stabilitate structurală, un cod lingvistic și expresiv specific, cu funcții –, basmul nu mai este doar o simplă creație, ci devine el însuși „un creator de umanitate” (IBIDEM, p. 264).

În continuare, voi insista asupra perspectivei eseistului Cristian Bădiliță din cartea *Miturile lui Platon*, care îmi oferă un cadru adecvat pentru analiza relației dintre mit și literatură. Deși concepția sa este susținută cu exemple din filozofie, acestea sunt pertinente pentru schimbările de viziune pe care le-a suferit mitul de-a lungul istoriei, căutându-se motivațiile și sensurile oferite de către fiecare epocă în parte. Astfel, desacralizarea mitului începe în Grecia, culminând cu transpunerea și integrarea conținutului mitic în cadrele conceptuale ale filozofiei și în discursul acesteia din epoca platoniciană, o filozofie metafizică, centrată pe „lumea *fiindului*, a realității exterioare, autonomă față de subiectul gânditor” (BĂDILIȚĂ, 1996, p. 7).

Platon însuși ar fi sesizat dispariția mitului odată cu absorbția sa în planul literar, considerându-l doar „o literă moartă” (IBIDEM, p. 26), care nu ascunde niciun sens, fiind doar „o poveste” (PLATON, 1994, 229d-229e, p. 46-47) cu pretenția de a transmite adevărul suprem, esențial, sub învelișul unei narațiuni omenești irelevante, înșesate de gânduri și de fapte imorale, crude, sângeroase chiar și la nivelul supraumanului, care ar trebui să reprezinte etalonul perfecțiunii pentru umanitate. Observația lui Platon mi se pare parțial justificată din punct de vedere pedagogic, întrucât lectura textelor homerice în integralitate, la o vârstă fragedă, consider că nu poate fi realizată într-un mod calitativ și adecvat deoarece au un

conținut și o simbolistică care se pretează mai degrabă unei vârste adulte, cu experiență și cu deschidere interioară către un plan atât de profund și de complex.

Prin Socrate, Platon are în vedere demonstrarea inutilității alegoriei, mai ales în operele homerice, întrucât acestea sunt o iluzie de nivel trei, o imitare a unei închipuiri (*phantasmatos mimesis*) a unui *mimetes*, după nivelul autentic, primar, al *ideii* (*eidos*) și cel empiric, al demiurgului (*demiourgos*) (PLATON, 1986, Partea a V-a, p. 411-444). Poetul este numai un imitator de rang trei – după „rege/(sn. «Zeu înființator», primul rang) și adevăr” – a unei iluzii, adică a „ceea-ce-pare în felul în care pare” și nu a adevărului – a „ceea-ce-este, în felul în care este” (IBIDEM, 597e-598b, p. 414-415), iar, în cetatea platoniciană, nu este loc pentru imitatori – deși îl respectă și îl prețuiește pe Homer –, întrucât „nu trebuie prețuit un om înaintea adevărului”. (IBIDEM, 595c, p. 411). Consider pertinentă observația lui Platon, potrivit căruia lectura textelor homerice la vârste fragede nu poate fi calitativă și nu este adecvată din cauza unor pasaje lipsite de pudoare sau de morală.

Din acest punct al analizei rolului pe care mitul îl are în cadrul societății, al literaturii și al culturii perioadei respective, Cristian Bădiliță (1996, p. 34) consideră că „salvarea” acestuia nu se mai putea realiza, în epocile care au urmat, decât „platonizându-l”, „alegorizările ulterioare devin alegorizări platoniciene”, operele lui Homer fiind analizate prin prisma filozofiei lui Platon. În concluzie, filozofului grec îi revine atât meritul respingerii valorii socio-etice atribuite *Iliadei* și *Odiseei*, cât și cel al revalorizării lor ulterioare, în pofida influenței exercitate și de religia creștină.

Teoriile platoniciene nu trebuie considerate opozante mitului, ci integrate în contextul filozofic și socio-politic din acele vremuri. Mitul devine instrumentul necesar și util pentru argumentare și dezbateri „în cazurile cele mai delicate, acolo unde rațiunea începe să dea semne de neputință, unde competența filozofului trece în umbră” (IBIDEM, p. 41), la limita cunoașterii științifice riguroase, elaborată în absența unui demers dialectic fundamentat.

În acest context, Cristian Bădiliță definește mitul în contrast cu alegoria, diferența fiind stabilită în funcție de referent. În timp ce mitul este o povestire cu valoare sacră, explicativă, legată de origini și de forțe supranaturale, fiind autoreferențial – „este chiar ceea ce se povestește”, adică egal cu sine întotdeauna, nici mai mult, nici mai puțin –, alegoria este o construcție conștientă, rațională și referențială, trimițând la un alt obiect din exterior, având un mesaj clar, precis, descifrabil dacă ai o anumită experiență și cunoaștere, în care sensul simbolic al discursului codat este impus de către autor și nu prin sacralizare dată de către tradiție. Ambele, însă, „țin de discursul literar, plastic, concret” (IBIDEM, p. 42-43), deoarece converg, în forme perceptive, adevăruri și idei care aparțin intelectului și gândirii logice. Dintre cele două discursuri, mitul funcționează ca un nucleu narativ deschis, definit prin ambiguitate semantică și prin receptivitate la diverse niveluri de interpretare simbolică.

Conform lui Perceval Frutiger (apud BĂDILITĂ, 1996, p. 43-44), în opera lui Platon, delimitarea dintre mit și alegorie devine tot mai vagă, reflectând o convergență de sens între cele două structuri narrative, datorită legității supreme a rațiunii, care nu le permite coexistența în forma lor pură. Mitul își pierde trăsăturile sale fundamentale formulate anterior, suprimându-și ambiguitatea și plurivalența semantică în urma transformării sale într-un discurs structurat rațional și explicit, menit să transmită un mesaj clar și indubitabil discipolilor, în acord cu concepția filozofică a cetății ideale promovate de către Platon. Cristian Bădiliță atrage atenția asupra acestei schimbări semantice și structurale a mitului, care devine „o armă redutabilă”, „controlată” „de mâna dictatorilor-filozofi” (1996, p. 43), fiind manevrat în scopuri exterioare sieși.

În acest sens, filozoful elvețian Frutiger analizează o serie de mituri consacrate până la el de către criticii operei platoniciene – mitul utopiei *Republicii*, mitul celor trei părți ale sufletului, mitul metempsihozei, mitul peșterii, mitul imortalității sufletului, dar care este susținut și dovedit prin imagini independente, deci logice, mitul geografiei fantastice –,

considerându-le, în funcție de modul în care exprimă sau nu adevărul, fie alegorii, fie texte cu valoare dialectică, cu acțiune și cu sens descifrabil și recurent. Ca urmare, realizează o clasificare a celor trei mari grupe de mituri mai mult din aceeași perspectivă a dialecticii, deci din exterior: mituri alegorice (de exemplu, mitul *Politic*, care nu corespunde realității); mituri genetice (mitul nașterii lui Eros, mitul cosmogonic) și mituri paraștiințifice (teoria naturii din *Timaios*, tripla diviziune a sufletului, miturile eshatologice).

Analiza sintetică propusă de către Cristian Bădiliță prin marile teorii despre miturile lui Platon se încheie cu o abordare personală a acestora, „din interior”, prin care îmbină „miturile la Platon și miturile lui Platon, adică teoria platoniciană despre mit și utilizarea efectivă a miturilor în cadrul dialogurilor” (BĂDILIȚĂ, 1996, p. 44-45). În Grecia antică, mitologia reprezenta „singurul sistem explicativ și normativ al lumii”, dezvăluind nașterea sacră a întregului univers, pe care l-a ordonat pe trei „niveluri ontologice: al zeilor, al cosmosului, al omului” (IBIDEM, p. 45), care vor corespunde și clasificării pe care Bădiliță o realizează în carte pentru a sistematiza miturile lui Platon. Mai târziu, filozofia a schimbat registrul de raportare ontologică, excluzându-i pe zeii imorali și inutili în favoarea rațiunii, care devine principiul fundamental și modelul perfect pentru o lungă perioadă de timp în istoria omenirii.

Pentru Platon, mitul capătă rolul unei noi modalități esențiale prin care se codifică și se transmit diverse mesaje cu semnificații culturale și simbolice importante pentru filozof și lume, desprins, însă, de magia ritualului care-l consacra. Astfel, între lumea perfectă – aflată în afara spațiului și a timpului, a inteligibilului absolut și adevărat al rațiunii pure – și lumea efemeră – a lucrurilor contextualizate și sensibile, reale și tangibile, „aparențe verosimile (aproximative) ale *eide*-lor transspațiale și transtemporale” – se află lumea mitului, a *devenirii*, situată la limita dintre cele două mari lumi deja statuate, prin care se trece dintr-o realitate în alta, urcând sau coborând (de exemplu, călătoria sufletelor destrupate sau întrupate), întemeind sau distrugând, iubind fizic sau adorând sacru, întrucât mitul are un referent care îi este caracteristic doar lui, „deși incert (l-am numi «ceea ce este posibil»)” (IBIDEM, p. 48-49).

În cazul călătoriei inițiatice din basmul popular, eroul suferă un proces de tranziție, trecând, la început, din lumea cunoscută, din ceea ce îi este identitar, propriu, determinat și esențial (statut, rang social, familie, topos), într-o lume a posibilului și a incertitudinii, pentru a participa la o aventură în necunoscut, cu multiple opțiuni de a alege, în care se rătăcește, se inițiază, evoluează și se transformă definitiv.

De asemenea, mitul se situează între „*doxa* (opinia curentă)” și „*episteme* (cercetarea veritabilă, filozofică)” (IBIDEM, p. 49), contribuind la educație, încă din copilărie, în special a castei războinicilor – importanți pentru că sunt apărătorii cetății sale ideale –, care trebuie să deprindă o paradoxală atitudine: blândețe față de compatrioți și combativitate față de dușmani – aceasta din urmă riscând să-i afecteze și pe cei apropiați dacă nu este valorificată până la capăt în cadrul luptei, întrucât energia sa este imensă, copleșindu-l chiar și pe cel mai echilibrat luptător –, în final, formând „un «om nou», un cetățean pios și drept față de zei, părinți și față de legile *polisului*” (IBIDEM, p. 50) și, totodată, viteaz, cutezător, neînfricat.

Planul zeilor este reconfigurat, excluzându-se ipostazele imorale și corupte, cu vicii și defecte umane, acesta devenind un model integru și perfect, un model la care omul să se poate raporta în caz de conflicte interne sau de comportamente și decizii neconforme cu normele cetății platoniciene. De asemenea, minciuna și mitul sunt benefice doar atunci când sunt mânuite de către „bolnavii lecuiți” – filozofii –, cei capabili de a discerne între Bine și Rău, între necesar și inutil, între valoare și nonvaloare. În viziunea lui Bădiliță, Platon recurge la mit pentru a tempera excesele și abuzurile puterii guvernatoare și ale sufletului uman irațional al oamenilor de rând care îi îndepărtează de sufletul suprem – cel rațional –, menținând comunicarea cu „centrul noetic al sufletului”:

„Mitul constituie antidotul [...]. El descântă, farmecă, vrăjește, controlând astfel toate reacțiile puterii. [...] Mitul exprimă omenescul pur al ființei unui om sau al unei cetăți. Zeii nu au mituri. Lumea subumană nu-și construiește mituri.” (BĂDILIȚĂ, 1996, p. 54)

În concluzie, împărtășesc perspectiva eseistului român, care argumentează, într-un mod convingător, că mitul există, indiferent de credințele, dorințele sau alegerile personale, astfel încât nu poate fi înlăturat definitiv din spațiul cetății, ci doar înțeles ca atare sau adaptat și recontextualizat prin educație, rafinat și integrat, într-un mod constructiv și relevant, în viața comunității:

„Dar în fond și la urma urmei, nu mitul este cel care a învins cu adevărat rațiunea!? De fapt, n-a obligat-o să și-l facă părtaș la guvernare!? Iar rațiunea, ce altceva va fi, contemplând acolo, în cerul ei solemn și atemporal, decât mituri prefăcute-n idei!?” (IBIDEM)

Aprecierile lui Cristian Bădiliță privind rolul major pe care l-a avut Mircea Eliade în revalorizarea mitului sunt pe deplin justificate, mitul funcționând ca un mecanism de reactivare a scenariului original, pe care îl actualizează prin intermediul unei memorii arhetipale, de natură transcendentă, care conservă sensurile de bază, primare și indispensabile ale existenței, structura primordială a lumii și momentul său inaugural. În această memorie sunt înscrise arhetipurile, tiparele și matricile originare care au fundamentat ordinea cosmogonică.

Mircea Eliade remarcă faptul că „inițierea reproduce simbolic moartea și învierea, trecerea de la profan la sacru” (1978, p. 56). În basmul popular, această transformare este mascată de proba spațiului și a timpului – eroul trece prin încercări, străbate târâmurii fantastice și înfruntă forțe malefice, într-un parcurs care este similar cu traseul mitic al inițiatului. În această privință, basmul devine o formă desacralizată a mitului, păstrând însă funcția formativă și arhetipală a acestuia.

Gheorghe Vrabie (1975, p. 197-215) prezintă, în cadrul *Anexelor* din *Structura poetică a basmului*, o sinteză a originii basmului, observând cu obiectivitate diferențele de opinii și de interpretare pe care le aduc în discuție susținătorii fiecărei perspective.

Teoria originii mitologice a basmelor se naște în epoca romantică, când frații Jacob și Wilhelm Grimm (basmе și mitologie de sorginte germană) și frații Arthur și Albert Schott (*Basmе valahe*) observă o unică sursă mitică comună popoarelor indo-europene, care pare transmisă prin moștenire culturală, dar adaptată la specificul fiecărui popor. Pentru folcloristul român, basmul popular este o formă narativă care poate cuprinde aspecte mitologice, dar atrage atenția asupra minimizării funcției poetice și expresiv-literare, precum și a restrângerii ariei de răspândire în analiza acestei geneze. În viziunea folcloristului Atanasie Marian Marienescu (apud. VRABIE, 1975, p. 200-201), în basmele românești, se poate remarca filonul mitologiei greco-romane (Castor și Polux au devenit *Doi feți-logofeți*), dar zeii și-au pierdut esența sacră și nemuritoare, iar planul natural și planul cosmic au fost personificate după modele și structuri mitice recognoscibile.

Teoria monogenezei basmului va fi infirmată de cercetările filologului german Theodor Benfey, specialist în limbi indo-europene, care va considera basmele indiene drept surse ale textelor europene, prin fenomenul migrației cultural-spirituale și al adaptării la specificul mediului autohton, concepție susținută de folcloristul scoțian Andrew Lang – culegător și editor a 25 de volume de povești, dintre care 12 sunt dedicate zânelor – și de filologul francez Gaston Paris – reputat critic literar al literaturii romanice datorită obiectivității cercetărilor sale bazate pe principii din științele exacte. Istoricul literar francez Joseph Bédier – creatorul teoriei poligenetice – demonstrează că, la baza basmului modern, se află mai multe surse mitice, care nu mai pot fi localizate concret și cert, astfel încât recomandă eludarea acestei problematice în favoarea analizei factuale, creditând forma operei prezentă acum în fiecare cultură.

Astfel, formele actuale sunt mărturii ale unei tradiții ancestrale, moștenite și, apoi, adaptate la un sistem spațio-temporal, mental și spiritual specific poporului care le-a teaurizat, considerându-le bunuri ale culturii sale.

Fondatorul antropologiei, englezul Edward Burnett Tylor, și Andrew Lang, fostul său student, au observat că basmul modern este expresia obiceiurilor, a deprinderilor și a remanențelor din cadrul culturii căreia îi aparține, care a suferit anumite modificări în timp. Teoria supraviețuirii culturale își are originea în încercările de aplicare a principiilor evoluționismului cultural asupra dezvoltării societăților umane, care trec prin diverse etape, de la starea de „sălbăticie” la cea de civilizație, astfel încât anumite practici, credințe sau forme expresive se păstrează relativ neschimbate, chiar dacă își pierd sensul original, devenind elemente de folclor, perpetuate de către masele percepute needucate, conservatoare și lipsite de inventivitate. În această logică, o credință religioasă profundă poate degenera într-o superstiție, un ritual sacru poate fi redus la un obicei festiv, iar un ceremonial funerar poate supraviețui sub forma unui joc pentru copii. Pornind de la aceste premise, folcloristul era invitat să studieze manifestările contemporane ale folclorului pentru a reconstrui structurile mentale și practicile culturale ale epocilor trecute, contribuind la înțelegerea atât a trecutului, cât și a prezentului. Astfel, culturile considerate „primitive” din epoca modernă – de pildă, populațiile indigene nord-americane – erau folosite drept repere pentru reconstituirea trecutului altor popoare, chiar dacă între acestea nu exista nicio legătură. Demonstrațiile se bazau, adesea, pe acumularea unor exemple disparate, provenite din epoci și culturi variate, până la punctul în care repetitivitatea și cantitatea tindeau să anuleze elementul riguros al cercetării științifice.

Teoria originii istorice a adus în prim-plan problematica determinării epocii în care a fost creat basmul, cercetătorii descoperind povești și legende mitice antice, care s-au perpetuat prin motive și personaje simbolice, uneori, cu transpuneri și interpretări personalizate.

Propp își orientează cercetarea către identificarea motivelor din interiorul contextelor narative, examinându-le în cadrul rețelei de conexiuni interne. În acest demers, el evidențiază totodată limitele definiției tradiționale a motivului, considerat drept o unitate indivizibilă, dar care, în realitate, nu este nici unitar, nici indivizibil. Procedând într-un mod radical, Propp (1970) înlocuiește conceptul de „motiv” cu cel de „funcție” – înțeleasă ca acțiune realizată de către un personaj, sugestivă pentru progresul narațiunii și generatoare de consecințe, care devin, la rândul lor, acțiuni semnificative în economia discursului narativ.

Prin urmare, călătoria inițiatică din basmul popular românesc nu poate fi pe deplin înțeleasă decât în relație cu structurile mitice pe care le preia și le transformă. Această relație relevă continuitatea unei gândiri simbolice care transcende diferențele de gen și de funcție literară, exprimând, în esență, drama devenirii umane.

BIBLIOGRAFIE

- BĂDILIȚĂ, Cristian, *Miturile lui Platon*, Antologie platoniciană, Antologie și studiu introductiv de Cristian Bădiliță, București, Editura Humanitas, 1996
- BOAZ, Franz, art. *Mitologie și folclor*, în Revista de literatură universală „Secolul 20”, Uniunea Scriitorilor din R.S.R., 1978
- CAMPBELL, Joseph; Moyers, Bill, *Puterea mitului*, Traducere de Adriana Trandafir, București, Editura Trei, 2020
- ELIADE, Mircea, *Aspecte ale mitului*, traducere de Paul G. Dinopol, București, Editura Univers, 1978
- ELIADE, Mircea, *Mitul eternei reîntoarceri. Arhetipuri și repetare*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999
- LÉVI-STRAUSS, Claude, *Antropologia structurală*, Traducere de J. Pecher, Prefață de Ion Aluaș, București, Editura Politică, 1978
- PAGEAUX, Daniel-Henri, *Literatura generală și comparată*, Traducere de Lidia Bodea, Cuvânt introductiv de Paul Cornea, Iași, Editura Polirom, 2000

https://www.persee.fr/doc/reg_0035-2039_1931_num_44_207_7035_t1_0348_0000_4

PLATON, *Phaidros sau despre frumos*, Traducere și note de Gabriel Liiceanu, București, Editura Humanitas, 1994

PLATON, *Republica*, Cuvânt înainte de Constantin Noica, Traducere și note de Andrei Cornea, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986

POP, Mihai; RUXĂNDIOIU, Pavel, *Folclor literar românesc*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976

PROPP, Vladimir, *Morfologia basmului*, traducere de Sanda Golopenția, București, Editura Univers, 1970

VRABIE, Gheorghe, *Structura poetică a basmului*, București, Editura Academiei R.S.R., 1975

VULCĂNESCU, Romulus, *Mitologie română*, București, Editura Academiei R.S.R., 1985

FLAVOURS OF SELF, HISTORY AND SOCIETY IN *THE BOOK OF WHISPERS* AND *WASTED MORNING*

SAVEURS DE SOI, DE L'HISTOIRE ET DE LA SOCIÉTÉ DANS *LE LIVRE DES MURMURES* ET *UNE MATINÉE PERDUE*

AROMELE SINELUI, ISTORIEI ȘI SOCIETĂȚII ÎN *CARTEA ȘOAPTELOR* ȘI *DIMINEAȚA PIERDUTĂ*

Associate Professor Delia-Maria RADU

University of Oradea

dradu@uoradea.ro

Senior Lecturer Andrada MARINĂU

University of Oradea

adamarinau@yahoo.com

Abstract

*According to Lévy-Strauss, cuisine forms a language in which each society codes messages through which it unconsciously reveals its structure. Regional food bears the mark of neighbouring influences while for migrants food may be a discourse of the past and a nostalgic narrative about one's native place. Food practices are linked to our earliest childhood, to the maternal world (Bourdieu), as we see in Vosganian's novel **The Book of Whispers**, to social stratification, as in Adameșteanu's **Wasted Morning**, to identity and adaptation (in both). Our paper focuses on ways food practices can be read in works of contemporary Romanian writers who use them to build their fictional universe and desired atmosphere, allowing readers to engage with the characters and their cultural backgrounds on a sensory and emotional level.*

Résumé

*Selon Lévy-Strauss, la cuisine forme un langage dans lequel chaque société code des messages révélant inconsciemment sa structure. La cuisine régionale porte la marque des influences voisines, tandis que pour les migrants la nourriture peut être un discours du passé et un récit nostalgique sur son lieu d'origine. Les pratiques alimentaires sont liées à notre plus tendre enfance, au monde maternel (Bourdieu), comme dans **Le Livre des murmures** par Vosganian, à la stratification sociale, comme dans **Une matinée perdue** par Adameșteanu, à l'identité et à l'adaptation (dans les deux). Notre article analyse comment les pratiques alimentaires sont utilisés par les deux auteurs pour construire leur univers fictif et l'atmosphère souhaitée, permettant aux lecteurs de s'engager avec les personnages et leurs origines culturelles sur le plan sensoriel et émotionnel.*

Rezumat

După Lévy-Strauss, bucătăria formează un limbaj în care fiecare societate codifică mesaje prin care își dezvăluie inconștient structura. Mâncarea regională poartă amprenta

*influențelor vecine, în timp ce pentru migranți mâncarea poate fi un discurs al trecutului și o narațiune nostalgică despre locul natal. Practicile alimentare sunt legate de copilăria noastră timpurie, de lumea maternă (Bourdieu), așa cum vedem în romanul lui Varujan Vosganian, **Cartea șoptelor**, de stratificarea socială, ca în **Dimineața pierdută** a Gabrielei Adameșteanu, de identitate și adaptare (în ambele). Lucrarea analizează modul în care practicile alimentare sunt folosite de cei doi scriitori români pentru a-și construi universul ficțional și atmosfera dorită, permițând cititorilor să interacționeze cu personajele și mediile lor culturale la nivel senzorial și emoțional.*

Keywords: *identity; influences; meaning; food practices; past;*

Mots-clés: *identité; influences; signification; pratiques alimentaires; passé;*

Cuvinte-cheie: *identitate; influențe; sens; practici alimentare; trecut;*

Introduction

Food can mark people's perceptions of themselves and of the others, create communities and define alterity, inferiority or superiority, stereotypes and relationships of power. It can also convey repressed feelings, trust or mistrust, acceptance or rejection in fiction. Food consumption can help create and maintain identity, whether that identity be national-, ethnic-, class-, gender-based (SUTTON, 2001, p. 5), as it is able to provide meaning through its very everyday practices, disclosing hidden histories of individuals and communities. Food is also linked to memory, as smells, tastes and sounds are able to invoke moments of the past turned into visual images, stories, conversations (KING, 2000, p. 9).

The novels we have chosen to focus on in our paper can be framed within the type of cultural analysis called "thick description", taken from anthropology, which refers to the reconstruction of the significant context in which individuals operate not only through descriptive tools or macro-visions, but empathically restoring the network of signs from the perspective of the individual, identifying the coordinates between which he understands the world (and orients himself in it according to certain landmarks invisible to superficial eyes) at a certain moment (see ȚĂRANU, 2021). Memory has an integrative and retrieval function, and its complex network unravels essential moments of collective and individual identities as it does in the two selected novels.

Return to childhood

The story of the narrator in *The Book of Whispers*, by Varujan Vosganian, is not so much his story as the story of his family settled in Romania in 1915 and of the Armenian community it belongs to, but it is also the story of Romanians or Jews, as it records, among its details, moments in the history of Romania's transformation in the years after the war, at the beginning and during Communism. We are the sum of our stories, the narrating voice seems to say, the collective memory bringing back to life a vanished world in a way reminiscent of Gabriel Garcia Marquez or Salman Rushdie, among others. The novel, published in 2009 and translated into English in 2017, has brought its author international reputation and a series of prizes on the Romanian literary scene.

The story begins with the image of a walnut tree, symbol of hidden wisdom, longevity, strength in adversity and, above all, deep, strong roots. It is also linked to the gift of prophecy (CHEVALIER, 1996, p. 1078). For the narrator, childhood is a mental space in which the geographic city of Focșani is hardly distinguishable: the roads are unsurfaced, with few motorcars passing by, few houses have upper stories, and at the bottom of the wood fences grows chamomile, picked and dried for winter herbal teas.

Its landmarks are rather the affective ones, revealing the domestic universe of the family and a passage of time marked by repeated moments, belonging to what Henri Lefebvre defines in his *Critique of Everyday Life* as a feminine world, with cyclical times, of biological and cosmic origin, opposed to the linear times imposed by modern technology and industrial society: fruits such as apricots, plums and apple slices are dried for winter and then chewed patiently to satisfy hunger, Sunday dinners consist of certain dishes, most of the things are prepared at home.

"I lived among poor people. [...] Sweetmeats were made using fruit from our backyard, picked from the tree or gathered from the ground. Cabbages and green tomatoes were crammed into pickling barrels that were broached on the eve of the festive season. [...] The meat was stored in jars, preserved in grease. [...] We would look mindfully at the few foodstuffs that could be bought." (VOSGANIAN, 2017, p. 61)

We give sense to the world through everyday practices, such as eating and drinking, which mark personal and collective identity. In Vosganian's novel, the realm of childhood is linked to aromas and daily practices within the family, a traditional world in which people take advantage of nature's offerings to make up for economic deprivations, and moderation is evident even by the size of the portions. The slices of pastrami, meat dried hanging from the eaves of the house, are cut so thin for lunch that the moon can be seen through them. Only then do they correspond to grandfather's high standards, thus set to extend the meat supply as much as possible. The paths made by the narrator with the pastrami slices in the yard to check whether they are of the right thickness, the sharpening of the knife wielded by the grandfather as a master of ceremonies before cutting yet a new slice, place the scene in what Lalonde calls the meal as a purposive action which follows a „script” so as to achieve an intended effect (LALONDE, 1992, p. 70).

According to Mintz, food has a role as part of individual histories, with memories of childhood and key events often strongly associated with certain foods and methods of preparation; and on a group level, since food is not uncommonly associated with memories of being part of a group which produces, processes, cooks and/or consumes food together. Food, then, has the capacity to 'encode' or decode memories (MINTZ, 1997, p. 359). The universe of childhood flavours is accompanied by a series of rules that are sacredly observed: around the baklava sheets toiled on and spread to dry on beds and tables the family members tread carefully, avoid making noise and whisper when speaking, as if in the presence of a secret, while making coffee one can say whatever comes to mind and whoever gathers around coffee is forbidden to argue.

The child who accompanies his grandfather to do the shopping in the stores of fellow Armenians is fascinated by the alluring and magical world he sees there. While *"the hemp sacks of flour, maize, sugar and rice in Bobîrcă's grocery shop [...] acquired the devouring dazzle and aroma of a forbidden world"* (VOSGANIAN, 2017, p. 63), the candy shop looks like Ali Baba's cave full of colourful treasures: the candies resemble crystals in a chandelier, the blocks of Turkish delight are covered in white powder, there are packets of biscuits and jars of sugared almonds, fruit drops and caramels catching the child's attention.

The house, the courtyard in which the elders gather for coffee and socializing, the stores where supplies are made according to an old ritual, are typical for a world that no longer exists,

with rules lost during the change of the society. The author makes use of all the senses in order to conjure up this lost world and the wonder of childhood: we see everything through the narrator's eyes, we hear the rustle of biscuits and we feel the taste of melted Turkish delight on our tongue. Then come the scents, completing the whole in the manner of Proust:

"The other companions of my childhood were scents. Of all the senses, smell is the most laden with memories. It is enough to open a door; a familiar odour wafts out, and all the events caught up with that sensation return to your mind. [...] Above all else was the scent of warm dough [...] in Grandmother's basin." (VOSGANIAN, 2017, p. 18)

Grandmother and her sister turn the dough into the thin leaves required for baklava, and the practice of laying the sheets on beds and tables reminded me of the times my grandmother used to make soup noodle sheets – the practice is similar, the end product differs. The ritual of greasing the leaves with oil and egg, then layering them with walnuts in between, and covering them with warm syrup on top, which is repeated, marks the preparations for the weekend, as this is the Sunday cake distributed sparingly to each by Grandfather Garabet.

Coffee is enjoyed leisurely, without haste, an opportunity for welcoming guests and communion, serving to permanently renew and strengthen the bonds of the community. Fine connoisseurs of coffee, the narrator's grandparents roast the coffee beans themselves and grind them, in turns. It is a serious matter: the handle of the grinder must be turned 1500 times, and the grinder does not take part in the conversation so he can concentrate on counting. The knowledge is passed on: the narrator is sometimes allowed to turn the handle of the grinder, receives explanations and notices the stages and objects in which coffee is prepared and drunk. Enjoying it is another story, and requires small cups with matching saucers and beautiful colours, for visual pleasure. It also requires staging, the chairs are soft, arranged in a circle ready for people to chat:

The old folk of my childhood drank their coffee at around six in the evening. By that time the ceremony of preparing the coffee would already have guided the conversation along a gentle path. The old folk settled themselves among the pillows. They drank their coffee without haste, making slurping sounds and smacking their lips in satisfaction. This was the moment when [...] the world seemed unchanged and tranquil and their souls were at peace. (VOSGANIAN, 2017, p. 23)

In the context of diaspora and migration, writes Monica Janowski, certain 'marker' foods and rituals are central to the telling of stories about identity and belonging [...] lived through their preparation and consumption among migrants in a new home. (JANOWSKI, 2012, p. 178)

*"In Turkish, the ibrik is called a **çesve** and the cups are called **fincanlar**. Every item had a Turkish name, and they sometimes even called the coffee **kahve**, the same as in Turkish. For my grandparents, who in the old days had seen the same objects in their old folks' houses on the banks of the Bosphorus or the Euphrates, the memories and the words had probably merged."* (VOSGANIAN, 2017, p. 24)

The Armenian Christmas and Easter custom of preparing a dish called *anush-abur*, made from hulled wheat mixed with all sorts of dried fruit, boiled in large cauldrons, cooled in trays and served in bowls, like a dessert, resembles the Romanian custom of handing out a similar dish to commemorate the dead. But this, again, is a tradition specific rather to the

southern parts of Romania, while in other parts various portions of food are offered to family and strangers alike, or people are invited for a meal.

The narrator learns about the custom of giving away food in remembrance of the dead, and compares the two customs involving similar dishes:

“Aurel Dimofte died on December 4, 1957. [...] One day [his wife, Anica] brought us a plate of kollyva, sprinkled with walnuts and cinammon. I had not eaten boiled wheat prepared that way before. The Armenians are not great ones for kollyva. When the dead are commemorated, the women make a kind of halva from semolina fried in a pan, into which they mix walnuts roasted on the stove and raisins.” (VOSGANIAN, 2017, p. 200)

Food offered in the memory of the dead aims to shape a specific culturally valued image of the dead person, that of generosity, as food is offered on behalf of the departed one. But even in this context, the style of the meal that people like to offer is an indicator of the image they wish to give or avoid giving to others (as we see in Gabriela Adameșteanu's novel).

Then versus now

Wasted Morning by Gabriela Adameșteanu is today a canonical novel of the post-war Romanian literature. It has enjoyed a wide (positive) critical reception and counts over ten translations in foreign languages. The book was hailed in Romania as it gives a wonderful panorama of the country and its various problems from the beginning of World War I to the present-day, i.e. 1975.

For non-Romanians, some of the political details might be a bit obscure, as personalities are discussed, but the character of Vica is superb – cynical and outspoken, but long-suffering, not afraid of work, greedy but prepared to get involved where necessary, with a useless husband, few resources and an ability to just keep soldiering on, regardless of the weather and the political situation. We also see varying perspectives as different characters give their views on the others. We learn a lot about how Romania has coped (and, in some cases has not coped) over the years. Presumably, Adameșteanu could not criticise the current regime so she does not, at least directly, but she certainly shows that the country suffered for a long time.

Known for her social and political commentary, Gabriela Adameșteanu incorporates food as a way to depict societal changes and the transformation of Romanian cuisine. In her novel, she explores the influence of globalization on traditional food practices and the loss of culinary heritage.

The protagonist is Vica Delcă, a seventy-year old Romanian woman who lives in Bucharest (but not the centre) under the Communist regime. She is childless of her own will, married to a useless husband, dashing when they got married but who now sits in front of the television and expects his wife to wait on him. They have survived the hardships of Romania from World War I to what appears to be 1975, based on the various dates. The spouses are poor, living on a meagre pension and whatever Vica can hustle from others. She likes to go out, partially to escape her husband and because she is a talkative woman, and cannot communicate with her husband, so she goes out to see people.

A natural storyteller, she constantly chats and gossips. However, she also pays attention to the surroundings and what others say and do, which is how Adameșteanu is able to paint a comprehensive picture of Romanian society as the fortunes of its many classes drastically change. A comprehensive picture of the individual and societal consequences of a volatile century is presented in the novel, spanning from Bucharest's ambitions to become the Paris of Eastern Europe to the worst days of dictatorship.

The novel provides comparisons between the “good old days” and the present days. Between the wars she worked for the Fashion House, met Ivona’s mother and saw the true ladies of Bucharest, the luxury of Little Paris, as it used to be called. Back in the days, at Zamfirescu’s confectionery, one could find “*chocolate and all kinds of candies and fondants... chocolate eggs and big chocolate bars*” (ADAMEȘTEANU, 2023, p. 10). And he used to offer those sweets to his employees, one of which was Vica’s husband so she got fed up with all those sweets, but now she would give everything for them.

Vica’s shop, WINES FROM THE DAWN SLOPES – LIQUOR STORE, which is currently closed, used to sell all kinds of delicious foods: “*what salami and sausages it used to have! What blocks of cheese!... What cheeses, what sardines, what delicacies she used to have!*” (ADAMEȘTEANU, 2023, p. 11-12). She also remembers the days when she and her husband were newlyweds and he used to take her out whenever he heard about a good new restaurant, where “they would try everything: the fattened chicken soup, the tripe stew, the blanquette with wild mushrooms...”. What she liked most was the day of St. Dumitru when they would “*feast on sweet-breads, mititei, ram’s testicles, mutton ghiudem salami and goat pastrami, washed down with a jug or two of new wine. ... Later, they’d have a sour gilet soup.*” (ADAMEȘTEANU, 2023, p. 43-44)

A true survivor, after years and years, Vica is thrifty, even stingy (according to her sister-in-law), and practical. She will eat anything she can get her hands on, refuses nothing and asks for everything that others want to throw away: “*Why are you doing that? Give it to me! I’m the garbage bin around here*” (ADAMEȘTEANU, 2023, p. 31) she tells her sister-in-law who wants to throw away the hardened bread, and intends to make bread crumbs, or dip it in tea and eat it with a spoon.

She plans to visit her relatives and then Ivona, a sixtyish “good family lady”, for whose mother Vica used to work, and who now gives her a little monthly allowance. She hopes to get it one week in advance and perhaps be invited to stay for a meal. While ironing some of Ivona’s clothes, she gets hungry. Having not been offered any food, she finds some old dry biscuits, takes one, dips it in water and starts to chew it.

Her memories reveal to the reader details of Vica’s troubled life: she was only eleven when her mother died (while her father was at war), so she had to take care of her brothers. She remembers the war, with wood and food shortage, with the gradual disappearance of bread, then meat, corn and beans, and the terror of bombardments, her standing in line, in darkness and cold, for the stone-hard bran bread. As they were very poor, every morning she had to line up for “*that half-baked black bread full of husks*”, which could only be bought with a ration card which stated: “*880 grams of bread, or 440 grams of bread, or 300 grams of bread. To be issued only on presentation of this card. Infringements will be punished with up to six months in prison or a fine up to 3000 lei or both.*” (ADAMEȘTEANU, 2023, p. 19)

She also had to queue for meat (which could be only bought once in a couple of weeks) to serve at the funeral repast of her brother: “*At the crack of dawn she came back with five kilos of meat, nice lean meat, that she’d bought with borrowed money... At five o’clock she’d been standing in the meat line; she alone knew with how heavy a heart... Lining up to buy meat for the funeral repast... But there wasn’t a fridge...*” (ADAMEȘTEANU, 2023, p. 25). Because her brother couldn’t afford to buy a refrigerator, she had to fry the meat lest it would go bad, which, in her opinion expressed to her nephew, is money thrown down the drain.

To keep the food for a longer period of time, Vica advises her sister-in-law to reheat the food every day, this way she would not need a refrigerator, and she wraps a plate with some slices of dry bread and some pieces of yellowish cheese in some plastic and puts the plate outside on the window ledge. These were but two ways of preserving food.

Food consumption is also used as a means of maintaining the social class identity. As compared to the working class Vica belongs to, Ivona and her mother, who are considered to

be bourgeois (upper class), have a different lifestyle in what concerns dietary practices. They are very careful with their meals: *"Nothing fried! Only chicken and beef – boiled. Pork – grilled! Not fried in the pan! No pasta! No bread! No soups! A steak, some fruit..."* (ADAMEȘTEANU, 2023, p. 384). Vica and her husband still enjoy pork meat and sausages fried in the pan with bread dipped in the sauce and pickles, followed by țuică (brandy), yet meat and fruit are scarce and expensive, so that these were but wishful thinking for them. *"There's been three months since I put meat in my mouth!"* complains Vica, who could not live without *"broths, without pasta, without a potato stew, without a bean ragout"*, her favourite main dishes (ADAMEȘTEANU, 2023, p. 384).

Besides the side effects of such a diet (weakness, nervousness and vulnerability to disease) which she sees as a sign of a woman's inability or unwillingness to keep house, her pension would vanish within two days were she to take Ivona's advice, as she could not afford it: *"This diet is for rich people!"* she concludes (ADAMEȘTEANU, 2023, p. 384). This diet popular among the rich who could afford to travel abroad and bring with them the dietary habits of the countries they had visited proves the influence of globalization on traditional food practices and the loss of national culinary heritage.

Conclusions

The texts written by Vosganian and Adameșteanu have the appearance of memoirs in which the image and evolution of times and society are reconstructed through personal memory. With Vosganian, the memories of childhood are intertwined with the memories of the narrator's Armenian family and nation, and their trials, all presented through the perspective of one narrative voice. In the first novel our analysis focused on the way in which the narrator's childhood is perceived through the senses and the details related to food in a microcosm of the family and the customs that make up its identity as part of the Armenian community. In this part of the text the macrocosm (the society) is less present, the memories belonging to the child of those times.

In the second novel, those who remember are adults, with Vica Delcă in the foreground, an elderly and financially challenged woman, who records both past and present events, comparing them, and trying to survive at the expense of others. The macrocosm is present through the details we find out about shortages, food rationing (in the past), permanent queues to get staple foods, the difficulties of daily life for ordinary people, those who cannot afford to buy a refrigerator, for instance, and the efforts required to respect traditions such as giving a meal in case of a death in the family, for the soul of the deceased. At the same time, people with money, the privileged of the system, are doing much better and do not worry about supplies, able to choose a diet deemed healthy and beneficial for the body, an option that ordinary people like Vica consider strange, eccentric. Adameșteanu combines perspectives and voices from different walks of life to create a more elaborate picture of the changing society in Romania.

If Vosganian's narrator dives into the family's past to tell the story, in Gabriela Adameșteanu's novel remembrance is understood as an immersion in the Self reflecting about the outer world. The past is recorded and recovered with the help of memory, specific flavours and smells and covers periods that do not overlap perfectly but meet, in places, in the issues the texts deal with, such as scarcity, hunger, honouring the dead, moderation a.s.o. The old Armenian community in Romania hangs on to ancestral practices and dishes, and the cuisine in southern Romania certainly bears the influence of its neighbours, as we see in the dishes Vica Delcă remembers having enjoyed in her glory days, when she and her husband afforded going out to eat. Food practices are linked to our earliest childhood, to the maternal world

(Bourdieu), as we see in Vosgianian's novel, to social stratification, as in Adameșteanu's *Wasted Morning*, to identity and adaptation (in both).

BIBLIOGRAPHY

- ADAMEȘTEANU, Gabriela, *Dimineața pierdută*. Iași, Polirom, 2023
- CHEVALIER, Jean, GHEERBRANT, Alain, *A Dictionary of Symbols*, London, Penguin Group, 1996
- GHERGHIȘOR, Gabriela, "The Epopee" of Vica Delcă from *Wasted Morning* by Gabriela Adameșteanu, *Journal of Romanian Literary Studies*, Issue no. 16, 2019, p. 418-421
- JANOWSKI, M., Introduction. Consuming Memories of Home in Constructing the Present and Imagining the Future, *Food and Foodways*, 20 (3-4), 2012, p. 175-186
- KING, Nicola, *Memory, Narrative, Identity: Remembering the Self*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2000
- LALONDE, M.P., Deciphering a Meal Again, or the Anthropology of Taste, *Social Science Information*, 31(1), 1992, p. 69-86
- LEFEBVRE, Henri, *Critique of Everyday Life*, Volume I, London, New York, Verso, 1991
- OLARU (DANCIU), F. G. (2018) Shifting from History to Life Stories in Gabriela Adameșteanu's *Wasted Morning*, *Journal of Romanian Literary Studies*, issue no. 15, p. 575-585
- SALA, Dana, Memory as the Fathom of History. "Cartea Șoaptelor" (The Book of Whispers) by Varujan Vosgianian, *Analele Universității din Oradea. Fascicula Limba și Literatură Română (ALLRO)*, 20/2013, p. 53-66
- SUTTON, David E., *Remembrance of Repasts. An Anthropology of Food and Memory*, Oxford, Berg, 2001
- ȚĂRANU, D., Despre memorie, prin „ambiguitatea sceptică și consolatoare a literaturii”, revista *Vatra*, 24 martie, 2021, <https://revistavatra.org/2021/03/24/tinta-fixa-gabriela-adamesteanu-iii/>. [accessed April 18th 2024]
- Vosgianian, Varujan, *The Book of Whispers*, New Haven & London, Yale University Press, 2017

NICOLAI COSTENCO'S WRITINGS FROM THE GULAG, OR THE STORY OF A DESTINY

LES ECRITS DU GOULAG DE NICOLAÏ COSTENCO OU L'HISTOIRE D'UN DESTIN

SCRIERILE DIN GULAG ALE LUI NICOLAI COSTENCO SAU POVESTEA UNUI DESTIN

Conf. cercet., dr. Felicia CENUȘĂ

Institutul de Filologie Română

„Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM

Chișinău, Republica Moldova

feliciacenusu.asm@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3872-3031>

Abstract

The present paper is part of a broader research project on the totalitarian period in Bessarabia, an era of crises and violent changes—war, deportations, famine, exile—reflected in literary writings. Many of the writings of that period could not be published when they were written due to adverse socio-political conditions and censorship. Therefore, they were only published in the 1990s, after the democratization of society, presenting interest not only as a source for reconstructing the period they reflect, but also as a way of recovering destinies that had been forgotten or overlooked. In our research, we refer to Nicolai Costenco's writings from the Gulag, his correspondence with his family and friend Dominte Timonu, and the autobiographical novel "The Story of the Eagle," written in Siberia between 1955 and 1956 but only published in 1998 in Chișinău. The novel consists of diary excerpts about his detention in the Siberian Gulag due to manifestations of nationalism.

Résumé

La présente étude s'inscrit dans une recherche plus vaste sur la période totalitaire en Bessarabie, une époque de crises et de bouleversements violents – guerre, déportations, famine, exil – reflétée dans la littérature. Nombre d'écrits de cette période n'ont pu être publiés à leur origine en raison des conditions sociopolitiques difficiles et de la censure. C'est pourquoi ils ont été publiés à partir des années 1990, après la démocratisation de la société, présentant un intérêt non seulement comme source de reconstruction de la période qu'ils reflètent, mais aussi comme une reconstitution de destins oubliés ou négligés. Dans notre recherche, nous nous référons aux écrits de Nicolai Costenco du Goulag, à sa correspondance avec sa famille et son ami, Dominte Timonu, et au roman autobiographique « L'Histoire de l'Aigle », écrit en Sibérie entre 1955-1956, mais publié seulement en 1998 à Chișinău, un roman composé de fragments de journal sur la période de détention dans le Goulag sibérien, en raison de manifestations de nationalisme.

Rezumat

Studiul de față este o parte a unei cercetări mai largi despre perioada totalitară din Basarabia, acea epocă de crize și schimbări violente – război, deportări, foamete, exil – reflectată în scrierile literare. Multe dintre scrierile acelei perioade nu au putut fi publicate atunci când au fost scrise din cauza condițiilor social-politice vitrege și a cenzurii. De aceea vor vedea lumina tiparului abia începând cu anii '90 ai secolului trecut, după democratizarea societății, prezentând interes nu doar ca sursă de reconstituire a perioadei pe care o reflectă ci și ca recuperare a unor destine, fie uitate, fie trecute cu vederea. În cercetarea noastră ne referim la scrierile din Gulag ale lui Nicolai Costenco, la corespondența cu familia și cu prietenul său, Dominte Timonu, și la romanul autobiografic „Povestea Vulturului”, scris în Siberia, între anii 1955-1956, dar publicat abia în 1998, la Chișinău, roman alcătuit din felii de jurnal despre perioada detenției în Gulag-ul siberian, din cauza unor manifestări de naționalism.

Keywords: Nicolai Costenco; Gulag diary; literary autobiography; totalitarianism;

Mots-clés: Nicolai Costenco; Goulag journal; autobiographie littéraire; totalitarisme;

Cuvinte-cheie: Nicolai Costenco; Gulag jurnal; autobiografie literară; totalitarism;

În perioada sovietică, toate genurile și speciile literare, inclusiv cele de frontieră, cunosc o serie de metamorfoze impuse de cenzura politică și de ideologizarea cotidianului. Conform preceptelor ideologice, orice scriere epică, lirică sau dramatică, se sancționa drastic de către cerberii oficiali. Cu atât mai mult jurnalul, discurs al intimității, care se angaja să spună adevăruri despre sine și despre realitate și care surprindea cel mai bine „sufletul unei epoci”. Doar foarte iscusit narativizat, acesta ar fi putut ocoli preceptele comuniste, păstrând deghizate impresiile despre realitate.

Cert este faptul că scopul scriitorului de jurnale este confesiunea și mai puțin ficțiunea, autenticitatea și mai puțin literaritatea. Prin urmare, puțini au fost scriitorii care au avut curajul să țină un jurnal în acea perioadă. Istoria literară din spațiul basarabean reține paginile de memorialistică ale lui Nicolai Costenco și pe cele ale lui Alexei Marinat, redactate în totalitarism, dar apărute după perioada gorbaciovistă, prin anii '90 ai secolului trecut. Apariția acestor lucrări de mare importanță pentru cunoașterea istoriei și literaturii române din spațiul basarabean nu a depins doar de autorii lor, ci și de circumstanțele și de posibilitatea difuzării, ori, după cum consideră, pe drept cuvânt, criticul Mihai Zamfir, „împrejurările de până în jurul anului 1960 (atât în România, cât și în Basarabia – n. n., F. C.) erau ostile notației individuale, confesiunilor și cu atât mai mult evenimentului cultural intim, consacrat drept martor al lumii” (ZAMFIR, 2006, p. 182), din motive bine cunoscute.

După independența Republicii Moldova, scrierile cu caracter memorialistic tind să acapareze piața de carte autohtonă. Iar explicația psihosociologică a fenomenului trebuie căutată în modificările sistemului de așteptări – cunoașterea adevărului deghizat sub forme de parabole sau șopârle în perioada totalitară, dar și tendința de recuperare a valorilor cenzurate sau alterate de cultura oficială. Prin urmare, literatura memorialistică încearcă să satisfacă interesele de ordin documentar (închisorile comuniste, deportările, sistemul politic), dar și pe cele literare (psihologie, artă narativă etc.) ale cititorului. Începând cu primul deceniu al secolului nostru, apar o serie de jurnale și rememorări autobiografice ale scriitorilor. Acestea sunt niște retrospective ale eului, puse sub reflectoarele analitice ale *minții de pe urmă*. Scrierile

respective pun sub lupă *felii* de timp din perioada totalitară și din cea imediat următoare¹, devenind nu doar oportune, ci și recuperatoare.

O categorie aparte a memorialisticii basarabene postbelice o constituie cea despre represiunile staliniste – deportările și foametea organizată –, memorialistică ce a fost mult timp interzisă și trecută sub tăcere, făcându-i-se loc în conștiința publică abia în ultimii ani. Se cer a fi menționate aici cărțile *Basarabia în Gulag* (1995) de Serafim Saka, *Cartea foametei* (1991) de Larisa Turea, *Destine spulberate* (2005) de Ludmila Popovici ș.a.

Un destin literar aparte îl are opera memorialistică a scriitorului basarabean Nicolai Costenco, născut în 1913 la Chișinău și decedat în 1993 în același oraș, fost redactor-șef al revistei „Viața Basarabiei”, arestat în data de 25 iunie 1941 și judecat pentru agitație antisovietică, propagarea alfabetului latin, înlocuirea limbii moldovenești cu limba română și nerecunoașterea metodei realismului socialist².

Despre crezul său politic și literar, autorul va povesti în proza memorialistică cu titlu sugestiv *Povestea Vulturului*, dar și în corespondența cu prietenul său, Dominte Timonu: „Eu am fost izolat pentru că spuneam verde în ochi, de pe tribună și în scris, ceea ce credeam, indiferent de persoane. Mojicia asta, dacă o înghite ușor mojicul de rând, tovarășii care erau la putere o priveau chiorăș, deoarece ei erau cei vizați de mine în primul rând. Și de ce? Apoi fiindcă ideile comunismului îmi plac, și eu sunt un comunist apartinic, dar pigmeii, care trag spuza pe propria turtă și vor să pună interesele proprii în pofida doctrinei de partid, mi-au fost dușmani și îmi vor fi...” (COSTENCO, 2024, p. 495-496).

Romanul *Povestea Vulturului* este scris în Siberia de către Costenco, în urma eliberării din detenție, înainte de a fi reabilitat și de a i se permite să revină în Basarabia. După cum mărturisește cercetătorul Vasile Malanețchi, îngrijitorul scrierilor lui Nicolai Costenco, autorul începe să scrie mai întâi sub formă de jurnal o serie de relatări privind arestul, condamnarea și trimiterea în GULAG, împletind retrospectiv firul narațiunii cu amintiri din copilărie. Jurnalul cuprinde o perioadă relativ scurtă, de la 11 octombrie până la 16 decembrie 1955, în care autorul are curajul să relateze succint și povestea despre crimele comise de regimul sovietic opresiv, raportat la propria persoană și la destinele altor deținuți. Din corespondența sa cu

¹ Menționăm aici câteva cărți apărute în această perioadă: *Pe timpul lui Teleucă*, de Arhip Cibotaru, și *Pe mine redă-mă* (2013), de Serafim Saka, *Jurnalul 1986-1988* (2002) al lui Vladimir Beșleagă, *Jurnalul* (2017) lui Vasile Vasilache ș.a. Personajul narator al acestor scrieri, asemeni unei camere de luat vederi, își reconstituie pas cu pas trecutul comunist. Majoritatea personajelor își păstrează numele reale, iar uneori cer să le fie dedusă identitatea din fapte (precum se întâmplă în *Jurnalul* lui Vladimir Beșleagă, unde chiar dacă vedem că este reflectată perioada restructurării gorbacioviste, în mare parte textul este încifrat, simțindu-se necesară contribuția autorului la descifrarea mesajului, o inițiere sau o cunoaștere foarte bună a perioadei la care se referă. Uneori autorul se pierde în amănunte lipsite de semnificații, alteori pare a se vedea pe sine ca un obiect de studiu al propriei sale identități – ca un analogon al lumii pline de mistere și de imprevizibil.

Jurnalul lui Vasile Vasilache, în schimb, este unul marcat de o diversitate tematică largă, mai mult de idei decât de evenimente, e un jurnal reflexiv despre artă, filosofie și literatură, despre creație ca subiect de meditație. Cartea abundă în nume emblematice, precum Tarkovski, Musil, Cervantes, Thomas Mann, Hemingway, Dostoievski, Nietzsche ș.a.

Alături de jurnale și alte scrieri memorialiste, se cere menționată și *Corespondența literară* (2010) a lui George Meniuc, un florilegiu de dialoguri de suflet, intelectualizate în mare parte, purtate cu personalități notorii, care, confruntate cu istoria, exprimă adevăruri relevante despre creație și destine literare.

² La 14 decembrie 1941, organele de anchetă din Irkutsk iau decizia de a-l trage la răspundere conform Codului Penal al Federației Ruse pentru următoarele „crime”: „Fiind scriitor și redactor la revista română burgheză *Viața Basarabiei*, N. F. Costenco a scris articole cu caracter antisovietic. Chiar și în 1940, în timpul puterii sovietice, făcea agitație antisovietică, afirmând că limba burgheză basarabeană este superioară limbii sovietice moldovenești și că operele literare sovietice nu rezistă ca formă. Totodată, la consfătuirea scriitorilor sovietici din Chișinău, în luarea sa de cuvânt, N. Costenco a afirmat că puterea sovietică ar fi schimonosit limba moldovenească”. (Nicolai Costenco. *Scrieri din GULAG*. Versuri, proză, publicistică, corespondență. Îngrijirea textului, notă asupra ediției, tabel cronologic și postfață: Vasile Malanețchi, p. 26).

Dominte Timonu (din 6 mai 1956) aflăm că autorul începe să-și „organizeze” romanul: „...în Dudinka, înconjurat de climatul vitreg, pustietate de zăpezi, având oarecum o existență asigurată și – lucru care nu mă deranjează – pot rumega în liniște bogatul material adunat să-mi pot construi, conform planului conceput, monumentul literaturii mele, pentru că am jertfit universitatea, m-am rupt de familie, am primit osânda și continui a fi patriotul Dudincii...” (COSTENCO, 2014, p. 505).

Bazat în mare parte pe jurnal (fragmentele fiind însoțite de date calendaristice), romanul este unul autobiografic, modular, cu o structură inelară, începe și se termină cu momentul arestării, 25 iunie 1942: «„În numele legii ești arestat” sau așa ceva, fiindcă nu am înțeles nimic» (COSTENCO, 2024, p. 99) și „Costenco! Na vâhod. S veșciam!” (COSTENCO, 2014, p. 386). Pânza narativă este elaborată de către un profesionist al scrisului, care a exersat mai întâi în poezie, apoi a trecut la roman. Mai mult, despre scrierea unui roman autobiografic aflăm din corespondența cu Dominte Timonu: „Îți aduci aminte de vorbele lui Tolstoi: viața fiecărui om este un roman. Înțelegi? Cea mai bună carte ce ai putea s-o scrii tu, ar fi, în primul rând, viața ta. Fără invenții, fără înfrumusețări, fără comentarii tendențioase, ci o desfășurare a cortinei vieții proprii cu descrierea oamenilor cu care ai venit în contact și te-a legat soarta. (...). Poți scrie despre tine la persoana întâi, ca o confidență și arătându-te în angrenajul evenimentelor (...). Un roman sincer e mult mai viabil decât o istorie compusă de un profesor ori de un cârd de savanți care fac politică dirijată” (COSTENCO, 2024, p. 499-501).

Romanul cuprinde istoria vieții protagonistului și este scris în mare parte la persoana a treia, care nu e altceva decât o deghizată povestire la persoana întâi. Scopul unei atare procedeu este, cum ar spune criticul literar Eugen Simion, „pentru a întări prestigiul eroului care se confesează. Pentru a-i da un alt statut, pentru a sugera cititorului că acela despre care se vorbește aparține Istoriei” (SIMION, 2018, p. 66), pentru că personajul e un om al Istoriei, care are conștiința că viața lui este un destin care edifică o efigie heraldică a timpului, conjugare a timpului istoric cu cel personal. El scrie nu doar ceea ce trăiește, ci și ceea ce visează, ceea ce jînduiește sau ceea ce îl zdruncină și îl îndepărtează de anumite trăiri.

Proaspăt căsătorit, denunțat de serviciile secrete de informații ca fiind „agent antisovietic” și „propagandist anticomunist”, protagonistul este arestat, urcat într-un vagon de vite și trimis în Siberia, lăsându-și acasă tânăra soție și copilul.

De la Tiraspol, vagonul este ticsit cu aproape 40 de deținuți: găgăuzi, evrei, „culaci moldoveni și intelectuali basarabeni”, toți puși sub gratii de *generația lui Cain* și deportați în taigaua siberiană. Însetați și înfometați, mâncați de purici, după cum mărturisește naratorul, păreau a fi „naufragații vasului Meduza” aflați într-o cumplită luptă pentru supraviețuire. După evadarea câtorva camarazi în regiunea Penza, „aerul și zăpușeala din vagoane, și în special în vagonul nostru blestemat, au cășunat ființelor noastre o slăbire totală. Eram otrăviți de eterul greu al trupurilor noastre nespălate și lăncede, de oxidul de carbon și, mai ales de emanațiile ftizicului care se descompunea de viu și în care numai ochii ardeau fioros, lăsând a vedea că este viu” (COSTENCO, 2024, p. 147).

După o lungă și chinuitoare călătorie în trenul de vite prin vasta țară a sovietelor, ajung în Siberia, unde sunt închiși în penitenciarul Aleksandrovsk, care stătea greoi „ca însăși laba imperială pe gazela libertății, masiv ca însuși despotismul surd și mut la durerile lumii de jos, cenușiu ca însăși nepăsarea încrezută a suveranului jandarm, nemișcat ca însuși blestemul împietrit al victimelor de privirile pietrificate de sfînx al destinului vitreg” (COSTENCO, 2024, p. 159). În închisoare, deținuții nu aveau niciun contact cu lumea exterioară: „Dacă ne-ar fi pus într-un clopot de sticlă și ne-ar fi coborât în fundul mării, n-am fi fost mai izolați decât cum eram acum” (COSTENCO, 2024, p. 167). Un val de revoltă îl cuprinde pe narator când își amintește de dezastrul produs de soviete pentru realizarea unor idei criminale: „îmi era greu să privesc fără cutremur de neîngăduință în fața acestei scene de nebunie blagoslovită de oameni culți, de preoți, condusă de generali și ofițeri cu studii superioare, cu pretenții de cultură. Călăi

mascați, fiare înmănușate, spectru al distingerii cu monoclu în ramă de aur!” Nici cei de jos, mulțimea flămândă, supusă și învrăjbită nu e trecută cu vederea: „Și tu, mulțime supusă, val de nod de lipitori flămânde, te reverși hidos peste câmpurile lucrate, peste așezările unde s-a aciuat mica fericire a fiecăruia în parte; tu, mâna care ai ridicat în beția orgolioasă a sângelui – nimicești, lovești în fratele tău, bagi baioneta în sora ta, lovești cu așchii de schijă în copii și animale îngrozite, pentru a dovedi că o idee abstractă o poate învinge pe alta. În tample sângele bate, susură în vine, mintea se întunecă, trupul se lasă vlăguț în genunchi pe mormântul martirilor și viitoarelor jertfe. Unde te uiți, Doamne? Nu vezi ce faci? (COSTENCO, 2024, p.129).

Din august până în decembrie 1941, deținuții basarabeni sunt instalați într-o celulă. Grupați în câteva cercuri, își petrec zilele lungi în discuții. Anume aici ia naștere cenaclul „grupeii literelor moldave”, din care fac parte Mișa Curicheru și Nicolai Costenco, „alfa și omega asociației noastre de scriitori profesioniști, celelalte litere ale alfabetului lipsind” (COSTENCO, 2024, p. 170).

În cadrul cenaclului, Nicolai Costenco se dovedește a fi un foarte bun povestitor, fapt relatat de însuși naratorul: „Dotat cu curiozitate vie, o fantezie antropomorfică de născocitor de povești, cu o putere de asimilare rară, și o memorie bună și cu aptitudini de redare de adevărat artist (...), Costenco iubea să fie ascultat și știa să vorbească. El era una din rarele iviri printre oameni, în care ritmul poetic căuta să se rezolve în înșirări de cuvinte. Această înclinare de a mânuși cuvintele se bănuia încă din copilărie” (COSTENCO, 2024, p. 173). Amintirile din copilărie, din adolescență, despre activitatea sa la revista „Viața Basarabiei”, până la arest, constituie materialul narativ al părții a doua a romanului „Povestea Vulturului”. Spre deosebire de Alexei Marinat, Nicolai Costenco încearcă o atenuare a descrierii suferințelor carcerale și a lipsurilor, prin introducerea unor note de umor³, dar și prin refugiul în lumea copilăriei, perioada cea mai fericită a oricărui individ. Aceste divagații constituie un mijloc de supraviețuire și *de evadare* din realitatea carcerală.

Tot aici desprindem poate cea mai frumoasă „cântare” a Basarabiei, scrisă departe de casă, comparabilă cu „Cântarea României” a lui Alecu Russo: „Basarabia mea, Basarabie! Nimeni nu te vede cum te văd eu! Mulțimea care foiește în târguri și se îneacă de fum în cabinete și odăi, mulțimea satelor care sudori varsă să scoată din pielea ta cât mai mult folos – te privesc ca pe o vacă de muls. Cine, afară de mine, înțelege lărgimea cerului tău albastru, cu soare luminos revărsând valuri de căldură ce pătrunde până la coardele cele mai gingașe ale sufletului beat de libertate!(...) Cine-ți înțelege mândra înfățișare de leoaică puternică și blândă, Basarabia mea? E o fericire să calci pulberea drumurilor tale cu piciorul desculț, să pășești pe iarba cu floricele întinsă ca un covor simplu ca de o nespun de fină frumusețe în simplitatea sa” (COSTENCO, 2014, p. 273-274).

Ceea ce ne lasă oarecum contrariați atunci când citim romanul lui Nicolai Costenco este refuzul scriitorului de a se refugia peste Prut împreună cu familia sau alături de prietenii și colegii săi de redacție (Pan Halippa, Dominte Timonu ș.a.). Răspunsul îl găsim însă în una din scrisorile adresate prietenului său, Dominte Timonu: „Când a venit sfârșitul lumii vechi, desigur, nu eu am fost acel care să fugă de ruși, și eu eram oleacă de rus. Și mai am mândria basarabeană de a fi rămas pe pământul meu, lângă buneii care au preferat cimitirului Bellu o groapă uitată pe pământul strămoșesc, pământ uitat în nevoie de floarea copiilor săi” (COSTENCO, 2024, p. 494-495). „În Basarabia eu am rămas fiindcă credeam (cum cred și acum) că sunt scriitor al norodului meu. Știam că se va petrece o mare revoluție în „Viața Basarabiei”. Ochiul meu de scriitor era de a vedea totul. (...) Alături cu moldovenii mei părășiți

³ „Încercarea de a dezvolta un simț al umorului și de a percepe lucrurile într-o lumină amuzantă e un truc pe care-l înveți pe măsură ce stăpânești arta de a trăi. Această artă poate fi practică și într-un lagăr de concentrare, unde suferința e omniprezentă”, scrie psihiatrul austriac Victor Frankl, supraviețuitor al Holocaust-ului în cartea sa „Omul în căutarea sensului vieții”(Victor E. Frankl, 2018, p. 57).

de crema intelectualității, care a părăsit-o cu eroism, fugind în România, ca să-și salveze pielea” (COSTENCO, 2024, p. 504).

Autorul îi are în vedere pe Pantelimon Halipa, Alexandru Boldur și alții. Iată, de exemplu, ce spune, cu ironie, despre Pantelimon Halippa: „Pantiușa era și el cu carte, dar din pricină că se amestecase în politică, a nimerit prin pușcăriile lui Neculai al II-lea; iar acum, când românii luaseră Basarabia înapoi, ca naționalist, el a participat la Sfatul Țării și făcea politică țărănistă, ajungând la ministeriate” (COSTENCO, 1994, p. 231-232).

Este totuși surprinzător faptul că în această scriere despre deportări și detenție, despre regimul carceral, nu este dat nici un nume concret de torționar și nici un portret bine conturat al acestuia, cum îl găsim în scrierile lui Paul Goma. Acesta urmează a fi construit de către cititor, adunând fragmente ale caracteristicilor respectivului din întregul text: „Sergentul, ajutor, un bărbat cu picioarele strâmbe, vânjos, numai în maiou albastru, cu *nagaiul* aninat la șold de centura strâmbă, duhnind a rachiu, cu chipiul pe ceafă și cu ciuful negru dat pe frunte, roșu la față...Ochii sergentului erau asemeni lui Ioan cel Groaznic din tabelul lui Repin” (COSTENCO, 2024, p.141-142) sau „cu *ghimnastiorca* strânsă cu o curea de pânză, ponosită la guler, umedă de sudoare la subsuori...cu nasul la modă de rasă slavă de răsărit apărea de sub *pilotka* cu un ciuf de păr blond; în ochii albaștri avea scânteii de veselie, iar gura lui se strâmba pe dinții galbeni de tutun, buzele erau ca două fuse *plastmasă* roșie, gura lui din care ieșea un bariton răblăgit de spirt sau vodcă” (COSTENCO, 2024, p. 102). Nu atestăm, de asemenea, nici scene ample ale maltratărilor suportate de către deținuți, autorul însă știe să ne prezinte, în câteva imagini zguduitoare, adevăratele dimensiuni ale terorii staliniste în raport cu individul uman: „De ridicat, ofticosul nu se putea ridica. Era ca un maldăr scheletic cu picioarele uscate de fachir indian, cu etichete moi ca la o găscă împușcată (...) De pe șoldurile mâncate de ședere și urină rânjea carnea vie, roșie, vânătă, ca de cal, și o duhoare groaznică ne făcu să ne înădușim și să ne apucăm de nas” (COSTENCO, 2024, p. 147). Astfel de imagini nu sunt multe, ceea ce ne face să credem că memorialistul continuă să poarte semnele rănilor necicatrizate din perioada detenției, ale amintirilor atrocităților despre care nu vrea să pomenească⁴. În același timp, are temeri că remanierele produse de politica lui Hrușciov s-ar putea să nu fie de durată și orice relatare s-ar putea întoarce împotriva sa, astfel autorul încearcă să se autocenzureze, romanul rămânând în sertar până în anul 1998, când vede lumina tiparului la editura Arc. Și, într-adevăr, la doar trei ani după scrierea romanului, în plin „dezgheț hrușciovist”, vine „suflul glaciilor” al plenarei a IX-a a Comitetului Central al Partidului Comunist al Moldovei din 23 septembrie 1959, în cadrul căreia au fost înfierați o serie de intelectuali din domeniul științei și culturii, în activitatea cărora s-au manifestat tendințe naționaliste.

Scrierile din GULAG, atât romanul *Povestea Vulturului*, sinteză a biograficului, a documentului istoric cu ficțiunea, cât și corespondența, reprezintă istoria personală a intelectualului Nicolae Costenco, redactor-șef al revistei „Viața Basarabiei” și deținut politic, raportată la istoria mare. Mărturiile despre pușcăria politică în perioada de maximă alienare a regimului sovietic represiv au contribuit la reconfigurarea destinului scriitorului în mentalul colectiv, deprins fie cu un Nicolae Costenco, poetul, promotor al autohtonismului, fie ca autor al romanului *Severograd*, scris pentru a satisface orgoliile ideologiei sovietice.

⁴ În romanul *Severograd*, care a apărut în plină perioadă totalitară, în anul 1963, autorul vorbește despre același GULAG, dar în culori vii, ceea ce dovedește „echilibristica” periculoasă pe care trebuia s-o facă pentru a supraviețui în anii tulburi ai perioadei totalitare sovietice, o pendulare dramatică între rezistență și cedare, în schimbul permisiunii de a scrie și a publica.

BIBLIOGRAFIE

- COSTENCO, Nicolai. *Scrieri din GULAG. Versuri, proză, publicistică, corespondență, îngrijirea textului, notă asupra ediției, tabel cronologic și postfață*: Vasile Malanețchi, Chișinău, Editura Arc, 2024
- FRANKL, Victor E. *Omul în căutarea sensului vieții*. București, Editura Vellant, 2018
- SIMION, Eugen. *Genurile biograficului, vol. I.*, București, Editura Tracus Arte, 2018
- SIMUȚ, Ion. *Incursiuni în literatura actuală*. Oradea, Editura Cogito, 1994
- ZAMFIR, Mihai. *Cealaltă față a prozei*. București, Editura Cartea Românească, 2006

Articol elaborat în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică”, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM.

TRAGEDY AND DILEMMAS IN THE PROSE OF E. A. POE

TRAGÉDIE ET DILEMMES DANS LA PROSE D'E. A. POE

TRAGEDIE ȘI DILEME ÎN PROZA LUI E. A. POE

Conf. univ. dr. habil. Lucian-Vasile SZABO

West University of Timișoara

vasile.szabo@e-uvt.ro

Abstract

The purpose of this study is to highlight how E.A. Poe's prose was received in Romanian culture. The research attempts to highlight the role played in this activity by the media, especially the generalist media, as most of the works appeared in newspapers. The cultural press in Romanian was not very developed in the second half of the 19th century, but many literary texts appeared in daily or weekly publications. Also, the investigation carried out in physical or digital archives highlights the merits of some translators, some of them anonymous, others important names in Romanian culture.

Résumé

L'objectif de cette étude est de révéler comment la prose d'E.A. Poe a été reçue dans la culture roumaine. La recherche s'efforce de mettre en évidence le rôle joué dans cette activité par les médias de masse, en particulier les médias généralistes, étant donné que la plupart des œuvres ont été publiées dans des journaux. La presse culturelle en langue roumaine était peu développée dans la seconde moitié du XIXe siècle, mais de nombreux textes littéraires ont été publiés dans des quotidiens ou des hebdomadaires. Par ailleurs, les recherches effectuées dans les archives physiques ou numériques soulignent les mérites de certains traducteurs, parfois anonymes, mais aussi de noms importants de la culture roumaine.

Rezumat

Scopul acestui studiu este de a releva modul în care a fost receptată proza lui E.A. Poe în cultura română. Cercetarea încearcă să pună în evidență rolul jucat în această activitate de către mass-media, în special de cea generalistă, deoarece cele mai multe lucrări au apărut în ziare. Presa culturală în limba română era puțin dezvoltată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, însă multe texte literare au apărut în publicațiile cotidiene sau săptămânale. De asemenea, investigația derulată în arhive fizice sau digitale pune în valoare meritele unor traducători, unii dintre ei anonimi, alții însă nume importante în cultura română.

Keywords: media; translation; art; death; Romania; crime;

Mots-clés: médias; traduction; art; mort; Roumanie; crime;

Cuvinte-cheie: mass-media; traducere; artă; moarte; România; crimă;

Probleme de receptare

Aventura lui Edgar Allan Poe în românește înseamnă la început traduceri prin intermediul limbii franceze. Textele au apărut în publicații diverse, unele generaliste, în contextul în care numărul celor strict literar-artistice era redus. Textele erau adesea plasate în partea de jos a paginilor, la „foiță”, fiind delimitate de conținutul social-politic, de știri factuale, prin artificii tipografice, în general o linie neagră de demarcație și/sau alt corp de literă (*cursiv*, cum se numea atunci, *italic*, cum spunem acum). Erau redactate în foileton, nu atât din cauza lipsei de spațiu (care este, totuși, un motiv important), ci cu scopul de a capta atenția cititorului, de a mări suspansul și de a-l face să cumpere și numerele următoare. Multe traduceri erau neglijente, adesea cu mari diferențe față de original, dar aceasta este o caracteristică a acelor vremuri. Este evident că aceste lucruri au afectat modul de receptare și de înțelegere pentru marii scriitori, publicații adesea printre autori cu lucrări care nu au rezistat trecerii timpului.

În ceea ce îl privește pe scriitorul Poe, sunt proze care au cunoscut un interes deosebit din partea cititorilor și literaților români, având mai multe versiuni. Unele, chiar dintre cele de mare valoare ridicată, au fost ignorate vreme îndelungată. Versiuni ale prozelor scriitorului american au apărut (în a doua parte a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea) în majoritatea publicațiilor editate în limba română din toate provinciile, ceea ce reprezintă un element de interes.

În Vechiul Regat, vor fi regăsite în tipărituri din București, Iași sau Craiova. Ardealul însă se va interesa și el de aceste texte, căci le regăsim în publicații realizate la Brașov („Gazeta Transilvaniei”), Sibiu („Tribuna”), Arad („Tribuna poporului”, ulterior doar „Tribuna”). Gazetele din Banat vor și ele active (chiar mai mult decât cele din Moldova), iar prozele lui Poe vor fi regăsite la Timișoara („Dreptatea”), Lugoj („Drapelul”) și Oravița („Progresul”). Acest capitol de geografie literară și publicistică se întrește cu publicațiile în limba română editate la Budapesta („Lupta” și „Foaia ilustrată”, spre exemplu).

Sofia Nădejde și alți traducători

O traducătoare importantă din opera lui Edgar Allan Poe va fi Sofia Nădejde. A fost soția lui Ioan Nădejde, cunoscutul lider cu vederi socialiste, publicist important în epocă. Sofia Nădejde a scris și ea proză și a fost una dintre militantele de seamă pentru drepturile femeilor în România. Printre versiunile realizate după scrierile autorului american se numără *Shadow – A Parable*. Publicația preferată de S. Nădejde pentru traduceri sale va fi „Progresul” din Oravița. Aici va apărea varianta pentru *A Tale of the Ragged Mountains*, intitulată simplu *În munți*. S. Nădejde face o traducere bună a acestei lucrări, iar în preocupările reușite să separe munca artistică de propriile idei. Redă lucrurile exact, fără să exercite o critică asupra ideilor și contextelor prezentate în textul original.

Critica actuală supune acest text al lui E. A. Poe unei examinări în contextul ideologiei woke, discutând despre poziția autorului față de rasism și față de poziția față de politica sclavagistă din sudul Statelor Unite. Pentru o abordare cuprinzătoare a temei este necesară o abordare echilibrată și de context, având în vedere că literatura nu este o reflecție directă a realității sociale (ROY, 2024). De remarcat este și faptul că există numeroase abordări privind sclavia sau destinul femeii în opera lui E. A. Poe, analize care adesea păcătuiesc prin faptul că abordează temele din perspectiva actuală, proiectând asupra epocii scrierii textelor idei (și ideologii!) care atunci nu funcționau (DAYAN, 1994). Acest aspect readuce în discuție o corecție aplicată de Sofia Nădejde criticului și omului politic Titu Maiorescu. Mare om de litere s-a dovedit la un moment dat o persoană extrem de conservatoare și chiar retrogradă, susținând că femeile sunt inferioare, bazându-și explicațiile pe faptul că femeile ar avea creierul mai mic

decât bărbații. Replica va desființa aceste susțineri lipsite de un fundament științific, arătând și că acestea sunt inadecvate, chiar jignitoare (BUZEA, 2013).

În cotidianul „Timpul”, chiar pe vremea când din redacție făceau parte Mihai Eminescu, Ioan Slavici și I. L. Caragiale, trei dintre cei mai mari scriitori români, foarte activ se va arăta enigmaticul Byr. Va traduce multe din prozele lui Poe aici, printre care *The Murders of the Rue Morgue*, *The Tell-Tale Heart* sau *The Purloined Letter*. După cum arată L. Cotrău, *The Murders of the Rue Morgue* va apărea, în toamna anului 1879, în 12 numere, sub titlul *Cele două asasinaturi* (COTRĂU, 1990). O nouă ediție este consemnată în volum, în 1882, traducerea fiind asigurată de Emanoil Pagano, sub titlul *Îndoitul asasinat din strada Morgue* (ȘTREMPEL, 1989). Textul se regăsea apoi într-un alt volum apărut la Craiova, în 1896, tot la Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca. Cuprinde *Cărăbușul de aur*, *Puțul și pendula*, *Îndoitul asasinat din strada Morgue*. Ca traducător este dat Șt. P.

În paranteză fie spus, în acest volum Poe este pomenit de un anonim, care semnează *Alan* o așa-zisă nuvelă, un text unde este ironizat un tânăr, înfățișat ca o dublură mioritică a autorului american, dar cu ghinion în dragoste. Textul este intitulat *Dovlecei de toamnă* și a apărut în ziarul „Epoca”. Transformarea spectaculoasă a acestui tânăr este generată de descoperirea unei presupuse asemănări fizice cu autorul american, ceea ce duce la un comportament caricatural de geniu neînțeles. Textul început chiar din prima pagină a ziarului menționează explicit apariția volumului cu scrierile lui E. A. Poe de la Craiova.

Următoarele variante în limba română din *The Murders of the Rue Morgue* sunt din anul 1904, ambele aparținând traducătorului Iosif Popescu. Prima este înregistrată la Timișoara, în ziarul „Dreptatea”, textul fiind intitulat *Tragedia din rue Morgue*. În varianta *Asasinatul din strada Morgei* apare la scurt timp după la Arad, în publicația „Tribuna”. L. Cotrău dă ca nume al publicației „Tribuna poporului”, însă cotidianul trecuse, la începutul anului 1904, la forma simplă „Tribuna”. Traducerea începe de pe prima pagină, fiind plasată sub un articol de opinie al lui I. Slavici. Varianta de referință este cea dată de Ion Vinea, preluată și de Liviu Cotrău în volumul din 1990.

The Murders of the Rue Morgue a fost publicată pentru prima dată în 1841, deci poate fi considerată o lucrare de maturitate a lui E. A. Poe. Este o lucrare deopotrivă încadrabilă în genurile horror și detectivistic. Subiectul îl reprezintă o dublă crimă, pentru oficialități fiind dificil de găsit autorul. Povestea este spusă prin intermediul unui narator, care are grijă să nu dezvăluie indiciile și nici identitatea presupusului făptaș până la final, atunci când face o demonstrație publică. S-a insistat foarte mult pe faptul că textul reprezintă o primă creație de valoare aparținând genului polițist, detectivistic, de fapt (SILVERMAN, 1990, p. 171). Este o tehnică la care Poe se referă cu termenul *raticionation*, ceea ce ar putea însemna o analiză rațională sau logică a indiciilor prezente (MEYERS, 1992, p. 123). Metoda este identificată corect de un cercetător român, care arată: „Poe joacă iar rolul unui perfect logician sau ai unui om de știință care trage toate concluziile dintr-un detaliu ce scapă în mod obișnuit ochiului și inteligenței comune” (DUMITRESCU-BUȘULENGA, 1964).

În acea perioadă, profesia de detectiv nu exista, deși este evident că unele persoane desfășurau ocazional astfel de activități. Ulterior, va apărea în cadrul forțelor de ordine profesioniști ai domeniului, iar tehnicile se vor rafina. Detectivul C. Auguste Dupin nu este un profesionist recunoscut formal (QUINN, 1998, p. 354). Astăzi, genul artistic cu detectivi amatori este cel *noir* (ZINNAT XAYRULLOYEVNA, 2024). Dupin lucrează cu ce are la îndemână, ordonând indiciile și firavele probe materiale. Face conexiuni logice, ajungând la concluzii surprinzătoare, făptașul fiind identificat. Acesta este un urangutan. Demonstrația detectivului pare fără cusur, însă dacă refacem traseul, urmând faptele și probele invocate, observăm că există zone unde „raționalizarea” (conexiunile logice) acoperă lipsa unor probe directe.

Pagini vechi de ziar

Pentru *The Purloined Letter*, M. Zăciu precizează că prima traducere în limba română ar fi apărut prin 1898 sau 1899, la Craiova, traducătorul fiind Șt. P. (ZACIU, 1986). Prima versiune în română o consemnăm însă în 1895, în cotidianul *Dreptatea*. După cum precizează L. Cotrău, traducerea este semnată Byr (COTRĂU, 2005). Versiunea de la Craiova este din 1897, când a apărut volumul lui E. A. Poe *Scrisoarea furată, Ruina casei Usher, Pisica neagră, Portretul oval și alte povestiri extraordinare*, editat de Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca. Ulterior, au apărut mai multe versiuni, de referință fiind cea realizată de Ion Vinea, publicată în volumul din 1969.

The Tell-Tale Heart este o altă povestire cu o priză deosebită în România, cu opt versiuni identificate. S-a pornit, desigur, de la traducerea în franceză a lui Baudelaire, iar prima traducere s-a intitulat *Inima destăinuitoare*, apărută în ziarul „Telegraful”. Se va trece apoi prin *Inima trădătoare*, cu cinci(!) variante. Ion Vinea va opta pentru *Inima care-și spune taina*, pentru ca, oarecum surprinzător, L. Cotrău să se întoarcă la titlarea cu *Inima destăinuitoare*. *The Black Cat*, una din piesele de rezistență ale autorului american, are șase variante cunoscute, fiind redată în românește cu titlul *Pisica neagră*, însă nu au lipsit două intitulări *Cotoiul negru*. *A Tale of the Ragged Mountains* cunoaște cinci redări în română, prima fiind *O istorisire din „Ragged Mountains”*, publicată în „Gazeta Transilvaniei”, destul de exactă, după cum vedem. Se trece prin varianta *Suvenirurile d-lui Bedloe*, se continuă cu *În munți*, pentru ca Petru Solomon să opteze pentru *O întâlnire în Munții Colțoși*. L. Cotrău, cel care a adunat aceste date, va da propria versiune, *Poveste din Munții Colțuroși*. Este fidelă originalului, acesta fiind un principiu al editorului și traducătorului. Interesant că un titlu complicat și jucăuș cu e *The System of Dr Tarr and Professor Feather* nu a cunoscut variații deosebite în cele cinci versiuni cunoscute în românește. Tarr e tradus prin Catran și Gudron, iar Feather prin Pană sau Puff. Întrezărim aici o posibilă influență din Nathaniel Hawthorne, cu povestirea sa *Feathertop*, ceea ce înseamnă sperietoare (de ciori).

Pentru *The Facts in the Case of M. Valdemar* L. Cotrău va identifica șapte versiuni în limba română. Se adaugă a opta, care îi aparține. Charles Baudelaire dăduse versiunii sale titlul *Mort ou vivant? Cas de M. Valdemar*. Precizarea e necesară pentru că sugerează o apropiere a traducătorilor români de original și o renunțare la a mai folosi intermediari francezi. Bonifaciu Florescu, realizând printre primii o traducere a unui text de E. A. Poe în limba română, opta pentru titlul *Adevărul asupra cazului d-lui Valdemar*, în revista „Povestitorul”. Se va menține, cu unele variații, și la alte versiuni. Titlul *Faptele în cazul domnului Valdemar*, care îl redă cu fidelitate pe cel din original, va fi folosit de Mihai Dragomir și Constantin Vonghizas, iar mai apoi de Liviu Cotrău. Acesta chiar va preciza: „Interesul crescând pentru doctrina lui Mesmer face din *Faptele în cazul domnului Valdemar*, și ea tradusă sub diferite titluri, cea mai populară nuvelă” (COTRĂU, 1987) (din cele traduse la noi, desigur, n. n.). După cum am văzut, de interes s-a bucurat și *A Tale of the Ragged Mountains*, în timp ce proza *Mesmeric Revelation* va fi ignorată. Acesta este însă textul care prezintă cel mai bine concepția lui Poe despre magnetismul animal, de fapt despre capacitatea de a ține un corp în viață, sfidând regulile obișnuite ale existenței (COTRĂU, 2022).

Moartea, în mai multe ipostaze

Hop-Frog, una dintre ultimele povestiri scrise de autorul american, va fi redată în românește în 1891, în „Națiunea”. Titlul va fi cel original, regăsit în aceeași formă și în varianta lui Charles Baudelaire. În 1909, în „Gazeta Transilvaniei”, întâlnim un titlu cu o paranteză explicativă: *Hop-Frog (Broscuța topăitoare)*, pentru ca, în aceeași publicație, dar în 1915, titlul să fie *Opt urangutani*. În versiunea sa de după al Doilea Război Mondial (reeditată de mai

multe ori), Ion Vinea va opta pentru *Hopa-Hop sau opt urangutani înlănțuiți*. Liviu Cotrău va efectua o nouă traducere a textului, optând pentru titlul *Hopa-Broscuță*, fidel textului lui E. A. Poe (POE, 2005).

Hop-Frog (cu sensul Broasca săritoare) este numele dat de un rege (rămas anonim) unui bărbat suferind de nanism, pitic adus la curte pentru a fi un fel de bufon. Relația este una ambivalentă, iar Hop-Frog nu este cel care îi face pe ceilalți să râdă, pe rege și curtea lui în special, ci devine subiectul glumelor și batjocorei regale, fața încoronată crezându-se autor de glume bune, când, de fapt, cuvintele și gesturile nu fac decât să rănească. Hop-Frog suferă în tăcere, însă când regele are un gest brutal față de Trippetta, colega și prietena lui, o doamnă suferind de nanism, însă frumoasă și bine proporționată, cel identificat cu apelativul Broscuță pune la cale un plan de răzbunare. Prilejul se ivește când regele, mare amator de farse, îl consultă pentru un bal mascat cu surprize. Așa apare ideea costumării curții în urangutani, pentru a le juca o farsă invitaților. Astfel, cei opt sunt prinși în capcană și arși de vii, ca imediat Hop-Frog și Trippetta să dispară pentru totdeauna.

Comentatorii operei lui E. A. Poe au încercat să găsească în biografia autorului elemente care ar fi putut inspira o astfel de narațiune și satirică, și grotescă până la urmă, cu un final atât de sângeros, deși unul relativ obișnuit la acest scriitor. Într-un caz, se vorbește despre o răzbunare față de o cunoștință de gen feminin, căreia, respinse fiindu-i avansurile, nu i-a trecut prin cap nimic altceva decât să se răzbune, lansând bârfe la adresa lui E. A. Poe (BENTON, 1987, p. 16). Alte interpretări încearcă să psihanalizeze întâmplări dificile din copilăria autorului și, mai ales, relația dificilă a sa cu tatăl adoptiv John Allan, cu care a avut numeroase conflicte. Este presupusă aici o identificare a lui Poe cu personajul său Hop-Frog, copilul devenind astfel regizorul unei răzbunări imaginare (SILVERMAN, 1991, p. 407).

The Oval Portrait (Portretul oval) este un text scris în perioada de maturitate a autorului. Titlul inițial era *Life in Death*, care traducea exact ambivalența experienței trăite de personaje. Lucrarea a suferit unele modificări, scriitorul renunțând după trei ani la elementele introductive. Este schimbat și titlul, acum fiind impus cel consacrat, *The Oval Portrait*. Explicațiile eliminate ștergeau astfel și unele informații, care ar fi dat cititorului o altă cheie de lectură și de înțelegere a schiței. Inițial, era menționat consumul de opiu, un drog luat pentru calmarea durerilor pricinuite de o rană, dar care dă halucinații. Poe nu a mai dorit ca schița să fie citită în registrul romantic al halucinației, ci a dorit să ancoreze întâmplarea într-un cadru realist, verosimil. Aceste modificări pot fi văzute și ca o încercare a scriitorului de a-și defini creația, limitând evadarea romantică, inserarea unor repere realiste, faptice (de cotidian), deși întâmplările rămân în continuare extraordinare, iar cadrul are suficiente elemente gotice (SZABO și CRIȘAN, 2018).

Tema este cea a naturii umane care supraviețuiește prin artă, frumusețea artistică dăinuind peste veacuri. Însă această trecere din planul frumuseții cotidiene, perisabile, în cel estetic, durabil, implică nu doar un creator talentat, ci nevoia de sacrificii, deși nu întotdeauna acestea sunt conștientizate. În fapt, un rățacitor rănit ajunge într-un conac părăsit și are timp să savureze tablouri expuse ca într-o adevărată galerie de artă. Intrigat de un portret extrem de realist și de o mare profunzime artistică, călătorul îi descifrează istoria din documentele aflate la îndemână. O tragedie însoțește realizarea acestei opere de artă, deoarece frumoasa soție a pictorului, luată ca model, moare când tabloul este gata.

În acest context, este greu de acceptat interpretarea dată de un cercetător, cum că frumusețea femeii în sine este cea care a condamnat-o la moarte (HOFFMAN, 1972, p. 311). Nu este vorba de un simplu transfer din viața reală în tablou, ci este o transpunere care presupune implicarea unui pictor extrem de talentat, dar și a unui scriitor (chiar Poe!), capabil să facă verosimil acest lucru. Este evident că aici femeia este prezentată ca o ființă supusă, ca o victimă. Însă meritul lui Poe este de a trece dincolo acest destin casnic și de a încerca să impună o viziune nouă, a femeii care poate fi ceva prin sine. Aceste aspecte sunt mult mai

evidente în alte scrieri ale autorului: *Berenice*, *Morella*, *Prăbușirea casei Usher* (PERSON, 2001).

Există și alte semnificații interesante în acest text relativ scurt, care poate fi privit și ca unul de avertisment. Este portretul călătorului. Bărbatul care ajunge la castel este un om care vrea să vadă lumea, ceea ce în termenii de astăzi putem numi un turist. Desigur, lumea lui Poe nu era una favorabilă unor astfel de călătorii de agrement, în lipsa unor mijloace rapide de transport, condițiile de vizitare fiind rudimentare și precare. Călătorul înfățișat în *Portretul oval* nu se manifestă doar prin nevoia cunoașterii lumii și a admirației estetice a realizărilor artistice. El este și un distrugător, intrând în forță pe o proprietate care nu-i aparține (HAYES, 2009). Fiind o narațiune la persoana întâi, toate emoțiile sunt filtrate prin vocea unică a naratorului, un mod favorit pentru autor de a se exprima, desigur, fără ca identificarea narator-autor să fie totală (GUO, 2021).

The Oval Portrait este o lucrare cu mai multe versiuni în limba română. După cum precizează L. Cotrău, o primă traducere este consemnată în 1887, semnată curajos D'Artanian, *Revista literară și politică*, VIII, numerele 9 – 12. Textul va fi reluat doi ani mai târziu în publicația *Viitorul* (COTRĂU, 1990). O bună variantă a fost realizată de Miha Dragomir și Constantin Vonghizas și publicată în volumul din 1979 (POE, 1979). Interesul pentru acest text a rămas constant, astfel că, în 2012, L. Cotrău va realiza o nouă traducere, foarte aproape de original (POE, 2012). În 2014, va apărea o nouă traducere, într-un nou volum realizat de Gabriel Mălăiescu, acesta având ca titlul generic chiar pe cel al schiței în discuție (POE, 2014).

Concluzia pe care o putem trage este că lucrările în proză ale lui E. A. Poe în limba română au suscitât interes la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Traducerile au fost efectuate în special prin intermediul limbii franceze, au apărut în special în mass-media generalistă, cotidiană sau săptămânală, și mai puțin în revistele de cultură, presa literar-artistică fiind puțin dezvoltată în acea perioadă. Textele, chiar și cele scurte, au fost redactate în mai multe numere de ziar, editorii încercând să stârnească interesul cititorilor și să-i facă să cumpere și numerele următoare. Unele dintre aceste traduceri au fost ulterior adunate în volume, ceea ce evidențiază un interes constat pentru opera autorului american în spațiul cultural românesc.

BIBLIOGRAFIE

- „Dreptatea”, anul III, nr. 118-132, 1904
- „Epoca”, anul II, nr. 233, 21 august 1896
- „Gazeta Transilvaniei”, LXI, nr. 82-84, 1898
- „Națiunea”, X, nr. 2527-2533, 1891
- „Povestitorul”, I, nr. 2, 1876
- „Telegraful”, V, nr. 853, 1875
- „Tribuna”, anul VIII, nr. 218-234

BENTON, Richard P., “Friends and Enemies: Women in the Life of Edgar Allan Poe” as collected in *Myths and Reality: The Mysterious Mr. Poe*. Baltimore: Edgar Allan Poe Society, 1987

BUZEA, Florentina, „Publicistica Sofiei Nădejde—o modalitate de susținere a crezului său feminist” *Apologi e 3 J. Mayorga, Il teatro è un'arte politica 5 L. Magno, Apologie étatique et concorde religieuse. Sur quelques pamphlets de Loys Le Roy* 6, 2013, 69-76

COTRĂU, Liviu, “The Catamorphic Matrix of Poe's Fictional World.” *Poe Studies* 55.1 (2022): 131-145

- COTRĂU, Liviu, „Notă” în E. A. Poe, *Misterul lui Marie Rogêt și alte povestiri*, editura Polirom, Iași, 2005
- COTRĂU, Liviu, „Notă” în E. A. Poe, *Prăbușirea Casei Usher*, Editura Univers, București, 1990
- DAYAN, Joan, “Amorous bondage: Poe, ladies, and slaves.” *American Literature*, 66.2 (1994): 239-273
- DUMITRESCU-BUȘULENGA, Zoe, „Edgar Poe și fantasticul exact”, *Secolul XX*, 2, 1964, p. 200-207.
- GUO, Lei, “First-person Narrative in Edgar Allan Poe's Short Stories.” *Scholars International Journal of Linguistics and Literature* 4.8 (2021): 224-227
- HAYES, Kevin J., *Edgar Allan Poe*, Reaktion Books, London, 2009
- HOFFMAN, Daniel, *Poe Poe Poe Poe Poe Poe Poe*, Garden City, N.Y.: Doubleday, 1972
- MEYERS, Jeffrey, *Edgar Allan Poe: His Life and Legacy*, Cooper Square Press, 1992
- PERSON, Leland S., “Poe and Nineteenth-Century Gender Constructions”, in Gerald Kennedy (ed.), *A Historical Guide to Edgar Allan Poe*, Oxford University Press, 2001, p. 129-166
- POE, Edgar Allan, *Masca Morții Roșii: schițe, nuvele, povestiri (1831-1842)*, Editura Polirom, Iași, 2012
- POE, Edgar Allan, *Misterul lui Marie Rogêt și alte povestiri*, Editura Polirom, Iași, 2005
- POE, Edgar Allan, *Portretul oval*, Editura MondoRo, București, 2014
- POE, Edgar Allan, *Scrieri alese*, Editura Univers, București, 1979
- QUINN, Arthur Hobson, *Edgar Allan Poe: A Critical Biography*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1998
- ROY, Shaibal Dev, “The Dirty Work of Empire: Imperialist Deep Time in Poe's *A Tale of the Ragged Mountains*”. *J19: The Journal of Nineteenth-Century Americanists*, 2024, 12.1: 477-501
- SILVERMAN, Kenneth, *Edgar A. Poe: Mournful and Never-ending Remembrance*. New York: Harper Perennial, 1991
- ȘTREMPER, Gabriel (coord.), *Bibliografie românească modernă (1831-1918)*, volumul III (L-Q), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989
- SZABO, Lucian-Vasile and CRIȘAN, Marius-Mircea, “Edgar Allan Poe in Transylvania: Poe's short stories and gothic elements in nineteenth century Romanian literature.” *Palgrave Communications* 4.1 (2018): 1-5
- ZACIU, Mircea, *Viaticum*, Editura Cartea românească, București, 1986.
- ZINNAT XAYRULLOYEVNA Shamamedova, “The Noir legacy and its influence on contemporary literature”, *International Journal of Literature and Languages*, 4(05), 2024, p.18-24

CORRESPONDENCE AS METATEXT – A READING OF FLAUBERTIAN AESTHETIC PRINCIPLES

LA CORRESPONDANCE COMME MÉTATEXTE – UNE LECTURE DES PRINCIPES ESTHÉTIQUES FLAUBERTIENS

CORESPONDENȚA CA METATEXT – O LECTURĂ A PRINCIPIILOR ESTETICE FLAUBERTIENE

Conf. univ. dr. Irina Maria ALDEA

Universitatea Națională de Știință și Tehnologie
Politehnica București – Centrul Universitar Pitești

Facultatea de Teologie, Litere, Istorie și Arte
Str. Aleea Scolii Normale, nr.7

[i_rinap@yahoo.com](mailto:irinap@yahoo.com)

Abstract

Flaubert's correspondence, through the depth and precision of his observations on the art of writing, transcends the biographical dimension and acquires the status of a metatext. It offers readers a privileged source for interpreting his writing style, revealing how the author rigorously negotiates the relationship between form and content, the importance of choosing the exact word, and the subtleties of sentence construction. In this article, we aim to demonstrate that Flaubert's letters not only document his creative process, but also illuminate his entire conception of the act of creation, deeply shaping the portrait of a writer concerned with universality, balance, and stylistic perfection.

Résumé

La correspondance de Flaubert, par la profondeur et la minutie de ses observations sur l'art d'écrire, transcende la dimension biographique et acquiert une valeur de métatexte. Celle-ci offre au lecteur une source privilégiée d'interprétation de sa manière d'écrire, révélant la façon dont l'auteur négocie avec rigueur la relation entre la forme et le fond, l'importance du choix du mot juste et les subtilités de la construction de la phrase. Dans cet article, nous nous proposons de démontrer que les lettres ne documentent pas seulement le processus créatif de Flaubert, mais éclairent également toute sa conception de l'acte de création, dessinant en profondeur le portrait d'un écrivain préoccupé d'universalité, d'équilibre et de perfection stylistique.

Rezumat

Corespondența lui Flaubert, prin profunzimea și minuțiozitatea observațiilor sale asupra artei scrisului, transcende dimensiunea biografică și dobândește valoare de metatext. Aceasta oferă cititorului o sursă privilegiată de interpretare a manierei sale de a scrie, dezvăluind modul în care autorul negociază cu rigurozitate relația dintre formă și fond, importanța alegerii cuvântului precis și subtilitățile construcției frazei. În acest articol ne propunem să demonstrăm faptul că scrisorile nu doar documentează procesul creativ al lui

Flaubert, ci și iluminează întreaga sa concepție despre actul de creație, conturând în profunzime portretul unui scriitor preocupat de universalitate, echilibru și perfecțiune stilistică.

Keywords: *correspondence; metatext; form; content; act of creation;*

Mots-clés: *correspondance; métatexte; forme; fond; acte de création;*

Cuvinte-cheie: *corespondență; metatext; formă; fond; act de creație;*

Scrisorile lui Gustave Flaubert, pe care André Gide le considera cea mai valoroasă operă a scriitorului, depășesc simpla valoare documentară, constituind o veritabilă confesiune intelectuală și estetică. Acestea oferă o perspectivă profundă asupra modului în care Flaubert concepea actul de creație literară, subliniind tensiunile dintre efortul artistic și exigențele formei, precum și raportarea sa exigentă la stil, văzut ca expresie ultimă a gândirii. Totodată, scrisorile sale sunt esențiale pentru înțelegerea modului în care autorul articulează și problematizează binomul formă–fond, pe care îl consideră indisolubil și definitoriu pentru literatura autentică.

Deloc surprinzător, scrisorile dobândesc valențe de metatext rezultat din meditația profundă și permanentă a autorului asupra actului scrierii. Pentru Flaubert corespondența nu se reduce la rolul de comunicare a unor stări și acțiuni cotidiene, ea se transformă într-un spațiu critic destinat atât propriilor opere literare, cât și ale altor autori.

Este ușor de recunoscut și faptul că înaintea unor mari teoreticieni ai scrisului din secolul următor, Flaubert a contrazis teoria romantică a inspirației, ca sursă a creației, și a demonstrat că munca intensă, aplicată, a autorului este temeiul oricărei acțiuni creatoare.

Știința poieticii, a cărei bază a fost pusă de Paul Valéry în prima lecție a *Cursului de Poetică* susținut în 1937 la College de France, va consacra termenul de impersonalizare creatoare care a limpezit convingător și definitiv geneza actului de creație. Multe din scrisorile lui Flaubert se adresează unor prieteni, scriitori la rândul lor, cum ar fi Louise Colet, George Sand, Maxime de Camp. Dialogul prodigios cu ei este marcat de o continuă preocupare pentru stilistica creației literare, respectiv pentru raportul dintre formă și fond, pentru modalitățile de exprimare și pentru adevărul artistic.

Toate aceste aspecte conferă scrisorilor o valoare metatextuală care poate fi folosită ca un cod critic în analiza oricărei opere literare. Comentariile lui sunt pline de miez, suculente și, poate contrar imperativelor genului critic, pătimeșe. Dacă ne amintim și ne raportăm la admirația declarată în mai multe rânduri pentru Voltaire, putem recunoaște ușor, în gândirea lui Flaubert, spiritul liber, lucid și necruțător al autorului lui Candide: „Știi bine, că nu-ți împărtășesc păreri asupra persoanei domnului Voltaire. El este pentru mine un sfânt. [...] Așadar, îl iubesc pe marele Voltaire tot atât cât îl detest pe marele Rousseau și țin la asta, la diversitatea aprecierilor noastre. Mă uimește că nu admir această mare palpitatie care a răscolit lumea.” (FLAUBERT, scrisoare către doamna Roger des Genettes, 1985, p. 294)

Deghizat și aparent inofensiv, Flaubert este unul din cei mai interesați critici literari ai secolului. Într-un mod aproape obsesiv care a dus la crearea romanului *Madame Bovary*, Flaubert pledează pentru necesitatea consolidării mesajului transmis de idee printr-o formă adecvată a cărei structură este esențială pentru valoarea operei literare.

Scriitorul nu-și permite nicio abatere de la convingerea născută din dragostea pasională pentru actul artistic: „Îmi vorbești despre lucru; da, lucrează, iubește arta. Din toate minciunile

e cea mai puțin înșelătoare. Încearcă să o iubești cu o dragoste exclusivă, arzătoare, devotată. N-are să te trădeze. Singură, Ideea este eternă și necesară”. (FLAUBERT, scrisoare către Louise Colet 1985, p. 55)

Polemica permanentă cu Louise Colet capătă pentru Flaubert valențele unui catalizator intelectual, determinându-l să-și afirme cu rigoare convingerile estetice. Conștient de autoritatea propriului punct de vedere, autorul se exprimă adesea cu autoritate, presupunând că argumentele sale, prin valoarea și coerența lor, exclud posibilitatea unei contrareplici în mod real convingătoare.

„E suficient oare, să fii prada unui sentiment ca să-l și exprimi? A scris vreodată vreun bețiv cântece de chef? Nu trebuie întotdeauna să crezi că simțirea e totul. Ea nu e nimic fără formă”. (FLAUBERT, scrisoare către Louise Colet, 1985, p. 57)

Insistența cu care scriitorul își repetă ideile poate părea exagerată, în măsura în care nu observăm o adevărată construcție, cu argumente tot mai explicite prin care Flaubert realizează simbioza necesară demonstrației relației sine qua non între formă și fond. Urmărind prezența în scrisori a discursului Flaubertian despre diverse creații literare sau chiar despre propria lui literatură, descoperim nenumărate pagini din registrul critic. În acest context subliniem faptul că Paul Valéry, inspirat de gândirea lui Flaubert, a insistat în prima lecție a cursului de Poetică asupra ideii că procesul de creație este chiar mai important decât opera în sine: „Cu toate acestea se poate întâmpla totuși ca, dimpotrivă, să se acorde acestei curiozități un interes atât de viu și să se considere atât de important faptul de a o urma, încât să fii antrenat a lua în considerare cu mai multă complezență și chiar mai multă pasiune *acțiunea care face decât lucrul făcut*. (VALÉRY, 1989, p. 605)

Celebra afirmație că în producerea operei acțiunea vine în contact cu indefinisabilul îl situează pe Paul Valéry pe aceeași linie a gândirii lui Flaubert în legătură cu analiza minuțioasă și aproape pasională a actului de creație. Tema recurentă în scrisorile lui Flaubert despre relația dintre formă și fond l-a inspirat și provocat pe Paul Valéry, care a conchis că emoția lipsită de limpezimea unei forme adecvate își pierde puritatea și forța. Paul Valéry susține chiar că emoția este inutilă în actul de creație în măsura în care ea exclude, neglijează sau denaturează forma potrivită.

În stilistica lui Flaubert, în discursul lui critic permanent, se reflectă, în egală măsură, cele două laturi ale caracterului său și anume cea rațională, dar și cea extrem de pătimașă. Este aproape imposibil să-ți amintești o prezentare mai plastică și cuprinzătoare decât cea pe care Flaubert o face elogiindu-l pe Shakespeare. Despre geniul lui Shakespeare s-a scris atât cât, uneori, se pare că nu mai este nimic de spus. Flaubert, care pare a fi adeptul echilibrului și al stăpânirii de sine, atunci când vorbește despre Shakespeare își lasă liber, neîngrădit, entuziasmul. Aici între autor și om se produce o impresionantă uniune în care fiecare își dăruiește personalitatea celuilalt.

Cititorul scrisorilor constată că înaintând în timp, în măsura în care creațiile lui Flaubert se înmulțesc, asprimea lui de critic se adâncește. Flaubert își rămâne credincios și în raport cu observațiile interlocutorilor epistolari.

Actul critic, raportat la propria lui operă, este lucid și explicit; este în permanentă stare de alarmă și, adeseori, extrem de exigent. Poate această pseudoduplicitate a lui Flaubert de autor și critic face ca între scrisori și opera lui beletristică să se pună, cel puțin, semnul egalității.

Credem că, generoasă prin ce i-a dăruit lui Flaubert pe plan sentimental, relația scriitorului cu Louise Colet a determinat un ciclu epistolar foarte lung și prodigios din care aflăm ceea ce poate nu am fi știut niciodată. Aici, în aceste scrisori adresate iubitei, pe lângă declarații de dragoste, întâlnim, bine definite, două tendințe ale spiritului care, în proporții diferite, i-au marcat opera: „Sunt în mine, literal vorbind, doi indivizi distincți: unul îndrăgostit de răcnete, de lirism, de mari zboruri vulturești, de toate sonoritățile frazei și de culmile ideii; un altul care sapă și scormonește adevărul cât mai adânc, căruia îi place să scoată în relief faptul

mărunt la fel ca pe cel mare, care ar vrea să te facă să simți aproape material lucrurile reproduse; acelaia îi place să râdă și să se scufunde în animalitățile omului.” (FLAUBERT, scrisoare către Louise Colet, 1985, p. 97)

Tema alungării dintr-o operă literară, a evitării totale a lirismului și a imixtiunii manifeste a autorului sub orice formă, este reluată de Flaubert.

Prin expresia „sonoritățile frazei și culmile ideii”, Flaubert sintetizează încă o dată relația indisolubilă dintre fond și formă pe care o încadrează în absolut, ca ideal estetic suprem. Dacă citind scrisorile lui Flaubert ne oprim asupra modului în care formulează cu obstinație teoria care-i susține opera literară, constatăm că s-ar putea întocmi un adevărat compendiu care să o expună minuțios și convingător. Stilistica lui Flaubert este exemplară prin vigoarea cu care cuvintele își găsesc locul în frază; cuvântul potrivit este modul în care el își absolutizează stilul pe care-l proclamă mai important decât însuși subiectul creației literare: „Tocmai de aceea nu există subiecte urâte și frumoase și s-ar putea stabili ca o axiomă din punctul de vedere al Artei pure, că nu există subiect, stilul fiind el singur un fel absolut de a vedea lucrurile.” (FLAUBERT, scrisoare către Louise Colet, 1985, p. 98)

Romanul *Madame Bovary* a fost scris într-un efort sisific, subliniat des de autor, de a da fiecărei fraze forma necesară comunicării unei idei. În scrisori Flaubert nu se ferește să mărturisească iubitei sau prietenilor detalii surprinzătoare: nopți aproape total nedormite și strigăte eliberatoare care-i însoțeau procesul creației. Prețul plătit de Flaubert a fost uriaș, iar dacă ne gândim la ceea ce a urmat apariției cărții, este greu să-l evaluăm.

Romanul *Madame Bovary* a apărut episodic în *Revue de Paris*. Autoritățile imperiale au apreciat că în carte există elemente imorale care ofensează religia și arta. Observăm că simpla formulare a criticii este neîntemeiată până la ridicol. În ianuarie 1857, Flaubert și editorul revistei au fost chemați în fața Tribunalului corecțional din Paris. Printre acuzațiile formulate de celebrul procuror Ernest Pinard se numără și aceea că frumusețea stilului făcea ca păcatul descrierii comportamentului imoral al eroinei să-l atragă pe cititor. Apărătorul lui Flaubert, avocatul Jules Sénard, răspunde exemplar acestei imputări legate de stil. El demonstrează că stilul nu este folosit pentru a o apăra pe eroină, ci pentru a reda fidel realitatea. Tribunalul l-a achitat pe Flaubert, autorul uneia dintre cele mai importante creații literare a secolului XIX.

Dacă vom gândi geometric întreaga stilistică a lui Flaubert, putem constata că ea se aseamănă cu un cerc care cuprinde revelator într-un tot teoria despre creație pe care autorul a fundamentat-o. Desigur, linia directoare a gândirii marelui autor este recurenta relație dintre formă și fond, dând formei rolul covârșitor de reprezentare și eliminând prezența manifestă a creatorului cărui i se cer aptitudinile divinității, prezentă în tot și nicăieri, Flaubert își definește constant opinia asupra actului artistic. În scrisori găsim diverse modalități în care își afirmă această credință în forme sugestive și persuasive:

„Arta e reprezentare, nu trebuie să ne gândim decât să reprezentăm. Spiritul artistului să fie ca marea, destul de vast ca să nu i se vadă marginile, destul de pur pentru ca stelele cerului să se oglindească în el până la fund.” (FLAUBERT, scrisoare către Louise Colet 1985, p. 128)

Din această teorie se naște în mod implicit și cerința, din nou repetată de Flaubert, a găsirii cuvântului potrivit. În opinia lui, cuvintele potrivite sunt cele care dau viață sau nu frumuseții și acurateței formei. Insistent în a-și demonstra spusele, într-o scrisoare către Louise Colet Flaubert explică teoria pe care dorește să o transmită, fără echivoc, celorlalți: „Autorul, în opera lui trebuie să fie ca Dumnezeu în univers, prezent pretutindeni, vizibil nicăieri. Arta fiind o a doua natură, creatorul acestei naturi, trebuie să acționeze prin procedee analoage. Să se simtă în toți atomii, în toate aspectele, o imposibilitate ascunsă și infinită.” (FLAUBERT, scrisoare către Louise Colet, 1985, p.138)

Pasiunea lui, exprimată de mai multe ori în scrisori, pentru scriitori ca Dante, Goethe, Voltaire sau Shakespeare, pare a-și găsi sursele în modul asemănător de a gândi și a scrie al acestora.

După finalizarea romanului *Madame Bovary*, Flaubert își îndreaptă atenția către un nou proiect literar, plasat în lumea antică, alegând drept cadru al acțiunii orașul Cartagina. Din nou, retras în casa părintească din Rouen, Flaubert se concentrează asupra acestei cărți, așa cum făcuse scriind *Madame Bovary*. Deși dialogul cu Louise Colet, prolific și interesant, axat pe tema vastă a creației literare, se sfârșește odată cu despărțirea celor doi, Flaubert continuă să-și expună opiniile în scrisori adresate prietenilor, fără să renunțe, în prim rând, la analiza propriei lui creații. Faptul că acțiunea romanului *Salammbô* este plasată în Cartagina, în perioada următoare primului război punic, îi solicită lui Flaubert un proces îndelungat de informare. Ca de obicei, meticulos și pretențios, face incursiuni în istorie și se străduiește să respecte, atât cât este posibil, adevărul. Îi regăsim consecvența în legătură cu principiul pe care scriitorul este obligat să-l respecte: „Iluzia, dacă e vreuna, vine dimpotrivă din impersonalitatea operei. Este unul din principiile mele că nu trebuie să te scrii și pe urmă, arta trebuie să se înalțe deasupra afecțiunilor personale și a susceptibilităților nervoase. E timpul să-i dăm printr-o metodă necruțătoare, precizia științelor fizice! Dificultatea capitală pentru mine, rămâne, totuși stilul, forma, frumosul indefinibil rezultând din concepția însăși care este splendoarea adevărului, cum spunea Platon.” (FLAUBERT, scrisoare către Domnișoara Leroyer de Chantepie, 1985, p. 257)

Noul roman îl solicită pe Flaubert, într-o măsură, mai mult ca *Madame Bovary*. Acesta își argumentează rigoarea scrierii unei cărți într-un mod deloc surprinzător, pentru cei care-l cunosc: „Obligă-te la o muncă regulată și obositoare. Viața este un lucru atât de hidos, încât singurul mijloc de a o suporta e să o eviți. Și o eviți trăind în artă, în căutarea neîncetată a adevărului redat prin frumos”. (FLAUBERT, scrisoare către Domnișoara Leroyer de Chantepie, 1985, p. 261)

Romanul *Salammbô* este atât rodul firesc al imaginației, cât și al cercetărilor asidue făcute de Flaubert.

Pe fundalul unui eveniment istoric autentic (revolta mercenarilor, 241-237 î.e.n.), autorul construiește o intrigă amoroasă, de altfel sortită eșecului, între Salammbô, sora lui Hannibal, și căpetenia mercenarilor insurgenți. Este important de văzut modul în care Flaubert se raportează stilistic la subiectul cărții. *Totul depinde de execuție*, spune el, rămânând credincios convingerilor permanent exprimate. Afirmția că istoria unui păduche poate fi mai frumoasă decât a lui Alexandru Macedon nu ne surprinde. Regăsim imaginea scriitorului fidel ideii reiterate obsesiv de-a lungul întregii sale corespondențe, potrivit căreia orice autor are datoria de a identifica termenul exact capabil să satisfacă exigențele formei: „Îmi scrii că dau prea mare atenție formei. Vai! E la fel ca povestea cu trupul și sufletul; forma și ideea sunt, pentru mine, același lucru și nu știu ce înseamnă una fără cealaltă.” (FLAUBERT, scrisoare către Domnișoara Leroyer de Chantepie, 1985, p. 276)

Reiterarea teoriei sale, îndeosebi în fața celor care o contrazic, nu ar trebui să ne uimească. Flaubert manifestă o încredere neclintită în veridicitatea propriilor convingeri și se angajează, prin mijloace diverse, să le comunice celor care le pun sub semnul întrebării. El reprezintă, poate, un caz singular de perseverență intelectuală, animat de convingerea profundă că este esențial, cu orice preț, să-i faci pe ceilalți să înțeleagă o idee în care crezi cu certitudine absolută. Maniera în care dă sfaturi prietenilor, la rândul lor scriitori, dovedește că Flaubert nu acceptă opinia contrară. Atunci când comentează, și o face mereu, cărțile unor confrăți, își păstrează stilul pasional care-i caracterizează scrierea propriilor lui cărți: „Pentru că vinul artei îți dă o beție și este nepuizabil”, se pare că Flaubert îl consumă permanent, hotărât să demonstreze că pentru el este singura formă de supraviețuire. (FLAUBERT, scrisoare către Domnișoara Leroyer de Chantepie, 1985, p. 283)

Chiar dacă nu se sfiește să spună că scrierea romanului *Salammbô* îl epuizează, continuă să-și protejeze ideea că năzuința spre frumosul absolut merită orice efort.

În raport cu ceilalți este neîndurător și actul său critic este lipsit de o minimă îngăduință.

Până la apariția romanului *Mizerabilii* era un admirator constant al lui Victor Hugo. Vorbea despre acesta cu o veritabilă înflăcărare: „Sunt uluit, sunt răpit de cele două noi volume ale lui Victor Hugo din care tocmai m-am desprins. Mi se rotesc sori prin fața ochilor și răgete de leu în urechi. Ce bărbat! (FLAUBERT, scrisoare către Doamna Jules Sandeau, 1985, p. 291)

Apariția romanului în care soarta ocnașului Jean Valjean este descrisă de Victor Hugo în tușe exagerate, ușor de contrazis, îl dezamăgește pe Flaubert. Paginile care cuprind actul critic al acestuia sunt relevante prin acuratețe și concizie. I se simte dezamăgirea, dar și admirația afectuoasă pentru marele autor. Atunci când, în încheierea comentariului său, afirmă că-și păstrează întreaga recunoștință pentru ceea ce Victor Hugo a creat remarcabil în opera sa, Flaubert, în dubla sa ipostază de autor și critic, rămâne, din nou, consecvent propriilor convingeri.

În corespondența cu George Sand, ea însăși scriitoare de prestigiu, Flaubert revine, cu obișnuita sa feroare asupra unui principiu estetic pe care îl reafirmă constant și care îi definește în mod esențial viziunea artistică. Idealul său în artă, formulat cu rigoare și claritate, privilegiază esențialul în detrimentul detaliului secundar, refuzând spectaculosul facil sau dramatismul excesiv: „M-am străduit totdeauna să pătrund în inima lucrurilor și să mă opresc la generalitățile cele mai mari și m-am ferit dinadins de accidental și de dramatic. Nici monștri, nici eroi”. (FLAUBERT, scrisoare către George Sand, 1985, p. 399).

În mod firesc, cei doi prieteni, nu aveau să ajungă niciodată la un acord – aproape imposibil de realizat - de altfel, în vastul și complexul teritoriul al opiniilor despre artă.

Între timp, Flaubert scrie nuvela *Un suflet curat*, în care subiectul, aparent simplu, îl determină, din nou, să demonstreze frumusețea și acuratețea stilului care i-au caracterizat întreaga operă. Tonul impersonal, realismul și preocuparea constantă pentru echilibrul dintre formă și fond, au făcut ca această povestire să se integreze în ansamblul celorlalte creații ale autorului.

În ultimii ani ai vieții, Flaubert lucrează la romanul *Bouvard și Pécuchet*, început în 1872 și rămas nefinalizat la momentul dispariției sale în 1880. Acest roman îl solicită excesiv necesitând studii și documentare riguroasă, după cum mărturisește autorul însuși într-o scrisoare adresată doamnei Roger des Genettes:” [...] Lucrez în proporții pe care citez să le calific drept *gigantice*; în trei luni, de la 3 octombrie la 27 decembrie, mi-am luat o după amiază de concediu, și de când sunt aici, nu fac decât să citesc și să iau note. Groaznica mea carte e un hău care se lățește dedesubtul meu la fiecare pas.” (FLAUBERT, scrisoare către Doamna Roger des Genettes, 1985, p. 424).

Romanul are o vizibilă dimensiune satirică, ironizând idealul iluminist al acumulării mecanice de cunoștințe. Eroii cărții, Bouvard și Pécuchet, devin adevărate caricaturi ale celor care cred că lumea poate fi cunoscută prin lectură și experimente inconsistente.

Structura romanului este ciclică deoarece fiecare capitol deschide o nouă disciplină, urmată de un eșec. Flaubert a urmărit construind schematic romanul să demonstreze imposibilitatea existenței romanului *total*. În această carte, autorul s-a lăsat o dată în plus dominat de dorința de a respecta adevărul în cele mai mici detalii. Romanul pare să reprezinte sub toate aspectele chintesența opiniei lui Flaubert despre actul scrierii.

Bouvard și Pécuchet, prin minuțiozitatea cu care Flaubert surprinde gesturile, obsesiile și eșecurile eroilor săi, înglobează într-un mod emblematic preocupările sale estetice fundamentale. Totuși, pentru a înțelege cu adevărat rigoarea și subtilitatea procesului său creativ, corespondența autorului prin aportul metatextual, dezvăluie, așa cum am încercat să demonstrăm, modul laborios în care fiecare cuvânt, fiecare structură frazeologică și fiecare opțiune narativă erau evaluate în lumina principiilor care îi guvernau scrisul. Scrisorile permit

astfel descifrarea echilibrului delicat pe care Flaubert îl urmărea între formă și fond, între exactitate și expresivitate, propunând cititorului o cheie privilegiată de interpretare a întregii sale opere, în toată complexitatea și finețea sa stilistică și creativă.

BIBLIOGRAFIE

FLAUBERT, Gustave, *Corespondență*, București, Editura Univers, 1985

MAVRODIN, Irina, *Modernii precursori ai clasicilor*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981, col. "Discobolul"

MAVRODIN, Irina, *Mâna care scrie*, București, Editura Eminescu, 1994

VALÉRY, Paul *Poezii. Dialoguri. Poetică și estetică*, Ed. Univers, 1989, Ediție prefăcută și îngrijită de Ștefan Augustin Doinaș, Traduceri de Ștefan Augustin Doinaș, Alina Ledeanu și Marius Ghica

VALÉRY, Paul, *Introduction à la poétique*, Paris, Éditions Gallimard, 1938

KNOWLEDGE AND PRAXIS FROM MICHEL FOUCAULT'S PERSPECTIVE

CONNAISSANCES ET PRAXIS DU POINT DE VUE DE MICHEL FOUCAULT

CUNOAȘTERE ȘI PRAXIS DIN PERSPECTIVA LUI MICHEL FOUCAULT

Phd. Student, Mihai Tiberiu VAS
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Centrul Universitar Nord din Baia Mare
mihai.tiberiu.vas@gmail.com

Abstract

The philosophical problem of truth lies in the fact that, since truth is never pure within knowledge, we can identify it as pure only in the act, more precisely in the action of doing. Truth is dependent on action and on the verb “to do” – all of which consist of something that has either been done or is being done, but truth can never be related to the future. “To exist” is linked to “to do”, because to exist must first be done (the emergence from nothingness consists in the fact that it has made itself). The Foucauldian approach refers too little to the subject of existence and leaves the task of elucidating existence to phenomenology and philosophy of mind. Foucauldian philosophy is directly related to facts, this being visible considering that all his research is based on historical facts and on governmental or political actions.

Résumé

Le problème philosophique de la vérité réside dans le fait que, puisque la vérité n'est jamais pure dans la connaissance, nous ne pouvons l'identifier comme telle que dans l'acte, plus précisément dans l'action de faire. La vérité dépend de l'action et du verbe « faire » – qui consistent tous en quelque chose qui a été fait ou qui est en train de l'être –, mais la vérité ne peut jamais être liée au futur. « Exister » est lié à « faire », car exister doit d'abord être fait (l'émergence du néant consiste dans le fait de s'être fait soi-même). L'approche foucauldienne se réfère trop peu au sujet de l'existence et laisse la tâche de l'élucider à la phénoménologie et à la philosophie de l'esprit. La philosophie foucauldienne est directement liée aux faits, ce qui est évident puisque toutes ses recherches reposent sur des faits historiques et sur des actions gouvernementales ou politiques.

Abstract

Problema filosofică a adevărului constă în faptul că, din moment ce adevărul nu este niciodată pur în interiorul cunoașterii, ci îl putem identifica drept pur doar în act, mai precis în acțiunea de a face. Adevărul este dependent de acțiune și de verbul „a face” – toate constau în ceva ce ori a fost făcut ori este făcut, însă niciodată adevărul nu poate fi raportat la viitor. „A exista” este legat de „a face”, deoarece a exista trebuie să fie făcut mai întâi (apariția din

neant constă în faptul că el pe sine s-a făcut). Abordarea foucaultiană se referă prea puțin la subiectul existenței și lasă fenomenologiei și filosofiei minții sarcina de a elucida existența. Filosofia foucaultiană este raportată direct la fapte, acest lucru fiind vizibil având în vedere că toate cercetările sale sunt bazate pe fapte istorice și pe acțiuni guvernamentale ori politice.

Keywords: *knowledge; truth; agreement; tradition; power;*

Mots-clés: *connaissance; vérité; accord; tradition; pouvoir;*

Cuvinte-cheie: *cunoaștere; adevăr; acord; tradiție; putere;*

Prima ipoteză: este cunoașterea fundamentată de acorduri? Dacă cunoașterea este bazată pe acorduri atunci adevărul devine greu de stabilit. În această situație trebuie să ținem cont atât de experiențele empirice cât și de rațiune, așa cum menționează Bertrand Russell:

„În viața cotidiană luăm drept certe multe lucruri pe care o cercetare mai atentă le arată atât de pline de contradicții încât numai un mare efort de gândire ne permite să aflăm ce putem realmente să credem. În căutarea certitudinii este natural să începem cu experiențele noastre prezente și fără îndoială că într-un anumit sens cunoașterea trebuie derivată din ele. Însă orice afirmație despre ceea ce ne permit ele să cunoaștem este probabil falsă.” (RUSSELL, 2004, p. 13).

Astfel că principiile după care ne ghidăm și funcționăm sunt stabilite în urma încercărilor de a descoperi fundamentele legilor naturale. Aceste descoperiri sunt trecute prin optica umană care formează percepte de ghidaj bazate pe acorduri ori protocoale, încercând să definească legile universale cât mai clar și cât mai independent de modul de referință al omului la lume. Adevărul pur, spre deosebire de cunoaștere, ne spune Foucault, poate fi cunoscut doar prin fenomenologie, prin studiul esențelor. În rest, ceea ce numim adevăr este de fapt doar verosimil, iar acesta este folosit drept cunoaștere în viața cotidiană. În lucrarea *Ordinea discursului*, Foucault afirma despre cunoaștere că ea funcționează astăzi deoarece există o voință de adevăr, iar aceasta, conform autorului francez, are o natură proprie. Cunoașterea se relevă în parte și prin fenomenologie, care va fi acaparată și aceasta de știință – de cea umanistă (ramură a filosofiei), astfel că „În particular, Foucault reia întrebarea lui Heidegger despre cum o înțelegere particulară a *tekhne* și cunoașterea concomitentă a obiectului au fost esențiale pentru a înțelege cum ființa a ajuns să fie uitată” (ELDEN, 2016, p. 160). Observând astfel empirismul foucaultian unde individul este doar un instrument al puterii-cunoaștere, Lisa Downing mai adaugă următoarele:

„Foucault a propus o genealogie a subiectivității în mod explicit în contrast cu proiectul de dezvoltare a unei filosofii a subiectului ca fundament pentru orice cunoaștere și ca principiu al tuturor semnificațiilor. Această mișcare a inversat relația care tradițional era poziționată între subiectivitate și posibilitatea de a cunoaște. Așadar, subiectivitatea a devenit inteligibilă ca un produs, mai degrabă decât ca origine, a conceptelor specifice istorice și teoriilor încorporate în funcționarea instituțiilor normative, pe lângă asta, implicarea lui Foucault în problema subiectivității a efectuat o deplasare și mai profundă, prin istoricizarea privilegiului cunoașterii (a cunoașterii științifice în special) ca și o modalitate a relației cu adevărul în constituirea ființelor umane ca subiecte” (DOWNING, 2018, p. 31-32).

Cunoașterea are ca scop general statuarea și stabilirea adevărului, iar acesta se determină în baza unor teorii. De aceea, în concepția lui Paul Feyerabend, o teorie trebuie să funcționeze pentru a ne orienta în contextul în care trăim, ceea ce elimină concurența dintre teorii. Societatea nu este interesată că o teorie este mai mult sau mai puțin adevărată decât alta, atâta timp cât este utilă. Societatea pare interesată dacă știința poate fi aptă să ofere soluții concrete și nu ideatice. Chiar și aceste soluții ale științei sunt vremelnice, având în vedere faptul că terorii nu sunt universal valabile, ele fiind bazate pe dovezi chestionabile și mereu susceptibile, astfel că „deși adevărul unei teorii poate să nu depindă de noi, forma ei (și forma cunoștințelor noastre teoretice în general) poate fi întotdeauna aranjată astfel încât să satisfacă anumite cerințe” (FEYERABEND, 1981, p. 34-35). Conform lui Feyerabend, științele se dezvoltă în urma unor convenții, se folosesc diferite forme de verosimil drept cunoaștere în viața cotidiană și astfel se exercită putere (prin folosirea de adevăr), chiar dacă individul nu este în totalitate conștient de acest fapt.

Imre Lakatos avertiza și el că individul obișnuiește să considere cunoașterea științifică drept sigură și de necontestat, chiar dacă axiomele oricărei științe sunt doar acorduri sau convenții, iar definițiile acestora sunt mereu deschise, fapt pe care și Foucault îl evidențiază atunci când disecă termenul de adevăr. Așadar, bazele științei sunt convenții care pot suferi modificări și chiar schimbări capitale. Pentru Foucault, acordurile nu fac parte din câmpul cunoașterii veritabile, dar rămân în cadrul cunoașterii drept cunoaștere aservită. În această privință, Foucault cercetează fenomenul cunoașterii sociale, în special al practicilor sociale care sunt bazate pe acorduri, afirmând:

„Scopul meu va fi să demonstrez cum pot ajunge practicile sociale să dea naștere la domenii de cunoaștere care nu fac doar să apară noi obiecte, noi concepte, noi tehnici, ci și să se nască forme total noi de subiecți și subiecți de cunoaștere. Subiectul cunoașterii are el însuși o istorie, relația subiectului cu obiectul sau, mai bine spus, adevărul însuși are o istorie” (FOUCAULT, 2004, p. 91).

În acest context, Foucault are în vedere scoaterea în evidență a unor momente istorice care sunt strict legate de dezvoltarea socială, pentru ca ulterior să ajungă la chestionarea sistemului juridic ce creează adevăruri sociale (norme sociale pe baza anchetei), adevăruri care se concretizează în forme ale cunoașterii. Foucault ajunge prin acest proces la o metodă de dezvoltare a cunoașterii sociale, anume cea a supravegherii. Aceasta naște cunoaștere folosindu-se de observarea comportamentului uman și, de aceea, filosoful francez conchide că, pe baza observațiilor de acest gen, se vor crea legi și reguli. Astfel, pentru cunoaștere, întreaga lume este un câmp de investigare, cunoașterea devenind o unealtă folosită pentru a înainta în necunoscut.

Aparent, cunoașterea se dezvoltă atât prin acorduri sociale cât și prin știința exactă, iar prezența științelor ajunge să emane mai multă putere decât acordurile, deoarece ele înlocuiesc stările de neîncredere cu certitudini, aflându-se astfel într-o luptă continuă cu obiceiurile, cu tradițiile sau cu orice poate fi catalogat drept acord. Știința se va impune prin demonstrație și astfel va beneficia de credibilitate ridicată. Atât știința, cât și acordul creează forme de adevăr. Paradoxul este că știința, la rândul ei, are la bază acordul, chiar se fundamentează pe convenții ori pe protocoale, de aceea, „[...] potrivit lui Popper, [...] , trebuie să „distingem clar între știința obiectivă, pe de o parte, și „cunoașterea noastră” pe de altă parte” (FEYERABEND, 1981, p. 50).

Conform viziunii foucaultiene, individul caută certitudinea, cu toate că ulterior, va constata că, de multe ori, ceea ce apare a fi certitudine, uneori se dovedește a fi doar o iluzie care lasă impresia că ar fi adevăr, și, mai mult decât atât, aceste certitudini iluzorii sunt folosite ca autorități, fiind utilizate în viața de zi cu zi și folosite drept argumente viabile. Așadar, sintagma cunoaștere-putere, conform autorilor amintiți mai sus, izvorăște din dualitatea

verosimilitate-utilitate. Atunci când ceva verosimil poate fi util, va emana putere și deci va lua forma autorității prin natura ei de cunoaștere-putere. Puterea cunoașterii dă impresia că stă în utilitatea ei și poate că, din acest motiv, Foucault vede doar empirism utilitarist în societățile moderne. Lyotard ar fi de acord cu el atunci când afirma că:

„Statul și/sau întreprinderea abandonează povestirea de legitimare idealistă sau umanistă pentru a justifica noua miză: în discursul celor care acordă fonduri astăzi singura miză credibilă este puterea. Nu se cumpără savanți, tehnicieni și aparate pentru a cunoaște adevărul, ci pentru a mări puterea” (LYOTARD, 2003, p. 72).

Având în vedere faptul că puterea-cunoaștere are, pe de-o parte, reguli de drept care o delimitează, iar pe de altă parte produce efecte de adevăr care sunt răsfrânse asupra societății, Foucault concluzionează că „Suntem supuși de putere la o producție de adevăr și nu putem să exercităm puterea decât prin producerea de adevăr” (FOUCAULT, 2009, p. 34). Conceptul de cunoaștere-putere nu este nou. La fel ca pentru Max Weber, Foucault, Chomsky, Feyerabend sau Lakatos, și pentru Bacon, cunoașterea nu este proprietatea exclusivă a unui individ și intrinsecă, ci este expresia cadrului cultural-istoric în care este dezvoltată gândirea. Conceptul de cunoaștere utilizată de putere reiese din contextul evoluției societăților prin știință, iar de aceea, conform lui Bacon, știința este unica sursă de putere, iar puterea naturii nu poate fi concepută în afara științei. Foucault dezvoltă acest subiect și scoate la iveală faptul că nu doar cunoașterea prin știință emană exerciții de putere, ci și cea teologică, cea mistică, cea a tradițiilor etc. De aceea, Lyotard observă faptul că:

„«realitatea» fiind cea care furnizează probele pentru argumentarea științifică și rezultatele pentru prescripțiile și angajamentele de ordin juridic, etic și politic, devii stăpân al unora sau altora dintre ele devenind stăpân al «realității», lucru pe care-l permit tehnicile. [...] Repartizarea fondurilor de cercetare de către state, întreprinderi și societăți mixte se supun acestei logici a creșterii puterii” (LYOTARD, 2003, p. 73).

Însă, în afară de cunoașterea științifică, mai există cunoașterea bazată pe tradiție sau obiceiuri. Aceste filoane ale cunoașterii se formează în blocuri și funcționează în interiorul societății conform vechii zicale englezești „*take it for granted*”. Iar conform lui Foucault, există cunoștințe bazate pe chestiuni moștenite care nu au mai fost chestionate și care se relevă ca „blocuri de cunoștințe istorice prezente și mascate în interiorul ansamblurilor funcționale și sistematice [...] Prin cunoașteri aservite, mai înțeleg și o serie întreagă de cunoașteri neconceptuale, niște cunoașteri insuficient elaborate [...]” (FOUCAULT, 2009, p. 22). O altfel de cunoaștere este cea moștenită, dar incompletă, și aici autorul se referă la insuficienta cunoaștere particulară a comportamentului uman pe care o numește cunoaștere subterană. Tot în această problemă, Foucault face trimitere către principiul în baza căruia se construiesc instituțiile care ajung să fie unelte ale statului și prin care se exercită presiune asupra individului. Însă, în contemporaneitate, toate aceste „cunoașteri insuficiente” sunt reevaluate de către știință, care va încerca să le înlocuiască sau să le reconceptualizeze; uneori o va face cu succes, alteori va eșua, dar „în lupta pentru o mai bună cunoaștere, teoria și observația intră pe picior de egalitate, la fel ca și plauzibilitatea intuitivă și absurditatea intuitivă: teoria absurdă poate câștiga și la teoria plauzibilă poate ar trebui renunțat la fel cum teoria respinsă poate câștiga” (FEYERABEND, 1981, p. 134).

Astfel, cunoașterea aservită are, în opinia lui Foucault, două laturi, pe care le numește cunoașteri sociale: una bine conturată este cea instituită de guvernamentalitate prin coduri și legi bazate pe cadre științifice și care definește forma societății, și cealaltă parte (tot socială) care funcționează pe baza tradiției. Prima cercetează anomaliiile societății, creează noi programe și noi instituții de reglementare a vieții sociale, înlocuind subtil cunoașterea

tradițională cu una nouă (prin decretarea de legi pentru a legitima altele noi), acțiune care are loc ori prin îndepărtare ori prin reinventare. Cunoașterea prin intermediul puterii tinde să își găsească împlinirea atunci când a ierarhizat, ordonat, clasificat, structurat și filtrat toată cunoașterea posibilă. Ne este expus de către Foucault și faptul că există inclusiv filonul de „cunoașterea aservită” care acționează în realitatea istorică și că este folosită în interiorul istoriei de către state care, prin intermediul acesteia, ajung să disciplineze populația folosindu-și puterea pentru a crea o formă de cunoaștere-putere prin aplicarea formelor de disciplină, astfel că:

„Disciplina mobilizează forme de cunoaștere, instrucțiuni pentru practică, tehnici de administrare a acțiunilor umane care facilitează transformarea indivizilor. Rezultatul unei astfel de proceduri de cunoaștere și transmitere a puterii reprezintă un caz particular al subiectivării instituită prin relații sociale în cazul prizonierului încarcerat în Panopticon. Prin acest proces putem afirma că puterea disciplinară poate produce diferite tipuri de subiectivitate” (DOWNING, 2018, p. 36).

Conform lui Paul K. Feyerabend, „trebuie acceptate doar adevărurile susținute pe deplin de dovezi. Cu toate acestea, știm din motive logice că nu putem oferi dovezi complete pentru teoriile științifice” (LAKATOS, FEYERABEND, 1999, p. 66), acesta fiind de părere că omul de știință nu a urmat un raționament inductiv, nu și-a inițiat cercetările bazându-se pe fenomene observabile sau reproductibile din punct de vedere experimental pentru a putea, abia la final, să formuleze legile universale. În schimb, afirmă Feyerabend, se pornește pe un drum invers – se elaborează mai întâi o ipoteză imaginară și se încearcă regăsirea verosimilității în realitate prin demonstrație, fiind de părere că marile descoperiri nu au loc pentru că urmează o metodă precisă într-un mod rigid și rațional, ci datorită abordării creative, demonstrând prin metoda sa faptul că știința își dovedește, astfel, caracterul irațional.

Chiar dacă, din exterior, pare că știința este o dovadă absolută care emană un adevăr pur, ea se bazează pe ipoteze, care pot fi negate, reconceptualizate, completate, combinate. Aceste ipoteze, la rândul lor, se bazează pe dovezi, iar dovezile nu pot fi o garanție totală pentru adevăr. Potrivit lui Feyerabend, în momentul în care o teorie se arată în disonanță cu dovezile, oamenii de știință se preocupau să o schimbe. Alegerea între teoriile rivale se poate baza exclusiv pe motive de tip pragmatic – teoriile se vor evalua pe baza succesului predictiv, a eficienței în raport cu obiectivele oamenilor de știință, dar, totodată și pe baza capacităților de convingere avute.

Așadar, omul de știință sau cel care deține cunoaștere trebuie să convingă că ceea ce el deține este valoros, adică util, cunoașterea și utilitatea fiind direct proporționale.

Cunoașterea are nevoie de propagare, care nu de puține ori devine propagandă pentru a-și atribui rolul dominant. Richard Rorty acuză disputa din Antichitate dintre sofști și Platon astfel fiind de acord cu gândirea lui Feyerabend, afirmă că adevărul nu este un obiect de studiu posibil, așa cum nu este nici cunoașterea, deoarece niciuna dintre cele două nu deține o natură de înțeles și, de aceea, afirma că „Adevărul nu preexistă fundației unei cunoașteri specifice care implică distribuția conceptelor astfel încât să poată fi formate afirmații adevărate” (KELLY, 2009, p. 21). Se impune ca știința să fie eliberată de cutumele și dogmele problematice acumulate de-a lungul istoriei, care s-au dovedit a fi doar protocoale și care au monopolizat câmpul cunoașterii, nelăsând loc inovațiilor.

Cunoașterea științifică și cea aservită tind să se extindă prin propagare în societate, creându-se o luptă a credibilității. Feyerabend afirma: „știm acum că Copernic-Galileo, de fapt, a câștigat cu adevărat un fel de victorie propagandistică asupra lui Ptolemeu”. De aceea, „În mod evident omul de știință trebuia să fie profund convins că merge pe drumul corect, dar s-a folosit în mod abil de „metoda irațională” (departe de cea științifică) a «propagandei» pentru a vorbi despre sine însuși și despre descoperirile sale” (COLLINA, 2022, p. 107). Clare O’Farell

remarcă faptul că „Foucault a fost foarte eficient, uneori necruțător de eficient în manipularea experienței sale educaționale de elită și a inteligenței pentru a-și promova și comercializa ideile în mass-media, precum și pe piața publicațiilor academice” (O’FARRELL, 2002, p. 766).

Foucault se considera un filosof al actualității și, de aceea, ridică ipoteza conform căreia, în momentul în care cercetătorul relevă o nouă teorie, el nu se va mai vedea ca încadrat în timpul său. Dintr-o altă perspectivă, cunoașterea pentru Foucault poate lua două căi:

„[...] putem opta pentru o filosofie critică care va avea forma unei filosofii analitice a adevărului în general, fie pentru o gândire critică care va lua forma unei ontologii a nouă înșine, a unei ontologii a actualității; aceasta este forma de filosofie care, de la Hegel până la școala de Frankfurt, trecând prin Nietzsche și Max Weber, a pus bazele unei forme de reflecție în interiorul căreia am încercat să lucrez eu înșămi” (FOUCAULT, 2004, p. 88).

Dacă pentru Foucault, Weber și Chomsky, ștafeta cunoașterii este preluată de știință, observăm că nu sunt sigurii gânditori care cercetează această ipoteză. Și Feyerabend insistă asupra tendinței autoritare a științei moderne care, aparent, se impune la nivel global, aplatizând orice altă formă de cunoaștere, dând impresia că „știința explorează toate aspectele cunoașterii, «fenomenelor», precum și teoriile, «fundamentele», precum și standardele; este o întreprindere autonomă nedependentă de principii preluate din alte domenii” (FEYERABEND, 1981, p. 13).

De menționat este și faptul că, pentru Feyerabend, știința nu este pur rațională, ci ține și de domeniul creativității, iar creativitatea implică imaginația, de aceea concluzionează că „diferența dintre știință și pseudoștiință este inarticulabilă” (LAKATOS, FEYERABEND, 1999, p. 28). Așadar, trebuie ținut cont de faptul că „dacă știința nu adoptă o metodă concretă și dacă descoperirile științifice pot fi atât rezultatul întâmplării și al norocului, cât și al abaterii de la regulile consfințite până la un moment dat, raționalitatea rămâne în afara științei” (COLLINA, 2022, p. 113). Feyerabend își pune și el aceeași întrebare precum Foucault: Cum acționează știința în relație cu societatea și respectiv cu mediul politic? Feyerabend, pentru început, ajunge la un consens cu contemporanul său, Thomas Kuhn asupra faptului că, prin știință, se relevă umanității un alt mod de comprehensiune asupra lumii, care va aduce un progres continuu în câmpul cunoașterii unde știința este exemplificarea supremă a noțiunii de progres, fiind totuși de acord că „Una dintre cele mai importante proprietăți ale științei moderne este universalitatea sa: orice întrebare poate fi atacată într-un mod științific, conducând fie la un răspuns fără ambiguitate, fie la o explicație a motivului pentru care un răspuns nu poate fi avut” (FEYERABEND, 1981, p. 132).

Acești gânditori ajung astfel la concluzia că cetățeanul trebuie educat, trebuie supus unui proces de educație, pentru a putea înțelege societatea și modul de acțiune al acestei culturi bazate pe cutumele științei, iar individul aflat în interiorul acesteia trebuie instruit, ca ulterior să poată asimila politicile statului și, direct proporțional, funcționarea instituțiilor statului. Foucault preconizează că omul trebuie să se adapteze tehnologiei, iar Lisa Downing observă că, în gândirea lui Foucault, omul va fi scos în afara câmpului cunoașterii dacă nu se va adapta acesteia și nu va învăța cum să o folosească, afirmând:

„Dar așa cum a remarcat Foucault, aceste condiții moderne sunt extrinseci subiectului: sunt formale, metodologice, obiective, culturale, și așa mai departe. Altfel spus, acestea condiționează mijloacele adecvate de acces (științific, instituțional, economic, politic) la cunoaștere” (DOWNING, 2018, p. 40).

Conform lui Foucault, cunoașterea este introdusă în câmpul acțiunii guvernamentale doar selectiv prin intermediul discursurilor politice în corpul social, aceasta fiind subtil implementată și menținută cu ajutorul forțelor polițienești care veghează ca cetățenii să

respecte, să nu depășească aceste limite impuse, caz în care vor fi sancționați. Acest lucru este cel mai vizibil în domenii precum cel al medicinei, al biopoliticii și al geopoliticii. Stuart Elden observă și el acest aspect sesizat de Foucault, afirmând despre acest subiect că „un program medical al epidemiilor poate exista doar susținut de o forță polițienească”. (ELDEN, 2016, p. 87). Reiner Schürmann observă și el această latură: „Ca punct de pornire, mă aplec asupra unui paragraf al lui Michel Foucault. Este o poziționare radical filosofică. Perspectivile asupra cunoașterii filosofice presupun un anumit grad de obediență față de regulile unui discurs polițienesc” (RAUCH, SCHNEIDER, 2019, p. 56).

Publicului larg însă nu îi este relevant tot corpul cunoașterii sau toate noile descoperiri, el este mai degrabă relevat parțial și secvențial, astfel că aceasta este implementată prin programe menite să antreneze corpul social pentru a o asimila, respectiv cetățeanul este trecut printr-un proces educațional pentru a dobândi minimele cunoștințe astfel încât să fie capabil să înțeleagă tehnica din jurul lui. Corpul social se află mereu în urmă în acest sens, în primul rând pentru că el trebuie pregătit și educat pentru a putea înțelege noua cunoaștere. Cetățeanul trebuie să fie instruit, altfel nu ar putea participa la bunul mers al statului și astfel, direct proporțional, la bunăstarea sa. Oamenii devin un subiect al cunoașterii, din această perspectivă, și astfel știința obiectivează individul. Pe lângă centrele de dezvoltare a cunoașterii deținute de stat, avem și cele deținute de sectorul privat, marile companii care ajung la un moment dat să dicteze direcția dezvoltării cunoașterii și uneori forțează statul să implementeze anumite politici. Cunoașterea nu poate fi pusă în aplicare fără puterea politică, rezultând, astfel, că atât cunoașterea, cât și politica sunt inseparabile de acțiunea puterii.

Avem deci o familiarizare a practicii cunoașterii și una a aplicabilității cunoașterii: „cunoaștere a cunoașterii”, aceasta se poate observa cel mai bine atunci când este studiată activitatea socială actuală asupra căreia sunt implementate diverse politici.

De ce totuși dezvoltarea cunoașterii nu este independentă? Deoarece statul interzice unele experimente, în special cele bazate pe ființele umane. Transferul cunoașterii are loc prin inserarea în societate a diferitelor legi și acte normative menite să implementeze obligativitatea asimilării programelor propedeutice. Deci toți cetățenii ar trebui să ajungă într-o oarecare măsură oameni de știință, altfel nu ar înțelege realitatea în care trăiesc, iar dacă ar refuza, ar trebui să se ghideze orbește după coordonatele experților. În acest fel, trăim cu un bagaj al culturii din care facem parte, iar conceptualizarea unui alt sistem cultural ne pare uneori greoaie, poate imposibilă sau chiar barbară. Acești gânditori amintiți mai sus – B. Russell, Max Weber, Feyerabend, Lakatos, Stuart Elden, Reiner Schürmann, împreună cu Foucault, sunt de părere că nu trebuie să ne simțim ocnași în propria cultură, ci că ar trebui să ne conformăm ei în măsura în care aceasta protejează drepturile și libertățile, iar atunci când devine tiranică și oropsitoare, trebuie să fim pregătiți și, implicit, apți să ne împotrivim și să ne exprimăm libertatea în mod pertinent.

BIBLIOGRAFIE

- COLLINA, Beatrice, *Lakatos și Feyerabend. Știința între metodă și anarhie*, ed. Litera, București, 2022
- DOWNING, Lisa, *After Foucault*, ed. University Press, Cambridge UK, 2018
- ELDEN, Stuart, *Foucault's Last Decade*, ed. Polity, Cambridge UK, 2016
- FEYERABEND, Paul Karl, *Philosophical papers. Vol. 1: Realism, rationalism and scientific method*, ed. Cambridge University Press, 1981
- FOUCAULT, Michel, *Trebuie să apărăm societatea*, tr. Bogdan Ghiu, ed. Idea Design & Print, Cluj, 2009
- FOUCAULT, Michel, *Ordinea discursului*, ed. Eurosong&Book, tr. Ciprian Tudor, București, 1998
- FOUCAULT, Michel, *Ce este un autor? Studii și conferințe*, tr. de Bogdan Ghiu și Ciprian Mihali, ed. Idea Design & Print, Cluj, 2004
- KELLY, Mark G. E., *The Political Philosophy of Michel Foucault*, ed. Routledge, New York, 2009
- LAKATOS, Imre, FEYERABEND, Paul. *For and Against Method*, ed. The University of Chicago Press, Chicago, 1999
- LYOTARD, Jean-Francois, *Condiția postmodernă*, tr. Ciprian Mihali, ed. Ideea, Cluj, 2003
- O'FARRELL, Clare, *Foucault The Legacy*, ed. Queensland University of Technology, 2002
- RAUCH, Malte Fabian, SCHNEIDER, Nicolas, *Reiner Schürmann - Tomorrow the Manifold. Essays on Foucault, Anarchy, and the Singularization to Come*, ed. Diaphanes, Zurich, 2019
- RUSSELL, Bertrand, *Problemele filosofiei*, București, Editura BIC ALL, 2004

**THE NUCLEAR SHADOW AFTER THE COLD WAR:
ENCYSTED MEMORY, SECULAR THEOLOGY, AND
RESPONSIBILITY IN *LE RAYON BLEU* BY
SLOBODAN DESPOT**

**L'OMBRE NUCLÉAIRE APRÈS LA GUERRE FROIDE :
MÉMOIRE ENKYSTÉE, THÉOLOGIE SÉCULIÈRE ET
RESPONSABILITÉ DANS *LE RAYON BLEU* DE
SLOBODAN DESPOT***

**UMBRA NUCLEARA DUPA RAZBOIUL RECE: MEMORIE
INCAPSULATA, TEOLOGIE SECULARA ȘI
RESPONSABILITATE IN *LE RAYON BLEU* DE
SLOBODAN DESPOT**

Velimir MLADENović

Université de l'Ouest de Timișoara

Postdoctorant

velimir.mladenovic@e-uvt.ro

Abstract

*This article analyzes Slobodan Despot's novel *Le Rayon bleu* as a literary staging of the persistent nuclear shadow after the Cold War. The methodology combines several theoretical frameworks: Joseph Masco's concept of the banalization of nuclear threat, Günther Anders' notion of "apocalyptic blindness," Aleida Assmann's and Marianne Hirsch's theories of cultural memory and postmemory, and Hans Jonas' imperative of responsibility. The study unfolds in three parts: first, the subterranean inscription of nuclear power into contemporary everyday life; second, the mnemonic role of relic-objects that condense a traumatic and "encysted" memory; and third, the secular theology of deterrence embodied by the figures of Angénieux and Lesmures. These analyses demonstrate that the atomic threat did not vanish with the end of the East-West conflict but endures through infrastructures, protocols, and collective imaginaries. The novel thus illustrates the survival of a nuclear "deep state" and highlights the tension between strategic faith, moral responsibility, and apocalyptic anxiety. In conclusion, *Le Rayon bleu* emerges as a lucid critique of the hidden legacies of nuclear deterrence and as a reflection on the silent transmission of nuclear memory, which remains highly relevant in today's world of renewed geopolitical tensions.*

* À présent, je suis affilié à l'Université de l'Ouest de Timișoara en tant que chercheur postdoctoral, financé par une bourse postdoctorale (du 1er octobre 2024 au 30 septembre 2026) attribuée par l'UVT. La présente communication s'inscrit dans le cadre de cette recherche postdoctorale avancée, menée au sein de l'université mentionnée.

Résumé

Cet article analyse le roman Le Rayon bleu de Slobodan Despot comme une mise en scène de l'ombre nucléaire persistante après la guerre froide. La méthodologie adoptée croise plusieurs cadres théoriques : la banalisation de la menace atomique selon Joseph Masco, la « cécité apocalyptique » de Günther Anders, la mémoire culturelle et la postmémoire d'Aleida Assmann et de Marianne Hirsch, ainsi que l'impératif de responsabilité formulé par Hans Jonas. L'étude se déploie en trois volets: l'inscription souterraine du nucléaire dans le quotidien contemporain, la fonction mémorielle des objets-reliques qui condensent une mémoire traumatique enkystée, et la théologie séculière de la dissuasion incarnée par les figures d'Angénieux et de Lesmures. Ces analyses montrent que la menace atomique ne disparaît pas avec la fin du conflit Est-Ouest mais se pérennise dans des infrastructures, des protocoles et des imaginaires collectifs. Le roman illustre ainsi la survivance d'un « État profond » nucléaire et met en lumière les tensions entre foi stratégique, responsabilité morale et hantise apocalyptique. En conclusion, Le Rayon bleu apparaît comme une critique lucide des héritages occultés de la dissuasion et comme une réflexion sur la transmission silencieuse de la mémoire nucléaire, toujours actuelle dans un monde traversé par de nouvelles tensions géopolitiques.

Rezumat

Acest articol analizează romanul Le Rayon bleu al lui Slobodan Despot ca o punere în scenă literară a umbrei nucleare persistente după Războiul Rece. Metodologia combină mai multe cadre teoretice: conceptul de banalizare a amenințării atomice al lui Joseph Masco, noțiunea de „orbire apocaliptică” formulată de Günther Anders, teoriile despre memoria culturală și postmemorie ale Alei Assmann și Mariannei Hirsch, precum și imperativul responsabilității definit de Hans Jonas. Studiul se desfășoară în trei direcții: mai întâi, inscripția subterană a nuclearului în viața cotidiană contemporană; în al doilea rând, rolul mnemonic al relicvelor-objete care concentrează o memorie traumatică „încapsulată”; și în al treilea rând, teologia seculară a descurajării, întruchipată de personajele Angénieux și Lesmures. Analizele demonstrează că amenințarea atomică nu a dispărut odată cu sfârșitul conflictului Est-Vest, ci persistă prin infrastructuri, protocoale și imaginar colectiv. Romanul ilustrează astfel supraviețuirea unui „stat profund” nuclear și evidențiază tensiunea dintre credința strategică, responsabilitatea morală și angoasa apocaliptică. În concluzie, Le Rayon bleu apare ca o critică lucidă a moștenirilor ascunse ale descurajării și ca o reflecție asupra transmiterii silențioase a memoriei nucleare, mereu actuală într-o lume marcată de noi tensiuni geopolitice.

Keywords: *nuclear memory; secular theology; responsibility;*

Mots-clés: *mémoire nucléaire; théologie séculière; responsabilité;*

Cuvinte-cheie: *memorie nucleară; teologie seculară; responsabilitate;*

Introduction : *Le Rayon bleu* et l'ombre nucléaire¹

Publié en 2017, *Le Rayon bleu* de Slobodan Despot est un roman qui mêle intrigue policière et réflexion géopolitique sur l'héritage de la dissuasion nucléaire après la guerre froide. L'histoire débute par un mystère insolite : dans un château abandonné, un vieux téléphone sonne en permanence depuis des décennies, sans jamais obtenir de réponse. Simultanément, quelque part dans les profondeurs de l'océan, un sous-marin nucléaire patiente dans l'attente d'un *ordre suprême* qui ne vient pas. Ces deux éléments énigmatiques – le «téléphone immobile» et le sous-marin en veille – sont liés à la mort suspecte d'Herbert de Lesmures, un haut conseiller de l'Élysée retrouvé mort à Paris. Officiellement présenté comme un suicide, ce décès intrigue la plus jeune fille de Lesmures, Carole-Anne, qui refuse la thèse du suicide. Elle convainc alors un jeune journaliste-narrateur dans le roman d'enquêter officieusement sur les véritables causes de la mort de son père. Par amour pour Carole-Anne et fasciné par la figure de Lesmures aussi bien que par le mystère de ce téléphone qui sonne dans le vide, le narrateur plonge au cœur d'une France secrète héritée de la guerre froide. L'enquête qui structure le roman révèle progressivement un pan caché de l'histoire française contemporaine : l'existence d'un «État profond» nucléaire, avec ses appareils et protocoles dormants : vestiges d'un passé qui n'a jamais totalement disparu. Le «rayon bleu» du titre fait référence à un éclair de lumière atomique, un motif évoquant un accident nucléaire relaté dans le roman, symbolisant plus largement la persistance spectrale du danger atomique dans le monde actuel.

Pour analyser la mise en scène de la menace nucléaire dans *Le Rayon bleu*, il est pertinent de mobiliser deux approches théoriques complémentaires. Joseph Masco met en évidence la manière dont la guerre froide a banalisé la perspective d'une guerre atomique, intégrant la «possibility of nuclear war» (MASCO, 2006, p. 264, 307) dans le quotidien matériel et psychologique des sociétés. Cette normalisation, qui a permis aux États d'instrumentaliser la peur atomique à des fins politiques – perdue après 1991 : les dispositifs nucléaires, toujours actifs en arrière-plan, enkystent la menace dans les infrastructures et les protocoles du présent. Günther Anders, de son côté², parle de «cécité apocalyptique» pour désigner le décalage entre notre capacité technique à anéantir le monde et notre faculté d'en concevoir les conséquences ultimes. Cette disproportion produit une anesthésie morale. Plus la menace est immense, plus nous tendons à l'occulter ou à la reléguer dans l'abstraction.

Ces deux perspectives serviront de fil conducteur à notre étude, qui se déploiera en trois temps : d'abord, l'analyse de l'inscription de l'ombre atomique dans le quotidien et dans les structures politiques héritées de la guerre froide dans *Le Rayon bleu* ; ensuite, l'examen du rôle des objets-reliques dans la persistance et la transmission d'une mémoire enkystée ; et enfin, l'étude des figures d'Angénieux et de Lesmures comme incarnations d'une certaine «théologie séculière»³ de la dissuasion, où se confrontent la foi stratégique et la responsabilité morale. Ce parcours mettra en lumière la tension centrale du roman : préserver la paix tout en vivant sous la menace constante du pire.

¹ Une partie de ce texte a déjà été présentée lors de la conférence de l'Université eCampus, le 28 mars 2025, sur le thème : «Menace de la guerre nucléaire pendant la guerre froide : le roman *Le Rayon bleu* de Slobodan Despot».

² Voir plus à ce sujet : «Situation de l'aveuglement face à la catastrophe nucléaire : réflexion de la situation post-Fukushima à partir de Günther Anders», par Yoshiyuki Sato, publié le 2 mars 2021, URL : <https://www.philosophy-world-democracy.org/articles-1/situation-de-laveuglement>

³ La théologie séculière désigne la transposition, dans le domaine profane, de concepts et de fonctions issus de la religion. Formulé par Carl Schmitt, ce concept met en lumière la persistance de schèmes eschatologiques dans des idéologies modernes comme le marxisme, la foi dans le progrès ou la dissuasion nucléaire, conçue comme une «religion de la survie». (SCHMITT, 1988)

I. La menace nucléaire dans la vie quotidienne invisible

Roman *Le Rayon bleu* montre que, bien qu'éloignée des préoccupations apparentes du grand public après la guerre froide, la menace nucléaire imprègne silencieusement la vie quotidienne. Certes, l'action se déroule dans la France contemporaine, un pays en paix où les sirènes d'alerte et les exercices de défense civile appartiennent au passé. En surface, la vie ordinaire des personnages se déroule sans la peur constante d'un conflit atomique. Cependant, l'auteur introduit dans ce roman des objets et des routines qui agissent comme les traceurs d'un danger latent au cœur du quotidien. Le vieux téléphone qui « n'en finit plus de sonner dans le vide » (DESPOT, 2017) depuis quarante ans en est le symbole le plus frappant. Installé dans un château isolé, cet appareil continue d'émettre inlassablement sa sonnerie stridente, jour après jour, tel un métronome technologique du risque. Le fait même que personne ne décroche et que la sonnerie soit devenue un bruit de fond permanent illustre la banalisation extrême de la menace : la technologie poursuit son protocole d'alerte indépendamment de l'attention humaine, comme si l'attente de l'apocalypse était devenue routinière. Despot rejoint ici l'analyse de Masco sur la militarisation diffuse du quotidien. Pendant la guerre froide, la possibilité d'une attaque nucléaire faisait partie de l'arrière-plan de la vie courante.

Dans le roman, ce phénomène est explicitement illustré lors d'une scène où le narrateur décroche finalement le téléphone et entend une étrange comptine électronique suivie d'une voix égrenant patiemment des chiffres en russe. Cette séquence, digne d'une *station de nombres* des heures les plus glaciales du conflit Est-Ouest, révèle que le protocole d'alerte reste actif : depuis des décennies, un signal automatique continue de circuler, prêt à transmettre l'ordre de feu à qui de droit. Le narrateur apprend ainsi que « depuis quarante ans, le téléphone immobile n'avait jamais cessé de sonner » (DESPOT, 2017, p. 191). La continuité ininterrompue de cet appel fantôme montre comment les « routines techniques » de la dissuasion nucléaire se sont perpétuées après la fin officielle de la guerre froide. À l'insu de la population, des machines et des systèmes (télécommunications secrètes, sous-marin en patrouille silencieuse, etc.) prolongent le face-à-face nucléaire dans la sphère domestique du présent.

L'intégration de la menace dans le quotidien se manifeste aussi plus subtilement par l'ambiance générale du roman. Bien que l'action se situe en temps de paix, une tension sourde imprègne chaque page, comme l'arrière-goût intériorisé d'une apocalypse. En menant son enquête, le narrateur ressent un malaise diffus face à la persistance de ces reliques nucléaires dans un monde qu'il pensait pacifié. On observe ainsi une forme d'anxiété banalisée : la présence du danger atomique est si ancienne et continue (quarante ans de sonnerie jamais interrompue !) qu'elle finit par sembler presque normale, à peine digne d'attention – jusqu'à ce qu'un événement (la mort de Lesmures) vienne en raviver la signification.

Le Rayon bleu transpose cette réalité à la France du XXIème siècle : la vie quotidienne suit son cours en apparence, mais elle est sous-tendue par un réseau de dispositifs nucléaires endormis, prêts à s'activer à tout moment. La menace nucléaire est devenue un élément souterrain mais actif du présent, enfoui dans les objets techniques et les vieilles habitudes (un téléphone que plus personne n'entend consciemment, un sous-marin en vigie permanente, etc.), ce qui correspond parfaitement à la banalisation technologique décrite par Masco.

II. Structures politiques : l'« État profond » et la souveraineté éclip­sée

Le roman de Despot insiste sur l'impact de la menace nucléaire au sein de l'appareil d'État et des structures politiques françaises de l'après-guerre froide. À travers l'intrigue autour d'Herbert de Lesmures, l'auteur dévoile une géopolitique souterraine faite de secrets d'État et de continuités occultes entre la France gaullienne du milieu du XXème siècle et la France contemporaine. Lesmures est dépeint comme l'ultime vestige d'un corps administratif en voie

d'extinction : un militaire aristocrate, loyal serviteur de l'indépendance nationale, formé à l'époque où la France s'était dotée de la bombe atomique pour asseoir sa souveraineté. Or, l'enquête du narrateur suggère que cet héritage gaullien a été peu à peu miné, voire trahi – dans les décennies suivant la guerre froide. *Le Rayon bleu* décrit en effet une France dont la souveraineté décline, rongée de l'intérieur par son allié hégémonique. Après 1991, avec la disparition de l'URSS, le monde bipolaire des *deux grands* a fait place à un ordre unipolaire dominé par les États-Unis. La position française dans cet ordre apparaît fragilisée.

Le Rayon bleu parle alors d'une transition malheureuse : on est passé d'un équilibre entre puissances souveraines à une ère marquée par la banalisation progressive de l'arme nucléaire, désormais discrètement absorbée par les tentacules venus d'outre-Atlantique. La force de frappe, jadis symbole de l'indépendance gaullienne, se trouverait ainsi intégrée à la stratégie américaine, reléguant des figures comme Lesmures, défenseurs de la souveraineté nationale – à la marge ou au silence.

Le roman suggère dès lors l'existence d'un *État profond* nucléaire. Dès les premières pages, Despot entraîne le lecteur dans les arcanes d'une France occulte, héritière du vertigineux appareil souterrain de la guerre froide. Cela renvoie à l'idée qu'au sein de l'appareil d'État subsiste une structure parallèle, héritée des logiques de défense d'antan, avec ses réseaux discrets, ses bunkers oubliés et ses protocoles automatiques (tel ce téléphone rouge enterré dans un château). Cet État dans l'État a pour mission de garantir la capacité de riposte nucléaire en toutes circonstances, y compris en cas de chaos. Sa persistance témoigne du fait que la guerre froide n'a pas vraiment pris fin. Elle a seulement changé de forme. Les institutions démocratiques visibles ont peut-être tourné la page, mais en profondeur la machine de guerre nucléaire continue de fonctionner, entretenue par une poignée d'initiés.

Un parallèle se dessine ici : l'État français s'est durablement structuré autour de sa capacité nucléaire (avec son lot de bases, de centres de commandement, de sous-marins lanceurs d'engins toujours en alerte), et cette structure s'est perpétuée même lorsque la menace initiale a semblé s'évanouir. Il en résulte un appareil d'État en partie piloté en pilote automatique par l'impératif nucléaire, parfois en décalage avec la souveraineté populaire.

Slobodan Despot met également en lumière la dimension tragique de ces structures politiques. Herbert de Lesmures apparaît comme un personnage sacrificiel, représentatif de ces existences consumées par les affaires de la haute politique nucléaire. Sa mort mystérieuse (meurtre déguisé en suicide, ou suicide arrangé pour envoyer un message) incarne le coût humain de la préservation de secrets d'État aussi lourds. Le roman laisse entendre que le maintien de la "paix" nucléaire repose sur des individus qui portent un fardeau psychologique extrême, au point d'en perdre la vie.

Anders écrivait que la bombe atomique, en tant que machine de la toute-puissance (ANDERS, 2002), échappe à tout cadre politique traditionnel et fait peser sur ceux qui en ont la charge une responsabilité écrasante, quasi démiurgique. *Le Rayon bleu* illustre cette idée : la dissuasion dépasse les simples considérations militaires pour devenir un fait politique total, qui requiert des gardiens dévoués et silencieux opérant dans l'ombre des institutions. Mais ce faisant, elle pervertit aussi l'idée même de responsabilité. Aucune main ne peut tenir l'arme nucléaire en sécurité absolue, et ceux qui tentent d'assumer ce rôle (Lesmures et consorts) s'exposent à des dilemmes insolubles, comme en témoigne le destin funeste du protagoniste.

III. Les objets-reliques et la mémoire enkystée

Dans *Le Rayon bleu*, la mémoire de la guerre froide s'incarne dans une série d'objets et de lieux chargés de sens. Qu'il s'agisse d'un téléphone mystérieusement figé, d'effets personnels soigneusement conservés ou de bâtiments désaffectés hantant le paysage, ces reliques fonctionnent comme des témoins muets d'un passé traumatique. Plus que de simples

éléments du décor, elles apparaissent comme de véritables médiateurs, ouvrant un espace de réflexion sur la persistance du passé dans le présent. Investis d'une fonction mémorielle, ces vestiges constituent de véritables lieux de mémoire au sens de Pierre Nora, où « se cristallise et s'abrite » une mémoire collective effacée des récits officiels (NORA, 1997, p. 28). Ils matérialisent un passé qui n'a pu être pleinement élaboré ni transmis par l'histoire et qui survit à l'état latent dans des objets et des paysages symboliquement chargés. C'est dans cette perspective que nous mobiliserons les cadres de la mémoire culturelle (Aleida Assmann) et de la postmémoire (Marianne Hirsch, Svetlana Alexievitch), afin de montrer comment ces artefacts, tout en enclavant le souvenir, ouvrent paradoxalement des points d'accès pour les générations suivantes et condensent les enjeux de la transmission du passé au présent.

III-1. Objets-reliques de la guerre froide et lieux de mémoire

Pierre Nora définit les lieux de mémoire comme « d'abord des restes. La forme extrême où subsiste une conscience commémorative dans une histoire qui l'ignore » (NORA, 1997, p. 28). Dans *Le Rayon bleu*, les objets matériels liés à la guerre froide apparaissent précisément comme de tels restes, des vestiges concrets autour desquels se condense la mémoire d'un passé menacé d'oubli. Le roman s'ouvre sur la description d'un lieu emblématique : la cité de la jeunesse *Patrice Lumumba*, un ancien camp de pionniers soviétique tombé en ruine. Ce camp d'entraînement international, jadis vibrant de l'utopie communiste, somnole désormais derrière ses grilles rouillées, envahi par la végétation – « toute la colline semble paralysée par le mauvais sort d'une fée » (DESPOT, 2017, p. 6). Cette fixation quasi enchantée traduit l'idée d'un temps figé : le lieu est resté bloqué dans un passé révolu, servant de capsule temporelle de l'ère de la guerre froide. Il s'agit d'un véritable lieu de mémoire où les infrastructures abandonnées (amphithéâtres en plein air, parcours de gymnastique, grande roue grinçante) deviennent des monuments involontaires d'une histoire occultée. Comme l'écrit Nora, « les lieux de mémoire ne sont pas ce dont on se souvient, mais là où la mémoire travaille ; non la tradition elle-même, mais son laboratoire » (NORA, 1997, p. 18). Ici, la mémoire agit sous forme de spectres du passé : l'ingénieur Kouzmine, en arpentant ces ruines à l'aube, croit presque entendre encore le piaillage des enfants et les chants révolutionnaires autrefois entonnés en ces lieux, comme si les voix du passé continuaient de résonner autour de ces vestiges :

C'était la guerre froide, les avions espions et les satellites américains quadrillaient le territoire et le camouflage était parfait, avec toutes ses structures d'acier, ses émissions radio et ses voies ferrées miniatures qui affolaient les radars. Sous ce paradis de la jeunesse progressiste, on affinait les outils de la fin du monde. (DESPOT, 2017, p. 7)

Le camp désaffecté fonctionne ainsi comme une scène hantée où se cristallise la mémoire collective de la guerre froide : l'enthousiasme internationaliste des jeunes socialistes, mais aussi le secret terrifiant dissimulé sous cette utopie. En effet, *Le Rayon bleu* révèle que sous le vernis idéalisé de ce paradis pour jeunesse progressiste se cachait un projet militaire clandestin. Kouzmine, l'ancien scientifique, se souvient que :

« c'était la guerre froide, les avions espions et les satellites américains quadrillaient le territoire et le camouflage était parfait, avec toutes ses structures d'acier, ses émissions radio et ses voies ferrées miniatures qui affolaient les radars. Sous ce paradis de la jeunesse progressiste, on affinait les outils de la fin du monde » (DESPOT, 2017, p. 7).

À l'insu des enfants et de la plupart des encadrants, un réacteur nucléaire expérimental y avait été installé, censé perfectionner, en toute discrétion, les instruments de l'apocalypse. La catastrophe qui s'ensuivit, l'explosion de ce mini-réacteur, constitue un événement traumatique à la fois personnel et collectif, qui fut occulté à l'époque (on parla d'un simple « petit séisme (Despot, 2017, p. 8) » en Russie pour ne pas affoler la population) et qui est demeuré largement absent des grands récits historiques. Ce drame nucléaire fictionnel fait écho aux silences entourant les accidents réels de l'ère soviétique (on pense bien sûr à Tchernobyl en 1986). Dans le roman, il constitue le noyau dur d'une mémoire traumatique enkystée. Or, cette mémoire survit précisément à travers des vestiges matériels et des témoins indirects de l'événement. Le site du camp en ruine est le principal vestige physique : Kouzmine continue de s'y rendre comme on se recueille sur un tombeau. Le paysage délabré, imprégné d'une atmosphère de désenchantement, est un palimpseste mémoriel où coexistent les traces de l'euphorie passée (symbolisées par les infrastructures ludiques – la grande roue, les échiquiers géants) et les marques invisibles du drame (la radioactivité latente, la mémoire de « l'éclair bleu (DESPOT, 2017, p. 7) » meurtrier du réacteur). Cet « éclair bleu », qui donne son titre au roman, renvoie à la lueur bleutée, presque mystique, aperçue lors de l'explosion nucléaire. Tous ceux qui l'ont vue en sont morts peu après, victimes d'irradiation dont le souvenir demeure fantomatique. Le bleu nucléaire devient ainsi la couleur d'une mémoire traumatique indicible, ancrée dans le lieu même de la catastrophe.

Un autre objet-relique occupe une place centrale dans *Le Rayon bleu* : un téléphone noir d'époque, provenant du manoir familial de Saint-Éleuthère en France. Cet appareil n'est pas un téléphone ordinaire : il s'avère être une ligne privée et secrète qu'Herbert de Lesmures utilisait pour ses communications confidentielles durant la guerre froide. Symbole de pouvoir et de mystère, ce téléphone est associé à plusieurs événements traumatiques dans la vie des personnages. On apprend par exemple que la mère de Lesmures, Andrée, veilla des nuits entières auprès de cet appareil en espérant des nouvelles d'un proche disparu au combat. Lorsque la funeste confirmation de la mort finit par arriver, le téléphone acquit une aura quasi sacrée : « le téléphone demeura seul sur sa console comme une stèle funèbre » (DESPOT, 2017, p. 15). Plus personne n'osait y toucher ; les domestiques eux-mêmes n'y recouraient qu'en chuchotant pour les appels indispensables, tant cet objet était devenu tabou, enveloppé d'une sorte de crainte religieuse. Figé et hors d'usage, le téléphone devint un monument du deuil : véritable lieu de mémoire familial, il condense la perte du fils soldat et le secret des « mystérieuses communications » du maître de maison. On retrouve ici l'idée de Nora selon laquelle les lieux de mémoire sont « des buttes témoins d'un autre âge, des illusions d'éternité » (NORA, 1997, p. 28). Ce téléphone conservé intact est bien le témoin d'une autre époque (la guerre froide et ses drames) et l'illusion d'une permanence : tel une relique, il trône immobile au milieu d'une famille qui s'efforce d'aller de l'avant tout en restant hantée par son passé.

Le statut de relique de ce téléphone est encore accentué par un détail frappant de l'intrigue: après la mort inexplicable d'Herbert de Lesmures en 1994, la police découvre que la dernière photographie prise par celui-ci était celle du téléphone de Saint-Éleuthère. Le patriarche, peu avant sa fin, avait donc choisi d'immortaliser précisément cet objet, comme s'il contenait la clé d'un mystère. De fait, l'appareil est ensuite légué sous forme d'image au narrateur-chercheur qui enquête sur Lesmures. Dans la malle d'archives que lui transmet Andrée se trouvent une photographie du fameux téléphone ainsi qu'un vieux répondeur à cassettes des années 1980, privé de ses bandes. Le narrateur confesse sa perplexité, se montrant d'abord sceptique face à cet objet incongru surgissant dans son enquête historique : « l'irruption, chez moi, de cet objet rescapé de la guerre froide – fût-ce en photo – m'a inspiré une vague malaise. Il régnait autour de ce téléphone immobile comme une crainte religieuse, une superstition (...) » (DESPOT, 2017, p. 20). Le terme *rescapé* souligne bien le statut de relique attribué à ce téléphone : il est le survivant d'une autre époque, porteur muet de secrets

d'État ou de famille. Ce malaise indicible qu'il provoque suggère que l'objet charrie avec lui une charge mémorielle inconsciente – quelque chose de l'ordre du revenant. D'ailleurs, le roman flirte avec le fantastique en relatant comment, durant l'absence de la famille, ce téléphone sonnait parfois tout seul dans le château vide, effrayant la gardienne qui n'arrivait jamais à décrocher à temps. Ces sonneries fantomatiques, sans interlocuteur à l'autre bout, incarnent à merveille la mémoire hantée qui habite cet objet : le téléphone semble animé par le fantôme du passé, faisant retentir inlassablement le rappel d'événements inavouables (peut-être l'appel d'un « revenant » ou la manifestation d'une conscience coupable).

Ainsi, qu'il s'agisse de l'ensemble d'un site abandonné (la colonie Lumumba) ou d'un simple appareil domestique isolé (le téléphone noir de Lesmures), les objets-reliques du roman font office de lieux de mémoire concrets, ancrant le souvenir d'un passé enfoui. Ils constituent les supports matériels d'une mémoire restée orpheline de récit officiel, autant de points de cristallisation où le temps présent touche à l'histoire révolue. Dans *Le Rayon bleu*, l'oubli menace précisément parce que le passé en question, secrets nucléaires, affaires d'État clandestines, a été délibérément refoulé ou gardé secret. Ces objets-reliques prennent alors le relais de la mémoire vivante : ils deviennent des archives tangibles du non-dit. La malle héritée par le narrateur, contenant photographies, tampons officiels, médailles militaires et autres insignes ayant appartenu à Lesmures illustre bien ce phénomène. Véritable musée personnel de la guerre froide, chaque pièce de cet inventaire (une croix d'ordre exotique, un emblème sur la Mercedes du défunt, etc.) témoigne d'une identité construite dans l'ombre des services secrets et de la diplomatie officieuse. Autrement dit, ces reliques matérialisent la mémoire fragmentaire d'une histoire parallèle, jouée en marge des récits officiels. Ils représentent une histoire que le roman s'attache précisément à reconstituer.

III-2. Mémoire enkystée, trauma et transmission culturelle

Si les objets et les lieux du roman conservent la mémoire, c'est que celle-ci s'est trouvée encapsulée – enkystée – faute d'avoir pu être partagée ou intégrée pleinement à un récit commun. La notion de *mémoire enkystée* renvoie à une mémoire traumatique non élaborée, confinée en elle-même, qui demeure latente et prête à resurgir involontairement. Dans le contexte du roman, la catastrophe nucléaire tenue secrète et les drames familiaux liés à la guerre froide ont été entourés de silence : ni les autorités soviétiques ni les protagonistes n'ont véritablement accompli de « travail de mémoire » sur ces événements. *Le Rayon bleu* met en scène un cas de figure similaire : le désastre du mini-réacteur a été camouflé (officiellement, il n'a jamais eu lieu), et la famille Lesmures, de son côté, est restée muette pendant des années sur les zones d'ombre entourant la carrière du patriarche et la mort inexplicée de celui-ci. Cette conspiration du silence a empêché toute mise en récit apaisée du passé, produisant au contraire une mémoire bloquée, figée comme un kyste psychique.

Les symptômes de cette mémoire enkystée se manifestent à travers des répétitions, des hantises et des objets fétiches. Pour Andrée, le téléphone silencieux est devenu l'objet fétiche d'un deuil non résolu, au point qu'elle en mémorise « la texture de son cordon, les traces de chocs sur ses arêtes et ce silence particulier, envahissant et insoutenable, que dégage un téléphone qui refuse de sonner » (DESPOT, 2017, p. 15). Cette description saisissante montre combien l'objet a absorbé le traumatisme : le silence du combiné incarne l'absence irrémédiable du fils disparu, et Andrée s'y confronte de manière obsessionnelle, rejouant sans fin son veuvage dans une veille insomniaque. On retrouve ici un mécanisme bien identifié de la mémoire traumatique : la scène du choc est indéfiniment rejouée sans jamais pouvoir être dépassée. Le téléphone, jamais réutilisé de manière ordinaire, conserve le trauma en lui tel un insecte pris dans l'ambre.

De même, Kouzmine est prisonnier d'une compulsion de répétition. Malgré les années, il retourne continuellement sur le lieu du désastre nucléaire, comme s'il cherchait à revivre ou

à comprendre cet instant décisif qui a bouleversé sa vie (et détruit celles de ses collègues). Son corps malade, thyroïde détruite et santé précaire à vie après avoir respiré les vapeurs radioactives, est lui-même une archive vivante du trauma. Cependant, ce témoin de chair reste muré dans le secret et la solitude de son pèlerinage matinal, car son savoir est incommunicable au grand public. Sa mémoire demeure intérieure, non partagée – enkystée, là encore, dans l'individu et le lieu.

Pourtant, *Le Rayon bleu* suggère aussi la possibilité d'une transmission de cette mémoire enkystée par des canaux détournés, à savoir précisément les objets et les archives. Aleida Assmann distingue à cet égard la *mémoire communicative* (portée par le témoignage oral direct, limitée à ceux qui ont vécu l'événement et aux quelques décennies qui suivent) et la *mémoire culturelle*, qui prolonge le souvenir au-delà des générations vivantes en l'inscrivant dans des supports durables, médiatisés et institutionnalisés. Dans *Le Rayon bleu*, la mémoire communicative de la guerre froide s'estompe. Les témoins comme Andrée ou Lesmures disparaissent, mais leurs souvenirs sont confiés à des porteurs matériels : documents, photographies, enregistrements, objets symboliques. La malle léguée au narrateur en est l'illustration concrète : en transmettant ce coffre rempli de reliques et de documents, Andrée organise la transmission différée d'une mémoire à la fois familiale et historique vers la jeune génération représentée par le narrateur et par sa fille Carole-Anne. Ce passage par l'objet est caractéristique de la mémoire culturelle telle que définie par Assmann : la mémoire est externalisée dans des artefacts (archives, monuments, œuvres) qui en permettent la conservation sur le long terme. Les *reliques de la guerre froide* disséminées dans le roman (qu'il s'agisse du téléphone, des médailles, ou même de la photographie du téléphone finalement encadrée sur le bureau du narrateur) jouent ainsi le rôle de médiateurs entre le passé et le présent. Ce sont autant de signes tangibles à interpréter, de pièces à conviction à décrypter, pour recomposer l'histoire occultée.

Cette transmission par les objets fait écho au concept de *postmémoire* élaboré par Marianne Hirsch. La postmémoire décrit le lien qu'entretient la « génération d'après (HIRSCH 1983, 48) » avec le trauma de la génération précédente : un lien fait de récits, d'images et de fragments reçus dès l'enfance, si profondément incorporés qu'ils semblent constituer une mémoire personnelle, alors qu'il s'agit d'une mémoire par procuration. Dans le roman, Carole-Anne, la fille d'Herbert de Lesmures, appartient précisément à cette génération suivante, née après les faits marquants (enfant dans les années 1970, elle n'a pas connu la guerre froide de façon consciente). Pourtant, elle hérite d'un poids mémoriel manifeste : orpheline de père, élevée dans le silence des non-dits, elle est animée par le désir de comprendre ce qui est arrivé. Carole-Anne grandit parmi les fantômes : les silences de sa famille et les objets étranges (comme ce téléphone intouchable) qui peuplent le manoir de Saint-Éleuthère sont autant de trous de mémoire autour desquels elle se construit. Sa mémoire du passé familial n'est pas directe ; elle ne dispose que de bribes, des photos, des archives, des attitudes parentales, mais la charge affective est telle que cela modèle profondément son identité.

Le narrateur, quant à lui, bien que n'étant pas lié familialement à Lesmures, s'apparente à un affilié (HIRSCH, 1983) de cette postmémoire dans la mesure où il partage l'héritage du traumatisme (HIRSCH 1983, p. 13) en cherchant à tout prix à combler les lacunes de l'histoire de Lesmures. Il est significatif qu'il se sente à son tour hanté par le téléphone au point de le garder constamment sous les yeux et de le consulter machinalement du regard, comme s'il s'attendait à ce qu'il sonne. Ce comportement quasi inconscient montre comment l'objet transfère sur lui l'obsession qui fut celle d'Andrée. Par projection imaginative, le chercheur finit lui aussi par incorporer la mémoire du téléphone, alors même qu'il n'a pas vécu les événements initiaux, phénomène caractéristique de la postmémoire où l'on adopte les expériences des aînés *comme si c'était sa propre mémoire*.

L'évocation de Svetlana Alexievitch replace la représentation du trauma nucléaire dans la mémoire culturelle post-soviétique. Dans *La Supplication*, Alexievitch souligne la difficulté de représenter l'invisible : les radiations ne pouvaient ni se voir, ni se toucher, ni se sentir. La catastrophe de Tchernobyl confronte ainsi la mémoire humaine à un ennemi imperceptible, propice à l'« enkystement ». Dans *Le Rayon bleu*, l'« éclair bleu » du réacteur défaillant relève du même ordre : un phénomène fugitif et quasi mystique, dont il ne reste que des traces diffuses – des corps malades, des lieux désertés, des objets irradiés – mais rien de visible pour le profane. Le véritable *lieu de mémoire* devient alors le corps des survivants et les objets contaminés. Alexievitch a montré que les témoins s'attachent à des détails concrets – robe de mariée brûlée, ciel en feu – qui servent de points d'ancrage face à l'innommable. De même, Despot peuple son récit d'objets-reliques (le cordon du téléphone, la cantine d'archives, la roue grinçante) qui offrent une forme tangible à l'indicible.

Ces reliques jouent ainsi un double rôle : elles conservent la mémoire enkystée de la guerre froide tout en servant de portes d'entrée vers un passé scellé. Telles des cryptes, elles enferment le souvenir tout en le protégeant de l'oubli, en attendant d'être exhumées. Cette poétique du visible et de l'invisible prolonge les réflexions de Nora sur les lieux de mémoire et s'inscrit dans la problématique plus large de la mémoire traumatique : intégrer ce qui a été tu, transmettre ce qui n'a pas été raconté.

IV. Théologie séculière et responsabilité à l'ère atomique

Dans *Le Rayon bleu* de Slobodan Despot, la dissuasion nucléaire n'apparaît pas seulement comme un thème géopolitique : elle s'impose comme un véritable système de croyances séculier, avec ses dogmes implicites, ses rites et ses figures quasi-prophétiques. Le roman met en scène un téléphone qui sonne inlassablement pendant des décennies et un sous-marin nucléaire en attente d'un ordre hypothétique. Ce sont deux motifs qui confèrent à la dissuasion atomique une dimension presque mystique. Or, cette *théologie séculière* de la bombe s'accompagne d'un profond questionnement éthique : face au pouvoir d'anéantissement total, quelle responsabilité incombe à l'homme ? Comment concilier la foi stratégique dans l'équilibre de la terreur, la responsabilité morale envers l'humanité et un imaginaire eschatologique hanté par l'apocalypse ?

La problématique que nous examinerons est donc la suivante : comment le roman représente-t-il la dissuasion nucléaire comme une théologie séculière, et comment les personnages du général Angénieux et d'Herbert de Lesmures incarnent-ils la tension entre foi stratégique, responsabilité morale et imaginaire de la fin du monde ? Notre hypothèse de lecture est que *Le Rayon bleu* propose une critique lucide de la dissuasion atomique en la dépeignant comme une religion sans transcendance, où le salut (la paix préservée) repose sur la menace permanente du pire. Le général Angénieux et Herbert de Lesmures apparaissent alors comme les deux faces d'une vocation atomique, quasi sacerdotale. Angénieux, le stratège visionnaire, en serait le prophète pragmatique, tandis que Lesmures, son disciple, en incarnerait la conscience métaphysique tourmentée. À travers ces deux figures, Despot interroge la cécité humaine face à l'apocalypse et souligne l'urgence d'une éthique de la responsabilité à l'ère atomique.

Pour développer cette analyse, nous mobiliserons un cadre théorique inspiré par le philosophe Günther Anders, qui dénonçait l'*Apokalypse-Blindheit* (cécité apocalyptique) de l'homme contemporain (ANDERS, 2002), et par Hans Jonas, dont *Le Principe responsabilité* articule un impératif moral inédit à l'âge du nucléaire : « Agis de façon que les effets de ton action ne soient pas destructeurs pour la possibilité future d'une telle vie. » (JONAS 1990, p.40)

Ces perspectives nous aideront à éclairer la portée symbolique d'Angénieux et de Lesmures dans le roman, et à montrer comment *Le Rayon bleu* met en scène le contraste entre

la foi séculière dans la dissuasion et la lucidité morale face au danger d'une fin du monde auto-infligée. Après ce cadre théorique, nous analyserons en détail les deux personnages, puis la manière dont le texte articule foi, responsabilité et imaginaire eschatologique, afin de montrer comment *Le Rayon bleu* esquisse une théologie sans Dieu pour l'âge atomique et appelle à une prise de conscience éthique.

IV-1. Cécité apocalyptique et principe de responsabilité

L'année 1945 marque, selon Günther Anders, l'entrée de l'humanité dans *le temps de la fin* : pour la première fois dans son histoire, l'espèce humaine dispose des moyens techniques d'anéantir instantanément sa propre existence – une rupture radicale que le philosophe désigne comme la « catastrophe de 1945 (ANDERS, 2002, p.19) ». L'avènement de la bombe atomique a fait de nous « la première génération des derniers hommes (ANDERS, 2002, p. 267) », condamnés à vivre sous l'ombre permanente de l'apocalypse. Paradoxalement, Anders observe que l'homme moderne demeure largement aveugle à cette menace pourtant absolue. Il diagnostique une cécité : ne pouvant imaginer concrètement l'anéantissement total qu'il a rendu possible, l'homme préfère détourner le regard ou se réfugier dans le déni. Cette incapacité tient, selon lui, à un « décalage prométhéen (ANDERS, 2002, p.31). » Nos pouvoirs technologiques dépassent notre faculté d'en concevoir les effets ultimes. Témoin lucide de l'ère atomique, Anders avertit que tant que nous resterons apathiques ou fatalistes, nous trahirons notre responsabilité élémentaire envers nous-mêmes et les générations futures.

Mis en regard avec l'« aveuglement apocalyptique » décrit par Anders, cet impératif éclaire *Le Rayon bleu* sous deux angles : la lucidité ou le déni face à la menace nucléaire, et le sens de la responsabilité envers l'avenir. Ces enjeux se cristallisent dans deux figures centrales : le général Angénieux, stratège de la dissuasion et porteur d'un imaginaire eschatologique, et Herbert de Lesmures, son disciple, partagé entre adhésion intellectuelle et angoisse morale.

IV-2. Le général Angénieux : un stratège en prophète de l'atome

Le personnage du général Angénieux se distingue d'emblée par son statut quasi légendaire. Centenaire alerte et iconoclaste, présenté comme un « héros de la Résistance (DESPOT, 2017, p. 47) » et l'architecte de la dissuasion nucléaire française, Angénieux apparaît comme le père fondateur d'une religion séculière de la force de frappe. Lorsque le narrateur le rencontre dans son appartement du Palais-Royal, il découvre un vieillard facétieux, plein d'énergie et de malice, qui n'a rien perdu de son franc-parler ni de sa verve provocatrice. Angénieux s'impose vite comme un sage désinhibé, défiant les convenances (il tutoie le narrateur et l'appelle mon vieux malgré leurs soixante ans d'écart) et cultivant une sorte d'aura mystique à travers les excentricités de son décor (une jungle tropicale peinte sur ses murs, des trompe-l'œil et les reliques de ses exploits passés). Tout en lui suggère un homme ayant transcendé les catégories ordinaires – un esprit « illuminé de l'intérieur », pour reprendre les mots par lesquels Lesmures le décrivait dans sa jeunesse.

Sur le plan des idées, Angénieux se révèle porteur d'un véritable discours doctrinal sur l'ère nucléaire. Par le truchement des carnets de Lesmures (son ancien élève), le roman restitue la substance de l'enseignement qu'Angénieux prodiguait dans les années 1960 à un cercle choisi de militaires et de décideurs – un enseignement mêlant stratégie et métaphysique. Ainsi découvre-t-on qu'à ses yeux, « la dissuasion absolue, c'est le pacifisme absolu (DESPOT, 2017, p. 47) ». Ce paradoxe provocateur résume la foi stratégique d'Angénieux : grâce à l'arme atomique, la guerre totale devient impossible, remplacée par un équilibre de la terreur qui garantit la paix. Pour ce théoricien audacieux, le chantage nucléaire est tout à la fois « un chantage d'anthropopithèque (DESPOT, 2017, p. 67) » (une barbarie primitive) et « le dernier cri de la civilisation (DESPOT, 2017, p. 67). En ce sens, dans ce progrès ultime qu'est la

capacité de se détruire soi-même, l'humanité trouverait paradoxalement un remède définitif à sa propension à s'entretuer. Angénieux prophétise ainsi la fin des guerres majeures, reléguées à l'état d'escarmouches locales par la toute-puissance dissuasive de l'arme nucléaire. On perçoit dans ces thèses l'intonation quasi messianique d'un véritable évangile de la bombe : la menace de l'Apocalypse devient le garant de la paix, la *destructio mundi* potentielle se mue en condition du salut terrestre.

Le discours d'Angénieux emprunte au registre religieux et philosophique. D'après Lesmures, il affirma un jour : « L'ère atomique, c'est l'ère du Tao. C'est la responsabilité absolue face à la destinée. Nous ignorons la voie juste, mais savons lesquelles sont fatales (DESPOT, 2017, p. 67) ». Cette formule, mêlant harmonie cosmique et impératif *jonassien*, exprime sa conscience du vertige moral de l'âge nucléaire : éviter les voies menant à l'abîme. Mais stratège avant tout, Angénieux invoque cette éthique pour justifier la dissuasion comme prudence suprême, persuadé que l'arme nucléaire qui n'est pas utilisée sauve des vies. Ce credo s'accompagne d'un lexique quasi liturgique, lorsqu'il évoque la « prière quotidienne (DESPOT, 2017, p. 117) » des sous-mariniers : souhaiter que l'ordre de tir ne vienne jamais. La comparaison avec le *Notre Père* – prière fondamentale du christianisme – n'est pas anodine. Elle suggère que les serviteurs de la dissuasion se vivent comme les dépositaires d'une foi apophatique, d'une croyance dont l'accomplissement parfait serait précisément que rien ne se passe (que la paix perdure et que l'arme reste inutilisée). Angénieux orchestre ainsi une véritable théologie négative de la bombe : sa toute-puissance doit se manifester par son auto-neutralisation indéfinie.

Ce sacerdoce stratégique, Angénieux l'assume avec un mélange de lucidité crue et de cynisme. Il sait que la paix atomique tient à un fil, celui de la fiabilité des hommes et des dispositifs. Interrogé par le narrateur sur l'éventualité d'une désobéissance (c'est-à-dire d'un officier qui refuserait de lancer les missiles le jour venu), le vieux général sourit et balaie cette illusion : « c'est impossible... Les subalternes sont dispensés des cas de conscience qui peuvent, à l'occasion, perturber leurs supérieurs (DESPOT, 2017, p. 117) », explique-t-il, avant de décrire le système de double clé empêchant toute initiative isolée. Il révèle ainsi l'exigence de docilité quasi robotique imposée aux serviteurs de l'arme nucléaire : « Plus l'outil est complexe, plus l'humain qui le manipule doit être calibré... l'idéal du technicien est de se transformer en robot (DESPOT, 2017, p. 117) », affirme-t-il sans ambages. Ces mots durs font écho aux analyses d'Anders sur la déshumanisation induite par la technique, et trahissent peut-être, chez Angénieux, la part d'ombre morale de sa foi. Car s'il revendique la dissuasion comme facteur de paix, il admet du même souffle qu'elle exige des hommes la suspension de leur conscience individuelle. Le « prêtre » de cette religion nucléaire attend de ses moines-soldats une obéissance absolue, au besoin aveugle, pour garantir le fonctionnement du dogme. Cette tension entre lucidité stratégique et abdication morale se retrouvera chez l'autre protagoniste. Notons toutefois qu'Angénieux, malgré son cynisme affiché, n'est pas dépourvu de conscience du gouffre. Parcourant les carnets de Lesmures, il est frappé par la tonalité qui s'en dégage et s'exclame soudain : « Comme un parfum d'apocalypse ! Le jour dernier, le grand tri. La fin de tout (DESPOT, 2017, p. 52). »

Chez Angénieux, l'ironie désinvolte se mêle à une lucidité visionnaire : il nomme l'apocalypse sans détour et l'accepte comme la toile de fond inévitable du Grand Jeu géopolitique. À mi-chemin entre prophète biblique et joueur d'échecs, il parie qu'une bonne stratégie évitera la catastrophe. Prophète séculier de l'atome, il unit la certitude du stratège à une foi quasi mystique dans la dissuasion – foi nourrie non d'une transcendance religieuse, mais de la raison d'État et de l'impératif de survie collective. Derrière ce technocrate spirituel affleure une humanité discrète, marquée par certains souvenirs (tel le pont aérien de Berlin) qui rappellent le drame de sa mission : conjurer l'apocalypse par sa menace même. Grand prêtre de la dissuasion, il en est aussi le prisonnier volontaire.

IV-3. Herbert de Lesmures : un disciple hanté par l'apocalypse

Herbert de Lesmures occupe le cœur de l'intrigue du *Rayon bleu*, bien que sa mort mystérieuse survienne avant même le début du récit. Haut fonctionnaire de la Défense et conseiller éminent à l'Élysée, Lesmures est dépeint par Angénieux comme « un homme d'exception. Intelligent, suréduqué, grand patriote, infiniment dévoué et fiable. (DESPOT, 2017, p. 52) » Ce portrait élogieux esquisse un serviteur exemplaire de l'État – un esprit brillant formé à la dure école du général Angénieux et entièrement acquis à la cause de la dissuasion nucléaire. En effet, jeune officier dans les années 1960, Lesmures fut l'élève d'Angénieux et devint son disciple favori. À la suite des conférences de son mentor, il s'initia aux arcanes de la stratégie atomique au point d'en faire, selon les notes du roman, une véritable passion : « Ce diable d'Angénieux avait réussi, en fin de compte, à l'intéresser à la cause nucléaire (DESPOT, 2017, p. 42) », lit-on dans son journal, où il qualifie la bombe d'« étendard de la souveraineté des nations (DESPOT, 2017, p. 42). » Durant ces années de formation, Lesmures consigne tout, annote fébrilement les propos de son maître et absorbe la doctrine dissuasive comme une vérité révélée. Il apparaît ainsi comme le meilleur adepte de l'ashram intellectuel fondé par Angénieux – celui dont la ferveur dépasse même les attentes du maître.

Pourtant, la relation entre Angénieux et Lesmures n'est pas celle d'un simple transfert de savoir cynique. Le roman indique que ce que le premier considérait comme un jeu stratégique, de bluff et de probabilités, le second l'envisageait sur un mode infiniment plus grave et profond. La différence de perspective est explicitement formulée : « Ce qu'Angénieux voyait comme une affaire de stratégie, de bluff et de probabilités était un enjeu métaphysique pour son disciple (DESPOT, 2017, p. 52). » Autrement dit, Lesmures investissait la doctrine nucléaire d'une portée existentielle et spirituelle qui échappait en partie à Angénieux. Aux yeux de Lesmures, vivre à l'époque de la dissuasion signifiait vivre constamment « sous l'hypothèque d'une destruction instantanée et définitive de tout (DESPOT, 2017, p.42). » Sa conscience était hantée par l'idée que la fin du monde était à la fois imminente et suspendue, telle une épée de Damoclès au-dessus de chaque instant de la vie quotidienne. Cette obsession confère à Lesmures une dimension quasi eschatologique : tel un moine médiéval méditant sur le Jugement dernier, il considère chaque événement et chaque relation personnelle à l'aune de l'Apocalypse nucléaire possible. Le narrateur note ainsi que « la vie entière [de Lesmures] se déroulait à l'ombre du parapluie nucléaire (DESPOT, 2017, p. 52) », et que cette ombre s'étendait à ses amitiés, à ses lectures, à sa vie familiale. Rien, pas même les moments les plus intimes, n'échappait totalement pour lui à la menace de néant qui pesait sur le monde.

Cette intériorisation extrême de l'angoisse apocalyptique distingue Lesmures de son maître. Alors qu'Angénieux s'efforçait de transformer l'apocalypse en simple stratégie – concevant la bombe comme une arme destinée à ne jamais être utilisée. Lesmures, lui, en fit une interrogation morale et métaphysique. Ses carnets intimes, patiemment dépouillés par le narrateur, révèlent un esprit tenaillé par des tourments existentiels profonds. Angénieux lui-même, en les parcourant, confia avoir perçu dans ces pages comme une rémanence obsédante, un souffle de fin du monde. Ces images qui affleurent, ce sont celles qu'Anders jugeait inconcevables pour l'homme ordinaire : des cités effacées par des champignons atomiques, une nuit nucléaire s'abattant sur la civilisation. Là où la plupart détournent le regard, Lesmures ose s'y confronter. C'est peut-être sa grandeur, mais aussi sa perte : son imagination déborde les limites de la raison d'État et refuse de se laisser réduire au calcul stratégique. Ainsi, à rebours de la *cécité apocalyptique* qu'Anders dénonçait comme un mal général, Lesmures semble condamné à l'excès inverse : voir l'apocalypse trop clairement, partout, jusqu'à en être accablé.

Chez Lesmures, l'impossibilité de refouler l'épouvante apocalyptique s'accompagne d'un sens aigu de la responsabilité, poussé jusqu'au scrupule maladif. Tout au long du roman, divers indices révèlent qu'il doutait du bien-fondé moral de la stratégie qu'il servait. Ainsi, lors

de l'essai nucléaire de Mururoa, il rédigea quelques aphorismes sur « la folie et la démesure humaines (DESPOT, 2017, p. 121) », puis chifra le reste de ses notes comme pour censurer ses propres réflexions. Ce geste trahit le conflit entre le devoir de réserve et une conscience éthique révoltée. Dans sa vie privée, il protégea sa famille de la connaissance du téléphone immobile installé chez lui à Saint-Éleuthère, en interdisant l'accès à son épouse Andrée et sans jamais lui révéler la nature de cette sonnerie perpétuelle. En cloisonnant ainsi son foyer, Lesmures porta seul le fardeau du savoir apocalyptique.

Lesmures incarne ainsi une sorte de martyr de la dissuasion. C'est un homme dont la vie s'est construite autour d'une mission impensable, et qui en subit psychiquement les contrecoups. Sa mort mystérieuse (officiellement un suicide, mais que sa fille et Angénieux mettent en doute) plane sur tout le récit. Sans spéculer sur les causes concrètes de son décès, on peut y voir symboliquement l'aboutissement d'un conflit intérieur insoutenable. Écartelé entre sa fidélité au dogme stratégique (il a servi loyalement jusqu'au bout, y compris le président qu'il conseillait) et son vertige moral devant le gouffre (ses carnets en témoignent), Lesmures apparaît comme une figure tragique. Sa trajectoire ressemble à celle d'un apôtre déçu: il a cru à la promesse de paix de la bombe, mais en contemplant l'abîme qu'elle ouvre, il a peut-être perdu la foi – ou perdu la raison. En ce sens, il rappelle ces intellectuels ou scientifiques d'après 1945 qui, ayant contribué aux projets nucléaires, furent ensuite gagnés par le remords ou la peur (on pense à Robert Oppenheimer déclarant, après Trinity, « I am become Death »). Lesmures n'est pas décrit explicitement comme ayant tenté d'empêcher quoi que ce soit, mais son silence et son repli en disent long.

Peu avant sa mort, note Angénieux, Lesmures était préoccupé, hanté même, et il avait rencontré d'anciennes connaissances comme s'il pressentait un danger. Le roman suggère l'existence de zones d'ombre dans son agenda, des pages manquantes dans ses journaux intimes, que le vieux général soupçonne quelqu'un d'avoir fait disparaître. Tout porte à croire que Lesmures, juste avant la fin, était sur le point de révéler un secret ou de prendre une décision grave. Était-ce en lien avec la dissuasion ? Avait-il découvert une faille, un complot ? Le texte ne tranche pas, mais il est tentant d'y voir l'ultime sursaut de sa conscience : peut-être envisageait-il de trahir cette théologie séculière qu'il avait servie, dans un dernier élan de responsabilité envers la vérité ou la morale. Si tel est le cas, sa mort (qu'il s'agisse d'un suicide réel ou déguisé) apparaît comme le sacrifice final du personnage, consumé par le feu qu'il gardait.

En somme, Herbert de Lesmures incarne le versant douloureux et introspectif de la théologie nucléaire. Là où Angénieux prophétise avec une légèreté tragique, Lesmures, lui, croit et doute à la fois – jusqu'à l'agonie. Prêtre fidèle mais hérétique en puissance, il cristallise la crise de conscience inhérente à la dissuasion : peut-on vivre en paix en sachant que l'on participe à un dispositif capable d'anéantir le monde ? Sa réponse, implicite, est négative. Figure de croyant scrupuleux, il illustre la thèse d'Anders selon laquelle prendre pleinement conscience de l'apocalypse possible dépasse nos forces ordinaires.

Conclusion – Héritages et actualité de la mémoire nucléaire dans *Le Rayon bleu*

La menace nucléaire, invisible mais persistante, s'inscrit profondément dans le quotidien contemporain. S'inspirant de la théorie de la banalisation de Joseph Masco, notre étude a montré comment la guerre froide a normalisé la perspective d'une apocalypse atomique en l'intégrant aux routines et infrastructures du présent. Dans *Le Rayon bleu*, ce legs se traduit par la présence spectrale d'un danger atomique enkysté dans la vie ordinaire, symbolisé par le téléphone qui sonne indéfiniment – et par l'existence d'un « État profond » nucléaire prolongeant en secret les appareils et protocoles de l'ère de la guerre froide. Ce réseau souterrain d'engrenages dormants révèle une souveraineté partiellement occultée, signe que

l'ombre de la dissuasion plane toujours sur la politique contemporaine. Parallèlement, *Le Rayon bleu* explore la dimension mémorielle du nucléaire à travers des objets-reliques, vecteurs d'une mémoire traumatique enkystée. En mobilisant les notions de lieux de mémoire (Nora), de mémoire culturelle (Assmann) et de postmémoire (Hirsch), nous avons vu que ces vestiges matériels cristallisent l'histoire occultée de la guerre froide et en assurent la transmission silencieuse au présent. Enfin, la dissuasion atomique y est représentée comme une véritable « théologie séculière » – un système de croyance stratégique qui confronte la foi dans l'équilibre de la terreur à la responsabilité morale et à un imaginaire apocalyptique, dans la lignée des réflexions de Günther Anders et de Hans Jonas. Au croisement de ces quatre axes d'analyse complémentaires, se dessine la portée critique et mémorielle du roman : Despot offre une critique lucide des héritages cachés de la stratégie nucléaire, tout en interrogeant notre rapport au passé atomique.

Le Rayon bleu n'est pas seulement un roman sur la guerre nucléaire ; il met en lumière un enjeu stratégique, moral et mémoriel qui demeure brûlant d'actualité à l'ère des tensions géopolitiques renouvelées. Ce faisant, il éclaire d'un jour nouveau la persistance de la « mémoire nucléaire » dans la littérature (française) contemporaine et invite à une réflexion plus large sur la manière dont nos sociétés se souviennent, ou occultent - le spectre de l'atome.

BIBLIOGRAPHIE

- ALEXIEVITCH, Svetlana, *La Supplication. Tchernobyl, chronique du monde après l'apocalypse*, trad. Galia Ackerman et Pierre Lorrain, Paris, J'ai lu, 2006
- ANDERS, Günther, *L'obsolescence de l'homme. Sur l'âme à l'époque de la deuxième révolution industrielle*, Paris, Éditions de l'Encyclopédie des Nuisances – Ivrea, 2002
- ASSMANN, Aleida, *Cultural Memory and Western Civilization. Functions, Media, Archives*, Cambridge, Cambridge University Press, 2011
- DESPOT, Slobodan, *Le Rayon bleu*, Gallimard, Paris, 2017
- HIRSCH, Marianne, *Family Frames. Photography, Narrative and Postmemory*, Cambridge (MA) – London, Harvard University Press, 1997
- JONAS, Hans, *Le Principe responsabilité. Une éthique pour la civilisation technologique*, trad. Jean Greisch, Paris, Éditions du Cerf, 1990
- MASCO, Joseph, *The Nuclear Borderlands. The Manhattan Project in Post-Cold War New Mexico*, Princeton – Oxford, Princeton University Press, 2006
- NORA, Pierre, *Les Lieux de mémoire, I. La République*, Paris, Gallimard, 1997
- SATO, Yoshiyuki, « Situation de l'aveuglement face à la catastrophe nucléaire : réflexion de la situation post-Fukushima à partir de Günther Anders », *Philosophy World Democracy*, publié le 2 mars 2021, URL : <https://www.philosophy-world-democracy.org/articles-1/situation-de-laveuglement>
- SCHMITT, Carl, *Théologie politique. Quatre chapitres sur la doctrine de la souveraineté*, Paris, Gallimard, 1988

**GERMANIC LANGUAGES AND CULTURES /
ROMANIAN LANGUAGE AND CULTURE /
CULTURES ET LANGUES GERMANIQUES /
CULTURE ROUMAINE /
LIMBI ȘI CULTURI GERMANICE /
LIMBĂ ȘI CULTURĂ ROMÂNEASCĂ**

NARRATIVE BREADCRUMBS IN CHARLES MARTIN'S *SEND DOWN THE RAIN*

INDICES NARRATIFS DANS LE ROMAN *SEND DOWN THE RAIN* PAR CHARLES MARTIN

MARCAJE NARATIVE IN ROMANUL *SEND DOWN THE RAIN* DE CHARLES MARTIN

Alexandra Roxana MĂRGINEAN

Romanian-American University

Expoziției 1B Boulevard, Bucharest

alexandra.roxana.marginean@rau.ro

Abstract

*We are analyzing here the novel *Send Down the Rain* by Charles Martin from the perspective of what we have called narrative breadcrumbs, meaning details that connect with one another to provide relevant interpretations bearing on characters and events. We notice that some of these hints or breadcrumbs are faulty, in the sense that they mislead us, the readers, sending us on false leads. The first section after the introduction deals thoroughly with precisely this type, showing how this strategy occurs at the beginning of the story. The rest of the sections focus on other types of such meaningful clues, both simpler ones, such as cues present in people, marks in a landscape, drawing, and outer and inner scars, and more complex ones, which are dedicated their own sectors in the paper, namely: blending separate parts of oneself and bonding with others in intrapersonal and interpersonal communication, chronological-genealogical causalities, truth and deception in personal and group (hi)stories, detective work, and the reconstruction of lives through fixing objects. The perspective is cultural and narrative studies.*

Résumé

*Nous analysons ici le roman *Send Down the Rain* par Charles Martin sous l'angle de ce que nous avons appelé les indices narratifs, c'est-à-dire des détails qui se connectent les uns aux autres pour fournir des interprétations pertinentes sur les personnages et les événements. Nous constatons que certains de ces indices sont défectueux, en ce sens qu'ils nous induisent en erreur, nous, les lecteurs, en nous envoyant sur de fausses pistes. La première section après l'introduction traite précisément de ce type de marques, en montrant comment cette stratégie se produit au début du roman. Les autres sections se concentrent sur d'autres types d'indices significatifs, à la fois les plus simples, tels que les signes présents chez les personnes, les marques dans un paysage, les dessins, et les cicatrices extérieures et intérieures, et les plus complexes, qui ont leur propre section dans l'article, tels que : la fusion de parties distinctes de soi-même et le lien avec les autres dans la communication intrapersonnelle et interpersonnelle, les causalités chronologiques et généalogiques, la vérité et la tromperie dans les histoires personnelles et de groupe, le travail de détective, et la reconstruction de vies à travers la réparation d'objets. La perspective est celle des études culturelles et narratives.*

Rezumat

Analizăm aici romanul Send Down the Rain de Charles Martin din perspectiva a ceea ce am numit marcaje narrative, adică detalii care se leagă între ele pentru a oferi interpretări relevante cu privire la personaje și evenimente. Observăm că unele dintre aceste indicii sau marcaje sunt defectuoase, în sensul că ne induc în eroare pe noi, cititorii, trimițându-ne pe piste false. Prima secțiune după introducere tratează amănunțit tocmai acest tip, arătând cum apare această strategie la începutul povestirii. Restul secțiunilor se concentrează pe alte tipuri de astfel de marcaje semnificative, atât cele mai simple, cum ar fi indiciile prezente în oameni, semnele dintr-un peisaj, desenul, și cicatricile exterioare și interioare, cât și cele mai complexe, cărora le sunt dedicate sectoare proprii în lucrare, cum ar fi: îmbinarea părților separate din sine și legătura cu ceilalți în comunicarea intrapersonală și interpersonală, cauzalitățile cronologic-genealogice, adevărul și inducerea în eroare în istoriile personale și de grup, munca de detectiv, și reconstrucția vieților prin repararea obiectelor. Perspectiva este cea a studiilor culturale și narrative.

Keywords: *identity; breadcrumbs; narrative strategy; writing histories; deception;*

Mots-clés: *identité; indices narratifs; stratégie narrative; écriture de l'histoire; tromperie;*

Cuvinte-cheie: *identitate; marcaje; strategie narativă; scrierea istoriilor; înșelăciune;*

1. Introduction

The novel at hand has been described as a romantic one, which it no doubt is, through the love story and the principles that it upholds. A sixty-two-year-old Vietnam war veteran living in a cabin in the mountains of North Carolina saves a Mexican woman from a drug dealer, and this rescue and returning her to her family occasion a trip down to the places where he grew up on the beachfront of Florida. Here, he gets reunited with his adolescence sweetheart and neighbor, Allie. A car accident, in which her husband allegedly got killed, but whose pieces do not come together as they should, points to deceit, and they discover that he had lived a double life and staged his death. Left with nothing, Allie is helped by the protagonist to rebuild. Starting from some concrete realities that are meaningful for both of them, they will mend their lives and thrive in a new one, together with their new Mexican friends.

We are aiming here to analyze the hints dropped from the very beginning in the story, which are meant to send us, in a backward movement, to past realities, following these traces on the way, much along the actual and symbolic reality of breadcrumbs. The acceptance that we are resorting to for the term breadcrumb here is “something (such as a hint or clue) that serves to lead or guide” (breadcrumb, 2025, *Merriam-Webster.com*), creating connections and a trail that one can pendulate on towards the past (to retrieve information) or future, to create interpretation. We are looking into the types of breadcrumbs, classifying them, into how the mechanism works, and the role of the hints in understanding the realities at hand. We notice the sometimes-deceptive quality of the breadcrumbs, which, much like traces or footprints, contain the reality which they announce to a certain extent, functioning as truthful indicators, but at the same time are merely a representation of it, leaving us to wonder whether our reading of them is correct. The approach is cultural and narrative studies.

2. False leads and misleading breadcrumbs

The novel begins with a few scenes that apparently have nothing to do with one another. Based on previous experience of this narrative technique and such writings, we figure these will come together at some point, when the connections between the characters are revealed to us. This indeed happens, as predicted, and without too much delay but relatively fast, except not exactly in a clear manner from the beginning, in the sense that we are misled before we are enlightened as to the exact connections between the fictional people we encounter while reading.

In the first scene, the Prologue, we have two kids on a beach, who are trying to get over the drama of their father leaving the family, by eating Oreo and milk. The nine-year-old is lying on the sand, drawing the beautiful sunset before his eyes, while the other, Bobby, who is two years older, seems more affected than the former by the situation and their mother's wails and fit of rage, which they can overhear coming from the house. The age junior is impressed by the beauty of the seascape, taking in the sun, enjoying the feeling of the seashells underneath him, very aware of the details around him, displaying high sensitivity in describing the surroundings, sensory pleasure in the simple reality of lying on the beach, and artistic preoccupations and drawing skills. We realize that this is a boy with heightened emotional abilities.

The first chapter introduces a violent road accident in which truck driver Jake Gibson apparently dies while hurrying home to his wife Allie, who is upset with him because he cannot make it on time to their anniversary (after a six months' break in their relationship). He is heard talking on the phone with her at a diner, while she is screaming at him, and it is because he skips the rest he needs in order to get back to her more quickly that he falls asleep behind the wheel and has the accident. Chapter 2 is longer and centers on a dangerous, heartless Mexican drug dealer named Juan Pedro Perez, who has gotten involved with Catalina, a recently widowed young woman, mother of two kids, Gabriela and Diego. Juan treats her and the children awfully, terrorizing them. They are on the road, fleeing with drugs and money on them, and Perez kills quite a few police officers on the way to a retreat, a cave in the mountains where they take shelter from the rainy weather. Chapter 3 presents us an elderly man, aged sixty-two, who is being examined by a physician, whose assessment is that the patient's shortness of breath indicates the need for stents.

The beginning of Chapter 4, more precisely its first paragraph, reunites all the parts above through what we assume to be one character (at least initially). A man is preparing himself coffee, and, while he is waiting for the percolator to finish it, he is lighting a Camel cigarette using a "brass Zippo lighter", feeling the engraving on it, "Remembering" (MARTIN, 2018, p. 28). Pedro Perez's first gesture – a defining one, which he will repeat later – is to play with a Zippo lighter spinning it on his thigh. We remember this, because there was some insistence on his motions at the time when they were mentioned, being described in detail: "he'd flip it open, flick it lit, then slam it shut. Spin it again, repeat." (*ibidem*, p. 13) His playing with the lighter created tension, a suspense that was meant to suggest his passive-aggressiveness, the fact that he might have an outburst anytime, him being dangerous and unpredictable, as well as his intention to instill terror and obedience in Catalina and the children. Coming back to our character, who is waiting for his coffee to prepare, he takes a few other actions that are meant to enlighten us as to the fact that he is the patient from the previous chapter. He ingests a couple of antacids, which the doctor referred to in the examination scene, explaining that it was not these and indigestion that caused the man's symptoms of weakness. The doctor also noted that the man's diabetes may have a negative influence on his heart problems, worsening them. Our character in Chapter 4 checks his blood sugar values, which are elevated at 177, and, bothered by the "uppity doctors", decides to have "a glass of milk and a few Oreos" anyway (*ibidem*, p. 28). At this point, we seem to be reasonably sure that he is

the one who has seen the doctor, the elements in common between the two situations being clear enough – the diabetes, the irritation with physicians and the stomach problems.

However, two surprise elements get introduced seamlessly and insidiously. One is the Zippo lighter, the insistence upon which makes us wonder whether he is not actually Pedro Perez at a later stage in life. We are not given any suggestion of chronology, except that the Prologue is in 1964, while at the beginning of Chapter 1, there is the indication “Present Day”. Thus, what we know is that the scene with the children on the beach is indeed in the past, but exactly how distant this past is we are not told. Also, the elderly man in Chapter 4 appears to have a sweet tooth for the same desert as the kids in the opening scene. Hence, he could, theoretically, be one of the boys on that beach as well. The narrative breadcrumbs, or hints that we have been fed so far may point to the elderly man, Pedro Perez and one of the children at the beginning being one and the same individual. Or are they?

Further cues ensue, which would be along the line of interpretation that he and Pedro may be the same person. He phones a woman who is the producer and host of a radio show taking calls from listeners and putting them on air, and this lady calls him Jo-Jo, which could be an Americanized short version from Juan. She asks him about the weather in the mountains of North Carolina, and Juan’s location in the corresponding chapter is presented as Mount Mitchell in the same region. The woman, Suzy, inquires about his reason for calling, which he admits is a memory of walking with a girl on the beach, picking up seashells and sharks’ teeth (he was earlier contemplating, indeed, a jar with such souvenirs). We cannot help but remember the fascination of the anonymous boy in the Prologue with seashells, and we wonder again whether our character is not that boy. We are told that the girl Jo-Jo is referring to was his girlfriend, who married his brother once he left for war, soon after this walk on the beach that he retrieves from memory.

After the conversation is over, Jo-Jo is under the impression that he has heard someone call outside, “granite” is mentioned as a good carrier of sound and echo, and we remember that this was the material of the cave where Juan Perez, Catalina and the children took shelter that rainy night while they were fleeing from the authorities (*ibidem*, p. 35). Giving us an intake of the local lore, the elderly man provides insight into legends related to the geography of the place. This is occasioned by the trip that he takes outside at night, as he wants to check whether there is someone haunting the premises. Following the sound, he reaches a cascade, Big Tom’s Fall. The name of the waterfall comes from the man who, years before, stumbled upon one Elisha Mitchell’s dead body, her surname providing the toponym for the mountain. With this explanation, we have the confirmation that this is Mount Mitchell, which Juan trod. Is the elderly man actually Juan, some years later, since this is the exact same place? And is it possible that Juan is also child Bobby’s brother? Jo-Jo is a loner, living in a cabin at the top of the mountain, at an unusually high altitude. Also, he seems reclusive, not wanting to have to do much with the rest of the world, which strikes us as strange. He seems to display amazing survival skills and be able to read the environment well, being alert of cues that a regular human being is not. These abilities, heightened perception and spatial awareness remind us of Juan Perez’s, who was able to notice every detail surrounding him and who, for instance, kept awake for days on end in order to watch his back if needed (they also remind us of the boy in the Prologue’s sensory alertness). These are some things that the elderly man and Perez have in common. The lady whom Jo-Jo calls hints at him being a man of the uniform, so we wonder if the military training was official, and he is reformed – if he is in fact Perez – or was Perez undercover? This does not add up, as well as the way in which Jo-Jo seems a good person – he has taken in a stray dog that he regularly feeds, which is not something that the cruel drug dealer (who did not even let little Diego go to the bathroom, just to toughen him up) would do. In the light of these two details – him appearing to be a veteran, and taking care of a dog – at this point we start having doubts that these characters are the same individual.

The elucidation comes from the discovery of who has called for help in the middle of the night around the cabin. The woman accompanied by two children outside is in fact Catalina. She has just escaped from the cave where Perez dragged them, and, hence, the two men – JoJo and Perez – are not the same person, but are in the same location and share the timeline. Therefore, JoJo is not a short English version of Juan, but comes from Joseph, which is the man's actual name. We realize that some of the breadcrumbs have been deceptive. We have been offered false leads as well as truthful cues. The process of providing narrative breadcrumbs can be intentionally misleading, so it should be analyzed carefully.

3. Other types of breadcrumbs

Offering breadcrumbs or hints tracing back to another situation or person, in order to draw our attention and build meaning and interpretation, is a principle of the story. It is manifest in a lot of situations. Above, we have seen how it can be used (and abused) to point to whether we should think of two or three characters as the same one or not. Also, it can be used to create identity, not only in the basic sense of identifying a person, but in forming a personality.

The relevance of breadcrumbs appears in the way in which Joseph reads cues in people. He is able to understand and recompose the profile of a person from only a few details. After saving Catalina and her children, he takes them to a diner, where he notices a waitress who has an "indentation" in her finger which tells him that she used to be married not long before, because the slight deformation is still fresh and plainly visible (*ibidem*, p. 51). Also, she carries a pacifier in the back pocket of her jeans, which used to fit her "two or three sizes ago", which also means she has been neglecting herself in favor of tending to a baby (*ibidem*). Joseph performs the same type of reading in the environment. He reads footprints and other signs and marks in a scape. When he gets out of his cabin again, subsequent to having brought the woman and kids to the safety of his home, the footprints in the snow make him realize that the man ambling about, Perez, who was as used to decode these signals as him, knows that he knows he is there, and will attack, which actually happens. This time is the first when the foot marks in the snow are referred to by the term "Bread crumbs." (*ibidem*, p. 42) This inclination to observe minute details is a skill that Joseph owes to his special military training.

His spontaneous sketches are a type of set of breadcrumbs, because he draws what he sees on the spot, as if making a registration of what he notices as a form of confirmation, the page being a witness and a double check of the reality he has noted. He draws anything catching his eye, which he then immediately extends to the others, explaining to Gabriela that his intention is to "capture a moment and then turn it loose all at the same time" (*ibidem*, p. 55). This motivation may suggest a practice of his ability to observe, so as not to lose it. His words also imply that details that barely catch the eye can be relevant, and at the same time fleeting, their temporariness speaking of the cruciality of paying attention. That is perhaps why his drafts are extremely valuable, as they freeze in time something that one may miss in the blink of an eye. We cannot help but wonder whether we have not just been served yet another breadcrumb trailing back to the boy on the beach in the Prologue, who was drawing the sunset looked at through his toes. Later in the novel, the protagonist will identify himself as "a people watcher" (*ibidem*, p. 161) and refer to his passion of observation of others as an intention "not just to sketch their faces, but read what the lines are telling me"; also, he has taken this practice down to an art, as he is "well-trained to spy on people" (*ibidem*, p. 164). At that point, the character explains his preoccupation as being fueled by a hard life that has prevented him from being able to trust others, and by his training, saying that it is a skill that has saved his life in combat countless times. Hence, it is not or not only about the drawing, but (also) about understanding the others as a defense mechanism, because it helps him know what to expect from the ones around him. We shall see that spying also takes the form of voyeurism, as he will get to both

spy on and watch over his former girlfriend for months on end, in what he calls his “Peeping Tom Period” (*ibidem*, p. 158).

Catalina notices that Joseph’s hands are covered in scars, which are like a map of his life events. She voices this interpretation out loud: “Your hands tell a story.” (*ibidem*, p. 51), which Joseph confirms in a way that makes us understand that they are much more than simple traces of events, but could actually rebuild his life, making up something complex – “And if they could talk, we’d be here awhile.” (*ibidem*) A similar map exists, from his point of view, on the inside of a person, where the traumatic events in one’s life leave internal scars. Suffering creates a map of its own: “Soul-wounds are scars on the inside, etched with permanent ink.” (*ibidem*, p. 66) Hence, these traces consist of a writing or narrative rather than just be random scratch marks, thus taking the form of a continuum, a coherent whole resembling story-telling.

4. Inter and intrapersonal communication

Speaking of the recoupling that one can establish with a persona representing an ideal version of oneself, or with a feeling or virtue that one could enjoy and experience at some point and which in the present seems lost, this type of reconnection and retrieval could be seen as following breadcrumbs as well. Retracing one’s way to a better self of the past is something that both Joseph and Catalina are trying to do. After he buys the woman and kids bus tickets, leaving them on their own, he has second thoughts, thinking about the fact that a younger version of him would have proceeded otherwise, i.e. not letting them go, but sticking around to protect them. Pulling the car over, he is doing some soul-searching, trying to find in himself the person who would have made a different choice, and reconnect with that person. Then, he returns to the bus station where he has left Catalina and the children, offering to accompany them, which means that his attempt has been successful. Having rejoined Catalina, Jo-Jo performs some type of in-depth search in her during their conversation, in order to press the right buttons in his interlocutor that would make her trust in him, determining her to retrace her steps to the person who was still capable of trust. Then, there are two roads that need to be found back to that state of normality of communion and faith between human beings: one that he has to discover towards her to win her over, and another that Catalina has to symbolically tread on her own in her own person, to get back to that better, trusting self, much like he did in his turn in the car before returning, towards a younger, more enthusiastic version of himself.

These symbolic roads back are rendered and discussed with spatial metaphors, which are consistent with the main theme of pursuing breadcrumbs. First, Catalina is presented as divided as a person, her task being to reunite these separated parts of her, rejoining her toughened, distrusting side with her warmer, flexible, open one: “Half of her wanted to trust me. Half of her wanted to run.” (*ibidem*, p. 60) Joseph compares her to a beaten dog which half-approaches a human’s hand, still keeping some distance out of precaution: “They approach, then stand at arm’s length, never closing the gap.” (*ibidem*) There is distance between the two characters, just as there is distance inside each one, from oneself, and all these gaps need to be bridged through retracing the path towards one another, respectively towards a better self from the past, which had not been broken yet. A third metaphor consists in associating terror with a wall that needs to be circumvented somehow: terror “becomes the wall behind which they sequester themselves. The only way through is to tunnel under. Meet them inside their perimeter. Problem is, the depth of their pain determines the thickness of the wall.” (*ibidem*) As far as the journey he needs to make in order to find her trusting self is concerned, it is described spatially as well: “I don’t know how to navigate all this. It’s hard to get a compass reading.” (*ibidem*, p. 61) Here, he is talking about reaching her, as well as the appropriateness of his own behavior while doing it, as what he is referring to is also the rustiness of his social and people skills, i.e. saying that he no longer knows how to go about this type of social and

personal interactions because he has not done them in a long time. What he asks for is her lenience regarding the methods that he will be using and which he is insecure about out of lack of practice. Communication on a social and personal levels needs to be remembered, if the people involved have been out of touch with such matters. This relearning and remembering exercise is a kind of pursuit of breadcrumbs.

There is a parallel between the concrete roads that are being traversed and the figurative ones described above. For instance, when Joseph makes the effort to return, inside him, to a younger version of himself which makes reaching out to Catalina also possible, he physically takes the road back as well, driving to the bus station. As soon as he is able to warm up to the woman, and vice versa, he exchanges the car with a more comfortable one, with seat heaters, which Catalina first distrusts, experiencing the levels of temperature as uncomfortable, as a tingling of insects on her skin, but then adjusts to. She becomes open to sharing with him her past traumatic experiences as they leave the mountainous area, as if, once the natural-relief stone barriers disappear, other types of walls crumble as well, metaphorically, leaving room for open communication: "As we put the mountains behind us, she opened up." (*ibidem*, p. 64)

5. Chronological-genealogical breadcrumbs

The end of Chapter 11 is Joseph's realization that he needs to check on Allie, who, we realize, is the woman in Chapter 1, who loses her husband, Jake, in the truck accident, after having fought with him on the phone. This is the moment when the connection is made between our male protagonist and the two characters who form a couple at the beginning of the story. At this point, no character is unconnected with the others, as we already know that he is child Bobby's brother, a point made clear some time before this remark ending the eleventh part of the book.

In Chapter 12, a different kind of tracing back is performed, namely a chronological one, in time, alongside a genealogical one, of his family tree, to which Allie's family tree gets added. This time, the breadcrumbs are of a chronological-genealogical nature. This is also a turning point in the chronology of the novel as well, as Chapters 2 to 11 have dealt with the same narrative thread, focusing on Joseph saving Catalina.

The love story and life of Allie's parents are followed from their youth onwards. Her father, Billy Pine, born in Detroit, was a salesman dealing vacuum cleaners called Blue Tornado, and he came to Florida trying to convince a local shopkeeper, Tops, to enter the business and sell them too. Initially, he did not succeed, but managed to get hired by him and court his daughter, Eleanor, whom he would marry, while in the meantime convincing her father to allow the selling of the devices from his store. With the money earned from the now-prosperous business with vacuum cleaners, the married couple would buy property in Cape San Blas, on the beachfront, and then open a restaurant-plus-accommodation rental named the Blue Tornado after the household machine that had brought them their success. Unfortunately, Billy, who was in love with the rush of making money rather than the fortune itself, would turn into a gambler and a drunkard, becoming violent with his wife and daughter Allie.

In the meantime, the parallel story of a neighboring family sees the return home of a soldier from the Korean war – Joseph's father, who is transformed by the military experience into a morose, taciturn person, who deserts the family just a few years after he comes back. This leaves behind two boys who could not be more different in terms of personalities. They are the brothers whom we saw in the Prologue. Joseph grows up apparently tougher, while Bobby, his elder, is highly sensitive and empathetic, which causes him to be the target of people's nasty comments, as, in those times, a boy having these personality traits was seen as deficient. Both brothers step in to save Allie and her mother, Eleanor, from the violence of the man of the family, often having borne witness to the racket from the neighboring house, and

hearing their desperate calls for help. Each brother plays his own part in this action: Bobby comes with the initiative (but literally wets his trousers at the scene), while Joseph actually places himself in-between Billy and his wife and daughter, ending up in hospital. Allie is the one Joseph has been amassing sharks' teeth and seashells in a Mason jar with, this very object being the one Billy Pine used to break Joseph's jaw. However, to do him justice, Bobby also took action, as, once Billy was on Joseph, Bobby eventually jumped on his back and bit his ear.

These chronological-genealogical breadcrumbs have a twofold importance: to create a link between the characters, on the one hand, and to help us understand the way in which their personalities are formed. This causality is pointed out by Joseph: "These events, and the ripples that resulted, created a wedge between Bobby and me." (*ibidem*, p. 96) They explain character and relationship formation, bearing an eye on the past, i.e. where things come from – both concretely and in the metaphorical sense of the phrase – and an eye to the future, to the becoming that is happening based on the guiding lines contained in the present picture of a situation and/or person. The pain that the two brothers have experienced being left by their father is processed differently and triggers diverse changes in them: Joseph deals with it by resorting to "the drug of competition" (which is why he likes wrestling and cars), while Bobby's coping mechanism is "the drug of offending no one", the first drug happening to be more acceptable in males than the latter, which brings Bobby more problems socially, and more desire for recognition and validation (*ibidem*, p. 97). Allie is looking for compensation for her inadequate father figure in some of the qualities that both brothers possess – she needs Joseph's protection as well as Bobby's softness. These premises largely explain the future developments of the characters and their actions. Joseph will become a strong, independent man, not always minding authority, who goes to war in his brother's stead; Bobby will fall prey to addiction and take merits he does not deserve; Allie will have relationships with both brothers; a complicated dynamic involving love-hate, disappointment, regret and guilt will last between them for years on end.

6. Facts and representations – histories of the Vietnam war

Finding the missing persons of the Vietnam war went hand in hand with finding the truth about what happened, as opposed to the dominant discourse of the American authorities presenting, at the time, a skewed official version of events. This type of breadcrumbs refer to historical narratives, which may be a faithful mirror of events, or less so, in popular views among literates of the sixties, who disbelieved the adequacy of narrative forms to uncover historical truth, because of their prosaic and ideologized nature that was seen as incompatible with the exactness and reliability of something scientific (WHITE, 1995, p. 105-8). The narratives that they were referring to meant mostly mainstream, official histories. The difference between truth and a narrative of it was defined by Linda Hutcheon as one between "events" and their mere representations, i.e. "facts" (HUTCHEON, 1995, p. 87-90). These discussions find a very eloquent illustration in the contrast between how things happened and how they were presented by the U.S. government in the case of the Vietnam war.

Suzy True, the radio show producer and presenter, is the daughter of a Vietnamese mother and a MIA American Marine, and her initial motivation and motto for her broadcast was the question related to what happened to her father. Starting from it, she would listen to the stories of veterans, providing an arena for their tales and discontent. She even caravans to various parts of the continent to collect their stories live. By replacing one coherent narrative of the officials with snippets of stories, this time individual rather than belonging to the state or government, what she picks up, the fragments and pieces, seem an attempt to dodge the dilemma mentioned above, as these narratives come from different sources and are thus

fragmented, the result standing more chances of resembling events rather than facts, because they are double-checking on one another. She seems to be hoping for the bits or chunks of lives sourcing from so many to make up a more truthful whole than a premeditated one of a single source. Also, the live reportage, as a form of communication, and the spontaneity of the interviews could ensure more accuracy and validity to the testimonies.

Suzy retrieves portions of the happenings that no one wants to discuss, becoming “the spokesperson for the silent generation – those who went, were lied to, lost, came home, were spit on, and never said a word”, the “voice of the voiceless”, “a connector in a world where connections had been severed” (MARTIN, 2018, p. 101). The Silent Generation were people born between 1928 and 1945, who, culturally, could be described as conformists, “keeping their heads down”, “working hard”, “playing it safe”, “working within the system” and being frugal, a behavior shaped by the hardships of the Great Depression and WWII (Silent Generation, 2025, *Wikipedia*). The Silents, therefore, would not have asked questions no matter how suspicious or untenable the situation of the Vietnam war might have gotten, holding on to their “stoic silence” (MARTIN, 2018, p. 102). However, “by the mid-sixties, the failures in Vietnam were evident. The prestige of America was declining; its heroic role as slayer of police states was being questioned” (STONE, 2007, p. 169), which later determined many to conclude that “the Vietnam War consumed the vital energy of the nation, degraded the honor of its stand against the hateful ideologies of the twentieth century, and used up the lives of its youth”; it was a “crime” of history and a “blunder” (*ibidem*, p. 206). The 1971 Pentagon Papers represented a “public exposure of a long history of public lies, deception, and treaty breaking” which the Silents did not dare discuss (APPY AND BLOOM, 2001, p. 53).

Suzy, then, appears to ensure the continuity between events and the way in which they are represented, in both personal and group narratives. She is the binder of pieces of a puzzle, which may contribute to a more accurate picture of occurrences. Personally, she is a provider of closure, and, politically, she is an activist, unveiling conspiracies and governmental shams. Also, this story-telling has the function of healing trauma: “Healing comes in both the telling and the hearing. Maybe that is Suzy’s greatest contribution.” (MARTIN, 2018, p. 105) Making sure the missing breadcrumbs are filled in ensures continuity, sense-making, clarification and thus a bigger picture or, at least, in cases in which the information is still missing, a connection with the others, human touch and a feeling of being part of a community, and, through all of these, a pacifying therapeutic effect.

Joseph’s acknowledgement as to how the war was lets Allie know that he returned a different man from the one who had left, with a lot of disappointment in his own country government and bottled-up anger. He suffers from shell shock, disliking loud and sudden noises and surprises, he experiences night terrors and, when these are bad, he would attack the person next to him. After the reopening of Allie’s restaurant, as Suzy comes to film and interview him, some ugly truths come to light as to the government’s cover-up, as she asks him “What was it like to be sitting in Laos when the president declared that the United States had no active service personnel inside Laos?” (*ibidem*, p. 238). He tells the audience about the time when he was spat on upon his return from the military, as the nation no longer wanted war and despised the partakers. Joseph mostly appears as a war hero as a result of the coverage, with the show and the diner having huge popularity already, increased by his story and participation. However, throughout the filming days, Suzy’s team stumbles upon some documents showing that Joseph was in hiding during the war, struggling with drug addiction, and he is exposed as “the greatest soldier of fraud in the history of modern media” on live television (*ibidem*, p. 248). He runs away for a year, retiring to the countryside, helping a young couple with their winery business while hiding his identity, until a published photo discloses his location to Allie, and she comes to get him back. Once returned to his life to Florida, he pursues two men sent by Pedro to threaten Catalina, and kills them subsequent to a car crash in which all of them are involved.

He is put on trial for manslaughter, but in Court, as Bobby testifies for him as a character witness, his brother confesses to a enormity that shocks everybody: Joseph has secretly taken his place when he was drafted, and won all the medals that Bobby then used to impress the public into electing him senator, whereas the drug addict was in fact Bobby, retired under Jo-Jo's name. Bobby has stolen his identity, fiancé and merits, leaving him instead with his own shameful existence to own. After Bobby's confession in Court, Joseph has a heart attack, and remembers, in his almost unconscious state, the way his mother asked for him to get another chance to feel the rain, on the beach the day he offered to her to take Bobby's place, and a storm became a downpour. While struggling for his life, Joseph has the same feeling of being washed over by rain, as if something cracks in the "dry riverbed" that he is, and "trickles" (*ibidem*, p. 300).

There are a few fraud stories or histories unfolding in parallel, which Suzy's show uncovers half-way, only for them to be elucidated sometime after, on the occasion of the dramatic events that get Joseph to trial. The smokescreens kept up by the officials regarding the war in Vietnam have a mirror deception in the swapped lives of the two brothers. The reason why Joseph prefers to leave the live show and withstand public contempt, instead of telling the truth to clear his name and prove he is indeed a war hero, is to avoid exposing Bobby and destroying his new and prosperous life. He takes the public hatred and scorn and keeps quiet, still protecting his brother. One more aspect that comes to the fore is how Suzy's father, whose fate she has always wondered about, was in fact the pilot who saved Joseph, coming after him where his government had refused to go. After their escape, the pilot is hurt and dies, Joseph carrying him for days on end in a failed attempt to bring his body home. After he comes back to Florida almost a year later from his live public exposure, the protagonist shows Suzy one of the man's wartime identity plates, and the other is retrieved from his very grave in Vietnam, where Joseph subsequently takes the broadcast host; besides this dog tag, he has a bullet in his stomach that went through the pilot's body while Jo-Jo was carrying him, and then into him, which the doctors take out while Joseph is in hospital after his heart attack. The mirroring deceits on a macro and micro levels, on worldwide and individual planes, find their resolution and conclusion.

When Joseph looks into Bobby's eyes while the latter is on the stand confessing, he can see his brother in them for the first time since their childhood, in a sort of emotional bonding trail of breadcrumbs. The closure shows how their lives were intertwined – the two brothers and Suzy's. Had there not been a photo in the papers of the couple Joseph helped and their winery, where, in the background, Allie could see the familiar gardener whose insulin tube hung from his pocket, she would not have found Joseph after almost a year from his disappearance. This photographic breadcrumb started the exposure of the actual truth. Suzy's father's US army dog tags prove the protagonist's story, just as Bobby's reading of and access to classified documents from his position of a senator allows him to back up both his lie (as he was able to assume the other's deeds and know them in detail as to declaredly be able to make them his own) and his confession. The parallel sets of events and counterfeit stories of them have been brought to light. Treacherous breadcrumbs – the official documents found by Suzy's people to unmask Joseph's alleged lie – are the ones we are left to initially believe, as we have already been told that Suzy has her reliable sources in the military, so a trick is being played on us, the readers, for a while, as well. One other significant breadcrumb clarified only as late as this point in the story is the Zippo lighter (used at the beginning as a misleading hint as to the protagonist possibly being Pedro), which actually belonged to Suzy's father, and which Joseph has kept as a reminder of him, and of his own mother's words – "SEND DOWN THE RAIN" – which he had engraved on it as a "tether to hope" (*ibidem*, p. 326). The object of the lighter reunites in it two personalities that remind Joseph that there is good in the world, sometimes against all odds and logic.

7. Detective work

As Joseph initially reunites with Allie, and she takes him to cash in her allegedly late husband Jake Gibson's life insurance policy, at the meeting with the manager of the insurance company she is shocked to discover that the policy was canceled. Joseph starts an informal investigation and finds out that Gibson faked his own death. He had indeed purchased a policy with Allie, then transferred ownership for it (while still letting Allie pay the premiums) to – Joseph suspects – his first wife.

In order to see what has happened, Joseph starts digging for evidence. From his brother, now senator Bobby, he obtains some bits of satellite footage and others taken by a secret agency functioning on the premises, which show Jake jump from the moving truck before it exploded into a jeep driven by someone else, whom it is impossible to make out from the video. This is the reason why Joseph's dog, Rosco, which he and Allie took at the scene of the accident, found Jake's cane in a perfect state. In an attempt to squeeze some more information, Jo-Jo also goes back to the insurance company manager, to ask him for the whole truth. Given that both have served on the warfront, out of sympathy, the manager lets him have some additional papers, which show the transfer of address for the policy to a location in North Carolina, within an hour's drive from Joseph's own cabin, which prompts a trip back to his place. The scraps of information bringing them closer to the truth are detective work breadcrumbs.

As they advance with the mileage, he tells Allie the story of his life after coming back from Vietnam. He has divided it into stages, and lets her know that he has been watching over her the whole time. The reason why he had not stepped in to claim her back was his self-loathing and belief that he was not good enough for her, having experienced anger and violent fits from time to time, which made him beat up anybody who crossed his path and happened to make a mistake. The surveillance that he performs on Allie is a sort of detective work itself, because it means interpreting her state from what he sees sporadically, in a fractured way. From one single scene he has learnt how to read and attach a whole context correctly, which resembles what he does when he draws his sketches. This re-composition is about noticing the relevant details from a snapshot type of view, assembling them correctly so as to render a pertinent broader vision. He is good at working out puzzles because of his training, and someone's life history may become such a puzzle to be recomposed – Allie's life course, as well as his own, which is why he makes up a continuum from stages in his life that he calls after the main preoccupation or chief value governing his existence then: the "Peeping Tom Period" (*ibidem*, p. 158), his "Fighting Period" (*ibidem*, p. 159) of illegal underground matches and smuggling guns, his five-year "Prison Period" for hurting someone in a fight, the "Womanizing Period" (*ibidem*, p. 161), the "Boozing Period" when he gets depressed realizing he has pangs of violent outbursts, all intermittent with doing business successfully, such as with ecological toilets and others.

8. (Re)building lives

The deserted carnival remnants that Joseph drives Allie to, which lie around on an abandoned place near the highway, are described as a "quiet world [...] frozen in time, just waiting for someone to throw the switch and jump [...] [it] back to life again" (*ibidem*, p. 194). As he shares his thoughts with his youth sweetheart, this small universe is likened by Jo-Jo with both of them, as well as himself. When he says that the place is like them, she reacts, jokingly, by asking if what he means is "old and decrepit", and receives the answer that his contention was that both they and the carnival were meant for something more and better than what they received, but when the plug got pulled, symbolically, on life, by war, everything became "dead and cold to the touch" (*ibidem*). He adds that parts of him, at least, have suffered

the same treatment, and here we can think of his broken heart – in the literal sense (but also figuratively) – which is no longer functioning properly (again literally and symbolically). He likens himself to one of the horses stuck on a rail, in the way in which he feels compelled to return to his isolated cabin because he seems to know nothing else any longer. When “something pulled the plug” on everyone and everything, they all remained suspended in time in a deserted place just like the carnival, waiting to be revived (*ibidem*, p. 195).

After all these explanations and lyrical comments, it becomes quite plain that the mending of the carnival with its rides equals the fixing of their broken lives so that they all become more-than-merely-functional, namely managing to live a fulfilling life again. The merry-go-round work is them attempting to put their lives back on track and experience happiness again instead of solely surviving. Along with the carnival, they are also going to reconstruct and reopen the restaurant with the help of Catalina and her brother and cousins, who ask for Joseph’s help right after this discussion once again, as if fate were putting them together. The restaurant will feature a mixture of Mexican and seafood, as if both Allie and Catalina were representing themselves and their core identities in the food, while the Mexican men are the ones putting together the whole wiring, plumbing and heavy parts of the actual construction, in this way also making part of themselves reflect in the reconstruction as well. The vacuum cleaner displayed at the entrance as a symbol of the past and the beginnings of the locale and its history is kept, new lighting being resorted to in order to bring it out, so as to show that the roots are there, remembered, cherished and honored. What is more, Allie has kept Joseph’s old ’67 Corvette, which he also restores and gets running. The car is a symbol of him, of his passion for engines and repairing things, as well as of their love, as it was a present from him to Allie in their youth, and the vehicle of freedom, of the high-speed escapades celebrating their love. Because it has a lot to do with emotionality (being able to feel, as well as the most intense feelings he has had), the rush given by them two sitting in the Corvette singing old songs, in the present, at this third stage of their lives, jolts his heart, and he senses that “A once-dead part of my heart came alive in that moment. It was pumping again.” (*ibidem*, p. 224) However, he knows that the rush announces bad news as far as his health is concerned as well, since the pain in his chest has intensified lately.

Hence, the three-pronged resuscitation of old objects has to do with a desire to revive the old world, but in a new form. It is a wish to retrieve the positive feelings of a time when life had meaning and could make one happy. Besides being a puzzle, it is a case of breadcrumbs because it involves going back on a trail into the past in order to recuperate some things lost on that path, and this journey is kept up and guided through the intermediary of the traces of the past that it provides – surviving, enduring items such as the ones the characters are reassembling. The objects involved are levers that allow one to access states of mind and well-being. They are also part of who they are, so their reconstruction equals a repair of dismantled parts of themselves. This is the main reason why this rebuilding is so important, because it means a rebuilding of self.

9. Conclusions

We have looked into *Send Down the Rain*, Charles Martin’s novel, at what we have named breadcrumbs or cues that we can follow and need to pay attention to in order to compose and retrieve meaning. The abundant use of them in the beginning draws our attention to their existence, as well as to the notable fact that they can be used to support a reading as well as dismantle it, to both help and confuse us. This double-edged reality urges the need for heightened attention to them and has triggered the lens of this analysis.

The paper has dealt with the whole variety of these breadcrumbs. Some of the simplest have been put together in a section, and pertain to the category of concrete, material ones.

Others have a higher degree of profundity and have engendered a more complex perusal, in separate sections.

An aspect that is worth noting is that the deceitful breadcrumbs are saved even for the last pages of the book, and have the ability to surprise us even in the most advanced stages of the reading. An example would be the Zippo brass lighter, surprising through its resilience from the first to the last pages of the story. Some others are produced on the way to create the trail of meaning and provide evidence – Suzy’s father’s dog tags, the bullet having penetrated two men’s bodies – and we may notice the preoccupation of the narrator for their continuous creation. Last but not least, what wins Joseph his freedom is, in part, his impressive speech on love at the end, which determines the judge to overrule the jury’s conviction and set him free. This discourse is an apology of love as the ultimate lesson the protagonist has drawn from all the violence and deceit of war, and not only, which he has witnessed in his life. It is in this sense, over and above any romantic other, that Charles Martin’s novel is a love story.

BIBLIOGRAPHY

- APPY, Christian and BLOOM, Alexander, “Vietnam War Mythology and the Rise of Public Cynicism” in Bloom, Alexander (Ed.), *Long Time Gone: Sixties America then and Now*, Oxford: Oxford University Press, 2001, p. 47-73
- breadcrumb, noun (n.a.), on *Merriam-Webster.com Dictionary*, retrieved July 31, 2025, 4:15 p.m., from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/breadcrumb>, n.d.
- HUTCHEON, Linda, “Historiographic Metafiction”, in Currie, Mark (Ed.), *Metafiction*, London: Longman, 1995, p. 71-91
- MARTIN, Charles, *Send Down the Rain*, Nashville: Thomas Nelson, 2018
- Silent Generation, on *Wikipedia*, retrieved July 23, 2025, 5:30 p.m., from https://en.wikipedia.org/wiki/Silent_Generation, 2025, July 13
- STONE, Robert, *Prime Green: Remembering the Sixties*, New York: HarperCollins, 2007
- WHITE, Hayden, “The Question of Narrative in Contemporary Historical Theory”, in Currie, Mark (Ed.), *Metafiction*, London: Longman, 1995, p. 104-141

**PAST PERFECT AND PRESENT NOSTALGIA:
HISTORY AND MEMORY IN JULIAN BARNES'
*ENGLAND, ENGLAND***

**LE PLUS-QUE-PARFAIT ET LA NOSTALGIE PRÉSENTE :
HISTOIRE ET MÉMOIRE DANS *ENGLAND, ENGLAND* DE
JULIAN BARNES**

**TRECUTUL PERFECT ȘI NOSTALGIA PREZENTĂ:
ISTORIE ȘI MEMORIE ÎN *ENGLAND, ENGLAND* DE
JULIAN BARNES**

Corina FÖLDI, PhD

“Vasile Goldiș” Western University of Arad

corina.foldi@gmail.com

Abstract

*Particularly bent upon the inquiry concerning the (re)presentation of the past through the lenses of history and memory, through an analytical approach, the paper aims at determining the composite elements of identity formation as conveyed by Julian Barnes in *England, England*. Standing as a literary exploration of England's past and cultural heritage, the novel deconstructs the notion of history as debating questions regarding authenticity and of memory as recollection of events encompassing values and traits. Thus, the imprint of memory and viability of history become firsthand instances in the debate regarding the notion of identity within the context of nationalism.*

Résumé

*Particulièrement axé sur l'enquête concernant la (re)présentation du passé à travers les prismes de l'histoire et de la mémoire, à travers une approche analytique, cet article vise à déterminer les éléments composites de la formation de l'identité tels que véhiculés par Julian Barnes dans *England, England*. S'affirmant comme une exploration littéraire du passé de l'Angleterre et de son patrimoine culturel, le roman déconstruit la notion d'histoire en soulevant des questions concernant l'authenticité et de mémoire comme recollection d'événements englobant des valeurs et des traits. Ainsi, l'empreinte de la mémoire et la viabilité de l'histoire deviennent des éléments de premier plan dans le débat concernant la notion d'identité dans le contexte du nationalisme.*

Rezumat

*Focalizat în mod deosebit asupra cercetării (re)prezentării trecutului prin prisma istoriei și memoriei, printr-o abordare analitică, acest articol își propune să determine elementele composite ale formării identității așa cum sunt prezentate de Julian Barnes în *England, England*. Afirmăția sa ca o explorare literară a trecutului Angliei și a patrimoniului său cultural, romanul deconstruiește noțiunea de istorie prin întrebări referitoare la*

autenticitate și de memorie ca reamintire a evenimentelor ce cuprind valori și trăsături. Astfel, amprenta memoriei și viabilitatea istoriei devin exemple direct implicate în dezbateră referitoare la noțiunea de identitate în contextul naționalismului.

Keywords: *Englishness; identity; history; Julian Barnes; memory;*

Mots-clés: *Anglaisité; identité; histoire; Julian Barnes; mémoire;*

Cuvinte-cheie: *anglicitate; identitate; istorie; Julian Barnes; memorie;*

National identities are constructed by the “narrative of the nation” (HALL, 293). These narratives are ascribed into national histories, media, literature and popular culture. Furthermore, according to Stuart Hall they also: “provide a set of stories, images, landscapes, scenarios, historical events, national symbols and rituals which stand for, or represent, the shared experiences, sorrows, and triumphs and disasters which give meaning to a nation” (293). As members of such an “imagined community”, the individuals are offered a sense of significance through the connection of everyday life with national destiny which not only predated but also will outlive the individual. The premise according to which the process of forging national identity is dependent upon the construction of the nation’s common history, brings forth into the paradigm the approach towards history (it’s authenticity) and memory (in terms of reliability). The question under analysis within this paper regards not ‘what’ but ‘how’ we remember the past (both in terms of personal choice and social construct) and ‘which’ (events) related to the degree we can rely on our memories. Thus, the purpose here is to determine, through the lenses of Julian Barnes, the way in which these two elements impact the manner in which one creates his/her sense of self, and of English identity, specifically.

Throughout his work Julian Barnes has continuously broken down through postmodern stylistical means previously established norms upon concepts regarding truth, history and knowledge. In this respect, *England, England* stands as a seminal work upon this concern. Thus, through his enterprise of raising questions upon the notion of cultural traditions and historical authenticity the author underlines the incompleteness within the construct of history. Not only that, but also upon certain misconceptions regarding its influence and the way we seize the past in order to keep up with present requirements.

Julian Barnes (de)constructs the notion of national identity around two major issues: unreliability of memory and the authenticity of history. In order to accurately debate upon the two issues, the core of the paper is targeted at the following question: what kind of identity do we derive out of membership within a nation or community? This aspect further leads to the inquiry of the binary relationship between individual identity and collective identity constructed upon the pillars of the following concepts: national identity, history and memory. The investigation of the manner in which one can use the lenses of the social reality chosen and portrayed by the author stands of great value in order to understand part of the present concerns regarding the notion of Englishness as a social construct. The aforementioned triad (nationalism, history, memory) stands as an edifice upon which the plot and the characters have been built, driving this particular paper to address the way in which the concept of identity molds under the shadows of both memory and history.

Through a deconstructive approach to the notion of Englishness, Barnes questioned the reliability of history and memory, at both individual and collective levels. Immersing in the causes and effects of re-branding a nation, the novel echoed the much-debated New Labour

project and Tony Blair's dictum of "cool Britannia". Barnes extrapolated Blair's project through the employment of Englishness as a marketable brand. Conceived as a satire, Julian Barnes' novel unravels indoctrinated perspectives on the notion of Englishness through a wide array of postmodern literary techniques: juxtaposition of perspectives, use of scepticism and irony. Historical authenticity is a pivotal aspect of Barnes' novel. Its close connection with memory upholds the construction of collective identity and disrupts it as it is based on self-deception, manipulation and selective amnesia. Considered as an important work in the realm of literary exploration of England's past, its cultural memory and hence, of its national identity, one of the main concerns upon which Barnes specifically bends upon in *England, England* is the extent to which people can really know and understand the essence of their past collectively, and the degree to which they can relate to it at an individual level.

Unreliability of memory in this book comes from the fact that memories are reshaped instances construed with the purpose of coping with the present. They are bent and twisted to such degree that they become "artfully arranged lies" (EE: 6). Within the challenging relationship between history and memory, in investigating its theoretical levels Raul Ricoeur's *Memory, History, Forgetting* stands as a seminal piece. Already having addressed the subject of historical research in his other works, what distinguished his approach is the question regarding the level of dependency between history and memory.

In the spirit of Husserlian phenomenology, the author structures the problematic of memory, by raising 2 questions: "Of what are there memories?" and "Whose memory is it?". In this contingency, memory is divided into two categories: as pathos (regarding memories which 'pop' into one's head) or as recollection (regarding memory as the object of search). On the question regarding the faithfulness of the past, the issue of the imagination comes forth. Here, in this dialectic, the representation of the past seems to consist in the form of the imagination (images which can be quasi visual or auditory). Due to the fact that memory has been considered the province of imagination, it has been throughout time, especially in the treatises of Pascal and Spinoza, treated with suspicion. In this sense, imagination pertains to the realm of the fantastic, unreal, utopian, whereas memory stands as the temporal mark of the 'thing remembered'.

In his endeavour to structure the layers of the aspect of memory, Paul Ricoeur traces it back to its Greek origins, and places it under two main theories: the Platonic Theory, and the Aristotelian Theory. The Platonic Theory regards the presence of the absent thing and debates the problematic of the acquisition of the imprint (which later falls under the representation of falsehood, of imitations and of the simulacrum). In a passage from *Theaetetus*, with the metaphor of the block of wax representing our souls, Plato emphasizes how, and what kind of memories remain into it: "now I want you to suppose, for the sake of the argument, that we have in our souls a block of wax, larger in one person, smaller in the other, and a pure wax in one case, dirtier in another; in some men rather hard, in others rather soft, while in some it is of just the proper consistency [...] We make impressions upon this of everything we wish to remember among the things we have seen or heard or thought of ourselves; we hold the wax under our perceptions and thoughts and take a stamp from them, in the way in which we take the imprints of signet rings. Whatever is impressed upon the wax we remember and know so long as the image remains in the wax; whatever is obliterated or cannot be impressed, we forget and do not know". (9)

Furthermore, Paul Ricoeur draws attention upon two important factors: the moment of acquisition of knowledge and the moment of the acquisition of the imprint. Thus pertaining to the sphere of the imprint, he highlights the fact that for Socrates, true opinion assimilates to an exact fit to the imprint into the soul, whereas a false opinion would create a bad match, creating false memories, and he mentions that: "now, when the perception is present to one of the

imprints but not the other, when the mind applies the imprint of the absent perception to the perception that is present, the mind is deceived in every such instance” (9).

On the opposite side, the Aristotelian Theory is centred around the representation of a thing formerly perceived, acquired or learned. Thus, in this case the emphasis falls upon the evocation of an external cause, upon how exactly (or who) was the imprint made. Within this particular theory, memory stands clearly apart from recollection, for the perception towards it is as an affection (*pathos*). Two primary characteristics come into view: one details the declarative attribute of memory where the emphasis falls on sensation or perception under the authority of ordinary language and the other debates upon the mark of anteriority, of the before and after, highlighting the presence of the absent and of the introduction of Otherness: “a drawing of an animal can be perceived as either a simple image on a support, or as a copy, hence it can be regarded as two things: itself and the representation of something else” (14).

This particular metaphor, of the drawing, invokes, according to Paul Ricoeur, movements, which at its turn calls upon the existence of an external cause (someone or something has made the imprint). Within this standing, the issue of resemblance (considered an internal factor) surfaces, which in conjunction with stimulation (considered an external factor), represents, according to Paul Ricoeur “the crux of entire problematic of memory” (17).

In establishing the distinguishing features between memory and imagination, the pursue for truthfulness becomes the driving force. Consequently, memory becomes the active search for truth. In this respect, this particular investigation exposes itself to peril, due to the interference of imagination (under the form of desire). As described by Ricoeur, it is at this point where the problem of distortion emerges, creating an impassibility in distinguishing truth from fantasy.

However, even in his scenario, as stressed by the author, memory remains the only resource and connection with the past. In a comparative approach with *England, England*, striking from the pages of the book is the fact that the author evokes the standing of memories as the opposite of a source of knowledge. Here they appear to be constantly reshaped instances created as a coping mechanism. This image spurs out from the very first pages of the book when the author describes Martha’s first memory as making the Countries of England jigsaw puzzle with the help of her mother: “her first memory, her first artfully, innocently arranged lie” (EE, 6).

Hence, we can observe that through the process of inquiry and examination of her past, she tries to establish both meaning to her questions and a sense of stability in order to find her true self. The matter of subjective truth here, stands as nothing else than a vehicle towards an endeavour to back up present needs, and hence making the question whether that particular image is truthful or not secondary. Self-deception in this case made the engine of recollection a foe friend in character building, having as result isolation and lack of belonging: “It was like a country remembering its history: the past was never just the past, it was what made the present able to live with itself” (6).

The bridge between memory and history, relevant for *England, England* stands upon the following premise: “the past is crystallized into precious moments selected by memory, but also by forgetting and by desire’s distortions and reorganizations” (HUTCHEON, 199). In this respect, as a point of departure, a turn towards historical fiction and historiographic theory must be made. In a postmodernist key, the process of writing history has been regarded as operating with processes both of relativization and re-interpretation of the past. Consequently, the purpose of national historiographic narratives (under examination here) stands as delivering images echoing an ideal collective identity and a coherent collective memory with the aim of creating meaning, meaning towards the present and an anticipated future.

The notion of self-hood under the lenses of postmodernity further deepens the concept of nation and its ties with identity. Mike Featherstone underlines an important aspect of this

contingency, namely the position occupied by history in the triad nation, identity and culture. Postmodernism being regarded as “the end of history” marks the end of our awareness of history as a unitary process. Featherstone emphasizes not only that a greater awareness of the plurality of history emerged but also on the fact that there is no unitary privileged history, only different histories (88). As such, the notion of a single, linear, explanatory history has been lost in the wake of the global developments and processes which tied together the individual histories of particular nation states.

Furthermore, Jerome de Groot particularly bents upon the stance of postmodern theories regarding the perception of historical concepts. A particular point of interest converges towards the examination of way in which contemporary society understands and narrates the past both through the lenses of books and cinematographic descriptions of events from the past. In highlighting the relationship between history and fiction, de Groot emphasizes on the connection between the past and the imaginary and on the manner in which historical fiction embodies elements of historicity and historiography.

Jerome de Groot mentions that the techniques of postmodernism became the techniques of approaching the modern historical novel, questioning thus the very nature of narrative legitimacy and undermining any kind of authority (10). Furthermore, according to the author, some fictions, even though regarded as unrealistic due to their fictive elements, as long as they create a fertile environment regarding debates upon the past, identities, and historical authority, their contribution towards the historical imaginary becomes undisputed.

Hence, as it has been argued, these types of fictions allow the development of new ways of thinking the historical apprehensions, thus leading towards a holistic understanding of history by attributing a new and wide array of meanings regarding the writings about the past. Relevant in approaching *England, England*, from the findings of de Groot is the fact that the importance of these particular fictions rests upon the fact that it initiates two major standpoints. One concerns the fact that this kind of historical imaginary, in a pedagogical key, allows a profound understanding of historical events. The other concerns the fact that they allow the creation of new modes of thinking over the representational process of history through the fact that they offer to the reader certain tools in accurately understanding the whole process of perceiving the past. Thus, what is represented in these fictions must not necessarily be regarded as history, but as a way of understanding the past.

Moreover, John Brannigan in his article *History, Power and Politics in the Literary Artefact*: New Historicism mentions that there has been a particular interest in the late 1970s and early 1980s from the part of the literary critics towards the relationship between literature and history, in the sense that they were especially interested in the way in which literature “reflected, shaped and represented history” (WOLFREYS, 169). In this context it strikes out the fact that: “new historicism approached the relationship between text and context with an urgent attention to the political ramifications of literary interpretation. In the eyes of new historicist critics, texts of all kinds are vehicles of politics insofar as texts mediate between the fabric of social, political and cultural formations” (169).

Having as standpoint these theoretical perspectives in approaching *England, England* as a postmodern historiographic metafiction, a Christian Albrechts mentions that: “Julian Barnes’ *England, England* is a brilliant satire and a beautiful piece of postmodern historiographic metafiction, as Barnes exposes that history is no account of past reality but a cultural construct that tries to give historical continuity to the present and allows the legitimization of national identities. In his novel Barnes reveals the constructedness of identities on collective and individual levels and exhibits how collective identity constructs can be instrumentalized to exploit the ignorance of tourists” (5)

Within the engagement of the instrumentalization of history in *England, England*, one of the major issues was crystallized under the question of selection. The book canvasses it in

in several shapes: Martha's approach towards her memories, the approach towards historical events in school and the list of Quintessences.

To this end, Christine Pristash in *Englishness: Traditional and Alternative conceptions of English National Identity* mention that: "this psychological need for creating a personal history by treating the past as a selective filtering system, serves as a metaphor for the way in which a nation can mine its history to uphold a specific ideological view" (9). Coupled with Linda Hutcheon's statement mentioned previously we are able to observe the link between selection and forgetting, materialized into the stance of "selective amnesia". The position of Martha's approach towards her memories has already been discussed, arriving to the conclusion that it was a lead towards an artificial construction of the self.

Further on, we can observe that the process of selection was also visible through the teaching methods that Martha was exposed at school.

55 BC (clap clap) Roman Invasion
1066 (clap clap) Battle of Hastings
1215 (clap clap) Magna Carta
1512 (clap clap) Henry the Eighth (clap clap) Defender of Faith
(11)

History lessons were depicted as nothing more than a filtering system of England's key moments. Consequently, the logical inference is that through the manipulation of history and the evasion of events (which might shatter the construction of a desired national narrative), an artificial sense of collective identity prevailed. In the same manner, not only the List of Quintessences but also the whole Theme Park upholds the same stance. In this respect we observe that throughout the book, the people in charge with the creation of England's replica made use of England's glorious past in order to succeed with their project by exploiting the ignorance of tourists and appealing to their sense of former selves.

Throughout the book Martha was presented as a metaphor of England's fate, her fate becoming a reflection of England's. Consequently, the parallel which has been built here echoes not only the bond between individual and collective memory, but also the consequences of the conscious or unconscious manipulation as a coping mechanism.

On this premise, due to the whole process of inventing details, changing and omitting past events, we can observe through her and her return to the rural life (described in the last part of the book), to an Old England who "had lost its history, and therefore -since memory is identity- it had lost all sense of self" (251) the rough repercussions of self-deception. Thus, her loss of self-portrayed by having the same questions about her identity as she did in the earlier part of her life paralleled with the theme park's failure to address the core values of Englishness points out to the prevalence of a feeling of being out of place. Disruption, fragmentation and lack of unity becoming the standard.

Consequently, under these lenses of approach towards the past through a selective system of the memory, several questions were signalled, namely: on an individual level; which moments do we wish to select that could reflect our identity?, and at a collective level: what is the importance of the images/ideas that we are being served? (the book explores at length the issue of the way in which history is presented to children in school). Both questions converge towards the inquiry regarding which aspects are relevant to one's identity and which are not. In the case in which, as illustrated by Barnes, the process of selection proves to be deficient and lacks in an objective perspective about the past, the issue of cultural heritage in shaping one's identity, stands as nothing else but a fraud, upholding a false sense of identity without any kind of standing in the face of reality.

Furthermore, the aspect of reliance upon a certain image of a former self without actually coping with present circumstances and needs, presented in the book, reflects what Kumar Krishan calls “a backward looking version of cultural Englishness” (119) from the part of the English people and he mentions that: “The English, having for so long resolutely refused to consider themselves as a nation or to define their sense of nationhood, find themselves having to begin from scratch. All nations are, to a degree, invented, but the novelty of England’s enterprise is startling and is bound to make the task especially hard. All that the English can rely call upon is the highly selective, partly nostalgic and backward-looking version of ‘cultural Englishness’ elaborated in the late nineteenth century and continued into the next” (119).

This particular idea points towards the fact that after the fall of the British Empire, the influx of ethnic and cultural diversity, the adherence to the European Community’s values and the dynamics of a world governed by mobility and globalization, the English people should have renegotiated their core values according to the emerging norms. This endeavour proved to be partly successful, since as Jeremy Paxman underlined, the new approaches among the English people presented symptoms of a nostalgia towards their former days of greatness and a reminiscence of superiority considering the fact that they usually defined themselves in contrast to the rest of the people (Europe, Scotland, etc.) (75)

On the case of collective memory, Vera Nünning in *The Invention of Cultural Traditions: The Construction and Deconstruction of Englishness and Authenticity in Julian Barnes' England, England* stresses that “one of the major functions of a nation’s collective memory lies in its importance for forging its national identity” (73). In this respect it is obvious that history in the construct of a nation functions as a pillar of selected glorified images and events with the scope of strengthening a certain sense of identity for the community. With these lenses the passages from the book reflective of this aspect are: “knowledge of history is not the foundation of a national identity” (EE, 82) and Dr Max’s (*The Project’s Historian*) opinion that “no true historian believes non-interpretation to be possible” (151). Dr Max “doubts the possibility of true knowledge about the past” (151), thus the assumption that history is nothing more than a cultural construct legitimizing certain aspects within the realm of national identity stands undisputed.

Furthermore, in this respect, Christine Pristash mentions the fact that “Barnes is talking about the contingency of national identity, the way in which its definition is arbitrarily and dependent on the ideological need of a particular time” (10). Therefore, underlying the specific phrasing of ‘the particular need of a particular time’ the prospect that past endeavours not always justify or fulfil present needs comes to light. Barnes’ portrayal of Martha towards the end of the book as finding a dried oak leaf collected when her father left and finding herself in the situation in which she could not remember the reasons for which she kept it, stands as a perfect illustration of this matter. The following passage from the book perfectly illustrates this matter: “She must have picked it up, all those years ago, and kept it for a specific purpose: to remind herself, on just such a day as this, of just such a day as that. Except, what was the day? The prompt did not work: no memory of joy, success or simple content returned [...]” (247)

In the same fashion it shows that the collective memory of a nation fails in rendering a targeted meaning and thus is prone to re-interpretation in order to meet present needs. *England, England* specifically circles around this aspect raising a question regarding the degree to which the sense of belonging and identity might be recollected from the past.

The distinctly stated passage within the last pages of the book “Old England has lost its history and therefore- since memory is identity- has lost all sense of self” (251), drives Vera Nünning’s perception that “one of the major functions of a nation’s collective memory lies in its importance for forging its national identity” (73) to gain weight within the contingency of the Theme Park. Consequently, what prevails in this aspect is that the existence and success of the Theme Park, with its bent sense of reality and interpretation of history according to its

makers' biased sense of Englishness, impelled history to fulfil the function of a tool. As it turned out what it managed to maintain was an artificial sense of identity, void of any essence as it was constructed upon a superficial set of values without any kind of standing.

On this issue, Dr Max, again, stands as the voice debating upon the essence of authenticity of history as he mentions that: "We may choose to freeze a moment and say that it all 'began' then, but as an historian I have to tell you that such labelling is intellectually indefensible. What we are looking at is almost always a replica, if that is the locally fashionable term, of something earlier. There is no prime moment..." (116). Hence, the assumption that everything the characters imagined about themselves as individuals or even as a nation relied on nothing more than a substitute stands as viable. They did not recollect a certain event but an idea of it, a replica, which they moulded and changed in order to fit their needs and desires. Therefore, the logical premise would be that they chose to believe a substitute because it offered a present satisfaction.

In this respect it appears that Martha interprets her memories and events from her past in such a way as to lead her to a certain demand and the tourists prove to be satisfied with the theme park due to the fact that it managed to offer them a glorified feeling of their former selves. In this light, considering the fact that the role of the Theme Park was to be a substitute fulfilling a need for reassurance, Robert Colls in *Identity of England* draws attention upon Nietzsche's concept according to which we all manifest a desire for "a past from which one would wish to have descended" (136). On this note, it is obvious that the driving force of the Project, as argued by Dr Max, was to exploit England's most valuable features, its "great age, history and wisdom" (EE, 41). Therefore, by focusing solely upon a certain aspect of their past and disregarding other elements comprising it such as: legacy of imperialism and colonialism on the one side and "the famous love of liberty and pride on Anglo Saxon democratical institutions" (NÜNNING, 74) on the other, was solely with the end of preserving a national sense of identity which has long been shattered.

Moreover, through the view of Betsabe Navarro Romero, we are signaled the parallelism between Blair's and Pitman's idealism on forging a nation through their projects, 'Cool Britannia' and respectively, *England, England*. The desire of creating a faultless nation, one which is "everything you imagine England to be, but more convenient, cleaner, friendlier and more efficient" (EE, 184), stresses upon the unreliability of the process of reinterpretation on account of manipulation. Consequently, in terms of repercussions, side effects of this approach were experienced through a state of dissatisfaction and unhappiness, seemingly bordering on disintegration and isolation from the world. (ROMERO, 250)

Nationalism, unreliability of memory and authenticity of history are the elements towards which Julian Barnes aimed while deconstructing the concept of Englishness. Throughout the pages of the book, it strikes out that memories, changeable in nature, are substitutes with the purpose of making the present be able to live with itself, history proves to be a social construct governed by financial gain and nationalism a biased legitimization of identity.

Taking into account the book's evocation of historical representation of features evoking certain aspects regarding national identity, Robert Colls mentions that: "since every human society has practiced a form of ancestor worship, even the most dry, abstract and seemingly objective history written today, desires to establish a narrative coherence between past and a possible future, one able to confer an identity on the present" (136).

Through these lenses it seems that within this particular dynamic of history and memory offering not only little that was permanent but also unreliable pillars, there is a clear effort of breathing life into images and settings which encapsulate the essence of what was once the living soul of a nation. This fact partly justifies that, just as the Fifty Quintessences from the book enlisted mainly objects and places, the willingness of the English to detach from inquiries

related to abstract concepts and embrace a more empirical stance seems rooted into an urge for the visible, the immediate, the tangible, a need for something that is concrete and less sublime.

In this context, theoretically, the image of the double-decker bus, or of the Tower of London would be much more offering in terms of reflection of nationality, than say, a research upon the importance of the Industrial revolution on the English concept of nationalism. But that would largely mean reliance upon stereotypes, and what we learn from the book converges towards the fact that in the moment in which certain national symbols are stripped out of their essence and remain mere objects reminiscing of a former past the gap between idealization and the real widens. Hence, metaphorically speaking, the bridge between past and present begins to shatter, rendering the past the inability to confer an identity to the present.

In terms of identity construction, the void conferred by the fall of the British Empire, the cultural hybridity which was brought with it and the implications of the European community, to name a few, left an abrasive stress upon the English people in finding stable notions, culturally wise, and values to further rely on. The perspective of the English towards both their history and collective memory of the past, as canvassed in *England, England*, help us to raise questions related to the degree of which the reliance upon the image of former selves manages to reflect a reliable sense of belonging and the set of values, attitudes and beliefs. The conclusion of this endeavour rests upon the fact that through self-deception, manipulation of memory and wrongful interpretation of history an artificial sense of self prevails.

To conclude with, nationalism acts primarily upon the principle of self-determination. It becomes a guiding line for the individual to find purpose and to lead a meaningful life through the sense of belonging. The questions postulated in the incipient part of the paper found their answers in the analysis of the mechanism of representation, of a nation, of a community, of an individual. The power of collective memory makes it possible to forge a national identity. The filtering system, through selective amnesia, aims at the construction of a desired national narrative. However, the repercussions of such endeavour are, as canvassed in the book, the loss of the sense of self. Old England, authentic as it might be for the tourists, “had lost its history, and therefore – since memory is identity – it had lost all sense of self” (251).

Therefore, Englishness engulfed by such tendencies stands as nothing more than a cultural construct with the sole purpose of legitimizing a specific national discourse. English identity stands thus as unchallenged as it rests on glorified images of the past conferring a sense of identity which is not only narrow but also ignorant. The idea of a faultless nation borders on psychological instability as it leads to alienation and isolation. Therefore, one of the main targets implied by Barnes points towards the effects of oblivion in the relationship between nationality and identity.

BIBLIOGRAPHY

- ALBRECHTS, C., *'Englishness' as a Problem in Julian Barnes' "England, England" and Andrea Levy's "Small Island"*. GRIN Publishing, 2013
- BARNES, J., *England, England*. Vintage, 2001
- BRANNIGAN, J., "History, Power and Politics in the Literary Artefact: New Historicism." *Introducing Literary Theories: A Guide and Glossary*, edited by Julian Wolfreys, Edinburgh UP, 2001, p. 169-183
- COLLS, R., *Identity of England*. Oxford UP, 2002
- FEATHERSTONE, M. *Undoing Culture: Globalization, Postmodernism and Identity*. Sage, 1995
- GROOT, Jerome De., *Remaking History: The Past in Contemporary Historical Fictions*. Routledge, 2015
- HEAD, D., "The Case of English Identity." *British Fiction Today*, edited by Rod Mengham and Philip Tew, Continuum, 2006, p. 15-30
- HUTCHEON, L., "Irony, Nostalgia, and the Postmodern." *Proceedings of the XVth Congress of the International Comparative Literature Association "Literature as Cultural Memory"*, Leiden, August 16-22, 1997, edited by Raymond Vervliet and Annemarie Estor, Radopi, 2000, p. 189-207
- KUMAR, K., *The Making of English National Identity*. Cambridge UP, 2003
- NÜNNING, V., "The Invention of Cultural Traditions: The Construction and Deconstruction of Englishness and Authenticity in Julian Barnes' *England, England*." *Anglia-Zeitschrift für Englische Philologie*, vol. 119, no.1, 2007, p. 58-76
- PAXMAN, J., *The English: A Portrait of a People*. Penguin Books, 1999.
- PRISTASH, C., *Englishnesses: Traditional and Alternative Conceptions of English National Identity in Novels by Julian Barnes, Angela Carter, John Fowles and Jeanette Winterson*. 2011. PhD Dissertation. Indiana University of Pennsylvania Knowledge Repository Dissertations and Theses
- RICOEUR, P., *Memory, History, Forgetting*. U of Chicago P, 2004
- ROMERO, Betsabe Navarro, "Playing with Collective Memories: Jullian Barnes' *England, England* and New Labour's Rebranding of Britain." *Revista de Filologia Inglesa*, no. 32, 2001, p. 241-261

GENDER-SPECIFIC POWER RELATIONS IN MONIKA HELPER'S *LAST HOUSE BEFORE THE MOUNTAIN*

GESCHLECHTSSPEZIFISCHE MACHTVERHÄLTNISSE IM ROMAN *DIE BAGAGE* VON MONIKA HELFER

RELATII DE PUTERE ÎNTRE SEXE ÎN ROMANUL *DIE BAGAGE* DE MONIKA HELFER

Asist. univ. dr. Anemarie ARSENIE

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad

guzeiannemarie@yahoo.com

Abstract

The portrayal of gender-specific power relations in Monika Helfer's Last House Before the Mountain (German: Die Bagage, lit. 'the baggage' or 'the rabble') emerges through the interplay of narrative structure and social norms. This article explores how patriarchal structures in rural Austria during World War I shape women's lives, particularly Maria's. Repetitive routines, spatial restrictions, and community surveillance limit female agency, while men enjoy mobility and decision-making power. The narrative perspective reveals how memory and interpretation are influenced by gender. Social judgment, gossip, and silence reinforce inequality. The study highlights the importance of linking literary analysis with gender theory to show how storytelling both perpetuates and challenges traditional gender roles.

Zusammenfassung

Die Darstellung geschlechtsspezifischer Machtverhältnisse in Monika Helfers Die Bagage zeigt sich durch das Zusammenspiel von Erzählstruktur und gesellschaftlichen Normen. Der Beitrag untersucht, wie patriarchale Strukturen im ländlichen Österreich während des Ersten Weltkriegs das Leben von Frauen, insbesondere Maria, bestimmen. Wiederkehrende Tätigkeiten, räumliche Einschränkungen und soziale Kontrolle begrenzen ihre Handlungsfreiheit, während Männer über Mobilität und Entscheidungsmacht verfügen. Die erzählerische Perspektive verdeutlicht, wie Erinnerung und Deutung geschlechtlich geprägt sind. Gesellschaftliche Urteile, Gerüchte und Schweigen verstärken die Ungleichheit. Der Artikel betont die Bedeutung der Verbindung von Literaturanalyse und Gender-Theorie, um zu zeigen, wie Erzählen traditionelle Rollenbilder festschreibt oder hinterfragt.

Rezumat

Portretizarea relațiilor de putere specifice între sexe în Die Bagage de Monika Helfer (în germană Die Bagage, lit. „bagajul”; sens peiorativ: „gloata”, „plebea”) reiese din interacțiunea dintre structura narativă și normele sociale. Acest articol explorează modul în care structurile patriarhale din mediul rural austriac în timpul Primului Război Mondial modelează viețile femeilor, în special pe cea a Mariei. Rutinele repetitive, restricțiile spațiale și supravegherea comunității limitează agenția feminină, în timp ce bărbații beneficiază de mobilitate și putere decizională. Perspectiva narativă relevă modul în care memoria și interpretarea sunt influențate de gen. Judecata socială, bârfele și tăcerea întăresc inegalitatea.

Studiul subliniază importanța legăturii dintre analiza literară și teoria de gen pentru a arăta cum narațiunea poate perpetua sau contesta rolurile tradiționale de gen.

Keywords: *community and social control; gender studies; Monika Helfer; representation of space and time; sex-specific power relations;*

Schlüsselwörter: *Dorfgemeinschaft und soziale Kontrolle; Gender Studies; Monika Helfer; Darstellung von Raum und Zeit; geschlechtsspezifische Machtverhältnisse;*

Cuvinte-cheie: *comunitatea satului și controlul social; studiile de gen; Monika Helfer; reprezentarea spațiului și timpului; relații de putere specifice sexului;*

1. Einleitung

Monika Helfers erzählt in ihrem Roman *Die Bagage* Geschichte ihrer Großeltern im Bregenzerwald zur Zeit des Ersten Weltkriegs. Im Mittelpunkt steht die Familie Moosbrugger, die am Rand der Dorfgemeinschaft lebt und aufgrund ihrer Armut und sozialen Stellung als *Bagage* – ein abwertender Ausdruck für Menschen niedriger Herkunft – stigmatisiert wird. Als Josef Moosbrugger 1914 zum Kriegsdienst eingezogen wird, bittet er den Bürgermeister, in seiner Abwesenheit auf seine Frau Maria und die Kinder aufzupassen. Doch der Bürgermeister nutzt diese Situation aus, um Maria sexuell zu belästigen. Während Josef im Krieg ist, wird Maria erneut schwanger. Im Dorf verbreiten sich daraufhin Gerüchte über die Vaterschaft des Kindes. Es stellt sich die Frage, ob Georg der Fremde aus Hamburg oder doch Josef der Vater sei. Als Josef 1918 aus dem Krieg zurückkehrt, erkennt er das Kind nicht als sein eigenes an und spricht sein ganzes Leben kein Wort mit dem Mädchen. Diese familiäre Belastung bildet den Ausgangspunkt für die erinnernde Rückschau der Autorin.

Wegen den reichen Inhalt ist dieser Roman sehr geeignet für vielfältige literaturwissenschaftliche Analyse. Man könnte im Roman *Die Bagage* unter anderem sozialgeschichtliche Aspekte wie Armut und Ausgrenzung, aber auch geschlechtsspezifische Machtverhältnisse im ländlichen Raum untersuchen. Man könnte sich Gedanken über die historische Einbettung oder die narrative Gestaltung von Erinnerung und Erzählperspektive machen usw. Ich habe mich entschieden eine gender-theoretische Analyse durchzuführen. Diese erlaubt es, die Machtverhältnisse zwischen den Geschlechtern sowie die gesellschaftliche Position von Frauen im Kontext patriarchaler Strukturen zu untersuchen.

In dieser Arbeit gehe ich der Frage nach, wie sich geschlechtsspezifische Machtverhältnisse im Romans äußern. Dabei liegt der Fokus auf den Kategorien Raum, Zeit, Figur und Plot, basierend auf der Erzähltextanalyse nach Nünning & Nünning (2004). Bei dem theoretischen Teil bezieht sich die Arbeit auf zentrale Konzepte der Gender Studies, insbesondere auf Judith Butlers Performativitätstheorie, Wolfgang Funks *systematische Einführung* sowie die *Einführung in die Gender Studies* von De Gruyter. Mein Ziel ist es, eine Verbindung zwischen literarischer Struktur und gesellschaftlicher Geschlechterordnung herzustellen.

Die Analyse erfolgt durch eine textanalytische und interpretative Vorgehensweise: Anhand ausgewählter Textstellen werde ich untersuchen, wie narrative Mittel geschlechtlich konnotierte Machtbeziehungen konstruieren und reflektieren.

2. Analyse des Romans

2.1. Zeit

In Monika Helfers *Die Bagage* ist das Thema Zeit eng mit den Erfahrungen von Frauen und Männern verbunden. Zeit ist im Roman nicht nur ein Mittel zum Erzählen, sondern zeigt auch, wie unterschiedlich Männer und Frauen leben und handeln. Besonders deutlich wird das bei Maria. Ihr Alltag ist von wiederkehrenden Tätigkeiten geprägt, die sich täglich ähneln und keinen sichtbaren Fortschritt bringen. Schon auf den ersten Seiten wird ihr Lebensrhythmus beschrieben: „Sie beginnt an einem Nachmittag, als Maria wieder einmal die Wäsche an die Leine klammerte“ (S. 7). Ihre Arbeit ist geprägt von körperlicher Anstrengung und ständiger Wiederholung: „Sie wäscht oft, die Sachen der Kinder und die ihres Mannes und ihre Sachen“ (S. 5). Ihre Erschöpfung zeigt sich darin, dass sie „Die Mutter war müde und gönnte sich die Müdigkeit, jetzt wo der Vater außer Haus war, sonst hätte sie sich am Tag nie aufs Bett gelegt.“ (S. 24). Der Roman bringt diesen Kreislauf deutlich auf den Punkt: „Manchmal zieht er knapp vorbei, dann kann sie den Schimmer oben über dem Kamm sehen. Einmal schreit ein Kind, sie weiß, welches, dann weint ein anderes, sie weiß, welches.“ (S. 6).

Diese Form von Zeit hält den Alltag aufrecht, ohne ihn voranzutreiben. Judith Butler beschreibt solche Wiederholungen als performative Akte, durch die Geschlechterrollen – etwa das Frausein – immer wieder hergestellt werden (vgl. Butler 1991). Helfer macht durch diese Szenen sichtbar, wie sehr Marias Leben durch eine „weibliche“ Zeitstruktur geprägt ist, die vom Erhalt und nicht von Veränderung bestimmt ist.

Im Gegensatz dazu steht die Zeitwahrnehmung der Männer im Roman. „Josef Moosbrugger musste in den Krieg“ (S. 11) und verlässt damit die häusliche Welt. Sein Weg ist mit Bewegung, Richtung und Handlung verbunden. Auch der Bürgermeister tritt als handelnde Figur auf: „Schon am selben Tag, an dem Josef und die drei anderen in den Krieg gezogen waren, kam der Bürgermeister zu Maria ins Haus.“ (S. 35). Während Frauen die Zeit strukturieren und stabilisieren, gehen Männer hinaus, treffen Entscheidungen und beeinflussen aktiv das Geschehen. Besonders deutlich wird diese Trennung, als Maria während Josefs Abwesenheit schwanger wird. Ihre Schwangerschaft wird im Dorf nicht als privates oder biologisches Ereignis betrachtet, sondern moralisch bewertet: „Dein Bauch, du Luder! Wie lange schon gibt es diesen Bauch?“ (S. 42). Ihr Körper wird damit zur sichtbaren Zeitmarke für eine Geschichte, die andere über sie erzählen – eine Geschichte von Schuld und Schande.

Wichtig ist auch die Erzählweise: Die Geschichte wird aus der Perspektive der Enkelin erzählt, mit zeitlichem Abstand und auf Grundlage von Erinnerungen. Gleich zu Beginn heißt es: „Das hat mir meine Mutter erzählt, da war ich erst acht“ (S. 8). Diese Rückschau ist unsicher, bruchstückhaft und subjektiv. Maria entzieht sich dadurch einer eindeutigen zeitlichen Einordnung – sie bleibt eher eine Figur der Erinnerung als der Geschichte.

So verknüpft Helfer verschiedene Zeitebenen: die gleichbleibende Gegenwart Marias, die zielgerichtete Bewegung der Männer und die rückblickende Erinnerung der Erzählerin. Damit zeigt der Roman, dass Zeit nicht neutral ist, sondern eine Rolle spielt bei der Verteilung von Handlungsmacht – besonders zwischen Männern und Frauen.

2.2. Raum

In *Die Bagage* ist der Raum nicht einfach nur ein Hintergrund für die Handlung. Vielmehr zeigt er, wie stark gesellschaftliche Rollen – insbesondere zwischen Männern und Frauen – mit bestimmten Orten verbunden sind. Das Dorf in den österreichischen Alpen ist nicht nur Schauplatz, sondern beeinflusst das Leben der Figuren direkt.

Maria ist räumlich eingeschränkt. Sie verlässt kaum den Hof, und auch innerhalb des Hauses ist sie an bestimmte Tätigkeiten gebunden. Der Text macht deutlich, dass sie sich in einem engen, festgelegten Rahmen bewegt: „Und selten war Maria allein, und selten war sie vor dem Haus,“ (S. 9). Diese Räume sind geprägt von Arbeit und Fürsorge – vom Wasserholen, Melken, Waschen und Kindererziehen. Es ist ein Raum der Notwendigkeit, aber auch der sozialen Erwartung.

Im Kontrast dazu stehen die Männerfiguren, die sich frei bewegen und an zentralen Orten des Dorfes handeln. Der Bürgermeister etwa „Der Bürgermeister kam täglich und sagte, er schaue nach dem Rechten“ (S. 80), und Josef verlässt den privaten Raum für den Militärdienst – ein Weg, der ihm gesellschaftliche Anerkennung einbringt. Männer verfügen über Bewegungsfreiheit, sie verlassen die eng gezogenen Linien des Hauses und betreten öffentliche Räume, in denen Entscheidungen getroffen werden.

Nach Marias Schwangerschaft wird der Raum des Dorfes zum Raum der Kontrolle. Sie wird angeschaut, beobachtet, beurteilt: „Bald sah man den Bauch. Bald hatte jeder im Dorf den Bauch der Maria Moosbrugger wenigstens einmal schon gesehen. Woher dieser Bauch? Es wurde nachgerechnet.“ (S. 129). Der Blick der Dorfgemeinschaft macht aus Wegen, die vorher Alltag waren, Zonen des sozialen Drucks. Das Dorf selbst wird zur Bühne, auf der Maria zur Zielscheibe von Gerüchten und Verurteilungen wird.

Besonders auffällig ist auch der Stall als Ort außerhalb der alltäglichen Ordnung. Hier begegnet Maria dem fremden Mann: „Also sah sie Georg an ihrer Seite. Sie könnte ihn zärtlich «mein Fuchs» nennen, wegen seines Humors und seiner Farbe. Mit einer Kutsche führen sie nach Hause in die Stadtwohnung...“ (S. 70). Der Stall ist ein Ort der Grenzüberschreitung – entfernt vom Haus, dunkel, ungeschützt. Doch auch dort bleibt Maria passiv. Der Raum selbst ist nicht neutral, sondern Teil eines Gefüges, in dem sich Macht zeigt – durch Nähe, Schweigen, Abhängigkeit.

Der Roman macht deutlich, wie Räume geschlechtlich geprägt sind. Wer sich wann und wie durch einen Raum bewegt, ist keine zufällige Frage, sondern Ausdruck von gesellschaftlichen Regeln. Die Erzählweise unterstützt diese Struktur, indem sie bestimmte Räume ausführlich beschreibt – wie das Haus, den Brunnen, den Stall – und andere nur aus der Distanz zeigt. Damit verweist Die Bagage auf die enge Verbindung zwischen Raum und Macht, wie sie auch Nünning & Nünning beschreiben, wenn sie betonen, dass Raum immer auch kulturell und sozial codiert ist (vgl. Nünning & Nünning 2004).

2.3. Figur

Im Zentrum des Romans Die Bagage steht Maria, die Großmutter der Erzählerin. Sie lebt mit Josef und ihren Kindern am Rand des Dorfes, sozial ausgegrenzt und ständig unter Beobachtung. Ihre Schönheit wird zur Projektionsfläche männlicher Begierde und weiblicher Missgunst: „Maria hieß meine schöne Großmutter, der alle Männer nachgestiegen wären, wenn nicht alle Männer Angst vor ihrem Mann gehabt hätten.“ (S. 7). Die dörfliche Gemeinschaft wertet sie nicht nur wegen ihrer Herkunft ab, sondern auch wegen ihres Aussehens: „»Du meinst, du kannst dir alles erlauben nur wegen deinem Gesicht!« Oder: »Binde die Haare zusammen, bei dir braucht’s nicht auch noch eine Frisur!«“ (S. 41). Als sie während Josefs Abwesenheit schwanger wird, beschimpft der Pfarrer sie offen als „Luder“ (S. 42).

Josef, ihr Mann, verkörpert ein schweigsames, kontrollierendes Männlichkeitsbild. Emotionale Nähe bleibt aus – auch sprachlich: „Es war nicht möglich, in der Mundart Ich liebe dich zu sagen. Deshalb hatte er dieses Wort auch nie gedacht“ (S. 13). Besonders hart trifft sein Verhalten die kleine Grete, von der er glaubt, sie sei nicht seine Tochter: „Er tat, als gäbe es sie nicht. Er habe bis zu seinem Tod nie ein Wort mit ihr gesprochen“ (S. 7). Dass er den

Bürgermeister bittet, während seiner Abwesenheit „auf Maria aufzupassen“, zeigt sein tiefes Misstrauen (S. 14).

Georg, ein Fremder aus Hannover, wird dagegen freundlich und respektvoll beschrieben. Er begegnet Maria mit einer Sanftheit, die sie zuvor nicht erlebt hatte: „So freundlich war er zu Maria, wie noch nie jemand freundlich zu ihr gewesen war“ (S. 25). Er verkörpert eine alternative, empathische Männlichkeit, bleibt jedoch letztlich ein flüchtiger Moment.

Auch die Kinder spiegeln gesellschaftliche Rollenbilder. Grete wird zur „Scheuen“, die vom Vater ignoriert und vom Dorf ausgegrenzt wird (S. 7). Hermann übernimmt früh Verantwortung, während Lorenz erste Zeichen von Selbstständigkeit zeigt. Sie alle sind geprägt von Armut, Schweigen und starren Rollenerwartungen – und wachsen in einer Welt auf, in der emotionale Nähe selten ist.

Insgesamt macht der Roman deutlich, wie Geschlechterrollen, soziale Kontrolle und familiäre Machtverhältnisse das Leben der Figuren bestimmen. Besonders die Frauen und Kinder leiden unter dem engen Korsett der Erwartungen – und müssen Wege finden, sich darin zu behaupten.

2.4. Plot

Die Erzählweise in *Die Bagage* folgt keinem klassischen Spannungsaufbau. Stattdessen wird die Geschichte in Rückblicken erzählt, oft unterbrochen und nicht chronologisch. Diese Form passt zur Art, wie Erinnerung funktioniert – nämlich bruchstückhaft und subjektiv. Gleichzeitig hat sie auch mit Geschlechterverhältnissen zu tun. Die Handlung wird aus der Sicht der Enkelin erzählt, die nicht nur berichtet, sondern das Erlebte auch deutet: „Diese Geschichte beginnt nämlich, als meine Mutter noch nicht geboren war. Die Geschichte beginnt, als sie noch gar nicht gezeugt war.“ (S. 8). Dadurch entsteht ein Ungleichgewicht: Maria selbst kommt kaum zu Wort – ihre Geschichte wird über sie erzählt, nicht von ihr selbst.

Im Mittelpunkt steht Marias Schwangerschaft während Josefs Abwesenheit im Krieg. Dieses Ereignis bringt die Dorfgemeinschaft gegen sie auf. Der eigentliche Vorfall – die Begegnung mit dem Soldaten – wird kaum geschildert, doch die Folgen sind massiv. Der Pfarrer nennt sie ein „Luder“, und die Leute urteilen hart: „»Du meinst, du kannst dir alles erlauben nur wegen deinem Gesicht!« Oder: »Binde die Haare zusammen, bei dir braucht's nicht auch noch eine Frisur!«“ (S. 41). Als sie während Josefs Abwesenheit schwanger wird, beschimpft der Pfarrer sie offen als „Luder“ (S. 42). Die Dorfbewohner erschaffen ihre eigene Geschichte über Maria – eine, die sie selbst nicht erzählen darf. Der Text gibt keine klaren Antworten. Es bleibt offen, wer Gretes Vater ist. Selbst die Erzählerin gibt zu: „Ich weiß nicht, ob der Mann, der sie gezeugt hat, Georg hieß“ (S. 30). Auch eine moralische Bewertung findet nicht statt – Maria wird weder eindeutig verurteilt noch rehabilitiert. Stattdessen überlagern sich verschiedene Blickwinkel – persönliche, gesellschaftliche und historische. Diese Unklarheit zeigt, wie instabil weibliche Identität in einer männlich dominierten Gesellschaft oft dargestellt wird: Sie ist nicht selbstbestimmt, sondern abhängig von den Deutungen anderer.

Typisch für eine feministische Erzählweise ist auch, dass die Handlung nicht geradlinig auf ein Ziel zuläuft. In *Die Bagage* kehrt die Erzählung immer wieder zu denselben Szenen und Bildern zurück: Maria, wie sie mit dem Korb geht, der Stall, der wachsende Bauch. Der Text lehnt Fortschrittsdenken ab, wie es in männlich geprägten Erzählmustern vorkommt, und stellt stattdessen Erinnerung und Lücken in den Mittelpunkt: „Man erinnert sich nicht, wie etwas war. Man erinnert sich, wie man davon erzählt bekommen hat“ (S. 28).

Die Verbindung zwischen Großmutter und Enkelin ist ebenfalls bedeutend. Die Geschichte wird als Familienerbe weitergegeben – nicht nur als Herkunft, sondern auch als Last. Die Erzählerin stellt sich Fragen, die ihr niemand mehr beantworten kann: „Ich kann sie

nicht mehr fragen“ (S. 8). In der Geschichte der Familie spiegelt sich auch die Geschichte von Geschlechterrollen. Was Maria erlebt hat, wirkt bis in die Gegenwart hinein. So zeigt der Text, wie sich patriarchale Strukturen über Generationen hinweg halten – auch in der Art, wie erzählt wird.

Letztlich geht es im Roman weniger um konkrete Ereignisse als darum, wie über Frauen gesprochen wird. Maria wird nicht als aktiv handelnde Figur dargestellt, sondern als Objekt kollektiver Deutungen. Diese Erzählweise macht sichtbar, wie stark Literatur – gerade in Bezug auf weibliche Figuren – mit Machtverhältnissen verwoben ist. Und genau das steht im Zentrum der genderorientierten Literaturkritik.

Fazit

Die Analyse von Monika Helfers *Die Bagage* aus gendertheoretischer Sicht zeigt, wie eng Erzählweise und Geschlechterverhältnisse miteinander verbunden sind. Anhand der Kategorien Zeit, Raum, Figur und Handlung wurde deutlich, dass das literarische Erzählen nicht nur Erfahrungen von Frauen beschreibt, sondern auch beeinflusst, wie diese dargestellt und verstanden werden.

Die Hauptfigur Maria lebt in einer von traditionellen Rollenbildern geprägten Umgebung. Ihr Alltag ist stark eingeschränkt – sie wird auf ihr Aussehen reduziert, hat wenig Entscheidungsspielraum und wird in vielen Bereichen fremdbestimmt. Ihre begrenzte Freiheit ist nicht Ausdruck persönlicher Schwäche, sondern Ergebnis gesellschaftlicher und erzählerischer Strukturen, die sie kaum selbst beeinflussen kann.

Im Roman zeigt sich, dass Macht nicht nur durch direkte Gewalt wirkt, sondern auch durch soziale Erwartungen, durch das, was erzählt wird – und durch das, was verschwiegen bleibt. Die Dorfgemeinschaft übernimmt die Rolle einer moralischen Instanz, die urteilt und ausgrenzt. Der Bürgermeister steht für eine Art männlicher Autorität, die allein durch seine Stellung wirkt – ohne viel tun zu müssen.

Besonders interessant ist, dass Marias Geschichte aus der Sicht der Enkelin erzählt wird. Dadurch macht der Text deutlich, wie Erinnerung und Weitergabe von Erfahrungen auch mit Fragen von Perspektive, Deutung und Geschlecht zusammenhängen. Helfer gelingt es, individuelle Lebensläufe mit größeren gesellschaftlichen Strukturen zu verknüpfen.

Insgesamt zeigt *Die Bagage*, wie sehr Vorstellungen von Geschlecht auch das Erzählen selbst prägen. Die Verbindung von Gender Studies mit einer Erzähltextanalyse hilft dabei, diese Zusammenhänge besser zu erkennen. Der Roman ist damit nicht nur eine persönliche Familiengeschichte, sondern auch eine kritische Auseinandersetzung mit der Rolle der Frau in einer patriarchal geprägten Gesellschaft.

BIBLIOGRAFIE

Primärliteratur:

HELPER, Monika, *Die Bagage*, München, Carl Hanser Verlag, 2021

Sekundärliteratur:

BUTLER, Judith, *Das Unbehagen der Geschlechter*, Frankfurt a. M., Suhrkamp, 1991

RANGER, Caroline, *Erzählverfahren in autofiktionalen Familienromanen österreichischer Schriftstellerinnen der Gegenwart*, Wien, 2022; URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/65330.pdf> (abgerufen am 12.06.2025)

- WESTER, Christel, *Abgrundtiefe Ablehnung*, in Deutschlandfunk, 14.04.2020; URL: <https://www.deutschlandfunk.de/monika-helfer-die-bagage-abgrundtiefe-ablehnung-100.html> (abgerufen am 12.06.2025)
- SCHRÖDER, Christoph, *Roman 'Die Bagage': Im Namen der Toten*, in Tagesspiegel, 02.02.2020; URL: <https://www.tagesspiegel.de/kultur/im-namen-der-toten-4141699.html> (abgerufen am 12.06.2025)
- WOLFFHEIM, Franziska, *Bergdorfgeschichte 'Die Bagage' – Wenn die Schönheit zum Verhängnis wird*, in SPIEGEL Kultur, 31.01.2020; URL: <https://www.spiegel.de/kultur/literatur/die-bagage-von-monika-helfer-wenn-die-schoenheit-zum-verhaengnis-wird-a-13135db3-818c-44fd-b4b8-bca93a70671e> (abgerufen am 12.06.2025)
- FUNK, Wolfgang, *Gender Studies*, Stuttgart, J. B. Metzler, 2021
- FREI, Gallus, *Monika Helfer 'Die Bagage'*, Hanser, in literaturblatt.ch, 19.08.2020; URL: <https://literaturblatt.ch/monika-helfer-die-bagage-hanser/> (abgerufen am 12.06.2025)
- STURM, Helmut, *Das Haus im Schatten – Monika Helfer erinnert in 'Die Bagage' die Geschichte ihrer Familie*, in literaturkritik.de, 15.07.2020; URL: <https://literaturkritik.de/helfer-bagage-haus-schatten-monika-helfer-erinnert-bagage-geschichte-ihrer-familie,26977.html> (abgerufen am 12.06.2025)
- LESELUST TEAM, *Monika Helfer: Die Bagage*, in Schreiblust Leselust, 19.12.2021; URL: <https://schreiblust-leselust.de/monika-helfer-die-bagage> (abgerufen am 12.06.2025)
- HELPER, Monika, *Die Bagage*, in 25 Perlentaucher – Das Kulturmagazin, [o. D.]; URL: <https://www.perlentaucher.de/buch/monika-helfer/die-bagage.html> (abgerufen am 12.06.2025)
- Monika Helfer*, in Buchszene.de, [o. D.]; URL: <https://buchszene.de/autor/monika-helfer/> (abgerufen am 12.06.2025)
- NÜNNING, Ansgar & NÜNNING, Vera, *Erzähltextanalyse und Gender Studies*, Stuttgart, UTB, 2004
- NÜNNING, Vera & NÜNNING, Ansgar, *Methoden der literatur- und kulturwissenschaftlichen Textanalyse*, Stuttgart, J. B. Metzler, 2010
- Offizielle Buchbeschreibung mit Hintergrund zur Familie und Thematik*, in dtv Verlag, [o. D.]; <https://www.dtv.de/buch/die-bagage-14801> (abgerufen am 12.06.2025)
- OPITZ, Michael, *Monika Helfer: 'Die Bagage'. Das familiäre Gepäck schleppt man ein Leben lang*, in Deutschlandfunk Kultur, 28.02.2020; URL: <https://www.deutschlandfunkkultur.de/monika-helfer-die-bagage-das-familiaere-gepaeck-schleppt-100.html> (abgerufen am 12.06.2025)
- REUTER, Julia, *Literarische Selbstzeugnisse von Bildungsaufsteiger*innen zwischen Autobiographie und Sozioanalyse*, 2020, Kapitel Vom Arbeiterkind zur Professur, S. 103-128.
- WOBBE, Theresa & WETTERER, Angelika (Hg.), *Einführung in die Gender Studies*, Berlin, De Gruyter Studium, 2019
- WOLFFHEIM, Franziska, *Bergdorfgeschichte 'Die Bagage' – Wenn die Schönheit zum Verhängnis wird*, in SPIEGEL Kultur, 30.01.2020; URL: <https://www.spiegel.de/kultur/literatur/die-bagage-von-monika-helfer-wenn-die-schoenheit-zum-verhaengnis-wird-a-13135db3-818c-44fd-b4b8-bca93a70671e> (abgerufen am 12.06.2025)

STORIES WITHOUT WORDS: THE SILENT BOOK AND THE IMPORTANCE OF VISUAL STORYTELLING

HISTOIRES SANS MOTS : LE LIVRE SANS TEXTE ET L'IMPORTANCE DU RÉCIT VISUEL

POVEȘTI FĂRĂ CUVINTE: CARTEA MUTĂ ȘI IMPORTANȚA NARAȚIUNII VIZUALE

Drd. Bianca TULEA

Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Arte și Design, Str. Oituz, nr. 4

bianca_tulea@yahoo.com

Abstract

This article offers a concise perspective on wordless books and the way they can claim a legitimate place within the literary field. Through the analysis of two representative examples, "The Snowman" by Raymond Briggs and "The Arrival" by Shaun Tan, it supports the idea that a story without words can possess the same aesthetic, educational, and cultural qualities as any other literary work. "The Snowman" presents an idyllic, nostalgic vision appreciated by generations, while "The Arrival" offers a more serious perspective, grounded in contemporary realities. Positioned at opposite ends of the genre spectrum, the two works illustrate the narrative diversity and potential of wordless books.

Résumé

Cet article propose une perspective synthétique sur les livres sans texte et sur la manière dont ceux-ci peuvent revendiquer une place légitime dans le champ littéraire. À travers l'analyse de deux exemples représentatifs, «The Snowman» de Raymond Briggs et «The Arrival» de Shaun Tan, l'article défend l'idée qu'une histoire sans mots peut posséder les mêmes qualités esthétiques, éducatives et culturelles que toute autre œuvre littéraire. «The Snowman» offre une vision idyllique, empreinte de nostalgie et appréciée par des générations, tandis que «The Arrival» présente une approche plus grave, ancrée dans les réalités contemporaines. Situées aux extrémités opposées du genre, ces deux œuvres illustrent la diversité et le potentiel narratif des livres sans texte.

Rezumat

Articolul de față propune o perspectivă sintetică asupra cărților mute și asupra modului în care acestea își pot revendica un loc legitim în spațiul literar. Prin analiza a două exemple reprezentative, „The Snowman” de Raymond Briggs și „The Arrival” de Shaun Tan, se susține ideea că o poveste fără cuvinte poate avea aceleași calități estetice, educaționale și culturale ca orice altă lucrare literară. „The Snowman” propune o perspectivă idilică, încărcată de nostalgie și apreciată de generații întregi, în timp ce „The Arrival” oferă o viziune mai gravă și mai ancorată în realități contemporane. Cele două lucrări, aflate la extreme opuse ale genului, ilustrează diversitatea și potențialul narativ al cărților mute.

Keywords: *Silent book; Wordless story; Storytelling; Raymond Briggs, Shaun Tan;*

Mots-clés: *livre sans texte; histoire sans mots; récit; Raymond Briggs; Shaun Tan;*

Cuvinte-cheie: *carte mută; poveste fără cuvinte; narațiune; Raymond Briggs, Shaun Tan;*

Introducere

„Cărțile nu au text, dar sunt deosebit de bogate în limbajul lor vizual, un limbaj la care toată lumea are acces și care ne permite să visăm și să ne imaginăm. Cărțile fără cuvinte pot spune povești simple și liniare sau povești complexe, și extind limitele expresiei artistice și creative.” (LINFORS, p. 3)¹

Cartea mută, cunoscută și sub denumirea de carte fără cuvinte, în accepțiunea sa contemporană reprezintă o formă literară relativ recent apărută în peisajul editorial. Definiții pentru acest tip de creație este faptul că povestea este transmisă exclusiv prin imagini, în absența completă a textului. Cu toate că adoptă o formă narativă neconvențională, cartea mută poate fi „citită”, poate construi un fir narativ complex și poate integra figuri de stil precum metafora, enumerația sau hiperbola, toate transpuse în registrul vizual. În sine, cuvintele nu sunt altceva decât simboluri menite să genereze imagini în mintea cititorului. Prin urmare, este cu adevărat justificat să considerăm că acest tip de carte este inferior în vre-un fel unei nuvele sau unui roman?

Deși astfel de lucrări au apărut inițial sporadic, mai degrabă sub formă experimentală decât ca gen consacrat, în ultimul deceniu acestea au cunoscut o creștere semnificativă în popularitate și apreciere. Pe lângă factori precum evoluția naturală a industriei cărții și schimbarea cerințelor publicului cititor, un rol important în această ascensiune l-a avut organizația *The International Board on Books for Young People (IBBY)*, prin lansarea, în 2012, a proiectului *Silent Books – From the world to Lampedusa and back*. Inițiativa a fost concepută ca răspuns la valurile de refugiați care soseau pe insula italiană Lampedusa, având ca scop crearea unei colecții de cărți fără cuvinte capabile să depășească barierele lingvistice și să aducă un strop de alinare celor nou-veniți. (IBBY, *Silent books*)

Aceste volume au fost selectate din peste 20 de țări, iar proiectul a inclus și deschiderea primei biblioteci din Lampedusa, destinată atât copiilor locali, cât și celor imigranți. (IBBY, *Silent books*) Acest proiect, deși mic ca amploare inițială, s-a dovedit extrem de ambițios și a generat un interes reînnoit pentru cărțile fără cuvinte. Cea mai importantă competiție dedicată acestui gen, *Silent Book Contest – Gianni De Conno Award*, reunește anual peste 250 de lucrări participante, din peste 50 de țări.

Un ecou din trecut. *The Snowman* și potențialul educațional

Cărțile fără cuvinte dedicate copiilor pot fi regăsite încă din secolul trecut, în special în anii de după cel de-al Doilea Război Mondial, o perioadă în care atât artiștii avangardiști, cât și ilustratorii tradiționali au găsit un mediu mai deschis și mai permisiv pentru proiecte

¹ „The books have no text, but they are particularly rich in their visual language, a language that everyone has access to, and a language that makes it possible for us to dream and to imagine. Wordless books can tell simple and linear tales or complex stories, and they push the boundaries of artistic and creative expression.” Rose-Marie Linfors, *Silent books, A handbook on wordless picture books packed with narrative power*, Stockholm, Ibbly Sverige, 2016, p. 3

experimentale. O influență importantă a venit, fără îndoială, din domeniul înrudit al benzilor desenate, unde secvențialitatea și expresivitatea imaginii compensau limitarea sau absența completă a cuvintelor. Un exemplu bine cunoscut în literatură al unui astfel de hibrid între bandă desenată și carte ilustrată este celebrul om de zăpadă al lui Raymond Briggs, devenit astăzi o imagine emblematică a sărbătorilor de iarnă britanice.

The Snowman urmărește povestea unui băiat dintr-o zonă rurală a Angliei, care, încântat de abundența ninsorii, construiește cu migală un om de zăpadă. La miezul nopții, are loc un miracol: omul de zăpadă prinde viață. Băiatul, aparent deloc surprins de această minune, îl invită în casă și îi arată, rând pe rând, electricitatea și apa curentă, detergentul, dantura tatălui său și alte lucruri mărunte, dar fascinante pentru vizitator. După o cină târzie la lumina lumânării, omul de zăpadă îi întoarce gestul și îl poartă pe băiat într-un zbor magic, deasupra dealurilor înzăpezite și peste orașul din apropiere, cel mai probabil Brighton, în sudul Angliei. Cei doi privesc împreună răsăritul, apoi se întorc acasă. Omul de zăpadă își reia locul în fața casei, iar băiatul se întoarce la somn. Finalul are o notă tristă și misterioasă. Dimineața, băiatul se trezește și aleargă afară să-și vadă noul prieten, dar găsește în locul lui doar o baltă de zăpadă topită. (BRIGGS, 1978) A fost aventura lor reală? Sau doar un vis? Răspunsul rămâne deschis, lăsat în seama cititorului, fie el copil sau adult.

Fig. 1. Raymond Briggs, *The Snowman*, detaliu: Construiește cu migală un om de zăpadă.²

The Snowman constituie un exemplu timpuriu, reprezentativ și larg cunoscut de narațiune transmisă în format tipărit, fără recurs la limbaj verbal. Povestea este simplă și ușor de înțeles, perfectă pentru copii, iar implicațiile finalului pot oferi o importantă oportunitate de discuție între părinte și cel mic. Însă ceea ce face acest tip de cărți atât de speciale poate deveni, uneori, chiar motivul pentru care sunt ocolite în librării. Adesea, unul dintre principalele criterii în alegerea unei cărți pentru copii este percepul său caracter educațional, ideea că lectura contribuie la dezvoltarea vocabularului și a gândirii. În acest context, o carte fără cuvinte poate fi văzută ca „o simplă carte cu poze”, fără a se lua în considerare potențialul ei real de a stimula gândirea critică, înțelegerea, interpretarea și analiza mesajelor vizuale. Alfabetizarea vizuală

² Sursa imaginii: <https://tygertale.com/2014/12/08/the-snowman-by-raymond-briggs-4/> (accesat la data: 06.08.2025)

este în prezent la fel de importantă precum cea verbală, contribuind semnificativ la o înțelegere mai profundă a intenției din spatele unui afiș, a unui film, sau a unei creații grafice cu scop publicitar ori chiar politic. În plus, nu poate fi neglijat potențialul acestor materiale vizuale în sprijinirea incluziunii copiilor cu dificultăți de vorbire sau de limbaj.

Volumul lui Briggs este cu siguranță unul dintre cele mai cunoscute exemple de cărți mute ale secolului XX, dar nu a fost singura, și nici de departe prima creație de acest fel. Prima colecție de cărți mute adunată de IBBY reunește peste 100 de titluri publicate încă din 1961. Prin intermediul acesteia aflăm că unul dintre pionierii genului pare a fi fost autoarea și ilustratoarea italiană Iela Mari, cu titluri precum *L'altalena*, *Il gioco delle favole*, *La mela e la farfalla*, și *L'albero*. Alte mențiuni onorabile sunt *Johnny's bad day* de Edward Ardizzone, *Sunshine* de Jan Ormerod, și *Clown* de Quentin Blake. (IBBY, *Silent books: from the world* [...], p. 3, 6).

Un strigăt din prezent. *The Arrival* și oportunitatea interculturală

O altă carte fără cuvinte, foarte asemănătoare ca format cu cea a lui Briggs, dar mult mai complexă din punct de vedere narativ și tematic, este cea a artistului australian Shaun Tan. *The Arrival* este considerată un apogeu al genului, rămânând până astăzi una dintre cele mai premiate și apreciate cărți mute din punct de vedere critic.

Această lucrare se aliniază perfect cu misiunea IBBY, oferind un comentariu serios asupra experienței imigrantului într-un țărâm străin. Lipsa cuvintelor joacă aici un rol esențial, contribuind la extinderea dimensiunii narative: cititorul vede, înțelege și interpretează faptele singur, devenind un martor direct al experienței personajelor. Cu fiecare pagină, acesta ajunge să se identifice tot mai mult cu personajul principal, devenindu-i involuntar companion de drum și parte integrantă din lumea ce i se revelează.

Povestea începe cu momentul în care un bărbat își pregătește valiza, împachetând cu grijă o fotografie de familie, aluzie la o plecare fără întoarcere și la motivul profund din spatele ei. În paginile următoare, soția și fiica rămân în urmă într-un oraș infestat de creaturi draconice, reprezentări alegorice ale motivelor frecvente pentru care oamenii își părăsesc căminul: sărăcia, instabilitatea sau conflictele armate. Aceste motive se regăsesc pe tot parcursul cărții, în diverse interpretări vizuale.

Fig. 2. Shaun Tan, *The Arrival*, detaliu: Creaturi draconice.³

³ Sursa imaginii: Shaun Tan, *The Arrival*, Melbourne, Lothian Books, 2014

În al doilea capitol, urmărim călătoria bărbatului, mai întâi pe mare, apoi într-un oraș pe cât de straniu, pe atât de fascinant. Reprezentarea acestei lumi nu are doar o valoare estetică, menită să adauge un caracter fantastic poveștii, ci îl obligă pe cititor să re trăiască aceleași sentimente de uimire, confuzie și teamă pe care le trăiește și personajul. Semnele neinteligibile, mașinăriile bizare și ființele fantastice ne oferă acces la lumea văzută prin ochii imigrantului, aruncat într-un spațiu care atinge granițele imaginarului. Aproape de finalul capitolului, o imagine mică, doar de câțiva centimetri, iese în evidență prin profunzimea metanarativă. În încercarea de a comunica cu un localnic, bărbatul desenează în carnetul său ceea ce îi lipsește: un pat cu o fereastră. Un cămin. Acesta este, de fapt, unul dintre scopurile centrale ale cărților mute și, totodată, esența proiectului IBBY - depășirea barierelor lingvistice. Capitolul III surprinde cu blândețe și asprime solidaritatea dintre persoane imigrante, venite din alte lumi, fiecare cu propria poveste tragică în spate. Este un apel la empatie, compasiune și umanitate.

Fig. 3. Shaun Tan, *The Arrival*, detaliu: Un pat cu o fereastră. Un cămin.⁴

Ultimul capitol este profund emoționant. În cele din urmă, bărbatul reușește să își aducă familia alături de el în noua lume. Deși aproape totul este diferit față de țărâmul natal, cei trei reușesc să-și reia viața într-o notă de speranță și împlinire. Secvența finală adaugă poveștii o dimensiune ciclică: fetița, acum integrată în noua societate, ajută o altă tânără abia sosită, așa cum și tatăl ei fusese sprijinit la începutul călătoriei sale. (TAN, 2014)

Este remarcabil cum, în absența oricărui cuvânt, o poveste poate fi transmisă cu atâta forță, devenind un veritabil testament al experienței umane, atât din trecut, cât și din prezent. Problematica imigrației nu este una recentă; impactul său este resimțit puternic atât în rândul comunităților de imigranți, cât și în societățile-gazdă. Procesul de acomodare dintre cele două părți se întinde, de cele mai multe ori, pe parcursul multor ani, uneori chiar decenii. Din acest motiv, gesturile mărunte de compasiune devin cu atât mai importante. O carte care transmite mesajul „nu contează ce limbă vorbești, eu voi fi pe înțelesul tău” devine un simbol al toleranței

⁴ Sursa imaginii: Shaun Tan, *The Arrival*, Melbourne, Lothian Books, 2014

și al acceptării, oferind totodată libertatea cititorului de a-și construi propria poveste, cu propriile cuvinte.

Concluzii

Cele două cărți prezentate ilustrează contraste puternice. Una oferă o proiecție idilică a copilăriei, îmbinând nostalgic visul cu realitatea, în timp ce cealaltă aduce în prim-plan o realitate dură și adesea nedreaptă, dar în care se regăsesc, totodată, mici bucurii ce țin de esența umanității. Cartea fără cuvinte reprezintă, fără îndoială, o formă narativă completă și complexă, cu un potențial estetic, ludic și educativ considerabil. Deși unele dintre acestea, precum volumul semnat de Shaun Tan, pot necesita un nivel mai ridicat de educație vizuală, poveștile fără cuvinte au, în esență, capacitatea de a comunica universal, fără discriminare, indiferent de vârstă, cultură sau naționalitate.

Așa cum textul literar utilizează modalități specifice de construcție pentru a reda emoțiile, dinamica și atmosfera unei povești, ilustratorul-autor recurge la culoare, compoziție, ritm și secvențialitate pentru a transmite și a accentua mesajul intenționat. În cele din urmă, chiar dacă mijloacele diferă, rezultatul este același: o poveste a plecat de la o persoană și a ajuns la alta. Mesajul a fost recepționat.

BIBLIOGRAFIE

- BRIGGS, Raymond, *The Snowman*, London, Hamish Hamilton Children's Books, 1978
- IBBY, (f.d.). *Silent books*. [online] în: IBBY.org. La adresa: <https://www.ibby.org/awards-activities/activities/silent-books> (accesat la data: 06.08.2025)
- IBBY, (f.d.). *Silent books: from the world to Lampedusa and back: List of book included in the collection*. [online] în: IBBY.org. La adresa: https://www.ibby.org/fileadmin/user_upload/Silent_Books_list_2013.pdf (accesat la data: 05.08.2025)
- LINFORS, Rose-Marie, *Silent books, A handbook on wordless picturebooks packed with narrative power*, Stockholm, Ibbby Sverige, 2016
- TAN, Shaun, *The Arrival*, Melbourne, Lothian Books, 2014

**TRANSLATIONS – TRANSLATION STUDIES /
TRADUCTIONS – ÉTUDES DES TRADUCTIONS /
TRADUCERI – TRADUCTOLOGIE**

**“TRANSLATING MEANS INTERPRETING THE TEXT AS IF
READING IT ALOUD – ONLY IN ANOTHER LANGUAGE” –
TRANSLATING, INTERPRETING, MEDIATING:
INTERPRETATIVE TECHNIQUES USING
THE EXAMPLE OF KOBO ABE**

**« TRADUIRE, C’EST INTERPRÉTER LE TEXTE COMME SI
ON LE LISAIT À VOIX HAUTE – MAIS DANS UNE AUTRE
LANGUE » – TRADUIRE, INTERPRÉTER, TRANSMETTRE :
TECHNIQUES INTERPRÉTATIVES À PARTIR DE
L’EXEMPLE DE KOBO ABE**

**„ÜBERSETZEN HEISST, DEN TEXT ZU INTERPRETIEREN,
ALS WÜRD MAN IHN LAUT VORLESEN – NUR IN EINER
ANDEREN SPRACHE“ – ÜBERSETZEN, DEUTEN,
VERMITTELN: INTERPRETATIVE TECHNIKEN
AM BEISPIEL KOBO ABES**

Dr. Ana-Maria DASCĂLU-ROMIȚAN

Lect. univ.

Universitatea Politehnica Timișoara

Facultatea de Științe ale Comunicării

Str. Traian Lalescu nr. 2

ana.dascalu@upt.ro

Abstract

The focus of this study is to demonstrate that literary translation goes far beyond the mere transfer of words. Drawing on Umberto Eco’s insight that translating is akin to interpretively reading a text aloud in another language, literary translation is examined as a creative, reflective, and culturally sensitive process. Using the work of Kobo Abe as an example, it becomes clear that translators do not merely convey narrative complexity, symbolic depth, and semantic ambiguity, but actively interpret them, thereby becoming part of the literary meaning-making process themselves. Translators reconstruct, transform, and make literary works accessible to a new audience, balancing fidelity to the original with independent literary creativity. Translation thus emerges as a creative act that shapes both the text and the translator, highlighting the translator’s essential role as mediator, and cultural bridge.

Résumé

L’objectif de cette étude est de démontrer que la traduction littéraire dépasse largement la simple transposition de mots. S’inspirant de l’idée d’Umberto Eco selon laquelle traduire revient à lire un texte à haute voix de manière interprétative dans une autre langue, la traduction littéraire y est analysée comme un processus créatif, réfléchi et culturellement

sensible. À partir de l'œuvre de Kobo Abe, il apparaît que les traducteurs ne se contentent pas de transmettre la complexité narrative, la profondeur symbolique et l'ambiguïté sémantique, mais les interprètent activement, devenant ainsi partie intégrante du processus de création de sens littéraire. Les traducteurs reconstruisent, transforment et rendent les œuvres accessibles à un nouveau public, tout en équilibrant fidélité à l'original et créativité littéraire autonome. La traduction se présente donc comme un acte créatif qui façonne à la fois le texte et le traducteur, soulignant le rôle essentiel de ce dernier en tant que médiateur et interprète culturelle.

Zusammenfassung

Der Schwerpunkt der Arbeit besteht darin zu zeigen, dass literarisches Übersetzen weit über das bloße Übertragen von Wörtern hinausgeht. Ausgehend von Umberto Ecos Einsicht, dass Übersetzen dem interpretativen Vorlesen eines Textes in einer anderen Sprache entspricht, wird literarische Übersetzung als kreativer, reflektierter und kulturell sensibler Prozess untersucht. Am Beispiel von Kobo Abes Werk wird deutlich, dass Übersetzer narrative Komplexität, symbolische Tiefe und semantische Mehrdeutigkeit nicht nur übertragen, sondern aktiv interpretieren und dadurch selbst Teil des literarischen Sinnbildungsprozesses werden. Übersetzer rekonstruieren, transformieren und machen literarische Werke einem neuen Publikum zugänglich, wobei sie ein Gleichgewicht zwischen Treue zum Original und eigenständiger literarischer Gestaltung wahren. Damit wird die Übersetzung zu einem schöpferischen Akt, der nicht nur den Text, sondern auch den Übersetzer prägt und ihn als unverzichtbaren Vermittler und Brückenbauer zwischen Kulturen hervorhebt.

Keywords: *translation; role of the translator; skills/competencies; interpretation; Kobo Abe; cultural mediation;*

Mots-clés: *traduction; rôle du traducteur; compétences; interprétation; Kobo Abe; médiation culturelle;*

Schlüsselwörter: *Übersetzung; Rolle des Übersetzers; Kompetenzen; Interpretation; Kobo Abe; kulturelle Vermittlung;*

Vom Text zur Übersetzung oder Übersetzen als interpretativer Akt

„Übersetzen heißt, den Text zu interpretieren, als würde man ihn laut vorlesen – nur in einer anderen Sprache“, bemerkt Umberto Eco treffend. Diese prägnante Feststellung verweist auf die zentrale Einsicht, dass Übersetzung nicht bloß ein mechanisches Übertragen von Zeichen ist, sondern ein komplexer, kreativer und reflektierter Prozess, der sowohl die sprachliche als auch die kulturelle Dimension eines Textes berücksichtigt. Ähnlich wie im Falle des Dolmetschers übernimmt der Übersetzer die Rolle eines „vermittelnden“ Sprechers: Er „spricht“ für den Autor in einer neuen Sprache und Kultur, wobei jede Entscheidung, angefangen von der Satzmelodie über die semantische Gewichtung einzelner Wörter bis hin zu kulturellen Konnotationen, eine interpretative Spur im Text hinterlässt. Damit wird Übersetzung nicht nur zur Rekonstruktion, sondern zugleich zur Neuinszenierung des Textes: Sie erzeugt eine zweite Stimme des Originaltextes, die nicht nur dessen Sinn wiedergibt, sondern ihn in einem neuen kulturellen und sprachlichen Resonanzraum „hörbar“ macht.

Als Ausgangspunkt dieser Untersuchung dient die Auseinandersetzung mit den Herausforderungen literarischer Übersetzung und der Interpretation von Texten. Im Zentrum steht der Romananfang von Kobo Abes *Die Frau in den Dünen*, der in einen erweiterten Kontext literarischer Deutung und Übersetzung gestellt wird. Dieser Romananfang fungiert nicht lediglich als erzähltechnischer Auftakt, sondern als bewusst gestaltetes Instrument der Irreführung: Schon der erste Satz zieht den Leser in ein labyrinthisches Geflecht aus Täuschung, Erwartungsbruch und semantischer Mehrdeutigkeit. Diese narrative Strategie eröffnet eine doppelte Perspektive: Sie verlangt ein besonders waches, interpretatives Lesen und stellt zugleich für die Übertragung in andere Sprachen eine eigenständige Herausforderung dar.

Täuschung und Deutung: Der Roman im Spannungsfeld literarischer Analyse

Kobo Abes Werk zeichnet sich durch eine komplexe Erzählstruktur aus, in der der Beginn in ultimas res den Leser unvermittelt mit einem ungelösten Rätsel konfrontiert: dem Verschwinden des Insektensammlers Niki Jumpei. Erst durch eine Rückblende und den ständigen Wechsel zwischen zwei Erzählebenen erschließt sich allmählich das zentrale Thema, die existentielle Anpassungsfähigkeit des Menschen und die symbolische Rolle des Sandes als Gestalt menschlicher Bedrohung und Hoffnung zugleich.

Der Romananfang wird dabei zu einem Mikrokosmos des gesamten Werkes: Er spiegelt die semantische Offenheit, die Mehrdeutigkeit und die interpretative Freiheit, die Kobo Abes Prosa prägt. Die Täuschung ist nicht nur ein narrativer Trick, sondern ein poetisches Verfahren, das den Leser zwingt, eigene Deutungsmuster zu hinterfragen.

Kobo Abes Werk ist eine Parabel auf die Problematik des heutigen Menschen, der unter verschiedenen Lebensbedingungen Tag für Tag um sein Dasein kämpfen muss. Niki Jumpei steht als Beispiel für den Menschen, der sich trotz vieler Hindernisse an alles anpasst und die Hoffnung nie aufgibt. Dabei steht nicht nur das Medium, sondern das Leben selbst im Mittelpunkt der Erzählung. Doch dieser Gedanke fällt dem Leser nicht sofort auf, da er, zunächst, mit der Geschichte des Insektensammlers Niki Jumpei und mit seiner Bekanntschaft mit der Frau in den Dünen viel zu beschäftigt ist. Er übersieht dadurch den Kern des Romans, der sich eigentlich in der Bedeutung des Sandes verbirgt. Als zentrale Figur des Romans, führt und bestimmt der Sand den ganzen Verlauf der Handlung. Er steht nicht im Hintergrund, wie man anfangs glaubt, sondern im Mittelpunkt des Geschehens, da er über das Leben der Figuren verfügt und entscheidet; und auch, weil sich die ganze Geschichte um ihn und von ihm ausgehend entwickelt.

Der Autor verwendet das Mittel der Täuschung, um den Spannungsbogen der Erzählung zu erweitern und den Leser zum Nachdenken zu bewegen. Der Leser erkennt schließlich, dass das Leben im Zentrum dieses verschlüsselten Romans steht, und, dass nicht die Umgebung (in diesem Fall die Dünenlandschaft, der Sand), sondern das Dasein selbst das Wichtigste ist, egal, ob es sich um das Leben in der Großstadt oder um jenes in dem fremden Dorf handelt. Der Mensch passt sich überall an, auch an die schwersten Lebensbedingungen, wie wir in diesem Roman sehen können.

Übersetzungen von Kobo Abes Werken im deutschen Sprachraum

Die Werke Kobo Abes wurden seit den 1960er-Jahren von Übersetzern wie Jürgen Stalph, Michael Nötzel oder Siegfried Schaarschmidt ins Deutsche übertragen. Diese Übertragungen sind von hohem literarischem Anspruch, da sie eine doppelte Aufgabe erfüllen: die semantische Präzision des japanischen Originals zu bewahren und zugleich die poetische Rätselhaftigkeit für ein deutschsprachiges Publikum erfahrbar zu machen. Die Rezeption des

literarischen Schaffens von Kobo Abe im deutschsprachigen Raum ist in hohem Maße durch die Qualität und Vielfalt der Übersetzungen geprägt, die seine Texte seit den 1960er Jahren einem breiten Publikum zugänglich gemacht haben. Deutsche Übersetzer wie Jürgen Stalph, Michael Nötzel und Siegfried Scharschmid haben durch ihre Arbeit entscheidend dazu beigetragen, dass Abe, einer der bedeutendsten Vertreter der japanischen Nachkriegsliteratur, auch außerhalb Japans wahrgenommen und gewürdigt wird.

Zu den zentralen Werken, die ins Deutsche übertragen wurden, zählt der Roman *Die Frau in den Dünen*, der in mehreren deutschen Ausgaben erschien. Die erste Übersetzung wurde 1967 von Oscar Benl und Mieko Osaki für den Rowohlt Verlag erstellt und 1981 in einer bei Volk und Welt in der DDR neu aufgelegt. Diese Übersetzung brachte Abes bekanntestes Werk einem deutschsprachigen Publikum nahe und trug maßgeblich zu seiner internationalen Anerkennung bei.

Darüber hinaus liegen mehrere weitere Romane und Prosatexte in deutscher Sprache vor. Jürgen Stalph übertrug unter anderem *Der Mann ohne Vergangenheit*, das 1981 bei Rowohlt erschien, und *Geheime Rendezvous*, das 1983 in deutscher Übersetzung veröffentlicht wurde. Michael Nötzel steuerte ebenfalls maßgebliche Übersetzungen bei, wie etwa *Die vierte Dimension*, während Siegfried Scharschmid insbesondere durch seine Übersetzungen von Erzählungen und kürzeren Prosatexten hervorgetreten ist. Diese Vielfalt an Übersetzern ermöglichte nicht nur eine kontinuierliche Veröffentlichung von Abes Werken, sondern auch unterschiedliche interpretatorische Zugänge zu seinem komplexen literarischen Universum.

Die deutschen Ausgaben bestätigen zugleich, dass Abes Werke häufig mit hoher translatorischer Sensibilität übertragen wurden. Übersetzer wie Benl, Stalph oder Scharschmid mussten sich nicht nur mit der Sprachstruktur und den kulturellen Bezügen des Japanischen auseinandersetzen, sondern auch mit Abes oft surrealem, symbolträchtigem Stil. Diese Herausforderung erforderte einen Ausgleich zwischen Genauigkeit und literarischer Gestaltungsfreiheit, um den poetischen und philosophischen Charakter der Texte zu bewahren.

Die deutschsprachigen Übersetzungen stellen daher nicht lediglich Übertragungen in eine andere Sprache dar, sondern eigenständige literarische Leistungen, die den Reichtum von Abes Werk erschließen und in einer Neuinterpretation (vgl. Ecos These) vermitteln. Sie dokumentieren zugleich den Wandel translatorischer Ansätze im Laufe der Jahrzehnte, von stärker texttreuen Übertragungen bis hin zu freieren Übersetzungen, die auf die Erwartungen des europäischen Publikums abgestimmt sind.

Zusammenfassend lässt sich erkennen, dass die Übersetzungen von Kobo Abes Werken im deutschsprachigen Raum den Lesern nicht nur einen Zugang zu seinem literarischen Schaffen ermöglichten, sondern auch als bedeutende Beiträge zur internationalen Literaturvermittlung gelten können. Dank dieser Übersetzungen wurde Abe im deutschen Sprachraum als ein Autor etabliert, dessen Romane und Erzählungen eine universale Dimension erlangt haben und Fragen nach der Identität, der Entfremdung und der existenziellen Bedrohung des Menschen im modernen Zeitalter aufwerfen.

Literarische Übersetzung als Erweiterung des interpretativen Prozesses

Literarische Übersetzung ist immer ein Akt der Interpretation. Walter Benjamin wies in seiner Schrift *Die Aufgabe des Übersetzers* darauf hin, dass Übersetzung nicht bloß Mitteilung, sondern Ausdruck sei. Im Fall Kobo Abes bedeutet dies, dass der Übersetzer nicht nur sprachliche Strukturen wiedergibt, sondern die narrative Strategie des Autors miterzählt. Die bewusste Irreführung des Lesers im Romaneingang muss auch in einer anderen Sprache spürbar bleiben, ohne durch übermäßige Klarheit geglättet zu werden. So entstehen Entscheidungen über Rhythmus, Satzbau und Bildlichkeit, die stets zwischen philologischer Treue und ästhetischer Offenheit vermitteln müssen.

Umberto Eco fasst diese Aufgabe treffend zusammen: „Übersetzen heißt, den Text zu interpretieren, als würde man ihn laut vorlesen – nur in einer anderen Sprache.“ Diese Haltung verdeutlicht, dass Übersetzer und Literaturwissenschaftler ähnliche Arbeit leisten: Beide erschließen Bedeutungen, beide deuten Texte. Die Treue zum Ausgangstext stellt dabei eine der größten Provokationen für den Übersetzer: „Im Übrigen fühlte ich mich im Laufe meiner Erfahrungen als übersetzter Autor ständig hin und her gerissen zwischen dem natürlichen Wunsch, dass die Übersetzung dem, was ich geschrieben hatte, „treu“ sei, und der aufregenden Entdeckung, dass mein Text sich ändern konnte (manchmal sogar musste), sobald er in einer anderen Sprache wiedergegeben wurde. (...) Ein Autor, der die Arbeit seiner Übersetzung verfolgt, [geht] von einer unausgesprochenen Forderung nach »Treue« [aus]. (...) Der Treuebegriff hat mit der Überzeugung zu tun, dass Übersetzen eine Form des Interpretierens ist (...).“ (ECO, 2006, S. 16, 17)

In der Konzeption Ecos ist der Text „ein Produkt, dessen Interpretation Bestandteil des eigentlichen Mechanismus seiner Erzeugung sein muß“ (ECO, 1987, S. 65), wobei Lesen und Interpretieren eng miteinander verbunden sind. Die Übersetzung von Kobo Abes Werk ist daher zugleich eine theoretische Reflexion über seine Erzähltechnik und stellt den Übersetzer vor zahlreichen Provokationen, sowohl auf inhaltlicher als auch auf stilistischer und kreativer Ebene.

Die Analyse des Romans *Die Frau in den Dünen* zeigt, wie stark Form und Inhalt miteinander verflochten sind. Das Erzählen wird hier zu einem Erkenntnisprozess, der beim Leser dieselbe Verwandlung auslöst, die auch Niki Jumpei durchlebt: vom bloßen Wahrnehmen einzelner Elemente hin zur Einsicht in das Ganze. Dieser hermeneutische Prozess setzt sich in der Übersetzung fort. Der Übersetzer wird, ähnlich wie der Dolmetscher, gezwungen, Entscheidungen zu treffen, die den inneren Kern des Werkes offenlegen oder verdecken können.

Während Jumpei lernt, dass nicht das Medium (der Sand), sondern das Leben selbst zählt, wird auch der Leser und mit ihm der Übersetzer an die Bedeutung des literarischen Schöpfens erinnert: Jedes Werk muss neu belebt, neu gesprochen, neu gedeutet, neu interpretiert werden. Übersetzen bedeutet daher nicht nur einen Text zu erschließen, sondern ihn in die Zielsprache neu zu interpretieren.

Vom Lesen zum Verstehen: Ansätze zur Interpretation

Kobo Abe, einer der bedeutendsten Autoren der modernen japanischen Literatur, zeichnet sich durch eine lebendige und zugleich rätselhafte Erzählweise aus. Obwohl er ein Medizinstudium abgeschlossen hat, widmete er sich vollständig der Literatur und arbeitete als Schriftsteller, Drehbuchautor und Theaterregisseur. Schon in seiner Jugend interessierte er sich für europäische Schriftsteller und Philosophen wie Kafka, Rilke, Heidegger und Nietzsche, deren Einfluss besonders in seinen Werken spürbar ist.

Abe wurde durch seine außergewöhnliche Erzähltechnik international bekannt. Sein Werk umfasst Erzählungen (*Die Erfindung des R*, 1951), Romane (*Die Frau in den Dünen*, 1962; *Der verbrannte Stadtplan*, 1967; *Der Schachtelmann*, 1971) und Dramen (*Freunde*, 1967), die in zahlreiche Sprachen übersetzt wurden. *Die Frau in den Dünen* (*Suna-no-onna*, 1962) erhielt 1961 den Yomiuri-Preis und wurde 1964 von Hiroshi Teshigahara verfilmt; die Adaption gewann beim Filmfestival in Cannes den Kritikerpreis. *Die Frau in den Dünen* beschreibt die Ausnahmesituation seines Protagonisten Niki Jumpei und die außergewöhnliche Darstellung gesellschaftlicher Wirklichkeit. Das parabelhafte Werk behandelt existentielle Fragen: Jumpei steht zwischen Anpassung und Selbstzerstörung, während der allgegenwärtige fließende Sand seine Bedrohung und Entfremdung symbolisiert. Die Herausforderungen, denen er sich stellen muss, spiegeln den menschlichen Versuch wider, seinem Leben Sinn zu

verleihen. Jumpei verkörpert die Anpassungsfähigkeit des Menschen und die beharrliche Hoffnung auf Selbstverwirklichung, Aspekte, die das Rätselhafte und Unheimliche der von Kobo Abe geschaffenen Welt prägen.

Die Frau in den Dünen erzählt die Geschichte von Niki Jumpei, einem passionierten Insektensammler, der sich auf der Suche nach einer seltenen Sandkäferart in eine abgelegene Dünenlandschaft verirrt. Er gerät in ein entlegenes Küstendorf und findet Unterkunft bei der „Frau in den Dünen“, deren Haus in einem tiefen Sandloch verborgen liegt. Die anfängliche Rettung entpuppt sich als Falle: Jumpei ist vom Dorf, der Frau und insbesondere vom allgegenwärtigen Sand gefangen. Nach mehreren erfolglosen Fluchtversuchen beginnt Jumpei, sich den Bedingungen anzupassen und gemeinsam mit der Frau den täglichen Herausforderungen des sich ständig bewegenden Sandes zu begegnen. Dabei entwickelt er nicht nur Zuneigung zu ihr, sondern erkennt auch die Bedeutung seines neuen Lebens und die Notwendigkeit, praktische Lösungen für das Überleben in dieser Umgebung zu finden. Der Roman endet mit Jumpeis innerer Metamorphose: Durch die Anpassung an die neue Realität des Sandes entdeckt er eine veränderte Existenz und ein neues Selbst. Abe stellt damit das Leben und die aktive Auseinandersetzung mit seiner Umwelt in den Vordergrund, unabhängig von äußeren Zwängen, und eröffnet dem Leser eine reflektierende Perspektive auf menschliche Existenz und Anpassungsfähigkeit.

Wahrnehmen und Bewältigen: Der Sand als Gegenstand, Hindernis und zerstörerische Kraft

Zu Beginn des Romans verfolgt Niki Jumpei das Ziel, eine seltene Sandkäferart zu entdecken. Dabei wächst sein Interesse am Sand, der Lebensgrundlage der Insekten, stetig. Er beschäftigt sich mit dessen physikalischen Eigenschaften und erkennt die Besonderheiten dieses Mediums: Der Sand ist ständig in Bewegung, unfruchtbar und widersteht dem Verfall. Dennoch haben sich einige Pflanzen- und Tierarten, insbesondere der Sandläufer, erfolgreich an diese Umgebung angepasst. Durch diese Auseinandersetzung beginnt Jumpei, sich von seinem städtischen Leben zu distanzieren und eine Verbindung zur Dünenlandschaft aufzubauen.

Der Sturz in das tiefe Sandloch markiert Jumpeis Eintritt in eine fremde Welt. Das Haus der Frau in den Dünen liegt verborgen, und der Protagonist ist gezwungen, täglich den Sand zu schaufeln. Die Materie wird zur ständigen Belastung, dringt in Kleidung, Schuhe und selbst ins Essen ein, und macht die Umgebung unberechenbar. Die Anpassung an diese Bedingungen erfolgt schrittweise: Jumpei akzeptiert sein Schicksal, gewöhnt sich an die neuen Lebensumstände und beginnt, seine frühere Existenz hinter sich zu lassen. Der Sand fungiert hier als zentrales Hindernis, das seine körperliche und psychische Anpassungsfähigkeit herausfordert.

Durch seine permanente Bewegung wirkt der Sand als zerstörerische Kraft. Das Haus der Frau ist beständig bedroht, und sowohl die Dorfbewohner als auch deren Angehörige sind Opfer dieser Umwelt geworden. Jumpei erkennt schließlich, dass der Sand trotz seiner Gefährlichkeit auch eine ästhetische Dimension besitzt, in der Leben und Zerstörung untrennbar miteinander verbunden sind. Er begreift, dass die Erfahrung selbst und die Auseinandersetzung mit dieser Umgebung von zentraler Bedeutung sind.

Interpretative Zugänge: Perspektiven auf Textstruktur und Symbolik

Der von Kobo Abe gewählte Titel dient als bewusstes Mittel der Täuschung: Schon vor Beginn des Leseaktes werden die Erwartungen des Lesers in Bezug auf Handlung und Protagonisten manipuliert. Zwar verweist der Titel auf die Frau in den Dünen, doch im Zentrum

der Erzählung steht der Sand, der als zentrale Figur den Ablauf, die Gefühle und das Handeln der Charaktere bestimmt und deren Dasein beeinflusst. Abe nutzt den Romananfang, um diese Macht des Sandes, seine Allgegenwart und unaufhörliche Bewegung einzuführen.

Die Funktion des Textes umfasst die Vorstellung von Personen, Schauplatz, Zeitraum und Thematik, gleichzeitig werden zentrale Entscheidungen über Erzähltechnik, Ton und Rhythmus getroffen. Der Beginn *in ultimas res*, d. h. das Einleiten der Geschichte mit einem polizeilichen Bericht über Jumpeis Verschwinden, erzeugt Spannung und verweist auf die nachfolgende Vorgeschichte. Der Romananfang dient als Mikrokosmos, der den Makrokosmos des gesamten Romans widerspiegelt. Durch die Rückblende (Analepse) wird der Verlauf der Ereignisse nachvollziehbar und die rätselhafte, labyrinthartige Struktur der Handlung etabliert.

Kobo Abes Erzählstrategie, insbesondere die Verwendung des unbestimmten Artikels und der unbestimmten Pronomen, entpersonalisiert zunächst die Figur des Insekten sammlers und erzeugt beim Leser Unsicherheit. Mit der nachfolgenden Exposition wird der Protagonist eingeführt, sein Ziel, die Suche nach einer seltenen Sandkäferart, bekannt gemacht, und die erste Begegnung mit dem Sand geschildert. Der Sand erscheint zunächst harmlos, entwickelt sich aber im weiteren Verlauf des Romans zu einem Hindernis, das sowohl physische als auch psychische Anpassung erfordert.

Der Text erfüllt somit mehrere Funktionen: Er vermittelt die Exposition, etabliert die Erzählperspektive (auktorial und analytisch), bereitet den Leser auf die Rückblende vor und eröffnet zugleich die interpretativen Freiräume, die die Handlung rätselhaft und spannend machen. Die Täuschung als erzählerisches Mittel steigert die Neugier des Lesers, da der Kern der Handlung zunächst verschleiert bleibt. Erst durch das Erleben von Jumpeis Verschwinden und der Auseinandersetzung mit der Welt der Dünen erkennt der Leser die zentrale Botschaft des Romans: Nicht das Medium, sondern das Leben selbst ist entscheidend.

Genauso wie der Text mehrere Funktionen ausführt, so muss auch die Übersetzung der Texte in anderen Sprachen diese Funktionen bewahren. Wie Bogdan Mihai Dascălu bemerkt, kann die Bewertung einer Übersetzung daher nicht allein anhand ihrer Treue zum Original erfolgen, sondern man muss auch den Kontext und die Erfüllung der Zielsetzungen berücksichtigen. Dascălu vertritt die Meinung, dass Übersetzungen dynamische Texte sind, deren Wirkung, Verständlichkeit und sprachliche Qualität vom Sprachgebrauch und den Lesegewohnheiten der jeweiligen Epoche abhängen: „Abschließend möchte ich betonen, dass die Qualität einer Übersetzung im Wesentlichen nicht nur von ihrer Übereinstimmung mit dem Original abhängt, sondern auch von der zeitlichen Dimension der Sprache. Mit anderen Worten: Eine Übersetzung mag zum Zeitpunkt ihrer Entstehung gelungen oder weniger gelungen sein, doch im Laufe der Zeit „altert“ sie und kann ihre ursprüngliche Wirkung und Ausdruckskraft verlieren – sofern sie diese überhaupt besaß.“ (DASCĂLU, 2012, S. 102)

Abschließende Überlegungen: Übersetzung als interpretativer Prozess

Schreiben hat einen Anfang.

Lesen hat einen Anfang.

Der Roman hat einen Anfang.

Verstehen hat einen Anfang.

Die Übersetzung hat einen Anfang.

Interpretation hat einen Anfang.

Wie wir Kobo Abes Werk entnehmen konnten, ist der Romananfang ein langsames Erwachen zum Erzählen, das schon durch den verschlüsselten ersten Satz und für den weiteren Handlungsablauf vom Leser ein entsprechendes „Hineinfinden“ in die Erzählwelt erwartet.

Der Text beginnt bei Kobo Abe mit einer Ebene der Erzählstruktur, die beim Leser, durch den Bericht über das geheimnisvolle Verschwinden des Insektensammlers Niki Jumpei vom ersten Satz große Aufmerksamkeit erweckt. Durch die Einführung der Rückblende bzw. des Rückblickens und durch den späteren Zugriff auf die erste Ebene gelingt es dem Autor den Erzählrahmen des Romans zu bilden. Dabei ermöglicht der Anfang, wie man im zweiten und dritten Kapitel der Arbeit bemerken konnte, neben dem Einblick in die zeitliche und räumliche Struktur des Textes und der Vorstellung der handelnden Personen auch die Konstituierung der Erzählsituation, die Erklärung der narrativen Zielsetzung des Autors und eine kurze Vorstellung des Themas. Demzufolge wird der Leser schon zu Beginn in seiner Erwartungshaltung verwirrt, da der Romananfang dieses Werkes, wie man im letzten Kapitel der Arbeit feststellen konnte, neben der Funktion des Eröffnens, des Einleitens und des Hinführens auch die der Täuschung hat. Der Beginn in ultimas res hat hier eine bedeutende Wirkung für den ganzen Romananfang, da der Autor durch diese Erzählform und durch die Darstellung zweier verschiedener Welten die Leser schon vom ersten Satz vor einem Rätsel stellt.

Das Lesen und die Wahrnehmung des Erzählten werden durch die verschiedenen Funktionen des Romananfangs, die Kobo Abe einführt, einerseits erschwert aber andererseits auch verdeutlicht. Die getäuschte Erwartungshaltung des Lesers wird durch die Interpretation geklärt und er versteht, dass der Kern des Romans in der Erkenntnis besteht, dass das Medium nicht so wichtig ist wie das Leben selbst. Jumpeis Bemühungen, unter extrem lebensbedrohlichen Bedingungen seinem Dasein einen Sinn zu geben, spiegeln die Botschaft des Romans wider und den Gedanken, dass der Mensch nicht auf die Umgebung und auf die Bedingungen, sondern auf das Leben selbst den größten Wert legen soll. Genauso wie Jumpei erfährt auch der Leser eine Verwandlung, die hier vom Lesen über die Wahrnehmung zur Interpretation führt.

Aus der Analyse dieses Romans geht hervor, dass eigentlich das Erzählen im Vordergrund des Textes steht. Erzählen heißt nämlich nicht nur, eine Geschichte innerhalb einer bestimmten Erzählstruktur zu wiedergeben, sondern auch die Entwicklung menschlicher Beziehungen und Auffassungen darzustellen und den Leser zum Nachdenken aufzufordern. Durch den verschlüsselten Romananfang gelingt es Kobo Abe den Leser schon vom ersten Satz auf dieses Nachdenken vorzubereiten und sein Interesse für das Unerwartete und Spannende seines Romans zu erwecken.

Die Form und die Funktion des Werkanfangs, die Art des semantischen Inhalts, das Verhältnis von Einsatz der Handlung und Erzählhaltung haben gezeigt, dass der dieser vielmehr als nur ein einfaches Hinführen in das Geschehen darstellt. Hinter jedem Wort, hinter jeder Zeile, auf jeder Seite versteckt sich ein dem Leser noch unbekanntes Element dieses Mikrokosmos, der in Bezug zum Gesamttext eine Vorentscheidung über die Stilebene und die Eigenart des Werkes hervorbringt.

Die nähere Untersuchung von Kobo Abes Werk und die Betrachtung seiner deutschen Übersetzungen führen zu folgender Erkenntnis:

1. Interpretation und Übersetzung sind untrennbar miteinander verbunden. Jede Übersetzung ist ein Akt des Lesens und Deutens, ein Versuch, die narrative Strategie des Originals in eine andere Sprachwelt zu übertragen.
2. Täuschung als literarisches Mittel erfordert auch auf der Ebene der Übersetzung Sensibilität. Was der Autor bewusst verschleiert, darf der Übersetzer nicht unbedacht auflösen, sondern muss die Spannung zwischen Fremdheit und Verstehen bewahren.
3. Die Arbeit des Übersetzers ähnelt der Arbeit des Interpreten. Beide suchen nach der verborgenen Logik eines Textes, beide schaffen Zugänge zu einer poetischen Wirklichkeit.

Genauso, wie der Held Niki Jumpei eine Veränderung durchmacht und schließlich sein neues Ich findet, löst auch Kobo Abes Text durch den Wechsel der Erzählebenen beim Leser eine Veränderung aus. So wie die Hauptfigur des Romans schließlich erkennt, dass er „nicht den Sand, sondern nur Sandkörner gesehen“ hat, so lernt auch der Übersetzer, dass er nicht nur Wörter, sondern einen ganzen Bedeutungsraum übertragen muss.

Abschließend lässt sich erkennen, dass literarisches Übersetzen nicht bloß ein technischer Vorgang ist, sondern ein kreativer Prozess, ein „langsames Erwachen“ zum Lesen, zum Wahrnehmen und zum Interpretieren – zu einer neuen Sprache, zu einem neuen Text, zu einer neuen Welt und zu einem neuen Ich. In diesem Prozess ist der Übersetzer nicht nur Vermittler, sondern Mitgestalter: Er trifft ständig wichtige Entscheidungen über Wortwahl, Satzrhythmus, stilistische Nuancen und kulturelle Anpassungen, die das Werk in der Zielsprache neu gestalten. Dabei sieht er sich zahlreichen Provokationen und Schwierigkeiten gegenübergestellt: sprachliche Mehrdeutigkeiten, kulturelle Unterschiede, intertextuelle Bezüge und das Spannungsfeld zwischen Treue zum Original und literarischer Eigenständigkeit fordern seine kreative Kompetenz. Die Übersetzung wird so zu einem reflexiven, interpretativen Akt, bei dem der Übersetzer als Mitautor agiert, der das Werk gleichzeitig rekonstruiert und transformiert, und dabei die ästhetische, emotionale und semantische Wirkung des Ausgangstextes dem Zielpublikum präsentiert. Literarisches Übersetzen ist folglich ein zutiefst kreativer, schöpferischer Akt, der sowohl das Werk selbst als auch den Übersetzer transformiert, ein fortwährendes „Erwachen“ zu neuen Bedeutungs- und Wahrnehmungsebenen.

Der Beruf des Übersetzers ist kein einfacher, doch gerade seine Herausforderungen machen ihn faszinierend und bereichernd: Jede Übersetzung eröffnet neue Perspektiven, fordert Kreativität und Urteilsvermögen und ermöglicht die Freude, ein Werk lebendig in einer anderen Sprache und Kultur erfahrbar zu machen. Damit schließt sich der Kreis zum Beginn vorliegender Untersuchung und zu Umberto Ecos Erkenntnis: „Übersetzen heißt, den Text zu interpretieren, als würde man ihn laut vorlesen – nur in einer anderen Sprache“. Dieser Gedanke verdeutlicht, dass sich das Übersetzen nicht nur auf das Übertragen von Wörtern beschränkt, sondern das Einfühlen in die Intentionen, den Stil und die kulturellen Nuancen des Ausgangstextes in den Vordergrund stellt. Dabei stellt jede Übersetzung eines Textes eine Neuinterpretation dar.

Heute sieht sich der Übersetzer mit einer Vielzahl komplexer Aufgaben konfrontiert: die Authentizität des Ausgangstextes zu wahren, diesen zugleich an die kulturellen Gegebenheiten der Zielsprache anzupassen und sprachliche sowie kulturelle Barrieren zu überwinden. Trotz dieser Schwierigkeiten bleibt der Beruf des Übersetzers von einer besonderen Faszination geprägt. Er ist ein Brückenbauer zwischen Kulturen, ein Vermittler von Gedanken und Emotionen, der es ermöglicht, dass literarische Werke über Sprachgrenzen hinweg lebendig bleiben. Die Übersetzung ist somit nicht nur ein Beruf, sondern eine Berufung, ein kreatives Handwerk, das sowohl präzises technisches Können als auch ein feines Sprachgefühl und Sensibilität erfordert.

BIBLIOGRAPHIE

- ABE, Kobo: *The woman in the dunes*, transl. from the Japanese by E. Dale Saunders, New York, 1964
- ABE, Kobo. *Die Frau in den Dünen*. Übers. von Oscar Benl und Mieko Osaki. Reinbek: Rowohlt Verlag, 1967. ISBN 3-499-11265-5
- ABE, Kobo: *Femeia nisipurilor*, tradus de Magdalena Levandovski Popa, București, 1968
- ABE, Kobo: *Freunde: eine schwarze Komödie in 2 Aufzügen*, aus dem Japan. von Siegfried Schaarschmidt, Wiesbaden, 1971
- ABE, Kobo. *Das Gesicht des anderen*. Übers. von Oscar Benl. Reinbek: Rowohlt Verlag, 1971. ISBN 3-498-00006-3
- ABE, Kobo: *Die Frau in den Dünen*, 4. Auflage, Berlin, 1981
- ABE, Kobo. „*Der rote Kokon*.“ Übers. von Siegfried Schaarschmidt. Hefte für Ostasiatische Literatur, Nr. 4, Dez. 1985, S. 50-53
- ABE, Kobo. „*Hochwasser*.“ Übers. von Siegfried Schaarschmidt. Hefte für Ostasiatische Literatur, Nr. 4, Dez. 1985, S. 54-59
- ABE, Kobo. „*Die Wand – Das Verbrechen des Herrn S. Karuma*.“ Übers. von Siegfried Schaarschmidt. Hefte für Ostasiatische Literatur, Nr. 4, Dez. 1985, S. 50-53
- ABE, Kobo. „*Arche Noah*.“ Übers. von Michael Nötzel. In: Franz Rottensteiner (Hrsg.), *Arche Noah. Phantastische Erzählungen*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1989, S. 7-21. ISBN 3-518-38174-1
- ABE, Kobo. *Der Schachtelmann*. Übers. von Jürgen Stalph. Frankfurt a. M.: Eichborn Verlag, 1992. ISBN 3-8218-4090-0
- ABE, Kobo, *Der verbrannte Stadtplan*. Übers. von Jürgen Stalph. Frankfurt a. M.: Eichborn Verlag, 1994
- ABE, Kobo, *Die Känguruhhefte*. Übers. von Jürgen Stalph. Frankfurt a. M.: Eichborn Verlag, 1996
- ABE, Kobo, *Die Erfindung des R62*. Übers. von Michael Nötzel. In: *Die Erfindung des R62*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1997
- ABE, Kobo, *Das Ei aus Blei*. Übers. von Michael Nötzel. In: *Die Erfindung des R62*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1997
- ABE, Kobo, *Biographie einer Nixe*. Übers. von Michael Nötzel. In: *Die Erfindung des R62*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1997
- ABE, Kobo, *Menschengleich*. Übers. von Michael Nötzel. In: *Die Erfindung des R62*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1997
- ABE, Kobo, *Hand*. Übers. von Gerlinde Brunn. In: Hannelore Eisenhofer-Halim und Peter Pörtner (Hrsg.), *Verführerischer Adlerfarn. Anthologie japanischer Erzählungen*. Tübingen: Konkursbuchverlag, 1999, S. 204-210
- APTER, Emily, *The Translation Zone: A New Comparative Literature*, Princeton: Princeton University Press, 2006
- BAUER, Matthias, *Romantheorie*, Stuttgart, 1997
- BENJAMIN, Walter, *Die Aufgabe des Übersetzers*. In: *Illuminationen*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1977
- BOIE, Bernhild (Hrsg.): *Geneses du roman contemporain*, Paris, CNRS Ed., 1993
- DASCĂLU-ROMIȚAN, Ana-Maria, *Sprachen verbinden – Mehrsprachigkeit, Interkomprehension und Übersetzung*, „Studii de Știință și Cultură”, vol. XX, nr. 1, Vasile Goldiș University Press, Arad, 2024, S. 73-83
- DASCĂLU, Bogdan Mihai, *Germanitatea și literele române*, Editura Ideea Europeană, 2006

- DASCĂLU, Bogdan Mihai, *The Diary of an European: Titu Maiorescu. Multilingualism and Translation*, „Studii de știință și cultură”, nr. 2, 2012, S. 99-103
- ECO, Umberto, *Lector in fabula. Die Mitarbeit der Interpretation in erzählenden Texten*. Aus dem Italienischen von Heinz-Georg Held. München/Wien: Hanser, 1987
- ECO, Umberto, *Quasi dasselbe mit anderen Worten. Über das Übersetzen*. Aus dem Italienischen von Burkhard Kroeber, Carl Hanser Verlag, München, 2006
- ERLEBACH, Peter, *Theorie und Praxis des Romaneingangs – Untersuchungen zur Poetik des englischen Romans*, Heidelberg, 1990
- HOLMES, James S., *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*, Amsterdam: Rodopi, 1988
- KUSSMAUL, Paul, *Verstehen und Übersetzen: Ein Lehr- und Arbeitsbuch*. Tübingen: Narr Francke Attempto, 2010
- LAUSBERG, Heinrich, *Handbuch der literarischen Rhetorik: eine Grundlegung der Literaturwissenschaft*, München, 1960
- MILLER, Norbert (Hrsg.), *Romananfänge – Versuch zu einer Poetik des Romans*, Berlin, 1965
- NIDA, Eugene A., *Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*, Leiden: Brill, 1964
- PAPI, Giacomo, *In principio - 2001 modi per iniziare un romanzo*, Milano, 2000
- REISS, Katharina, *Translation Criticism. The Potential and Limitations*, London: Routledge, 2014
- RETSCH, Annette, *Paratext und Textanfang*, Würzburg, 2000
- STANZEL, Franz K., *Typische Formen des Romans*, 11. Aufl., Göttingen, 1987
- STEINECKE, Hartmut, *Romantheorie*, Stuttgart, 1999
- VENUTI, Lawrence, *The Translator's Invisibility: A History of Translation*, London/New York: Routledge, 1995
- VENUTI, Lawrence, *Translation Changes Everything: Theory and Practice*, London/New York: Routledge, 2013
- VOGT, Jochen, *Aspekte erzählender Prosa: eine Einführung in Erzähltechnik und Romantheorie*, 8. aktualisierte Auflage, Brill / Fink, München, 1998

**BRIDGING KNOWLEDGE AND PRACTICE:
PEDAGOGICAL STRATEGIES AND RESEARCH
DIRECTIONS FOR TECHNICAL TRANSLATION
IN THE DIGITAL AGE**

**ARTICULER SAVOIR ET PRATIQUE :
STRATÉGIES PÉDAGOGIQUES ET ORIENTATIONS DE
RECHERCHE POUR LA TRADUCTION TECHNIQUE
À L'ÈRE NUMÉRIQUE**

**PUNȚI ÎNTRE CUNOAȘTERE ȘI PRACTICĂ:
STRATEGII PEDAGOGICE ȘI DIRECȚII DE CERCETARE
PENTRU TRADUCEREA TEHNICĂ ÎN ERA DIGITALĂ**

Drd. Patricia Cornelia GRIGORAȘ

West University of Timișoara
Doctoral School of Humanities
Bulevardul Vasile Pârvan 4, Timișoara
patricia.grigoras@e-uvt.ro

Prof. univ. dr. Daniel DEJICA

Politehnica University Timisoara
Department of Communication and Foreign Languages
Strada Traian Lalescu 2a, Timișoara
daniel.dejica@upt.ro

Abstract

This article investigates the theoretical and practical dimensions of technical translation pedagogy, emphasizing genre awareness, applied knowledge transfer, and the development of core translation competencies. It clarifies the distinction between technical and scientific translation, grounding the discussion in educational frameworks and professional standards. A range of classroom strategies is proposed, including blended learning, subject-matter integration, and project simulation, all tailored to evolving industry needs. Special attention is given to the pedagogical impact of digital technologies—particularly computer-assisted translation tools and artificial intelligence—on teaching methods and translator agency. The study concludes by outlining key directions for future research, advocating for empirical validation of instructional approaches, stronger academia–industry collaboration, and ethically responsive teaching in the digital age.

Résumé

Cet article examine les fondements théoriques et les approches pédagogiques de la traduction technique, en mettant l'accent sur la conscience des genres, le transfert de savoir

appliqué et le développement des compétences fondamentales du traducteur. Il clarifie la distinction entre traduction technique et traduction scientifique, à travers une analyse des cadres éducatifs et des normes professionnelles. Une série de stratégies d'enseignement sont proposées—intégration disciplinaire, apprentissage hybride, simulations de projets—afin de répondre aux besoins du marché en évolution. Une attention particulière est portée à l'impact pédagogique des technologies numériques, notamment des outils de TAO et de l'intelligence artificielle, sur les méthodes d'enseignement et l'identité du traducteur. L'étude s'achève par des pistes de recherche futures, plaidant en faveur d'une validation empirique des approches pédagogiques, d'un renforcement des liens entre université et industrie, et d'une formation éthique dans l'ère numérique.

Rezumat

Articolul analizează dimensiunile teoretice și practice ale pedagogiei traducerii tehnice, cu accent pe conștientizarea genurilor, transferul aplicat de cunoștințe și dezvoltarea competențelor esențiale ale traducătorului. Se clarifică diferențele dintre traducerea tehnică și cea științifică, prin raportare la cadre educaționale și standarde profesionale. Sunt propuse mai multe strategii didactice—învățare integrată interdisciplinară, metode hibride, simulări de proiecte—adaptate cerințelor pieței în schimbare. Se acordă o atenție specială impactului pedagogic al tehnologiilor digitale, în special al instrumentelor de traducere asistată de calculator și al inteligenței artificiale, asupra metodelor de formare și asupra rolului traducătorului. Studiul se încheie cu direcții de cercetare viitoare, pledând pentru validarea empirică a metodelor didactice, consolidarea colaborării universitate-industrie și dezvoltarea unei formări etice în era digitală.

Keywords: *technical translation; scientific translation; technical genres; translation pedagogy; translator competence development;*

Mots-clés: *traduction technique; traduction scientifique; genres techniques; pédagogie de la traduction; développement des compétences du traducteur;*

Cuvinte-cheie: *traducere tehnică; traducere științifică; genuri tehnice; pedagogia traducerii; dezvoltarea competențelor traducătorului;*

1. Introduction

In an era defined by global interconnectedness and rapid technological transformation, technical translation plays a strategic role in mediating applied knowledge across disciplines and borders. Positioned within the broader domain of English for Specific Purposes (ESP), it is distinguished by its procedural clarity, terminological precision, and epistemic relevance – attributes vital to fields such as engineering, information technology, and industrial design.

Despite its growing professional importance, technical translation remains pedagogically underrepresented and is frequently conflated with scientific translation. While overlaps exist – especially in interdisciplinary domains where theory and application converge – this article clarifies key distinctions in genre, communicative intent, and instructional design. The study also addresses a notable research gap: the lack of empirically validated teaching strategies that reflect both theoretical frameworks and evolving market needs.

Through a multi-level analysis, the article examines the linguistic and epistemological characteristics of technical texts, introduces genre classifications essential to curriculum design, and proposes pedagogical strategies that integrate blended learning, experiential simulation, and subject-matter alignment. Particular attention is given to digital translation technologies, including CAT tools and artificial intelligence, whose growing presence in the classroom raises methodological and ethical challenges. Rather than treating AI as a mere tool, the article considers its impact on student agency, translator identity, and the human-machine collaboration paradigm.

The article concludes by proposing tentative directions for empirical research, institutional cooperation, and curriculum innovation. By synthesizing educational theory with classroom-based experience, it aims to support the development of adaptive, inclusive, and future-ready programs in technical translation education.

2. Understanding Technical Translation: Definition and Characteristics

Technical translation refers to the specialized translation of texts that contain domain-specific terminology, structured formats, and conventions intrinsic to technical fields such as engineering, information technology, and industrial processes. It is considered a type of specialized translation, alongside areas like scientific, economic, or medical translation (DEJICA, 2025). Unlike literary translation, which prioritizes stylistic or cultural expressiveness, technical translation emphasizes clarity, accuracy, and consistency to ensure reliable knowledge transfer (DEJICA, 2020; DEJICA, 2025).

Its importance has grown significantly in the context of globalization and technological advancement. The exponential demand for qualified technical translators has reshaped the translation industry and placed pressure on educational institutions to adapt curricula and develop targeted competencies. According to Kingscott (2002, p. 247), technical translation, in its widest understanding, as a type of translation different from literary translation, has been estimated to account for approximately 90% of the world's total translation output—underscoring its predominant role in facilitating communication across borders, industries, and languages.

In practice, technical translation demands more than linguistic expertise—it requires conceptual understanding, genre awareness, documentation literacy, and digital proficiency, including the use of AI tools and post-editing techniques. As Olohan (2015, p. 139) highlights, technical texts are uniquely challenging due to the need for precision, procedural logic, and terminological rigor. These demands place a considerable responsibility on educators to develop pedagogical frameworks that align with both academic standards and market realities.

Several distinctive characteristics set technical translation apart from other types of specialized translation. Schubert (2010, p. 352) identifies critical features across linguistic dimensions: (1) Lexical level: Rich in domain-specific terminology and precise conceptual mappings; (2) Morphological level: Frequent use of nominalization and compound formations; (3) Syntactic level: Emphasis on clarity, logic, and information hierarchy; (4) Word formation: New terms often created through affixation or borrowing; (5) Textual level: Structured formats that prioritize function over form.

Mark Herman (1993, p. 11-18) similarly underscores the stylistic triad of clarity, concision, and correctness – qualities that are not only desirable but essential in technical writing and translation. Ambiguities or misinterpretations in technical texts can lead to serious consequences, including safety risks or economic loss. Clarity facilitates accessibility and minimizes the risk of errors. Concision enhances efficiency and keeps communication streamlined. Correctness ensures both linguistic fidelity and domain precision, requiring

translators to possess knowledge of the subject matter, as House (2023, p. 6) observes: “For producing a ‘good’ translation, translators had to have (...) knowledge of the subject matter.” Technical translators often emerge through two pathways: trained linguists who acquire subject-matter expertise, or domain experts who develop high-level linguistic competence (WRIGHT & WRIGHT, 2012, p. 1). Both trajectories highlight the interdisciplinary nature of the profession and the importance of bridging language and knowledge systems.

Importantly, contemporary perspectives on technical translation emphasize its epistemic and intercultural dimensions. As Dam, Engberg, and Gerzymisch-Arbogast (2015, p. 125) argue, technical translation should be seen not merely as a linguistic exercise but as intercultural knowledge transfer. This shift reframes translation from a practice focused on equivalence to a process that mediates standards, values, regulations, and practices across sociotechnical domains.

At this point, it is important to consider how technical translation relates to its close counterpart: scientific translation. Although these domains share overlapping terrain and are frequently taught side by side, they serve different communicative purposes and audiences. Scientific translation conveys theoretical knowledge and scholarly findings, while technical translation focuses on applied procedures and operational clarity (PINCHUCK, 1977; BYRNE, 2014). Genre differences further distinguish the two (DEJICA, 2020; DEJICA, 2025): scientific texts, such as research articles, often engage in discourse negotiation among academics (HYLAND, 2010), whereas technical documents – such as user manuals or datasheets – prioritize usability and information delivery for practitioners.

From a pedagogical standpoint, this distinction carries practical implications. Scientific translation may require deeper conceptual engagement, whereas technical translation demands procedural fluency and domain literacy (WRIGHT & WRIGHT, 2012). Yet, as Gouadec (2007) and Olohan (2015) caution, rigid separations are not always helpful. Many programs adopt blended curricula that treat both types as interconnected knowledge domains shaped by context. In this light, educators are encouraged to develop adaptable teaching strategies that recognize shared competencies while honoring disciplinary specificity.

In essence, technical translation operates as a conduit for global innovation. While its practitioners may remain largely invisible, their contributions are embedded in the systems and interfaces that shape modern life – from the appliances in our homes to the software on our devices. Recognizing its complexity and essential role in knowledge dissemination helps us better understand both its educational significance and professional imperatives.

3. Mapping Technical Genres: Classifications, Features, and Pedagogical Implications

In modern professional communication, technical texts occupy a critical position, enabling knowledge dissemination across diverse domains such as engineering, software development, energy, and applied sciences. Their prominence in translation studies stems not only from their sheer volume but from the specificity of their content, form, and functional orientation. As Byrne (2014, p. 47) aptly observes, “In order to translate a text properly, you need to be able to tell what kind of text you are dealing with.” This underscores the necessity for translators to cultivate a deep familiarity with textual typologies and genre conventions that inform technical discourse.

Various classification models have sought to capture the functional diversity of technical texts. Göpferich (1995), for example, proposes a pragmatic categorization based on communicative purpose, identifying four principal text types: informative, instructive, directive, and contractual. Informative texts, such as reports and technical specifications, focus on transmitting factual content, while instructive texts – including manuals and installation guides – offer procedural guidance to users. Directive texts, including standards and

regulations, articulate requirements and compliance frameworks, and contractual texts establish legal obligations, as found in warranties or service agreements. This taxonomy helps to ground technical translation in the logic of use and target reader expectations.

In parallel, Byrne (2006) advances a classification that integrates rhetorical stance and communicative intent, dividing technical documents into procedural, descriptive and explanatory, persuasive and evaluative, and instigative texts. These categories map not only onto text content but also onto strategic translation challenges. Procedural texts require step-by-step clarity, descriptive and explanatory documents demand conceptual accuracy, while persuasive and evaluative texts – such as proposals and reports – call for terminological precision and stylistic coherence. Instigative texts, which may introduce novel innovations, demand adaptive translation strategies attuned to emerging discourses and conceptual framing.

From a broader linguistic perspective, Reiss (2000) classifies texts based on primary communicative function: informative, expressive, and operative. While technical texts predominantly fall into the informative category, they may incorporate expressive or operative elements – particularly in hybrid genres such as promotional brochures, instructional guides, or patents that serve multiple communicative purposes.

To translate effectively within these frameworks, it is essential for practitioners and students alike to understand the core genres that populate technical communication. Among the most frequently encountered are instruction manuals and user guides, which provide end-users with actionable information on how to operate or maintain products. Their rhetorical focus on clarity, sequential logic, and risk mitigation makes them a staple of technical documentation (BYRNE, 2006; MARKEL, 2025). Software documentation, similarly, covers a broad spectrum – from rudimentary installation tips to complex algorithmic specifications – demanding familiarity with domain-specific language and modular structure.

Technical datasheets and brochures represent another prevalent genre group. While datasheets condense product information into a succinct format, typically one or two pages, brochures extend this content across multiple visual and textual layers, often blending technical detail with persuasive language to influence consumer decision-making. As noted by Olohan (2015, p. 80), both genres play an instrumental role in international trade and technical marketing.

Other significant genres include technical reports, which articulate research findings, test results, and analytical insights; proposals, which are designed to pitch products, services, or innovations; and patents, legal documents that codify intellectual property rights and technological novelty (OLOHAN, 2015, p. 106). Each genre presents its own set of conventions, from formatting and tone to terminological density and audience adaptation.

These classifications have important implications for translation pedagogy. Genre awareness (SWALES, 1990; BHATIA, 1993) should be a foundational component of technical translation education. As technical genres vary widely in structure, style, and communicative intent, exposure to diverse text types through authentic reading and translation exercises can deepen students' understanding and sharpen their analytical abilities. Pedagogical activities might include comparative genre analysis, translation simulations mirroring professional workflows, and collaborative projects that allow students to navigate genre-specific constraints. Incorporating bilingual parallel reading tasks can also enhance terminology acquisition and stylistic adaptation by exposing learners to authentic discourse in both source and target languages.

Ultimately, equipping translation students with the ability to recognize and respond to the nuances of genre is essential for professional readiness. Genre-based instruction does not simply build linguistic competence – it cultivates functional literacy in the conventions, expectations, and strategies required to navigate the multifaceted world of technical communication.

4. Pedagogical Foundations and Teaching Strategies in Technical Translation

Effective technical translation education must rest on a solid pedagogical foundation – one that integrates general theories of learning with strategies tailored to specialized domains. This section begins by situating translation teaching within broader educational models before narrowing the focus to the competencies and classroom techniques essential for training technical translators in a digital and interdisciplinary landscape.

4.1. Educational Orientations and General Translation Pedagogy

Translation pedagogy is shaped by a range of educational philosophies that influence how knowledge is structured, communicated, and internalized within instructional contexts. One influential framework is offered by Miller (2019), who identifies three foundational orientations to learning: transmission, transaction, and transformation. Each carries distinct pedagogical implications for the teaching of technical translation.

Transmission-based learning conceptualizes the learner as a recipient of established knowledge. In technical translation education, this orientation manifests through the delivery of theoretical concepts, terminology systems, and genre conventions. Educators function as knowledge transmitters, guiding students through a structured acquisition of linguistic and disciplinary norms that support accuracy and consistency in specialized domains.

Transactional learning, by contrast, positions students as active agents capable of engaging with and applying knowledge in context-sensitive ways. This approach encourages strategic thinking, analytical interpretation, and domain transferability. In technical translation, it enables learners to navigate authentic decision-making processes, refine adaptive strategies, and work across disciplines where genre flexibility and problem-solving are essential.

Transformational learning extends beyond application, promoting deep engagement with content through reflection, collaboration, and integrative analysis. It encourages students to interrogate technical texts not only linguistically, but also culturally and epistemologically. This orientation supports the development of critical awareness and prepares students to address complex translation scenarios involving intercultural negotiation, ethical considerations, and evolving communicative standards.

In parallel with these orientations, general translation pedagogy also draws on process-oriented and product-oriented methods, integrating linguistic competence with cultural sensitivity, research methodology, and technological literacy. Constructivist, experiential, and reflective learning models further contribute to pedagogical designs that foster student autonomy, interdisciplinary thinking, and ethical responsiveness – attributes that are indispensable in preparing translators for real-world professional environments.

4.2. Competencies for Technical Translators

Pedagogical strategies in technical translation education must be carefully aligned with the competencies demanded by real-world translation practice. Neubert (2000) outlines five core areas that serve as foundational pillars for translator training. First, *language competence* refers to the mastery of both source and target languages, enabling translators to encode and decode information with precision, stylistic appropriateness, and semantic accuracy. This competence forms the bedrock of all translation work. Equally essential is *textual competence*, which involves a deep understanding of the structural and rhetorical conventions of technical genres. Translators must be familiar with the formatting, sequencing, and stylistic norms of documents such as manuals, datasheets, and reports to produce translations that meet professional usability standards. In parallel, *subject-matter competence* ensures that translators

can engage meaningfully with domain-specific content, grasp technical concepts, and avoid errors stemming from misinterpretation of specialized terminology. *Cultural competence* plays a vital role in mediating communication across sociotechnical contexts. Translators must be sensitive to cultural norms, discourse conventions, and regulatory frameworks embedded in technical texts – particularly when those texts cross linguistic and national boundaries. Finally, *transfer competence* encompasses the ability to apply appropriate translation strategies and methodologies to overcome the unique challenges posed by technical content, facilitating a seamless transfer of information between languages.

Expanding on these competencies, the European Master's in Translation (EMT) Competence Framework (2017) presents a more comprehensive model of professional translator competence. The framework begins with *Language and Culture Competence*, defined as a CEFR level C1 or higher proficiency in both working languages, ensuring fluent comprehension and accurate production of technical terminology and specialized discourse. *Translation Competence* includes the ability to analyze texts, restructure information, implement quality control procedures, and perform post-editing – skills crucial for accuracy and consistency in technical workflows. *Technology Competence* reflects the growing need for proficiency with digital tools, including computer-assisted translation (CAT) platforms, terminology databases, neural machine translation systems, and quality assurance software. These skills are fundamental for navigating the modern translation environment. In addition, *Personal and Interpersonal Competence* underscores the importance of collaboration, time management, and professional communication, all of which mirror the realities of project-based work and client interaction. Lastly, *Service Provision Competence* addresses the capacity to offer complete and high-quality translation services, incorporating project design, client negotiation, and alignment with industry standards.

Educators must scaffold these competencies across the curriculum, calibrating them to students' backgrounds, institutional resources, and the evolving demands of the translation market. By doing so, programs can develop technically proficient, culturally agile, and professionally confident graduates who are prepared to thrive in the dynamic field of technical translation

4.3. Teaching Strategies and Classroom Activities

To foster the multifaceted competencies required of technical translators, pedagogy must integrate a range of instructional approaches that bridge theoretical learning and professional practice. One foundational strategy is terminology management training, which equips students with digital tools and methods for searching, organizing, and applying domain-specific terms. This fosters terminological consistency and improves linguistic precision – particularly vital in fields where accuracy and standardization are non-negotiable (WARBURTON, 2014; WARBURTON, 2015).

Equally important is technical documentation analysis, which involves close reading of authentic texts such as manuals, datasheets, and reports. This practice deepens learners' understanding of genre conventions, discourse structures, and stylistic norms, strengthening their ability to interpret and replicate technical writing patterns in translation. Coupled with this is subject-matter integration, whereby domain-specific concepts are introduced directly into the curriculum – either through interdisciplinary collaboration or co-teaching with field experts (BYRNE, 2006). This strategy enhances conceptual literacy and supports the development of meaningful content expertise among future translators.

Technical writing exercises serve as another essential component, focusing on clarity, precision, and purpose-driven stylistics in the target language. These exercises enable students to internalize audience expectations and communicative intent, particularly in procedural and

instructional genres. Meanwhile, translation project simulations recreate professional workflows, assigning students distinct roles and deadlines within collaborative platforms. Such experiential learning fosters time management, teamwork, and familiarity with industry-standard tools and processes.

Modern classroom environments increasingly benefit from blended and flipped learning models, which combine lecture-based instruction with digital resources and peer interaction. In flipped classrooms, theoretical content is introduced outside of class time – often through readings or video modules – allowing in-class sessions to focus on practice, feedback, and refinement. This model has been shown to enhance engagement and autonomy (CHURI ET AL., 2022).

Further connecting academia with industry, partnerships with professional translators, project managers, and technology specialists provide students with insights into workplace realities. Guest lectures, webinars, and internships not only contextualize theoretical learning but also expose students to evolving market expectations and technologies. Complementing these initiatives are Open Educational Resources (OER), which provide flexible access to glossaries, translation memories, and interactive tutorials (MAYISELA, GOVENDER & HODGKINSON-WILLIAMS, 2024). These resources promote lifelong learning and reduce educational barriers.

Collaborative learning platforms – such as forums, shared editing environments, and peer feedback tools – simulate the teamwork often required in real-world translation projects. They promote communication, accountability, and collective problem-solving. In tandem, public speaking and research activities help students develop critical articulation and rhetorical skills, empowering them to communicate effectively with clients, present findings, and contribute to professional discourse.

Finally, encouraging conference participation and certification preparation motivates students to engage with the broader translation community. Attendance at industry events and pursuit of professional qualifications reinforces their identity as emerging professionals and provides exposure to current trends and innovations in the field.

Through the integration of these strategies, technical translation education can cultivate not only linguistic and technological proficiency, but also the reflective, adaptive, and ethical sensibilities required to thrive in the increasingly complex global translation landscape.

5. Integration of Translation Technologies and Artificial Intelligence in Technical Translation Education

As the translation industry undergoes rapid technological transformation, the integration of digital tools – particularly computer-assisted translation (CAT) systems and artificial intelligence (AI) – has become indispensable to technical translation training. Translation education must adapt to this evolution by equipping students with the digital competencies required to operate in complex, technology-driven professional environments. The current section examines the pedagogical relevance of translation technologies, with special attention to the expanding role of AI and its methodological and ethical implications.

5.1. Computer-Assisted Translation Tools

Computer-Assisted Translation (CAT) tools constitute a cornerstone of technical translation practice. Their educational value lies in the way they support core aspects of translation competence, such as terminology management, version control, and quality assurance.

Translation memories (TMs), for example, store previously translated content and allow for reuse and consistency across projects – an essential function in domains where terminological standardization is critical. Quality assurance software further supports translators by identifying formatting inconsistencies, terminology deviations, and syntactic errors. Such features are particularly relevant in technical domains where accuracy and safety are paramount.

Despite their pedagogical utility, the integration of CAT tools into curricula remains uneven. Educators face challenges in choosing appropriate platforms that align with industry standards, while financial constraints may limit institutional access to commercial tools. Furthermore, the pace of technological change can outstrip curricular revision cycles, leaving students underprepared for professional workflows. Continuous engagement with market developments and collaboration with industry stakeholders are therefore essential to keeping translation education responsive and relevant.

5.2. Artificial Intelligence and the Future of Technical Translation Pedagogy

The emergence of AI has further reshaped the landscape of technical translation, influencing not only production processes but also educational paradigms. Unlike traditional machine translation systems, AI-powered tools – such as neural machine translation and large language models – offer dynamic, context-aware linguistic output. This advancement brings both opportunities and pedagogical responsibilities.

AI's increasing role in translation education demands a shift in focus from tool usage to critical engagement. Students must learn not only how to operate AI systems but also how to assess their reliability, cultural sensitivity, and ethical constraints. As Churi et al. (2022) suggest, the integration of AI into higher education is not purely technical – it involves pedagogical redesign that emphasizes adaptability, informed judgment, and interdisciplinary literacy.

From a resource perspective, AI-driven translation tools offer scalable, cost-effective alternatives to legacy machine translation platforms, many of which have been financially inaccessible to universities. Yet, despite their promise, AI tools are not infallible. They continue to struggle with idiomatic expressions, cultural nuances, and semantic ambiguity – challenges well documented in recent pedagogical and empirical studies (KENNY & DOHERTY, 2014; PYM, 2013). These limitations underscore the need for human oversight, particularly in technical domains where precision and contextual sensitivity are paramount. As such, translation education must emphasize critical engagement with AI outputs, equipping students to assess, refine, and ethically integrate these tools into their workflows.

Therefore, educators must encourage a balanced approach to AI integration, wherein technological efficiency is tempered by human expertise. Rather than positioning AI as a replacement for human translators, education should frame it as a collaborative partner – one that requires human validation and interpretive oversight. This positioning not only addresses concerns about job displacement but also emphasizes the irreplaceable value of human judgment in specialized domains such as technical translation.

In sum, the pedagogical integration of translation technologies and AI is no longer optional but essential. It requires careful curricular design, ethical framing, and sustained institutional commitment to prepare students for an industry in which human expertise and technological mediation are inseparably linked.

6. Tentative Research Directions in Technical Translation Education

While this study provides a theoretically informed overview of technical translation and proposes several pedagogical recommendations grounded in teaching experience, it acknowledges certain limitations. Chief among them is the absence of empirical validation for the proposed instructional methods. As the recommendations presented are primarily conceptual and practice-driven, further research is needed to assess their efficacy, scalability, and alignment with real-world instructional contexts.

One priority for future inquiry is the variation in technical translation education across institutions. Programs differ in structure, resources, curricular emphasis, and technological integration, making it difficult to generalize pedagogical practices. Comparative studies across universities and regions would help establish a clearer picture of the disciplinary landscape and illuminate common challenges and opportunities. Such investigations should incorporate multiple perspectives, including those of educators, students, and professional translators, to ensure a holistic understanding of translation training and its impact.

In particular, the growing influence of translation technologies – especially artificial intelligence – warrants deeper examination. Studies should explore how AI tools are used in classroom settings, their effects on student learning and workflow management, and the ethical considerations they introduce into translation pedagogy. Longitudinal research might also investigate how students' perceptions of AI evolve as they engage with its affordances and limitations, and how such tools influence their conceptualization of authorship, competence, and creative agency.

Equally important is research on the feasibility and implementation of pedagogical innovations, especially in institutions with limited financial and technological infrastructure. It is crucial to assess how budget constraints shape access to CAT tools, training materials, and professional engagement opportunities, and to identify strategies for equitable adoption of instructional technologies.

Another direction involves exploring the alignment between academic programs and professional market expectations. Industry-academic collaboration remains uneven, and further research is needed to evaluate curriculum design, learning outcomes, and graduate preparedness. This includes studying how institutional partnerships, guest lectures, internships, and certification pathways might strengthen the connection between training and practice.

These recommendations resonate with broader research priorities identified in *Cercetarea traductologică doctorală din România* (DEJICA, PUNGĂ, BADEA & VÎLCEANU, 2022), which highlights the need for empirical studies in translator training, translation and technology, and the professionalization of translation education. The study also emphasizes the importance of interdisciplinary approaches, corpus-based analysis, and the integration of translation ethics and quality assessment into doctoral research agendas. Such directions can inform future investigations into technical translation pedagogy, particularly in areas like genre-specific training, multimodal documentation, and translator identity formation.

Lastly, the integration of digital tools and AI in technical translation education deserves sustained scholarly attention. This includes not only testing the pedagogical efficacy of AI-assisted learning environments but also theorizing their impact on epistemology, professional identity, and human-machine collaboration in technical domains.

Taken together, these research avenues offer an opportunity to evolve technical translation education from a theory-informed practice into an evidence-based discipline. By grounding pedagogical decisions in robust data and engaging with technological trends critically and reflectively, future studies can help create more adaptable, inclusive, and market-relevant translation programs.

7. Conclusion

Technical translation occupies a pivotal role in both specialized translation studies and global professional communication. This article has examined its defining characteristics, disciplinary distinctions, and pedagogical implications, situating technical translation as an epistemic, genre-sensitive, and digitally mediated practice.

By integrating instructional strategies – from terminology management and experiential simulation to flipped learning and industry collaboration – the article has proposed a dynamic and competence-driven model of education. These strategies aim not only to build linguistic and technological proficiency but also to foster reflective, adaptable, and ethically grounded translators.

As translation technologies – particularly CAT tools and AI – continue to reshape both workflows and classroom environments, educators face new responsibilities in balancing automation with human expertise. Navigating this shift requires not only technical training but also pedagogical innovation and ethical vigilance.

Looking ahead, the article calls for sustained empirical research, curriculum redesign, and cross-sector collaboration to ensure that technical translation education remains inclusive, evidence-based, and aligned with market realities. In this vision, translation pedagogy evolves not just to teach content, but to empower future professionals as mediators of knowledge and agents of innovation.

BIBLIOGRAPHY

- BHATIA, Vijay John, *Analysing Genre*, London, Longman, 1993
- BYRNE, Jody, *Technical Translation: Usability Strategies for Translating Technical Documentation*, Berlin, Springer, 2006
- BYRNE, Jody, *Scientific and Technical Translation Explained*, London, Routledge, 2014
- CHURI, Prachi P. et al., *Artificial Intelligence in Higher Education*, Boca Raton, CRC Press, 2022
- DAM, Helle V., ENGBERG, Jan & GERZYMISCH-ARBOGAST, Heidrun (eds.), *Knowledge Systems and Translation*, Berlin/New York, Mouton de Gruyter, 2005
<https://doi.org/10.1515/9783110924305>
- DEJICA, Daniel, *Understanding Technical and Scientific Translation: A Genre-Based Approach*, in *Scientific Bulletin of the Politehnica University of Timișoara*, Transactions on Modern Languages, vol. 19 (1-2), Timișoara, Politehnica University Press, 2020, p. 56-66
- DEJICA, Daniel, *Technical and Scientific Translation*, in *International Encyclopedia of Language and Linguistics*, 3rd edn., Elsevier, 2025 (*in progress*)
- DEJICA, Daniel, PUNGĂ, Loredana, BADEA, Georgiana & VÎLCEANU, Titela, *Cercetarea traductologică doctorală din România*, in CONSTANTINESCU, Muguraș, DEJICA, Daniel & VÎLCEANU, Titela (coord.), *O istorie a traducerilor în limba română (secolul al XX-lea)*, Volumul II, București, Editura Academiei Române, 2022
- EMT BOARD, *European Master's in Translation Competence Framework*, Brussels, Commission of the European Union, 2017
https://commission.europa.eu/system/files/2018-02/emt_competence_fw_2017_en_web.pdf (Accessed: 26 May 2025)
- GÖPFERICH, Susanne, *A Pragmatic Classification of LSP Texts in Science and Technology*, in *Target: International Journal of Translation Studies*, vol. 7, Amsterdam, John Benjamins, 1995

- GOUADEC, Daniel, *Translation as a Profession*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 2007
- HERMAN, Mark, *Technical Translation Style: Clarity, Concision, Correctness*, in WRIGHT, Sue Ellen & WRIGHT, Leland D. (eds.), *Scientific and Technical Translation*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 1993, p. 11-20
<https://doi.org/10.1075/ata.vi.03her>
- HOUSE, Juliane, *Translation: The Basics*, 2nd edn., London/New York, Routledge, 2023
- KENNY, Dorothy & DOHERTY, Stephen, *Statistical Machine Translation in the Translation Curriculum: Overcoming Obstacles and Empowering Translators*, in *The Interpreter and Translator Trainer*, vol. 8(2), London, Taylor & Francis, 2014, p. 276-294
- KINGSCOTT, Graham, *Technical Translation and Related Disciplines*, in *Perspectives: Studies in Translatology*, vol. 10(4), London, Routledge, 2002, p. 247-255
- MARKEL, Mike H., *Technical Communication*, 11th edn., New York, Bedford/St. Martin's, 2025
- MAYISELA, Tabisa, GOVENDER, Savathrie C. & HODGKINSON-WILLIAMS, Cheryl A. (eds.), *Open Learning as a Means of Advancing Social Justice: Cases in Post-School Education and Training in South Africa*, Cape Town, African Minds, 2022
<https://doi.org/10.47622/9781928502425>
- MILLER, John P., *The Holistic Curriculum*, 3rd edn., Toronto, University of Toronto Press, 2019
- NEUBERT, Albrecht, *Competence in Language, in Languages, and in Translation*, in SCHÄFFNER, Christina & ADAB, Beverley (eds.), *Developing Translation Competence*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 2000, p. 3-18
- OLOHAN, Maeve, *Scientific and Technical Translation*, London/New York, Routledge, 2015
- PINCHUCK, Isadore, *Scientific and Technical Translation*, London, André Deutsch, 1977
- PYM, Anthony, *Translation Skill-Sets in a Machine-Translation Age*, in *Meta*, vol. 58(3), Montréal, Les Presses de l'Université de Montréal, 2013, p. 487-503
- REISS, Katharina, *Translation Criticism: The Potentials and Limitations* (trans. RHODES, E.F.), Manchester, St. Jerome, 2000
- SCHUBERT, Klaus, *Technical Translation*, in GAMBIER, Yves & VAN DOORSLAER, Luc (eds.), *Handbook of Translation Studies*, vol. 1, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 2010
- SWALES, John, *Genre Analysis*, Cambridge, Cambridge University Press, 1990
- WARBURTON, Karen, *Terminology Management*, in CHAN, Sin-Wai (ed.), *The Routledge Encyclopaedia of Translation Technology*, London/New York, Routledge, 2014
- WARBURTON, Karen, *Managing Terminology in Commercial Environments*, in KOCKAERT, Hendrik J. & STEURS, Frieda (eds.), *Handbook of Terminology*, vol. 1, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 2015, p. 255-274
- WRIGHT, Sue Ellen & WRIGHT, Leland D. (eds.), *Scientific and Technical Translation*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 2012

SYNTACTIC PROCESSES USED BY AI ASSISTANTS IN TRANSLATION – A CASE STUDY OF CURRENT NEWS ARTICLES

PROCESSUS SYNTAXIQUES UTILISÉS PAR LES ASSISTANTS IA EN TRADUCTION – UNE ÉTUDE DE CAS D'ARTICLES D'ACTUALITÉ

PROCESELE SINTACTICE FOLOSITE DE ASISTENȚII IA ÎN TRADUCERE – STUDIU DE CAZ PE ARTICOLE POLITICE DE ACTUALITATE

Asist. univ. dr. Alexandra-Maria VRÎNCEANU

Faculty of Letters

Department of Foreign Languages and Literature

„Alexandru Ioan Cuza University” of Iași, Romania

alexandra.vrinceanu@uaic.ro, vrinceanu.alexandra94@gmail.com

Abstract

This piece of research, quite practical in nature, aims to present and comment on the manner in which current news articles, notably from American publication “Politico”, are rendered into Romanian by AI-powered translation platform MachineTranslation.com, as well as by Microsoft’s AI assistant, Copilot. Therefore, a comparative perspective will be adopted, focusing not so much on the translations and their quality, per se, but rather on the syntactic processes used by the two tools, attempting to glean and infer conclusions as to certain preferences in terms of phrasing, processes (how are nominalization, passivization, the use of that-clauses, etc. treated when moving from one language to another), noun phrases and their complexity, and other such aspects.

Resumé

Cette recherche, de nature très pratique, vise à présenter et à commenter la manière dont les articles d'actualité, notamment ceux de la publication américaine Politico, sont traduits en roumain par la plateforme de traduction assistée par IA MachineTranslation.com, ainsi que par l'assistant IA Copilot de Microsoft. J'adopterai donc une perspective comparative, en me concentrant non pas tant sur les traductions et leur qualité en soi, mais plutôt sur les processus syntaxiques utilisés par les deux outils, en essayant de formuler des conclusions quant à certaines préférences en matière de formulation, de processus (comment sont traités la nominalisation, la passivation, l'utilisation de propositions « that », etc. lors du passage d'une langue à l'autre), de groupes nominaux et de leur complexité, ainsi que d'autres aspects similaires.

Rezumat

Prezentul studiu, cu un caracter preponderent practic, are drept obiectiv ilustrarea și comentarea modului în care două articole de știri din publicația americană „Politico” sunt traduse în limba română cu ajutorul platformei pe bază de inteligență artificială, Machinetranslation.com, precum și de asistentul AI elaborat de Microsoft, Copilot. Prin urmare, se va adopta o perspectivă comparativă, însă nu se vor viza traducerile și calitatea lor în principal, ci mai degrabă procesele sintactice utilizate de cele două instrumente, în încercarea de a formula o serie de concluzii legate de preferințele în materie de exprimare, procese (cum abordează cele două platforme procesele de nominalizare, diateza pasivă, utilizarea propozițiilor de tip „that” și „wh” clauses, în momentul când se face transferul dintr-o limbă într-alta), grupuri nominale și complexitatea acestora, precum și alte astfel de aspecte.

Keywords: *syntactic processes; nominalization; clauses; AI-tools; noun phrases; translation;*

Mots-clès: *processus syntaxiques; nominalisation; outils d'IA; groupes nominaux; traduction;*

Cuvinte-cheie: *procedee sintactice; nominalizare; propoziții; grupuri nominale; instrumente IA; traducere;*

Introduction

Apart from mainstream media, scholars have also explored artificial intelligence across a variety of disciplines. AI has been a consistent source of intrigue, as scientists predict the advent of a *Skynet*-like “superintelligence” that might pose a threat to humanity. Beyond its clear connections to computer science, researchers in other fields, like medicine or political science have examined the impact of AI on our lives and within their academic practices. They address topics such as automation, self-driving cars, election manipulation, social media divisiveness, the increase of surveillance technologies, and biases within algorithms, among other issues (LEANDER and BURISS, 2020, p. 2). As artificial intelligence increasingly integrates into our daily existence, automated translation emerges as one of its most prominent applications. Contemporary translation tools, driven by sophisticated neural networks and extensive multilingual datasets, have radically altered the means by which language barriers are navigated in real-time. Whereas, two decades ago, machine translation often yielded clumsy and frequently unintelligible results, today's AI-powered systems, exemplified by Microsoft's *Copilot*, make use of advanced deep learning architectures to analyze, interpret, and reconstruct source texts into fluent and contextually appropriate renditions in the target language. A domain in which the complexity of these systems may be analyzed is their ability to translate intricate, information-dense political news articles, where precision, nuance, and syntactic accuracy are of utmost importance.

Microsoft's *Copilot* stands as a prominent example of this new wave of AI assistants, blending generative models that virtually create data (could be text, video, photo materials, etc.) with more traditional translation content. Its approach to translation is not limited to word-for-word substitution; instead, *Copilot* seems to assess the broader syntactic and semantic norms of both source and target languages. *MachineTranslation.com*, at the other end of the spectrum, is a tool launched by US-based translation company Tomedes, in 2023. The platform brings together the leading machine translation engines, “focusing on quality, cost, and speed” to break down language barriers with ease. As per the website, they “[...] set out to simplify

the translation process, recognizing the limitations of traditional methods. By leveraging the latest technology to aggregate top machine translation engines and enhance them with AI-driven analytics, we provide users with accurate and contextually appropriate translations” [1]. What seems to be a novelty with this platform is that, while the primary translation solution provided is free of charge and AI-generated, it offers the possibility of using human expertise, for a cost (the estimated duration is also provided). Thus, this platform seems to try and strike the balance between man-made and machine translation.

Thus, in terms of research questions, this study aims to explore and compare the syntactic processes employed by two AI tools (an assistant, in the form of *Copilot*, and a platform, in the form of *MachineTranslation.com*) in translating English text – two news articles, to be more precise - into Romanian. More specifically,

- the first objective will be the identification of areas of difficulty in the source texts (clauses - relative clauses, noun complement clauses, nominal clauses, coordination and subordination, the use of the passive voice, of nominalization, complex noun phrases)
- the second objective is that of commenting upon the syntactic strategies and processes used by each AI assistant during the translation process, focusing on sentence structure, word order, and grammatical consistency.
- the third objective will be to assess the accuracy and coherence, commenting on whether there is alignment with linguistic norms in Romanian.

Overall, a comparative analysis of the two AI-powered tools will be conducted, highlighting their respective strengths and limitations in syntactic processing. Perhaps a secondary aim here will be to assess how effectively each AI platform adapts syntactic structures to capture the contextual meaning of the source text in the target language.

As far as further research and the relevance of the undertaking are concerned, the primary aim is to contribute to the growing body of research on AI-driven translation, particularly in the context of syntactic processes, since the author also teaches seminars in Syntax to second year undergraduate students. Perhaps the conclusions have the potential to provide insights that might inform the development of these translation systems in terms of their degree of sophistication. Indeed, the corpus in terms of vocabulary will continue to evolve, yet it is precisely finer areas, such as how the AI tool perceives and renders text from one language into another, what syntactic processes it favors, whether it recognizes specific processes and can replicate them, that will showcase an evolution.

Methodology and selection of the texts

The methodology for this research is designed to systematically analyze and compare the syntactic processes employed by two AI-powered tools in producing Romanian translations of news articles in English. Two news articles originally written in English, published in June 2025 in *Politico*, will be chosen as the source texts. The articles will be selected based on their complexity, variety of sentence structures, and richness of vocabulary to ensure they pose a sufficient challenge in terms of translation, vocabulary and syntax-wise. Thus, a step inspired by Antoine Berman’s model of translation criticism (BERMAN, 2009, p. 49) will be taken, namely the one wherein the analyst pours over the source text to identify ‘sore’ spots, areas that might construe roadblocks for the (AI) translator. Syntax-wise, I will look at complex noun phrases, the use of relative clauses, of nominal and noun complement clauses, of subordination, the use of coordination and compound sentences, of the passive voice and nominalizations.

With respect to the translation process proper, the source text will be translated into Romanian using two AI assistants. These translations will be performed with no human intervention to preserve the automated nature of the process. Data collection-wise, the

Romanian translations produced by the two AI systems will be segmented into excerpts or syntactic units for detailed analysis, depending, as previously stated, on the degree of complexity and finesse required by the source text and the manner in which it was rendered into Romanian. I will employ a table method to this end, so that the Romanian equivalents and the processes used are clearer to follow. In order to assess the syntactic processes employed, I will refer to word order changes and clause restructuring, agreement between subject and verb, and the use of conjunctions, both coordinating and subordinating.

Both quantitative metrics (for instance frequency of specific syntactic patterns) and qualitative assessments (fidelity to the source text and fluency in the target language) will be applied. The analysis will also involve comparisons with established linguistic norms in Romanian.

The observations will be thoroughly documented, highlighting the strengths, weaknesses, and distinct syntactic approaches of the two AI systems, in hopes that this analysis could be redone at a later date and, via the comparative approach once again, ascertain the evolution (or lack thereof) of these platforms in terms of sophisticated strategies for dealing with translation.

Case studies

The first article, from June 16th 2025, is titled “**EU’s waffle on artificial intelligence law creates huge headache**”. The **second** is from the previous day, and is titled: “**Trump ratchets up immigration threats to Democratic-run cities**”. Firstly, I will focus on said ‘sore’ spots of the source text in terms of potential issues in translation.

Syntax-wise, the first text uses embedded wh-clauses primarily in reported speech and indirect questions, e.g., “we have rules **which** will ensure that AI systems in Europe are safe.”, “That’s in contrast to the Big Tech industry backed by the U.S. government, **which** argues a delay” While not overtly abundant, wh-clauses are present in extended descriptive sections. In terms of that-clauses, the passage makes frequent use of that-clauses, both as noun complement clauses (“The Commission needs ‘to give a signal **that** this is our law [and] this is what we stand for,’ said van Sparrentak.”), as complement, content or nominal clauses (“Regnier said **that** the Commission is still ‘fully committed...’”), as well as relative clauses where the that-clause is a postmodifier within the noun phrase (“a meeting of the parliamentary group **that** monitors AI Act implementation”). Insofar as relative clauses and noun complement clauses are concerned, it will be particularly interesting to note whether the two AI-driven platforms are able to accurately and correctly render the structures in Romanian: “semnal **cum că**”, or “**conform căruia**”, or “**care să arate faptul că**”, and “o întrunire a grupului parlamentar **care** monitorizează”. This is one of the more sophisticated issues, and one that frequently stumps even Romanians studying translation strategies and Syntax, as the two structures, namely noun complement clauses and relative clauses, are different structures: the former gives descriptive information or shows the ‘contents’ of the head noun, whereas the latter identifies its reference. Moreover, ‘that’ functions as a relative pronoun in relative clauses (“homegrown AI companies **that** can rival some of the U.S. frontrunners” – companii **care** pot concura), but as a complementizer in the case of a noun complement clause (BIBER ET AL., 2003, p. 300-301) (“the idea **that** EU rules on technology are world-leading and have global repercussions” – “ideea **conform căreia** normele UE în materie de tehnologie”).

The degree of syntactic complexity is apparent in a complex sentence such as: “**Fueled by a new political climate and heavy lobbying from industry**, an effort to revisit the carefully negotiated law is spurring warnings from safety campaigners and introducing fresh uncertainty that some industry groups say could undermine investment in Europe.” Here, the non-finite, ed-participle clause, also called a supplement clause (BIBER ET AL., 2003, p. 259-

260) “Fueled by a new political climate and heavy lobbying from industry” which has the syntactic function of an adverbial, is followed by the main clause, which contains the coordination of two verb phrases that both act as the verbal or predicate. Dependent clauses (or subordinate clauses) and independent or main clauses are linked together using subordinating conjunctions, or subordinators. While some syntacticians refer to “the next higher clause in the structure” as the ‘matrix clause’ (HUDDLESTON and PULLUM, 2005 p. 174), for the purposes of clarity and ease of reference, the terms ‘main’ and ‘subordinate’ clause will be used throughout. Other examples of subordinating conjunctions from the text include: *while* (“**While** digital rights campaigners warn the change of heart could see technological catastrophe come true, industry is also conflicted about the indecision”), *if* (“**If** you actually want to impose something, impose it, if you want to stop the clock, let’s stop the clock”), *as* (“Big Tech companies in January gained a powerful ally in the White House **as** Donald Trump’s administration pushed back against the EU’s Artificial Intelligence Act.”), *when* (“**When** the bloc’s AI rules were agreed, EU officials and legislators celebrated a multi-year effort to set a global standard designed to keep humanity safe from dangerous tech”), *as long as* (“**As long as** we don’t have an AI Act that is being enforced, we keep systems on the market of which you don’t know whether these function well or [if] these are safe.”). Coordination and coordinating conjunctions (and, or, but, nor, then, yet, so, for), are the elements which link structures of equal status or rank (HUDSON, 2003, p. 27), and this is, of course, a process that is heavily used in the article, as it is in the English language as a whole, since coordination is a prolific process. What is particular to journalistic texts as a genre is the fact that some sentences start with ‘but’, which is a rule many learn young: “One does not begin a sentence with a coordinating conjunction, particularly not ‘but’”: “**But** the focus has shifted from safety to catching up with American and Chinese companies leading the AI race, and the EU’s prized AI rulebook is at strong risk of being tweaked as part of a push in Brussels to simplify laws and reduce requirements on businesses”, “**But** it must do so in a way that doesn’t throw into question its ability to regulate.”, “**Yet** it was still a surprise when the European Commission’s tech sovereignty chief Henna Virkkunen this month opened the door to pausing the roll-out of the law.”. ‘But’, as well as other coordinators, are also used in medial position, to link two structures of equal rank, be they phrases or clauses: “European Commission spokesperson Thomas Regnier said that the Commission is still “fully committed to the main goals of the AI Act,” **but** added that as it seeks to simplify its digital rules “all options remain open for consideration.””, “you don’t know whether these function well **or** [if] these are safe.” The use of the passive voice is apparent in the following sentences: “Some AI practices were prohibited as of February”, “That timeline could be put on pause”, “When the bloc’s AI rules were agreed”, “the EU’s prized AI rulebook is at strong risk of being tweaked as part of a push in Brussels to simplify laws and reduce requirements on businesses”, “only 13 percent of companies in Europe are estimated to properly use AI.”. It is also interesting here to focus on the use of the short passives (or agentless), as opposed to the long passives. According to Biber et al, news is the second genre which showcases the most use of passive verbs, after the academic genre (BIBER ET AL., 2003, p. 167-168).

The heavy use of nominalization increases the degree of abstraction, and information density as “details of events are reduced” (MACHIN and MAYR, 2012, p. 144): “the roll-out of the law”, “indecision,” “implementation,” “postponement,” “feedback,” “regulation,” “commitment,” “consideration.”. Moreover, the process itself “[...] is still in the sentence, so the text accumulates a sense of action but avoids agents, times and specificity through simplification” (MACHIN AND MAYR, 2012, p. 144).

Complex noun phrases with multiple pre- and postmodifiers are also frequent: “the final nail in the coffin of the so-called Brussels effect”, “the bloc’s industrial policy objective”, “guidelines from the Commission”, “U.S. government feedback sent to the European

Commission in April”, “homegrown AI companies that can rival some of the U.S. frontrunners”. Studies show that, in the arena of ‘news’, as opposed to conversation, fiction and academic writing, noun phrases with both pre- and post-modifiers, as well as with either one of the two, are the most common. Furthermore, pre-modifiers are “especially favored as a space-saving device in newspaper language” (BIBER ET AL, 2003, p. 269). In Romanian, broadly speaking, the structure of the noun phrase (“grupul nominal”), is largely the same as in English, particularly given the changes made with the advent of the 2010 “Gramatica de bază a limbii române” (edited by Gabriela Pană Dindelegan, and authored by Adina Dragomirescu, Isabela Nedelcu, Alexandru Nicolae, Gabriela Pană Dindelegan, Marina Rădulescu Sala, Rodica Zafiu). Thus, we have: determinantul (determiner), cuantificatorul (quantifier), modificatorul (modifier), and posesorul (the possessor – the entity that establishes a relation of possession/ownership with the object that is owned) (NICOLAE, 2012, p. 2-4). For the purposes of this analysis, it will be of particular interest to see how the two AI tools identify and render the heads, as well as the pre- and post-modifiers, as the two are connected:

“Modificatorii corespund, din punct de vedere sintactic, circumstanțialelor din GV: sunt adjuncti, constituenți facultativi ai grupului. Modificatorii se deosebesc de determinanți, cuantificatori, complemente și posesori, care restrâng și ei extensiunea nominalului-centru (ca și modificatorul), dar nu îl caracterizează semantic, ci îl determină, îl cuantifică sau îl pun într-o relație cu un alt constituent (complement sau posesor) al grupului.” (NICOLAE, 2012, p. 5).

The second article is far shorter and, particularly from a discourse analysis standpoint, biased against the subject, namely US President Donald Trump, though this is irrelevant for the syntactic and translatorial analysis at hand. However, it must be pointed out that, while readers expect pieces of news to be objective and factual, “[...] without overt comment from the journalist” (CONBOY, 2007, p. 9), in the case of a figure who has almost become larger than life, and has polarized society to such an extent, this does not mean that said opinion (not only of the journalist, but also of the publication and, perhaps, Democrat and Liberal side, as well) cannot be conveyed “[...] in other, less overt ways” (CONBOY, 2007, p. 9).

In terms of clauses, there are many relative clauses, where the relativizer is a relative pronoun, not a complementizer: “ANYONE who undermines the domestic tranquility of the United States”. A particular feature, perhaps a mark of the author, is the heavy use of reduced relative clauses, where we are left with either a prepositional phrase, an ed-clause, or an ing-clause, all of which, similar to relative clauses, can have a restrictive or non-restrictive function (BIBER ET AL, 2003, P. 281). “He attributed to 'Radical Left Democrats' seemingly every failing known to humanity.” (a reduced relative clause in this case, where the post-modifier is a participle clause), “His Truth Social post attempted to distinguish between those he called 'REAL Americans'” (those THAT he called 'REAL Americans', modifies ‘those’), “...protests centering on immigration.” (reduced relative clause – protests which/that center on...) “...after last week’s Truth Social post in which he expressed concern that too many migrants were being deported from farms, hotels and restaurants...”, “people in the Hotel and Leisure business” (also a reduced relative clause, where the postmodifier is a prepositional phrase), “...with those jobs being almost impossible to replace.” (an ing-clause as the postmodifier left after the process of reducing the relative clause). There are also nominal clauses, such as this example with a zero complementizer: “said he wants to “expand efforts to detain and deport illegal Aliens in America’s largest cities.”, as well as those clauses that may sometimes be confused with relative clauses, namely noun complement clauses: “he expressed concern that too many migrants were being deported from farms, hotels and restaurants...”, “the very important goal of delivering the single largest Mass Deportation Program in History”, “stating that our very aggressive policy on immigration is taking very good”.

In terms of the use of subordination, since the article is quite short and a lot of it is either reported speech or direct quotes from president Trump (“‘ICE Officers are herewith ordered, by notice of this TRUTH, to do all in their power to achieve the very important goal of delivering the single largest Mass Deportation Program in History,’ Trump said”, “In a Sunday tirade zeroing in on Democratic leaders, President Donald Trump said he wants to “expand efforts to detain and deport illegal Aliens in America’s largest cities.””), there are not too many uses of subordinators to showcase main and subordinate clauses, thus complex sentences; the text is largely made up of either simple clauses, or coordinated, therefore compound, sentences (“Our Federal Government will continue to be focused on the REMIGRATION of Aliens to the places from where they came, **and** preventing the admission of ANYONE who undermines the domestic tranquility of the United States,”). Subordination is showcased in the description of the only photograph at the beginning of the article: “President Donald Trump speaks with reporters **as** Deputy Chief of Staff Stephen Miller and press secretary Karoline Leavitt listen, **before** departing the White House on his way to attend the G7 Summit in Canada on June 15, 2025”; both subordinating conjunctions (**as** and **before**) are conjunctions of time.

The short, agentless passive is also used heavily, in examples such as: “...every failing **known to humanity**”, “...ICE Officers **are herewith ordered**”, “The post came a day after widespread “No Kings” protests **were held** in cities and towns across the country”, “too many migrants **were being deported** from farms, hotels and restaurants”.

Insofar as nominalizations are concerned, they are used sparingly: Trump’s commitment to reversing “the tide of Mass Destruction Migration”, “the REMIGRATION of Aliens to the places from where they came”. The latter example comes as a direct quote from *Truth Social*, the platform used by President Trump and his supporters: “Our Federal Government will continue to be focused on the REMIGRATION of Aliens to the places from where they came, and preventing the admission of ANYONE who undermines the domestic tranquility of the United States,” he wrote.”. Even though the post is in writing, and Trump himself is a native speaker of English, one can see in this sentence that there is a lack of concordance between the two constituents coordinated with the use of the conjunction ‘and’. Since coordination only links elements equal in rank, the heads of the two phrases should belong to the same category; thus, there is the noun ‘remigration’, and the gerund ‘preventing’, both of which are tied to ‘will continue to be focused on’. It will be relevant to note how the two AI assistants render this quote in Romanian, since the conventions in the Romanian language are the same in what concerns ‘coordination’:

“Conjuncția *și* leagă două propoziții secundare care stau pe același plan, pentru că determină același verb, [...] deci ele nu depind una de alta. [...] Două părți secundare de propoziție sau două propoziții sînt coordonate numai dacă determină același cuvînt” (POPESCU, 1992, p. 385).

As is often the case in such journalistic texts, there are numerous complex noun phrases, both with pre and post-modifiers: “a Sunday tirade zeroing in on Democratic leaders”, “efforts to detain and deport illegal Aliens in America’s largest cities”, “a long list of sins, vices and general moral failings”, “a day after widespread “No Kings” protests were held in cities and towns across the country”, “all in their power to achieve the very important goal of delivering the single largest Mass Deportation Program in History”, “Trump’s commitment to reversing “the tide of Mass Destruction Migration””, “last week’s Truth Social post in which he expressed concern that too many migrants were being deported from farms, hotels and restaurants, dealing potentially crippling blows to those sectors of the economy”, “our very aggressive policy on immigration”, “the admission of ANYONE who undermines the domestic tranquility of the United States”. In this case, it will be worth commenting upon the manner in

which the AI tools manage to identify the *nuclei* or the heads of the complex noun phrases, as well as how they render the entire structure of the noun phrase, seeing as Romanian also adheres, as previously mentioned, to largely the same structure, in terms of modifiers, their positions, and their functions:

“Într-un grup nominal pot fi mai mulți modificatori, fie coordonați, deci realizând o singură dată poziția, fie ierarhizați [...]. Imposibilitatea de a coordona cei doi modificatori [...] este o indicație clară că aceștia ocupă poziții diferite în ierarhia constituenților din grupul nominal.” (NICOLAE, 2012, p. 6).

Comparative analysis

For clarity and focus on the syntactic and semantic issues at hand, only sentences and/or phrases showcasing the ‘sore’ spots will be included in the table, and not the whole translation, as provided by the two AI tools¹. All emphases are mine.

CATEGORY	ST	TT1 COPILOT	TT2 MACHINETRANSLATION.COM
Nominal or content clauses (wh and/or that clauses)	1.Regnier said that the Commission is still ‘fully committed... 2. [Trump] “ said he wants to “expand efforts to detain and deport illegal Aliens in America’s largest cities.”	1. Regnier a spus că Comisia este în continuare „pe deplin angajată...” 2. [Trump] „a spus că vrea să «extindă eforturile de a reține și deporta imigranții ilegali din cele mai mari orașe ale Americii».”	1.Regnier a declarat că Comisia este încă „pe deplin angajată” 2.[Trump] „a spus că vrea să „extindă eforturile de a reține și deporta imigranții ilegali în cele mai mari orașe din America.”
COMMENTS	‘WINNER’: COPILOT	Overall, quite similar, yet Machinetranslation seems to have a better grasp on finer aspects, such as the preposition ‘in’, as in ‘imigranții DIN’.	
Relative vs noun complement clause	1.NOUN COMPLEMENT CLAUSES a. The Commission needs ‘to give a signal that this is our law [and] this is what we stand for,’ said van Sparrentak b. the idea that EU rules on technology are world-leading and have global repercussions c. he expressed concern that too many migrants were being	1a. Comisia trebuie „să dea un semnal că aceasta este legea noastră [și] pentru asta pledăm”, a spus van Sparrentak b. ideea că regulile UE privind tehnologia sunt de top la nivel mondial și au repercusiuni globale	1a. Comisia trebuie „să transmită un semnal că aceasta este legea noastră [și] aceasta este ceea ce susținem”, a spus van Sparrentak b. ideea că normele UE privind tehnologia sunt de top la nivel mondial și au repercusiuni globale c. și-a exprimat îngrijorarea că prea mulți migranți sunt deportați de pe ferme, din hoteluri și restaurante...”

¹ There will be no tampering whatsoever on the analyst’s part.

	deported from farms, hotels and restaurants..."" d. "the very important goal of delivering the single largest Mass Deportation Program in History" 2.RELATIVE CLAUSES A. a meeting of the parliamentary group that monitors AI Act implementation B. "homegrown AI companies that can rival some of the U.S. frontrunners" C. "ANYONE who undermines the domestic tranquility of the United States" D. "His Truth Social post attempted to distinguish between those he called 'REAL Americans'" E. "...protests centering on immigration."	c. și-a exprimat îngrijorarea că prea mulți migranți sunt deportați de la ferme, hoteluri și restaurante..." d. "scopul foarte important de a realiza cel mai mare program de deportare în masă din istorie" 2A. "o întâlnire a grupului parlamentar care monitorizează implementarea Legii privind inteligența artificială (AI Act)" B. "companii AI autohtone care pot rivaliza cu unele dintre cele mai mari companii americane" C. "ORICE CARE subminează liniștea internă a Statelor Unite" D. "Postarea sa pe Truth Social a încercat să facă o distincție între cei pe care i-a numit «AMERICANI ADEVĂRAȚI»" E. "...proteste care se concentrează pe imigrație."	d."scopul extrem de important de a realiza cel mai mare Program de Deportare în Masă din Istorie" A. "o reuniune a grupului parlamentar care monitorizează implementarea Legii IA" B. "companii autohtone de IA care pot rivaliza cu unii dintre liderii americani" C. "ORICINE subminează liniștea internă a Statelor Unite" D. "Postarea sa de pe Truth Social a încercat să facă distincția între cei pe care i-a numit «ADEVĂRAȚI americani»" E. "...proteste axate pe imigrație."
--	--	---	---

COMMENTS	‘WINNER’: Machinetranslation (* with some improvements on Copilot’s part)	In the case of the relative clauses, both platforms used ‘care’ (when the pronoun was in the ‘nominative’ case) or ‘pe care’ (when the pronoun was in the ‘accusative’ case). The more difficult part seems to have been ‘anyone who undermines’, rendered correctly by Machinetranslation, yet ‘butchered’ by Copilot (orice care). In terms of the ‘variety’ of conjunctions needed for expressing noun complement clauses, the conjunction ‘că’ was used, as well as the infinitive in the case of ‘the goal of delivering’ (‘scopul de a realiza’). Neither tool seems to exhibit the necessary means to provide variety and clarity in the way a human translator would approach noun complement clauses to ensure maximum comprehension: ‘semnal cum că’, ‘ideea conform căreia’, ‘îngrijorarea referitoare la’, etc, instead of simply ‘că’. A broader observation would perhaps be related to, once again, finesse, as Copilot was more thorough: AI Act (Legii privind inteligența artificială (AI Act)), yet the paradox is that, elsewhere, Copilot rendered the initialism AI as AI, while Machinetranslation rendered it correctly in Romanian, as IA (inteligență artificială).
Subordination – use of subordinating conjunctions	1.“ While digital rights campaigners warn the change of heart could see technological catastrophe come true, industry is also conflicted about the indecision” 2. As long as we don’t have an AI Act that is being enforced, we keep systems on the market of which you don’t know whether these function well or [if] these are safe	1. Militanții avertizează că această schimbare de atitudine ar putea duce la realizarea unei catastrofe tehnologice, iar industria este și ea divizată în privința indeciziei. 2. Atâta timp cât nu avem o Lege privind Inteligența Artificială care să fie pusă în aplicare, continuăm să menținem pe piață sisteme despre care nu știm dacă funcționează bine sau sunt sigure 1. În timp ce apărătorii drepturilor digitale avertizează că schimbarea de atitudine ar putea vedea catastrofa tehnologică devenind realitate, industria este, de asemenea, conflictuală în privința indeciziei. 2. Atâta timp cât nu avem o lege privind inteligența artificială care să fie pusă în aplicare, menținem pe piață sisteme despre care nu știm dacă funcționează bine sau dacă sunt sigure.
COMMENTS	‘WINNER’: Machinetranslation	Machinetranslation more accurately renders the word order in Romanian, which, incidentally, is the same as in English in this case, as we need to show the contrast between the main and the subordinate clause. Copilot’s algorithm attempted something, but it seems to have ‘backfired’. Even though it uses the conjunction ‘iar’ to showcase said antithesis, it fails to carry the train of thought. In the case of the second example, the subordinating conjunction is rendered correctly in both cases (atâta timp cât), but Machinetranslation showcases better attention to details such as the coordination within the relative clause, by means of ‘or’: systems on the market of which you don’t know whether these function

		well or [if] these are safe: “despre care nu știm dacă funcționează bine sau dacă sunt sigure.”.	
Coordination – use of coordinators	1.But the focus has shifted from safety to catching up with American and Chinese companies leading the AI race, and the EU's prized AI rulebook is at strong risk of being tweaked as part of a push in Brussels to simplify laws and reduce requirements on businesses”, 2.“Yet it was still a surprise when the European Commission’s tech sovereignty chief Henna Virkkunen this month opened the door to pausing the roll-out of the law.” 3.“Our Federal Government will continue to be focused on the REMIGRATION of Aliens to the places from where they came, and preventing the admission of ANYONE who undermines the domestic tranquility of the United States,”	1. Dar accentul s-a mutat de la siguranță la a ajunge din urmă companiile americane și chineze care conduc cursa în domeniul inteligenței artificiale, iar prețiosul regulament AI al UE este în pericol serios de a fi modificat, ca parte a unui efort la Bruxelles de a simplifica legile și de a reduce cerințele impuse afacerilor. 2. Totuși, a fost tot o surpriză când, luna aceasta, responsabila Comisiei Europene pentru suveranitatea tehnologică, Henna Virkkunen, a deschis posibilitatea de a suspenda aplicarea legii. 3. Guvernul nostru federal va continua să se concentreze pe REMIGRAREA străinilor către locurile de unde au venit și pe prevenirea admiterii ORICUI care subminează liniștea internă a Statelor Unite.	1.Dar accentul s-a mutat de la siguranță la a ajunge din urmă companiile americane și chineze care conduc cursa AI, iar cartea de reguli AI prețuită a UE riscă puternic să fie modificată ca parte a unei presiuni la Bruxelles de a simplifica legile și a reduce cerințele pentru afaceri”, 2. „Cu toate acestea, a fost încă o surpriză când șefa pentru suveranitate tehnologică de la Comisia Europeană, Henna Virkkunen, a deschis luna aceasta ușa pentru a suspenda implementarea legii.” 3. „Guvernul nostru federal va continua să se concentreze pe REMIGRAREA Străinilor în locurile de unde au venit și pe prevenirea admiterii ORICUI subminează liniștea internă a Statelor Unite,”
COMMENTS	‘WINNER’: Machinetranslation (*with a caveat in Copilot’s favor)	Similar versions, once again, yet Machinetranslation has a better grasp on the wider sentence structure and syntax, with Copilot perhaps ‘excelling’ at phrase structure and order of the elements, more specifically in the case of noun phrases: “the European Commission’s tech sovereignty chief Henna	

		Virkkunen” (responsabila Comisiei Europene pentru suveranitatea tehnologică, Henna Virkkunen – first the title, then the genitive showing the institution she is from, then what she is in charge of, followed by the name), “the EU's prized AI rulebook” (prețiosul regulament AI al UE). Machinetranslation seems to focus on word-for-word rendering:, resulting in <i>maladroit</i> phrasings, which are not natural in Romanian: “cartea de reguli AI prețuită a UE”. Similarly, once again, Copilot’s algorithm pays more attention to prepositions (the REMIGRATION of Aliens to): ‘cătref’, as opposed to ‘în’, which is incorrect in Romanian.	
Passive voice	1.“Some AI practices were prohibited as of February”, 2.“That timeline could be put on pause”, 3.“When the bloc’s AI rules were agreed”, 4.“the EU's prized AI rulebook is at strong risk of being tweaked as part of a push in Brussels to simplify laws and reduce requirements on businesses”, 5.“only 13 percent of companies in Europe are estimated to properly use AI.” 6.“...ICE Officers are herewith ordered”, 7.“The post came a day after widespread “No Kings” protests were held in cities	1. „Unele practici legate de inteligența artificială au fost interzise începând cu luna februarie” 2. „Acest calendar ar putea fi pus pe pauză” 3. „Când au fost convenite regulile privind inteligența artificială în bloc” 4. „Regulamentul mult apreciat al UE privind inteligența artificială riscă să fie modificat semnificativ, ca parte a unui efort la Bruxelles de a simplifica legile și reduce cerințele pentru companii” 5. „Se estimează că doar 13 la sută dintre companiile din Europa folosesc în mod corespunzător inteligența artificială.” 6. „Ofițerii ICE sunt prin prezenta ordonați, prin notificarea acestui ADEVĂR, să facă tot ce le stă în putere pentru a atinge scopul extrem de	1. „Unele practici de inteligență artificială au fost interzise începând cu luna februarie”, 2. „Acest calendar ar putea fi pus pe pauză”, 3. „Când au fost convenite regulile UE privind IA”, 4. „cartea de reguli privind IA, prețuită de UE, riscă puternic să fie modificată ca parte a unei presiuni de la Bruxelles de a simplifica legile și de a reduce cerințele pentru companii”, 5. „Se estimează că doar 13% dintre companiile din Europa folosesc în mod corespunzător IA.” 6. „Ofițerii ICE sunt prin aceasta ordonați, prin notificare a acestui ADEVĂR, să facă tot ce le stă în putință pentru a realiza obiectivul foarte important de a implementa cel mai mare program de deportare în masă din istorie.” 7. „Postarea a venit la o zi după ce proteste ample „No Kings” au fost organizate în orașe și localități din întreaga țară”, 8. „prea mulți migranți erau deportați de la ferme, hoteluri și restaurante”.

	and towns across the country”, 8. “too many migrants were being deported from farms, hotels and restaurants”.	important de a implementa cel mai mare Program de Deportare în Masă din istorie.” 7. „Postarea a venit la o zi după ce au avut loc proteste masive „No Kings” în orașe și localități din întreaga țară” 8. „Prea mulți migranți au fost deportați de pe ferme, din hoteluri și restaurante.”	
COMMENTS	‘WINNER’: Machinetranslation	Similar overall, with some slips in the case of Copilot, such as “a push in Brussels to simplify laws and reduce requirements on businesses”, translated as “efort la Bruxelles de a simplifica legile și reduce cerințele pentru companii”. Straight away it can be seen that the Microsoft assistant fails to render the preposition correctly, as ‘de la Bruxelles’, as well as the coordinated constituent “de a simplifica și DE A reduce”, as Machinetranslation does (“presiuni de la Bruxelles de a simplifica legile și de a reduce cerințele pentru companii”). On the topic of prepositions, Copilot contains another mistake, in the case of “deported from farms”, rendered as “de pe ferme”, as opposed to “de la” (Machinetranslation). Moreover, the tense, more specifically the continuous aspect, is also incorrectly translated by Copilot: “were being deported” becomes “au fost”, namely the ‘perfect compus’ in Romanian, instead of Machinetranslation’s “erau”, the ‘imperfect’ in Romanian, which accurately shows that the process or action was ongoing. In terms of any shifts that occur, in the case of “protests were held in cities”, Machinetranslation stays close to the source (“ au fost organizate în orașe”), Copilot takes away agency via neutrality (“ au avut loc proteste masive”), “[...] therefore responsibility for the action has also been removed. This makes it seem as though events just happen” (MACHIN AND MAYR, p. 140).	
Nominalization	1. Trump’s commitment to reversing “the tide of Mass Destruction Migration”, 2. “Our Federal Government will continue to be focused on the	1. Angajamentul lui Trump de a inversa „valul de Migrație a Distrugerii în Masă” 2. “Guvernul nostru federal va continua să se concentreze pe	1. Angajamentul lui Trump de a inversa „valul de migrație a distrugerii în masă”, 2. “Guvernul nostru Federal va continua să fie concentrat pe REMIGRAȚIA extratereștrilor în locurile de unde au venit, precum și

	REMIGRATION of Aliens to the places from where they came, <u>and preventing</u> the admission of ANYONE who undermines the domestic tranquility of the United States,” he wrote.” 3. “the roll-out of the law”	REMIGRAREA străinilor către locurile de unde au venit și prevenirea admitterii ORICUI care subminează liniștea internă a Statelor Unite”, a scris el.” 3. “implementarea legii”	pe împiedicarea admitterii ORICUI subminează liniștea internă a Statelor Unite’, a scris el.” 3. “implementarea legii”
COMMENTS	‘WINNER’: somewhat of a tie in terms of the examples chosen; Copilot more so in terms of lexical choice	It is worth noting, perhaps, that Machinetranslation chose ‘remigrația’, while Copilot ‘remigrarea’. According to the Romanian DEX, the two are near-synonyms. Although several searches yielded a preference on websites such as the Romanian Inspectorate for Migration, or the website of the European Parliament for ‘migrație’, ‘remigrare’ seems to be the preferred term on recent Romanian news websites (Euronews Romania, Hotnews.ro, Centrul pentru Studiul Comparat al Migrației). The major problem is the lexical choice in the case of Machinetranslation, namely ‘extratereștri’ for ‘aliens’, referring to ‘people not from the country in question’, cementing, perhaps, the fact that AI content will (always) require some form of human intervention. Copilot once again errs in terms of coordination and accurately tying together the elements, whereas Machinetranslation adds ‘precum și’, correctly rendering the necessary cohesion in Romanian in the case of the coordinated constituents (even though ‘remigration’ is a noun and ‘preventing’ a gerund).	
Complex noun phrases	1.“a Sunday tirade zeroing in on Democratic leaders”, 2.“efforts to detain and deport illegal Aliens in America’s largest cities”, 3.“Trump’s commitment to reversing “the tide of Mass Destruction Migration””,	1. “un tiradă de duminică care țintește liderii democrați” 2. “eforturi de a reține și deporta străinii ilegali în cele mai mari orașe ale Americii” 3. “angajamentul lui Trump de a inversa	1. “o tiradă de duminică concentrată pe liderii democrați” 2. “eforturile de a reține și de a deporta extratereștrii ilegali din cele mai mari orașe ale Americii”, 3. “Angajamentul lui Trump de a inversa „valul de migrație a distrugerii în masă””, 4. “admiterea ORICUI subminează liniștea internă a Statelor Unite”

	4. "the admission of ANYONE who undermines the domestic tranquility of the United States"	„valul de Migrație a Distrugerii în Masă” 4. “admiterea ORICĂRUIA care subminează liniștea internă a Statelor Unite”	
COMMENTS	‘WINNER’: Machinetranslation	Wrong choice of article for Copilot (‘un’ instead of ‘o’, because the noun was feminine). Similarly, Machinetranslation paid more attention to the head ‘efforts’, and accurately marked it with the definite article (‘eforturile’). A ‘cacophony’, namely the repetition of the sound and letter ‘c’ (duminică care), something which is frowned upon and avoided in Romanian. Once again, poor choice of prepositions for Copilot (Aliens in – ‘în’, instead of ‘din’). The wrong lexical choice for ‘aliens’ persists with Machinetranslation, at the very least showcasing consistency. Error in the case of Copilot for ‘anyone who’ (pronoun head of the noun phrase, followed by a relative clause), as ‘ORICĂRUIA care’, instead of ‘oricui subminează’, or ‘oricărei persoane/cetățean’.	

Conclusions

This modest and contained study suggests that advancements in AI translation, when carefully evaluated from a syntactic perspective, can yield results that approximate - I dare not say, at this point, as a translator myself, that they even rival human performance in certain respects, even though they perhaps do. Having said that, as a result of closely comparing how several excerpts from the source texts were rendered by *Copilot* and *Machinetranslation*, it must be stated that superior syntactic fidelity observed in the case of the latter highlights the importance of ongoing refinement of AI language models, particularly in their capacity to navigate the intricate grammatical requirements of the Romanian language.

While there were certainly slips and errors, as well as poor lexical choices, *Machinetranslation*'s algorithm seems to have been more finely tuned in terms of observing coordinated constituents, or conjoins, subordination and subordinating conjunctions, and how they alter the structure of the complex sentence, paying attention to the aspect of the tense, the use of the passive, the head of the noun phrase and its modifiers, relative clauses and noun complement clauses. Perhaps one could venture that future research should extend this investigation to a wider array of genres and syntactic processes, as well as maybe integrate qualitative assessments from native speakers, in order to further validate and gauge the syntactic sophistication of AI-assisted translations. How much do they evolve in a certain time span?

BIBLIOGRAPHY

Primary sources – online

- HAECK, Pieter. "EU's waffle on artificial intelligence law creates huge headache." *Politico*. June 16, 2025. <https://www.politico.eu/article/how-the-eu-ai-rules-turned-into-massive-headache/>
- COHEN, David. "Trump ratchets up immigration threats to Democratic-run cities." *Politico*. June 15, 2025. <https://www.politico.com/news/2025/06/15/trump-ratchets-up-immigration-battle-in-democratic-run-cities-00407376>

Secondary sources

Books, articles

- BERMAN, Antoine. *Toward a Translation Criticism: John Donne*, Translated by Françoise Massardier-Kenney, The Kent State University Press. Kent. Ohio, 2009
- BIBER, Douglas, CONRAD, Susan and Geoffrey LEECH. *Longman Student Grammar of Spoken and Written English*, Harlow: Pearson Education Limited, 2003
- HUDDLESTON, Rodney and PULLUM, Geoffrey K. *A Student's Introduction to English Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005
- HUDSON, Richard. *English Grammar*. London: Routledge, 2003
- LEANDER, Kevin and BURRISS, Sarah. *Critical literacy for a posthuman world: When people read, and become, with machines*. British Journal of Educational Technology, Vol. 51, No. 4, 1-15, 2020
- MACHIN, David and MAYR, Andrea. *How to Do Critical Discourse Analysis: A Multimodal Introduction*. London: Sage Publications Ltd, 2012
- POPESCU, Ștefania. *Gramatică practică a limbii române cu o culegere de exerciții, ediția a IV-a, revăzută și îmbogățită*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1992
- CONBOY, Martin. *The Language of the News*. Oxford: Routledge, 2007
- NICOLAE, Alexandru. "PE MARGINEA DESCRIERII GRUPULUI NOMINAL ÎN GRAMATICA DE BAZĂ A LIMBII ROMÂNE" in Manuela Nevaci (ed.), *Studia linguistica et philologica. Omagiu Profesorului Nicolae Saramandu*, București, Editura Universității din București, 2012, 635- 653

Electronic sources

- [1] "About Us - MachineTranslation.com," n.d. <https://www.machinetranslation.com/about-us>.

FREE MONOLOGIC SPEAKING AS PART OF TRANSLATORS' AND INTERPRETERS' FIRST-LANGUAGE COMPETENCE

FREIES MONOLOGISCHES SPRECHEN ALS TEIL DER ERSTSPRACHLICHEN KOMPETENZ VON ÜBERSETZER: INNEN UND DOLMETSCHER: INNEN*

VORBIREA MONOLOGICĂ LIBERĂ CA PARTE A COMPETENȚEI ÎN LIMBA MATERNĂ A TRADUCĂTORILOR ȘI INTERPREȚILOR

Petra BAČUVČÍKOVÁ

Universitáta Palacký, Olomouc, Cehia

petra.bacuvcikova@upol.cz

Abstract

This article aims to highlight spontaneous monologic speaking as an integral part of translators' and interpreters' first-language competence. Particular attention is given to spontaneous monologic speaking in front of an audience, which often poses a major challenge for students. While first-language competence is generally assumed to be present, it requires deliberate development, especially among philology students. Based on observations from students of German philology at Czech universities who are also trained in translation and interpreting, this paper identifies linguistic phenomena that underline the need for targeted first-language training. Finally, it proposes a four-step training plan to enhance spontaneous monologic speaking: overcoming speaking anxiety, structuring speech and adapting it to the audience, and refining linguistic and rhetorical skills.

Zusammenfassung

Das Ziel dieses Beitrages ist es, das freie monologische Sprechen als integralen Bestandteil der erstsprachlichen Kompetenz von Übersetzer:innen und Dolmetscher:innen zu betrachten. Im Zentrum des Interesses steht dabei das spontane monologische Sprechen vor Publikum als besondere Herausforderung für Studierende. Zunächst wird die Bedeutung der erstsprachlichen Kompetenz nicht nur für das professionelle translatorische Handeln, sondern auch als allgemeine kommunikative Kompetenz diskutiert. Auch wenn diese Kompetenz bei vielen Studierenden grundsätzlich vorhanden ist, erscheint es dennoch notwendig, sie gerade bei Philolog:innen gezielt weiterzuentwickeln. Anschließend wird erläutert, warum gerade für Studierende der deutschen Philologie an tschechischen Universitäten mit Ausbildung im Übersetzen und Dolmetschen die bewusste Arbeit an der Erstsprache notwendig. Schließlich

* Dieser Beitrag entstand an der Palacký-Universität Olomouc im Rahmen des vom tschechischen Schulministerium (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR) geförderten Projekts IGA_FF_2025_005.

wird ein Trainingsplan vorgestellt, mit dem das spontane monologische Sprechen in vier aufeinander aufbauenden Schritten geübt werden kann: von der Überwindung der Sprechangst über die Strukturierung und Anpassung an das Publikum bis hin zur Verfeinerung der sprachlichen und rhetorischen Mittel.

Rezumat

Această lucrare evidențiază rolul vorbirii monologice libere ca element esențial al competenței în limbă maternă (limba dominantă) a traducătorilor și interpreților. O atenție deosebită este acordată vorbirii monologice spontane în fața unui public, care reprezintă adesea o provocare majoră pentru studenți. Deși se presupune, în general, că această competență este prezentă, ea necesită o dezvoltare deliberată, mai ales în rândul studenților de la filologie. Pe baza observațiilor asupra studenților la filologie germană din universitățile cehe, care urmează și o formare în traducere și interpretare, lucrarea identifică fenomene lingvistice care subliniază necesitatea unei instruirii țintite a competenței în limba dominantă. În final, este propus un plan de instruire în patru etape pentru îmbunătățirea vorbirii monologice spontane: depășirea anxietății de a vorbi, structurarea discursului și adaptarea acestuia la public, precum și rafinarea mijloacelor lingvistice și retorice.

Keywords: *A-language; First Language; Free Monologic Speaking; Translational Competence; Didactics of Speaking;*

Schlüsselwörter: *A-Sprache; Erstsprache; freie monologische Rede; translatorische Kompetenz; Didaktik des Sprechens;*

Cuvinte-cheie: *limbă A; limbă maternă; limbă dominantă; vorbire monologică liberă; competență traductologică; didactica vorbirii;*

1. Einleitung

Die ersprachliche Kompetenz ist eine zentrale Grundlage für das professionelle Handeln von Übersetzer:innen und Dolmetscher:innen und zugleich eine grundlegende allgemeine Kompetenz. Sie prägt das Verstehen und Produzieren von Texten ebenso wie die Kommunikation mit Auftraggebern, die Textrecherche und die interkulturelle Vermittlung (GERS 2001/2020; SNELL-HORNBY 1987). Schon Jiří Levý (1963) betonte, dass Übersetzen ein kreativer Akt in der Zielsprache ist und daher eine sichere stilistische wie auch funktionale Beherrschung der eigenen Muttersprache voraussetzt (LEVÝ 1963, p. 66). Dennoch wird sie in der Ausbildung häufig als selbstverständlich vorausgesetzt, während der Schwerpunkt vor allem auf dem Erwerb der Fremdsprachenkompetenz liegt (vgl. z. B. STAHL 2013). In vielen Curricula bleibt die gezielte Förderung der Erstsprache weitgehend unberücksichtigt. Übungen zur Textproduktion oder Textanalyse in der Erstsprache sind selten spezifisch auf translatorische Anforderungen zugeschnitten. Wie Resch in Snell-Hornby treffend bemerkt: „Defizite in dieser Hinsicht fallen in der Regel denjenigen zuletzt auf, die diese Defizite aufweisen“ (RESCH, 1987, p. 343). Gerade weil solche Defizite den Betroffenen häufig nicht bewusst sind, gefährden sie erheblich die Qualität der translatorischen Leistung; d. h. die Texte werden inhaltlich und stilistisch unzureichend verstanden, Textsortenkonventionen werden missachtet und kommunikative Zielsetzungen können verfehlt werden.

Zudem zeigt Cook (2012), dass die idealisierte Vorstellung vom „native speaker“ als Zielnorm problematisch ist. Sie argumentiert, dass auch die Muttersprache keine homogene, „perfekte“ Kompetenz ist, sondern individuell unterschiedlich ausgeprägt und in vielen Bereichen defizitär sein kann. Diese Einsicht ist für die Translationsausbildung zentral: Die Erstsprache muss systematisch kultiviert und professionalisiert werden, da alltagssprachliche Kompetenz nicht automatisch professionelle Textsicherheit garantiert, selbst wenn die Studierenden das Abitur und die Aufnahmeprüfung an der Universität bereits erfolgreich in der Erstsprache absolviert haben.

Angesichts der wachsenden Anforderungen an Übersetzer:innen (nicht zuletzt durch die Verbreitung von KI-gestützten Werkzeugen und neuen medialen Formaten) stellt sich die Frage umso dringlicher, wie Studierende systematisch darin unterstützt werden können, ihre ersprachlichen Fähigkeiten nicht nur zu reflektieren, sondern gezielt für ihr professionelles Handeln weiterzuentwickeln.

Der in der einschlägigen Literatur (HUNEKE & STEINIG 2010) noch häufig verwendete Begriff Muttersprache wird in der vorliegenden Arbeit zugunsten des neutralen Begriffs Erstsprache, bzw. Auch des in der Translatologie gängigen Begriffs A-Sprache oder synonymisch damit verwendet. Wie Glück (2016, p. 185) festhält, ist Muttersprache aus wissenschaftlicher Perspektive problematisch, da der Begriff weder die soziale noch die individuelle sprachliche Realität in allen Fällen präzise abbildet. Er trägt Konnotationen einer biologischen und emotionalen Bindung, die für die Beschreibung professioneller Sprachverwendung zu unscharf sein können. Der Begriff Erstsprache hingegen bezeichnet die Sprache, die in der Kindheit erworben wurde und die im translatorischen Handeln bewusst kultiviert und professionalisiert wird. Dennoch bleibt anzumerken, dass der Begriff Muttersprache sowohl in der wissenschaftlichen als auch in der öffentlichen Diskussion weiterhin weit verbreitet ist und in vielen Kontexten verwendet wird. Auch wenn er für die hier verfolgten analytischen Zwecke nicht hinreichend differenziert erscheint, ist er keineswegs völlig zu vermeiden und kann in bestimmten Zusammenhängen durchaus sinnvoll sein. Für den vorliegenden Kontext, in dem die sprachliche Kompetenz für professionelle Zwecke untersucht wird, erscheint jedoch die Bezeichnung Erstsprache geeigneter, zumal sie auch Studierende der Germanistik in Tschechien mit anderen sprachlichen Biografien, etwa mit Slowakisch, Polnisch, Ukrainisch oder Deutsch als dominanter früher Sprache, einschließt.

Der vorliegende Beitrag untersucht, warum das spontane Sprechen als Kern der A-Sprachen-Kompetenz für die translatorische Ausbildung von zentraler Bedeutung ist und wie es in einem Semesterkurs gezielt gefördert werden kann. Grundlage ist die Verbindung einschlägiger theoretischer Ansätze zur ersprachlichen Kompetenz (FASCHING 2009; SNELL-HORNBY 1987; RISKU 1998) mit Modellen translatorischer Expertise (SCHÄFFNER & ADAB 2000), die in ein praxisorientiertes Ausbildungskonzept überführt werden.

2. Erstsprache und ihre Gefährdung im mehrsprachigen Kontext

Im Fremdsprachenunterricht besteht das Ziel häufig darin, sich von der Muttersprache zu lösen und in der Fremd- oder Zweitsprache zu denken. Auf höheren Niveaus gelingt dies den Lernenden oft zunehmend. In der Translationsausbildung zeigt sich dann jedoch ein Problem: Anfänger:innen im Übersetzen verstehen zwar den Inhalt in der Fremdsprache sehr gut, sind aber nicht in der Lage, diesen adäquat in ihre Erstsprache zu übertragen, und das nicht nur bei Fach- oder literarischen Texten, sondern auch bei Texten zu alltagsprachlichen Themen.

Mehrere Arbeiten widmen sich der Schwächung der Erstsprache in der Umgebung von einer oder mehreren Fremdsprachen, z. B. de Bot et al. (1991), Köpke & Schmid (2013) oder

Gürel (2004). Schmid versteht die Erstspracherosion (L1-Attrition) als Teil der bilingualen Kompetenzentwicklung. L1-Attrition entsteht nicht durch Verlust des linguistischen Systems, sondern durch crosslinguistischer Wirkungen bei der Ad-hoc-Produktion, also der spontanen, situativen Sprachverwendung. Besonders betroffen ist das Lexikon, mit Phänomenen wie Lehnübernahmen, semantischen Verschiebungen oder Konvergenzen. Auch grammatische und phonologische Kategorien können beeinflusst werden, jedoch nur in begrenztem Ausmaß. Der Grad der Beeinträchtigung hängt weniger von der Nutzungshäufigkeit der L1 ab, sondern vielmehr von den Kontexten, in denen die L1 gegen die aktivierte L2 gehemmt werden muss. Die Defizite zeigen sich vor allem in der ad-hoc-Produktion, wenn die Hemmung der L2 nicht vollständig gelingt. Studien zur First Language Attrition beziehen sich meist auf größere bilinguale Sozialgruppen in Migrantenmilieus und betonen, dass ein gravierender Verlust der Erstsprache nach dem zwölften Lebensjahr nicht mehr zu erwarten ist (KÖPKE & SCHMID 2013, p. 3).

Obwohl die Germanistik-Studierenden bereits junge Erwachsene sind und die meisten Deutsch als Fremdsprache oder Arbeitssprache nutzen, sodass ernsthafte Verluste der Erstsprache nicht zu befürchten sind, lassen sich dennoch in von ihnen durchgeführten Translaten Interferenzen auf allen Ebenen beobachten.

Gerade für die Translationswissenschaft ist die Erstsprache also von zentraler Bedeutung, und es lohnt sich, die erstsprachlichen Kompetenzen gezielt zu pflegen und weiterzuentwickeln, um eine sichere Basis für professionelles Übersetzen und Dolmetschen zu gewährleisten. Dabei darf nicht übersehen werden, dass die Interferenzen zwischen Erst- und Fremdsprache in beide Richtungen wirken können: Einerseits kann die Erstsprache durch die Fremdsprache negativ beeinflusst werden, andererseits profitieren die Fremdsprachenkompetenzen von einer stabilen und ausgebauten Erstsprache (vgl. KACJAN et al., 2020). Je erfahrener und kompetenter wir in der Erstsprache sind, desto besser können sich die Fähigkeiten in weiteren Sprachen entwickeln (vgl. HUNEKE & STEINIG 2010, p. 152 f.).

3. Stellung der Erstsprache in Modellen translatorischer Kompetenz

In der Translationswissenschaft wurde die translatorische Kompetenz in verschiedenen Modellen theoretisch gefasst. Gemeinsam ist allen Ansätzen die Vorstellung, dass es sich um eine multidimensionale Fähigkeit handelt, die über reine Sprachbeherrschung hinausgeht. So betont z.B. Neubert (2000) die dynamische Interdependenz mehrerer Teilkompetenzen, darunter Sprach-, Text-, Kultur-, Fach- und insbesondere Transferkompetenz, die als zentrales Merkmal der professionellen Translation gilt. Auch der Kompetenzrahmen der Europäischen Kommission (EMT 2022) beschreibt Übersetzen als Bündel von Kompetenzen, ergänzt jedoch dazu noch um berufsorientierte Aspekte wie Dienstleistungsorientierung und unternehmerische Fähigkeiten. Für den Bereich des Dolmetschen, wo ähnliche Kompetenzanforderungen gestellt werden, entwickelte Albl-Mikasa (2012, 2013) ein Modell mit prozessualen Phasen (Pre-, In-, Post-Process Skills) und betont die situative Flexibilität und kognitive Belastbarkeit von Dolmetscher:innen.

In den genannten Modellen ist Sprachkompetenz grundlegend, doch wird die Rolle der Muttersprache selten explizit ausgewiesen. Neubert (2000) erwähnt die sichere Beherrschung der Zielsprache (meist L1) als zentrale Voraussetzung. PACTE (2017) spricht von „bilingualer Kompetenz“, was die Muttersprache impliziert. Der EMT-Kompetenzrahmen (2022) bezeichnet die Hauptzielsprache ausdrücklich als A-Sprache, die in der Regel mit der Muttersprache identisch ist und auf muttersprachlichem bzw. GeRS-C2-Niveau beherrscht werden muss. Sie gilt dort als Triebkraft aller anderen Kompetenzen, da idiomatische, kulturell adäquate und zielgruppenorientierte Textproduktion maßgeblich von der A-Sprachkompetenz

abhängt. Hurtado Albir et al (2022) stellen fest, dass die Schreibkompetenz in der Erstsprache und strategische Kompetenz zentrale Entwicklungsfelder sind.

4. Freies Sprechen

Die allgemeine Sprachkompetenz umfasst mehrere Teilbereiche. Klassisch wird sie im Fremdsprachenunterricht in die vier Fertigkeiten Hören, Sprechen, Lesen und Schreiben gegliedert, die sowohl den mündlichen als auch den schriftlichen Modus sowie die Bereiche Rezeption und Produktion abdecken. Daneben berücksichtigt der Gemeinsame Europäische Referenzrahmen für Sprachen weitere Dimensionen wie kulturelle, dialogische, interaktive und interkulturelle Kompetenz, letztere verstanden als Fähigkeit, mit der eigenen und fremden kulturellen Perspektive bewusst, reflektiert und situationsangemessen umzugehen (GERS 2001/2020, p. 104ff.). Zu den weiteren oder aus anderen Perspektiven angesehenen Teilkompetenzen zählen die linguistische Kompetenz (Beherrschung von Wortschatz, Syntax, Phonologie), die textuelle Kompetenz (Kenntnis von Textsortenkonventionen), die pragmatische Kompetenz (angemessene sprachliche Handlungen im Kontext), die soziolinguistische Kompetenz (angemessenes Register, Varietätengebrauch), die strategische Kompetenz (Kompensation, Koordination von Ressourcen) sowie die metasprachliche Kompetenz (Reflexion über Sprache). (vgl. WEBER 1988, HENSCHELMANN 2002, BEST/KALINA 2002, GRZESZCZAKOWSKA-PAWLIKOWSKA 2020).

Der Schwerpunkt dieses Kapitels liegt auf der Vorbereitung des freien monologischen Sprechens vor Publikum; andere sprachliche Teilkompetenzen werden dabei bewusst ausgeklammert. Der Fokus liegt dabei auf zwei Formen des freien monologischen Sprechens:

- a) spontanes monologisches Sprechen (ca. 1 Minute zu einem unbekannten Thema)
- b) vorbereitetes monologisches Präsentieren (zu einem im Voraus bekannten Thema)

Beide Formen sind vor allem für Dolmetscher:innen von hoher Relevanz, sie unterscheiden sich jedoch in ihren Anforderungen und im Trainingsbedarf.

Das monologische Präsentieren mit Vorbereitung (wenigstens 1 Woche) stellt für die meisten Studierenden kein gravierendes Problem dar, da sie Präsentationen bereits aus dem schulischen und universitären Kontext kennen. Sie haben vielfach Referate oder Vorträge gehalten und sind mit grundlegenden Präsentationstechniken vertraut. Dennoch lassen sich auch hier deutliche Verbesserungspotenziale erkennen. Bei einigen können sich Schwierigkeiten in der klaren Strukturierung und Kohärenz der Präsentation, im sprecherischen Ausdruck – etwa in Intonation, Pausensetzung und Betonung – sowie in der Adressatenorientierung und im Kontakt mit dem Publikum zeigen. Auch das Zeitmanagement sowie der professionelle Umgang mit Visualisierung und medialer Unterstützung können meist noch optimiert werden.

Das spontane monologische Sprechen hingegen stellt für viele Studierende eine deutlich größere Herausforderung dar. Hier müssen unter Zeitdruck, Stress und ohne jede Vorbereitung eigene Gedanken oder Ausführungen kohärent, sprachlich angemessen formuliert und frei vorgetragen werden. Dies erfordert eine hohe kognitive Flexibilität und Schnelligkeit, um auf ein im Voraus unbekanntes Thema zu reagieren. Gleichzeitig ist eine strategische Kompetenz notwendig, um Wissens- oder Ausdruckslücken zu kompensieren und dennoch einen kohärenten und interessanten Redebeitrag zu liefern. Hinzu kommt, dass die Studierenden ihre Gedanken strukturiert und zielgerichtet entwickeln müssen, auch wenn ihnen spezifisches Wissen oder Erfahrung zum Thema (Es können Themen wie *Wasserflasche*, *Schallplatte* oder *Futterraufe* auftauchen) fehlt. In dieser Situation treten häufig Störungen der Sprechflüssigkeit auf, die gezielt abgebaut werden sollten.

Die Kompetenz des freien monologischen Sprechens sollte daher in mehreren Phasen eingeübt werden. Zunächst erfolgt das Training unter reduzierten Anforderungen, um den Studierenden Sicherheit zu geben und die sprachlichen und strategischen Grundlagen zu festigen. In weiteren Schritten werden die Übungen zunehmend komplexer und realitätsnäher gestaltet, um sowohl die Fähigkeiten im vorbereiteten als auch im spontanen Vortrag gezielt zu fördern. Ziel ist es, die Studierenden zu befähigen, in beiden Situationen professionell, sicher und adressatengerecht zu agieren.

4.1. Überwindung der Sprechangst und einfache Makrostruktur

In der ersten Phase sollte der Schwerpunkt vor allem auf der Überwindung von Sprechangst und der psychologischen Hemmschwelle liegen, vor dem Publikum (andere Studierende im Seminar) zu sprechen. Dazu gehört die Bereitschaft, die eigene Rolle als Sprechende:r zu akzeptieren. Hilfreich ist es in dieser Phase, eine aufrechte Körperhaltung einzunehmen, ruhig zu atmen und weder körperlich „zu versinken“ noch die Arme vor dem Körper zu verschränken. Der Blick sollte immer wieder zum Publikum oder an die Wand dahinter gehen, um den ersten Kontakt herzustellen und die eigene Präsenz zu verdeutlichen. Die Hände bleiben sichtbar ggf. kann eine Kartei gehalten werden, sodass kein Eindruck von Nervosität oder Unruhe entsteht. Auch die Bewegungen im Raum sollten ruhig und kontrolliert sein. Hektische Bewegungen oder unbewusstes Wippen sollten vermieden werden, um die Aufmerksamkeit nicht von der Rede abzulenken.

Was den gesprochenen Text angeht, geht es in dieser Phase darum, das Vertrauen in die eigene Sprechfähigkeit in der A-Sprache zu stärken (die meisten Veranstaltungen werden nämlich in der für die meisten in Tschechien Studierenden Fremdsprache Deutsch gehalten, deswegen ist das Tschechische an der Universität im Fachbereich Germanistik eher ungewöhnt) und eine grundsätzliche Bereitschaft zur Produktion von Sprache unter Beobachtung zu entwickeln. Parallel dazu kann bereits eine einfache Makrostruktur eingeübt werden: die Rede soll eine erkennbare Einleitung und einen auch wenn kurzen Abschluss haben, damit sie für Zuhörende nachvollziehbar und in sich geschlossen wirkt.

Um Hemmungen abzubauen, eignen sich sehr kurze Redeimpulse zu alltäglichen, unkomplizierten Themen (*Mein Lieblingessen, Was ich heute gelernt habe, Ein schöner Ort*), die spontan vor der Gruppe vorgetragen werden. Die Übung erfolgt in einem geschützten Rahmen mit wohlwollendem Feedback. Dabei kann man auch mit sehr kleinen Gruppen oder Paaren beginnen, bevor der ganze Kurs zuhört. Noch vor dem Sprechen können bei Bedarf gemeinsame Atemübungen gegen Nervosität durchgeführt werden. Auch kann man eine Visualisierung der Struktur (z. B. „Begrüßung – Hauptaussage – Schlusswort“) an die Tafel schreiben und die Studierenden diese Struktur anfangs bewusst abarbeiten lassen.

4.2. Sprechtempo und Adressatenbezug

In der zweiten Phase tritt die Anpassung des Sprechtempos hinzu, um einerseits Nervosität zu kontrollieren und andererseits Verständlichkeit zu sichern. Das Sprechtempo ist natürlich eine individuelle Sache, sollte jedoch einerseits nicht zu langsam sein, andererseits sollten die Studierenden jedoch dessen bewusst werden, dass ein zu schnelles Tempo zu Versprechern, undeutlicher Artikulation und Formulierungsstörungen führen kann. Hier eignen sich Übungen mit Zeitvorgabe: ein Thema wird angekündigt und die Studierenden sollen z. B. genau eine Minute sprechen, nicht weniger, nicht mehr. Dabei hilft eine Stoppuhr oder eine App, die die Zeit visuell anzeigt.

Ebenso wird in dieser Phase der Adressatenbezug thematisiert: die Studierenden lernen, ihre Aussagen, soweit möglich, an der Zielgruppe auszurichten, falls diese vorgegeben ist. Auf dieser Stufe können bereits einfache Mittel der Publikumsansprache geübt werden. Für den

Adressatenbezug kann man kleine Szenarien vorgeben: „Erklären Sie dieses Thema einem Laien“, „an eine Fachkollegin“, „an eine Schülergruppe“ etc. und anschließend gemeinsam reflektieren, ob die Wortwahl und Stil passend waren. Auch in dieser Phase kann zuerst in Paaren oder kleinen Gruppen geübt werden. Bei Bedarf kann es hilfreich sein, sich vor dem Sprechen zwei bis drei Zielgruppenmerkmale zu notieren (etwa: kein Vorwissen, Wunsch nach Überblick, langsames Sprechtempo), um die mündliche Darstellung entsprechend anzupassen.

4.3. Mikroebene – Artikulation, Lautstärke, korrektes Lexikon, Grammatik

In der dritten Phase verlagert sich der Fokus auf die Mikroebene der Sprache. Es wird an der Artikulation, an einer angemessenen Lautstärke sowie an der Vermeidung eines lässigen oder stark umgangssprachlichen Ausdrucks gearbeitet. Auch ein korrektes, situationsangemessenes Lexikon und grammatisch vollständige Sätze sollen hier gefestigt werden. Sehr wirksam sind hier Ton- oder Videoaufnahmen der eigenen Rede, die dann analysiert werden (Selbst- oder Peer-Feedback). Wegen Datenschutz ist jedoch dieser Schritt nur unter bestimmten Bedingungen durchführbar. Eine Alternative wären frei zugängliche Videoaufnahmen von bekannten Rednern, die man in Bezug auf Ausdruck analysiert. Einfache Sprechübungen vor der Rede mit schwierigen Lautkombinationen („Zungenbrecher“) schulen Artikulation und Deutlichkeit, das ist vor allem in Seminaren, die gleich morgens um 8 Uhr stattfinden, wichtig. Auch das laute Vorlesen literarischer Texte kann helfen, Gefühl für Artikulation, Pausen und Satzmelodie zu entwickeln. Gleichzeitig wird dadurch der Wortschatz und andere Stilmittel für bestimmte Themen aktualisiert.

4.4. Vermeidung von Hesitationen, Kontakt zum Publikum

In der vierten Phase werden fortgeschrittene Aspekte integriert, darunter die Minimierung, im Idealfall völlige Abschaffung von störenden Hesitationen und anderen gefüllten Pausen sowie die bewusste Aufrechterhaltung des Kontakts zum Publikum. Zur Reduktion von Hesitationen und Füllwörtern hilft es, Schweigepausen zu üben: Die Studierenden müssen bewusst auch einmal schweigen, statt unkontrolliert weiterzureden. Einfache rhetorische Formeln für Überleitungen (*das bringt mich zum nächsten Punkt, lassen Sie mich das erklären*) können als Ersatz für Füllwörter geübt werden.

In dieser Phase können die Studierenden auch beginnen, auf Reaktionen aus dem Publikum einzugehen und diese in ihre Rede zu integrieren. Der Kontakt zum Publikum lässt sich fördern, indem man die Studierenden bittet, während des Sprechens mindestens dreimal Blickkontakt mit unterschiedlichen Personen aufzunehmen oder eine Frage an die Zuhörenden zu richten.

4.4.1. Fortgeschrittene Übungen: Elevator Pitch und Sozialnetzwerke

Zur Abwechslung und zum Verfeinern der in dieser Phase entwickelten Kompetenzen haben sich Übungen wie der sogenannte Elevator Pitch (OA, 2003; vgl. auch LAZCANO-SANTIBÁÑEZ TELLES-QUEZADA 2025) bewährt. Dabei erhalten die Studierenden die Aufgabe, in maximal einer Minute eine prägnante, schlüssige und adressatenorientierte Mini-Rede zu einem vorgegebenen Thema zu halten und sie tatsächlich im Aufzug des Unigebäudes für 2-3 Kolleg:innen vorzutragen. Diese Übung verbindet mehrere Teilkompetenzen: Sie fördert die Fähigkeit, unter Zeitdruck die Kernbotschaft klar zu formulieren, strukturiert vorzutragen, das Publikum zu adressieren und gleichzeitig souverän und präsent zu wirken. Der Elevator Pitch eignet sich besonders gut, um die Sprechflüssigkeit zu erhöhen, Hesitationen abzubauen und das Vertrauen in die eigene rhetorische Wirkung zu stärken. Ausserdem verläuft so eine Übung meistens ohne Kontrolle von Seiten der Seminarleiter:innen, was die Studierenden dazu ermutigen kann, freier zu sprechen.

Ergänzend können kurze Videoformate, etwa im Stil von TikTok oder Instagram-Reels, genutzt werden, um die Selbstwahrnehmung zu schärfen und die Wirkung der Rede aus der Perspektive des Publikums zu reflektieren. Die Studierenden nehmen kurze Clips von sich auf, in denen sie einen spontanen oder vorbereiteten Beitrag präsentieren. Diese Aufzeichnungen können anschließend gemeinsam analysiert werden, um Aspekte wie Körpersprache, Mimik, Sprechtempo, Prägnanz und Authentizität gezielt zu thematisieren und zu verbessern. Solche medialen Übungen helfen nicht nur, die eigenen Stärken und Schwächen zu erkennen, sondern trainieren zugleich die Fähigkeit, auch vor einer Kamera oder in einem hybriden Kommunikationssetting professionell zu agieren. Genauso wie bei den Aufnahmen im Seminar ist jedoch dieser Schritt wegen Datenschutz nur unter bestimmten Bedingungen durchführbar und darf keinesfalls als Pflichtaktivität verstanden werden.

4.5. Kulturelle Aspekte

In einer optionalen fünften Phase schließlich können je nach Kontext kulturelle Aspekte thematisiert werden, soweit sie für das monolinguale Training von Relevanz sind. Diese stellen in der Regel eher einen Randbereich dar, können aber das Bewusstsein für interkulturelle Sensibilität schärfen, die später beim Dolmetschen von Relevanz sein kann.

5. Fazit

Der Beitrag zeigt, wie die erstsprachliche Kompetenz für Übersetzer:innen und Dolmetscher:innen als eine grundlegende Voraussetzung für professionelles Handeln gezielt trainiert werden kann. Insbesondere das spontane monologische Sprechen vor Publikum stellt für viele Studierende eine große Herausforderung dar und sollte daher systematisch in die Ausbildung integriert werden. Anhand einer vierphasigen Methode wurde veranschaulicht, wie diese Kompetenz in einem Kurs für Studierende der deutschen Philologie an tschechischen Universitäten schrittweise aufgebaut werden kann. Beginnend mit der Überwindung der Sprechangst und der Aneignung einer grundlegenden Makrostruktur werden schrittweise Aspekte wie Sprechtempo, Adressatenbezug, Vermeidung von gefüllten Pausen, Publikumskontakt u.a. hinzugefügt. Der vorgestellte Trainingsplan leistet somit einen Beitrag dazu, die Erstsprache als Ressource in der translatorischen Ausbildung bewusst wahrzunehmen und zu kultivieren. Auf diese Weise können die Studierenden lernen, ihre erstsprachlichen Kompetenzen auch in anspruchsvollen Redesituationen professionell einzusetzen und weiterzuentwickeln.

BIBLIOGRAPHIE

- ALBL-MIKASA, Michaela, *The importance of being not too earnest: a process- and experience-based model of interpreter competence*. In: SASSE, Claudia (Hg.), *Dolmetschqualität in Praxis, Lehre und Forschung. Festschrift für Sylvia Kalina*, unter Mitarbeit von Barbara Ahrens und Michaela Albl-Mikasa, Tübingen, Narr, 2012. p. 60–92; https://www.researchgate.net/publication/273798980_2012_The_importance_of_being_not_too_earnest_a_process- and_experience-based_model_of_interpreter_competence [Zugriff am 13.08.2025]
- ALBL-MIKASA, Michaela, *Developing and cultivating expert interpreter competence*, Trieste, The Interpreters' Newsletter, 2013, p. 17-34; <https://core.ac.uk/download/pdf/149227171.pdf> [Zugriff am 13.08.2025]

- BEST, Joanna & Sylvia KALINA (Hg.), *Übersetzen und Dolmetschen: eine Orientierungshilfe*, Tübingen [u.a.], Francke, 2002
- DE BOT, Kees, Ralph B. GINSBERG & Claire KRAMSCH (Hg.), *Foreign Language Research in Cross-Cultural Perspective*, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 1991, 287 p. (Studies in Bilingualism)
- CAMBRIDGE DICTIONARY, *Elevator pitch | English meaning online*, Cambridge, Cambridge University Press, 2025; <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/elevator-pitch> [Zugriff am 13.08.2025]
- COOK, Vivian, *Nativeness and language pedagogy*. In: CHAPELLE, Carol A. (Hg.), *The Encyclopedia of Applied Linguistics*, Hoboken, John Wiley and Sons Ltd., 2012, p. 4173-4176; <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781405198431.wbeal0857> [Zugriff am 13.08.2025]
- 'Elevator pitch', *Capstone Encyclopaedia of Business*, Oxford, Capstone Publishing, 2003
- EUROPARAT, *Gemeinsamer Europäischer Referenzrahmen für Sprachen: Lernen, Lehren, Beurteilen*, Berlin / München, Langenscheidt, 2001/2020
- EUROPÄISCHE KOMMISSION, *EMT-Kompetenzrahmen für Übersetzerinnen und Übersetzer*, 2022, Brüssel, Generaldirektion Übersetzung der Europäischen Kommission, 2022; https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_k_2022_de.pdf [Zugriff am 13.08.2025]
- GLÜCK, Helmut & Michael RÖDEL (Hg.), *Metzler Lexikon Sprache*, 5. überarbeitete Auflage, Stuttgart / Weimar, J. B. Metzler Verlag, 2016
- GRZESZCZAKOWSKA-PAWLIKOWSKA, Beata, *Rhetorische Kompetenzen in der Fremdsprache Deutsch*, Berlin, Frank & Timme, 2020
- GÜREL, Ayşe, *Attrition in L1 competence: The case of Turkish*. In: SCHMID, Monika S., Barbara KÖPKE, Merel KEIJZER & Lyn WEILEMAR (Hg.), *First Language Attrition: Interdisciplinary Perspectives on Methodological Issues*, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2004, p. 225-242
- HENSCHELMANN, Käthe, *Übersetzen – Arbeiten mit Texten zwischen den Grenzen*. In: BEST, Joanna & Sylvia KALINA (Hg.), *Übersetzen und Dolmetschen: eine Orientierungshilfe*, Tübingen [u.a.], Francke, 2002, p. 162-173
- HERMANS, Daan, Theo BONGAERTS, Kees DE BOT & Robert SCHREUDER, *Producing words in a foreign language: Can speakers prevent interference from their first language?*, Cambridge, Bilingualism: Language and Cognition, Vol. 1, No. 3, 1998, p. 213-229
- HUNEKE, Hans-Wilhelm & Hans-Dieter STEINIG, *Deutsch als Fremdsprache. Eine Einführung*, 5. Auflage, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2010
- HURTADO ALBIR, Amparo, Anna KUZNIK & Patricia RODRÍGUEZ-INÉS, *Translation competence and its acquisition*. In: HURTADO ALBIR, Amparo & Patricia RODRÍGUEZ-INÉS (Hg.), *Towards a European framework of competence levels in translation*. The PACTE group's NACT project, MonTI Special Issue 7trans, 2022, p. 23-44; https://ddd.uab.cat/pub/artpub/2022/2f953369ce6b/revmontra_a2022ne7p23iENG.pdf [Zugriff am 13.08.2025]
- KACJAN, Brigita, Saša JAZBEC, Anna LESKOVICH & Vlasta KUČIŠ (Hrsg.), *Brücken überbrücken in der Fremdsprachendidaktik und Translationswissenschaft*, Hamburg, Verlag Dr. Kovač, 2020. (Studien zur Germanistik, Band 92)
- KÖPKE, Barbara & Monika S. SCHMID, *First language attrition: the next phase*. In: SCHMID, Monika S., Barbara KÖPKE, Merel KEIJZER & Lyn WEILEMAR (Hg.),

- First Language Attrition: Interdisciplinary Perspectives on Methodological Issues*, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2004, p. 1-43
- LAZCANO-SANTIBÁÑEZ, Francisca & Nataly Valeria TELLES-QUEZADA, *The contribution of the elevator pitch to support 11th EFL graders' oral fluency*, Bogotá, HOW – A Colombian Journal for Teachers of English, Vol. 32, No. 1, 2025, p. 74-93; <https://doi.org/10.19183/how.32.1.826> [Zugriff am 13.08.2025]
- LEVÝ, Jiří, *Umění překladu*, Praha, Československý spisovatel, 1963
- NEUBERT, Albrecht, *Competence in language, languages and in translation*. In: SCHÄFFNER, Christina & Beverly ADAB (Hg.), *Developing Translation Competence*, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2000, p. 3-18
- RESCH, Renate, *Die Rolle der muttersprachlichen Kompetenz*. In: SNELL-HORNBY, Mary et al. (Hg.), *Handbuch Translation*, Tübingen, Stauffenburg, 1999, p. 343-345
- RISKU, Hanna, *Translatorische Kompetenz. Kognitive Grundlagen des Übersetzens als Expertentätigkeit*, Tübingen, Stauffenburg, 1998, 294 p. (Studien zur Translation, Bd. 5)
- SCHÄFFNER, Christina & Beverly ADAB (Hg.), *Developing Translation Competence*, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2000
- SIEBERT-OTT, Gesa, *Muttersprachendidaktik – Zweitsprachendidaktik – Fremdsprachendidaktik – Multilingualität*. In: BREDEL, Ursula, Hartmut GÜNTHER, Peter KLOTZ, Jakob OSSNER & Gesa SIEBERT-OTT (Hg.), *Didaktik der deutschen Sprache*, Band 1, Baltmannsweiler, Schneider Verlag Hohengehren, 2006, p. 30-41
- SCHMID, Monika S. (Hg.), *First Language Attrition*, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2004; https://www.researchgate.net/publication/264736786_First_language_attrition [Zugriff am 13.08.2025]
- SNELL-HORNBY, Mary et al. (Hg.), *Handbuch Translation*, Tübingen, Stauffenburg, 1999. (Stauffenburg Handbücher)
- STAHL, Jaroslav, *Beherrschen slowakische Dolmetschstudenten ihre Muttersprache?* In: BOHUŠOVÁ, Zuzana (Hg.), *Gegenwärtige Translationswissenschaft in der Slowakei – Slovak Translation Studies Today*, Wien, Praesens Verlag, 2013, p. 105-114 (Translationswissenschaft und ihre Zusammenhänge, Bd. 5).
- WEBER, Heinrich (Hg.), *Sprachkompetenz. Grundzüge der Theorie des Sprechens*, unter Mitarbeit von Eugenio Coseriu, Tübingen, Francke Verlag, 1988 (UTB für Wissenschaft)

**SCIENTIFIC CULTURE / CULTURE SCIENTIFIQUE /
CULTURĂ ȘTIINȚIFICĂ**

CULTURAL CROSSROADS: THE IMPACT OF MIGRATION ON NATIONAL IDENTITY AND SOCIETAL TRANSFORMATION

CROISEMENTS CULTURELS : L'IMPACT DE LA MIGRATION SUR L'IDENTITÉ NATIONALE ET LA TRANSFORMATION SOCIÉTALE

RĂSCRUCI CULTURALE: IMPACTUL MIGRAȚIEI ASUPRA IDENTITĂȚII NAȚIONALE ȘI A TRANSFORMĂRII SOCIETALE

Associate Professor Cristian BENTE
"Vasile Goldiș" Western University of Arad
bente.cristian@uvvg.ro

Abstract

Migration has long been a catalyst for cultural exchange, identity negotiation, and societal transformation. This article examines how contemporary migration influences national identity by reshaping linguistic landscapes, religious practices, and social norms, while also generating new forms of hybrid culture. Drawing on historical precedents and recent interdisciplinary research, the study situates migration within broader political, economic, and environmental contexts, highlighting both integrative and divisive outcomes. Case studies from Europe, Asia, and the Americas illustrate how migrant communities contribute to cultural innovation yet also provoke debates over belonging and national cohesion. The analysis employs theories of cultural hybridization, assimilation, and multiculturalism to explain varying policy responses and public attitudes. Ultimately, the article argues that migration is not merely a demographic shift but a transformative force that redefines a nation's self-conception in an interconnected world.

Résumé

La migration a longtemps été un catalyseur d'échanges culturels, de négociations identitaires et de transformations sociétales. Cet article examine comment la migration contemporaine influence l'identité nationale en remodelant les paysages linguistiques, les pratiques religieuses et les normes sociales, tout en générant de nouvelles formes de culture hybride. S'appuyant sur des précédents historiques et sur des recherches interdisciplinaires récentes, l'étude situe la migration dans des contextes politiques, économiques et environnementaux plus larges, en soulignant à la fois ses effets intégrateurs et divisifs. Des études de cas en Europe, en Asie et dans les Amériques illustrent comment les communautés migrantes contribuent à l'innovation culturelle, tout en suscitant des débats sur l'appartenance et la cohésion nationale. L'analyse mobilise les théories de l'hybridation culturelle, de l'assimilation et du multiculturalisme pour expliquer la diversité des réponses politiques et des attitudes publiques. En définitive, l'article soutient que la migration n'est pas seulement un

changement démographique, mais une force transformatrice qui redéfinit la conception qu'une nation a d'elle-même dans un monde interconnecté.

Rezumat

Migrația a fost de mult timp un catalizator al schimburilor culturale, al negocierilor identitare și al transformărilor societale. Acest articol examinează modul în care migrația contemporană influențează identitatea națională prin remodelarea peisajelor lingvistice, a practicilor religioase și a normelor sociale, generând în același timp noi forme de cultură hibridă. Bazându-se pe precedente istorice și pe cercetări interdisciplinare recente, studiul situează migrația în contexte politice, economice și de mediu mai largi, evidențiind atât rezultatele integratoare, cât și pe cele divizive. Studii de caz din Europa, Asia și Americi ilustrează modul în care comunitățile de migranți contribuie la inovația culturală, dar provoacă, totodată, dezbateri privind apartenența și coeziunea națională. Analiza utilizează teoriile hibridizării culturale, ale asimilării și ale multiculturalismului pentru a explica diversitatea răspunsurilor politice și a atitudinilor publice. În cele din urmă, articolul susține că migrația nu reprezintă doar o schimbare demografică, ci o forță transformatoare care redefinește concepția unei națiuni despre sine într-o lume interconectată.

Keywords: *Migration; National Identity; Cultural Transformation; Multiculturalism; Cultural Hybridization; Societal Change*

Mots-clés: *migration; identité nationale; transformation culturelle; multiculturalisme; hybridation culturelle; changement sociétal*

Cuvinte-cheie: *migrație; identitate națională; transformare culturală; multiculturalism; hibridizare culturală; schimbare societală*

1. Introduction

Migration is a defining phenomenon of human history, shaping societies through the movement of people, ideas, and cultural practices. While patterns and drivers of migration have evolved over time, the implications for national identity remain profound. In the modern era, globalization, political instability, economic disparities, and environmental change have intensified migratory flows, producing both opportunities for cultural enrichment and tensions over belonging (CASTLES et al., 2014).

National identity is not a fixed construct; it is socially produced and continuously renegotiated through interaction with “the Other” (ANDERSON, 1983). Migration accelerates this process by introducing linguistic diversity, new religious traditions, and alternative social norms into host societies (PUN et al., 2025). Such interactions can foster hybrid cultural forms, yet they also spark debates over cultural preservation, integration, and assimilation (BERRY, 1997; ARCADU et al., 2025).

The significance of migration’s cultural impact is particularly visible in contexts where demographic shifts challenge established narratives of nationhood. In Europe, for example, post-war labour migration has reshaped urban cultural landscapes, while in Asia, internal migration has transformed regional identities (WANG et al., 2025). These dynamics underscore the necessity of understanding migration not merely as a demographic trend but as a transformative force that redefines the symbolic and practical boundaries of national identity.

2. Historical Overview of Migration and Culture

The interplay between migration and cultural transformation has been a constant in human history. From the earliest human dispersals out of Africa to present-day global mobility, the movement of people has consistently reshaped languages, belief systems, and social practices (MANNING, 2020). Far from being a modern anomaly, migration has historically served as a conduit for innovation, cultural exchange, and identity redefinition.

In the ancient world, major trade routes such as the Silk Road acted as arteries of cultural diffusion. Beyond commerce, they transmitted religions like Buddhism and Islam, artistic motifs from Persia to China, and technological innovations such as papermaking (Abu-Lughod, 1989). Cosmopolitan hubs like Samarkand, Chang'an, and Constantinople became living mosaics of cultural hybridity, where migrants – whether merchants, artisans, or scholars – contributed to shared urban cultures that transcended political boundaries.

The medieval period also saw significant movements spurred by conquests, religious pilgrimages, and the spread of empires. The Mongol Empire, for instance, enabled unprecedented intercontinental contact, blending steppe traditions with those of China, the Middle East, and Eastern Europe (MAY, 2018). These encounters often produced new cultural syntheses in governance, warfare, and the arts.

In the colonial era, European expansion propelled large-scale, often coerced migrations, such as the transatlantic slave trade and the displacement of indigenous populations. These forced movements brought about profound demographic shifts and enduring cultural legacies, from the Afro-Caribbean musical tradition to creole languages in the Americas (ELTIS & RICHARDSON, 2010). Colonization also triggered settler migrations that transplanted European political institutions and cultural norms into the Americas, Africa, and Oceania, while simultaneously absorbing elements of local traditions—albeit often through asymmetrical power relations.

The post-World War II era marked yet another transformation. European reconstruction relied heavily on “guest workers” from Southern Europe, North Africa, and Turkey, generating multicultural urban districts and sparking public debates over integration and assimilation (CASTLES et al., 2014). Former colonial powers such as the United Kingdom and France experienced significant inward migration from their ex-colonies, which both enriched national cultures and reignited discussions about post-imperial identity (BUONOMO et al., 2025).

In Asia, massive rural-to-urban migration during the late 20th century altered regional identities and economic landscapes. The rapid industrialization of countries such as China and South Korea not only reshaped internal demographics but also facilitated the growth of transnational diaspora networks that continue to influence cultural flows (WANG et al., 2025).

These historical episodes demonstrate that cultural crossroads are not a by-product of modern globalization alone. Migration – whether voluntary or forced, economic or political – has persistently redefined the symbolic and practical boundaries of nations. Understanding these past dynamics provides essential context for interpreting the current and future impact of migration on national identity and societal transformation.

3. Theoretical Framework

Understanding the cultural impact of migration requires grounding the discussion in established theories that explain how identities are constructed, transformed, and negotiated across borders. These frameworks, drawn from sociology, anthropology, and political science, provide the conceptual vocabulary for analysing both the processes and consequences of cultural change in contexts of mobility.

One influential perspective is Benedict Anderson's (1983) notion of *imagined communities*, which argues that nations are not ancient, natural entities but socially constructed narratives maintained through shared symbols, media, and historical memory. Migration challenges these imagined boundaries by inserting new cultural references, languages, and historical narratives into the public space. This process can diversify national self-conception, but it can also trigger defensive responses aimed at reasserting a perceived "core" identity (POOLE et al., 2025).

Acculturation theory, developed by John W. Berry (1997), provides a systematic framework for understanding how migrants and host societies adapt to one another. Berry's four acculturation strategies – assimilation, integration, separation, and marginalization – capture the range of possible outcomes. For instance, an integration approach emphasizes mutual adaptation and recognition of cultural diversity, while assimilation stresses the adoption of host-society norms at the expense of minority cultural practices. This model underscores that the trajectory of cultural change depends on both migrant agency and host-society openness (PUN et al., 2025).

The idea of cultural hybridization (BHABHA, 1994) builds on postcolonial theory to emphasize that migration often produces entirely new, syncretic cultural forms rather than merely blending two pre-existing cultures. Bhabha's concept of the "third space" suggests that cultural boundaries are inherently porous, and that identity is continuously renegotiated in spaces where meanings, symbols, and traditions intersect. Food practices, language mixing, and hybrid art forms are concrete examples of this process (ARCADU et al., 2025).

In political theory, multiculturalism has emerged as a policy framework for managing diversity. As articulated by Will Kymlicka (1995), multiculturalism argues that cultural diversity should be recognized through institutional arrangements that grant group-differentiated rights, ensure representation, and preserve heritage. Proponents see multiculturalism as a way to strengthen social cohesion by respecting differences, while critics warn that it can entrench social divisions if it does not promote shared civic values (ALLIEVI, 2025).

Transnationalism (VERTOVEC, 2009) shifts the analytical lens from the nation-state to the cross-border networks migrants maintain. In this view, migrants often sustain multiple identities, engaging simultaneously in the political, cultural, and economic life of both their origin and destination countries. Digital communication, affordable travel, and global diasporic media amplify these connections, enabling migrants to influence cultural debates in both spheres (WANG et al., 2025).

An additional layer comes from intersectionality (CRENSHAW, 1989), which reminds us that migration experiences are shaped by overlapping factors such as gender, class, religion, and ethnicity. These intersecting identities influence how migrants negotiate cultural belonging and how they are perceived in host societies. For example, young migrant women may face different integration pressures than older male migrants, even within the same community (SANTOS-FRAILE, 2025).

Taken together, these theories illuminate the complexity of migration's cultural impact. They reveal that cultural change is not linear, but shaped by political context, economic opportunity, historical legacies, and the everyday practices of migrants and host communities. By applying these frameworks to historical and contemporary case studies, this article seeks to map how migration acts as a transformative force in redefining national identity and reshaping societal norms.

4. Drivers of Migration in the Contemporary Era

Migration in the 21st century is the result of a complex interplay between structural forces, individual aspirations, and global systemic changes. While certain drivers—such as economic need or political persecution—have deep historical roots, their scale, speed, and interconnectedness have been amplified by the dynamics of globalization, technological innovation, and climate change.

4.1. Economic Disparities and Labor Market Demand

Economic inequality between regions continues to be one of the most significant migration drivers. Workers from lower-income countries are drawn to labor markets in higher-income nations, seeking better wages, improved working conditions, and greater access to education and healthcare (MASSEY et al., 1993). This is evident in the sustained flow of South and Southeast Asian labor to the Gulf States, or Eastern European migration to Western Europe within the EU's free movement framework. These movements are not only individual decisions but often part of household strategies to diversify income and build economic resilience (FALCÃO et al., 2025). The global remittance economy – valued at over \$800 billion in 2022 – demonstrates how migration decisions are embedded within transnational economic systems (WORLD BANK, 2023).

4.2. Political Instability, Conflict, and Insecurity

Armed conflicts, political repression, and systemic human rights violations remain central causes of forced displacement. The Syrian civil war alone displaced more than 13 million people, both internally and internationally (UNHCR, 2023). Political upheaval is often intertwined with ethnic, religious, or linguistic marginalization, as in the case of the Rohingya fleeing persecution in Myanmar or the displacement of Tigrayan communities during Ethiopia's civil conflict. Such migrations not only affect demographic balances but also reshape host societies' debates over national security, multiculturalism, and humanitarian obligations (POOLE et al., 2025).

4.3. Environmental Change and Climate-Induced Migration

Climate change is increasingly recognized as a driver of both internal and cross-border migration. Rising sea levels threaten low-lying island nations such as Kiribati and the Maldives, while prolonged droughts have devastated agricultural livelihoods in the Sahel, compelling communities to move in search of arable land and water resources (BLACK et al., 2011). Unlike political or economic drivers, environmental pressures are often gradual, creating "slow-onset" displacement that can be difficult to categorize in legal frameworks. Scholars argue that climate migration is likely to increase substantially over the next decades, raising new challenges for international law and policy (IOM, 2021).

4.4. Globalization, Connectivity, and Information Flows

Advances in communication technologies and transportation have lowered the logistical and psychological barriers to migration. Migrants today can maintain real-time contact with their home communities, exchange information about migration routes, and participate in transnational economic and political life. Digital media also facilitates the preservation and adaptation of cultural identity abroad, influencing integration experiences

(VERTOVEC, 2009; PUN et al., 2025). This connectivity has also changed migration decision-making: potential migrants often have extensive knowledge of destination countries before leaving, reducing the uncertainty traditionally associated with relocation.

4.5. Demographic Pressures and Policy Responses

Demographic imbalances are another structural factor shaping migration flows. Countries with aging populations, such as Japan, Germany, and Italy, face labor shortages that have led to the recruitment of foreign workers in key sectors like healthcare, agriculture, and construction. Conversely, nations with large youth populations and high unemployment – such as many in sub-Saharan Africa – are seeing high rates of emigration. State migration policies can either facilitate or restrict these flows, but restrictive policies often lead to irregular migration rather than preventing mobility entirely (BUONOMO et al., 2025).

4.6. Education and Skills Acquisition

Another emerging driver is education migration, as students increasingly move internationally to pursue higher education and vocational training. While often temporary, student migration can lead to long-term settlement if graduates secure employment in their host countries. Countries like Canada and Australia actively leverage international education as both an export industry and a skilled migration pathway (OECD, 2022).

4.7. Intersecting and Compounding Drivers

Importantly, migration is rarely caused by a single factor. Economic motives often intersect with political insecurity or environmental degradation. For example, the displacement of rural communities in Central America’s “Dry Corridor” is driven by both climate-induced agricultural collapse and violence from organized crime. This complexity challenges simplistic push-pull models and requires more nuanced, multidimensional analyses to understand how different drivers shape the cultural and identity outcomes of migration.

In sum, contemporary migration flows emerge from a web of interrelated global and local forces. Recognizing these drivers – and how they interact – is crucial for understanding the specific cultural transformations migration produces, since the reasons people move often shape their adaptation strategies, the policies that affect them, and the ways host societies respond to their presence.

5. Cultural Impact of Migration

Migration is not simply the movement of people across borders; it is a transformative process that reshapes the cultural DNA of both origin and host societies. Through everyday interactions, institutional changes, and public debates, migration influences language, religion, traditions, the arts, and shared social values. These impacts can be integrative – leading to hybrid forms of culture that blend elements of multiple traditions – or contentious, sparking debates over authenticity, belonging, and the preservation of heritage.

5.1. Language and Communication

Language is a primary marker of identity, and migration inevitably alters a society’s linguistic landscape. Host societies may see the emergence of bilingual or multilingual public spaces, influencing education, media, and political discourse (QAYYUM et al., 2025). In

Canada, over 200 languages are now spoken, reflecting both historical migration and recent arrivals. Singapore and Luxembourg have embraced multilingualism as part of their national identity, integrating it into state policy and branding. However, in countries like France and Germany, the presence of migrant languages – Arabic, Turkish, Russian – has provoked heated debates about integration and the role of the national language in maintaining cohesion (YANG & SHANG, 2025). Linguistic policies often become symbolic battlegrounds where broader tensions about migration are played out.

5.2. Religion and Spiritual Practices

Migration transforms religious diversity in host societies. Migrants may introduce faith traditions that expand the pluralism of religious landscapes, as seen with the growth of Islam in Western Europe, Hindu temples in the United States, or Buddhist monasteries in Australia (ALLIEVI, 2025). In Italy, Sikh migration has resulted in the establishment of gurdwaras, which function not only as places of worship but also as cultural hubs (BERTOLANI, 2025). These developments can promote interfaith dialogue and cultural exchange, yet they also raise questions about secularism, public visibility of religion, and integration. The French *laïcité* debate – heightened by Muslim migration – illustrates how religious symbols like headscarves can become politically charged, representing either the enrichment or the fragmentation of national identity.

5.3. Traditions, Cuisine, and Everyday Life

Everyday cultural practices are often the most visible and widely adopted aspects of migrant heritage. Cuisine, in particular, acts as an accessible gateway to cultural exchange. Indian curries in Britain, Vietnamese pho in Australia, and Mexican tacos in the United States have transitioned from immigrant community staples to mainstream culinary icons (ARCADU et al., 2025). Migrant fashion, festivals, and music similarly cross-cultural boundaries, influencing mainstream aesthetics and consumer trends.

However, this integration can be double-edged. While food and fashion are often celebrated, other traditions – such as gender roles, marriage customs, or child-rearing practices – may be met with resistance if they clash with prevailing norms in the host society. In some cases, the selective adoption of migrant culture raises concerns about appropriation, where cultural symbols are divorced from their historical and social contexts.

5.4. Arts, Media, and Cultural Production

Migrants contribute to a vibrant and diverse artistic sphere, shaping literature, music, cinema, and visual arts. Diaspora media outlets enable migrants to preserve connections with their countries of origin while participating in cultural life in the host society. Hong Kong migrants in the UK, for instance, maintain cultural identity through dedicated media networks that offer both nostalgic content and political commentary (PUN et al., 2025). Similarly, second-generation artists often blend influences from both their heritage and their host country, producing hybrid genres – from British-Asian hip hop to Afro-European cinema – that redefine what is considered “national” culture. In some cases, these creative expressions become part of national identity narratives, as with reggae in the UK or jazz in the United States, both of which have roots in migrant or minority communities.

5.5. Public Opinion, Policy, and Social Cohesion

The cultural diversification brought by migration can foster openness, creativity, and cosmopolitan values, but it can also generate resistance. Sociopolitical backlash often emerges when parts of the host population perceive cultural change as a threat to tradition or social stability. This dynamic is captured in Allievi's (2025) concept of "reactive identities," where perceived cultural displacement triggers political mobilization against migration. In Europe and North America, such narratives have been central to right-wing populist movements, which frame immigration as incompatible with national unity. On the other hand, countries like Canada and New Zealand actively promote multiculturalism as a core part of national identity, enshrining diversity in law and policy (KYMLICKA, 1995).

5.6. Hybrid Identities and Cultural Negotiation

Migration produces new, hybrid identities that merge cultural elements from both origin and host societies. These identities are dynamic, particularly among the second and third generation, who may simultaneously embrace heritage traditions and innovate within the host culture (Santos-Fraile, 2025). Hybrid identities often flourish in "third spaces" such as community centres, cultural festivals, and online networks, where individuals negotiate belonging on their own terms. In some contexts, these hybrids become normalized as part of the national culture – such as the blending of Caribbean and British influences in London Street festivals – while in others, they remain contested or marginalized.

5.7. Case Study Snapshots

- **Germany:** The Turkish "Gastarbeiter" legacy has shaped music, food culture, and urban identity, but debates over dual citizenship and integration remain unresolved (BUONOMO et al., 2025).
- **France:** Migration from North Africa has transformed music, language, and fashion, yet remains at the heart of heated debates over secularism and cultural assimilation (ALLIEVI, 2025).
- **Canada:** State multiculturalism policies support migrant cultural expression, fostering one of the world's most linguistically and religiously diverse societies (KYMLICKA, 1995).
- **Australia:** Vietnamese, Lebanese, and Greek communities have transformed the country's culinary, artistic, and urban landscapes while facing shifting waves of integration and discrimination (MANNING, 2020).

6. Societal Transformation and Policy Responses

Migration does not simply diversify the cultural composition of a society; it can catalyse deeper structural transformations that affect governance, economic strategies, urban development, and national narratives. How these transformations unfold depends in large part on the policy frameworks adopted by host states and the social attitudes they foster.

6.1. Shifts in National Identity Narratives

Migration challenges traditional conceptions of nationhood by questioning the idea of a homogeneous cultural heritage. In many Western democracies, historical narratives built around a single ethnic or linguistic group are being reimagined to include multiple migration histories (ANDERSON, 1983). In Canada, multiculturalism has been incorporated into the

national brand, emphasizing inclusivity as a defining feature of Canadian identity (KYMLICKA, 1995). Conversely, in countries like Hungary or Japan, political discourse often emphasizes cultural continuity and ethnic homogeneity, positioning migration as a potential threat to the national character (BUONOMO et al., 2025).

Policy Models for Managing Diversity

6.2. Assimilationist Model

The assimilationist approach requires migrants to adopt the language, values, and cultural practices of the host society, often discouraging public expressions of origin culture. France's interpretation of *laïcité* reflects this model, promoting a secular, unified public culture while restricting religious symbols in state institutions (ALLIEVI, 2025). Supporters argue that assimilation fosters cohesion, while critics contend that it can marginalize minority identities and provoke social exclusion.

6.3. Multicultural Model

Multiculturalism recognizes and accommodates cultural diversity, often granting group-differentiated rights and funding for cultural organizations. Canada and Australia have institutionalized multiculturalism in law and policy, framing diversity as an asset for innovation, trade, and diplomacy (KYMLICKA, 1995; MANNING, 2020). While this model promotes inclusivity, detractors warn that it can foster self-segregation if not balanced with policies that encourage cross-cultural interaction.

6.4. Integrationist or Intercultural Model

This approach seeks to combine cultural recognition with shared civic values. The European Union has increasingly promoted "interculturalism," emphasizing dialogue and mutual adaptation rather than one-sided assimilation or parallel communities (ZAPATA-BARRERO, 2017). For example, Barcelona's intercultural strategy focuses on public spaces as sites of exchange, with cultural diversity integrated into city planning and community services.

7. Restrictive or Nationalist Model

Some governments have adopted policies designed to limit immigration and restrict cultural expression by migrants, often in response to populist political pressures. These policies may involve stricter citizenship requirements, language proficiency tests, or limits on cultural rights. In Denmark, for instance, "ghetto laws" target neighbourhoods with high concentrations of migrant populations, seeking to reshape their demographic and cultural composition (JENSEN & RASMUSSEN, 2018).

7.1. Urban Transformation and Public Space

Migration reshapes cities as much as it does national culture. Migrant neighbourhoods often become hubs of cultural innovation, offering new businesses, community centres, and public festivals. Cities like London, Toronto, and New York actively market this cultural vibrancy as part of their global brand. However, these same spaces can also become stigmatized

as sites of segregation, prompting urban regeneration programs that may displace long-standing migrant communities (BUONOMO et al., 2025).

7.2. Institutional Adaptation

Public institutions – from schools to healthcare systems—adapt to migration by incorporating multilingual services, cultural competency training, and religious accommodations. Education systems play a crucial role in shaping long-term societal transformation: inclusive curricula can normalize diversity, while exclusionary approaches risk perpetuating stereotypes (PUN et al., 2025). In the workplace, diversity and inclusion initiatives are increasingly framed not just as moral imperatives but as drivers of economic competitiveness.

7.3. Tensions, Backlash, and Policy Cycles

The cultural and institutional changes brought by migration often provoke cycles of backlash and reform. Periods of increased immigration can trigger restrictive policy shifts, which may later be softened as the economic and cultural contributions of migrants become more visible. This cyclical pattern is evident in the UK, where successive governments have oscillated between open immigration policies for economic reasons and restrictive reforms in response to public anxiety (VERTOVEC, 2009).

7.4. Global Lessons

Comparative research suggests that no single policy model universally ensures cohesion. The most stable societies are those where cultural diversity is embedded within a shared civic framework – whether under multicultural, intercultural, or hybrid models. These frameworks tend to succeed when they combine recognition of cultural differences with inclusive social policies that promote economic equality and political participation.

8. Case Studies in Cultural Transformation

Examining specific national contexts reveals how migration interacts with history, policy, and social attitudes to reshape culture and identity. While the drivers of migration may be similar across countries, the outcomes vary depending on governance models, institutional frameworks, and public perceptions.

8.1. Canada: Multiculturalism as a National Brand

Canada represents one of the most explicit and long-standing examples of official multiculturalism. Since the 1971 Multiculturalism Policy and the 1988 Multiculturalism Act, the state has embraced diversity as a national strength (KYMLICKA, 1995). This has translated into funding for cultural organizations, language preservation initiatives, and the recognition of religious holidays for multiple faiths. Migrants from South Asia, China, and the Middle East have reshaped Canadian cities through cuisine, arts, and religious architecture. Public opinion surveys consistently show higher acceptance of cultural diversity compared to most OECD countries, though tensions still arise around issues such as integration rates and housing affordability in major urban centres.

8.2. France: Secularism and Assimilation

France's model, rooted in *laïcité*, prioritizes a secular public sphere and national cultural unity. Migration from North Africa and sub-Saharan Africa has contributed to a more diverse cultural landscape, especially in urban centres like Marseille and Paris. However, debates over headscarves, halal school lunches, and Arabic language education reflect the state's assimilationist expectations (ALLIEVI, 2025). While migrant communities have influenced French music, literature, and cuisine, public policy often seeks to limit overt expressions of cultural difference in civic spaces.

8.3. Germany: From Guest Workers to Cultural Mainstay

Germany's large-scale recruitment of "Gastarbeiter" (guest workers) from Turkey, Italy, and Greece in the post-war period initially framed migration as temporary labor supply rather than permanent settlement. Over decades, however, these communities have become integral to Germany's economy and culture. Turkish-German musicians, filmmakers, and chefs have redefined urban cultural life in cities like Berlin and Cologne (BUONOMO et al., 2025). Yet public discourse still reflects ambivalence, with debates over citizenship reform and integration benchmarks revealing ongoing tensions about national identity.

8.4. Singapore: Managed Multiculturalism

Singapore presents a distinctive case where ethnic diversity is managed through carefully balanced state policies. The Housing Development Board enforces ethnic quotas in public housing to prevent segregation, while education and public service campaigns promote a shared Singaporean identity alongside recognition of Chinese, Malay, Indian, and other cultural heritages (CHUA, 2017). Migration from other parts of Asia has added new linguistic and religious layers, but government regulation ensures that diversity is framed as harmonious and economically advantageous.

8.5. Australia: Culinary and Urban Transformation

Post-World War II migration, especially from Italy, Greece, Vietnam, and Lebanon, has transformed Australian culture in visible ways – from café culture and cuisine to public festivals and urban neighbourhoods (MANNING, 2020). The government's multicultural policy, while less centralized than Canada's, supports ethnic media and cultural programming. However, political discourse has at times shifted toward restrictive measures, particularly in the context of asylum seekers arriving by boat. Despite such tensions, cultural integration has been most visible in cities like Melbourne and Sydney, where migrant heritage is a central feature of urban branding.

8.6. Comparative Insights

- Policy Shapes Outcomes: Countries with institutionalized multiculturalism (Canada, Australia) tend to have higher public acceptance of diversity than those with assimilationist policies (France) or restrictive immigration frameworks.
- Urban Hubs as Cultural Laboratories: In every case, cities act as focal points for cultural transformation, where migrant influences are most visible and hybrid identities emerge.

- Intergenerational Change: The second and third generations play a key role in reshaping national culture, often blending heritage traditions with host society norms to create new hybrid forms.

9. Challenges and Opportunities

Migration-driven cultural transformation presents both complex challenges and significant opportunities for host societies. These dynamics unfold in ways that are deeply shaped by political context, institutional design, and public discourse.

9.1. Challenges

1. Social Cohesion and Integration

Cultural diversification can strain social cohesion if integration mechanisms are weak or exclusionary. Host societies may experience polarization when segments of the population perceive migration as a challenge to national identity or resource allocation (ALLIEVI, 2025). Intergroup mistrust can manifest in residential segregation, unequal access to education and employment, and political polarization.

2. Identity Conflicts

The negotiation of national identity in culturally diverse contexts can provoke defensive reactions, leading to what Allievi (2025) calls “reactive identities.” Political actors may exploit such tensions, framing migration as a threat to cultural purity or security, thereby deepening societal divides.

3. Economic and Institutional Strains

Sudden, large-scale migration flows can strain public services, particularly in education, housing, and healthcare (BUONOMO et al., 2025). Without adequate planning and funding, such pressures risk fuelling anti-immigrant sentiment and undermining integration efforts.

4. Cultural Appropriation and Inequality in Representation

While cultural elements from migrant communities may be widely adopted, unequal representation in decision-making, media, and cultural institutions can perpetuate systemic marginalization. Migrant contributions may be celebrated superficially without addressing structural inequalities.

9.2. Opportunities

1. Cultural Enrichment and Innovation

Migration fuels creativity by introducing new ideas, artistic expressions, and culinary traditions. Diverse cultural influences have historically been drivers of artistic renaissance, urban renewal, and global cultural leadership – as seen in cities like London, Toronto, and New York (MANNING, 2020).

2. Economic Dynamism

Migrants often fill crucial labor market gaps, bring entrepreneurial skills, and generate economic linkages with their countries of origin. Evidence suggests that diversity can boost innovation in science, business, and the arts, as multicultural teams contribute to problem-solving from multiple perspectives (BUONOMO et al., 2025).

3. Global Competence and Soft Power

Culturally diverse societies are better positioned to navigate the interconnected global economy. Migrant communities provide linguistic skills, cross-cultural networks, and transnational business opportunities, enhancing a country’s diplomatic and cultural influence abroad (KYMLICKA, 1995).

4. Social Resilience and Adaptation

Exposure to cultural diversity can foster adaptability, tolerance, and resilience in host societies. These qualities are increasingly valuable in a global context marked by rapid technological change, environmental challenges, and shifting geopolitical alliances (VERTOVEC, 2009).

9.3. Balancing the Two

Striking a balance between the challenges and opportunities of migration-driven cultural transformation is neither a passive nor a purely administrative process—it is a sustained act of political vision, institutional flexibility, and societal negotiation. Societies that succeed in balancing the two typically exhibit three interconnected traits: policy adaptability, inclusive narratives, and participatory governance.

First, policy adaptability is essential because migration flows are dynamic. A country may experience waves of economic migrants in one decade and humanitarian arrivals in another, each with distinct integration needs (VERTOVEC, 2009). Static or overly rigid policy frameworks risk being mismatched to these realities. For example, Canada's points-based immigration system allows adjustments to labor market needs while also maintaining humanitarian commitments, ensuring that migration contributes to both economic and cultural vitality (KYMLICKA, 1995).

Second, inclusive national narratives are a critical counterbalance to the rise of "reactive identities" (ALLIEVI, 2025). States that frame migration as part of a shared national story – rather than as a deviation from it – tend to experience less polarization. This can involve symbolic measures, such as commemorating migrant contributions in national museums or public holidays, and substantive measures, such as ensuring that school curricula present migration as a historical constant rather than a modern anomaly (MANNING, 2020).

Third, participatory governance ensures that migrants are not only the subjects of policy but active stakeholders in shaping it. Community consultation in urban planning, representation in cultural councils, and involvement in local governance allow migrant voices to influence the societal transformation they help drive. Barcelona's intercultural city model is an example, where migrants are integrated into decision-making processes on cultural policy and neighbourhood development (ZAPATA-BARRERO, 2017).

Balancing the two also requires addressing structural inequalities that can undermine the positive potential of diversity. Without equitable access to education, housing, and employment, cultural diversity risks being perceived as a fault line rather than a strength. Therefore, the most successful societies are those that integrate cultural recognition with socio-economic fairness, creating conditions where diversity is not just tolerated, but actively valued as a foundation for collective progress.

In essence, the balance is not static – it is a continuous process of negotiation, adaptation, and dialogue, reflecting the evolving identities and priorities of both migrants and host populations. When managed effectively, this balance transforms migration from a perceived challenge into a strategic advantage, positioning societies to thrive in an increasingly interconnected world.

10. Conclusion

Migration has been a constant force in human history, shaping languages, religions, traditions, and collective identities across centuries. In the modern era, however, the scale, speed, and complexity of migration have intensified its cultural impact, creating both unprecedented opportunities for enrichment and significant challenges for social cohesion. As

shown through historical examples, theoretical models, policy analysis, and case studies, migration is not simply a demographic phenomenon – it is a transformative process that redefines what it means to belong to a nation.

The cultural crossroads created by migration demand nuanced policy responses. Assimilationist, multicultural, and intercultural models each offer distinct pathways for managing diversity, but no single approach universally guarantees harmony. The most resilient societies are those that integrate cultural recognition with economic equity, ensuring that diversity is embedded within a shared civic framework. This balance – between preserving core social values and embracing cultural change – is neither fixed nor automatic. It requires adaptable policies, inclusive national narratives, participatory governance, and a commitment to addressing structural inequalities.

Migration's cultural impacts are most visible in urban centres, where hybrid identities emerge, new artistic forms develop, and public debates over identity play out in everyday life. While tensions are inevitable, they are not insurmountable. By consciously fostering conditions where cultural diversity is valued as a public good, societies can turn the perceived “challenge” of migration into a strategic advantage in a globalized world.

Future research should examine how technological change, climate-driven migration, and shifting geopolitical landscapes will interact with cultural transformation in the decades ahead. Understanding these dynamics will be essential for crafting policies that not only manage migration but also leverage it to strengthen societal resilience and innovation.

In the end, migration is not just about the movement of people – it is about the evolution of culture itself. At every cultural crossroads, societies face a choice: resist change and risk fragmentation, or engage with it and redefine themselves for a more interconnected future.

BIBLIOGRAPHY

- ABU-LUGHOD, J. L., *Before European Hegemony: The World System A.D. 1250–1350*. Oxford University Press, 1989
- ALLIEVI, Stefano, *Exceptionalism and reactive identities: Narratives on Islam in the public space*, in *Radicalising the Mainstream in Western Europe*, Cham, Springer, 2025
- ANDERSON, Benedict, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London, Verso, 1983
- ARCADU, Marta; REYES-ESPEJO, María Isabel; ROMOLI, Valentina; MIGLIORINI, Laura, *Food and eating practices in migration processes: A scoping review*, in *Appetite*, Amsterdam, Elsevier, 2025
- BERTOLANI, Barbara, *The Gurdwaras in Italy: Semi-public spaces of integration?*, in *South Asians in Southern Europe*, Cham, Springer, 2025
- BERRY, J. W., *Immigration, acculturation, and adaptation*. *Applied Psychology*, 46(1), 5–34, 1997
- BHABHA, H. K., *The Location of Culture*. Routledge, 1994
- BLACK, Richard; BENNETT, Stephen R. G.; THOMAS, Sandy M.; BEDDINGTON, John R., *Migration as adaptation*, in *Nature*, London, Nature Publishing Group, 2011.
- BUONOMO, Antonio; CAPECCHI, Stefano; DI IORIO, Francesca, *Does cultural identity influence the probability of employment during economic crises?*, in *Journal of Population Economics*, Cham, Springer, 2025
- CASTLES, S., de Haas, H., & Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (5th ed.). Palgrave Macmillan
- CHUA, Beng Huat, *Multiculturalism in Singapore: An instrument of social control*, in *Race & Class*, London, SAGE Publications, 2017

- CRENSHAW, K., Demarginalizing the intersection of race and sex. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 1989
- ELTIS, D., & Richardson, D., *Atlas of the Transatlantic Slave Trade*. Yale University Press, 2010
- FALCÃO, Renata P. Q.; CRUZ, Elisabete P.; DANA, Léo-Paul, *From international migrants to entrepreneurs*, in *Context, Gender, and Behaviours of the Migrant Entrepreneur*, Cham, Springer, 2025
- INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM), *World Migration Report 2022*, Geneva, International Organization for Migration, 2021
- JENSEN, Tina Gudrun; RASMUSSEN, Palle Normann, *Ghetto politics: Rethinking Danish housing policy*, in *Housing Studies*, London, Taylor & Francis, 2018
- KYMLICKA, Will, *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*, Oxford, Oxford University Press, 1995
- MAY, T., *The Mongol Empire*. Edinburgh University Press, 2018
- MANNING, Patrick, *A History of Migration in the Modern World*, Abingdon, Routledge, 2020
- MASSEY, Douglas S.; ARANGO, Joaquín; HUGO, Graeme; KOUAOUCI, Ali; PELLEGRINO, Adela; TAYLOR, J. Edward, *Theories of international migration: A review and appraisal*, in *Population and Development Review*, New York, Population Council, 1993
- OECD, *International Migration Outlook 2022*, Paris, OECD Publishing, 2022
- POOLE, L., Rickford, R., Martinez, A., & Gill, P., Mental health among British South Asians: Reflecting on granularity. *The British Journal of Psychiatry*. Cambridge University Press, 2025
- PUN, Betty L. F.; KO, Jeff; FUNG, Anthony Y. H.; LEUNG, Carmen K., *News, networks, and nostalgia: Examining the role of Hong Kong media and diaspora communities in identity preservation and integration*, in *International Journal of Intercultural Relations*, Amsterdam, Elsevier, 2025
- QAYYUM, Muhammad; NAYAB, Durre; HUSSAIN, Muhammad; KHAN, Omar, *Computational modeling of sociolinguistic dynamics: Tracing language evolution and preservation in monolingual and bilingual communities*, in *Journal of Applied Mathematics and Computing*, Cham, Springer, 2025
- SANTOS-FRAILE, Sara, *Young Sikh women in Spain: The impact of transnational migration on gendered lives and bodies*, in *South Asians in Southern Europe*, Cham, Springer, 2025
- UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR), *Global Trends: Forced Displacement in 2022*, Geneva, UNHCR, 2023
- VERTOVEC, Steven, *Transnationalism*, London, Routledge, 2009
- WANG, Y., Xiao, C., Zheng, Y. et al. Shaping local identity through public health: the role of social integration among new-generation rural migrants in urban China. *BMC Public Health* 25, 2643, 2025
- WORLD BANK, *Migration and Development Brief 38*, Washington D.C., World Bank Group, 2023
- YANG, Lei; SHANG, Guofang, *Plurilingual family language policy of internal immigrant families in Suzhou, China: Capital, identity and agency*, in *International Journal of Multilingualism*, Abingdon, Taylor & Francis, 2025
- ZAPATA-BARRERO, Ricard, *Interculturalism in the post-multicultural debate: A defence*, in *Comparative Migration Studies*, Cham, Springer, 2017

MYTHS AND FAIRY TALES

MYTHOS UND MÄRCHEN

MITURI ȘI BASME

Prof. univ. dr. Rodica Teodora BIRIȘ

Western University “Vasile Goldiș”, Arad

Faculty of Social Sciences, Physical Education and Sports

birisrodica@yahoo.com

Abstract

This paper examines the numerous motifs in fairy tales and how children deal with fairy tales, as fairy tales also have therapeutic value. They help children to organise and interpret their inner processes by introducing them to characters onto whom they can project what is going on inside them in a manageable way. Fairy tales help children to find their own solutions to their problems.

Zusammenfassung

In dieser Arbeit werden die zahlreichen Motive der Märchen untersucht und wie die Kinder mit den Märchen umgehen, denn die Märchen haben auch einen therapeutischen Wert. Sie helfen dem Kind, die Vorgänge in seinem Innern zu ordnen und zu deuten, indem sie ihm Figuren vorstellen, auf die es das, was in ihm vorgeht, auf überschaubare Weise projizieren kann. Das Märchen hilft dem Kind seine eigenen Lösungen zu seinen Problemen zu finden.

Rezumat

În această lucrare sunt analizate numeroasele motive ale basmelor și modul în care copiii se raportează la acestea, deoarece basmele au și o valoare terapeutică. Ele ajută copilul să ordoneze și să interpreteze procesele din interiorul său, prezentându-i personaje pe care le poate proiecta într-un mod clar asupra a ceea ce se petrece în interiorul său. Basmul ajută copilul să găsească propriile soluții la problemele sale.

Keywords: *motifs; fairy tales; Myhos; predecessors; problems; solutions; children;*

Schlüsselwörter: *Motive; Märchen; Myhos; die Vorgängern; die Probleme; die Lösungen; die Kinder;*

Cuvinte-cheie: *motive; basme; mituri; predecesori; probleme; soluții; copii;*

1. Einleitung

Die Märchen haben auch einen therapeutischen Wert. Sie helfen dem Kind, die Vorgänge in seinem Innern zu ordnen und zu deuten, indem sie ihm Figuren vorstellen, auf die es das, was in ihm vorgeht, auf überschaubare Weise projizieren kann. Das Märchen hilft dem Kind seine eigenen Lösungen zu seinen Problemen zu finden. Die Märchen entfremden das Kind nicht der Realität, sondern tragen dazu bei alle Persönlichkeitsaspekte zu integrieren. Das Märchen dient durch seine Metaphern als "Lebensschule". Sie sprechen eine einfache Bildersprache und regen zur Beschäftigung mit Beziehungsproblemen an.

Die Märchen sind als "Orientierungshilfe" geeignet. Sie bilden auch das "Gewissen und die sozialen Fähigkeiten wesentlich wirksamer als rationale, verbale Belehrungen. Die Kinder brauchen Märchen, weil sie zur Überwindung von Ängsten beitragen. Die grausame Bestrafung des Bösen versetzt das Kind nicht in Schrecken, sondern beweist ihm, dass ungerechte Behandlung (auch ihm selbst gegenüber) nicht unbestraft bleibt. Somit kann er sich dem Bösen sicher fühlen. Die Kinder nehmen die Dinge im Märchen nicht wörtlich, sie nehmen es als symbolische Wiedergabe kritischer Lebenserfahrungen. André Jolles betont, dass das Märchen eine moralische Erzählung sei. Er macht darauf aufmerksam, dass z.B. Perrault seine Erzählungen „Histoires ou contes du temps passé avec des moralités“ nannte, dass er jedes einzelnes Märchen auch wirklich mit einer gereimten „Moralité“ abschloss und dass er in seiner Einleitung sagt: „Überall wird die Tugend belohnt, das Laster bestraft. Diese Erzählungen wollen zeigen, wie großen Nutzen es bringt, anständig, geduldig, besonnen, arbeitsam, gehorsam zu sein....und wie schlechten Folgen es hat, wenn man das nicht ist. Wenn auch diese Geschichten leichtsinnig und sonderbar in ihren Begebenheiten (aventures) sind, ist es gewiss, dass sie in Kindern das Verlangen wachrufen, denen, die hier glücklich werden, ähnlich zu sein, und zugleich die Furcht vor dem Unglück, dem die Bösen durch ihre Bosheit anheim fallen“. Dieser Behauptung Perraults ist der folgende Gedanke zu entnehmen: Es bestehe ein gewisser Widerspruch zwischen der Unterhaltsamkeit (mit seinem Worten dem „Leichtsinn“) des Märchens und seiner zu erwartenden moralischen Wirkung. Es wird in der Tat niemand in Frage stellen, das Märchen sei einerseits unterhaltsam, manchmal sogar abenteuerlich und spannend, andererseits jedoch „ernst“ in seiner moralischen oder anders ausgedrückt auch erzieherischen Wirkung. Das, was für diese Gattung jedoch charakteristisch ist, ist gerade diese ein wenig paradoxe Verknüpfung der beiden angeführten Momente.

2. Vergleich zwischen Märchen und Parabel und der Sieg des Guten über den Bösen

An einer anderen Stelle haben wir das Märchen mit der Parabel verglichen. Auch die Parabel verfügt über eine moralische Aussage, jedoch gerade ohne das „leichtsinnige“ Moment, das für das Märchen charakteristisch ist. Im Märchen – wohl im Unterschied zur Parabel und anderen belehrenden Gattungen – verläuft die Moralität nicht irgendwie parallel mit der „Welt“ (wie es in der Parabel offensichtlich der Fall ist), sondern die Moralität, der – für das Märchen entscheidend wichtige – der Sieg des Guten über das Böse, ist etwas, was für das, was wir metaphorisch als „Märchenuniversum“ bezeichnen können, natürlich ist, und dieses „moralische Ergebnis“ bildet eines der wesentlichsten Gesetze des erwähnten Märchenuniversums. Es hängt wohl mit dem zusammen, das Märchen sei kein „Abbild der „Welt“, sondern es werde dadurch eine eigenständige Welt gebildet, in der die Moralität, der Sieg des Guten über das Böse ein Axiom bedeutet. André Jolles nennt im Gegensatz zur philosophischen Ethik, zur Ethik des Handelns, diese Ethik die Ethik des Geschehens oder die naive Moral, wobei hier das Wort naiv in demselben Sinne gebraucht wird wie bei Schiller, wenn er von „naiver Dichtung“ redet. Dieses naivethische Urteil ist ein Gefühlsurteil; es sei nicht ästhetisch, da es apodiktisch und kategorisch zu uns spreche; es sei weder utilitaristisch

noch hedonistisch, es stehe außerhalb des Religiösen, denn es ist undogmatisch und unabhängig von einer göttlichen Führung – es sei ein rein ethisches und zwar ein absolutes Urteil. Die Frage des Religiösen im Märchen kann jedoch verschiedenartig bewältigt werden.

2.1. Das Verhältnis zwischen Märchen und Religion

Im Zusammenhang mit der Erörterung der für die Gattung Märchen typischen Motive lesen wir bei Werner Ziesenis: „Jedoch nicht jeder (gemeint ist Märchenheld) findet sein Glück; die Bedingung dafür ist die Bewährung, die Erprobung und häufig eine im religiösen Sinne zu begreifende Opferbereitschaft“. Der letzten Bemerkung André Jolles – und zwar der, der die Religion angeht – möchten wir etwas mehr Aufmerksamkeit widmen: André Jolles behauptet also, das Märchen bzw. seine Moral stehe außerhalb des Religiösen. Damit sind wir einverstanden. Wir müssen nun wieder die „Unabhängigkeit des Märchens von der objektiven Welt“ bzw. von deren Gesetzen und Regeln im Auge behalten. Und gerade in den Bereich dieser „objektiven“ Welt gehört die Religion; das Märchen sei jedoch kein Bestandteil dieser geschaffenen Welt, für welche die Religion eine große Rolle spielt, in ihr wird die Religion – wenn wir es so ausdrücken dürfen – gerade durch jene „naive Moral“ ersetzt. Diese naive Moral bestimmt nämlich die „Lebensgesetze des Märchens“ auf ähnlicher Weise, wie die Religion die Lebensgesetze der objektiven Welt bestimmt, oder mindestens zu bestimmen pflegte. Wir nehmen an, man dürfte sich in der Frage des Verhältnisses des Märchens zur Religion nicht dadurch beirren lassen, dass es in Märchen ab und zu religiöse Motive gibt, diese haben nämlich eine eigenständige Rolle, die wieder durch die Gesetzmäßigkeiten der Märchenwelt bestimmt sind. In denjenigen Märchen, wo sie eventuell eine zentrale Rolle spielen würden – wie z.B. die Erzählungen, wie Jesus mit dem hl. Petrus durch die Welt pilgerte – nähert sich das jeweilige Märchen einer anderen Gattung, entweder der Legende oder der Parabel. Die Religion hat nach unserer Überzeugung im Märchen einfach keinen Platz, denn die Märchenwelt ist – wie wir allerdings auch schon oben angedeutet haben – „geschlossen“, Gott – also derjenige, auf den sich alle Religionen beziehen, hat die Märchenwelt nicht geschaffen, diese wächst aus ihren eigenen, unabhängigen Bereichen der menschlichen Phantasie, ohne – das wurde hier auch schon gesagt – bloß ein Abbild der wirklichen Welt in der Phantasie zu sein. In einer nur „abgebildeten“ Welt, würde allerdings die Religion eine andere Rolle spielen als es beim Märchen der Fall ist, wahrscheinlich diejenige, welche sie mehr oder weniger in anderen erzählerischen Gattungen spielt. Wir möchten allerdings mit dem hier Gesagten nicht bestreiten, dass die jeweilige Religion die jeweilige Märchenwelt in gewissem Maße bestimmt. Die Religion spielt bei der Herausbildung des „Klimas“, in dem die Märchen des einen oder anderen Volkes heranwachsen, eine ähnliche Rolle wie z.B. die Geschichte oder die Kultur des gegebenen Volks im Allgemeinen; sie bildet in gewissem Sinne einen Hintergrund der Kulturtradition, aus der sich das, was wir als Märchenwelt bezeichnet haben, entwickelt. Jeder Autor wird durch seine Abstammung geprägt und unter den Größen, die auf sein Werk Einfluss nehmen, ist Religion nur unter anderen soziologisch zu klassifizierenden Aspekten zu bewerten. In Anlehnung an André Jolles und M. Lüthi geht es uns an erster Stelle darum, das Märchen abstrakt als eine in gewissem Sinne idealisierte Gattung in Angriff zu nehmen.

Es besteht jedoch zwischen Märchen und Religion keine direkte Beziehung. Diese Rolle erfüllt für das Märchen seine typische Ethik, jene „naive Moral“, wie es André Jolles ausdrückt. Das Faktum, diese naive Moral hänge bestimmt mit Religion zusammen, ändert nichts daran, dass das Märchen „außerhalb des Religiösen“ bleibt. Vielleicht dürfte man die „naive Moral“ in gewissem Sinne der Kinderoptik gleichsetzen; das Märchen erfüllt die Vorstellungen der Kinder über die Gerechtigkeit in der Welt, wobei diese Vorstellungen nicht unbedingt dem entsprechen müssen, was als Moral in den Kategorien der Erwachsenen verstanden wird.

2.2. Märchen-Motive-Wirklichkeit-Unwirklichkeit

Diese Kinderoptik könnte man mit der uralten Weisheit des Volkes vergleichen, aus der das Volksmärchen – allerdings als eine mindestens teilweise belehrende Gattung – heranwächst. Und darin besteht vielleicht noch mehr die „Unwirklichkeit“ der Märchenerzählungen als in den übernatürlichen Elementen: Hier wird nicht die wirkliche, die „ungerechte, unmoralische“ Welt widergespiegelt, sondern eine neue, märchenhafte, den Gesetzen der „naiven Moral“ folgende Welt. André Jolles ist bemüht, den Gegensatz der „moralischen Welt“ des Märchens und der „unmoralischen Welt“ der Wirklichkeit zu analysieren: Er bezeichnet die tatsächliche Welt „des naiv Unmoralischen“ mit dem Attribut tragisch, wobei damit auch hier kein ästhetisches Urteil ausgesprochen wird, sondern ein Urteil, das kategorisch und apodiktisch zu uns spricht. ein Gefühlsurteil. „Tragisch, so hat man einmal kurz, aber vollkommen zutreffend gesagt, ist: wenn sein muß, was nicht sein kann, oder: wenn nicht sein kann, was sein muß. Tragisch, so können wir hier sagen, ist der Widerstand zwischen einer naiv unmoralisch empfundenen Welt und unseren naiv ethischen Anforderungen an das Geschehen“. André Jolles sieht also das grundlegende Moment des Märchens in der „naiven Moral“, J.V. Propp sieht die „Hauptfunktion des Märchens“ in der Behebung eines Mangels, die Antwort auf die Sinnfrage des Märchens sucht auch J. Campbell zu finden: Er ist überzeugt, dass die irrationalen und unnatürlichen Begebenheiten von gleicher Art wie die des Mythos seien. Sie müssten so erklärt werden, wie der Mythos erklärt wird.

Euphemeros, dem griechischen Schriftsteller des vierten Jahrhunderts v. Chr., fiel auf, dass Alexander der Große kurz nach seinem Tode in der Sage bereits als Halbgott auftauchte, dass die Götter nur große Sterbliche wären, die vergöttet wurden. Snorri Sturlusson (1179-1241) erklärte im Vorwort zu seiner Prosa-Edda die heidnischen Götter der Norweger auf die gleiche Weise. Diese „Euphemismus“ genannte Theorie hat bis auf den heutigen Tag ihre Fürsprecher. J. Campbell führt als die nächste bedeutende Theorie im Hinblick auf die Problematik des Mythos Max Müller an. Dieser Indogermanist war überzeugt, die Mythen wären ursprünglich Naturbeschreibungen gewesen. Die indoeuropäischen Substantive sind entweder männlich oder weiblich, deswegen wurden die Gegenstände durch ihre Beschreibungen personifiziert. Die Sprache hatte sich jedoch fortentwickelt und die ursprünglichen Bedeutungen der personifizierten Substantive sind vergessen worden, so dass die Worte schließlich für Personennamen gehalten wurden. Als Beispiel gibt J. Campbell die Bezeichnung für die Sonne Kephalos „das Haupt“ (des Lichtes) an, die metaphorische Bedeutung ist verloren gegangen und der Name bezog sich später auf einen männlichen Jüngling. Die Namen wurden dann später manchmal mit denen historischer Helden durcheinander gebracht. Ferner bespricht J. Campbell die Ansichten der Anthropologen, als Beispiel zitiert er G. Frazer: „Nachdenken und Forschung sollten uns davon überzeugen, dass wir unseren Vorfahren viel von dem verdanken, was wir als unser ureigenstes Besitztum ansehen, und daß ihre Irrtümer nicht willkürliche Übertreibungen oder Wahnsinnsausbrüche, sondern ganz einfache Hypothesen waren, die sich zur Zeit ihrer Aufstellung rechtfertigen ließen, die eine reichere Erfahrung indessen als unzugänglich erwiesen hat.

2.3. Mythos und Märchen

Nur durch die Aufeinanderfolge von Hypothesenuntersuchung und Verwerfen des Unzulänglichen läßt sich die Wahrheit schließlich ans Licht bringen“. Diese Theorien werden als deskriptiv-ätiologische bezeichnet. An diese hat die Überzeugung angeknüpft, dass die Anfänge von Mythos und Ritus mit dem Grabskult und der Todesfurcht zu tun haben. J. Campbell führt weiter den Standpunkt des französischen Soziologen Emile Durkheim an: Er behauptete, dass die kollektive Überreizung (surexcitation) bei Zusammenkünften des Klans,

des Stammes oder gar mehrerer Stämme von jedem teilnehmenden Gruppenmitglied als eine unpersönliche, ansteckende Macht (Mana) erlebt würde, dass man sich diese Macht als von dem Klan oder Stammesemblem (Totem) ausgehend dächte und dass dieses Emblem vor allen anderen Objekten ausgezeichnet wäre (heilig contra profan). Dieses Totem, das erste Kultobjekt, würde dann auf alle mit ihm in Berührung kommenden Objekte Mana übertragen, und durch diese Übertragung entstünde so ein System von Glaubenslehren und Gebräuchen im Bezug auf heilige Dinge, wodurch alle Gläubigen zu einer einzigen sittlichen Gemeinschaft vereinigt würden. Alle früheren Theorien scheinen die Psychoanalytiker in gewissem Sinne in Einklang gebracht zu haben. Nach ihrer Überzeugung dienten Mensch, Natur, Tod, Gesellschaft als Bereiche, in die Traumbedeutungen projiziert wurden. Daher gelten die Anspielungen der unwillkürlichen Motive nicht wirklich der Sonne, dem Mond, dem Sterben, dem Wind und dem Donner, dem Grab, dem Helden oder selbst der Macht der Gruppe, sondern verweisen durch diese wieder zurück auf einen Zustand der Psyche.

Mythologie ist eine als Kosmologie, Geschichte und Biographie missverstandene Psychologie. Als eine Art Zusammensetzung bietet J. Campbell die Interpretation der Mythen an, nach der die irrationalen und unnatürlichen Motive des Volksmärchens und des Mythos dem Bilderschatz vom Traum und Vision entstammten. Auf der Traumebene stellten solche Bilder den Gesamtzustand der individuellen träumenden Psyche dar. Aber von persönlichen Verzerrungen befreit und von Dichtern vorgebracht, würden sie zu Symbolen der geistigen Norm für den Mikrokosmos Mensch.

Eine gewisse Verwandtschaft zwischen Mythos und Märchen liegt auf der Hand, umso deutlicher treten die Unterschiede hervor: Das Volksmärchen ist nach J. Campbell im Unterschied zum Mythos eine Form der Unterhaltung. der Märchenerzähler mag seine Motive vom Baum des Mythos gepflückt haben, aber seine Kunst ist niemals eigentlich mythischer Art. Seine Schöpfungen wollen letztlich nicht als Wissenschaft, Psychologie oder Metaphysik gewertet werden, sondern als Kunst. Nach J. Campbell ist das Märchen heute lebendiger als der Mythos, dies hänge mit der Tatsache zusammen, es beanspruche keine „religiöse“ Deutung der Welt zu sein, dabei vergegenwärtigt es jedoch das Archaische in unserer Psyche. Wollten wir die menschliche Ontogenese als die verkürzte Philogenese der Menschheit ansehen, dann liege die Verbindung Märchen gleich Kinder nahe. Denn das Kind hätte näher zur Vergangenheit der Menschheit und deshalb auch zur märchenhaften Deutung der Wirklichkeit eine Verbindung.

2.4. Die Typen des Märchens

In der Märchenforschung wird auf ein ursprünglich von dem Finnen Antti Aarne entworfenes und 1910 veröffentlichtes Typensystem zurückgegriffen, das von Stith Thompson überarbeitet und erweitert wurde. Darin wird nach Motiven zwischen "Tiermärchen", "eigentlichen Märchen" und "Schwänken" unterschieden. Diese Typen sind noch einmal unterteilt – beispielsweise die Tiermärchen in "Tiere des Waldes" und "Haustiere" etc., die eigentlichen Märchen in die größte Untergruppe der wiederum unterteilten "Zaubermärchen", die "legendenartigen Märchen" und die "novellenartigen Märchen" sowie die "Märchen vom dummen Teufel oder Riesen". Das Volksmärchen "Hänsel und Gretel" fällt beispielsweise unter den Typus "Märchen mit übernatürlichem Gegner" der Zaubermärchen. Dieses Typensystem berücksichtigt inzwischen finnische, dänische, irische und deutsche Märchen sowie Märchen aus Indien und dem Nahen Osten.

3. Schlussfolgerung

Die Denkweise der Kinder könnte man mit der jahrhundertealten Weisheit des Volkes vergleichen, aus der das Volksmärchen – allerdings als eine mindestens teilweise belehrende Gattung – hervorgegangen ist. Die Moral in diesem kindlichen oder volkstümlichen Sinne – stellt kein eher abstraktes System von Regeln des menschlichen Zusammenlebens dar, sondern vielmehr eine Vorstellung über eine erwünschenswerte gerechte Welt und das Verlangen nach ihr. Durch das Lesen der Märchen könnten die Kinder ihre gerechte Welt und ihr erwünschtes Leben schaffen und sich darin versetzen, aber man muss darauf achten, dass sie aus dieser imaginären Welt auch rechtzeitig weggehen können und sich in der wahren Welt wieder finden können.

BIBLIOGRAPHIE

- CIUCHE, Liana (2000), *Povești de Frații Grimm*, Editura Cartex, București
 DINGES, Otilie (1986), *Märchen in Erziehung und Unterricht*, Erich Röth Verlag, 243 S.
 FAUR, Dan (1992), *Povești alese de Frații Grimm*, Editura Venus, București
 FLEISCHER, Wolfgang (1975), *Stilistik der deutschen Gegenwartssprache*, VEB Bibliographisches Institut, Leipzig. - 393 S.
 HEGENBARTH, Josef (1988), *Märchen der Brüder Grimm*, Insel Verlag, Leipzig - 535 S.
 POP RETEGANUL, Ion (2012), *Basme ardelenesti*, Editura Poseidon, București
 SCHMIDT-KNAEBEL, Susanne (1993), *Das Volksmärchen in der textlinguistischen Analyse*. In: *LiLi – Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik*, Jahrgang 23. Heft 92: Märchen und Fantasy, Wien, S. 14-55.

Wissenschaftliche Quellen und Internetquellen:

- BENJAMIN, Walter (1961) *Die Aufgabe des Übersetzers* in: *Illuminationen*. Ausgewählte Schriften, hrsg. v. Siegfried Unseld, - Frankfurt a.M.: Suhrkamp - S. 50-62, aufgerufen am 7.05.2025
 BERGMANN, Rolf (1991) *Einführung in die deutsche Sprachwissenschaft*. Carl Winter Universitätsverlag, Heidelberg - 186 S., aufgerufen am 7.06.2025
 BETTELHEIM, Bruno (2009), *Kinder brauchen Märchen*. - 29., Aufl. - München: DTV Deutscher Taschenbuch - 394 S., aufgerufen am 9.08.2025
 BLUHM, Lothar (1997), *Die Brüder Grimm und der Beginn der Deutschen Philologie*. – Hildesheim, Weidmann. - S. 182–214, aufgerufen am 17.06.2025
 KIPPENBERG, Anton (1961), *Das Buch deutscher Reden und Rufe*, Insel, Wiesbaden - 216 S. , aufgerufen am 8.07.2025
 KOPPENFELS, Werner von (1985), *Intertextualität und Sprachwechsel*, Die literarische Übersetzung. In: *Intertextualität. Formen, Funktionen, anglistische Fallstudien*, Ulrich Broich und Manfred Pfister, Tübingen - S. 137-158, aufgerufen am 7.08.2025
 KUSSMAUL, Paul (2010), *Verstehen und Übersetzen, aktualisierte Auflage*, Narr Verlag, Tübingen – 217 S. (Internetquelle) <http://www.narr.de/bib/17542/9783823375425.pdf>, aufgerufen am 3.07.2025
 WINKLER, Hartmut (1989), *Metapher, Kontext, Diskurs, System*, In: *Codiclas / Code. Ars Semiotika*. Vol 12, Nr. 1 / 2, S. 21-40. (Internetquelle aufgerufen am 1.07.2025) <http://homepages.uni-paderborn.de/winkler/metapher.html>

TWO SPECIAL IMAGOLOGICAL EXAMPLES: QUESTIONED IDENTITY AND ANNULLED ALTERITY

DEUX EXEMPLES IMAGOLOGIQUES PARTICULIERS : IDENTITÉ REMISE EN QUESTION ET ALTÉRITÉ ANNULÉE

ZWEI BESONDERE IMAGOLOGISCHE BEISPIELE: IN-FRAGE-GESTELLTE IDENTITÄT UND ANNULLIERTE ALTERITÄT

Dr. Bogdan Mihai DASCĂLU

Cercetător științific II

Institutul de Cercetări Socio-Umane „Titu Maiorescu”

Academia Română, Filiala Timișoara

B-dul Mihai Viteazu nr. 24

bmdascalu@yahoo.com

Abstract

The author proposes an imagological analysis of a memorial travel text published two centuries ago (1825) by a little-known author (Dinicu Golescu), in which two unusual cases of imagological behavior are identified: questioned identity and annulled alterity. The article thus highlights the importance of extending imagological inquiry beyond the mere identification and classification of images, towards revealing the relationships between different types of images within the same text.

Résumé

L'auteur propose une étude imagologique d'un texte mémorialiste publié il y a deux siècles (1825) par un auteur peu connu (Dinicu Golescu), dans lequel il met en évidence deux cas inhabituels de comportement imagologique : l'identité provoquée et l'altérité annulée. L'article souligne ainsi l'opportunité pour la recherche imagologique de ne pas se limiter à l'identification et à la classification des images, mais de révéler également les relations entre les différents types d'images à l'intérieur d'un même texte.

Zusammenfassung

Der Autor schlägt eine imagologische Untersuchung eines vor zwei Jahrhunderten (1825) erschienenen Reise- und Erinnerungsberichts eines wenig bekannten Autors (Dinicu Golescu) vor, in dem er zwei ungewöhnliche Fälle imagologischen Verhaltens entdeckt: die in Frage Gestellte Identität und die annullierte Alterität. Der Beitrag macht somit darauf aufmerksam, dass sich die imagologische Analyse nicht auf die bloße Identifizierung und Klassifizierung von Bildern beschränken sollte, sondern auch die Beziehungen zwischen den unterschiedlichen Bildtypen innerhalb desselben Textes aufzeigen muss.

Keywords: *Banat; Wallachia; travel memoir; auto-image; hetero-image;*

Mots-clés: *Banat; Valachie; récit de voyage; auto-image; hétéro-image;*

Schlüsselwörter: *Banat; Walachei; Reisebericht; Eigenbild (Auto-Image); Fremdbild (Hetero-Image);*

Die Begriffe Identität und Alterität werden im gesamten Bereich der Geisteswissenschaften weit verbreitet verwendet, auch wenn einige Disziplinen auf eigene Varianten zurückgreifen. Dies gilt auch für die Imagologie, wie im Folgenden zu zeigen sein wird. Dass sie manchmal mit der Präposition *versus* (*vs*) verbunden erscheinen, darf nicht als Hinweis auf ein gegensätzliches, sich gegenseitig ausschließendes Verhältnis verstanden werden. Im Gegenteil: Diese Begriffe bedingen einander und definieren sich wechselseitig, da sie außerhalb dieser Beziehung keine Daseinsberechtigung hätten.

In der Imagologie (DASCĂLU, 2006) werden fast ausschließlich die Begriffe Eigenbild (Auto-Image; das von einer Identität über sich selbst erzeugte Bild) und Fremdbild (Hetero-Image; das von einer Identität über eine Alterität erzeugte Bild) verwendet.

Ausgehend von dieser Perspektive habe ich bei der Untersuchung einer bedeutenden Anzahl von Texten (DASCĂLU, „Studii de știință și cultură”, X, 2014, Nr. 1, S. 29-35) die Notwendigkeit erkannt, weitere Begriffe vorzuschlagen: Retro-Image (das Bild einer Identität, das von einer Alterität erzeugt wird), Alo-Image (das Bild einer anderen Alterität aus demselben Kontext, das von einer Alterität erzeugt wird) und Ipso-Image (das Bild einer Alterität, das von dieser selbst erzeugt wird) (DASCĂLU, „Studii de știință și cultură”, XX, 2024, Nr. 1, S. 51-54 (a); Nr. 2, S. 134-139 (b); Nr. 3, S. 120-126 (c)).

Ein weiteres Begriffspaar, das in der Imagologie verwendet wird und praktisch dieselben Bedeutungen trägt, ist *Ich* (EGO) und der *Andere* (ALTER). Während beim *Ich* die Dinge klar sind, hat der *Andere* im Laufe der Zeit mehrere Bedeutungen entwickelt: Ethnie, Volk, Land usw. oder ein Individuum, das eine starke Identität verkörpert: *der Fremde*. (DUALA M'BEDY, 1977). Aus meiner Sicht rechtfertigt sich diese Trennung nicht (außer vielleicht innerhalb der Imagologie selbst, als eine ihrer Subkategorien), da der Fremde in Wirklichkeit nur eine Variante des *Anderen* ist.

Ein Beweis dafür, dass die imagologische Textanalyse zu theoretischen Klärungen und terminologischen Präzisierungen beitragen kann, wurde mir durch das Projekt „Das Bild des Banats in fiktionalen und nicht-fiktionalen Texten rumänischer Autoren“ geliefert, in dem ich mich unter anderem mit einer Gruppe von Reiseaufzeichnungen vom Ende des 18. Jahrhunderts und der ersten Hälfte des folgenden Jahrhunderts beschäftigt habe. Unter diesen befand sich ein Text von Dinicu Golescu, bei dem ich die aufschlussreiche Entdeckung machte, dass die Beziehung zwischen Identität und Alterität in Abhängigkeit von den Realitäten, die diese Begriffe abdecken, neu gedacht werden kann.

Der Autor, ein gebildeter Mensch mit aufklärerischen Ansichten, unternahm mehrere Reisen in den Westen, zwischen 1822 und 1826, mit dem Ziel, seine Söhne in Bildungseinrichtungen unterzubringen, sei es in Genf, sei es in München. Diese Wahl war keineswegs zufällig, denn sie versöhnte die beiden Strömungen, die sich in den rumänischen Ländern damals zu manifestieren begannen: die Gallophilie und die Germanophilie. Es handelt

sich also um Reisen, die zwar einen praktischen *Auftrag* hatten, die aber dennoch *freiwillig* unternommen wurden¹.

Da das erwähnte wissenschaftliche Projekt geografisch begrenzt war, habe ich mich folgerichtig auf das Banat konzentriert, eine Provinz zwischen der Marosch, der Theiß und der Donau, die damals Teil des Habsburgerreiches war.

Für den Autor ist das Banat ein Gebiet in einem anderen Land, das kein Ziel an sich darstellt, sondern lediglich ein Durchgangsraum ist. Daher sind die diesbezüglichen Erwähnungen spärlich und nicht immer von Bedeutung.

Auf seiner Reise von der Walachei durch das Banat stellt Dinicu Golescu eine Verbindung zwischen Identität und Alterität her, eine Beziehung, die ihrem Wesen nach imagologischer Natur ist. Deshalb besteht das Ziel dieses Textes darin, die Momente dieser Beziehung hervorzuheben und die Typen von Bildern zu präzisieren, die durch sie erzeugt werden.

Immer dann, wenn die Aufmerksamkeit des Reisenden auf verschiedene Aspekte der angetroffenen Realitäten gelenkt wird, wird ein imagologisches Muster ausgelöst, das diese alteritären Bezüge mit den identitären vergleicht, also mit den entsprechenden Gegebenheiten aus dem walachischen Raum. Sein Interesse richtet sich auf Elemente der Zivilisation, insbesondere der städtischen, aber auch auf die Bewohner des Banats, unabhängig von ihrer Ethnie.

Diese beiden Realitäten, die städtische und die menschliche, erfahren unterschiedliche imagologische Deutungen, da sie entweder eine seltene Variante des Retro-Images oder eine Aufhebung der Alterität als bloßer Anschein der Identität erzeugen.

Von den Banater Städten, die Dinicu Golescu auf seinen Reisen kennenlernte, widmete er Temeswar (in der lokalen Bezeichnung, die der Autor auch wiedergibt *Temeşvar* genannt) ein besonderes und durchaus gerechtfertigtes Interesse:

„eine kleine Stadt in der Festung, aber der Beschreibung würdig wegen der Schönheit der Häuser, der Straßen und der Sauberkeit.“ (GOLESCU, 1964, S. 133).

Dinicu Golescu greift hier auf ein stilistisches Mittel zurück, das er bei fast jeder Gelegenheit verwendet: die Antithese, mit der Funktion, die hervorgehobenen Eigenschaften zu verstärken und mit dem offensichtlichen Wunsch, seine eigenen Haltungen und Bewertungen im Leser zu reproduzieren: *klein vs. (aber) der Beschreibung würdig*. Nach dieser knappen, aber wirkungsvollen *captatio benevolentiae* wird der Leser mit größerer Neugierde auf die Schilderung dieser unbekannten Stadt blicken.

Wenn die erste Opposition nur bewertende Haltungen involviert, so beruht die nächste, die im Folgenden besprochen wird, auf Realitäten, die als gegensätzlich eingeschätzt werden:

„Denn alle Häuser sind gleich, und nicht unter ihnen sehr kleine, die Hässlichkeit ins Auge bringen.“ (Ibid.)

Diesmal liegt die Bedeutung nicht in den beiden bewertenden Gegensätzen (*klein vs. groß* und *gleich vs. ungleich*), sondern vielmehr im Erkennen einer architektonischen Harmonie der städtischen Alterität (d. h. in Temeswar) und im stillschweigenden Eingeständnis der „Hässlichkeit“ der Identität (also, lässt der Autor den Leser verstehen, die in der Walachei, genauer gesagt in Bukarest vorhandene).

¹ Vgl. Siegrist, Christoph, *Unfreiwillige Reisen. Verfolgerungs- und Deportationsberichte 1777-1807*, in Griep 1983, S. 284-291, der die befohlene (oder unfreiwillige) Reise als eine mit einem ihr äußerlichen Zweck versteht – mit meiner Präzisierung, dass dieser Zweck dem Reisenden entweder auferlegt oder von ihm selbst übernommen werden kann.

Hier liegt einer der zahllosen Fälle vor, in denen Dinicu Golescu eine im Ausland angetroffene und als überlegen betrachtete Realität (ein mögliches Modell) einer heimischen Realität gegenüberstellt, die als minderwertig und somit verbesserungswürdig gilt. Eine referenzielle Alterität wird also einer ebenso referenziellen Identität gegenübergestellt.

Wir stehen hier vor einem seltenen Fall eines Retro-Images, bei dem ein Hetero-Image durch Kontrast ein Auto-Image hervorruft, das sonst nicht existiert hätte. Ein Auto-Image, das durch ein Hetero-Image bedingt oder, anders gesagt, von diesem herausgefordert wird.

Doch solche kontrastiven Gegenüberstellungen treten auch in Bezug auf die Bewohner eines von einem anderen Staat verwalteten Gebietes auf, über die der Autor nachweislich bemüht war, zumindest knappe Informationen zu erhalten:

„Dieses Land des Banats wird in vier Komitate eingeteilt: Illyrien, Szegedin, Krassó und in die Militärgrenze.“ (Idem, S. 134).

Wichtig für das Folgende ist das als Militärgrenze (Vgl. MARCHESCU, 1941) bezeichnete Komitat, das im gebirgigen Teil der Provinz lag, also an der Grenze zu dem Land, aus dem der Autor stammte. Die Bewohner hier erfreuten sich bestimmter steuerlicher und kultureller Privilegien, die sie im Gegenzug für den Militärdienst in den österreichischen Regimentern, wie etwa bei den Husaren, erhielten.

Obwohl das Banat damals ein multiethnischer Raum war, der vor allem durch massive deutsche und serbische Kolonisierungen geprägt war, wird die menschliche Landschaft vom Autor eher asymmetrisch dargestellt: Deutsche und Ungarn werden nur sporadisch erwähnt und nur dann, wenn sie Ämter innehaben, die eine Erwähnung rechtfertigen. Seine Aufmerksamkeit richtet sich in erster Linie auf den Gouverneur einer städtischen Siedlung, der immer ein Militär ist:

„In Temeswar „wohnt der Heeresgeneral, Seine Exzellenz Schneller, der von allen sehr geliebt wird, da er ein sanftmütiger und vernünftiger Mann ist.“ (Idem, S. 141).

Ebenso gab es auch in Mehadia, einer kleineren, aber damals bereits berühmten Kurstadt, einen „militärischen Verwalter“ (Idem, S. 134), dessen Name jedoch nicht genannt wird.

Dinicu Golescu wusste sehr wohl, dass die Rumänen die zahlreichste und älteste Ethnie des Banats waren, die sich in keiner Weise von denen aus der Walachei unterschieden:

„Und die einheimischen rumänischen Bewohner, ohne irgendeinen Unterschied in Sprache und Tracht, nur dass sie sich mit den Unsrigen rechnen...“ (Ibid.)

Die Identifizierung der Banater Rumänen mit den Unsrigen, also den Walachen, wird imagologisch einige Zeilen später bekräftigt. Als er sich mit einer Gruppe von Bojaren in den Bädern von Mehadia aufhielt, berichtet Dinicu Golescu:

„Als wir um zwei Soldaten zum Schutz des Weges baten, gab uns der rumänische militärische Verwalter zwei rumänische Husaren, damit sie uns Rumänen beschützten.“ (Idem, S. 135).

Auffällig ist hier die wiederholte Verwendung von „rumänischer Verwalter“, „rumänische Husaren“ und „wir Rumänen“, durch die Realitäten vereinheitlicht werden, die sich scheinbar nur schwer oder gar nicht vereinheitlichen lassen – eine Situation, die sich in der Formulierung „rumänische Husaren“ besonders deutlich zeigt. Die fremde

Staatsbürgerschaft, die hier durch die Husaren offengelegt wird, erweist sich als bloße Uniform, also als äußeres Kleid oder Anschein, der ein Hetero-Image markiert.

Die genannte Wiederholung dient dazu, diesen Anschein zu durchbrechen und so die eigentliche Identität offenzulegen, die er nur verdeckt. Hier handelt es sich also um einen weiteren besonderen Fall, in dem die Identität (Auto-Image) die Alterität (Hetero-Image) annulliert und in dem ein Hetero-Image die Erzeugung oder zumindest Verstärkung eines Auto-Images hervorruft.

Ein Text, der vor zwei Jahrhunderten (1826) erschien und von einem wenig bekannten Autor (Dinicu Golescu) stammt, erweist sich somit als ein geeigneter Raum, um zwei ungewöhnliche imagologische Fälle zu illustrieren: eine von der Alterität herausgeforderte Identität und eine von der Identität annullierte Alterität.

Ein mögliches Ergebnis dieser Analyse ist, dass es für die Imagologie nicht nur wichtig ist, die Bilder zu identifizieren und zu klassifizieren, sondern auch die Beziehungen zwischen ihnen aufzudecken.

BIBLIOGRAPHIE

- DASCĂLU, Bogdan Mihai, *Germanitatea și literele române*, București: Ideea Europeană, 2006
- DASCĂLU, Bogdan Mihai, *Echivocul imagologic în „Caietele” lui Emil Cioran*, „Studii de știință și cultură”, X, 2014, Nr. 1, S. 29-35
- DASCĂLU, Bogdan Mihai, *Imagologia și „istoriile” ei*, „Studii de știință și cultură”, XX, 2024, Nr. 1, S. 51-54 (a); Nr. 2, S. 134-139 (b); Nr. 3, S. 120-126 (c)
- DUALA M'BEDY, Munasu, *Xenologie. Die Wissenschaft vom Fremden und die Verdrängung der Humanität in der Anthropologie*, Freiburg/München: Karl Winter, 1977
- GOLESCU, Dinicu, *Însemnare a călătoriei mele Constantin Radovici din Golești, făcută în anii 1824, 1825, 1826*. Ediție îngrijită, prefată, tabel cronologic și notă asupra ediției de Gheorghe Popp, București: Editura pentru Literatură, 1964
- GRIEP, Wolfgang (Hrsg), *Reise und soziale Realität am Ende des 19. Jahrhunderts*, Heidelberg: Karl Winter Verlag, 1983
- MARCHESCU, Antoniu, *Grănicerii bănațeni și „Comunitatea de avere”. Contribuțiuni istorice și juridice*, Caransebeș: Tiparul Tipografiei diecezane, 1941
- SIEGRIST, Christoph, *Unfreiwillige Reisen. Verfogerungs- und Deportationsberichte 1777-1807*, in GRIEP 1983, S. 284-291

POSTHUMANISM AND TRANSHUMANISM

POSTHUMANISME ET TRANSHUMANISME

POSTHUMANISMUS UND TRANSHUMANISMUS

POSTUMANISM ȘI TRANSUMANISM

Florin DOCHIA
fdochia@gmail.com

Abstract

I am the way, the truth and the life! Does it sound familiar? Of course, the depth of the saying could not be ignored by the inventors of the obligatory future of the human being. More overtly, more underhandedly, this is the fundamental idea on which the transhumanists and posthumanists' approach is based. To be clear, from the beginning: The Way is transhumanism, a movement that focuses on improving the human through technology, seeking to expand the biological and cognitive limits of the human being; The Truth is posthumanism, with the essential role of technology applied in shaping and expanding the human experience, especially in terms of the evolution of the species and its impact on new forms of existence. Life? What would the future life of man be, in fact, under these conditions? Who would the man be?

Résumé

Je suis la Voie, la Vérité et la Vie ! Cela vous dit quelque chose ? Bien sûr, la profondeur de cette expression ne pouvait être ignorée par les inventeurs de l'avenir obligatoire de l'être humain. Plus ouvertement, plus sournoisement, c'est l'idée fondamentale sur laquelle se fonde l'approche des transhumanistes et des posthumanistes. Soyons clairs, dès le départ : la Voie est le transhumanisme, un mouvement qui vise à améliorer l'humain par la technologie, cherchant à repousser ses limites biologiques et cognitives ; la Vérité est le posthumanisme, avec le rôle essentiel de la technologie dans le façonnement et l'expansion de l'expérience humaine, notamment en termes d'évolution des espèces et de son impact sur les nouvelles formes d'existence. La vie ? Que serait, en effet, la vie future de l'homme dans ces conditions ? Qui serait l'homme ?

Zusammenfassung

Ich bin der Weg, die Wahrheit und das Leben! Kommt Ihnen das bekannt vor? Natürlich konnten die Erfinder der obligatorischen Zukunft des Menschen die Tiefe dieses Sprichworts nicht ignorieren. Offener und hinterhältiger ist dies die grundlegende Idee, auf der der Ansatz der Transhumanisten und Posthumanisten basiert. Um es von Anfang an klarzustellen: Der Weg ist der Transhumanismus, eine Bewegung, die sich auf die Verbesserung des Menschen durch Technologie konzentriert und versucht, die biologischen und kognitiven Grenzen des Menschen zu erweitern. Die Wahrheit ist der Posthumanismus, bei dem die Technologie eine wesentliche Rolle bei der Gestaltung und Erweiterung der menschlichen Erfahrung spielt, insbesondere im Hinblick auf die Evolution der Spezies und ihre Auswirkungen auf neue

Existenzformen. Leben? Wie sähe das zukünftige Leben des Menschen unter diesen Bedingungen tatsächlich aus? Wer wäre der Mensch?

Keywords: *posthumanism; transhumanism; superman; neuroscience; technotranshuman; eyeborg; cyborg;*

Mots-clés: *posthumanisme; transhumanisme; surhomme; neurosciences; technotranshumain; eyeborg; cyborg;*

Schlüsselwörter: *Posthumanismus; Transhumanismus; Superman; Neurowissenschaft; Technotranshuman; Eyborg; Cyborg;*

Cuvinte-cheie: *postumanism; transumanism; supraom; neuroștiința; tehnotransumanim; eyeborg; cyborg;*

Eu sunt calea, adevărul și viața! Vă sună cunoscut? Firește, profunzimea zicerii nu putea fi ignorată de inventatorii viitorului obligatoriu al ființei umane. Mai pe față, mai pe dos, aceasta este ideea fundamentală pe care se sprijină demersul transumanistilor și postumanistilor. Ca să fie clar, de la început: *Calea* este transumanismul, o mișcare care se concentrează pe îmbunătățirea umanului prin intermediul tehnologiei, urmărind să extindă limitele biologice și cognitive ale ființei umane; *Adevărul* este postumanismul, cu rolul esențial al tehnologiei aplicat în conturarea și extinderea experienței umane, în special în ceea ce privește evoluția speciei și impactul acesteia asupra unor noi forme de existență. *Viața*? Ce ar mai fi viața viitoare a omului, de fapt, în aceste condiții? Cine ar mai fi omul?

Transumanismul, se spune, oferă spațiu pentru o dezbatere foarte bogată despre impactul dezvoltărilor tehnologice și științifice asupra evoluției speciei umane; are, se pare, o perspectivă umanistă și umanocentrică, ce îi slăbește punctul de vedere: este o mișcare „Umanitate Plus”, al cărei scop declarat este de a „eleva”. Rădăcinile transumanismului pot fi urmărite în diverse mișcări intelectuale și culturale de-a lungul istoriei. Deși termenul în sine a fost inventat de biologul Julian Huxley în 1957, fundamentele gândirii transumaniste se dezvoltă de ceva vreme.

Postumanismul, pe de altă parte, are rădăcini complexe, ce pot fi urmărite în urmă cu secole, în diverse mișcări filosofice și intelectuale. Un precursor, am zice, a fost existențialismul, o școală de gândire influentă mai cu seamă din secolul al XX-lea, care a contestat noțiunile tradiționale despre identitatea și existența umană. Gânditori precum Friedrich Nietzsche (1844-1900) și, apoi, pe urmele sale, Jean-Paul Sartre (1905-1980) au criticat ideile despre o esență sau o natură umană fixă, punând accent, în schimb, pe libertatea individuală și auto-crearea¹. Postumanismul a fost consistent influențat de evoluțiile

¹ « Je traite les inférieurs en égaux : c'est un pieux mensonge que je leur fais pour les rendre heureux et dont il convient qu'ils soient dupes jusqu'à un certain point. À ma bonne, au facteur, à ma chienne, je parle d'une voix patiente et tempérée. Dans ce monde en ordre il y a des pauvres. Il y a aussi des moutons à cinq pattes, des sœurs siamoises, des accidents de chemin de fer : ces anomalies ne sont là faute de personne. Les bons pauvres ne savent pas que leur office est d'exercer notre générosité ; ce sont des pauvres honteux, ils rasent les murs ; je m'élance, je leur glisse dans la main une pièce de deux sous et, surtout, je leur fais cadeau d'un beau sourire égalitaire. Je trouve qu'ils ont l'air bête et je n'aime pas les toucher mais je m'y force : c'est une épreuve ; et puis il faut qu'ils m'aiment : cet amour embellira leur vie. Je sais qu'il manquent du nécessaire et il me plaît d'être leur superflu. D'ailleurs, quelle que soit leur misère, ils ne souffriront jamais autant que mon grand-père : quand il était petit, il se levait avant l'aube et s'habillait dans le noir ; l'hiver, pour se laver, il fallait briser la glace dans le pot à eau.

tehnologice din secolul al XIX-lea, apoi de cibernetică, de la mijlocul secolului al XX-lea. Cibernetica a explorat modul în care oamenii interacționează cu mașinile și sistemele informatice, aspecte ale cărora efecte pot fi observate astăzi chiar în gândirea transumanistă.

Contribuții importante și cu impact de masă au venit și din partea filozofilor francezi Gilles Deleuze și Félix Guattari, care au introdus conceptul lor de „devenire-animală” în *Mille plateaux. Capitalisme et schizophrénie* (Minuit, 1980) [MP]. Aici, Gilles Deleuze și Félix Guattari definesc „devenirea-animală” la oameni. Ce este „devenirea-animală”? Iată o întrebare dificilă. Putem cel puțin trasa câteva linii de... fugă². Sunt „deveniri foarte speciale care traversează și duc cu sine oamenii și care afectează animalul nu mai puțin decât oamenii.” (MP, 290) Dar prin aceasta, Deleuze și Guattari nu se referă la un fenomen de asemănare sau imitație. A „deveni-animal” nu înseamnă a imita animalul, nu este vorba de a-l crea. A „deveni-animal” ar fi mai degrabă o muncă asupra sinelui care necesită ascetism. „Necesită mult ascetism, sobrietate, involuție creativă, o eleganță englezească, o țesătură englezească, care să se contopească cu pereții, să elimine supra-perceputul, prea-a-fi-perceput.” (MP, 342), spun Deleuze și Guattari. Aceasta este o muncă ce are loc la nivel „molecular”; „devenirea-animală” este o devenire moleculară, o „devenire imperceptibilă”. Devenirile animale se grăbesc spre o devenire imperceptibilă. Munca asupra sinelui, asceza, are sarcina nu de a se căuta pe sine ca subiect, nu de a căuta subiectul, ca într-un „gândesc deci exist”, ci dimpotrivă, de a experimenta un dincolo de subiect. Aceștia au promovat, așadar, ideea că identitatea umană nu este definită exclusiv de biologie, ci este produsă prin relații cu alte entități - estompând granițele dintre oameni, animale și mașini. N-am putea spune că sunt dincolo de realitatea concretă cotidiană...

Abia în anii 1990, termenul postumanism a câștigat popularitate, datorită unor cercetători precum Donna Haraway și Katherine Hayles.

Eseu-ul lui Haraway, *A Cyborg Manifesto* (1985), a pledat pentru o interpretare feministă a cyborgilor: aceștia ar putea fi văzuți ca simboluri capabile atât de hibriditate (amestecarea inerentă în contopirea corpurilor cu mașinile), cât și de rezistență împotriva normelor convenționale de gen.

Heureusement, les choses se sont arrangées depuis : mon grand-père croit au Progrès, moi aussi : le Progrès, ce long chemin ardu qui mène jusqu'à moi. » [...] „Îi tratez pe inferiori ca pe egali: este o minciună pioasă pe care le-o spun ca să-i fac fericiți și prin care ar trebui să fie păcăliți într-o oarecare măsură. Servitoarei mele, poștașului, câinelui meu, le vorbesc cu o voce răbdătoare și cumpătată. În această lume ordonată există oameni săraci. Există și oi cu cinci picioare, gemeni siamezi, accidente feroviare: aceste anomalii nu sunt vina nimănui. Săracii buni nu știu că rolul lor este să ne exercite generozitatea; sunt săraci rușinați, se îmbrățișează pe pereți; mă reped înainte, le strecor o monedă de doi penny în mână și, mai presus de toate, le ofer darul unui frumos zâmbet egalitar. Mi se pare că arată proști și nu-mi place să-i ating, dar mă forțez: este un test; și atunci trebuie să mă iubească: această iubire le va înfrumuseța viața. Știu că le lipsesc strictul necesar și îmi place să fiu superfluul lor. În plus, oricare ar fi sărăcia lor, nu vor suferi niciodată atât de mult ca bunicul meu: când era mic, se trezea înainte de zori și se îmbrăca pe întuneric; iarna, ca să se spele, a trebuit să spargă gheața din ulciorul cu apă. Din fericire, lucrurile s-au îmbunătățit de atunci: bunicul meu crede în Progres, și eu la fel: Progresul, acest drum lung și anevoios care duce la mine.”] (*Les Mots*, Livre de Poche, p. 22)

² «Spun că fiecare tip de linie are pericolele sale. Cred că pericolul specific liniei de fugă și liniilor de fugă, acestor linii de delir, care este? Este, de fapt, un fel de colaps real. Ce este colapsul? Ei bine, pericolul specific liniilor de fugă - și este fundamental, este, este cel mai teribil dintre pericole - este că linia de fugă se transformă într-o linie de abolire, de distrugere. Că linia de fugă, care în mod normal și ca proces este o linie de viață și trebuie să traseze noi căi de viață, se transformă într-o pură linie de moarte. Și, în cele din urmă, există întotdeauna această posibilitate. Există întotdeauna această posibilitate, ca linia de fugă să înceteze să mai fie o linie de creație și să se învârtă în cerc, ca și cum ar începe să se învârtă în jurul ei însăși și să se scufunde în ceea ce obișnuim să numesc acum un an, „o gaură neagră”, adică să devină o linie de distrugere pură și simplă. Spuneam, asta explică, în opinia mea, un anumit număr de lucruri. [...] Adică, pentru mine, analiza nu poate fi, nu este nici o interpretare, nici o operațiune de sens; este o trasare cartografică. Dacă nu găsești liniile care compun pe cineva, inclusiv liniile sale de fugă, nu înțelegi problemele pe care le pune sau și le pune sieși. Și într-adevăr, liniile de fugă, înțelegi, nu sunt uniforme. Modul în care cineva... chiar și o linie de fugă este o operațiune ambiguă.» (*Anti-Oedip și alte reflecții*, Cours Vincennes – St Denis, 1980)

Hayles a examinat modul în care subiectivitatea noastră s-a schimbat prin tehnologie. Ea a explorat noul, pe atunci, internet, unde ne mișcam nu doar degetele, ci și gândurile. Cartea sa, *How We Became Posthuman* (1999), a pledat pentru o nouă înțelegere a ceea ce înseamnă să fii om și a constatat că, în era digitală, suntem din ce în ce mai mult definiți de relațiile noastre cu mașinile.

Postumanismul introduce mai multe caracteristici definitorii care îl disting de perspectivele umaniste convenționale, abordând preocupări filosofice, culturale și etice variate și de anvergură.

Pentru început, postumanismul respinge noțiunea de esență sau identitate umană fixă, care stă la baza umanismului tradițional. Acesta contestă ideea că oamenii sunt definiți exclusiv prin structura lor biologică și explorează modalități de a depăși aceste limitări prin tehnologie sau schimbare culturală.

În al doilea rând, postumanismul recunoaște interconectarea și interdependența nu doar dintre oameni, ci și dintre oameni și animale, mașini sau ecosisteme. Cu alte cuvinte, a fi viu implică mai mult decât a fi simplu om.

În al treilea rând, este ceea ce s-ar putea numi partea tehnică. Postumanismul este interesat de modul în care tehnologia ne modelează experiența de a fi în lume și cine suntem ca indivizi – sugerând chiar că va fi esențială pentru evoluția noastră viitoare ca specie. Unii solicită tehnologii „transumane” care ar putea stimula capacitatea cognitivă sau funcția fizică.

O a patra caracteristică este etică: întrebarea dacă anumite intervenții tehnologice asupra umanității ar fi morale. Exemplele includ autonomia corporală, considerațiile de justiție socială privind accesul la noile tehnologii și sustenabilitatea mediului, având în vedere impactul unor tehnologii emergente asupra ecosistemelor.

Efectul general al acestor patru caracteristici este că postumanismul ne îndeamnă să ne întrebăm ce înțelegem prin „a fi oameni” în acest moment particular în care relația noastră cu tehnologia s-a schimbat atât de dramatic – amintindu-ne, în același timp, (ca și cum ar fi necesar) cât de strâns conectate sunt deja toate ființele vii de pe Pământ.

Transumanismul este o filozofie care se folosește de tehnologii avansate pentru a depăși limitele umane și a consolida facultățile umane. Mișcarea se bazează pe progresele din ingineria genetică, neuroștiință, tehnologie cyborg și inteligență artificială (IA) pentru a ajuta oamenii să dezvolte capacități intelectuale, fizice și psihologice mai puternice. Un obiectiv major este prelungirea vieții. Adepții săi speră să elimine complet îmbătrânirea prin terapii care pot încetini sau inversa procesul. Oamenii de știință studiază intervenții precum alungirea telomerilor sau medicina regenerativă. Îmbunătățirea cognitivă este, de asemenea, un aspect proeminent. Interfețele creier-computer (BCI), care conectează mințile direct la mașini, ar putea extinde multe aspecte ale inteligenței umane – memoria, capacitatea de învățare și performanța cognitivă generală – și ar putea permite oamenilor să se integreze mai perfect cu sistemele de inteligență artificială. Proiectul *Neuralink* al lui Elon Musk, spre exemplu, vizează, în cele din urmă, implanturi care ar oferi umanității o relație simbiotică cu inteligența artificială. Un alt exemplu de ceea ce propun transumanismul este îmbunătățirea capacităților fizice dincolo de limitele naturale. Aceasta ar putea include membre protetice care oferă o forță mai mare decât cele compuse exclusiv din carne și oase. Ar putea încorpora, de asemenea, exoschelete concepute pentru operațiuni militare sau alte munci extenuante din punct de vedere fizic, care sporesc forța și rezistența prin augmentarea, mai degrabă decât înlocuirea musculaturii biologice. Toți transumanismul împărtășesc o viziune optimistă asupra acestui viitor amplificat tehnologic: aceea că ne va ajuta să ne realizăm întregul potențial ca indivizi, îmbunătățind în același timp societatea la nivel global.

Să zicem că a început ca un concept filosofic bazat pe umanismul evoluționist al lui Pierre Teilhard de Chardin și Julian Huxley la mijlocul secolului al XX-lea. Teilhard de Chardin a vorbit despre „un fel de Trans-Uman în inima supremă a lucrurilor” în esul său din

1950, *Du préhumain à l'ultra-humain ou «Les Phases d'une planète vivante»*. „Trans-umanul” său a fost un concept evoluționist legat de viitorul spiritual/uman. Acest lucru l-a inspirat pe prietenul său, Sir Julian Huxley, să scrie despre transumanism, în 1957: „Specia umană poate, dacă dorește, să se transcende pe sine – nu doar sporadic, un individ aici într-un fel, un individ acolo în alt fel – ci în întregul ei, ca umanitate. Avem nevoie de un nume pentru această nouă credință. Poate că transumanismul va servi la asta: omul rămâne om, dar se transcende pe sine, prin realizarea de noi posibilități ale și pentru natura sa umană. Suntem deja îndreptățiți în convingerea că viața umană, așa cum o cunoaștem în istorie, este o improvizare jalnică, înrădăcinată în ignoranță; și că ar putea fi depășită de o stare de existență bazată pe iluminarea cunoașterii și a înțelegerii, la fel cum controlul nostru modern asupra naturii fizice bazat pe știință transcende bâlbâielile tentativelor strămoșilor noștri, care erau înrădăcinate în superstiție și secret profesional.” (Julian Huxley, *New Bottles for New Wine*, 1957) El și colaboratorii săi au promovat, totuși, evoluția conștientă, o idee care apăruse deja la filosoful romantic german Friedrich Wilhelm Joseph Schelling, la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Filosoful suedez Nick Bostrom, președinte al Institutului Viitorului Umanității de la Universitatea din Oxford, afirmă, însă, în 2005, că postumanismul este una dintre cele mai extreme forme de transumanism. Este legat de impulsul high-tech de a crea așa-numita superintelligență a mașinilor. Bostrom descrie o persoană postumană ca fiind una cu cel puțin o capacitate postumană, cum ar fi o „capacitate centrală generală care depășește cu mult maximum atins de orice ființă umană actuală fără a recurge la noi mijloace tehnologice”. Bostrom include trei domenii ale vieții umane: „durata sănătății... cunoașterea... emoția” (Nick Bostrom, *Why I want to be a posthuman when I grow up*, 2008). Necesitând intervenție tehnologică, postumanii sunt în esență o specie nouă sau hibridă. Conceptele înrudite includ cyborg și android. Termenul cyborg este o formă prescurtată a „organism cibernetic” și a apărut din cibernetică în anii 1960. De asemenea, a fost în centrul unor multe dezbateri în studiile culturale și feministe, cea mai faimoasă fiind *A Cyborg Manifesto* al Donnei Haraway, amintită mai sus.

Pentru a crea o viziune echilibrată asupra viitorului potențial al umanității și semnificațiile divergente ale transumanului, postumanului și supraumanului, trebuie să apreciem rădăcinile istorice ale transumanismului, așa cum o face, de exemplu, Jennifer M. Gidley, de la Universitatea de Tehnologie din Sydney, Australia, în eseu din volumul *Critical Terms in Futures Studies*, 2019. Ideile evoluționiste erau deja de actualitate printre filosofi, chiar cu un secol înainte de Darwin și chiar mai devreme. Dar ele se concentrau pe conștiință și dezvoltare umană ca ideal cultural, estetic și spiritual. Filosofi germani de la sfârșitul secolului al XVIII-lea au prefigurat potențialul uman și mișcările de psihologie pozitivă din secolul al XX-lea. Spre deosebire de darwinismul social al lui Comte și Spencer, doi filosofi europeni notabili au explorat impactul evoluției darwiniste asupra viitorului uman. Ideile lui Friedrich Nietzsche despre Supraom (Übermensch – un termen care a fost însușit de ideologia național-socialistă pentru a concepe Herrenmensch – rasa superioară) au fost bazate pe surse clasice și medievale, alături de evoluția biologică a lui Darwin, scrierile idealiste germane despre evoluția conștiinței și erau profund legate de ideile sale despre libertate. La fel ca Nietzsche, Henri Bergson a văzut supraomul izvorând din ființa umană, în același mod în care oamenii au apărut din animale. (Henri Bergson, *L'Evolution Creatrice*, 1907). În paralel cu eforturile lui Nietzsche și Bergson, Rudolf Steiner a scris la fel de controversat despre evoluția viitorului uman, folosind concepte precum „sine spiritual” și „om spiritual” (Rudolf Steiner, *The evolution of consciousness as revealed through initiation knowledge*, 1926). În același timp, activistul politic indian Sri Aurobindo a conceput o noțiune de „Supraom”, ființă umană viitoare în evoluție conștientă (Aurobindo, *The life divine*, 1914). Atât Steiner, cât și Sri Aurobindo au fondat sisteme educaționale alinate la modelul german Bildung de dezvoltare umană holistică. În prezent, cercetări semnificative contrazic afirmația tehnotransumanistă

conform căreia puterile supraomenești pot fi atinse doar prin îmbunătățiri tehnologice, biologice sau genetice. Cercetări ample în trei domenii arată că oamenii au capacități mult mai mari în multe domenii decât recunoaștem. Aceste domenii sunt: viitorul corpului, evoluția culturală și psihologia dezvoltării adulților.

Poate că ne-am putea gândi, la modul practic la unele evenimente istorice astăzi banale: apariția primului vibrator în budoarul unei doamne ori al primului stimulator cardiac, pacemaker, implantat în corpul unui om. Desigur, nu eram încă la nivelul „Cyborg”, dar nici foarte departe. Iată și un exemplu de realizare practică superioară de aceste gen. Benjamin D. Ross, de la University of North Texas, scrie despre „Transhumanism: An Ontology of the World's Most Dangerous Idea”. Conform publicației *The Guardian*, aflăm că artistul avangardist Neil Harbisson este primul care este recunoscut oficial ca cyborg de către un guvern: Regatul Unit a permis ca antena sa grefată chirurgical să fie inclusă ca parte a corpului în fotografia sa din pașaport. Născut cu o formă extremă de daltonism, Harbisson a început să cerceteze tehnologiile senzoriale care reinterpretau frecvența culorii în vibrații sonore. Apoi a memorat diferitele vibrații emise de senzorul său și a creat un aparat de antenă care a fost implantat chirurgical în capul său. Harbisson explică motivul procedurii ca fiind dorința de a fi „...un alt fel de ființă umană... nu simt că folosesc tehnologie... simt că sunt tehnologie”. Motiv pentru care Harbisson susține că a grefa o antenă pe craniu nu este o modificare superficială a corpului - este o îmbunătățire tehnologică. Bioconservatorul Michael J. Sandel caracterizează îmbunătățirea drept dorința de a „make ourselves better than well [ne face mai buni decât mai bine]” (*The Case Against Perfection*, Oxford University Press, 2011). Antena lui Harbisson se califică drept îmbunătățire, deoarece merge dincolo de restaurarea lui la un nivel anterior de normalitate. O îmbunătățire tehnologică implică ridicarea capacităților umane dincolo de o anumită linie de bază sau, ca în cazul lui Harbisson, crearea unei capacități noi. Antena lui Harbisson îi permite să simtă culorile și, astfel, să le experimenteze într-un mod care nu este disponibil celor neîmbunătățiți. După ce a asociat frecvențele cu numele anumitor culori, cyborgizarea lui Harbisson a dus la un sens complet nou: capacitatea de a „simți” ceea ce ochii săi ar trebui să vadă. De exemplu, antena, pe care o numește „eyeborg [ochiborg]”, îi permite să perceapă infraroșu și ultraviolet. În acest fel, Harbisson subliniază faptul că eyeborg-ul l-a eliberat fără echivoc „pentru a deveni altceva”. Trebuie menționat că restaurarea simțului culorilor de către Harbisson nu este neapărat o preocupare. Mai degrabă, ceea ce este pus sub semnul întrebării este modul în care eyeborg-ul a accelerat dorința lui Harbisson de a se înlocui și mai mult pe sine și pe ceilalți cu tehnologie. Această accelerare a dorinței poate fi văzută pe site-ul său web dedicat ajutării tuturor. Părțile interesate devin cyborgi. Chiar deasupra unui buton intitulat „alătură-te nouă”, Harbisson scrie: „Suntem prima generație capabilă să decidă ce organe și simțuri vrem să avem”. Eyeborg-ul a intensificat dorința lui Harbisson de a transforma toți oamenii în cyborgi. Harbisson a afirmat că extinderea și îmbunătățirea simțurilor ar trebui normalizate și a numit mișcarea culturală care afirmă reproiectarea cibernetică „cyborgism”. Această îmbunătățire tehnologică radicală și-a depășit imediat contextul: din propria sa experiență de depășire a daltonismului, Harbisson consideră că toate simțurile umane ar trebui să fie deschise modificărilor tehnologice nelimitate. Argumentând pentru posibilitatea ca toată lumea să devină un cyborg transuman, Harbisson face o afirmație consistentă asemănătoare cu ultima ființă umană a lui Zarathustra. Niciun păstor și o singură turmă! Fiecare își dorește același lucru, fiecare este la fel și oricine simte diferit merge voluntar în spitalul de nebuni. „Odinioară, întreaga lume era nebună” - spun cei mai rafinați, clipind. Ceea ce a început ca un răspuns creativ la pierderea simțului culorilor, s-a accelerat rapid în dorința de a utiliza tehnologia pentru a îmbunătăți orice simț și a înlocui orice organ - indiferent dacă există sau nu o problemă medicală. Accelerarea dorinței în cyborgism este similară cu scopul precedentului om de a inventa fericirea printr-o lume în care „fiecare își dorește același lucru” și „fiecare este la fel”. Deși nu toată lumea va dori exact aceeași îmbunătățire, toată

lumea va dori totuși să-și extindă simțurile dincolo de corp prin tehnologie. Adică, Harbisson își imaginează o lume în care cyborgizarea devine omniprezentă - toată lumea ar trebui să își dorească asemănarea unei îmbunătățiri cyborg. Dincolo de corp ar fi „nebunie”. De exemplu, partenera artistică a lui Harbisson, Moon Ribas, are implantat în picioare un senzor seismic care îi permite să simtă cutremure oriunde pe planetă în timp real. Implanturile ei pot simți, de asemenea, activitatea seismică de pe Lună, prin traducerea semnalelor primite din spațiu în vibrații, devenind astfel un „senstronaut”. Ribas consideră că, arătându-le oamenilor posibilitatea de a-și extinde simțurile, toți oamenii vor dori în cele din urmă să devină senstronauți cibernetici. Pentru a atinge acest obiectiv, Ribas și Harbisson au fondat împreună Fundația Cyborg - o organizație internațională care își propune să ajute toți oamenii să devină cyborgi, precum și Societatea Transpecies – o asociație care îi apără pe cei cu identități non-umane.

Nietzsche critică accelerarea dorinței provocată de progresul tehnologic din perspectiva secolului al XIX-lea. El vede știința timpului său condusă de o „manie” de a găsi echilibrul și de a atinge asemănarea. În *Genealogia moralei*, el scrie critic despre acest spirit - ceea ce numește o luptă insașiabilă pentru controlul „animalelor, naturii și zeilor” și „inventivitatea complet lipsită de scrupule a tehnicienilor și inginerilor”. Această critică se aplică și ambițiilor transumaniste ale lui Harbisson și Ribas - „inventivitatea” lor are ca rezultat noi simțuri postumane dobândite de dragul lor și are ca rezultat convingerea că asemănarea este benefică. Pentru Nietzsche, această utilizare a științei și tehnologiei este pur și simplu un alt mod care tratează condiția umană ca pe ceva de care trebuie scăpat, dar, important, este și simptom al morții lui Dumnezeu și al apariției de rezultate ale idealului ascetic în care Nietzsche descrie o persoană care intră într-o piață și declară sumar că Dumnezeu este mort. Semnificația acestui pasaj apare atunci când Nietzsche scrie: „«Wohin ist Gott?» rief er: «Ich will es euch sagen!» Wir haben ihn getötet – ihr und ich! Wir sind seine Mörder! Aber wie haben wir das gemacht? Wie vermochten wir das Meer auszutrinken? Wer gab uns den Schwamm, um den ganzen Horizont wegzuwischen? Was taten wir, als wir diese Erde von ihrer Sonne losketten? Wohin bewegt sie sich nun? ” [«Unde este Dumnezeu?», a strigat el. «Îți voi spune!» L-am ucis – tu și eu! Suntem ucigașii lui! Dar cum am făcut-o? Cum am putut să bem marea până o secăm? Cine ne-a dat buretele să ștergem întregul orizont? Ce am făcut de am rupt acest pământ de soarele său? Încotro se duce acum?] – *Der tolle Mensch*. Întrebând dacă această faptă este prea măreață, Nietzsche semnalează că, deși se presupune că L-am „ucis” pe Dumnezeu, nu am eliminat nevoia de Dumnezeu.

Cyborgul funcționează ca un substitut pentru Dumnezeu în cadrul transumanismului lui Harbisson. Deși Dumnezeu este mort, ne agățăm totuși de un ideal, în ciuda absenței Sale – continuăm să înlocuim nenumărați zei în locul Lui.

BIBLIOGRAFIE

- BERGSON, Henri, *L'Evolution Creatrice*, Librairie Félix Alcan, 1907
- BOSTROM, Nick, *Why I want to be a posthuman when I grow up*, în *Medical Enhancement and Posthumanity*, eds. Bert Gordijn & Ruth Chadwick (Springer, 2008): pp. 107-137. First circulated: 2006], 2008
- DELEUZE, Gilles & GUATTARI, Félix, *Mille plateaux. Capitalisme et schizophrénie*, Minuit, 1980
- DELEUZE, Gilles, *Anti-Œdipe et autres réflexions*, Cours Vincennes - St Denis, 1980
- GIDLEY, Jennifer M., *The Future: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, 2017 & în *Critical Terms in Futures Studies*, 2019

- HARAWAY, Donna, *A Manifesto for Cyborgs: Science, Technology, and Socialist Feminism in the 1980s*, în *Socialist Review*, 1985
- HAYLES, Katherine, *How We Became Posthuman. Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics*, The University of Chicago Press, 1999
- HUXLEY, Julian, *New Bottles for New Wine: Essays*, Chatto & Windus, 1957
- NIETZSCHE, Friedrich, *Also sprach Zarathustra: Ein Buch für Alle und Keinen*, 1883-1885
- NIETZSCHE, Friedrich, *Zur Genealogie der Moral : eine Streitschrift*, 1892
- ROSS, Benjamin D., *Transhumanism: An Ontology of the World's Most Dangerous Idea*, University of North Texas, 2019
- SANDEL, Michael J., *The Case Against Perfection*, Oxford University Press, 2011
- STEINER, Rudolf, *The evolution of consciousness as revealed through initiation knowledge*, 1926, în vol. 227, *Complete Works*, 1991
- TEILHARD de Chardin, Pierre, *Du préhumain à l'ultra-humain ou Les Phases d'une planète vivante*, [titre fictif, la ronéotypie s'intitule *Réflexions sur l'Ultra-Humain* ou « *Les Phases d'une planète vivante* » (27 avril 1950)] în *L'Avenir de l'Homme*, Almanach des Sciences, (1951)

THE ROLE OF THE LINGUISTIC AND CULTURAL MEDIATOR IN OVERCOMING CULTURAL STEREOTYPES

LE RÔLE DU MÉDIATEUR LINGUISTIQUE ET CULTUREL DANS LE DÉPASSEMENT DES STÉRÉOTYPES CULTURELS

ROLUL MEDIATORULUI LINGVISTIC ȘI CULTURAL ÎN DEPĂȘIREA STEREOTIPURILOR CULTURALE

Ana-Maria IONESCU

Universitatea Națională de Știință și Tehnologie
Politehnica București, Centrul Universitar Pitești

Facultatea de Teologie, Litere, Istorie și Arte

Str. Alea Școlii Normale, nr. 7

anamaria_ionescu_lsa@yahoo.com

Abstract

In an increasingly interconnected world, globalization and migration have turned intercultural interaction into a natural part of everyday life. At the same time, technological advancements are accelerating communication between people and removing geographical barriers. This influences the way we perceive, understand, and communicate with individuals from different cultural and discursive backgrounds. This dynamic has led to the emergence of new professions, among which the linguistic and cultural mediator stands out due to the complexity of the responsibilities involved. The present article aims to explore the role this professional plays in overcoming cultural stereotypes, with the goal of facilitating intercultural communication and supporting the process of cultural adaptation.

Résumé

Dans un monde de plus en plus interconnecté, la mondialisation et le phénomène migratoire ont transformé l'interaction interculturelle en un aspect naturel de la vie quotidienne. En même temps, l'évolution technologique accélère la communication entre les individus et supprime les barrières géographiques. Tout cela influence la façon dont nous percevons, comprenons et communiquons avec des personnes appartenant à des espaces culturels et discursifs différents. Cette dynamique a conduit à l'émergence de nouvelles professions, parmi lesquelles le médiateur linguistique et culturel se distingue par la complexité de ses attributions. Le présent article se propose d'analyser le rôle que ce professionnel joue dans le dépassement des stéréotypes culturels, dans le but de faciliter la communication interculturelle et de soutenir le processus d'adaptation culturelle.

Rezumat

Într-o lume tot mai interconectată, globalizarea și fenomenul migrației au transformat interacțiunea interculturală într-un aspect firesc al vieții de zi cu zi. În același timp, evoluția tehnologică accelerează comunicarea între oameni și elimină bariere geografice. Toate acestea influențează modul în care percepem, înțelegem și comunicăm cu persoane

aparținând unor spații culturale și discursive diferite. Această dinamică a condus la apariția unor noi profesii, între care mediatorul lingvistic și cultural se distinge prin complexitatea atribuțiilor sale. Articolul de față își propune să analizeze rolul pe care acesta îl joacă în depășirea stereotipurilor culturale, cu scopul de a facilita comunicarea interculturală și de a sprijini procesul de adaptare culturală.

Keywords: *Linguistic and cultural mediator; cultural stereotypes; intercultural communication; intercultural identity; cultural adaptation;*

Mots-clés: *médiateur linguistique et culturel; stéréotypes culturels; communication interculturelle; identité interculturelle; adaptation culturelle;*

Cuvinte-cheie: *mediator lingvistic și cultural; stereotipuri culturale; comunicare interculturală; identitate interculturală; adaptare culturală;*

Introduction

In today's society, cultural diversity is increasingly prominent. While the intensification of interactions fosters communication among individuals from varied cultural backgrounds, it also brings challenges such as cultural misunderstandings and the perpetuation of stereotypes and prejudices, which can impede effective communication and alter interpersonal relationships.

The need for effective communication across cultural boundaries has become more pressing than ever. In response to this demand, the relatively new profession of linguistic and cultural mediation has emerged as a vital tool for fostering understanding and inclusion. Positioned at the crossroads of language, culture, and social integration, the linguistic and cultural mediator not only translates linguistic content but also interprets cultural meanings and contexts. This role is essential in preventing and addressing cultural misunderstandings, particularly those rooted in stereotypes and prejudices.

Moreover, the mediator plays a key role in supporting the process of cultural adaptation – a concept rooted in the works of Franz Boas and Bronislaw Malinowski, and further developed in contemporary intercultural communication studies. Cultural adaptation refers to the gradual transformation and adjustment an individual undergoes when exposed to a new cultural environment, aiming for functional integration, psychological well-being, and the development of an intercultural identity (KIM, 2001). The success of this process depends on multiple factors, including environmental conditions, personal predispositions, and communication competence. As Șerbănescu (2007) highlights, adaptation is most effective when the communicative abilities of the non-native closely align with those of the native, and when shared attitudes prevail over linguistic or cultural differences.

In this context, the mediator helps bridge cultural gaps and acts as a facilitator of meaningful interaction by guiding individuals through adaptation and encouraging mutual understanding. Linguistic and cultural mediators now play an important role whether in the context of migration, international business, or everyday intercultural interactions, ensuring that cultural diversity is not a source of division, but a catalyst for understanding and cooperation.

Cultural Stereotypes

Broadly defined, a stereotype is a set of simplified descriptive categories (clichés), often negative, characterized by generalization, exaggeration, or distortion, through which individuals interpret and classify people, groups, behaviors, and phenomena. It differs from prejudice, which involves more complex mental processes of ordering and classification, filtered through rational thought (GRESLE *et alii*, 2000, p. 306).

In social psychology, the formation of stereotypes is described as a process that facilitates cognitive and behavioural adaptation – a natural function of the brain that simplifies complex reality, making it more accessible. Stereotypes may concern age, gender, race, culture, religion, nationality, and other social dimensions.

Stereotypes are culturally determined and vary across time and space. Fields such as cultural studies, imagology, and communication studies are concerned with identifying cultural stereotypes, both those formed within a culture about its own members and those directed toward other cultures.

Cultural stereotypes refer to generalized assumptions about the behaviours, traits, and values associated with members of a specific cultural group. These reductive representations often contribute to discrimination, miscommunication, and social exclusion.

E. M. Szekely (2007, 156) argues that stereotypes represent “non-creative behavioural habits, language acts centred on imitation, calquing, bipolar/contradictory images.” To overcome them, he proposes a “re-creative/interpretative behaviour, centred on language play – a way of articulating the world, of thinking and understanding through analogical models: integrating the domains of consciousness (conscious–subconscious) via the interaction between self-images and images of the other (heteroimages).”

Lippmann (1922, 70) emphasized that “stereotypes are not merely pictures in our heads, but also instruments of social interaction, frequently employed to legitimize prejudice”. Although stereotypes may carry both positive and negative connotations, they invariably oversimplify and misrepresent the complex and diverse realities of the cultures they depict.

The following examples illustrate a short list of the most widely recognized cultural stereotypes across the globe, both positive and negative (cf. FISKE, S. T., & DURANTE, F., 2016, 2017):

- The British are stereotyped as polite and reserved, though sometimes considered aloof or emotionally distant;
- The French are often described as refined and valuing culture, but also as arrogant or overly critical;
- The Italians are viewed as passionate, family-oriented, and stylish, but also disorganized, overly talkative, and obsessed with appearance;
- The Germans are seen as efficient and disciplined, but also rigid and overly formal;
- The Americans are perceived as direct and self-disclosing, yet materialistic and excessively individualistic;
- The Japanese are admired for their politeness and strong work ethic, but criticized for being overly conformist and indirect;
- The Chinese are often considered hardworking and disciplined, but also perceived as overly collectivist and lacking individuality;
- The Spanish are associated with warmth and sociability, yet sometimes stereotyped as lazy or lacking punctuality;
- The Romanians are portrayed as hospitable, friendly, and resourceful, though occasionally seen as distrustful or overly traditional;
- The Russians are admired for their resilience and hospitality, but also stereotyped as fatalistic, considered brutal, and prone to alcoholism;

- The Canadians are stereotyped as polite and tolerant, though sometimes considered overly apologetic or lacking assertiveness;
- The Australians are viewed as friendly and adventurous, but also as informal and sometimes careless about rules.

Strategies of Linguistic and Cultural Mediation in Addressing Cultural Stereotypes

Linguistic and cultural mediators are more than translators or interpreters, they bridge linguistic and cultural gaps between individuals and institutions (cf. IONESCU 2023). Their mission is to ensure mutual understanding by clarifying cultural references, adapting messages to the target audience, and offering cultural guidance when necessary. Mediators assist individuals in overcoming social and cultural barriers, facilitate access to essential services such as healthcare and education, and support cultural adaptation by reducing culture shock and preventing alienation. To fulfill these responsibilities, they require advanced language skills, intercultural competence, and a solid understanding of the social systems and institutions of the host society.

To summarize, the role of a linguistic and cultural mediator is to (cf. <https://translatorswithoutborders.org/wp-content/uploads/2022/03/Humanitarian-Guide-to-Interpreting-Romanian.pdf>):

- Facilitate communication and understanding between people facing language and cultural barriers;
- Clarify concepts, norms, and procedures that may be unfamiliar and helps ensure that messages are accurately understood;
- Explain the cultural context to prevent misunderstandings;
- Work to prevent conflicts by explaining cultural differences and negotiating mutually acceptable solutions;
- Take on an educational role by organizing cultural orientation sessions to support integration and adaptation.

Based on a series of descriptors outlined in the *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume* (2020) (<https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>), the linguistic and cultural mediator can design targeted activities and undertake specific actions aimed at mitigating the impact of cultural stereotypes.

The CEFR mediation scales are grouped into three categories – mediating a text, mediating concepts, and mediating communication – each reflecting distinct ways individuals facilitate understanding across linguistic, cultural, or cognitive barriers in educational, professional, and social contexts. The objectives and the descriptors of mediation are presented across language proficiency levels, ranging from A1 to C2.

Starting from here, we propose a series of activities, aligned with the CEFR mediation framework, which aim to foster intercultural awareness and reduce the impact of stereotypical perceptions in authentic communicative situations. Particular emphasis is placed on the role of the Romanian linguistic and cultural mediator as key in fostering meaningful interaction with people from diverse cultural backgrounds.

Mediation Activity

Facilitate a structured dialogue between Romanian and German professionals focused on problem-solving approaches in the workplace.

Lead a cultural exchange workshop between Romanian and French participants exploring attitudes toward criticism and feedback.

Coordinate a storytelling session where Romanian and Italian participants share family traditions and values.

Facilitate a peer mentoring session between Romanian and Spanish students on time management and academic expectations.

Design a simulation activity where Romanian and British participants navigate a formal negotiation scenario.

Conduct a reflective writing exercise comparing Romanian and American perspectives on self-disclosure in social contexts.

Facilitate a group debate between Romanian and Chinese students on the role of collectivism in academic teamwork.

Organize a role-play activity between Romanian and Japanese participants simulating workplace etiquette and hierarchy.

Cultural Stereotypes and Strategy

Discuss the stereotype of Germans being rigid and Romanians being resourceful but sometimes distrustful, highlighting complementary strengths and promoting mutual respect through structured dialogue.

Counter the stereotype of French being overly critical and Romanians being sensitive to judgment by fostering open communication and emphasizing constructive feedback techniques.

Use the stereotype of Italians being passionate and Romanians being hospitable to highlight the richness of both cultures through shared stories.

Address the stereotype of Spanish being relaxed and Romanians being traditional by comparing educational norms, and emphasizing that respecting schedules and deadlines is valued in both cultures, even if expressed differently.

Reflect on the stereotype of British being emotionally distant and Romanians being warm and resourceful, emphasizing the importance of tone, register, and cultural sensitivity in negotiation.

Challenge the stereotype of Americans being direct and Romanians being reserved by exploring how openness and privacy are expressed differently across cultures, noting that Romanians, as part of the Latin cultural sphere, often display warmth and expressiveness in interpersonal interactions.

Address the stereotype of Chinese being overly collectivist by acknowledging that Romanian society also maintains strong collectivist traits, especially in family and community life.

Use the stereotype of Japanese being conformist and Romanians being adaptable to explore cultural expectations and promote intercultural competence.

Conclusion

This article does not aim to provide exhaustive conclusions, as it addresses only specific aspects related to cultural stereotypes. It highlights a limited set of possible actions and strategies designed to counter some of the most widespread stereotypes, with a particular focus on the work carried out by Romanian linguistic and cultural mediators. The role of linguistic and cultural mediator goes beyond translation, encompassing the facilitation of intercultural dialogue, prevention of misunderstandings, and support for cultural adaptation. By combining linguistic expertise with cultural competence, mediators help transform diversity into a resource for cooperation rather than a source of division.

BIBLIOGRAPHY

- DURANTE, Fabio; FISKE, Susan T.; et al. *Ambivalent stereotypes link to peace, conflict, and inequality across 38 nations*. În: *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)*, 114(4), p. 669-674, 2017
- FISKE, Susan T.; DURANTE, Fabio. *Stereotype Content Across Cultures: Variations on a Few Themes*. În: *Handbook of Advances in Culture and Psychology*, vol. 6, p. 209-258. Oxford: Oxford University Press, 2016
- GRESLE, François; PANOFF, Michel; PERRIN, Michel; TRIPIER, Pierre. *Dicționar de științe umane*. București: Nemira, 2000
- IONESCU, Ana-Maria. *Dicționar de comunicare interpersonală și comunicare interculturală*. Pitești: Paralela 45, 2019
- IONESCU, Ana-Maria. *Medierea lingvistică și culturală – delimitări și provocări*. În: *Philologica Jassyensia*, 18(2 (36)), p. 213-218, 2022
- KIM, Young Yun. *Becoming Intercultural: An Integrative Theory of Communication and Cross-Cultural Adaptation*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2001
- LIPPMANN, Walter. *Public Opinion*. New York: Harcourt, Brace and Company, 1922
- ȘERBĂNESCU, Andra. *Cum gândesc și cum vorbesc ceilalți*. Iași: Polirom, 2007
- SZEKELY, Eva Monica. *Depășirea stereotipurilor culturale. Imaginea celuilalt în jurnale și note de călătorie*. Disponibil la: www.diacronia.ro, 2007

Web Resources:

Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume (2020) (<https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>)

Translators without borders <https://translatorswithoutborders.org/wp-content/uploads/2022/03/Humanitarian-Guide-to-Interpreting-Romanian.pdf>

Acknowledgment: Microsoft Copilot was used to assist with drafting and improving clarity. All AI-generated suggestions were reviewed and revised by the author.

LOCALIZATION, TECHNOLOGY, AND AI: TRANSFORMING GLOBAL COMMUNICATION

LOCALISATION, TECHNOLOGIE ET INTELLIGENCE ARTIFICIELLE : TRANSFORMER LA COMMUNICATION MONDIALE

LOCALIZARE, TEHNOLOGIE ȘI INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ: TRANSFORMAREA COMUNICĂRII GLOBALE

Drd. Izabella MALI

West University of Timișoara
Doctoral School of Humanities
Bulevardul Vasile Pârvan 4, Timișoara
izabella.mali96@e-uvt.ro

Prof. univ. dr. Daniel DEJICA

Politehnica University Timisoara
Department of Communication and Foreign Languages
Strada Traian Lalescu 2a, Timișoara
daniel.dejica@upt.ro

Abstract

This article explores the evolving relationship between localization, technology, and artificial intelligence, with a focus on the Romanian context. It examines how AI is reshaping localization workflows and proposes research directions for academic and professional development.

Résumé

Cet article explore l'évolution de la relation entre la localisation, la technologie et l'intelligence artificielle, en mettant l'accent sur le contexte roumain. Il examine comment l'IA transforme les flux de travail de localisation et propose des orientations de recherche pour le développement académique et professionnel.

Rezumat

Acest articol explorează relația în evoluție dintre localizare, tehnologie și inteligența artificială, cu accent pe contextul românesc. Examinează modul în care IA transformă fluxurile de lucru în localizare și propune direcții de cercetare pentru dezvoltarea academică și profesională.

Keywords: *localization; artificial intelligence; Romania; translation; technology;*

Mots-clés: *localisation; intelligence artificielle; Roumanie; traduction; technologie;*

Cuvinte-cheie: *localizare; inteligență artificială; România; traducere; tehnologie;*

1. Introduction

In an increasingly interconnected world, the ability to communicate effectively across linguistic and cultural boundaries has become a strategic imperative. Localization – the process of adapting content, products, and services to specific linguistic and cultural contexts – has evolved from a peripheral concern into a central component of global communication strategies (ESSELINK, 2000, p. 3). As digital technologies advance and artificial intelligence (AI) becomes more deeply embedded in language services, the scope, speed, and complexity of localization have expanded dramatically.

This article builds upon prior research into the Romanian localization landscape (MALI & DEJICA, 2025), where the intersection of linguistic adaptation, cultural sensitivity, and technological integration remains underexplored in both academic and professional contexts. While previous studies have highlighted the need for a more structured and interdisciplinary approach to localization in Romania, this contribution extends the discussion by examining how emerging technologies – particularly AI – are reshaping localization workflows, professional roles, and pedagogical frameworks.

The aim of this study is twofold: first, to provide a critical overview of the evolving relationship between language, localization, and technology; and second, to assess the implications of these developments for the Romanian context, where localization remains a developing field with significant potential for innovation. In particular, this article offers an original contribution by proposing a set of research directions tailored to the Romanian academic and professional landscape, with a focus on the integration of AI, digital tools, and interdisciplinary training. By analyzing current global challenges, technological trends, and local opportunities, this article seeks to contribute to the growing body of scholarship that positions localization not merely as a technical process, but as a dynamic, interdisciplinary practice at the heart of global communication.

2. Insights into Localization

Localization is broadly defined as the process of adapting a product, service, or content to meet the linguistic, cultural, and technical expectations of a specific target market. It extends beyond translation by incorporating modifications to layout, imagery, regulatory compliance, and user experience, ensuring that the final output resonates with the intended audience both functionally and culturally (ESSELINK, 2000, p. 3; DUNNE, 2011, p. 17). As globalization accelerates and digital communication becomes ubiquitous, localization has evolved into a strategic practice that enables organizations to engage meaningfully with diverse audiences across linguistic and cultural boundaries.

The origins of localization are closely tied to the software industry, where the need to adapt user interfaces and documentation for international markets first emerged in the 1980s. Since then, the scope of localization has expanded significantly to include websites, mobile applications, video games, multimedia content, and marketing campaigns (JIMÉNEZ-CRESPO, 2013, p. 8-9; PYM, 2023, p. 300). This expansion has necessitated a more nuanced

understanding of localization as a multidisciplinary field that intersects with translation studies, cultural studies, computer science, and international business. As O'Hagan and Mangiron (2013, p. 88) argue, localization is not merely a technical process but a culturally embedded act of communication that requires sensitivity to the symbolic systems and social norms of the target locale.

Scholars have proposed various classifications of localization based on the nature of the content and the specific demands of the target market. Software localization, for instance, involves adapting user interfaces, help files, and system messages to the linguistic and technical conventions of the target region. This process often requires collaboration between translators, developers, and quality assurance specialists, and it is closely linked to internationalization – the practice of designing software in a way that facilitates future localization (CADIEUX & ESSELINK, 2002). Website localization, by contrast, entails the adaptation of web content, navigation structures, and interactive elements, taking into account not only language but also cultural preferences, reading direction, and visual aesthetics (SINGH & PEREIRA, 2005). Multimedia and audiovisual localization introduces additional complexity, as it involves synchronizing translated content with audio and visual elements through subtitling, dubbing, or voice-over techniques (GAMBIER & GOTTLIEB, 2001, p. xix).

Marketing localization, often referred to as transcreation, emphasizes the persuasive and emotional impact of content. It requires a deep understanding of the target culture's values, humor, and consumer behavior, and often involves significant rewriting to preserve the intent and tone of the original message (SCHÄFFNER & ADAB, 2000). Technical and scientific localization, on the other hand, demands terminological precision and subject-matter expertise, particularly when adapting manuals, product specifications, or regulatory documents. As Dejica (2020, p. 57) argues, technical and scientific translation should be treated as distinct genres within LSP translation, a distinction that has important implications for the design of localization curricula and research agendas. Game localization represents a hybrid form that combines linguistic, cultural, and technical adaptation to ensure that gameplay, narrative, and user interface elements are coherent and engaging across different cultural contexts (CHANDLER & DEMING, 2013, p. 10).

As localization has matured, it has come to be recognized as a strategic function within global communication. It plays a critical role in shaping user experience, brand perception, and market access. Companies that invest in high-quality localization are better positioned to build trust with international audiences and to compete effectively in diverse markets (LISA, 2007, p. 47-48; DUNNE, 2011, p. 19). This strategic dimension has prompted a growing interest in localization within academia, particularly in relation to its pedagogical and research implications. However, the degree to which localization is institutionalized varies significantly across national contexts.

In the Romanian context, localization remains an emerging field. While there is increasing demand for localized content and a growing number of service providers offering localization solutions, the academic infrastructure to support this development is still limited. Previous research has highlighted the lack of dedicated localization courses within translation studies programs, the absence of standardized training in localization technologies, and the minimal integration of localization into broader research agendas. These gaps have resulted in a fragmented landscape where practitioners often rely on informal training and imported methodologies, and where scholarly engagement with localization remains largely descriptive (MALI & DEJICA, 2025).

To address these challenges, it is essential to conceptualize localization not merely as a technical skill but as a complex, interdisciplinary practice that requires linguistic competence, cultural fluency, and technological literacy. As the field continues to evolve in response to technological innovation and shifting global dynamics, there is a pressing need for more robust

academic engagement, including empirical research, curriculum development, and cross-sector collaboration. By situating localization within a broader theoretical and practical framework, scholars and practitioners can contribute to the development of more inclusive, effective, and ethically grounded localization practices.

3. Technological Mediation in Language and Localization

The integration of technology into language services has transformed the practice of localization, reshaping it from a primarily linguistic endeavor into a technologically mediated, interdisciplinary process. As digital content proliferates and global markets demand faster and more scalable solutions, localization professionals are increasingly required to operate within complex ecosystems of software tools, automation platforms, and data-driven workflows. This evolution has not only altered the operational landscape of localization but has also redefined the competencies and epistemologies that underpin the field.

At the core of this transformation is the widespread adoption of computer-assisted translation (CAT) tools, which have become indispensable in ensuring terminological consistency, reducing redundancy, and accelerating turnaround times. Translation Memories (TMs), a central feature of CAT tools, store previously translated segments and allow for their reuse across projects, thereby enhancing coherence and productivity (BOWKER, 2002). These tools are often integrated into Translation Management Systems (TMSs), which provide end-to-end solutions for managing multilingual content, including workflow automation, version control, and quality assurance. The convergence of these technologies has enabled the localization industry to scale operations while maintaining a degree of linguistic and stylistic control.

However, the role of technology in localization extends beyond efficiency gains. The increasing reliance on digital tools reflects broader shifts in how knowledge is produced, validated, and disseminated in the language services industry – a phenomenon that has been explored in recent scholarship on translation technologies and professional identity (ROTHWELL et al., 2023, p. 2-3; ORREGO-CARMONA, 2019, p. 196; PYM et al., 2016, p. 33). The use of algorithmic processes to support or even generate linguistic output raises important questions about the nature of authorship, the limits of automation, and the evolving role of human judgment. In this context, technological mediation is not merely instrumental but epistemological – it shapes what is considered valid, acceptable, or authoritative in localized communication (VERBEEK, 2011, p. 5-6).

The growing complexity of localization workflows has also led to the emergence of new professional roles. Language specialists are now expected to function as post-editors, data curators, and localization engineers, in addition to their traditional roles as translators and cultural mediators. The shift toward hybrid professional profiles – translator, post-editor, data curator – has been well documented in recent scholarship (DEJICA & DEJICA-CARTIȘ, 2020, p. 54), should inform both curriculum design and professional development strategies, and necessitates a reconfiguration of training programs to include technical literacy, familiarity with markup languages, and an understanding of content management systems (O'HAGAN, 2020). The European Master's in Translation (EMT) framework, for example, has increasingly emphasized technological competence as a core component of translator education, reflecting the profession's evolving demands (EMT, 2017, p. 9).

Moreover, the integration of technology into localization has implications for quality assurance and evaluation. Automated quality checks, such as those performed by tools like Xbench or Verifika, can detect inconsistencies, formatting errors, and terminology mismatches. However, these tools cannot assess cultural appropriateness, stylistic nuance, or pragmatic coherence – dimensions that remain firmly within the domain of human expertise. As Pym

(2012) notes, the challenge lies in balancing the efficiencies of automation with the irreplaceable value of human interpretation and contextual awareness.

The epistemic authority of technology in localization is further complicated by the emergence of machine translation (MT) and, more recently, neural machine translation (NMT). While these technologies are addressed in greater detail in the following section, it is important to note here that their integration into localization workflows has blurred the boundaries between human and machine-generated content. This development has prompted debates about the ethics of post-editing, the transparency of algorithmic processes, and the implications for professional identity and labor conditions (ROTHWELL et al., 2023, p. 217).

In sum, technological mediation has become a defining feature of contemporary localization. It has expanded the field's operational capacity, introduced new forms of collaboration, and reshaped the epistemological foundations of language work. Yet it has also introduced new challenges – technical, ethical, and pedagogical – that require critical engagement and interdisciplinary dialogue. As localization continues to evolve in tandem with technological innovation, it is imperative that scholars and practitioners alike remain attentive to the ways in which technology not only enables but also constrains the possibilities of global communication.

4. Localization in the Era of Artificial Intelligence

The advent of artificial intelligence (AI) has ushered in a new era in the field of localization, fundamentally altering how language services are conceptualized, delivered, and evaluated. AI technologies – particularly neural machine translation (NMT), large language models (LLMs), and automated quality assurance systems – have introduced unprecedented levels of speed, scalability, and automation. These developments have expanded the operational capacity of localization workflows, but they have also raised critical questions about quality, ethics, and the evolving role of human expertise.

Neural machine translation represents one of the most significant breakthroughs in AI-assisted language processing. Unlike earlier rule-based or statistical models, NMT systems leverage deep learning architectures to generate translations that are more fluent and contextually appropriate. By processing entire sentences as semantic units, NMT has improved the syntactic and stylistic quality of machine-generated output, particularly in high-resource language pairs (CASTILHO et al., 2017, p. 110). However, despite these advances, NMT remains prone to issues such as semantic drift, mistranslation of named entities, and the inability to handle culturally embedded expressions. These limitations underscore the continued need for human post-editing and cultural validation, especially in high-stakes domains such as legal, medical, or marketing localization (TORAL & SÁNCHEZ-CARTAGENA, 2017, p. 1070).

The emergence of large language models, such as OpenAI's GPT series or Google's PaLM, has further expanded the possibilities for AI integration in localization. These models are capable of performing a wide range of language-related tasks, including terminology extraction, tone modulation, content summarization, and even rudimentary transcreation. Their generative capabilities have opened new avenues for content adaptation, particularly in scenarios where creativity and stylistic nuance are required. However, the use of LLMs also introduces new risks, including the generation of hallucinated content, the lack of transparency in decision-making processes, and concerns about data provenance and bias (BENDER et al., 2021, p. 618). These challenges highlight the need for critical oversight and the development of ethical frameworks to guide the responsible use of AI in localization.

The integration of AI into localization workflows has also prompted a redefinition of professional roles. Language specialists are increasingly expected to function as post-editors,

AI trainers, and data curators, rather than traditional translators. This shift has implications for translator education and professional development, necessitating the inclusion of machine learning fundamentals, data literacy, and ethical reasoning in training programs (ROTHWELL et al., 2023, p. 215). The European Master's in Translation (EMT) framework has begun to reflect these changes by emphasizing technological and ethical competencies alongside linguistic and intercultural skills (EMT, 2017, p. 11).

Moreover, the deployment of AI in localization raises broader epistemological and ethical questions. Who determines what constitutes an “acceptable” translation in an AI-mediated environment? How can cultural nuance be preserved when algorithms are trained predominantly on dominant language corpora? What are the implications of using proprietary AI systems whose training data and decision-making processes are opaque? These questions are not merely theoretical; they have practical consequences for the inclusivity, fairness, and accountability of localized content (GARCIA, 2011, p. 219).

Despite these concerns, AI also offers opportunities for innovation and inclusivity. For example, AI-driven tools can facilitate the localization of content into low-resource languages by generating initial drafts that human translators can refine. They can also support accessibility initiatives by enabling real-time subtitling, voice synthesis, and adaptive user interfaces. However, realizing these benefits requires a balanced approach that combines technological innovation with human-centered design and ethical foresight.

In conclusion, the era of artificial intelligence has transformed localization into a hybrid practice that blends computational intelligence with human creativity, cultural awareness, and ethical responsibility. While AI has the potential to enhance the efficiency and reach of localization, its successful integration depends on the continued involvement of skilled professionals who can interpret, adapt, and contextualize machine-generated content. As the field moves forward, it will be essential to foster interdisciplinary collaboration and to develop frameworks that ensure that AI serves as a tool for empowerment rather than displacement.

5. Current Global Challenges in Localization

Despite the remarkable technological and methodological advances in the field, localization continues to face a series of persistent and emerging challenges that are global in scope and multifaceted in nature. These challenges span linguistic, cultural, technical, organizational, and ethical domains, underscoring the need for a more integrated and critically informed approach to localization practice and research.

One of the most enduring challenges is the tension between linguistic fidelity and cultural adaptation. While translation traditionally aims for semantic equivalence, localization demands a deeper engagement with the cultural, social, and pragmatic dimensions of communication. This includes the adaptation of idioms, humor, visual symbols, and even user interface conventions to align with the expectations of the target audience (KATAN & TAIBI, 2021, p. 13-14). The concept of “culturemes” – culturally specific elements that may lack direct equivalents (NORD, 1997, p. 34) – illustrates the difficulty of achieving both accuracy and resonance in localized content. Inadequate cultural adaptation can result in user alienation, brand damage, or even offense, particularly in sensitive domains such as healthcare, education, or marketing.

Technical challenges also persist, particularly in relation to internationalization – the process of designing products and content to facilitate future localization. Poor internationalization practices, such as hard-coded strings, non-Unicode character encoding, or inflexible date and currency formats, can significantly hinder localization efforts and increase costs (ESSELINK, 2000, p. 25). Although internationalization is widely recognized as a best practice, it remains inconsistently applied, especially in small and medium-sized enterprises or

in regions where localization is not yet institutionalized. The lack of collaboration between developers and localization professionals further exacerbates these issues, leading to inefficiencies and quality compromises (CADIEUX & ESSELINK, 2002).

Another pressing challenge is the growing reliance on automation and artificial intelligence in localization workflows. While AI tools such as neural machine translation and automated quality assurance systems offer significant efficiency gains, they also introduce new risks. These include the propagation of errors, the erosion of linguistic diversity, and the marginalization of low-resource languages that are underrepresented in training data (BENDER et al., 2021, p. 617-618). Moreover, the use of proprietary AI systems raises concerns about transparency, accountability, and data privacy – issues that are particularly salient in regulated industries or in contexts involving sensitive user information (ROTHWELL et al., 2023, p. 200).

The human dimension of localization is also under strain. The increasing demand for speed and scalability has led to the commodification of language services, with translators often relegated to the role of post-editors of machine-generated content. This shift has implications for professional identity, job satisfaction, and labor conditions, particularly in freelance and gig-based models of work (GARCIA, 2011, p. 230; SAKAMOTO, 2022, p. 57). The lack of standardized quality metrics and fair compensation frameworks further complicates efforts to ensure ethical and sustainable localization practices.

Organizationally, many companies continue to treat localization as a downstream task rather than an integral part of product development and global strategy. This reactive approach often results in fragmented workflows, inconsistent quality, and missed market opportunities. Localization is frequently underfunded and undervalued, despite its critical role in user engagement and brand perception (DUNNE, 2011, p. 18). Bridging this gap requires a shift in mindset – from viewing localization as a cost center to recognizing it as a strategic investment in global communication.

Finally, there is a need for greater interdisciplinary collaboration and research. Localization sits at the crossroads of linguistics, computer science, cultural studies, and international business, yet academic inquiry into the field remains uneven and siloed. While some progress has been made in developing theoretical frameworks and pedagogical models, much work remains to be done in areas such as localization ethics, user-centered design, and the impact of emerging technologies. As Jiménez-Crespo (2013, p. 2) argues, a more holistic and empirically grounded approach is essential to advancing both the theory and practice of localization.

In sum, the global challenges facing localization are complex and interrelated. Addressing them requires not only technological innovation but also cultural sensitivity, ethical reflection, and institutional support. As the field continues to evolve, it must do so with a commitment to inclusivity, sustainability, and human-centered values.

6. Localization in the Romanian Context: Practice, Pedagogy, and Research Horizons

The Romanian localization landscape is characterized by a growing awareness of the field's relevance, yet it remains institutionally and pedagogically underdeveloped. While Romania has a strong tradition in translation studies and a multilingual workforce, localization has not yet been fully integrated into academic curricula or national research agendas. This gap is particularly evident in the limited number of specialized programs, the scarcity of empirical research, and the lack of structured collaboration between academia and the language services industry.

One initiative that deserves mention is the Master's program Translation, Interpreting and New Technologies – *Traducere, interpretare și noile tehnologii (TINT)*, offered by the

Faculty of Communication Sciences at Politehnica University of Timișoara. The program takes meaningful steps toward bridging the gap between traditional translation training and contemporary industry demands, combining core competencies in translation and interpreting with emerging components such as localization, post-editing, and digital tools. Courses such as *Localization*, *Post-editing of Machine Translations*, and *Translation, Globalization, and Cultural Adaptability* reflect a forward-looking curriculum that aligns with current industry demands and international standards. The program also emphasizes intercultural communication, project management, and the use of CAT tools, preparing graduates for the hybrid roles increasingly required in the localization sector. Importantly, it introduces students to AI-assisted translation workflows, thereby addressing the growing need for digital and algorithmic literacy in the language services industry.

However, such initiatives remain isolated. Most Romanian universities continue to focus on traditional areas of translation, such as literary and general translation, with limited exposure to the technological and strategic dimensions of localization. This curricular imbalance leaves graduates underprepared for the realities of the global language services market, where technical literacy, familiarity with AI-driven tools, and interdisciplinary collaboration are essential. The absence of national standards for localization training and the lack of dedicated research centers further hinder the development of a coherent localization ecosystem. Moreover, while the European Master's in Translation (EMT) framework has emphasized the importance of technological and ethical competencies – including AI literacy – these priorities have yet to be systematically adopted in Romanian academic programs (EMT, 2017, p. 11).

In contrast, several international institutions have developed robust academic programs that could serve as models for Romanian universities. The Middlebury Institute of International Studies at Monterey (MIIS) in the United States offers a Master of Arts in Translation and Localization Management, which integrates linguistic training with courses in software engineering, localization project management, and international business. The University of Strasbourg in France offers a Master's in Multilingual Specialized Translation with a strong localization component, while the Universitat Autònoma de Barcelona provides a Master's in Audiovisual Translation that includes modules on game and software localization. These programs exemplify interdisciplinary, practice-oriented approaches that combine language, technology, and market awareness—an approach that Romanian institutions could emulate to better align with global trends and labor market demands.

The research dimension of localization in Romania is similarly underdeveloped. As highlighted in *Cercetarea traductologică doctorală din România* (DEJICA & PUNGĂ, BADEA, VÎLCEANU, 2022, p. 2016), doctoral research in translation studies has largely focused on traditional themes, with limited engagement in emerging areas such as localization, audiovisual translation, and translation technologies. This thematic imbalance reflects a broader misalignment between Romanian academic research and international developments in the field.

To address this gap, we propose here several research directions that would contribute to the consolidation of localization as a legitimate and necessary field of academic inquiry in Romania. These include: (1) empirical studies on the integration of localization technologies (e.g., CAT tools, TMS platforms, AI-assisted workflows) in Romanian language service providers; (2) comparative analyses of localization strategies across domains such as software, gaming, and e-commerce; (3) corpus-based investigations of localized Romanian texts to identify patterns of cultural adaptation and linguistic variation; (4) pedagogical research on the design and implementation of localization modules in translation studies curricula; (5) critical studies on the ethics and epistemology of AI in Romanian localization practices; and (6) interdisciplinary projects that examine the intersection of localization with digital humanities,

UX design, and intercultural communication. These directions not only reflect global trends in localization research but also respond to the specific needs and opportunities of the Romanian academic and professional landscape.

To support these developments, institutional and policy-level interventions are needed. These may include the creation of national standards for localization training, the establishment of research centers dedicated to language technologies and localization, and the inclusion of localization in national research funding schemes. Such measures would enhance the visibility and impact of the field and position Romania as a regional hub for localization expertise, leveraging its multilingual talent pool and strategic position within the European Union. Furthermore, aligning Romanian academic programs with EU digital education goals – such as those outlined in the Digital Education Action Plan (2021–2027) – would ensure that graduates are equipped with the AI and data literacy skills increasingly required in the global language services industry.

In sum, the Romanian localization landscape is marked by both challenges and opportunities. By addressing gaps in practice, pedagogy, and research – and by embracing the transformative potential of AI – Romania can move beyond its current reactive posture and position localization as a strategic, interdisciplinary, and future-oriented field. This transformation will require sustained investment, institutional commitment, and a shared vision among scholars, educators, and practitioners – but the potential rewards, in terms of cultural relevance, economic competitiveness, and academic innovation, are substantial.

7. Conclusion

Localization has emerged as a pivotal practice in the global circulation of content, products, and services, enabling communication that is not only linguistically accurate but also culturally resonant and technologically adaptive. As this article has demonstrated, localization is no longer a peripheral concern within translation studies or the language services industry. It is a dynamic, interdisciplinary field that intersects with linguistics, computer science, cultural studies, and international business, and it plays a central role in shaping how global audiences engage with digital content.

The evolution of localization has been driven by both conceptual refinement and technological innovation. From its origins in software adaptation to its current applications in multimedia, marketing, and AI-assisted workflows, localization has expanded in scope and complexity. The integration of digital tools – particularly CAT systems, TMS platforms, and neural machine translation – has transformed localization into a technologically mediated process that demands new competencies and collaborative models. At the same time, the rise of artificial intelligence has introduced both opportunities and ethical challenges, prompting a redefinition of professional roles and a reconsideration of what constitutes quality, authorship, and accountability in localized communication.

Despite these advances, the field continues to face significant global challenges. These include the tension between linguistic fidelity and cultural adaptation, the inconsistent application of internationalization practices, the commodification of language work, and the marginalization of low-resource languages. Addressing these challenges requires a holistic approach that balances technological efficiency with human insight, and that foregrounds inclusivity, sustainability, and ethical responsibility.

In the Romanian context, localization remains an emerging field with considerable potential for growth. While there are promising initiatives – such as the TINT master's program at Politehnica University of Timișoara – the field is still underrepresented in academic curricula, research agendas, and institutional strategies. To move forward, Romania must invest in interdisciplinary training, empirical research, and policy frameworks that support the

development of localization as both a professional practice and a scholarly discipline. Drawing on international models and aligning with global trends, Romanian academia and industry can work together to position localization as a strategic asset in the country's cultural and economic development.

Ultimately, the future of localization lies in its ability to adapt to rapid technological change while remaining grounded in cultural sensitivity and human-centered values. As the boundaries between language, technology, and culture continue to blur, localization will play an increasingly vital role in ensuring that global communication is not only possible, but meaningful.

BIBLIOGRAPHY

- BENDER, Emily M.; GEBRU, Timnit; McMILLAN-MAJOR, Angelina & SHMITCHEVA, Shmargaret, 'On the Dangers of Stochastic Parrots: Can Language Models Be Too Big?', in *Proceedings of the 2021 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*, 2021, p. 610-623
- BHATIA, Vineet; DUNNE, Keiran J. & ORREGO-CARMONA, David, *Translation and Technology: Bridging the Divide*, Amsterdam, John Benjamins, 2023
- BOWKER, Lynne, *Computer-Aided Translation Technology: A Practical Introduction*, Ottawa, University of Ottawa Press, 2002
- CADIEUX, François & ESSELINK, Bert, *Internationalization and Localization: The Globalization of Products and Services*, Amsterdam, John Benjamins, 2002
- CASTILHO, Sheila; MOORKENS, Joss, GASPARI, Federico et al., 'Is Neural Machine Translation the New State of the Art?', in *The Prague Bulletin of Mathematical Linguistics*, vol. 108, 2017, p. 109-120
- CHANDLER, Heather & DEMING, Stephanie O'Malley, *The Game Localization Handbook*, 2nd ed., Burlington, MA, Jones & Bartlett Learning, 2013
- DEJICA, Daniel & DEJICA-CARTIȘ, Anca, 'The Multidimensional Translator. Roles and Responsibilities', in DEJICA, Daniel; EUGENI, Carlo & DEJICA-CARTIȘ, Anca (eds.), *Translation Studies and Information Technology – New Pathways for Researchers, Teachers and Professionals*, Timișoara, Editura Politehnica, 2020, p. 45-57
- DEJICA, Daniel & PUNGĂ, Loredana, BADEA, Georgiana, VÎLCEANU, Titela. 'Cercetarea traductologică doctorală din România' in CONSTANTINESCU, Muguraș, DEJICA, Daniel, VÎLCEANU, Titela (coord.), *O istorie a traducerilor în limba română (secolul al XX-lea)*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 2022, p. 2008-2019
- DEJICA, Daniel, 'Understanding Technical and Scientific Translation: A Genre-based Approach', in *Scientific Bulletin of the Politehnica University of Timișoara, Transactions on Modern Languages*, vol. 19, no. 1-2, 2020, p. 56-66
- DUNNE, Keiran J., *Translation and Localization Project Management: The Art of the Possible*, Amsterdam, John Benjamins, 2011
- EMT (European Master's in Translation), *Competence Framework 2017*, Brussels, European Commission, 2017
- ESSELINK, Bert, *A Practical Guide to Localization*, Amsterdam, John Benjamins, 2000
- EUROPEAN COMMISSION, *Digital Education Action Plan 2021–2027: Resetting Education and Training for the Digital Age*, Brussels, 2020
- FACULTATEA DE ȘTIINȚE ALE COMUNICĂRII, *Traducere, interpretare și noile tehnologii (TINT)*, Universitatea Politehnica Timișoara, <https://sc.upt.ro/ro/programe-de-studii/master/traducere-interpretare-si-noile-tehnologii-tint>

- GAMBIER, Yves & GOTTLIEB, Henrik (eds.), *(Multi)Media Translation: Concepts, Practices, and Research*, Amsterdam, John Benjamins, 2001
- GARCIA, Ignacio, 'Translating by Post-Editing: Is It the Way Forward?', in *Machine Translation*, vol. 25, no. 3, 2011, p. 217-237
- JIMÉNEZ-CRESPO, Miguel A., *Translation and Web Localization*, London, Routledge, 2013.
- KATAN, David & TAIBI Mustapha, *Translating Cultures: An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators*, 3rd ed., London, Routledge, 2021
- LISA (Localization Industry Standards Association), *The Globalization Industry Primer*, Geneva, LISA Publications, 2007
- MALI, Izabella & DEJICA, Daniel Dejica. 'Localization in the Romanian Context: Addressing Research Deficits and Advancing Linguistic and Cultural Adaptation' in *Analele Universității „Ovidius” Constanța. Seria Filologie*. 2025. (in print)
- MIDDLEBURY INSTITUTE OF INTERNATIONAL STUDIES AT MONTEREY, *MA in Translation and Localization Management*, <https://www.middlebury.edu/institute/academics/degree-programs/translation-localization-management>
- NORD, Christiane, *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*, Manchester, St. Jerome Publishing, 1997
- O'HAGAN, Minako & MANGIRON, Carmen, *Game Localization: Translating for the Global Digital Entertainment Industry*, Amsterdam, John Benjamins, 2013
- O'HAGAN, Minako, *The Routledge Handbook of Translation and Technology*, London, Routledge, 2020
- ORREGO-CARMONA, David, 'A Holistic Approach to Non-Professional Subtitling from a Functional Quality Perspective', in *Translation Studies*, vol. 12, no. 2, 2019, p. 196-212, DOI: [10.1080/14781700.2019.1686414](https://doi.org/10.1080/14781700.2019.1686414)
- PYM, Anthony, *Exploring Translation Theories*, London, Routledge, 2023
- PYM, Anthony, *On Translator Ethics: Principles for Mediation Between Cultures*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2012
- PYM, Anthony; ORREGO-CARMONA, David & TORRES-SIMÓN, Esther, 'Status and Technology in the Professionalisation of Translators: Market Disorder and the Return of Hierarchy', in *The Journal of Specialised Translation*, no. 25, 2016, p. 33-53. https://www.jostrans.org/issue25/art_pym.php
- ROTHWELL, Andrew; MOORKENS, Joss; FERNÁNDEZ-PARRA, María; DRUGAN, Joanna & AUSTERMUEHL, Frank, *Translation Tools and Technologies*, Abingdon/New York, Routledge, 2023
- SAKAMOTO, Akiko, 'Translation and Technology', in MALMKJÆR, Kirsten (ed.), *The Cambridge Handbook of Translation*, 1st ed., Cambridge, Cambridge University Press, 2022, p. 55-74
- SCHÄFFNER, Christina & ADAB, Beverly (eds.), *Developing Translation Competence*, Amsterdam, John Benjamins, 2000
- SINGH, Nitish & PEREIRA, Arun. *The Culturally Customized Web Site: Customizing Web Sites for the Global Marketplace*, Burlington, MA, Elsevier Butterworth-Heinemann, 2005
- TORAL, Antonio & SÁNCHEZ-CARTAGENA, Víctor M., 'A Multifaceted Evaluation of Neural Machine Translation for 9 Language Directions', in *Proceedings of the 15th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics*, 2017, p. 1063-1073
- UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA, *Master in Audiovisual Translation*, <https://www.uab.cat/web/postgraduate/master-in-audiovisual-translation-1345468487520.html>

UNIVERSITÉ DE STRASBOURG, *Master Traduction spécialisée multilingue*,
<https://master-tsm.unistra.fr>

VERBEEK, Peter-Paul, *Moralizing Technology: Understanding and Designing the Morality of Things*, Chicago, University of Chicago Press, 2011

**THE PATH OF TRUE CULTURE: REGULATION FOR THE
ESTABLISHMENT OF POPULAR LIBRARIES UNDER THE
GUIDING OF BISHOP IOAN MEȚIANU (1890)**

**LA VOIE DE LA VÉRITABLE CULTURE : RÈGLEMENT
POUR LA FONDATION DE BIBLIOTHÈQUES POPULAIRES
SOUS LA CONDUITE DE L'ÉVÊQUE IOAN MEȚIANU (1890)**

**CALEA CULTURII CELEI ADEVĂRATE: REGULAMENT
PENTRU ÎNFIINȚAREA DE BIBLIOTECI POPORALE SUB
PĂSTORIREA EPISCOPULUI IOAN MEȚIANU (1890)**

Drd. Ioana NISTOR

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Istorie și Filosofie
Școala doctorală Studii de Populație și Istoria Minorităților
Biblioteca Județeană „Alexandru D. Xenopol” Arad
Arad, str. Gheorghe Popa de Teiuș, nr. 2-4
ioananistor2003@yahoo.com

Abstract

The study analyzes Bishop Ioan Mețianu's synodal discourse from 1890, which defined the cultural mission of the Orthodox Church in Arad Eparchy at the end of the 19th century. The key concept of “moral-religious culture” emerged as an identity axis, integrating theology, morality, and education into a coherent program of cultural renewal. The adoption of the Regulation for the Establishment of Popular Libraries marked a pivotal moment in promoting literacy and adult education in rural parishes. Popular libraries were conceived as complementary to school libraries, aiming to provide accessible and morally edifying reading, with both recreational and practical value for agricultural and daily life. Managed by parish committees and guided by priests and local intellectuals, these libraries embodied the Church's commitment to cultural and social emancipation. Thus, the synodal regulation represents not merely an administrative act, but a strategic cultural project aligned with the Orthodox mission of education, morality, and national identity in 19th-century Transylvania.

Résumé

Cette étude examine le discours synodal de l'évêque Ioan Mețianu en 1890, qui définit la mission culturelle de l'Église orthodoxe dans le diocèse d'Arad à la fin du XIXe siècle. Le concept central de « culture moral-religieuse » devient un axe identitaire, articulant théologie, moralité et éducation dans un programme cohérent de renouveau culturel. L'adoption du Règlement pour la création des bibliothèques populaires constitue un moment décisif dans la promotion de la lecture et de l'éducation des adultes au sein des paroisses rurales. Les bibliothèques populaires, distinctes des bibliothèques scolaires, visaient une formation continue du peuple par des lectures accessibles, utiles et moralement formatrices. Administrées par les comités paroissiaux et animées par les prêtres et notables locaux, elles incarnaient l'engagement de l'Église pour l'émancipation culturelle et sociale. Ce règlement synodal

apparaît ainsi non pas comme un simple acte administratif, mais comme un véritable projet culturel stratégique, lié à la mission éducative et identitaire de l'Orthodoxie transylvaine du XIXe siècle.

Rezumat

Articolul analizează discursul sinodal al episcopului Ioan Mețianu din anul 1890, prin care acesta a trasat direcția culturală a Bisericii Ortodoxe Române în eparhia Aradului la sfârșitul secolului al XIX-lea. Conceptul de „cultură moral-religioasă” devine un reper identitar fundamental, fundamentând teologic și moral o strategie de revigorare spirituală și culturală. Un moment semnificativ îl constituie adoptarea Regulamentului pentru înființarea de biblioteci populare, care a deschis calea pentru promovarea lecturii și educației permanente în mediul rural. Bibliotecile populare, complementare celor școlare, urmăreau formarea morală și culturală a adulților, echilibrând dimensiunea recreativă cu utilitatea practică. Administrate de comitetele parohiale și coordonate de preoți și cărturari locali, acestea au devenit instrumente de emancipare culturală și socială. Prin urmare, regulamentul sinodal nu este doar un act administrativ, ci un proiect cultural complex, parte a misiunii Bisericii de educație, moralitate și afirmare identitară în Transilvania secolului al XIX-lea.

Keywords: *Orthodox Church; Arad Eparchy; libraries; moral-religious culture; education; Transylvania;*

Mots-clés: *Église orthodoxe ; diocèse d'Arad; bibliothèques; culture moral-religieuse; éducation; Transylvanie;*

Cuvinte-cheie: *Biserica Ortodoxă; Episcopia Aradului; biblioteci populare; cultură moral-religioasă; educație; Transilvania;*

Introducere

La 1890, în deschiderea lucrărilor Sinodului Eparhial, episcopul Ioan Mețianu își exprima viziunea privind misiunea culturală a Bisericii Ortodoxe Române, fundamentând teologic și moral, direcția promovării culturale, în special prin formele ei accesibile poporului: biblioteca populară, școala confesională, predica morală. Discursul său sinodal devine o adevărată cheie de lectură înțelegerea direcțiilor spirituale, iar conceptul de „cultură moral-religioasă” devine un ax identitar al eparhiei arădene la sfârșitul secolului al XIX-lea.

În cuvântul „presidial de deschidere”, episcopul arădean recunoștea faptul că „*Este grea problema noastră, Dlor deputați (...); de aceea și nouă îndoit, ni se impune datoria la conlucrare harmonică și înțeleaptă, la o conlucrare serioasă bine combinată, că așa apoi să putem conta și la ajutorul cel puternic al lui Dumnezeu*” (PROTOCOLUL, 1890, p. 5). Discursul său relevă astfel nu doar o evaluare critică a prezentului moștenit, „*am eredit multe neajunsuri de la vitregitatea timpurilor trecute*”, ci în special, o angajare spirituală și organizarea unui program de revigorare culturală a clerului și poporului. Această angajare este ancorată într-o idee fundamentală: „*calea culturii cele adevărate, a culturii moral-religioase*”, singura, afirma ierarhul arădean, care poate să-l ridice „*pe om, și la vază, onoare, bunăstare, bine și fericire*”.

Din această perspectivă, cultura devine un instrument esențial al formării spirituale și sociale, cu efecte pozitive asupra vieții morale, educației și solidarității ortodoxe. Apelul către

„răspândirea tot mai multă a culturii moral-religioase până în cele mai depărtate margini ale eparhiei” anticipează concretizarea acestei idei deoarece „Biserica și școala sunt, Dlor deputați, terenul nostru de activitate, un teren destul de mănos, care, în acea măsură, ne va apropia de scop, în care îl vom ști și noi folosi” (PROTOCOLUL, 1890, p. 5).

Astfel, în cadrul punctului 127 din procesul-verbal sinodal, se consențează acceptarea, cu caracter provizoriu, a unui regulament care prevedea înființarea de biblioteci populare pe lângă parohii, în vederea facilitării accesului la carte și lectură pentru credincioșii de rând (PROTOCOLUL, 1890, p. 61). Regulamentul a fost adoptat în cadrul ședinței a IX-a (ultima ședință a Sinodului), care s-a ținut la Arad, în data de 13/25 aprilie 1890, începând cu orele 15:00, având ca președinte pe episcopul diecezan Ioan Mețianu, notar al ședinței fiind Ignatie Papp (PROTOCOLUL, 1890, p. 59).

REGULAMENT PENTRU ÎNFIINȚAREA DE BIBLIOTECI POPORALE

În „Addenda la concluzul sinodului eparhial nr. 127/890”, regăsim astfel „Regulament pentru înființarea de biblioteci populare”, ce prevede (PROTOCOLUL, 1890, p. 79-80):

„Art. 1. Pe lângă bibliotecile școlare, care sunt proprietate a școlii și stau sub conducerea învățătorului, conținând opuri pentru tineret, se mai înființează în fiecare parohie biblioteca populară, conținând cărți în stil popular, menite ca, desfătând prin instruire, să răspândească în popor cunoștință folositoare relativ la economia și agricultura, la măiestriile și reuniunile ce stau în legătură cu acoperirea lipsurilor cotidiene ale agricultorului, și în fine acele biblioteci totodată să contribuie la educațiune și moralitate.”

Primul articol al Regulamentului face o distincție clară între bibliotecile școlare și cele populare, cu obiective și conținuturi culturale diferite. Biblioteca populară nu vizează educația tinerilor la fel ca biblioteca școlară, ci actualizând terminologia, urmărește educația adulților, în special a credincioșilor de la sate, printr-un echilibru dintre caracterul recreativ – „desfătând” – și utilitatea practică din agricultură, comerț, meșteșuguri și cotidianul, cu accent pe moralitate. Astfel, actualizând conceptul, biblioteca populară are obiectivul de a educa permanent prin cultură.

„Art. 2. Biblioteca populară se poate împreuna cu biblioteca corului vocal, unde circumstanțele recomandă această împreunare, dar nu se poate împreună cu biblioteca cutarei societăți de lectură, ca atare societate, nefiind corporațiune bisericească nu este supusă Statutului organic. De asemenea, nu se poate biblioteca populară să se împreune cu biblioteca școlară, nici să stea sub conducerea învățătorului, dar poate învățătorul și este dator să dea consiliul ce i se vor cere la compunerea și procurarea cărților pentru biblioteca populară.”

Articolul 2 susține autonomia bibliotecii populare, față de bibliotecile școlare, de stat și confesionale, bibliotecile societăților de lectură, motivația canonică fiind că doar instituțiile recunoscute de Statutul Organic pot administra astfel de biblioteci populare. Învățătorul nu poate conduce biblioteca, însă este chemat ca expert pentru alcătuirea și achiziția fondului de carte, consiliul parohial fiind cel care asigură fondul cultural și moral asupra conținutului și funcționării bibliotecii parohiale.

„Art. 3. Comitetul parohial alege din sânul său o comisiune a bibliotecii, precum și bibliotecarul, care poate să fie unul dintre preoți sau alt cărturar din parohie.”

Comitetul parohial este cel care gestionează local biblioteca populară, prin alcătuirea unei comisii, desemnând, de asemenea și bibliotecarul aferent, care poate să fie preotul sau orice alt „cărturar”, indicând astfel o deschidere către elita locală (notari, avocați, comercianți, țărani cu școală). Rolul consiliului parohial trebuie să fie activ, nu doar pasiv, fiind implicat în organizarea, selecția personalului și funcționarea bibliotecii populare.

„Art. 4. Comisiunea bibliotecii desemnează – afară de edificiul școlar – locul bibliotecii, stabilește regulamentul afacerilor interne la întrebuințarea cărților, și întrucât comisiunea nu va fi de acord, va decide comitetul parohial.”

Biblioteca populară nu poate fi găzduită de „edificiul școlar”, funcționând astfel în mod individual, pe baza unor reglementări detaliate, stabilite de comisia ce are libertatea să contureze regulamentul intern de funcționare, precum normele de împrumut, catalog, orar etc. În caz de divergență, comitetul parohial este cel care ultimul cuvânt, stabilindu-se astfel un consens local, cu accent pe ierarhia locală.

„Nr. 127. Referitor la punctul 5 din raport lângă care se alătură proiectul pentru înființarea de biblioteci populare, comisiunea recomandă primirea, și introducerea în mod provizoriu a acestui Regulament cu modificarea articolului 4, în locul căruia comisiunea propune următoarea stilizare: comisiunea bibliotecii desemnează – afară de edificiul școlar – localitatea bibliotecii, stabilește regulamentul afacerilor interne la întrebuințarea cărților, și întrucât comisiunea nu ar fi de acord, va decide comitetul parohial.

Sinodul primește propunerea comisiunii.”

Modificarea adusă art. 4 din regulament, aprobată de Sinod, precizează că: „Comisiunea bibliotecii desemnează – afară de edificiul școlar – localitatea bibliotecii, stabilește regulamentul afacerilor interne la întrebuințarea cărților, și întrucât comisiunea nu ar fi de acord, va decide comitetul parohial” (PROTOCOLUL, 1890, p. 61).

„Art. 5. Procurarea cărților se va efectua din donații, din ajutorul de la parohie, și din taxe de la cetitorii care să ducă acasă, pe lângă revers, opuri de cetit pe timp mai lung.”

Finanțarea bibliotecii populare poate proveni din surse multiple, fiind autofinanțabilă parțial, dar cu sprijin instituțional: donații, buget parohial, contribuții de la cititori – similare cu abonamentele de bibliotecă din ziua de azi. Împrumutul cărților la domiciliu era controlat, se cerea „revers” (o garanție scrisă), ca formă de contract de responsabilitate.

„Art. 6. Bibliotecarul e dator să poarte inventar și un jurnal de intrate (percepțiuni) și ieșite (erogațiuni) care tot la finea anului să le prezinte Comitetului parohial spre cenzurare.”

Articolul 6 introduce o dimensiune esențială a muncii în bibliotecă, prin obligativitatea bibliotecarului de a ține atât un inventar al fondului de carte, cât și un jurnal al intrărilor și ieșirilor. Această cerință reflectă grija pentru ordonarea sistematică și transparentă a fondului de carte, într-o perioadă în care practica evidenței scrise abia se contura la nivel de bibliotecă. Raportarea anuală către comitetul parohial reprezintă un mecanism de control și verificare, menit să asigure o continuitate în gestionarea bibliotecii. În plus, atribuirea acestei sarcini unui preot sau cărturar local conferă activității un rol educativ și moral, întrucât bibliotecarul devine nu doar un custode al cărților, ci și un exemplu de urmat în comunitatea locală.

„Art. 7. Având în vedere acel scop al bibliotecii populare, ca cei ieșiți din școala de repetițiune să nu uite cititul, iar persoanele mai înainte în vârstă încă să continue cu calificarea, de aceea se recomandă preoților și învățătorilor ca cercetând biblioteca populară, să îndrepte atențiunea lectorilor cu deosebire la lectura lesne de înțeles și plăcută, dar să fie cu atențiune ca plăcerea să nu degenereze la cetirea unor narațiuni de acelea, din care nu pot profita nici la înmulțirea cunoștințelor, nici la dezvoltarea sentimentelor frumoase.”

Ca obiectiv, bibliotecile populare își asumau continuarea procesului educațional, devenind astfel un instrument de formare continuă a adulților. Lectura trebuia să fie atractivă, dar nu superficială sau dăunătoare, ceea ce denotă aplicarea unui filtru moral și intelectual. Preoții și învățătorii sunt mentorii morali care canalizează lectura spre scopuri formative.

„Art. 8. Deoarece opurile din literatura noastră sunt, laudă autorilor, mai toate, în conținut și în forma expresiunilor, bune pentru biblioteca populară, drept aceea celor interesați nu li va fi greu alegerea și procurarea cărților, dar Consistoriul încă va recomanda, prin circularii din când în când opurile ce vor apare de această seamă.”

Articolul 8 valorizează literatura română ca potrivită scopurilor educative. Consistoriul are rolul de coordonator cultural, cu recomandări periodică, existând un echilibru între alegerea cărților de către parohie, orientându-se în același timp, și după recomandările consistoriale.

Concluzii

„Regulamentul pentru înființarea de biblioteci populare” nu este un simplu act administrativ, ci o adevărată expresie a unei strategii culturale complexe și coerente asupra rolului educației în viața bisericii și a poporului român, încurajând lectura ca instrument de formare morală și socială și reflectând o viziune culturală adaptată lumii rurale românești prin integrarea educației în misiunea ecleziastică a Bisericii Ortodoxe Române. Prin prevederile sale, el îmbină strategii de organizare instituțională, mecanisme de funcționare practică și principii educaționale clare, toate puse în slujba unui ideal: emanciparea prin cultură, înrădăcinată în valorile moral-religioase. În acest sens, documentul sinodal reprezintă nu doar o etapă în istoria eparhiei Aradului, ci și o pagină relevantă în istoria mișcării de alfabetizare, cultură și identitate națională din Transilvania secolului al XIX-lea.

BIBLIOGRAFIE

Protocolul sinodului eparchial din diecesa romana gr. or. a Aradului, ținute în anul 1890, Arad, Tipariul Tipografiei Diecesane, 1890

HUMAN-LANGUAGE MEDIATION IN AI SYSTEMS: A SIX-STAGE PROMPTING FRAMEWORK FOR INCLUSIVE TEFL PRACTICE

MÉDIATION DU LANGAGE HUMAIN DANS LES SYSTÈMES D'IA : UN CADRE DE PROMPTING EN SIX ÉTAPES POUR UNE PRATIQUE TEFL INCLUSIVE

MEDIEREA LIMBAJULUI UMAN ÎN SISTEMELE DE INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ: UN CADRU DE PROMPTING ÎN ȘASE ETAPE PENTRU O PRACTICĂ TEFL INCLUZIVĂ

Associate Professor Laura-Rebeca STIEGELBAUER, Ph.D.

“Vasile Goldiș” Western University of Arad

stiegelsbauer.laura@uvvg.ro

Abstract

This paper presents a structured six-stage framework for prompt engineering in the context of Teaching English as a Foreign Language (TEFL), with a focus on producing inclusive, culturally sensitive, and pedagogically relevant AI-generated materials. Large Language Models (LLMs) are increasingly used to support language teaching, yet prompt design often remains informal and inconsistent, leading to variable quality and occasional cultural bias. Building on insights from natural language processing, cognitive science, and human-computer interaction, the proposed workflow moves from goal definition through role assignment, contextual embedding, and structured instruction, to iterative refinement and explicit ethical checks. Case studies from TEFL practice illustrate how this approach transforms vague or biased prompts into targeted, level-appropriate, and inclusive teaching resources. By integrating bias-awareness into the prompt itself, the framework ensures that AI outputs align with both pedagogical objectives and ethical standards. This study positions prompt engineering as an essential skill for educators aiming to harness AI as a reliable and equitable teaching partner.

Résumé

Cet article présente un cadre structuré en six étapes pour l'ingénierie de prompts (prompt engineering) dans le contexte de l'enseignement de l'anglais comme langue étrangère (Teaching English as a Foreign Language, TEFL), en mettant l'accent sur la production de supports pédagogiques générés par l'IA qui soient inclusifs, culturellement sensibles et pertinents sur le plan didactique. Les grands modèles de langage (Large Language Models, LLMs) sont de plus en plus utilisés pour soutenir l'enseignement des langues, mais la conception des prompts reste souvent informelle et incohérente, ce qui entraîne une qualité variable et, parfois, des biais culturels. S'appuyant sur les apports du traitement automatique du langage naturel, des sciences cognitives et de l'interaction homme-machine, le flux de travail proposé va de la définition des objectifs à l'attribution de rôles, en passant par l'intégration contextuelle et la structuration des instructions, pour aboutir à un affinage itératif

et à des vérifications éthiques explicites. Des études de cas issues de la pratique TEFL montrent comment cette approche transforme des prompts vagues ou biaisés en ressources pédagogiques ciblées, adaptées au niveau des apprenants et inclusives. En intégrant la sensibilisation aux biais directement dans le prompt, le cadre garantit que les productions de l'IA sont conformes aux objectifs pédagogiques et aux normes éthiques. Cette étude positionne l'ingénierie de prompts comme une compétence essentielle pour les enseignants souhaitant exploiter l'IA comme partenaire d'enseignement fiable et équitable.

Rezumat

Lucrarea prezintă un cadru structurat în șase etape pentru ingineria prompturilor (prompt engineering) în contextul predării limbii engleze ca limbă străină (Teaching English as a Foreign Language, TEFL), având ca obiectiv crearea de materiale generate de inteligența artificială care să fie incluzive, sensibile din punct de vedere cultural și relevante din perspectivă pedagogică. Modelele lingvistice de mari dimensiuni (Large Language Models, LLM-uri) sunt utilizate tot mai frecvent pentru a sprijini predarea limbilor, însă conceperea prompturilor rămâne adesea informală și inconsistentă, ceea ce duce la variații de calitate și, uneori, la apariția unor prejudecăți culturale. Bazându-se pe contribuții din procesarea automată a limbajului natural, științele cognitive și interacțiunea om-calculator, fluxul de lucru propus pornește de la definirea obiectivelor și atribuirea rolurilor, trece prin integrarea contextului și structurarea instrucțiunilor, pentru a ajunge la rafinarea iterativă și la verificările etice explicite. Studii de caz din practica TEFL arată cum această abordare transformă prompturi vagi sau părtinitoare în resurse didactice țintite, adaptate nivelului cursanților și incluzive. Prin integrarea atenției față de părtinire direct în prompt, cadrul propus asigură că rezultatele generate de IA sunt în concordanță cu obiectivele pedagogice și cu standardele etice. Studiul prezintă ingineria prompturilor ca pe o competență esențială pentru profesorii care doresc să valorifice IA ca partener de predare fiabil și echitabil.

Keywords: Prompt Engineering; Large Language Models; AI in Language Education; TEFL; Natural Language Processing; Prompt Design; Human-Computer Interaction; AI Ethics;

Mots-clés: ingénierie de prompts; grands modèles de langage; IA dans l'enseignement des langues; TEFL; traitement automatique du langage naturel; conception de prompts; interaction homme-machine; éthique de l'IA;

Cuvinte-cheie: ingineria prompturilor; modele lingvistice de mari dimensiuni; IA în predarea limbilor; TEFL; procesarea automată a limbajului natural; proiectarea prompturilor; interacțiune om-calculator; etica inteligenței artificiale;

Introduction

Large Language Models (LLMs) have transformed the way humans engage with artificial intelligence, shifting from rigid, command-based systems to dynamic, conversational interfaces (BENDER, 2021). In this new paradigm, the prompt, namely, the user's textual input, acts as both the command and the communicative bridge, translating human intention into a form the AI system can process (BROWN, 2020). Programming languages depend on exact rules, but prompting relies on using clear words, giving the right context, and refining the request through repeated testing.

Although prompting is key to using AI well, it is still often done in an unstructured and uneven way. Many people depend on guesswork or tips from others, which can lead to very different results even with the same goals. The absence of a common approach makes results difficult to reproduce and reduces confidence in AI-based processes across teaching, professional, and creative fields.

Addressing this gap, the present work proposes a six-stage framework for effective prompting: defining goals, assigning roles, providing context, structuring instructions, refining iteratively¹, and embedding ethical safeguards². This approach is grounded in cognitive science, human–computer interaction (HCI), and natural language processing (NLP) research, ensuring both theoretical rigor and practical applicability (NORMAN, 2013; TVERSKY, 1981). This connection draws on Norman’s (2013) principles of human–computer interaction, which emphasize designing interfaces that align with users’ cognitive processes and reduce the likelihood of misunderstanding, and Tversky’s (1981) work on cognitive framing, which demonstrates how the wording and structure of information influence interpretation and decision-making. In the context of prompting, these perspectives highlight that effective prompt design must both facilitate intuitive user interaction and strategically frame information to guide the AI toward desired, relevant, and bias-aware outputs. Each stage is illustrated through real-world examples to demonstrate how structured prompt design can systematically enhance output quality, relevance, and ethical soundness.

By formalizing the *art of prompting* into a replicable process, this study aims to advance AI literacy, improve user - AI communication, and establish prompting as a discipline that bridges human cognitive intent with machine-generated language.

1. Theoretical Foundation

Prompting in the context of large language models (LLMs) operates at the intersection of linguistics, cognitive psychology, and computational modelling (Jurafsky, 2023). It is both a communicative act and an operational instruction, mediating between human intention and machine-generated output (BENDER, 2021). Unlike rule-based programming, where instructions are formal and deterministic, prompting relies on probabilistic language prediction and contextual interpretation (BROWN, 2020).

From a natural language processing (NLP) perspective, prompting is grounded in decades of research on language understanding, semantic representation, and discourse structure (MANNING, 1999). The introduction of transformer-based architectures, such as GPT and BERT, has shifted this paradigm toward context-driven generation, where the wording and framing of the prompt directly influence output style, scope, and accuracy (VASWANI, 2017; LIU, 2023).

In cognitive science, prompting can be seen as a form of framing and priming. Framing theory suggests that the way information is presented shapes interpretation and response (Tversky, 1981). Priming theory shows that exposure to certain cues alters the mental accessibility of related concepts, affecting how information is processed (Tulving, 1990). Both principles apply directly to LLM interaction, where initial instructions prime the model’s response trajectory.

Within human–computer interaction (HCI), prompting aligns with concepts of affordance and interface design (NORMAN, 2013). In this view, the prompt is the *interface layer* for the AI: the better its structure and clarity, the more effectively it guides the system’s

¹ which means improving something step by step, making small adjustments based on feedback or results, and repeating the process until it meets our goal

² which means building protections for fairness, accuracy, and inclusivity directly into our prompt or workflow - instead of checking for problems only after the AI produces its output

behaviour. This view reinforces the idea that prompt design is not just a casual talent but a skill that can be taught, learned, and assessed for results.

The theory outlined here supports the practical model that follows, viewing prompting as a mix of language craft and structured refinement to enhance communication with AI.

2. The Prompting Framework

It is possible to approach prompting as a step-by-step process that can be repeated, rather than as a casual, improvised skill. In this study, prompting is seen as a layered way of communicating that combines ideas from language studies, cognitive psychology, and human–computer interaction. Based on a synthesis of recent empirical studies and applied experimentation, this framework consists of six interdependent stages: defining goals, assigning roles, providing context, structuring instructions, refining iteratively, and embedding ethical safeguards. Each stage builds on the previous one, creating a cumulative effect that enhances precision, relevance, and ethical soundness in AI-generated outputs.

2.1. Defining Goals

Every good prompt starts with goals that are clear, specific, and measurable. In AI use, a goal is more than an idea, it acts as a plan that guides how the model understands the task and judges its results. Goals may be categorized as:

- **Creative** – generating stories, ideas, or concepts;
- **Analytical** – interpreting or synthesizing complex data;
- **Factual** – retrieving, summarizing, or explaining established knowledge;
- **Decision-support** – weighing alternatives, providing recommendations.

For example, a vague instruction like *“Tell me about climate change”* will likely yield a broad, unfocused overview. In contrast, a goal-driven prompt such as *“Summarize the primary anthropogenic drivers of climate change since 1950 in under 300 words, with an emphasis on industrial emissions for a policymaking audience”* produces more targeted, policy-relevant content (LIU, 2023). This step connects with goal-setting theory, which shows that clear objectives lead to better results.

2.2. Assigning Roles

Role assignment is a framing mechanism that shapes the AI’s voice, scope, and interpretive lens. By asking the model to *“act as”* a particular professional or adopt a specific persona, users constrain its narrative perspective and improve contextual alignment (Brown, 2020).

For example:

- **Without role** - “Explain the present perfect tense”.
- **With role** - “You are an experienced TEFL teacher explaining the present perfect tense to beginner-level English learners from diverse linguistic backgrounds.”

This approach is based on framing theory in cognitive psychology, which says that context cues, like a defined role, change how information is understood. In TEFL, assigning a role can be especially useful, for example, when creating grammar explanations for young learners, preparing academic writing tasks for advanced students, or designing lesson plans for exam preparation classes, where tone, vocabulary, and detail level are important.

2.3. Providing Context

Adding context changes a prompt from a basic instruction into one that fits a specific situation. Giving details like the learner's level, lesson topic, or cultural setting helps the AI give more accurate and useful responses. Context may take the form of:

- **Supplementary text** – definitions, background descriptions, or excerpts from prior documents;
- **Structured data** – tables, statistics, or summaries;
- **Situational framing** – describing the target audience, time frame, or conditions of application.

For instance, asking for “a 300-word lesson plan on the present perfect tense” will produce a very different result if you first provide details about the students' proficiency level, previous lessons, and classroom resources. This reflects the anchoring effect described in decision-making research, where early details shape later outcomes (MANNING, 1999; TVERSKY, 1981)

2.4. Structuring Instructions

Structure serves as the scaffolding for the AI's reasoning process. Clear, step-by-step instructions reduce ambiguity and improve both completeness and coherence (SWELLER, 1988). In this stage, complex or compound tasks are decomposed into smaller, manageable steps.

For example:

Task: Design a lesson plan

Length: 50 minutes

Focus: teaching phrasal verbs for travel

Audience: intermediate adult learners (Level B1+)

Format: three activities with instructions (with/without the answers explained or not explained)

This clear structure helps the AI produce exactly what is needed and makes it easier to get the same quality of results in future sessions or even with different AI tools.

2.5. Iterative Refinement

Prompting should be understood as an iterative dialogue rather than a one-off directive. The refinement process means evaluating the model's initial output, identifying omissions or inaccuracies, and modifying the prompt accordingly. Adjustments may include:

- Incorporating clarifying language to resolve ambiguities;
- Restricting task parameters when responses are overly broad;
- Expanding content requirements when output lacks sufficient depth;
- Applying prompt chaining, whereby the model's prior output is reintroduced into a revised prompt.

For instance, if an AI-generated TEFL lesson plan neglects to include a communicative activity, the subsequent prompt could stipulate the addition of such a task. Through successive cycles, this feedback loop aligns the AI's output with the educator's intended pedagogical objectives.

2.6. Embedding Ethical Safeguards

Prompt design works better when ethical guidance is given upfront. Adding notes on fairness and inclusivity can reduce the chance of biased or harmful responses, especially in culturally or socially sensitive topics.

Example:

- Before – “Write a dialogue for a restaurant role-play.”
- After – “Write a dialogue for a restaurant role-play that includes diverse characters and avoids cultural clichés.

This matches value-sensitive design principles, where ethics are built into the process.

3. Case Studies: Prompting in TEFL Practice

To demonstrate the applicability of the six-stage prompting framework in real educational contexts, this section presents three case studies from the field of *Teaching English as a Foreign Language* (TEFL). Each example progresses from an ineffective initial prompt to a refined, optimal version, illustrating how systematic prompt design can significantly improve the quality, relevance, and inclusivity of AI-generated teaching materials.

The first case concerns **vocabulary** teaching. A teacher’s initial request: “*Give me vocabulary for my English students*” – is too vague to produce meaningful results. The AI, lacking guidance on the learners’ proficiency level, thematic focus, or desired output format, would likely return a random list of words, many of which may not be level appropriate. An improved version: “*List vocabulary words for intermediate English learners about food*”. This adds specificity by defining both topic and learner level but still omits information about instructional structure. The optimal prompt specifies the professional role of the AI, the target language level, the number of vocabulary items, and the desired format, for example: “*You are an experienced TEFL teacher creating classroom materials. Provide 15 food-related vocabulary items appropriate for B1-level English learners, each with a clear definition, an example sentence, and a simple translation into Romanian. Present the output as a table with columns for ‘Word’, ‘Definition’, ‘Example’, and ‘Translation’. Avoid (or not!) culturally biased food examples.*” This version applies all six framework stages described earlier, resulting in a practical, ready-to-use classroom resource.

The second case focuses on **grammar** practice. An initial request such as: “*Make me exercises for the present perfect*” is overly broad and fails to guide the AI toward a particular learner profile, context, or task type. A slightly better request: “*Write 5 exercises to practice the present perfect tense for intermediate students*”. This adds some useful constraints but still lacks pedagogical depth. By applying the full framework, the prompt becomes much more targeted: “*You are a TEFL materials developer preparing grammar practice activities for B1-level students. Create 5 gap-fill exercises to practice the present perfect tense, focusing on the contrast between the present perfect and simple past. Provide the correct answers separately at the end. Use contexts related to travel and life experiences. Avoid (or not!) culturally specific locations that might not be familiar to learners worldwide.*” This refined prompt ensures that the exercises are both level-appropriate and pedagogically coherent, while avoiding culturally exclusive references.

The third case addresses the design of **speaking** activities. A general request such as: “*Give me speaking activities for my class*” is too open-ended to produce relevant and balanced interaction tasks. Including more detail: “*Suggest speaking activities for upper-intermediate English students about technology*”. This narrows the topic and specifies a level but still leaves the AI to make potentially unsuitable assumptions about interaction format or instructional aims. A well-crafted prompt explicitly defines the AI’s role, the activity type, the target

audience, and ethical considerations: *“You are a TEFL speaking skills specialist designing classroom interaction tasks for B2-level learners. Create 3 pair-work speaking activities on the topic of technology and daily life. Each activity should include clear instructions for students, suggested timing, and at least 3 discussion prompts. Ensure questions encourage balanced participation between partners. Avoid examples that assume specific socioeconomic backgrounds.”* This final version produces interactive, equitable speaking tasks that are ready for classroom use.

These three case studies demonstrate how the six-stage prompting framework can transform vague and unfocused requests into precise, pedagogically sound, and culturally sensitive teaching materials. The transition from “bad” to “optimal” prompts is not just about adding words; it is about inserting clarity, role definition, contextual relevance, structured instructions, iterative refinement, and ethical safeguards into the request itself. In TEFL, where learner diversity, contextual appropriateness, and instructional quality are very important, such a method offers teachers a replicable approach to leveraging AI tools for maximum pedagogical benefit.

4. Discussion

The application of the six-stage prompting framework in the TEFL case studies demonstrates that prompt engineering can substantially enhance the pedagogical value of AI-generated materials. These improvements align with established theories in human–computer interaction, which emphasize that clearly structured input leads to more predictable and effective system responses (NORMAN, 2013). In TEFL contexts, where instructional precision is critical, poorly formulated prompts often result in content that is too advanced, culturally biased, or pedagogically unfocused (HARMER, 2015). By contrast, prompts that follow a goal-oriented, context-rich, and ethically aware design produce resources that are more coherent, relevant, and inclusive (BENDER, 2021).

An important conclusion is that specifying role and context functions not simply as a stylistic refinement but as a critical determinant of output quality. Designating a professional identity for the AI, such as “TEFL speaking skills specialist”, serves to define the intended scope, communicative register, and pedagogical orientation. This aligns with framing theory in cognitive psychology, which suggests that the way a task is framed can significantly shape the responses generated (TVERSKY, 1981). Specifying learner proficiency and thematic parameters enables the generation of instructional content that aligns with the target audience’s linguistic capabilities and cultural frame of reference.

Another important observation concerns iterative refinement. Changing prompts after seeing partial results works like formative assessment in teaching, where feedback helps improve work step by step. Within AI-mediated interactions, this cyclical refinement process facilitates the identification of ambiguities, the calibration of task parameters, and the transition from broad outputs to context-specific instructional materials. Its utility is particularly pronounced in TEFL, where effective pedagogy often hinges on precise scaffolding that sequentially builds upon prior learning stages.

Ethics are a key part of prompt design. As seen in the examples above, inclusivity and bias control should be part of the prompt from the start, not added after the AI produces its answer. This matches the idea of value-sensitive design, where ethics are built into the earliest stages of creating and using technology. In TEFL, this helps make sure AI-created materials work for diverse classrooms, respect cultural differences, and avoid stereotypes.

It is essential to acknowledge the inherent constraints of prompting as an instructional strategy. Although carefully designed prompts can improve AI output, they cannot entirely overcome systemic model limitations, including temporal knowledge boundaries, factual

inaccuracies, and tendencies toward overgeneralization. Consequently, educators should adopt a verification mindset similar to that used in investigative journalism, where claims are cross-checked against multiple independent sources before publication. In the TEFL context, this means double- or even triple-checking AI-generated content, whether factual data, cultural references, or language examples, before integrating it into instructional materials. Furthermore, proficiency in prompt engineering necessitates targeted educator training; absent structured instruction in the six-stage framework, practitioners may revert to unsystematic prompting, thereby diminishing the pedagogical value of AI integration in TEFL contexts.

In summary, the findings suggest that applying a structured prompting methodology in TEFL not only improves the immediate quality of AI outputs but also contributes to the development of AI literacy among educators. Teachers who learn to define goals precisely, assign roles strategically, provide rich context, structure their instructions clearly, refine prompts iteratively, and embed ethical safeguards are better equipped to harness AI as a reliable and inclusive teaching assistant. These positions prompting not as a peripheral digital skill but as a core competency in 21st century language education.

5. Ethical and Bias Checks

Ethical considerations and bias prevention are essential components of effective prompt engineering, particularly in educational contexts such as TEFL. Large Language Models (LLMs) are trained on vast datasets containing text from diverse online sources. While this breadth enables them to generate contextually rich language, it also means they can inherit and reproduce societal biases, stereotypes, and inaccuracies present in the training data (BENDER, 2021; ABID, 2021).

In TEFL practice, these biases can manifest in subtle but significant ways. For instance, a prompt requesting examples of “typical foods” might yield culturally narrow examples that exclude the lived experiences of many learners. Similarly, prompts for role-play scenarios might inadvertently reinforce gender stereotypes or make socioeconomic assumptions about students’ backgrounds (HARMER, 2015). Without explicit ethical safeguards in prompt design, such biases may go unnoticed and be reproduced in classroom materials, perpetuating exclusion rather than promoting inclusivity (FRIEDMAN, 2008).

To address these potential risks, TEFL practitioners can embed inclusivity directives and bias-mitigation measures directly into the initial prompt formulation. For instance, rather than requesting, “Develop a reading text about family life,” an educator might specify, “Develop a reading text about family life that represents diverse family structures and avoids cultural generalisations.” Such a proactive stance is consistent with value-sensitive design principles, which advocate the integration of ethical safeguards at the earliest stages of technological engagement.

Another effective strategy is to require representation diversity in AI outputs. In vocabulary teaching, this might involve asking for examples drawn from multiple cultural contexts. In speaking activities, prompts can specify the need for discussion topics that are accessible to learners from varied socioeconomic and linguistic backgrounds. Such measures ensure that AI-generated materials do not unintentionally exclude or disadvantage particular learner groups.

Teachers must also remain critical evaluators of AI outputs. While the AI can be guided toward more ethical responses through prompt engineering, human oversight remains indispensable. As stated before, this involves reviewing AI-generated content for factual accuracy, cultural sensitivity, and alignment with pedagogical goals before presenting it to students. Bias identification should be regarded as a continuous process embedded within the

iterative refinement cycle, whereby insights from classroom implementation are used to inform successive prompt modifications.

In the context of TEFL, ethical and bias checks are not only about avoiding harm, but they also serve as an opportunity to model inclusive communication for students. Teachers who explicitly address and adapt prompts to counteract bias demonstrate the value of critical engagement with language, a skill that is central to both language learning and digital literacy in the 21st century (HARMER, 2015).

6. Conclusion

This paper has explored prompting as a structured, teachable practice that can significantly enhance the quality, relevance, and inclusivity of AI-generated materials for Teaching English as a Foreign Language (TEFL). By integrating theories from natural language processing, cognitive science, and human-computer interaction (Jurafsky, 2023; Norman, 2013), the proposed six-stage framework, defining goals, assigning roles, providing context, structuring instructions, iterative refinement, and embedding ethical safeguards, offers educators a replicable methodology for engaging productively with Large Language Models (LLMs).

Findings from the TEFL-focused case studies demonstrate that the transition from imprecise, unstructured prompting to systematically designed instructions produce outputs that are pedagogically robust and culturally responsive. The application of role assignment and contextual embedding consistently produced more targeted and coherent instructional content, while iterative refinement ensured alignment with specific classroom needs (REYNOLDS, 2021). The deliberate integration of explicit ethical and bias safeguards, examined in a dedicated section of this study, reinforces the professional obligation of educators to guide AI-generated content toward inclusivity and the avoidance of stereotype reinforcement.

The framework offers a useful starting point but also opens up topics for future research. These could include making scoring guides for prompts in education, adding bias-checking tools to teacher AI platforms, and studying over time how using structured prompts affects learning. Teacher training in AI should also treat prompt design as a basic skill, just like lesson planning.

In conclusion, prompting is not just a technical trick to elicit better responses from AI. It is an emerging pedagogical skill that bridges human intention and machine-generated language. For TEFL practitioners, mastering this skill has the potential to transform AI from a generic content generator into a culturally aware, pedagogically aligned, and ethically responsible teaching partner.

In conclusion, to support practical application of the six-stage framework, the model explained in this study can be condensed into a quick-reference format for educators and practitioners. This Prompting Workflow – Practical Implementation Guide serves as a concise checklist for creating effective, ethical, and goal-oriented prompts in TEFL and beyond:

- **Stage 1: Define Goals** – Clearly state the purpose, target audience, scope, and constraints of the task to reduce ambiguity and guide output relevance.
- **Stage 2: Assign Roles** – Specify the AI's role or persona (e.g., TEFL instructor, assessment specialist) to shape tone, style, and domain focus.
- **Stage 3: Provide Context** – Supply relevant background information, datasets, or situational details to anchor the AI's response.
- **Stage 4: Structure Instructions** – Organize the request into explicit, logically ordered steps, including format, length, and focus areas.
- **Stage 5: Iterative Refinement** – Review initial outputs, identify areas for improvement, and adjust the prompt to progressively align with objectives.

- **Stage 6: Ethical and Bias Checks** – Embed inclusivity and bias-awareness in the prompt and verify that the output is culturally sensitive and stereotype-free.

By following these steps in sequence, teachers and practitioners can systematically design prompts that yield high-quality, pedagogically sound, and inclusive outputs. This structured approach not only improves immediate results but also fosters long-term AI literacy, equipping educators to critically engage with evolving AI tools in language education.

BIBLIOGRAPHY

- ABID, Abubakar, *Persistent Anti-Muslim Bias in Large Language Models*, London, Nature Machine Intelligence, 2021
- BENDER, Emily, GEBRU, TIMNIT et al, *On the Dangers of Stochastic Parrots: Can Language Models Be Too Big?*, New York, ACM Press, 2021
- BROWN, Tom, et al, *Language Models Are Few-Shot Learners*, Vancouver, NeurIPS Conference Proceedings, 2020
- FRIEDMAN, Batya, et al, *Value Sensitive Design: Theory and Methods*, Cambridge, MIT Press, draft of 2003 (see <https://research.cs.vt.edu/ns/cs5724papers/6.theoriesofuse.cwaandvdsd.friedman.vsd.pdf>).
- HARMER, Jeremy, *The Practice of English Language Teaching*, Harlow, Pearson Education, 5th edition, 2015
- JURAFSKY, Daniel, James H MARTIN, *Speech and Language Processing*, Upper Saddle River, Pearson, (draft of January 12, 2025 see <https://web.stanford.edu/~jurafsky/slp3/ed3book.pdf>)
- LIU, Pengfei, et al, *Pre-train, Prompt, and Predict: A Systematic Survey of Prompting Methods in Natural Language Processing*, London, ACL Anthology, 2023
- MANNING, Christopher, Hinrich SCHUTZE, *Foundations of Statistical Natural Language Processing*, Cambridge, MIT Press, 1999
- NORMAN, Donald, *The Design of Everyday Things*, New York, Basic Books, 2013
- REYNOLDS, Lucy, Kyle MCDONELL, *Prompt Programming for Large Language Models: Beyond the Few-Shot Paradigm*, Ithaca, arXiv.org, 2021
- SWELLER, John, *Cognitive Load During Problem Solving: Effects on Learning*, Amsterdam, Cognitive Science, 1988
- TVERSKY, Amos, *The Framing of Decisions and the Psychology of Choice*, New York, Science, 1981
- VASWANI, Ashish, et al. *Attention Is All You Need*, Vancouver, NeurIPS Conference Proceedings, 2017

THE ROLE OF TECHNOLOGY IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING FOR STUDENTS

LE RÔLE DE LA TECHNOLOGIE DANS L'APPRENTISSAGE DES LANGUES ÉTRANGÈRES POUR LES ÉTUDIANTS

ROLUL TEHNOLOGIEI ÎN ÎNVĂȚAREA LIMBILOR STRĂINE PENTRU STUDENȚI

Associate prof. dr. Raul PAȘCALĂU

University of Life Sciences "King Mihai I" from Timișoara

raul.pascalau@usvt.ro

Abstract

This article examines how technology improves foreign language learning among students, tackling crucial engagement and outcome issues in today's changing educational environment. A mixed-methods approach, using student experiences (qualitative data) and assessment results (quantitative data), reveals that integrating tech tools and platforms greatly increases student involvement and understanding. Key findings indicate interactive apps and online resources create a more immersive learning atmosphere and are linked to better language skills. This is very significant for healthcare, where good communication is essential for patient interactions and teamwork. The study emphasises that using technology in language education can enhance healthcare professionals' skills, significantly impacting patient care and health service delivery effectiveness. Therefore, this research highlights the need for educational policymakers and institutions to actively include technological innovations in language courses, ensuring future healthcare professionals possess the necessary language skills to navigate a complex global health situation. In most cases, this adoption process is thought to enhance learning in ways that are both measurable and anecdotal, generally speaking.

Résumé

Cet article examine comment la technologie améliore l'apprentissage des langues étrangères chez les étudiants, en abordant des questions cruciales d'engagement et de résultats dans l'environnement éducatif en constante évolution d'aujourd'hui. Une approche mixte, combinant les expériences des étudiants (données qualitatives) et les résultats d'évaluations (données quantitatives), révèle que l'intégration d'outils et de plateformes technologiques augmente considérablement l'implication et la compréhension des étudiants. Les principales conclusions indiquent que les applications interactives et les ressources en ligne créent une atmosphère d'apprentissage plus immersive et sont associées à de meilleures compétences linguistiques.

Cela est particulièrement important dans le domaine de la santé, où une bonne communication est essentielle pour les interactions avec les patients et le travail en équipe. L'étude souligne que l'utilisation de la technologie dans l'enseignement des langues peut renforcer les compétences des professionnels de santé, avec un impact significatif sur les soins aux patients et l'efficacité de la prestation des services de santé. Par conséquent, cette

recherche met en évidence la nécessité pour les décideurs éducatifs et les établissements d'intégrer activement les innovations technologiques dans les cours de langues, afin de s'assurer que les futurs professionnels de santé possèdent les compétences linguistiques nécessaires pour naviguer dans un contexte de santé mondiale complexe. Dans la plupart des cas, on estime que ce processus d'adoption améliore l'apprentissage de manière à la fois mesurable et attestée par des témoignages, de façon générale.

Rezumat

Această lucrare examinează modul în care tehnologia îmbunătățește învățarea limbilor străine în rândul studenților, abordând probleme esențiale legate de implicare și rezultate în mediul educațional aflat în continuă schimbare. O abordare mixtă, care combină experiențele studenților (date calitative) cu rezultatele evaluărilor (date cantitative), relevă faptul că integrarea instrumentelor și platformelor tehnologice crește considerabil implicarea și înțelegerea studenților. Concluziile principale arată că aplicațiile interactive și resursele online creează o atmosferă de învățare mai imersivă și sunt asociate cu îmbunătățirea competențelor lingvistice.

Acest lucru este deosebit de important în domeniul sănătății, unde o bună comunicare este esențială pentru interacțiunile cu pacienții și munca în echipă. Studiul subliniază că utilizarea tehnologiei în predarea limbilor poate consolida competențele profesioniștilor din domeniul sănătății, având un impact semnificativ asupra îngrijirii pacienților și a eficienței furnizării serviciilor medicale. Prin urmare, această cercetare evidențiază necesitatea ca factorii de decizie din educație și instituțiile de învățământ să includă activ inovațiile tehnologice în cursurile de limbă, asigurându-se că viitorii profesioniști din domeniul sănătății dețin competențele lingvistice necesare pentru a face față unui context complex al sănătății globale. În majoritatea cazurilor, se consideră că acest proces de adoptare îmbunătățește învățarea în moduri atât măsurabile, cât și confirmate de experiențe directe, în general vorbind.

Keywords: *Technology; Foreign language learning; Student engagement; Interactive tools; Healthcare communication; Language skills; Educational innovation;*

Mots-clés: *technologie; apprentissage des langues étrangères; engagement des étudiants; outils interactifs; communication en santé; compétences linguistiques; innovation éducative;*

Cuvinte-cheie: *tehnologie; învățarea limbilor străine; implicarea studenților; instrumente interactive; comunicare în domeniul sănătății; competențe lingvistice; inovație educațională;*

Introduction

In today's educational climate, the growing impact of technology on different learning methods has unlocked fresh possibilities for learning foreign languages, radically changing how we teach. Because digital tools and resources are everywhere, educational organisations simply must integrate technology effectively into language learning. Moving on from older methods, educators are now in a time where technology doesn't just make language instruction better but also encourages interactive and immersive learning that suits various student needs. Even though technology is widely used in language education, it's still tricky to fully understand how it affects student involvement, motivation, and language skills. Therefore, this

research aims to tackle the main issue: how well do technological tools improve foreign language learning results for students? The key goals of this study include figuring out how technology affects language learning and spotting effective teaching methods that can use digital resources to create a more interesting and helpful learning environment. These aims are vital as they position the research within the bigger discussion about educational technology, hoping to give insights that educators, policymakers, and institutions can use to improve language learning experiences. The importance of this part isn't just about adding to academic knowledge but also about having practical effects on the field of foreign language education. By carefully looking at relevant studies, this research highlights the important role that technology plays in changing language learning approaches and guides future educational practices aimed at closing communication gaps in an increasingly interconnected world. For example, using systems such as the GAIFL-ST model explains how different educational stakeholders and technological aspects interact, pointing out a complete way to boost language learning results. It is important to understand students' experiences through technology-rich environments; it shows how digital platforms can make students more motivated and engaged through personalised learning experiences. Finally, this research tries to provide useful insights that will not only push forward the academic conversation around technology in language education but also provide actionable strategies that educators can use to make foreign language learning more effective (WANG, 2017).

The incorporation of technology into language acquisition has markedly altered the educational domain. It grants unparalleled access to resources and pioneering teaching approaches that bolster foreign language learning. Educational bodies have, in recent times, increasingly acknowledged the importance of integrating digital instruments within foreign language curricula, prompted not only by advancements in technology but also by the changing demands of a globally interconnected society (PAȘCALĂU et al., 2023). Intelligent tutoring systems, akin to those detailed in the GAIFL-ST model, exemplify how technology might facilitate tailored language learning experiences, adapting to the distinct needs and preferences of each learner. Nevertheless, despite such promise, the efficacious application of technology in foreign language education appears somewhat under-researched, particularly regarding its influence on student involvement and learning outcomes. This dissertation seeks to address the extant research question: the effectiveness of assorted technological tools in bolstering foreign language learning outcomes amongst students, with a specific focus on the incorporation of artificial intelligence alongside digital resources in pedagogical practices.

The research objectives encompass examination of how technology may bolster learning engagement, refine linguistic proficiency, and facilitate immersive language experiences that cater to the diverse needs of learners. Furthermore, it aims to evaluate the pedagogical strategies that can be adopted to effectively utilise technological tools in language instruction. This section holds significance academically, contributing to the broader discussion regarding educational technology via evaluation of contemporary theories and practices that leverage digital innovations in language learning. Practically, it yields insights that educators, policymakers and institutions may adopt to enhance language learning environments (STROUPE, 2014). In underlining the critical role of technology, this study aims to clarify the challenges and opportunities presented by digital resources and to highlight the need for a more comprehensive understanding regarding technology's implications for language education. As such, it lays the groundwork for further exploration into strategies that may cultivate a richer, more interactive language learning environment, ultimately aiming to improve outcomes for students in an increasingly multilingual and multicultural world (HENRIQUES et al., 2024). The role of technology in foreign language learning reflects the need to adapt to rapidly changing educational landscapes and underscores the importance of preparing students for global communication across diverse settings (BAHROUN et al., 2024).

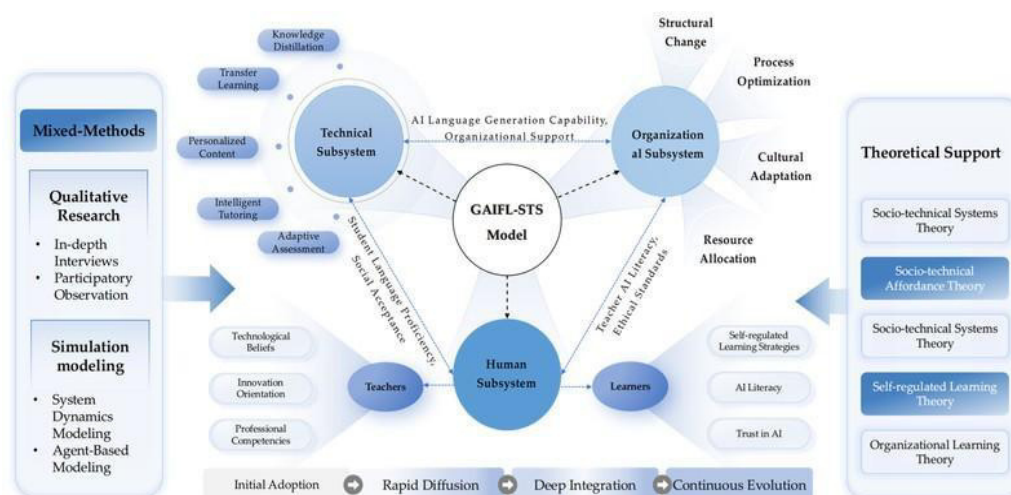

Image 1. GAIFL-ST Systems model: integration of technical, organizational, and human factors in educational ai practices

The GAIFL-ST (Generative AI-assisted Foreign Language Education Socio-Technical System) model, developed by Yang Zhang and Changqi Dong in 2024 (ZHANG et al., 2024), frames the integration of generative AI in language education as an interplay of three subsystems: technical (AI capabilities like personalized content, intelligent tutoring, adaptive assessment), organizational (structural change, cultural adaptation, resource allocation), and human (teachers' competencies, learners' AI literacy, trust, and self-regulated learning). Grounded in socio-technical systems and related theories, it uses mixed-methods research to show that AI adoption is an iterative process, moving from initial adoption to continuous evolution, requiring not just technological readiness, but also institutional support and active human engagement for sustained educational transformation.

Materials and methods

In recent years, academic circles have shown considerable interest in the integration of technology into foreign language learning; this mirrors a significant shift in educational methodologies and practices. This shift has arisen due to the rapid evolution of digital tools, which have reshaped the learning landscape and, in most cases, compelled educators to rethink traditional approaches to language instruction (DANYLCHENKO-CHERNIAK, 2024). However, the complexities linked to technology use in language education – specifically, how effectively technology can be harnessed to enhance language acquisition among students, remain somewhat under-explored, which constitutes a fundamental research problem (LIU et al., 2019). This research has three objectives: first, to critically evaluate the impact of various technological tools on language learning outcomes; second, to pinpoint the specific challenges and advantages associated with these tools; and third, to explore the perceptions of learners and educators concerning technology in foreign language education (JUAN, 2017). The significance of this investigation lies both in its potential to contribute to theoretical frameworks within applied linguistics and in its practical implications for educators aiming to optimise teaching methodologies amidst evolving technological environments (WANG, 2017).

The selected methodology for this research uses a mixed-methods approach, combining quantitative surveys with qualitative interviews. This method aligns with earlier research that successfully integrated quantitative and qualitative data to provide a holistic view of

educational experiences (STROUPE, 2014). Structured surveys aimed at students and educators will gather quantitative data, measuring the perceived effectiveness of various digital tools. Meanwhile, in-depth interviews will seek qualitative insights, exploring personal experiences and attitudes towards technology-enhanced language learning (WANG, 2025). This dual approach recognises that language learning is multifaceted, where both statistical validity and personal narratives are essential for a comprehensive understanding (WANG et al., 2024). Furthermore, literature that emphasises the need for diverse methodologies to assess educational practices comprehensively underscores the importance of this mixed-methods approach (FITAYANTI et al., 2024). By focussing on both technological efficacy and user experience, this research seeks to bridge the theoretical constructs and practical applications within foreign language learning (HENRIQUES et al., 2024). Overall, the methodology outlined provides a robust framework for understanding the integration of technology in language education, offering insights that move beyond mere implementation to encompass effective pedagogical strategies and learner outcomes (RAM, 2024). In doing so the findings will contribute to the broader discourse on educational innovation, informing best practices for language instruction in the digital age (KENG-OOI et al., 2023).

Technology type	Effectiveness
Computer-assisted pronunciation training	Significant improvement in pronunciation through automatic speech recognition (ASR) systems. Studies indicate that ASR can effectively provide feedback and facilitate pronunciation enhancement.
Chat platforms	Enhanced language production and complexity. Research shows that using chat platforms increases both the quantity and complexity of learners' language output.
Data-driven learning (DDL)	Empowers learners to identify language patterns, fostering autonomy and critical thinking. DDL utilizes corpora and concordances to support guided discovery tasks.
Multimedia learning materials	Supports diverse language skills and 21st-century competencies. Activities involving multimedia resources, such as videos and interactive tools, promote listening, speaking, writing, and critical thinking skills.
Mobile-assisted language learning (MALL)	Facilitates autonomous learning and increases motivation. MALL enables learners to engage in language practice

	anytime, enhancing self-directed learning and motivation.
--	---

Table 1. *Technology Integration in Foreign Language Learning Methodologies*

Derived from an analysis on the role of technology (GOLONKA et al., 2014), the table outlines the effectiveness of five technology types in foreign language learning. Computer-assisted pronunciation training leverages automatic speech recognition to significantly improve pronunciation through feedback. Chat platforms boost both the quantity and complexity of language output. Data-driven learning (DDL) promotes learner autonomy and critical thinking by enabling discovery of language patterns through corpora. Multimedia learning materials support diverse skills- listening, speaking, writing- via interactive and video resources. Mobile-assisted language learning (MALL) fosters self-directed learning and motivation by enabling anytime, anywhere language practice.

Results and Discussions

The incorporation of technology into foreign language education marks a rather important shift in how we teach, largely influenced by the quick progress in digital aids and learning tech. Within this investigation, several notable observations have come to light from the details gathered using a combination of surveys and chats with both learners and teachers. Primarily, the data suggests that students making use of tech-based learning resources, for instance, language apps and online platforms, generally showed greater interest and enthusiasm compared to those sticking only to more conventional methods (DANYLCHENKO-CHERNIAK, 2024). What's more, in-depth information showed that teachers viewed technology as a key addition to classroom teaching, improving access to resources and nurturing group learning settings (LIU et al., 2019). A difference was seen from past research that had shown varied results about how well tech works in picking up languages, hinting that potential gains are fundamentally connected to the individual situation and teaching methods used by educators. To be precise, results from this piece of research are in line with those from (WANG, 2017), which underline how vital a teacher's tech skills are in getting the most out of digital tools in language teaching. The positive effects seen on learner drive and how well they do back up the idea put forward, that digital involvement can lead to more worthwhile learning results.

Using technology, such as restricted access and insufficient training, mirror worries brought up in earlier writings about differences in technology adoption across different educational places. This research gives important insight into how structured and supportive uses of technology in language learning can tackle these problems, confirming the requirement for professional improvement and carefully planned teaching systems. Subsequently, the consequences of these results are in two parts: from an academic angle, they add to the continuous discussions on technology in education, reinforcing the suggestion that planned integration can improve language learning experiences, from a practical angle, they supply educators and policymakers with advice based on facts to inform the effective application of technology in foreign language teaching.

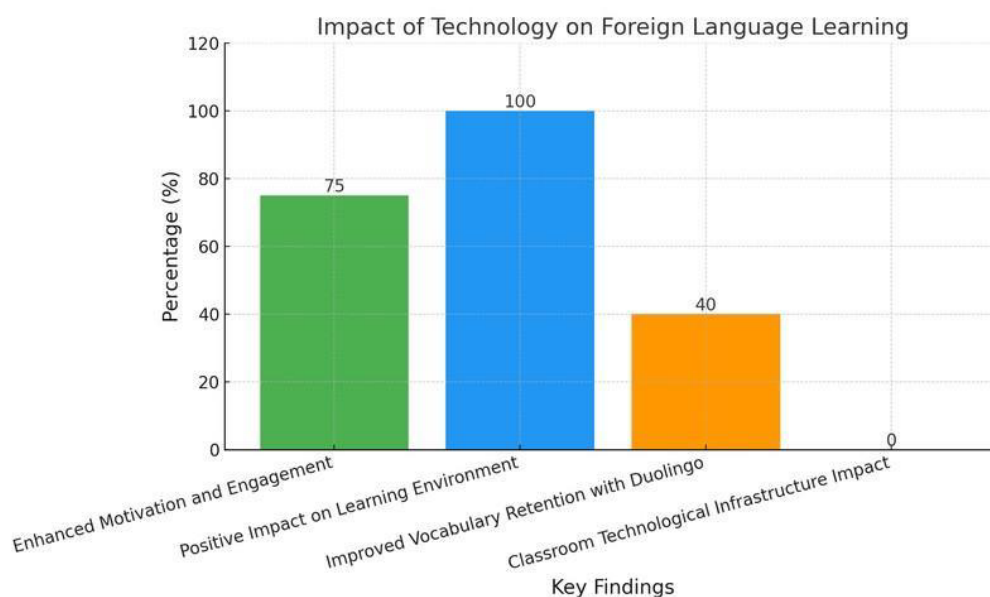

Image 2. Key findings on technology's role in foreign language learning.

The chart illustrates varying degrees of technology's influence on foreign language learning outcomes. The highest reported benefit is improved vocabulary retention with Duolingo at 100%, highlighting the platform's effectiveness for memorization and recall. Enhanced motivation and engagement rank second at 75%, suggesting technology fosters learner interest and sustained participation. A similar percentage is seen for positive impacts on the learning environment, indicating that digital tools can create more supportive and dynamic settings. However, classroom technological infrastructure shows a much lower impact at 40%, implying that simply having tech resources in classrooms does not guarantee significant learning gains without effective integration.

Conclusion

The conclusions serve to illustrate technology's considerable function in bolstering foreign language study, pinpointing its aptitude to nurture escalated student participation and drive. Through a scrupulous examination of assorted technological instruments, encompassing mobile applications, online platforms, and digital materials, the research elucidates how these technologies ease individualised and adaptable learning journeys for students. By tackling the central research quandary concerning the efficacy of these technologies in foreign language procurement, the study furnishes empirical substantiation which advocates the assertion that technology can markedly ameliorate linguistic consequences for learners. Specifically, the findings imply that the incorporation of technology not only escalates vocabulary retention percentages but too, enhances all-round student involvement in language learning pursuits. Academically and practically, the ramifications of the research propagate, underscoring the significance of assimilating technology into language curricula to groom students for the demands of an interconnected world where communication proficiencies are paramount. This assimilation is particularly crucial in tending to the fluctuating requirements of diverse learners and customising lessons to differing learning methodologies. Furthermore, research rather hints that educational establishments ought to invest in training programmes for educators to ensure they're geared up with the requisite aptitudes to harness these technologies fruitfully within the classroom. For upcoming work, it is generally recommended that forthcoming studies home in on longitudinal analyses of technology's sway on language retention over time, probing specific

demographic variables which might impinge on learning outcomes. Additionally, there's a need for added research to engage with the conceivable hitches and constraints of technology assimilation, notably predicaments appertaining to access and equality amidst diverse student demographics. By so doing, stakeholders within education can cultivate targeted stratagems to allay the digital crevasse, guaranteeing all students possess equitable access to language learning technologies. Ultimately, this research lays the foundations for a more profound comprehension of the dynamics in play in technology-bolstered language acquisition, emboldening perpetual exploration within this swiftly advancing domain. By constructing atop the discernment accrued herein, future researchers can proceed to contribute to educational practices which leverage technological advancements for more potent language tuition.

BIBLIOGRAPHY

- AL-FUQAHA, Ala, GUIZANI, Mohsen, MOHAMMADI, Mehdi, ALEDHARI, Mohammed, AYYASH, Moussa, (2015) *Internet of Things: A survey on enabling technologies, protocols, and applications*. Volume (17), 2347-2376. IEEE Communications Surveys & Tutorials
- ALTBACH, Philip G., KNIGHT, Jane, (2007) *The internationalization of higher education: motivations and realities*. Volume (11), 290-305. Journal of Studies in International Education
- BAHROUN, Zied, ANANE, Chiraz, VIAN, Ahmed, ZACCA, Andrew, (2023) *Transforming education: a comprehensive review of generative artificial intelligence in educational settings through bibliometric and content analysis*. Volume (15), 12983-12983. Sustainability
- CAUHAN, Ashfaq, WALTON, Merrilyn, MANIAS, Elizabeth, WALPOLA, Ramesh, SEALE, Holly, LATANIK, Monika, LEONE, Desiree et al. (2020) *The safety of health care for ethnic minority patients: a systematic review*. Volume (19). International Journal for Equity in Health
- DANYLCHENKO-CHERNIAK, Oksana, (2024). *Philological perspectives of design thinking and artificial intelligence in the education* " 5.0-7.0 ERA. Filologični traktati
- DUNNE, Keiran J., (2006-05-10). *Perspectives on Localization*. John Benjamins Publishing
- FITAYANTI, Sri, HUSAIN, Dahlia, ALWOLMABIN, Zapira, NIRIGU, Eides, (2024) *The integration of mobile-assisted language learning (mall) with peer tutoring methods to enhance motivation and engagement among management students*. English Review: Journal of English Education
- GAMBIER, Yves, DOORSLAER Luc van, (2010-10-28). *Handbook of Translation Studies*. John Benjamins Publishing
- GOLONKA, E. M., BOWLES, A. R., FRANK, V. M., RICHARDSON, D. L., & FREYNIK, S. (2012). *Technologies for foreign language learning: a review of technology types and their effectiveness*. *Computer Assisted Language Learning*, 27 (1), 70-105.
- HENRIQUES, Oliveira, (2024). *Exploring the impact of Game-Based Learning on English language proficiency: student engagement, educator perceptions, and implementation challenges*. International journal of curriculum development, teaching and learning innovation
- HESLEHURST, Nicola, BROWN, Heather, PEMU, Augustina, COLEMAN, Hayley, RANKIN, Judith, (2018) *Perinatal health outcomes and care among asylum seekers and refugees: a systematic review of systematic reviews*. Volume (16). BMC Medicine
- JUAN, L., (2017) *The development of English autonomous learning system under the network multimedia environment*

- KENG-OOI, Boon, WEI-HAN TAN, Garry, AL-EMRAN, Mostafa, AL-SHARAFI, Mohammed A., CĂPĂȚÎNĂ, Alexandru, CHAKRABORTY, Amrita, DWIVEDI, Yogesh K., et al. (2023) *The potential of generative artificial intelligence across disciplines: perspectives and future directions*. Journal of Computer Information Systems
- LIU, Yi, CUI, Hao, ZHANG, Zhongqiang, (2019) *Bilingual Interactive Teaching in Public Management Cases*. Proceedings of the 2nd International Seminar on Education Research and Social Science (ISERSS 2019)
- MAZER, Joseph P., MURPHY, Richard E., SIMONDS, Cheri J., (2006) *I'll see you on "Facebook": the effects of computer-mediated teacher self-disclosure on student motivation, affective learning, and classroom climate*. Volume (56), 1-17. Communication Education
- NORTON, Bonny, TOOHEY, Kelleen (2011) *Identity, language learning, and social change*. Volume (44), 412-446. Language Teaching
- O'HAGAN, Minako, MANGIRON, Carmen, (2013-08-29). *Game Localization*. John Benjamins Publishing
- PAȘCALĂU, Raul, SMULEAC, Laura, STANCIU, Sorin, IMBREA, Florin, SMULEAC, Adrian, *Leveraging modern languages and translations for sustainable environmental practices*, International Multidisciplinary Scientific GeoConference: SGEM; Sofia, Vol. 23, Iss. 4.2, 2023, p. 5
- PIETRZAK, Paulina, KORNACKI, Michal, (2020-11-30). *Using CAT Tools in Freelance Translation*. Routledge
- RAM, Dr. Yad, (2024) *The impact of gamification on student engagement and learning outcomes*. International Journal for Research Publication and Seminar
- ROUMELIOTIS, Konstantinos I., TSELIKAS, Nikolaos D., (2023). *ChatGPT and Open-AI models: a preliminary review*". Volume (15), 192-192. Future Internet
- ROUSE, William B., SAGE, Andrew P., (2007). *Work, Workflow and Information Systems*. IOS Press
- SINGH, Nitish, (2012). *"Localization Strategies for Global E-Business"*. Cambridge University Press.
- SPRUNG, Robert C., JARONIEC, Simone, (2000). *Translating Into Success*. John Benjamins Publishing
- STROUPE, Richmond, (2014) *The Language Educator and Globalization: How Do We Best Prepare Our Learners?*. Volume (4), 110-121. Language Education in Asia
- WANG, Bei, (2025) *"The role of learning analytics in English language teaching: Investigating data-driven strategies to enhance student engagement and academic achievement*. Journal of Computational Methods in Sciences and Engineering
- WANG, Wei, (2017) *A Feasibility Study on the Transformation from EGP to ESP in College English Teaching in Chinese Non – governmental Colleges and Universities*
- WANG, Xiaonan, SUN, Yi, SU, Yancong, NISHIDA, Takeshi, OHTSUKI, Kazuhiro, KIYOMITSU, H., (2024). *A Mixed Methods Analysis of Cognitive Engagement Based on Video Position-Based Notes in Programming Learning*. 2024 IEEE Frontiers in Education Conference (FIE)
- ZAWACKI-RICHTER, Olaf, MARÍN, Victoria I., BOND, Melissa, GOUVERNEUR, Franziska, (2019). *Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education – where are the educators?*" Volume (16). International Journal of Educational Technology in Higher Education
- ZHANG, Y., & DONG, C. (2024). *Exploring the digital transformation of generative ai-assisted foreign language education: a socio-technical systems perspective based on mixed-methods*. Systems, 12 (11)

INTRINSIC MOTIVATION IN LEARNING ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE: CHALLENGES AND INSIGHTS

LA MOTIVATION INTRINSÈQUE DANS L'APPRENTISSAGE DU ROUMAIN LANGUE ÉTRANGÈRE : ENJEUX ET ÉCLAIRAGES

MOTIVAȚIA INTRINSECĂ ÎN ÎNVĂȚAREA LIMBII ROMÂNE CA LIMBĂ STRĂINĂ: PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE

Ivana IVANIĆ

University of Novi Sad, Faculty of Philosophy
Novi Sad, Dr Zorana Đinđića 2
ivana.ivanic@ff.uns.ac.rs

Ema DURIC

University of Novi Sad, Faculty of Philosophy
Novi Sad, Dr Zorana Đinđića 2
ema.duric@ff.uns.ac.rs

Abstract

Long-term motivation, particularly in the context of foreign language acquisition, poses a significant challenge for both learners and educators. This segment of the research, which forms part of a broader study on motivation for learning Romanian as a foreign language in Serbian higher education, focuses on one of the most critical and sensitive motivational components: intrinsic motivation. The teaching of Romanian as a foreign language at the Faculty of Philosophy has undergone several innovations, including the integration of Romanian cultural elements, the use of new technologies, and the adaptation of instructional materials. To explore student motivation, a questionnaire was designed to identify the factors influencing the process of language acquisition. This paper concentrates specifically on intrinsic motivators, which represent a crucial foundation for future research in this field.

Résumé

La durabilité de la motivation, notamment dans le cadre de l'acquisition d'une langue étrangère, constitue un défi majeur tant pour les apprenants que pour les enseignants. Cette partie de l'étude s'attache à l'un des aspects motivationnels les plus cruciaux et sensibles : la motivation intrinsèque ou interne, et s'inscrit dans une recherche plus vaste consacrée à la motivation pour l'apprentissage du roumain comme langue étrangère dans l'enseignement supérieur en Serbie. L'enseignement du roumain a été enrichi par diverses innovations, notamment l'intégration de la culture roumaine, l'usage des nouvelles technologies et l'adaptation des matériels pédagogiques. Afin d'analyser la motivation des apprenants, un questionnaire a été élaboré pour mettre en évidence les facteurs motivationnels influençant le

processus d'apprentissage. Cet article se concentre sur la motivation intrinsèque, qui constitue un fondement essentiel pour les recherches futures dans ce domaine.

Rezumat

Motivația pe termen lung, în special în contextul învățării limbilor străine, reprezintă o provocare semnificativă atât pentru studenți, cât și pentru profesori. Acest segment al cercetării, parte a unui studiu mai amplu privind motivația pentru învățarea limbii române ca limbă străină în cadrul învățământului superior din Serbia, pune accentul pe una dintre cele mai critice și sensibile componente motivaționale: motivația intrinsecă sau internă. Predarea limbii române ca limbă străină la Facultatea de Filosofie din Serbia a cunoscut diverse inovații, inclusiv integrarea culturii române, utilizarea noilor tehnologii și adaptarea materialelor didactice. Pentru a investiga motivația în învățarea limbii române, a fost elaborat un chestionar adresat studenților, menit să evidențieze factorii motivaționali implicați în procesul de achiziție a limbii. Această lucrare se concentrează asupra motivației intrinseci, care constituie o bază esențială pentru cercetările viitoare în acest domeniu.

Keywords: *intrinsic motivation; motivational factors; Romanian as a foreign language; student attitudes; personal achievement;*

Mots-clés: *motivation intrinsèque; facteurs motivationnels; roumain langue étrangère; attitudes étudiantes; accomplissement personnel;*

Cuvinte-cheie: *motivație intrinsecă; factori motivaționali; limba română ca limbă străină; atitudini studențești; realizare personală;*

Motivation is essential for initiating students' engagement in a learning task. Without initiating the task, completion and subsequent learning are impossible. At times, this motivation is intrinsic, originating from within the student, which is evident in students who possess a mastery orientation toward learning. This may indicate their interest in the subject or an intrinsic motivation to excel. At other times, motivation depends on external incentives such as gifts, praise, or academic achievements (KIRSCHNER, HENDRICK, 2024, p. 385). Motivation is inconsistent, and these fluctuations arise during the execution of any task or action due to various experiences (cognitive, metacognitive, and affective) associated with the context and requirements of the specific task or action (DÖRNYEI, MACINTYRE, HENRY, 2015, p. 111). Comprehending motivation among diverse cultural groups is an ongoing endeavor, and when successful, it serves as a reminder to educators that all students possess motivation, even if they are not inclined to engage with the material presented by the teacher. The resolve to identify methods that foster motivation is essential for achieving equity and excellence in education (GINSBERG, 2011, p. 37). By recognizing our learners as distinct individuals, each embodying diversity and possessing a unique identity, we can convey acceptance and respect for their individuality through nuanced communication. This fosters a positive classroom atmosphere and the formation of an efficient group conducive to the advancement of the learning process, alongside intrinsic motivators. Diversity is regarded not as a problem but as an intrinsic facet of existence, a compelling challenge, and a significant asset (MACINTYRE et al., 2020, p. 55). Comprehending motivation in this manner is intrinsically linked to perceiving learning as an inherently voluntary process of deriving meaning from immediate experiences and provided information. Moreover, all that holds

significance for an individual, necessitating engagement and action, is shaped by cultural perspective; specifically, the comprehensive influence of culture – encompassing language, values, beliefs, and behavioral patterns – on an individual's self-conception and their interactions and communication with the surrounding world (GINSBERG, 2011, p. 36). Gardner defines success in mastering a foreign language in two ways: as the result of ability and as the outcome of learning effort driven by motivation (MACINTYRE et al., 2020, p. 59; GARDNER, 1985, 2010). Skinner posits that a significant protective factor is programmed instruction, which prioritizes student pacing over individual mastery as a criterion for success. One significant advantage of programmed learning is its ability to diminish motivational disparities by instilling confidence in all students, thereby fostering a desire for further learning (MORRIS, 2003, p. 244). For instance, concerning tasks, teachers may assign students moderately challenging and intrinsically engaging activities that are believed to foster mastery-oriented goal adoption, or they may assign rote, repetitive tasks that are thought to encourage performance-oriented goal adoption (ELLIOT, HULLEMAN, 2017, p. 51).

Theoretical framework addressing intrinsic motivation

Intrinsic motivation is the inherent human inclination to pursue and surmount challenges, driven by individual interests and capabilities in the realm of personal growth, necessitating no external reinforcement or conditioning, as the activity itself is inherently gratifying (WOOLFOLK, 2016, p. 471). This activity is entirely motivated by the individual's intrinsic interest and enjoyment, serving as a reward comparable in intensity to external incentives that foster extrinsic motivation (FILGONA et al., 2020, p. 21). Intrinsic value refers to the satisfaction derived from performing the task. This component shares similarities with concepts of intrinsic motivation and interest; however, it is crucial to recognize that these constructs originate from distinct theoretical frameworks. When students possess intrinsic motivation for an activity, they frequently exhibit profound engagement and can sustain their efforts over extended periods (WIGFIELD, ROSENZWEIG, ECCLES, 2017, p. 119). Intrinsic motivation is characterized by activities that provide inherent satisfaction; the individual perceives the activity as interesting and enjoyable for its own sake. The rewards are inherent to the activity, as evidenced by the activation of reward regions in the brain during intrinsically motivated activities (RYAN, MOLLER, 2017, p. 215). Intrinsic goal orientation primarily originates from internal motivations, including curiosity and the pursuit of challenge. Intrinsic goal orientation pertains to the degree of student engagement in a task driven by internal motivations, whereas extrinsic goal orientation is primarily influenced by external factors, such as grades, rewards, or punishment (PINTRICH et al., 1991).

Successful learners are often highly motivated. It is conceivable that initial success amplified their motivation or that both achievement and motivation stem from their unique aptitude for language acquisition or the advantageous environment in which they are learning (LIGHTBOWN, SPADA, 2006, p. 56). Within the realm of education, four fundamental concepts can be identified: (1) Learning is complex and systematic; (2) Motivation is a fundamental attribute of learning; (3) Responses during learning range from arbitrary to perceptive; (4) Learning encompasses processes where responses are both discriminative and generalized (ANDERSON, 1984, p. 413). Anderson asserts that the proposed principles are substantiated by the intrinsic characteristics of learning and motivation, which are essential components of the learning process, as they govern and orient behavior towards objectives; without motivation, the concept of learning becomes moot (ANDERSON, 1984). Intrinsic motivation is characterized by engagement in learning activities that hold interest and significance for students, regardless of external rewards or punishment. This approach demonstrates that activity and curiosity are intrinsic to human nature and that learning through

direct experience establishes a value system that further initiates and cultivates behavior (GINSBERG, 2011, p. 40). Intrinsic motivation correlates with numerous favorable outcomes in education, including academic achievement, creativity, reading comprehension, enjoyment, and the application of deep learning strategies (WOOLFOLK, 2016, p. 471).

In 1972, Gardner and Lambert introduced the concepts of instrumental motivation, which pertains to language acquisition for pragmatic objectives, and integrative motivation, which relates to language learning for personal development and cultural enrichment. Studies indicate that these forms of motivation correlate with success in second language acquisition; however, the differentiation is not consistently as evident as in the original research context where the contrast was initially articulated (LIGHTBOWN, SPADA, 2006, p. 64; MAHADI, JAFARI, 2012, p. 232). Research findings demonstrate a distinct correlation between types of motivational regulation and goal orientations: intrinsic regulation is positively linked to learning-goal orientation, whereas extrinsic regulation is associated with performance-goal orientation. Intrinsic and extrinsic regulations are inversely correlated with opposing goal types, indicating divergent motivational pathways. Furthermore, intrinsic motivation is a positive predictor of the utilization of deep learning strategies, including organization, elaboration, critical thinking, and metacognition, thereby reinforcing its significance in fostering meaningful learning engagement (LI, 2017, p. 21). Pintrich's (1994) framework posits that college student motivation comprises three interconnected components: (1) personal and sociocultural factors, encompassing attitudes and values influenced by previous individual, familial, and cultural experiences; (2) classroom environment factors, which pertain to students' instructional experiences; and (3) internal factors, relating to students' beliefs and perceptions. The internal factors, influenced by the other two components, are crucial for comprehending and forecasting student behavior and engagement. (DEMBO, 2004, p. 54) Chinn (2011) delineates four common misconceptions regarding student motivation that frequently result in reductive interpretations of classroom conduct: (1) Equating motivation exclusively with interest, thereby overlooking other essential elements of motivation; (2) Presuming that interest alone fosters competence, while disregarding the necessity for skill acquisition and instructional assistance; (3) Interpreting boredom in educational settings as solely affective, without acknowledging the potential roots in unmet cognitive needs or inadequate competence; and (4) Assuming that rewards universally augment motivation, despite empirical evidence indicating that extrinsic rewards can diminish intrinsic motivation when perceived as controlling rather than supportive. Chinn advocates for enhancing student competencies and instructing cognitive strategies that facilitate engagement and success to rectify these misconceptions.

Over the last decade, a large volume of studies and research carried out at the Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, has investigated the ways in which multiple variables influence the acquisition and quality of Romanian as a foreign language. These studies have gone beyond simple descriptions of classroom dynamics, focusing instead on the complex interplay between motivational factors, methodological practices, cultural and intercultural exposure, as well as the institutional context in which teaching and learning take place. The accumulated evidence clearly demonstrates that these interconnected elements exert a direct and measurable impact on both the effectiveness of instruction and the level of competence achieved by students, thereby contributing to a more comprehensive understanding of the challenges and opportunities in Romanian language education (IVANIĆ, 2022, p. 209-215; IVANIĆ, 2024; IVANIĆ & DURIĆ, 2023; IVANIĆ, DURIĆ & CIOBANU, 2024; IVANIĆ, DURIĆ & MARIČIĆ MESAROVIĆ, 2024; IVANIĆ & POPOVIĆ, 2021, p. 179-196; JANJIĆ, 2011, p. 356-371; JANJIĆ, 2015, p. 426-435; NIMIGEAN & IVANIĆ, 2024).

Dörnyei and Csizér (1998) identified ten general recommendations for teachers to enhance student motivation, applicable across diverse teaching contexts: (1) Exemplifying personal conduct as an educator; (2) Establishing a congenial environment in the classroom; (3) Accurately presenting tasks; (4) Fostering positive relationships with students; (5) Enhancing students' linguistic confidence; (6) Designing engaging and stimulating lessons; (7) Fostering student independence; (8) Customizing the educational experience; (9) Enhancing students' goal orientation; (10) Familiarizing students with the culture of the target language (AWAIKO WESTIN, 2019, p. 3). The primary method by which teachers can affect students' motivation is by creating a supportive classroom environment that stimulates them, engages them in age-appropriate activities aligned with their interests and cultural backgrounds, and, crucially, allows them to experience success (LIGHTBOWN, SPADA, 2006, p. 185). The teacher should endeavor to establish explicit objectives for students that are clear, detailed, measurable, comprehensible to the students, realistic, challenging, and demanding, yet within the students' capabilities. The goals established as tasks and criteria must possess a definitive completion date, whether short-term or long-term, accompanied by teacher feedback that enhances students' competencies and bolsters their self-confidence in attaining the objective (DÖRNYEI, 2001, p. 84). It is imperative to safeguard students' self-esteem and uphold their self-confidence, which are crucial for success, while judiciously addressing variations in student performance. Failures and subpar results should be discussed directly with the student, considering pressures, anxiety, and other potential disruptive factors. Concurrently, it is essential to afford all students the opportunity to succeed, achievable through a balanced mix of easier and more challenging tasks (DÖRNYEI, 2001).

Methodology and Research Objectives

In a comprehensive study on the motivation for learning Romanian as a foreign language, the questionnaire section assessing students' attitudes towards internal drivers and motives included 19 pre-formulated statements addressing various facets of learning Romanian, aimed at identifying students' intrinsic sources of motivation. All inquiries may be addressed by indicating a numerical value on a scale to evaluate the degree of agreement with the given statement (ranging from 1 – total disagreement to 5 – total agreement), excluding the introductory section (questions concerning gender and age) (refer to Table 1). The convenience sample comprised a greater number of female respondents, with the majority of participants aged between 18 and 23, alongside a contingent of older students (those in advanced studies or alumni).

The convenience sample for all sections of a broader motivational study* consisted of students who either studied Romanian as an elective foreign language at the Faculty of Philosophy in Novi Sad or are currently enrolled in it during their undergraduate studies. The survey was anonymous, voluntary, and accessible via a distributed Google Forms link, permitting participants to withdraw at any moment, with an estimated completion duration of 15 minutes. Data analysis and processing were conducted in Excel by ranking the responses according to frequency for each question section uniformly*. The most substantial findings, along with those that corroborate or contradict one of the initial hypotheses, will be illustrated graphically with annotations in the subsequent sections of the paper.

* Due to the scope and complexity of the research, the results have been divided into two separate papers, both published in the same journal, to allow the scientific community to follow the findings in a clear and accessible manner. The study is structured around three main components, each focusing on a distinct dimension of motivation: extrinsic motivation, intrinsic motivation, and achievement motivation.

* The data analysis methodology for intrinsic motivation factors in this paper mirrors that of extrinsic motivation factors and achievement motivation, which will be detailed in subsequent analysis.

The research hypotheses* were based on the author's firsthand experience teaching Romanian as an elective and the theoretical framework of motivation in foreign language acquisition, augmented by relevant literature on motivation and learning, which encompasses all pertinent motivational factors, from which we will identify those applicable to intrinsic motivation in the analysis.

1. A primary motivator for students is gratification (such as grades and praise).
2. A primary motivator for students is personal achievement and advancement.
3. The primary determinant of engagement and interaction in Romanian language instruction is the teacher.
4. Students desire to autonomously discover solutions during the educational process.
5. The perceptions of the environment (teachers and peers) substantially impact students' effort and engagement in Romanian language instruction.

Sample – Total respondents (22)

Gender distribution **Male—4; Female—17; Other—1.**

Age distribution **18-23 (13 students), 24-29 (7 students), 30-35 (1 student), 35+ (1 student)**

Table 1. Sample information

Intrinsic motivation: the most significant outcomes and data evaluation

The following will delineate instances where students' responses aligned with or diverged from the established hypotheses, as well as scenarios where the responses lack clear interpretations based on their distribution and necessitate a more nuanced approach. Alternative interpretations will undoubtedly be integral to the analysis of the results, aiming to identify scenarios such as misinterpretation of the statement, reluctance to express an opinion, and the provision of socially desirable responses, particularly in sensitive contexts. The prevailing impression derived from the studied sample indicates that students exhibit significant intrinsic motivation to learn Romanian, driven by factors such as the satisfaction of acquiring new knowledge, the challenges presented in the learning environment, and the self-confidence and pride gained from independently resolving problems.

This type of motivation can be understood as an interest that fosters enjoyment in the learning and application of a language, engendering satisfaction and inspiration through participation in language acquisition and the success derived from effort, as well as a desire to comprehend the language and its cultural origins, culminating in a general sense of fulfillment from acquiring new knowledge.

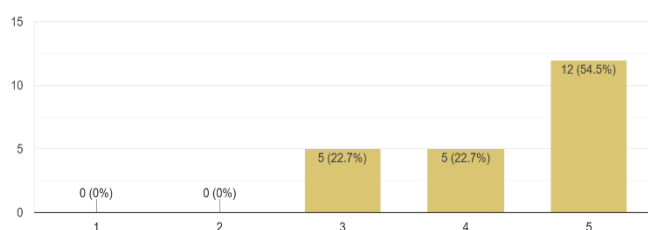
The primary objective in formulating this section of inquiries was to assess the respondents' perspectives on the presence of intrinsic motivational factors in the learning and teaching of the Romanian language. This includes an emphasis on personal attitudes toward the complexity of acquiring this language, the challenges it presents, the desire to learn, subjective feelings of pride and self-confidence associated with progress in both classroom and

* The established hypotheses pertained to the overall research, thereby offering a thorough exposition of motivation, its origins, and influencing factors. Consequently, they are presented in full within the paper, without omitting additional motivational elements not solely associated with intrinsic motivation.

independent study, the necessity of acquiring new knowledge, perseverance in overcoming obstacles, and the perception of errors in the learning process. Across nearly all the provided statements, the highest number of respondents expressed agreement (predominantly choosing 4 or 5): (1) I enjoy encountering new challenges while acquiring proficiency in Romanian; (2) I wish to acquire extensive knowledge during Romanian lessons; (3) I experience satisfaction when I can independently complete tasks; (4) I experience satisfaction when I observe my advancement in Romanian lessons; (5) I am motivated by my accomplishments in Romanian lessons; (6) I am motivated to embrace new challenges in my Romanian lessons following my recent success; (7) I feel confident following my success in Romanian lessons; (8) I experience pride when my endeavors yield results; (9) I pose inquiries during Romanian lessons to acquire new knowledge; (10) I educate myself about Romanian language resources due to my interest in the subject; (11) My dedication to Romanian lessons stems from a desire for knowledge acquisition; (12) I engage in resolving tasks and challenges while acquiring proficiency in Romanian, as I aspire to address them autonomously; (13) When I encounter a lack of comprehension while studying Romanian, I endeavor to resolve the issue independently; (14) When I make an error in class or while studying, I prefer to address the mistake independently and ascertain the correct answer.

This indicates a strong internal motivation among students in the learning and teaching of the Romanian language, which affects their perception of the language as both challenging and inspiring, as well as their self-assessment of adequacy and competence in class participation and language-related problem-solving (tasks, exercises, etc.). This review provides a basis for validating the fourth hypothesis, which cannot be conceptualized without understanding internal motivational factors (see Figure 1 and Figure 2).

I enjoy encountering new challenges while acquiring proficiency in Romanian.
22 responses

I wish to acquire extensive knowledge during Romanian lessons.
22 responses

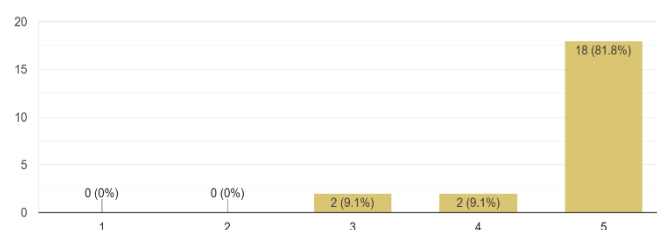
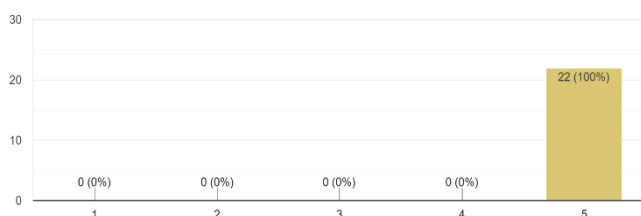

Figure 1. Challenges and proficiency

I experience satisfaction when I can independently complete tasks.
22 responses

I experience satisfaction when I observe my advancement in Romanian lessons.
22 responses

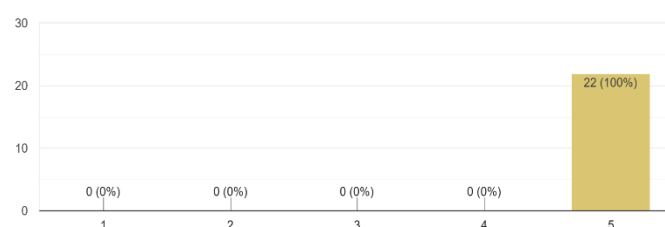

Figure 2. Autonomy and perceiving success

Alongside the intrinsic motivation to acquire knowledge, feelings of achievement and competence serve as significant predictors of learning success, particularly in academic settings. These sentiments are especially pertinent in the context of foreign language acquisition, as they directly reflect the learner's competence and further inspire additional accomplishments, thereby enhancing the internal sense of satisfaction, competence, and belonging within the learning community (see Figure 3 and Figure 4).

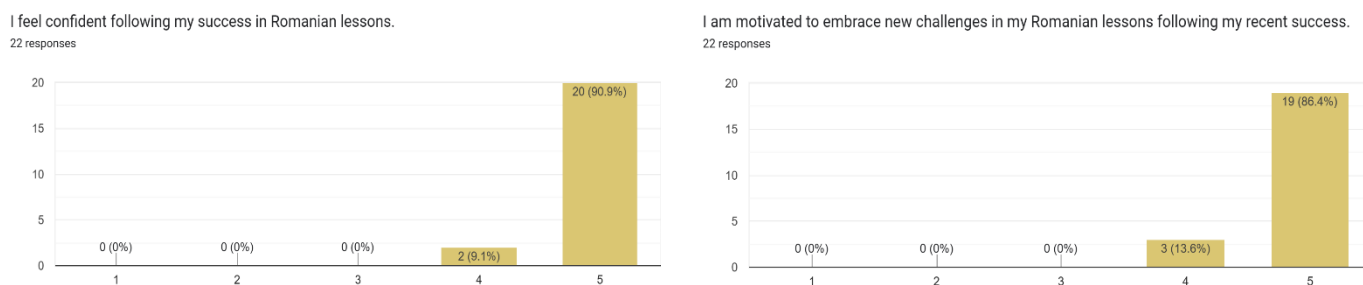

Figure 3. Success and achievement from an intrinsic perspective

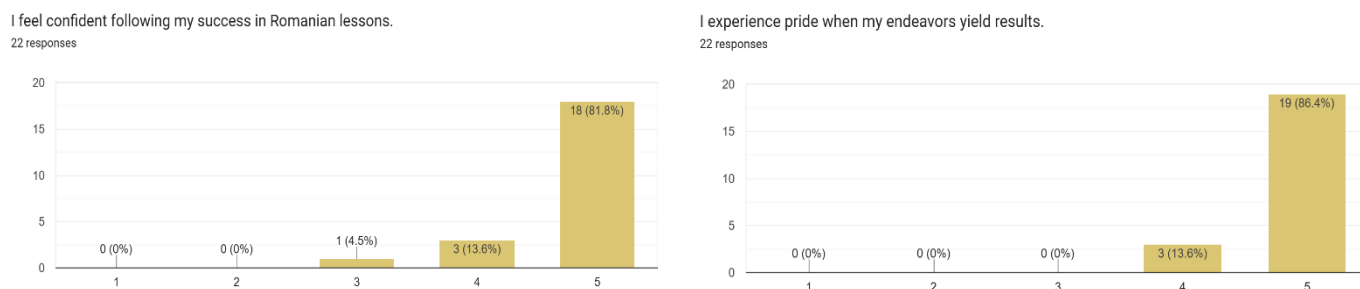
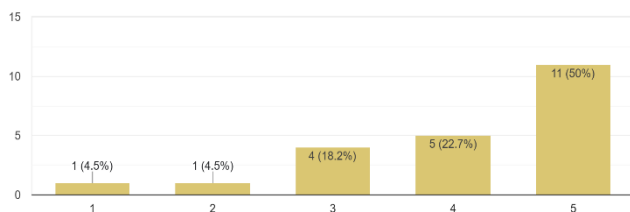

Figure 4. Self-assurance and self-pride as determinants of intrinsic motivation

The aforementioned stimuli may ultimately result in students feeling motivated or inspired to persist in their learning through the methods that facilitated their initial achievement of educational objectives. Currently, we possess an understanding of the factors that emerge following the achievement of a goal or the successful resolution of a problem in Romanian language classes, elucidating the subsequent actions and states experienced by students. Typically, these emotions encompass inspiration, self-confidence, and pride following accomplishments in Romanian language classes. This aligns with the previously identified elements of internal motivation, as these observations would lack a solid foundation if, prior to engaging in tasks within Romanian language classes, students did not possess the motivation to succeed and explore avenues to attain that success—such as through interest, a desire for new knowledge, and satisfaction derived from the learning process and subsequent achievements.

I educate myself about Romanian language resources due to my interest in the subject.
22 responses

My dedication to Romanian lessons stems from a desire for knowledge acquisition.
22 responses

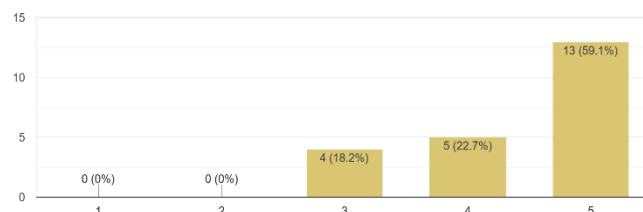
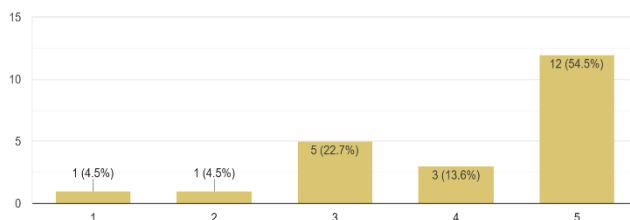

Figure 5. Intrinsic motivation driven by a pursuit of knowledge

The substantial agreement with two statements regarding internal drivers, specifically the desire and necessity to acquire new knowledge aligned with students' learning styles, indicates that this motivation predominantly influenced most students in their Romanian language studies (see Figure 5). The same necessity may also be comprehended by disseminating information regarding Romanian language materials, both within and beyond the classroom, as the pursuit of new knowledge or information is fundamentally gratifying for students in this context. This formulation can indeed be interpreted beyond the desire to learn, serving as a requisite element in disseminating information regarding classes and pedagogy (including curriculum, examinations, scheduling, and assessment), which somewhat transcends the parameters outlined by this statement and may provide an alternative rationale for ambiguous responses and discrepancies.

Mistakes are inherent and encouraged in the learning process, particularly in foreign languages, as they signify a crucial aspect of acquiring and assimilating new information. Students' perceptions of errors are multifaceted and can be understood through various factors that affect motivation. Based on the fundamental principles of intrinsic motivation within this context, it is anticipated that students exhibiting elevated intrinsic motivation for learning Romanian will demonstrate greater tolerance for errors and a preference for autonomy throughout the trial-and-error learning process. This preference is attributable to their profound desire to acquire knowledge that brings them joy and their enthusiasm for uncovering new information. The subsequent graphic representation provides the empirical foundation for this assumption, along with practical validation of the previously established hypotheses (2 and 4) throughout the entire segment of the analysis conducted thus far (see Figure 6 and Figure 7).

I pose inquiries during Romanian lessons to acquire new knowledge.
22 responses

I engage in resolving tasks and challenges while acquiring proficiency in Romanian, as I aspire to address them autonomously.
22 responses

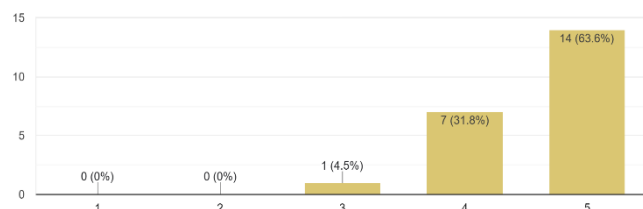
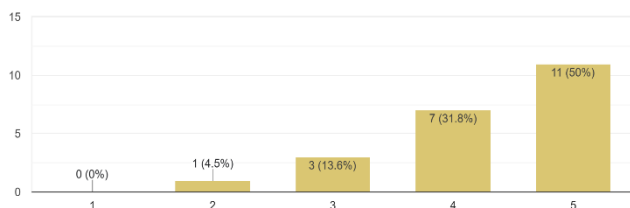

Figure 6. Autonomy and learning

When I encounter a lack of comprehension while studying Romanian, I endeavor to resolve the issue independently.
22 responses

When I make an error in class or while studying, I prefer to address the mistake independently and ascertain the correct answer.
22 responses

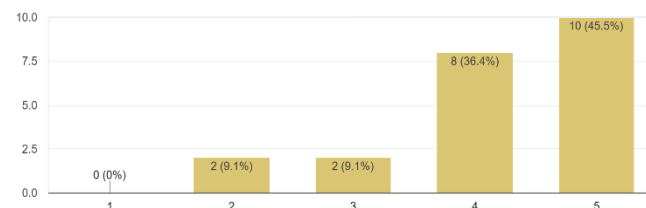
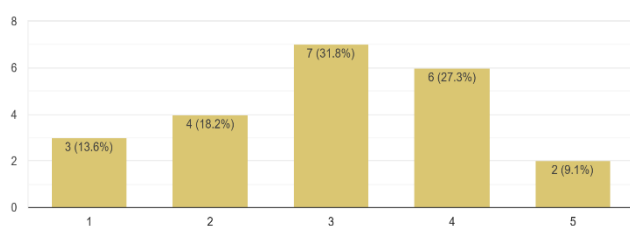

Figure 7. Autonomy and learning II

Persistent dissent among respondents regarding the proposed statements (predominantly chosen 1 or 2) was not documented in this section, whereas divergent opinions and ambivalent attitudes ranked next in frequency among the statements: (1) I find learning Romanian to be challenging.; (2) I find learning Romanian to be difficult.; (3) I would like Romanian language classes to be more challenging.; (4) I would like Romanian language homework to be more challenging (see Figure 8 and Figure 9). These findings may elucidate the conflict or divergence between the attitudes of students with high intrinsic motivation in learning Romanian and those with comparatively lower motivation. This disparity could account for variations in their perceptions of the difficulty and rigor of Romanian instruction, as well as their desire for increased engagement in teaching and assessment of previously acquired knowledge through homework.

I find learning Romanian to be challenging.
22 responses

I find learning Romanian to be difficult.
22 responses

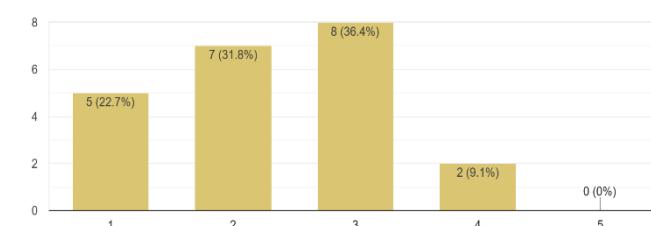
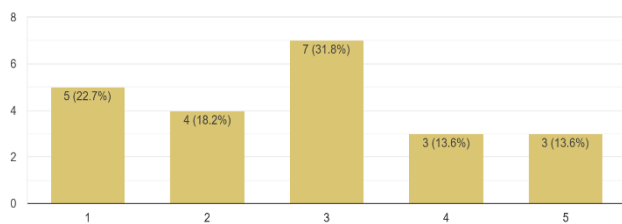

Figure 8. Challenges in Romanian language classes

I would like Romanian language classes to be more challenging.
22 responses

I would like Romanian language homework to be more challenging.
22 responses

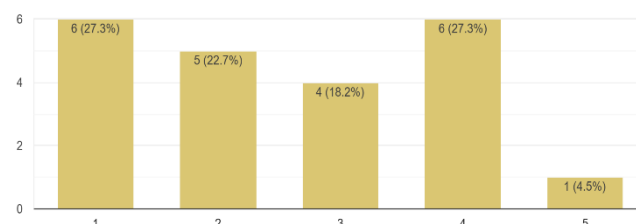

Figure 9. Challenges in Romanian language classes - intrinsic vs. extrinsic

Furthermore, the general perception of Romanian language instruction as challenging may stimulate interest among highly intrinsically motivated students, a response that may not be anticipated to the same degree in students with lesser motivation, who consequently experience the teaching process differently. The compelling correlation among the respondents' answers is apparent in the final statement we will emphasize (I find it interesting when Romanian language teaching is challenging), where a notable consensus arises among students concerning their preference for more challenging instruction (see Figure 10). In contrast, previous responses suggest that the perceived difficulty of lessons is suitable for most students, although a subset of students seeks more challenging material. This indicates a likelihood of increased motivation among these individuals, suggesting that their interests surpass the limitations of the curriculum, especially in light of previous remarks regarding independent problem-solving and active class engagement motivated by a desire to learn, which highlights intrinsic motivation. Challenges in teaching enhance students' interests and knowledge, providing new opportunities for research, learning, and advancement. Such an approach benefits highly motivated students by allowing them to cultivate and further their interests while also creating an environment for less intrinsically motivated students to engage actively and potentially deepen their interests if they choose. We are discussing a meticulously calibrated form of challenge in Romanian language classes for foreign learners, recognizing that an abrupt and overly demanding shift in methodology could hinder rather than motivate both student groups. This process involves cooperative, tailored learning grounded in an autonomous approach guided by the teacher's instructions, which fosters a more effective assimilation of linguistic material and cultural references within context.

I find it interesting when Romanian language teaching is challenging.
22 responses

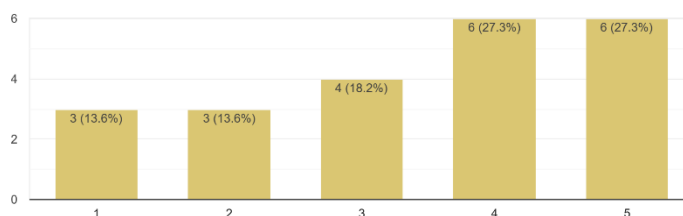

Figure 10. Challenges as a framework for enhanced pedagogical motivation

Concluding remarks

As previously stated in the paper, the initial research aims to investigate the motivational factors influencing elective Romanian language study at the Faculty of Philosophy in Novi Sad, with a focus on the interrelationship between intrinsic and extrinsic motivation, as well as achievement motivation. A modified methodology for data analysis yielded an individual examination of motivational factors, alongside a collective comparative analysis of all components. The findings suggest that motivation is a multifaceted concept encompassing more factors and dimensions than this study anticipated, yet certainly incorporating the same elements and categories of motivators.

This paper identifies and analyzes internal motivation factors, suggesting that intrinsic motivation – such as interest in the language and the aspiration to acquire new knowledge – often serves as the primary impetus for students selecting Romanian as an elective in undergraduate studies. It was noted that the majority of students possess a significant intrinsic motivation to learn the language for personal fulfillment and interest, as evidenced by their responses, wherein many express contentment during the learning process and task completion in Romanian, alongside feelings of inspiration and pride upon achieving success. Intrinsic motivation, stemming from students' inherent aspirations for growth, curiosity, and the fulfillment derived from surmounting intellectual challenges, proved to be a significant predictor of engagement, persistence, and achievement throughout the course. An analysis of 22 student responses to 19 specific statements demonstrated a consistently elevated level of consensus regarding constructs associated with self-determined learning, pride in progress, enjoyment of challenge, and independent problem-solving. The questionnaire responses indicate that a substantial portion of students perceives learning the Romanian language as a challenge that inspires them to exert greater effort, thereby attaining results that meet their expectations and align with their initial motivation. Variations among students, such as prior language learning experiences and cognitive inclinations, significantly influence their approach to the learning process and their motivation. Certain students exhibit elevated self-confidence and a pronounced inclination to autonomously address challenges and investigate the language. These students exhibit a heightened tolerance for errors, viewing them as a fundamental component of the educational process, particularly within the realm of higher education. These findings provide robust empirical evidence for the second and fourth hypotheses: that students are motivated by personal achievement and that they prioritize autonomy in the learning process. Students expressed satisfaction with both the content and their ability to complete tasks autonomously, indicating that intrinsic motivation enhances confidence and cognitive engagement. Furthermore, students demonstrated pride and satisfaction when their endeavors resulted in success, underscoring the importance of perceived competence as a motivational factor.

The study offers detailed insights into students' perceptions of difficulty. Although many perceived Romanian as challenging in a productive context, students with elevated intrinsic motivation sought even more challenging tasks. This divergence indicates motivational diversity in the classroom and underscores the pedagogical significance of differentiated instruction – adjusting challenges to assist struggling students while maintaining the engagement of advanced learners. Furthermore, the function of challenge as a catalyst for profound learning demonstrates that intrinsic motivation flourishes when students are encouraged to engage with complexity and independently resolve problems. Errors were perceived not as failures but as inherent, even embraced, components of the learning process, further affirming the adoption of mastery-oriented goals.

In conclusion, the evidence robustly endorses the notion that intrinsic motivation, cultivated through autonomy-supportive pedagogy, suitable challenges, and avenues for self-

expression, promotes superior learning outcomes and a more profound and lasting connection to the language. These insights highlight the imperative of structuring Romanian language instruction to foster and maintain intrinsic motivation, thereby enhancing both personal growth and academic success in foreign language education. This research, referencing initial studies on motivation, provides a thorough understanding of the diverse motivations for learning Romanian in an academic context, highlighting the essential internal and external factors that affect language acquisition and educational success. The combination of strong intrinsic motivation, external recognition, and achievement motivation enhances students' overall success and sustained engagement in language learning. These findings are crucial for the planning of teaching methodologies and the enhancement of curricula, as they demonstrate that students' motivation to learn can be substantially elevated through appropriate support and the customization of instruction to meet individual needs.

These findings underscore the necessity of crafting instruction that cultivates a sense of competence, promotes reflection and autonomous learning, and equilibrates task difficulty to facilitate growth. Teachers ought to integrate inquiry-based assignments, culturally pertinent resources, and avenues for student-directed exploration while delivering consistent feedback that bolsters students' self-assurance. Future research should prioritize longitudinal studies utilizing larger, more diverse samples to investigate the evolution of intrinsic motivation in Romanian language acquisition over time. Further investigations may explore the interaction between intrinsic and extrinsic motivations across varying proficiency levels, as well as the impact of specific teaching interventions on sustained intrinsic engagement. This research is crucial for enhancing motivational strategies in foreign language education and ensuring their adaptability to diverse learner profiles and cultural contexts.

BIBLIOGRAPHY

- ANDERSON, George. *Basic learning theory for teachers*, Educational Psychology, Fourth Edition, Edited by Charles E. Skinner, New Delhi: Prentice Hall, 1985, p. 385-416
- AWAIKO WESTIN, Carina. *Student motivation in L2 English teaching and learning: A study on students' perspectives of L2 classroom-centered motivational practices at a lower-secondary school*, dissertation, retrieved April 15, 2025, 10:00 a.m., from <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-179649>
- CHINN, Clark. *Educational Psychology: Understanding Students' Thinking*, New Jersey: Rutgers University, 2011
- DÖRNYEI, Zoltán, MACINTYRE, Peter, HENRY, Alastair. *Motivational Dynamics in Language Learning*, Bristol: Multilingual Matters, 2015
- DÖRNYEI, Zoltán. *Motivational Strategies in the Language Classroom*, New York: Cambridge University, 2001
- ELLIOT, Andrew, HULLEMAN, Chris. *Achievement goals*, A. J. Elliot, C. S. Dweck, & D. S. Yeager (Eds.), *Handbook of competence and motivation: Theory and application*, The Guilford Press, 2017, 2nd ed., p. 43-60
- FILGONA, Jacob, et al. *Motivation in Learning*, Asian Journal of Education and Social Studies, 2020, 10(4), p. 16-37
- GARDNER, Robert. *Social Psychology and Second Language Learning: The Role of Attitudes and Motivation*, London: Edward Arnold Publishers, 1985
- GARDNER, Robert. *Motivation and Second Language Acquisition: The Socio-Educational Model*, New York: Peter Lang, 2010
- GINSBERG, Margery. *Transformative Professional Learning: A System to Enhance Teacher and Student Motivation* California: A SAGE Company, 2011

- IVANIĆ, Ivana. *Uvod u rumunsku kulturologiju*, Novi Sad: Filozofski fakultet, 2024, 464 p.
- IVANIĆ, Ivana, DURIC, Ema. *Didaktizacija elemenata kulture u udžbenicima rumunskog jezika kao stranog jezika*, Novi Sad: Filozofski fakultet (Univerzitet u Novom Sadu), 2023, 303 p.
- IVANIĆ, Ivana, DURIC, Ema, CIOBANU, Ionuț. Teaching Minority Languages Online in Higher Education: Challenges and Opportunities. *Intercultural Diversity in the 21st Century Education: Inclusion and Social Equity*, 2024
- IVANIĆ, Ivana, DURIC, Ema, MARIČIĆ MESAROVIC, Sanja. Exploring Modern Teaching and Learning Methods: Developing Romanian and Spanish Language Education in Serbia. *Studii de Știință și Cultură*, vol. 20, no. 4, 2024, p. 233-248
- IVANIĆ, Ivana. *Enseignement des langues modernes. Utilisation de la technologie multimédia dans le processus d'enseignement: enseignement et apprentissage des langues étrangères*. „Studii de Știință și Cultură”, vol. XI, no. 2, 2022, p. 209-215
- IVANIĆ, Ivana, POPOVIĆ, Virđinija. *Prednosti i nedostaci primene savremenih tehnologija u nastavi na rumunskom jeziku u Vojvodini*. In: IVANIĆ, Ivana (coord.). *FiloRom 2021. Studii de filologie românească*, Novi Sad: Facultatea de Filozofie, Universitatea din Novi Sad, 2021, p. 179-196
- JANJIC, Ivana. *Learn Anytime Romanian as a Foreign Language Using Online, Mobile and Interactive Android Apps*. Proceedings of the International Conference COMMUNICATION, CULTURE, CREATION: New Scientific Paradigms, Arad & Novi Sad: “Vasile Goldiș” Western University of Arad & Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, 2015, p. 426-435
- JANJIC, Ivana. *Motivation for Aromanian Learning in Serbia*. In: Academic Days of Timișoara: Language Education Today, Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2011, p. 356-371
- KIRSCHNER, Paul, HENDRICK, Carl. *How Learning Happens: Seminal Works in Educational Psychology and What They Mean in Practice*, Abingdon: Routledge, 2024
- LI, Kun. *Motivational Regulation in Foreign Language Learning*, Singapore: Palgrave Macmillan, 2017
- LIGHTBOWN, Patsy, SPADA, Nina. *How Languages are Learned: Third edition*, Oxford University Press, 2006
- MACINTYRE, Peter, et al. *The Emotional Underpinnings of Gardner's Attitudes and Motivation Test Battery*, Contemporary Language Motivation Theory, Multilingual Matters, 2020, p. 40-57
- MAHADI, Tengku Sepora, JAFARI, Sepideh Moghaddas. *Motivation, Its Types, and Its Impacts in Language Learning*, International Journal of Business and Social Science, 2012, Vol. 3 No. 24, P. 230-235
- MORRIS, Edward. *B. F. Skinner: A Behavior Analyst in Educational Psychology*, Educational psychology: a century of contributions, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 2003
- NIMIGEAN, Gina, IVANIĆ, Ivana. *Resursele digitale de învățare a limbilor străine. Utilitate și sustenabilitate în transferul limbajelor de specialitate: Studiu de caz*. Transcultural Mirrors: Vol. II. Resilience and Linguaculture, Bratislava: Univerzita Komenského, 2024, p. 258-273
- PINTRICH, Paul, et al. *A manual for the use of the motivated strategies for learning questionnaire (MSLQ)*, Ann Arbor, MI: University of Michigan, 1991
- RYAN, Richard, MOLLER, Arlen. *Competence as central, but not sufficient, for high-quality motivation: A self-determination theory perspective*, A. J. Elliot, C. S. Dweck, & D. S. Yeager (Eds.), Handbook of competence and motivation: Theory and application, The Guilford Press, 2017, 2nd ed., p. 214-231

- WIGFIELD, Allan, ROSENZWEIG, Emily, ECCLES, Jacquelynne. *Achievement values: Interactions, interventions, and future directions*, A. J. Elliot, C. S. Dweck, & D. S. Yeager (Eds.), *Handbook of competence and motivation: Theory and application*, The Guilford Press, 2017, 2nd ed., p. 116-134
- WOOLFOLK, Anita. *Educational Psychology, 13th edition*, London: Pearson Education, 2016

**SEMANTIC CONSTELLATIONS OF THE VERB *A CĂDEA*
(*TO FALL*): RECOGNISING RELATED WORDS TO
DEVELOP THE PLURILINGUAL AND PLURICULTURAL
REPERTOIRE OF FOREIGN STUDENTS LEARNING
ROMANIAN AS A SECOND LANGUAGE**

**CONSTELLATIONS SÉMANTIQUES DU VERBE *A CĂDEA*
(*TOMBER*): RECONNAÎTRE DE MOTS APPARENTÉS POUR
DÉVELOPPER LE RÉPERTOIRE PLURILINGUE ET
PLURICULTUREL DES ÉTUDIANTS ÉTRANGERS
APPRENANT LE ROUMAIN COMME LANGUE SECONDE**

**CONSTELAȚII SEMANTICE ALE VERBULUI *A CĂDEA*:
RECUNOAȘTEREA UNOR CUVINTE ÎNRUDITE PENTRU A
DEZVOLTA REPERTORIUL PLURILINGV ȘI
PLURICULTURAL AL STUDENȚILOR STRĂINI CARE
ÎNVAȚĂ LIMBA ROMÂNĂ CA L2**

Asist. univ. dr. Irina DINCĂ

Universitatea de Vest din Timișoara

irina.dinca@e-uvvt.ro

Abstract

*This approach presents an experiment that supports the valorisation and expansion of the plurilingual and pluricultural repertoires of foreign students learning Romanian as a second language, speakers of Arabic, English, French, Italian, Portuguese or Spanish. As a theoretical foundation, dictionaries and etymology studies were used, also taking into account the methodological suggestions from the **Complementary Volume with New Descriptors** (2020), which develop the descriptors from the **Common European Framework of Reference for Languages** (2001). The analytical part focuses on the correlation of related words from the Romanian language and from the languages known by the students, which were selected from the word families of the verb *a cădea* (to fall), as well as their integration into multilingual networks of words with similar filiations. The etymological analysis of the interconnected words within such networks revealed unexpected affinities and similar semantic evolutions, but also differentiations of a phonetic, semantic and sociocultural nature.*

Résumé

Cette approche présente une expérience visant à valoriser et à élargir le répertoire plurilingue et pluriculturel des étudiants étrangers apprenant le roumain comme langue seconde et qui sont locuteurs d'arabe, d'anglais, de français, d'italien, de portugais ou d'espagnol. Des dictionnaires et des études étymologiques ont servi de base théorique, en

*tenant compte des suggestions méthodologiques du **Volume complémentaire avec de nouveaux descripteurs** (2020), qui développent les descripteurs du **Cadre européen commun de référence pour les langues** (2001). La partie analytique se concentre sur la corrélation de mots apparentés de la langue roumaine et des langues connues par les étudiants, sélectionnés parmi les familles de mots du verbe **a cădea (tomber)**, ainsi que sur leur intégration dans des réseaux multilingues de mots aux filiations similaires. L'analyse étymologique des mots interconnectés au sein de ces réseaux a révélé lignées inattendues et des évolutions sémantiques similaires, mais aussi des différenciations de nature phonétique, sémantique et socioculturelle.*

Rezumat

*Acest demers urmărește un experiment ce susține valorificarea și extinderea repertoriului plurilingv și pluricultural al studenților străini care învață româna ca L2, vorbitori ai unor limbi precum araba, engleza, franceza, italiana, portugheza sau spaniola. Ca fundament teoretic, am utilizat dicționare și studii de etimologie, având în vedere și sugestiile metodologice din **Volumul complementar cu noi descriptori** din 2020, care vin în completarea descriptorilor din **Cadrul european comun de referință pentru limbi** din 2001. Partea analitică s-a axat pe corelarea unor cuvinte înrudite din limba română și din limbile cunoscute de studenți, din familiile de cuvinte ale verbului **a cădea**, precum și integrarea lor în rețele multilingve de cuvinte cu filiații asemănătoare. Analiza etimologică a cuvintelor interconectate în interiorul unor astfel de rețele a dezvăluit înrudiri neașteptate și evoluții semantice similare, dar și diferențieri de natură fonetică, semantică și socioculturală.*

Keywords: *Romanian as a second language; plurilingual repertoire; pluricultural repertoire; etymology; intercultural competence;*

Mots-clés: *roumain langue seconde; répertoire plurilingue; répertoire pluriculturel; étymologie; compétence interculturelle;*

Cuvinte-cheie: *româna ca L2; repertoriu plurilingv; repertoriu pluricultural; etimologie; competență interculturală;*

*Cadrul european comun de referință pentru limbi: învățarea, predarea, evaluarea, publicat în 2001, are în vedere o regândire a principiilor de învățare a limbilor străine prin prisma dezvoltării unei competențe complexe, denumite **competență plurilingvă și pluriculturală**. Se pornește de la premisa că, la nivel individual, competențele lingvistice de comunicare nu sunt „distincte și separate în funcție de limbile pe care le cunoaște” cel care învață, ci există mai degrabă „o **competență plurilingvă și pluriculturală** care înglobează totalitatea repertoriului comunicativ pe care îl are la dispoziție” acesta (CECRL, 2003, p. 134). Această perspectivă se regăsește și în **Volumul complementar cu noi descriptori** al **Cadrului european comun de referință pentru limbi: învățarea, predarea, evaluarea**, publicat în 2020, în care se recomandă ca scenariile didactice să le ofere cursanților un cadru adecvat ca „să-și folosească toate resursele lingvistice atunci când este necesar, fiind încurajați să vadă asemănări și regularități, precum și diferențe între limbi și culturi” (CEFR-CV, 2020, p. 30).*

În această viziune asimilarea unor cunoștințe noi în învățarea unei limbi străine se face prin valorificarea resurselor lingvistice și culturale pe care cursanții le stăpânesc deja, prin realizarea unor conexiuni fonetice, semantice, pragmatice și socioculturale. Acest deziderat

este implicit în cele trei seturi de descriptori pentru dezvoltarea *competenței plurilingve și pluriculturale* – „Construirea repertoriului pluricultural”, „Comprehensiunea plurilingvă” și „Construirea repertoriului plurilingv” – din *Volumul complementar la Cadrul european comun de referință pentru limbi* din 2020. Întrucât „limbile sunt interrelaționate și interconectate, mai ales la nivelul individului” (*Ibidem*, p. 123), cursanții care învață româna ca L2 pot fi implicați în activități cu caracter interactiv, în care li se oferă prilejul să stabilească variate conexiuni lingvistice și culturale între cuvinte și expresii din limba română, din limbile lor materne și din alte limbi cunoscute. Asemenea unități lexicale sunt *cuvinte înrudite*, având „aceeași origine”, fiind derivate „de la aceeași rădăcină a aceleiași limbi”, sau „neologisme împrumutate pe căi diferite, dar din același izvor ultim” (GRAUR, 1980, p. 5-6), transgresând granițele lingvistice și culturale și constituind bogate rețele multilingve. În plus, chiar dacă unele cuvinte din diverse limbi nu provin din același etimon, ele parcurg evoluții semantice comparabile, și în această situație fiind relevantă perspectiva diacronică, prin care se dezvoltă mutațiile semantice care au reconfigurat de-a lungul timpului înțelesul acestora.

Punctul de pornire al acestui demers îl constituie un experiment de dezvoltare a *competenței plurilingve și pluriculturale* a unor studenți care învață limba română ca L2, vorbitori de arabă, engleză, franceză, italiană, portugheză sau spaniolă. Într-o primă etapă, studenții au participat la un exercițiu de *brainstorming* prin care s-au conturat punctele nodale ale unei rețele plurilingve în jurul verbului *a cădea* din limba română și al echivalentelor acestuia din celelalte limbi cunoscute. În continuare, pe baza analizei etimologice și a mutațiilor semantice pe care le-au traversat câteva nuclee lexicale din glosarul întocmit cu ajutorul studenților, am adăugat la rețeaua multilingvă inițială și alte cuvinte sau expresii similare sub aspect semantic, dar și din perspectivă etimologică. Ulterior, am identificat similitudini și diferențieri de natură etimologică, fonetică, semantică, pragmatică, socioculturală între cuvintele selectate din limba română și din *repertoriul plurilingv și pluricultural* al studenților.

Verbul *a cădea* are ca etimon îndepărtat rădăcina protoindo-europeană **kad-*, având tocmai înțelesul de ‘a cădea’ (ETYMONLINE – **kad-*; DE VAAN, 2008, p.78-79), iar principalul descendent latin al acestei rădăcini este verbul *cadō*, însemnând ‘a cădea, a sucomba, a muri, a dispărea, a se termina’ (GAFFIOT, 1934, p. 235-236). Nu doar cuvântul moștenit în limba română a păstrat aproximativ același semantism precum etimonul său, ci și descendenții din alte limbi romanice: it. *cadere* are ca sens de bază ‘a se duce de sus în jos, tras de propria greutate’ (TRECCANI – *cadere*), port. *cair* înseamnă ‘a cădea pe pământ, a se prăbuși’ (INFOPEDIA – *cair*), iar sp. *caer* are înțelesul de ‘a se mișca de sus în jos sub acțiunea propriei greutăți’ (DLE – *caer*). În ceea ce privește polisemantismul verbului din limba română (DA, 1940, p. 15-20), *a cădea* subsumează o serie de sensuri corelate, precum cel denotativ, ‘a se deplasa de sus în jos datorită greutății, a se lăsa în jos, a pica’, de unde și sensul figurat ‘(despre iarnă, ger, seară etc.) a se lăsa, a veni, a se apropia’, dar și alte accepțiuni mai specifice, precum ‘a atârna’ sau ‘a se răsturna, a se prăvăli, a se dărâma, a se surpa’ (DEX, 2012, p. 157). De asemenea, în anumite contexte, verbul *a cădea* se asociază cu ideea de eșec, decădere sau chiar dispariție, întrucât poate însemna ‘a avea un insucces, a nu reuși’, ‘a ajunge pe mâna adversarului, a fi cucerit’ sau chiar ‘a pieri, a muri (în luptă)’ (*Ibidem*). În plus, un înțeles adiacent al acestui verb este și cel de ‘a nimeri din întâmplare, pe neașteptate într-un loc sau într-o situație’ (*Ibidem*), accepțiune ce se regăsește și într-o serie de cuvinte înrudite care au pătruns ca neologisme în limba română, prin intermediul limbii franceze, precum *caz*, *ocazie*, *accident*, *incident* sau *coincidență* (GRAUR, 1980, p. 22).

Cuvântul din limba română *caz* cumulează mai multe straturi semantice, însemnând ‘împrejurare, circumstanță, situație’, precum și ‘întâmplare, eveniment, accident’, cu sensul mai specific de ‘îmbolnăvire, boală’, păstrând și accepțiunea filologică din limba latină, și anume, ‘categorie specifică numelui, prin care se exprimă raporturile logice dintre nume și diverse părți ale propoziției; fiecare dintre formele flexionare prin care se exprimă diferitele

funcțiuni sintactice ale substantivului, adjectivului, articolului, pronumelui și numeralului' (DEX, 2012, p. 156). Unele dintre aceste sensuri își au originea chiar în etimonul mai îndepărtat din limba latină, lat. *casus*, altele sunt dobândite pe parcurs de termenul din franceză care a fost împrumutat în limba română, fr. *cas*. Substantivul din limba latină, *casus*, provine din verbul *cadō* și are sensul primar referitor la acțiunea denumită de acest verb, însemnând 'cădere', dezvoltând însă și sensurile colaterale care au prevalat în cuvintele din limbile moderne cu acest etimon direct sau indirect, precum it. *caso*, engl. *case*, fr. *cas*, port. *caso*, sp. *caso*. Astfel, lat. *cadō* înseamnă 'apariție fortuită', 'întâmplare, accident, conjunctură, circumstanță, ocazie', cu înțelesul particular de 'accident neplăcut, ghinion, nenorocire', dar și sensul filologic păstrat și în limba română, de 'caz gramatical' (GAFFIOT, 1934, p. 273).

Cuvântul din limba franceză *cas* își extinde și își specializează încărcătura semantică, însemnând și 'eveniment particular legat de condiții bine determinate', 'situație rezultând dintr-un concurs particular de circumstanțe', cu accepțiunile particulare pe care termenul le dobândește în diferite domenii de specialitate, precum în drept, matematică, medicină, pedagogie sau religie (CNRTL – *cas*). De altfel, aceste sensuri specializate se regăsesc și în termenul din limba engleză *case*, cu originea în franceza veche, încă de la finalul secolului al XIV-lea existând accepțiunea juridică de 'caz de litigiu' sau cea medicală de 'caz clinic' (ETYMONLINE – *case*). În ceea ce privește înțelesul gramatical, acesta se pare că e un calc după gr. *πτῶσις* (*ptōsis*), cu sensul literal de 'cădere', dar și cel gramatical de 'declinare, flexiune', inițial 'caz al unui substantiv, altul decât nominativul' și 'timp verbal, altul decât prezentul', iar această extindere semantică se explică prin faptul că orice modificare în forma pe care un substantiv o dobândește prin declinare sau un verb prin conjugare este percepută drept o 'cădere' în comparație cu forma generică pentru cazul nominativ, respectiv pentru timpul prezent (*Ibidem*; BAILLY, 1935, p. 1698).

Nu e de mirare, ținând cont de bogăția semantică a acestui verb din limba latină, faptul că lat. *cadō* a stat la baza formării unor *cuvinte înrudite* ce au dezvoltat nuanțe distincte ale semantismului original al acestui cuvânt, mai apropiate de nucleul denotativ sau, dimpotrivă, printr-o expansiune spre diverse sensuri figurate. De pildă, o variantă a acestui verb care circula în latina vulgară, **cāsicāre* (MEYER-LÜBKE, 1911, p. 138), s-a păstrat în italiană sub forma *cascāre*, iar substantivul derivat din acest verb, it. *cascata*, a dezvoltat și sensul de 'cădere de apă', fiind împrumutat și în alte limbi romanice cu acest sens restrâns – fr. *cascade*, port. *cascata*, sp. *cascada* –, iar termenul din franceză a pătruns ca neologism în numeroase limbi (ETYMONLINE – *cascade*), printre care și româna. Dacă rom. *cascadă* are sensul primar, denotativ de 'cădere naturală de apă pe cursul unui râu, provocată de o ruptură de pantă în profilul longitudinal al văii; cataractă' (DEX, 2012, p. 151), semantismul acestui cuvânt poate dobândi și nuanțe conotative, precum etimonul său din limba franceză, care în anumite contexte, denumeste și 'o serie de fenomene, fapte, cuvinte ce se succedă într-un număr și într-un ritm accelerat', de aici și expresia *în cascadă* – fr. *en cascade(s)* –, însemnând 'în succesiune precipitată' (CNRTL – *cascade*).

Un alt exemplu grăitor este cel al adjectivului format de la lat. *cadō* cu sufixul adjectival *-ūcus*, cu obârșia în rădăcina protoindo-europeană **-kos*, utilizat pentru a forma adjective care exprimă o caracteristică. Astfel, lat. *cadūcus* are ca punct de pornire sensul denotativ 'care cade, a căzut sau va cădea', făcând referire în special la elementele naturii, însă în timp a devenit predominant înțelesul conotativ, de 'perisabil, fragil' (GAFFIOT, 1934, p. 237). În plus, fr. *caduc* ajunge să însemne 'vechi, ruinat, dărăpănat, în declin, desuet' (CNRTL – *caduc*), iar cuvântul împrumutat în limba română, adjectivul *caduc*, are un semantism similar, cel de 'lipsit de trăinicie, șubred, pieritor', în corelație cu substantivul din aceeași familie de cuvinte, *caducitate*, adică 'însușirea de a fi caduc', împrumutat, la rândul său din fr. *caducité*, însemnând 'starea de a fi expus dispariției, efemeritate, desuetudine' (CNRTL – *caducité*). În schimb, adjectivul *căzător*, format pe teren românesc de la verbul *a cădea*, prin derivare cu

sufixul *-ător*, acoperă sensul denotativ ‘care cade’ (DEX, 2012, p. 164), iar substantivul *căzătură*, format prin derivarea cu sufixul *-ătură*, e o alternativă cu un semantism mai restrâns pentru substantivul *cădere*, acesta din urmă încorporând, pe lângă sensul denotativ, ‘faptul de a cădea’, și câteva înțelesuri figurate, precum ‘ocupare, cucerire’ sau ‘insucces, nereușită, eșec’ (*Ibidem*, p. 158).

Un alt exemplu de extindere a sensului denotativ este cel oferit de lat. *cadāver*, însemnând ‘cadavru’ (GAFFIOT, 1934, p. 235), în care sensul inițial de ‘cădere’ se dovedește o interpretare eufemistică pentru ‘moarte’, asociere regăsită și în tratatul lui Tertulian *De Resurrectione Carnis*, mai exact „carnea se prăbușește în moarte, de aceea este descrisă drept *cadavru*, de la *cadere*” (TERTULLIAN, 1960, cap. 18, p. 51). De altfel, o conexiune similară poate fi regăsită și în semantismul substantivului din greaca veche *πτῶμα* (*ptōma*), cu înțelesul literal de ‘cădere’ și cu sensurile figurate de ‘revers, nenorocire, înfrângere, eșec, eroare’, în unele contexte însemnând ‘ruină, rest’ sau ‘corp mort, cadavru’ (BAILLY, 1935, p. 1698). În limba română, cuvântul *cadavru* provine din fr. *cadavre*, cu originea în lat. *cadāver*, și înseamnă ‘corpul unui om sau al unui animal mort’, așadar sensul metaforic de ‘cădere’ care a stat la baza dezvoltării sensului inițial s-a pierdut complet din semantismul său.

Din același verb din limba latină, *cadō*, provine și dubletul etimologic *cadență* și *șansă*, ambele cu rădăcina îndepărtată în varianta din latina vulgară **cadentia*, provenind din participiul prezent al acestui verb, *cadens*, cu forma de neutru plural, *cadentia* (ETYMONLINE – *cadence*). Pe de o parte, termenul mai apropiat de această rădăcină, păstrat în italiana veche, sub forma *cadenza*, cu sensul de ‘concluzie a unei compoziții muzicale’, a pătruns în franceza și în engleza veche sub forma *cadence*, iar legătura cu înțelesul de ‘cădere’ se justifică prin asocierea cu intonația descendentă, „o «cădere» a vocii în citirea cu voce tare sau în vorbire la finalul unui enunț, precum și în oscilațiile de tonuri ascendente și descendente din modulațiile vocii în recitare” (*Ibidem*). Ulterior, sensul s-a extins și termenul a ajuns să însemne ‘măsura sau tactul oricărei mișcări ritmice’ (*Ibidem*) sau, mai general, ‘succesiune regulată de sunete, gesturi, mișcări sau evenimente’ (CNRTL – *cadence*). Termenul din limba română, împrumut din fr. *cadence*, originar în it. *cadenza*, a păstrat atât sensul general, de ‘mișcare ritmică și uniformă; ritm’ – cu expresia *în cadență*, calc după franceză, însemnând ‘cu mișcări repetate la intervale egale’ –, cât și accepțiunile mai specializate, din prozodie, de ‘succesiune ritmică a unor unități poetice (cuvinte, silabe), care produc un efect auditiv armonios’, dar și din muzică, și anume, de ‘succesiune de armonii care formează sfârșitul unei compoziții muzicale’ (DEX, 2012, p. 131).

Pe de altă parte, aceeași formă din latina vulgară, **cadentia*, folosită pentru a descrie „ imaginea zarurilor care cad” (MERRIAM-WEBSTER, 1991, p. 100), a pătruns în franceza veche sub forma *cheance*, cu sensul de ‘accident, şansă, noroc’, de unde a fost preluat și în engleza veche, unde, de asemenea, a dezvoltat o gamă variată de sensuri interconectate, de la ‘întâmplare neașteptată, incontrollabilă’, adeseori cu implicații negative, la ‘oportunitate, contingență favorabilă’ sau la ‘eveniment fortuit, cu caracter aleatoriu’ (ETYMONLINE – *chance*). Un polisemantism similar s-a dezvoltat și în limba franceză, unde cuvântul *chance* poate să însemne ‘joc al hazardului’, ‘întorsătură favorabilă sau nefavorabilă, dar de o manieră imprevizibilă și aleatorie pe care o poate lua sau o ia efectiv o situație sau un eveniment’, ‘eventualitate favorabilă sau nefavorabilă de a se produce’, ‘probabilitate de succes’ (CNRTL – *chance*). Împrumuturile acestui cuvânt din franceză în alte limbi romanice, it. *chance*, port. *chance*, sp. *chance*, rețin sintetic această paletă semantică, precum, de altfel, și neologismul din limba română, *șansă*, care înseamnă ‘împrejurare favorabilă, posibilitate de reușită, de succes; noroc’, iar la plural ‘sorti’ (DEX, 2012, p. 1084), printr-o interesantă reîntoarcere în spirală, după o îmbogățire semantică prealabilă, la sensul inițial, de ‘aruncare a zarurilor’.

Substantivul folosit la forma de plural *sorti* se referă la un ‘sistem de alegere, de desemnare, de repartiție prin aruncarea unor zaruri, prin tragerea unor bilete etc., care lasă să

decidă întâmplarea, dând șanse egale tuturor participanților; zar sau bilet folosit la această operație’, de unde și expresia *a trage la sorți*, cu sensul de ‘a hotărî, prin sorți, o împărțeală, un câștig etc.’; a participa, ca parte interesată, la o alegere prin sorți’ (*Ibidem*, 1041). Este vorba, mai exact, de forma de plural a substantivului *soartă*, „un cuvânt moștenit în toate limbile romanice din lat. *sortem*” (SALA, 2005, p. 223). Însă în limba română *soartă* are dubla accepțiune de ‘forță (sau voință) supranaturală despre care se crede că hotărăște tot ce se petrece în viață; destin, fatalitate, noroc, scrisă, ursită’, dar și de ‘situație, concurs de împrejurări existente la un moment dat; evoluție, desfășurare (a unei acțiuni); deznodământ’ (DEX, 2012, p. 1034), primul sens fiind mai apropiat de cel al etimonului din latină *sors*, iar cel de-al doilea de semantismului sinonimului său neologic *șansă*. Astfel, substantivul din limba latină *sors*, cu forma pentru cazul acuzativ *sortem* și pentru cazul genitiv *sortis*, se referă atât la un ‘obiect care era așezat într-o urnă pentru tragerea la sorți: pietricică, tabletă, lamelă, baghetă inscripționată’, cât și la acțiunea propriu-zisă de ‘tragere la sorți’ și la rezultatul acestei operațiuni, de pildă, un ‘oracol’ sau o ‘profeție’ inscripționată pe o astfel de tabletă trasă la sorți, de unde și sensul mai abstract de ‘soartă, destin, predestinare’ (GAFFIOT, 1934, p. 1459-1460).

În aceea ce privește cel de-al doilea sens al cuvântului *soartă*, de ‘concurs de împrejurări existente la un moment dat’, acesta poate fi pus în legătură mai degrabă cu o serie de neologisme precum *șansă* sau *hazard*, prin caracterul *aleatoriu* pe care îl implică, toate aceste cuvinte fiind interconectate printr-o asociere implicită sau explicită cu jocul de zaruri. Astfel, cuvântul *hazard* înseamnă ‘împrejurare sau concurs de împrejurări (favorabile sau nefavorabile) a căror cauză rămâne în general necunoscută’, ‘întâmplare neprevăzută’, ‘soartă, destin’ și provine din fr. *hasard* (DEX, 2012, p. 461), ce își are originea în limba arabă, mai exact în substantivul زُهر (*zahr*), însemnând ‘zar’, de unde și rom. *zar*, însemnând ‘un cub mic de os, de lemn, de material plastic etc., care are pe fiecare dintre fețe imprimare puncte de la unu la șase folosit la unele jocuri de noroc’, împrumutat din tc. *zar* (*Ibidem*, p. 1216), care a fost preluat, la rândul său, din ar. زُهر (*zahr*). Însă acest substantiv din arabă mai poate însemna și ‘floare’, o posibilă explicație pentru această asociere fiind faptul că „zarurile purtau odinioară o floare pe una dintre fețe, și aceasta ar face referință, în acest caz, la sp. *azahar*, floare de portocal” (PRUVOST, 2017, p. 37). O altă ipoteză pentru etimologia controversată a acestui cuvânt are ca puncte de legătură tot limba spaniolă, mai exact, cuvântul *azar*, însemnând ‘aruncare ghinionistă de zaruri, accident neprevăzut’, derivat tot din limba arabă, însă din verbul يَسِر (*yasara*), care are și sensul de ‘a juca jocuri de zaruri’, iar transformările s-ar explica prin faptul că „z este un echivalent frecvent al lui s din arabă”, iar d final din franceză și-ar avea obârșia „într-o confuzie între terminația -ar și sufixul -ard” (KLEIN, 1971, p. 364).

Din același câmp semantic, adjectivul *aleatoriu*, însemnând ‘care depinde de o împrejurare viitoare și nesigură; întâmplător’ (DEX, 2012, p. 29), are ca etimon direct fr. *aléatoire*, având sensul apropiat de cel din limba română, ‘care prezintă un caracter nesigur, întâmplător’, ‘care este produsul hazardului’ sau ceva ce este expus la ce se numea și în franceza veche *aléa*, cu accepțiunea de ‘șansă, hazard favorabil sau defavorabil, de care depinde reușita sau eșecul unui lucru sau al unei persoane’ (CNRTL – *aléatoire*; *aléa*). De altfel, adjectivul din franceză provine dintr-un adjectiv echivalent din limba latină, *ālētorius*, un derivat cu sufixul -*ius*, care denotă apartenența la referentul substantivului respectiv, în acest caz *ālētor*, însemnând ‘jucător de zaruri, care joacă la jocurile de hazard’ (GAFFIOT, 1934, p. 96). Acest substantiv este, de asemenea, un derivat, de data aceasta cu sufixul de agent -*tor*, de la substantivul *ālea*, care are sensul propriu de ‘zar, joc de zaruri, joc de hazard’, cu extinderea semantismului într-o sferă mai abstractă, încorporând sensul mai general de ‘hazard, risc, şansă’ (*Ibidem*). Chiar dacă acest cuvânt din latină nu a fost moștenit în limba română, el a pătruns în mentalul colectiv sub forma expresiei faimoase pe care Iulius Cezar a rostit-o, conform cronicii lui Suetoniu, în momentul în care a decis să treacă dincolo de râul Rubicon și

astfel să declanșeze războiul civil prin înfruntarea cu Pompei, și anume *Alea jacta est*, într-o traducere exactă ‘Zarul a fost aruncat’, deși în limba română s-a statornicit tălmăcirea aproximativă la forma de plural *Zarurile au fost aruncate*, existând oricum și supoziția ca în original ar fi fost de fapt vorba de un verb la modul imperativ, *Jacta alea esto*, ‘Zarul să fie aruncat!’ sau, metaforic, ‘Să înceapă jocul!’ (LEWIS, SHORT, 1897, *ălăa*). În ceea ce privește etimologia cuvântului *ălea* din limba latină, o ipoteză care duce lanțul etimologic mai departe speculează faptul că într-o fază incipientă, jocurile de zaruri foloseau obiecte confecționate din os, de pildă din cele aflate la încheietura gleznelor unor animale, cu diverse inscripții pe cele șase fețe ale unor astfel de oase, în acest caz *ălea* având sensul literal de ‘articulație’, ‘os de legătură’ sau ‘os pivot’, în strânsă legătură cu lat. *axis*, însemnând ‘axă, pivot’ (ETYMONLINE – *aleatory*).

Revenind la verbul *cadō* din limba latină, acesta a stat la baza unor derivate cu diverse prefixe și sufixe care i-au nuanțat semantismul și l-au extins în varii direcții. De pildă, în combinație cu prefixul *ad-*, având sensul ‘spre, către’, dar și ‘referitor la, în relație cu’, uneori având doar o valoare emfatică, fiind un descendent din rădăcina protoindo-europeană **ad-*, cu înțelesul de ‘spre, aproape, la’ (ETYMONLINE – *ad-*), s-a format verbul *accidō*, cu sensul primar ‘a cădea spre sau peste’, apoi, într-o accepțiune mai largă, ‘a veni (despre evenimente fortuite, nenorociri, dar și întâmplări fericite), ‘a avea o turnură bună sau rea’ (GAFFIOT, 1934, p. 16-17). Cu toate acestea, conotațiile negative au avut un impact mai mare asupra semantismului acestui verb, un exemplu grăitor fiind și expresia *si quid cui accidat*, cu sensul propriu ‘dacă ceva i s-ar întâmpla cuiva’, formulă eufemistică pentru ‘dacă cineva ar muri’ (ETYMONLINE – *accident*). În plus, substantivul format de la participiul prezent al acestui verb, *accidēns*, cu forma pentru cazul genitiv *accidentis*, a păstrat sensul de ‘accident, caz fortuit’, în special cu consecințe negative, ‘eveniment nefericit, accident neplăcut’, la care s-a adăugat și înțelesul de ‘manieră accidentală, neesențială, accesorie’ (GAFFIOT, 1934, p. 16), sensuri care s-au conservat și în cuvintele care au pătruns și în limbile romanice – it. *accidente*, fr. *accident*, port. *acidente*, sp. *accidente* –, precum și în engl. *accident*. Substantivul *accident* din limba română, un neologism după fr. *accident*, conservă și el, sensul principal de ‘eveniment fortuit, imprevizibil, care întrerupe mersul normal al lucrurilor (provocând avarii, răni, mutilări sau chiar moartea)’, ‘fapt întâmplător, banal, care aduce nenorocire’, integrând și accepțiunea dezvoltată deja de etimonul din latină, de ‘însușire trecătoare, neesențială a unui lucru’ (DEX, 2012, p. 6). De altfel, acest ultim înțeles este dus mai departe de adjectivul *accidental*, însemnând ‘întâmplător, incidental’, dar și ‘secundar, neesențial’, în vreme ce alte derivate descind din primul sens, precum verbul *a (se) accidenta*, ‘a se răni într-un accident’, cu substantivul *accidentare*, ‘faptul de *a (se) accidenta*’ sau adjectivul *accidentat*, adeseori substantivizat, ‘(persoană) care a fost victima unui accident’, dar și cu accepțiunea secundară ‘(despre un teren, un drum etc.) care prezintă neregularități’ (*Ibidem*).

În strânsă legătură cu verbul *accidō* și după același model s-a format și verbul *incidō*, un derivat al verbului *cadō* cu prefixul *in-*, având sensul de ‘în, în interior, pe, peste’, fiind un descendent al rădăcinii protoindo-europene **en* (ETYMONLINE – **en*), având așadar un sens similar cu *accidō*. În primul rând, în sensul literal, *incidō* înseamnă ‘a cădea peste’, cu semantismul extins spre ‘a cădea peste (din hazard)’, ‘a se întâlni cu cineva’, ‘a cădea în mâinile/ puterea cuiva’, ‘a veni din coincidență’ (GAFFIOT, 1934, p. 794). De asemenea, forma de participiu prezent a acestui verb a stat la baza substantivului *incidēns*, la cazul genitiv *incidentis*, de unde a pătruns în limba franceză, apoi și în limba română, ca neologism, unde *incident* înseamnă ‘întâmplare neașteptată (și neplăcută) care apare în desfășurarea unei acțiuni’, împreună cu adjectivul, folosit adeseori cu valoare adverbială, *incidental*, ‘care intervine întâmplător; accidental’ (DEX, 2012, p. 499). Mai mult decât atât, în strânsă legătură cu înțelesul de ‘a veni din coincidență’, în limba latină medievală s-a format verbul *coincidō*, prin adăugarea unui alt prefix la verbul *incidō*, și anume *co-*, cu forma arhaică din latina veche

cum-, însemnând ‘(împreună) cu’, avându-și obârșia în rădăcina protoindo-europeană **kom-*, cu sensul de ‘alături de, aproape, cu’ (ETYMONLINE – *com*). Acest verb, *coincidō* a fost folosit inițial în astrologie, cu sensul literal de ‘a cădea împreună peste’, ‘a ocupa același spațiu’ și, ulterior, ‘a se petrece în același timp’ (ETYMONLINE – *coincide*), iar în limba română este consemnat ca având dublă etimologie, din fr. *coïncider* și it. *coincidere*, și are același înțeles, ‘(despre evenimente, fenomene etc.) a se petrece simultan, a se produce în același loc’ sau chiar ‘a fi identic, a se potrivi întocmai’, iar în geometrie ‘(despre linii, figuri, suprafețe) a se suprapune perfect’ (DEX, 2012, p. 209). De la acest verb provine și substantivul *coincidență*, ‘faptul de a coincide; potrivire (întâmplătoare) (a unor lucruri, evenimente, fapte etc.)’, împrumutat din limba franceză, din fr. *coïncidence*, unde are înțelesul apropiat de ‘coexistență, simultaneitate, concomitență’, ‘identitate, corespondență exactă, acord’ (CNRTL – *coïncidence*), originar, la rândul său, din latina medievală, mai exact, din termenul *coincidentia*, consacrat și prin cunoscuta formulă lansată de filosoful german Nicolaus Cusanus, *coincidentia oppositorum*, ‘coincidența contrariilor’.

Un alt derivat al verbului *cadō* este verbul *dēcidō*, format cu prefixul *dē-*, însemnând ‘în jos din/ de la; de la; departe de’, avându-și originea în rădăcina protoindo-europeană **de-*, cu sensul de ‘la, către’, din care se trage și prepoziția din limba engleză *to*, ‘spre, în direcția’ (ETYMONLINE – *de*). Verbul *dēcidō* din limba latină, cu înțelesul propriu ‘a cădea din’ și cu sensurile figurate ‘a sucomba, a pieri’, dar și ‘a eșua, a se prăbuși, a fi în decadență’, nu trebuie confundat cu omonimul său derivat cu același prefix *dē-*, însă de la verbul *caedō*, ‘a tăia’, și anume *dēcīdō*, care a dus într-o direcție figurată sensul denotativ ‘a tăia, a detașa tăind’, ajungând să însemne ‘a tranșa, a decide, a regla, a termina’ (GAFFIOT, 1934, p. 473). De la acesta din urmă, prin intermediul limbii franceze, s-a dezvoltat întreaga familie de cuvinte din jurul verbului *a decide*, cu sensul de ‘a lua o hotărâre; a alege (între mai multe posibilități), a se fixa (în urma unei decizii)’, precum substantivul *decizie*, ‘hotărâre luată în urma examinării unei probleme, a unei situații etc., soluție adoptată (dintre mai multe posibile); rezoluție’ și pleiada de adjective derivate, precum *decis*, ‘ferm în principiile sau în convingerile sale; hotărât’, *decisiv*, ‘hotărâtor’ sau *decizional*, ‘care ia decizii’ (DEX, 2012, p. 278).

Și celălalt verb, *dēcidō*, în special cu varianta sa din latina vulgară **decadere*, a fost punctul de pornire pentru o gamă variată de cuvinte înrudite. Astfel, cuvântul moștenit în franceza veche *decheoir*, având sensul de ‘a cădea, a slăbi, a decădea’, dar și ‘a apune (Soarele)’, a constituit baza pentru engl. *decay*, cu înțelesul de ‘a scădea, a descrește’, dar și ‘a se deteriora, a-și pierde puterea sau excelența’ (ETYMONLINE – *decay*), precum și pentru fr. *déchoir*, însemnând ‘a cădea într-o stare inferioară’, ‘a se degrada, a se destrăma, a se altera’ (CNRTL – *déchoir*). Termenul modern din franceză, *déchoir*, a oferit modelul pentru un calc în limba română, prin derivarea verbului *a cădea* cu prefixul *de-* luând naștere verbul *a decădea*, care are înțelesul de ‘a ajunge într-o stare mai rea, a fi în declin; a regresa’, ‘a ajunge într-o stare morală degradantă, a se degrada moralicește; a se declasa, a se deprava’, cu substantivul *decădere*, ‘faptul de a decădea; declin, regres’, ‘degradare morală; declasare, depravare’ și adjectivul *decăzut*, ‘ajuns în stare de decădere, în declin’, ‘depravat, declasat, stricat’ (DEX, 2012, p. 277). Interesant de menționat este și substantivul provenit din verbul *déchoir* din franceză, mai exact, fr. *déchet*, cu sensul propriu de ‘rest, ceea ce cade dintr-un material în timpul prelucrării’ (CNRTL – *déchet*), care a fost împrumutat și în limba română sub forma *deșeu*, cu un sens apropiat, cel de ‘rest dintr-un material rezultat dintr-un proces tehnologic de realizare a unui anumit produs, care nu mai poate fi valorificat direct pentru realizarea produsului respectiv’ (DEX, 2012, p. 305).

Din aceeași variantă din latina vulgară, **dēcadere*, provine dubletul etimologic din franceză *déchoir* și *décadence*, acesta din urmă luând naștere din participiul prezent al acestui verb, *decadēns*, mai exact, din substantivul din latina medievală *decadentia*, ‘decădere’ (ETYMONLINE – *decadence*). Cuvântul *décadence* a cunoscut un viraj dinspre sensul propriu

înspre cel figurat, descriind în mod uzual o ‘stare a ceea ce începe să se degradeze sau evoluează progresiv către finalul sau ruina sa’ și, cu referire la domeniul artelor, ‘operă sau trăsătură caracteristică unei epoci de decadentă artistică’ (CNRTL – *décadence*). Acest cuvânt a fost împrumutat în limba română cu aceeași încărcătură semantică și culturală, *decadență* însemnând în sens general ‘declin, regres’, ‘decădere, degradare morală’, dar și ‘calitate inferioară a literaturii, artei etc. sau pierdere a normelor morale din creațiile unei epoci față de o perioadă anterioară’ (DEX, 2012, p. 267). De altfel, în strânsă legătură cu acest ultim sens și cu o focalizare spațio-temporală mai precisă, a pătruns și în limba română, tot ca împrumut din franceză, termenul de *decadentism*, cu sensul specializat de ‘mișcare literară din a doua jumătate a sec. XIX, caracterizată prin cultivarea artificialului, a rafinamentului estetic și a morbidului excesiv’, cu mențiunea că termenul poate fi aplicat uneori și în sens mai larg, în caracterizarea ‘epocilor care precedă declinul unor culturi și civilizații’ (*Ibidem*). În plus, adjectivul *decadent*, neologism la rândul său, se poate referi, în funcție de context, fie la *decadență* într-un sens mai general, ‘care se găsește în decadență, în declin’, fie la curentul literal specific, ‘care prezintă caracterele decadentismului; propriu decadentismului’ (*Ibidem*).

Tot din rândul derivatelor verbului *cadō* care au ajuns într-o formă sau alta în limba română este și lat. *recidō*, care s-a format cu prefixul *re-*, cu o multitudine de sensuri, precum ‘înapoi, invers’, ‘revenire la starea inițială’, dar și ‘din nou’, ‘în repetiție’, cu o posibilă obârșie în rădăcina protoindo-europeană **ure-*, cu sensul de ‘înapoi’ (DE VAAN, 2008, p. 516). Sensul principal al verbului *recidō* este acela de ‘a cădea din nou’, cu notele specifice ‘a recădea în aceleași nenorociri’ și ‘a recădea într-o maladie’, acest ultim sens fiind și cel care s-a perpetuat, în special sub forma unor derivate din familia de cuvinte a acestui verb, precum substantivul *recidivātus*, ‘reînnoire’, sau adjectivul *recidivus*, însemnând ‘care recade, care recidivează, care revine, renaște’ (GAFFIOT, 1934, p. 1318). Din acesta din urmă, mai exact dintr-o formă intermediară din latina medievală, *recidiva*, însemnând ‘reluare’, provine termenul din limba franceză *récidive*, folosit în primul rând în domeniul medical – ‘reapariția unei afecțiuni (în special infecțioase) după un timp mai lung sau mai scurt după vindecarea ei’ – sau juridic – ‘faptul de a comite din nou, după o condamnare definitivă, o nouă infracțiune’ –, existând însă și contexte în limbajul curent în care poate fi semnalată o determinologizare, situație în care acest cuvânt ajunge să însemne ‘a face din nou aceeași greșeală, a cădea în aceeași eroare’, ‘a face din nou ceea ce a făcut deja’, ‘a repeta’ (CNRTL – *récidive*). În limba română sunt consemnate în dicționar în primul rând sensurile specializate ale verbului *a recidiva*, similare cu cele ale etimonului său francez, și anume accepțiunea din sfera juridică, ‘a comite o infracțiune după ce mai fusese condamnat o dată, pentru săvârșirea altei infracțiuni’, precum și cea din limbajul medical, ‘(despre o boală) a se manifesta din nou după o vindecare clinică; a reapărea, a reveni’ (DEX, 2012, p. 930). În aceste două direcții virează și semantismul derivatelor din familia de cuvinte a acestui verb, *recidivă* însemnând fie, în domeniul juridic, ‘săvârșire de către o persoană, în anumite condiții, a unei noi infracțiuni pentru care legea penală prevede pedepse privative de libertate’, fie, în termeni medicali, ‘reapariție, revenire a unei boli după ce aceasta s-a vindecat clinic’, precum și ‘recădere’, acest înțeles mai general fiind deschis și spre înțelesuri conotative, la fel ca în cazul adjectivului *recidivist*, care înseamnă nu doar ‘(persoană) care se află în stare de recidivă’, ci și, într-un sens mai larg, ‘(persoană) care repetă aceeași greșeală’ (*Ibidem*).

Tot un derivat al verbului *cadō* este și verbul *excidō*, format cu prefixul *ex-*, care exprimă ideea de exterioritate, ‘afară din’, cu obârșia în rădăcina protoindo-europeană **eghs*, cu sensul de ‘afară’, din care se trage și prefixul *ex-* din limba engleză, cu semantismul extins de la ‘afară din’ la ‘în sus, complet, în lipsa, fără’ sau ‘anterior, fost’ (ETYMONLINE – *ex-*). Verbul *excidō* din limba latină are sensul propriu ‘a cădea din’ și cel figurat de ‘a ieși, a scăpa involuntar’, ‘a se pierde, a dispărea’, ‘a fi depozat/ privat de ceva’ (GAFFIOT, 1934, p. 617), iar cuvintele ce s-au transmis ulterior în alte limbi și-au remodelat semnificativ semantismul.

Un exemplu elocvent în acest sens este verbul *to cheat* din engleză, provenit din forma din latina târzie **excadere*, cu forma intermediară din franceza veche *escheat*, cu sensul literal ‘ceea ce îi cade cuiva’, de fapt un „termen legal pentru trecerea unui bun în posesia statului atunci când proprietarul moare fără a lăsa moștenitori”, iar înțelesul a evoluat în timp la ‘a confisca’, ‘a priva pe nedrept’ și, în cele din urmă, la sensul uzual din engleza modernă, ‘a înșela, a profita de, a păcăli’, ‘a acționa în mod necinstit, a fraudă’ și chiar, în plan sentimental, ‘a înșela, a fi infidel (în dragoste)’ (ETYMONLINE – *cheat*). Un alt descendent, din limba portugheză de data acesta, *esquecer*, însemnând ‘a uita’ (INFOPEDIA, *esquecer*), s-a format de la un derivat de la **excadere* cu sufixul *-scere*, **excadescere*, cu înțelesul literal ‘a începe să cadă în afară’ și cu cel care s-a fixat ulterior, ‘a pierde din memorie, a nu-și mai aduce aminte’, sens care s-a transmis inițial și cuvântului din spaniola veche *escaecer*, dar care s-a pierdut între timp, sp. *escaecer* având acum accepțiunea curentă de ‘a slăbi, a-și pierde din puteri’ (DLE – *escaecer*).

Tot din varianta **excadere* a luat naștere în limba italiană cuvântul *scadere*, însemnând ‘a i se reduce din valoare, calitate sau importanță, a-și pierde în totalitate sau parțial creditul sau prestigiul pe care îl avea anterior’, ‘a expira, a ieși din termenul de valabilitate’, dar și ‘a ajunge la termenul stabilit pentru plata sau încasarea unei sume de bani’ (TRECCANI – *scadere*). Acest ultim înțeles a fost preluat și de it. *scadenza*, un derivat cu sufixul pentru formarea substantivelor abstracte *-enza*, care a pătruns și în limba română ca neologism, *scadență* însemnând tocmai ‘termen de plată, soroc; expirare a datei la care trebuie onorată o datorie, o obligație’ și, într-o accepțiune mai largă, ‘termen până la care cineva este obligat să facă ceva’ (DEX, 2012, p. 985). Din aceeași formă din latina târzie, **excadere*, limba română a moștenit verbul *a scădea*, cu sensul general de ‘a (se) reduce, a (se) micșora, a (se) diminua, a descrește sau a face să descrească (o cantitate, o valoare, un indice)’ și cu cel particular ‘(despre Soare, Lună) a coborî spre apus, a începe să apună’ (*Ibidem*, p. 987), în consens cu semnificația pe care a dobândit-o verbul *occidō* și, mai ales, descendenții săi, referitoare la asfințitul Soarelui, dar fără a include și trimiterea la punctul cardinal în direcția căruia acest fenomen se petrece.

În ceea ce privește verbul *occidō*, acesta s-a format de la verbul *cadō* cu prefixul *ob-*, cu multiple sensuri cumulate, precum ‘în direcția, în fața, înaintea’, ‘către, spre, la, peste, aproape’, ‘în calea’, ‘cu privire la’, ‘din cauza’, cu originea în rădăcina protoindo-europeană **epi-*, însemnând ‘aproape, la, împotriva’ (ETYMONLINE – *ob-*), din care se trage și gr. *ἐπι-* (*epi-*), cu sensul de ‘pe, deasupra’ (BAILLY, 1935, p. 736). Cuvântul *occident* provine din echivalentul din limba latină pentru ‘vest’, lat. *occidēns*, cu forma de genitiv *occidentis* (GAFFIOT, 1934, p. 1065), care presupune o nuanță semantică direcțională, întrucât include accepțiunea primară de ‘cădere’. De fapt, substantivul *occidēns* este forma de participiu a verbului *occidō*, însemnând ‘a cădea pe pământ’, în sens propriu, dar și, în sens mai larg, ‘a cădea, a sucomba, a pieri’, de unde și sensul figurat de ‘a fi pierdut, aneantizat’ (*Ibidem*), în simetrie cu echivalentul din limba latină pentru ‘est’, lat. *oriēns*, cu forma de genitiv *orientis*, ce consituie forma de participiu a verbului *ōriōr*, însemnând ‘a se ridica (din pat)’, în sens denotativ, dar și într-o accepțiune mai largă, ‘a se naște, a avea originea’ (*Ibidem*, p. 1092). Simetria semantică se păstrează și în ceea ce privește sensul referitor la Soare și la alți aștri: dacă lat. *ōriōr* înseamnă ‘a răsări, a se ridica deasupra liniei orizontului’ (*Ibidem*), lat. *occidō* denumește acțiunea de ‘a apune, a coborî spre asfințit, a dispărea dincolo de linia orizontului’ (*Ibidem*, p. 1066).

De altfel, substantivul provenit din participiul trecut al verbului *occidō*, cu forma pentru cazul nominativ *occāsus* și cea pentru cazul acuzativ *occāsum*, are sensul comun de ‘cădere, declin, apusul astrilor’, cu extensiunea figurată de ‘prăbușire, ruină, decadentă’ sau chiar ‘moarte’ (GAFFIOT, 1934, p. 1065), iar accepțiunea referitoare la asfințitul astrilor, în special în expresia *occāsus solis*, ‘apusul Soarelui’, a condus și la extinderea semantismului și la

direcția în care acest fenomen are loc, iar *occāsus* a ajuns să însemne și punctul cardinal ‘vest’ (LEWIS, SHORT, 1897, *occāsus*). Ambele sensuri – ‘apusul Soarelui’ și ‘vest’ – au fost păstrate și de descendenții acestui cuvânt în limbile romanice: it. *occaso* se referă atât la aspectul temporal al asfințitului, ‘ora când apune Soarele’, cât și la situarea în spațiu, ‘locul în care apune Soarele, occidentul’, iar în sens figurat, ‘final, declin, sfârșitul vieții, moarte’ (TRECCANI – *occaso*); port. *ocaso* înseamnă ‘dispariția Soarelui sau a oricărui astru la orizont’, ‘occident, apus’, ‘decadență, declin, final’ (INFOPEDIA – *ocaso*), iar sp. *ocaso* cumulează aceleași înțelesuri: ‘apusul Soarelui sau al oricărui astru’, ‘vest (punctul cardinal)’, ‘decadență, declin, sfârșit’ (DLE – *ocaso*).

Un alt descendent uzual în limbile romanice și în engleză s-a format de la participiul trecut al verbului *occidō*, din forma pentru cazul acuzativ *occāsum* descinzând substantivul feminin *occāsiō*, la cazul genitiv *occāsiōnis*, care înseamnă ‘ocazie, moment favorabil, timp propice’ (GAFFIOT, 1934, p. 1064). Este vorba de o serie de cuvinte înrudite – engl. *occasion*, fr. *occasion*, it. *occasione*, port. *ocasião*, sp. *ocasión* –, care, asemenea neologismului din limba română *ocazie*, împrumutat din limba franceză, păstrează ca sens principal accepțiunea din limba latină, ‘situație, împrejurare care provoacă, permite sau ușurează săvârșirea unei acțiuni; prilej, moment favorabil’ (DEX, 2012, p. 735). Un derivat verbal de la lat. *occāsiō*, verbul din latina vulgară, **occasionāre*, „transformat fără îndoială în **accasionāre* printr-o confuzie de sufix” (CIORĂNESCU, 2007, p. 156) ar fi fost moștenit în limba română sub forma *a cășuna*, cu mai multe sensuri corelate, precum ‘a-i veni cuiva o idee sau o poftă ciudată’, ‘a manifesta în mod persistent un sentiment de antipatie sau de dragoste față de cineva sau de ceva’, ‘a se năpusti asupra cuiva’, dar și, cu caracter tranzitiv și uz popular, ‘a cauza, a pricinui’ (DEX, 2012, p. 163). Pe lângă etimologia general acceptată, a provenienței din verbul **occasiono*, -are, fiind înrudit cu fr. *achoisner*, cu sensul de ‘a acuza, a neliniști, a vexa’ (DA, 1940, p. 187-188), dar și cu it. *accagionare*, ‘a acuza, a imputa’ (MEYER-LÜBKE, 1911, p. 144), există și ipoteza conform căreia sursa acestor cuvinte s-ar afla de fapt în varianta din latina vulgară **casionare*, mai exact din substantivul „**casio*, -ionem, un derivat al lui *casus*”, cu sensul de ‘circumstanță neprevăzută, nenorocire’, în condițiile în care „forma latină vulgară a fost influențată de *causa*” (CANDREA, DENSUSIANU, 1914, p. 43), ceea ce ar explica și sensul verbului tranzitiv *a cășuna*, ‘a cauza, a pricinui’.

În concluzie, asemenea activități de mediere interculturală valorifică resursele lingvistice și culturale ale studenților, iar analizele etimologice și semantice care pornesc de la intuițiile studenților relevă înrudiri intralingvistice, dar și interlingvistice între diverse unități lexicale uzuale și paralelisme nebănuite în evoluția semantică a unor cuvinte din limbi diferite. Astfel de experimente le stimulează studenților „capacitatea de a folosi cunoștințele din limbile familiare ca să înțeleagă limbi noi, căutând cuvinte înrudite sau internaționale pentru a da sens unor texte în limbi necunoscute” (CEFR-CV, 2020, p. 124) și de a descoperi punți între limbi și culturi, în pofida distanței lingvistice și culturale dintre acestea. Pe această cale, diversitatea lingvistică și culturală a unor grupe de studenți care provin din diferite spații lingvistice și culturale se transformă într-o resursă educațională cu un potențial care poate fi actualizat prin variate strategii și activități de dezvoltare a repertoriului plurilingv și pluricultural al cursanților care învață limba română ca L2.

BIBLIOGRAFIE

- CECRL, 2003 – *** *Cadrul european comun de referință pentru limbi: Învățare, predare, evaluare* (CECRL), Strasbourg, Divizia Politici Lingvistice, Consiliul Europei, 2003
- CEFR-CV 2020 – *** *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume*, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2020, <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>
- DEX, 2012 – *** *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, revizuită, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012
- DA – *** *Dicționarul limbii române*, Tomul I, Partea II, C, București, Tipografia Ziarului „Universul”, 1940
- DLE – *** *Diccionario de la lengua española*, [caer](#) | [Definición](#) | [Diccionario de la lengua española](#) | [RAE - ASALE](#); [escaecer](#) | [Definición](#) | [Diccionario de la lengua española](#) | [RAE - ASALE](#); [ocaso](#) | [Definición](#) | [Diccionario de la lengua española](#) | [RAE - ASALE](#)
- ETYMONLINE – *** *Online Etymology Dictionary*, [Accident - Etymology, Origin & Meaning](#); [Aleatory - Etymology, Origin & Meaning](#); [Cadence - Etymology, Origin & Meaning](#); [Cascade - Etymology, Origin & Meaning](#); [Case - Etymology, Origin & Meaning](#); [Chance - Etymology, Origin & Meaning](#); [Cheat - Etymology, Origin & Meaning](#); [Coincide - Etymology, Origin & Meaning](#); [Com- - Etymology & Meaning of the Prefix](#); [De - Etymology, Origin & Meaning](#); [Decadence - Etymology, Origin & Meaning](#); [Decay - Etymology, Origin & Meaning](#); [*en - Etymology and Meaning of the Root](#); [Ex- - Etymology & Meaning of the Prefix](#); [*kad- - Etymology and Meaning of the Root](#); [Ob- - Etymology & Meaning of the Prefix](#)
- INFOPEDIA – *** *Dicionário infopédia da Língua Portuguesa*, [cair](#) | [Dicionário Infopédia da Língua Portuguesa](#); [esquecer](#) | [Dicionário Infopédia da Língua Portuguesa](#); [ocaso](#) | [Dicionário Infopédia da Língua Portuguesa](#)
- CNRTL – *** *Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales*, [ALÉA : Définition de ALÉA](#); [ALÉATOIRE : Définition de ALÉATOIRE](#); [CADENCE : Définition de CADENCE](#); [CADUC : Définition de CADUC](#); [CADUCITE : Définition de CADUCITE](#); [CAS : Définition de CAS](#); [CASCADE : Définition de CASCADE](#); [CHANCE : Définition de CHANCE](#); [COÏNCIDENCE : Définition de COÏNCIDENCE](#); [DÉCADENCE : Définition de DÉCADENCE](#); [DÉCHET : Définition de DÉCHET](#); [DÉCHOIR : Définition de DÉCHOIR](#); [RÉCIDIVE : Définition de RÉCIDIVE](#)
- MERRIAM-WEBSTER – *** *The Merriam-Webster New Book of Word Histories*, Springfield, Massachusetts, Merriam-Webster Inc., Publishers, 1991
- TRECCANI – *** *Vocabolario Treccani on line*, [Cadere - Significato ed etimologia - Vocabolario - Treccani](#); [Occaso - Significato ed etimologia - Vocabolario - Treccani](#); [Scadere - Significato ed etimologia - Vocabolario - Treccani](#)
- BAILLY, Anatole, *Dictionnaire grec-français*, Paris, Hachette, 1935, <https://archive.org/details/BaillyDictionnaireGrecFrancais/mode/>
- CANDREA, I.-A., DENSUSIANU, Ov., *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Atelierele grafice SOCEC, 1914, [Dicționarul etimologic al limbii române - Google Books](#)
- CIORĂNESCU, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române*, Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, București, Editura SAECULUM I. O., 2007

- DE VAAN, Michiel, *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*, Vol. 7, Edited by Alexander Lubotsky, Leiden, Boston, Brill, 2008
- GAFFIOT, Felix, *Dictionnaire latin français*, Paris, Hachette, 1934, [Gaffiot \(micmap.org\)](http://micmap.org)
- GRAUR, Al., *Cuvinte înrudite*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980
- KLEIN, Ernest, *A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language, Dealing with the origin of words and their sense development thus illustrating the history of civilization and culture*, Amsterdam, Elsevier Science, 1971, [A Comprehensive Etymological Dictionary Of The English Language By Ernest Klein : Ernest Klein : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive](#)
- LEWIS, Charlton T., SHORT, Charles, *A Latin Dictionary*, Oxford, Clarendon Press, 1879, [Charlton T. Lewis, Charles Short, A Latin Dictionary, ălăa](#); [Charlton T. Lewis, Charles Short, A Latin Dictionary, occăsus](#)
- MEYER-LÜBKE, Wilhelm, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1911, [Romanisches etymologisches Wörterbuch : Meyer-Lübke, Wilhelm, 1861-1936 : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive](#)
- PRUVOST, Jean, *Nos ancêtres les Arabes. Ce que notre langue leur doit*, Paris, Éditions Jean-Claude Lattès (Format E-pub), 2017
- SALA, Marius, *Aventurile unor cuvinte românești*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005
- TERTULLIAN, *De Resurrectione Carnis* [*Tertullian's treatise on The Resurrection*], The text edited with an *Introduction, Translation and Commentary* by Ernest Evans, London, S.P.C.K., 1960

TEACHING GERMAN CULTURE AND CIVILIZATION THROUGH COOPERATIVE LEARNING

LANDESKUNDEVERMITTLUNG DURCH KOOPERATIVES LERNEN

PREDAREA CULTURII ȘI CIVILIZAȚIEI GERMANE FOLOSIND ÎNVĂȚAREA PRIN COOPERARE

Lect. univ. dr. Alexandra Denisa IGNA

Lect. univ. dr. Adina BANDICI

Universitatea din Oradea

Str. Universității nr. 1

den_igna@yahoo.com

abandici@gmail.com

Abstract

The aim of this article is to examine the advantages of cooperative learning and demonstrate them in practice. The theoretical part of the paper defines what cooperative learning is and its relevance in teaching, the basic elements of this method, and the role of the teacher in the overall teaching-learning process. It also addresses the importance of project-based learning and its characteristics. The practical part of the article presents a German culture and civilization project based on the use of cooperative learning, which was conducted by the Faculty of Letters of the University of Oradea in collaboration with two high schools, all results of this project being closely observed and presented to determine the effectiveness of this method in teaching.

Zusammenfassung

Ziel dieses Artikels ist es, die Vorteile des kooperativen Lernens zu untersuchen und in der Praxis nachzuweisen. Im theoretischen Teil der Arbeit wird bestimmt, was kooperatives Lernen ist und welche Relevanz es im Unterricht hat, welche die Basiselemente dieser Methode sind und welche Rolle die Lehrkraft im gesamten Lehr- und Lernprozess hat. Es wird auch auf die Bedeutung des Projektunterrichts und seine Merkmale eingegangen. Im praktischen Teil des Beitrags wird ein landeskundliches Projekt präsentiert, das auf der Anwendung des kooperativen Lernens beruht und von der Fakultät für Philologie der Universität Oradea in Zusammenarbeit mit zwei Gymnasien durchgeführt wurde, wobei alle Ergebnisse dieses Projektes genau beobachtet und vorgestellt werden, um die Effizienz dieser Methode im Unterricht zu bestimmen.

Rezumat

Scopul acestui articol este de a analiza avantajele învățării prin cooperare și de a le demonstra în practică. În partea teoretică a lucrării se explică ce este învățarea prin cooperare și relevanța ei în predare, elementele de bază ale acestei metode și rolul cadrului didactic în întregul proces de predare-învățare. De asemenea, sunt discutate importanța învățării bazate pe proiect și caracteristicile acesteia. Partea practică a articolului prezintă un proiect de

cultură și civilizație germană bazat pe aplicarea învățării prin cooperare, care a fost realizat de Facultatea de Litere a Universității din Oradea în colaborare cu două licee, toate rezultatele acestui proiect fiind observate îndeaproape și prezentate, pentru a determina eficacitatea acestei metode în predare.

Keywords: *cooperative learning; basic elements; project; German culture and civilization;*

Schüsselwörter: *kooperatives Lernen; Basiselemente; Projekt; Landeskunde;*

Cuvinte-cheie: *învățarea prin cooperare; elemente de bază; proiect; cultură și civilizație germană;*

Einleitung

Funk et al. meinen, dass Lehrende ihren Lernenden im Fremdsprachenunterricht neben der Wissensvermittlung auch Gelegenheiten bieten sollten, in der Sprache zu handeln, durch Aufgaben- und Interaktionsorientierung, wobei die geeignetsten kooperativen Sozialformen Partner- oder Gruppenarbeit sind, denn die Lernenden können so aktiv am Unterricht teilnehmen, ihre Motivation zum Lernen stärken, ihr Wissen tiefer verarbeiten und das Gelernte dauerhaft speichern. (vgl. FUNK et al., 2017, S. 48-49) Ein Lernklima, das von gegenseitiger Akzeptanz und wechselseitigem Voneinanderlernen geprägt ist, trägt zu einem besseren Unterricht bei. (vgl. ebd., 2017, S. 48)

Kooperatives Lernen kann nicht nur im Schul-, sondern auch im Hochschulunterricht eingesetzt werden. Borsch glaubt, dass kooperatives Lernen an der Hochschule sehr gut funktionieren kann, denn in Kleingruppen trauen sich die Studierenden eher, kritische Fragen zu stellen und sie können neben dem fachlichen Wissen auch Schlüsselqualifikationen für die Arbeit im Team erwerben, ein Problem im universitären Bereich kann jedoch die geringe Verbindlichkeit der Studierenden sein. (vgl. BORSCH, 2015, S. 61)

Dieser Beitrag beschäftigt sich mit dem Einsatz von kooperativem Lernen in einem landeskundlichen Hochschulprojekt in Gruppen. Kooperatives Lernen soll den Studierenden beim Lernprozess helfen, indem es fachspezifische, kommunikative und soziale Kompetenzen entwickelt. Die Hauptvoraussetzung für erfolgreiche Ergebnisse ist eine gute Zusammenarbeit zwischen den Gruppenmitgliedern und die gute Betreuung durch die Lehrkraft. Außerdem beansprucht kooperatives Lernen auch viel Verantwortung seitens der Beteiligten: einerseits ist die gesamte Gruppe für die gute Durchführung der Aktivitäten verantwortlich, andererseits trägt jedes Gruppenmitglied Verantwortung für seine eigenen Aufgaben.

Eine erfolgreiche Umsetzung des kooperativen Lernens hat nicht nur das Ziel, dass sich die Lernenden, fachliche Kenntnisse besser einprägen, sondern sie sollten auch verschiedene Kompetenzen erwerben oder sogar ausbauen, die zu ihrer persönlichen Entwicklung beitragen: die eigenen Ideen ausdrücken, Problemlösungen vorschlagen, Respekt und Toleranz entwickeln, die Meinungen anderer akzeptieren. Das heißt, mithilfe dieser Methode können die Teilnehmer*innen sowohl ihr Wissen und als auch ihre Ideen und Meinungen aktiv in den Lernprozess integrieren, wodurch auch die Lernmotivation und die Kreativität der Lernenden gesteigert werden.

1. Kooperatives Lernen: Begriffserklärung und Relevanz im Unterricht

Die US-amerikanischen Brüder David W. Johnson & Roger T. Johnson haben den Begriff des kooperativen Lernens Mitte der 1960er-Jahre geprägt und entwickelten es als ein offenes Konzept. (vgl. TRAUB, 2021, S. 17) Zu den wichtigsten Theoretikern und Verfechtern dieser Lernform zählen auch das Ehepaar Norm und Kathy Green sowie Spencer Kagan, Robert E. Slavin, Robyn M. Gillies, Lüdger Brüning, Tobias Saum, Andreas Bonnet, Frank Borsch, Silke Traub und Klaus Konrad. TRAUB (vgl. ebd., S. 17) bemerkt ein ansteigendes Interesse an kooperativen Lern- und Arbeitsformen seit den 1990-er Jahren.

Dem *Metzler Lexikon* zufolge bezeichnet der Begriff kooperatives Lernen

kollaborative Arbeitsformen in Kleingruppen, die durch fünf Basiselemente strukturiert sind [...] Im engeren Sinne umschreibt kooperatives Lernen eine Sammlung von Mikromethoden auf der Ebene der Einzelstunde nach dem Muster Think-Pair-Share sowie Modelle, die einzelne Methoden und Prinzipien (Wettbewerb, Kooperation, Einzelarbeit) in komplexen Lernumgebungen zu festen Sequenzen wie Teams-Games-Tournaments kombinieren. (SURKAMP, 2010, S. 146)

Pauli & Reusser definieren kooperatives Lernen als Lernarrangements, „die eine synchrone und koordinierte, ko-konstruktive Aktivität der Teilnehmer/innen verlangen, um eine gemeinsame Lösung eines Problems oder ein gemeinsam geteiltes Verständnis einer Situation zu entwickeln.“ (PAULI & REUSSER, 2000, S. 421) Ringel nennt es „ein didaktisches Konzept“ bzw. „ein Unterrichtskonzept“ (RINGEL, 2021, S. 47), das zeitaufwendig, aber nachhaltig ist: „Lernen braucht Zeit. Lässt man Schülerinnen und Schülern diese Zeit nicht, werden Lerngegenstände nicht gefestigt.“ (ebd., S. 48)

Laut dem *Metzler Lexikon* sprechen etliche didaktische, lernpsychologische und spracherwerbstheoretische Positionen für kooperatives Lernen und Schüler-Schüler-Kooperation (vgl. SURKAMP, 2010, S. 145). Zu den Wirkungen, die kooperatives Lernens auf die Lernenden haben kann, zählen:

- eine Erhöhung der Redeanteile der Lernenden, damit verbunden eine intensivere Bedeutungsaushandlung;
- vertiefter, in Teilen umfangreicherer Wortschatzerwerb, da erarbeitete Wörter stärker mit Vorwissen und außerunterrichtlichen Spracherfahrungen in Bezug gesetzt werden können (Wortschatz und Wortschatzerwerb);
- Kommunikation auf Inhalts- und Beziehungsebene;
- Unterstützung im Erwerb von Sozialkompetenzen;
- Stärkung der Lernerautonomie durch Reflexion;
- eine Veränderung der Lehrerrolle [...], insbesondere die Schaffung von Freiräumen zur Handhabung von Heterogenität durch individuelle Zuwendung (Differenzierung). (ebd., S. 146)

Als die wichtigsten Ziele des kooperativen Lernens kann man die Erweiterung des Wissenserwerbs der Lernenden, die Verbesserung der Beziehungen untereinander, die Förderung der Hilfsbereitschaft und der gegenseitigen Unterstützung, die Steigerung der Motivation, der Freude am Lernen und des Selbstwertgefühls nennen. (vgl. TRAUB, 2021, S. 36) Laut Green & Green bietet kooperatives Lernen „Gelegenheiten für ein gemeinsames Arbeiten, bei dem Kompetenzen erworben werden, die für das ganze Leben bedeutsam sind. [...] Wer im Unterricht Kooperatives Lernen einsetzt, gibt den Anstoß für späteren Erfolg und persönliches Glück der Schülerinnen und Schüler.“ (GREEN & GREEN, 2009, S. 5; s. auch GREEN & GREEN, 2005)

Konrad & Traub bezeichnen kooperatives Lernen als „eine Interaktionsform, bei der die beteiligten Personen gemeinsam und in wechselseitigem Austausch Kenntnisse und Fertigkeiten erwerben. Im Idealfall sind alle Gruppenmitglieder gleichberechtigt am Lerngeschehen beteiligt und tragen gemeinsam Verantwortung.“ (KONRAD & TRAUB, 2012, S. 5). REINMANN-ROTHMEIER & MANDL (vgl. 2002, S. 46) zufolge setzt kooperatives Lernen Interaktivität voraus, wobei die Interaktionen der Kommunikation und der Koordination bedürfen. Bonnet erklärt, dass beim kooperativen Lernen die Lernenden in Kleingruppen zusammenarbeiten, „um gemeinsame Ziele zu erreichen“ (BONNET, 2009, S. 2). Damit diese Arbeit effektiv ist, müssen vier Probleme im interaktionalen Bereich gelöst werden:

- das Partizipationsproblem, durch das Einbeziehen aller Teilnehmer*innen einer Gruppe;
- das Beziehungsproblem, um Antipathie zu vermeiden;
- das Komplexitätsproblem, zur Organisation der Aufgaben in der Gruppe, und
- das Argumentationsproblem, durch Begründen und Erklären der Behauptungen. (vgl. ebd., S. 6)

Die Bildungsforscherin Vanessa Völlinger erklärt in einem Interview, dass sich kooperative Lernformen vor allem in heterogenen Gruppen eignen, denn leistungsschwächere Lernende können sich an leistungsstärkeren orientieren und leistungsstärkere Lernende können als Tutoren fungieren und dabei die Methode Lernen durch Lernen einsetzen. (vgl. KUHN, 2022) Laut Würffel erhöhen kooperative Lernformen „vor allem die Zeit für authentische Kommunikation in der Zielsprache und für Übungsmöglichkeiten der einzelnen Lernenden deutlich [...], wodurch die Sprachproduktion wie auch die Sprachrezeption gefördert werden können“ (WÜRFEL, 2007, S. 3).

Würffel unterstreicht die wichtige Rolle sozialer Netzwerke im Leben vieler Menschen, was dazu führt, dass sie inzwischen anders lernen: „Wenn Kooperation mit anderen im Privaten wichtig ist, stehen Lernende kooperativen Arbeits- und Lernformen positiver gegenüber und können diese effizient einsetzen.“ (WÜRFEL, 2020, S. 278) Gemäß Dräger et al. ist „die DNA der Generation Y kollaborativer: Studierende lösen Aufgaben heute eher im Team als allein“ (DRÄGER et al., 2014, S. 5), Würffel stimmt dem jedoch nicht zu: „Lernende müssen – wie immer schon – an das kooperative Arbeiten herangeführt und darin trainiert werden. [...] Die Integration computergestützten kooperativen Arbeitens sollte zudem für längere Zeiträume geplant und vorgenommen werden.“ (WÜRFEL, 2020, S. 283-284)

1.1. Die fünf Basiselemente des kooperativen Lernens und die Rolle der Lehrkraft

Rösler weist auf die häufige Verwendung der Begriffe kooperatives Lernen und Gruppenarbeit als Synonyme hin: „Während in den 1970er Jahren im Rahmen des kommunikativen Ansatzes hauptsächlich von Gruppenarbeit geredet wurde, hat sich kurz vor der Jahrtausendwende ein anderer Begriff in der Diskussion in den Vordergrund geschoben, der Begriff des kooperativen Lernens.“ (RÖSLER, 2012, S. 98)

Es gibt fünf Basis- oder Grundelemente des kooperativen Lernens (auch Axiome genannt, s. SAWATZKI et al., 2016, S. 7), die von David W. Johnson & Roger T. Johnson eingeführt und in mehreren Studien untersucht wurden (s. u. a. JOHNSON, JOHNSON & HOLUBEC, 1994; JOHNSON & JOHNSON, 1994). Diese wurden u. a. von BONNET (vgl. 2009, S. 3), TRAUB (2021, S. 20-21) und ADL-AMINI & VÖLLINGER (vgl. ADL-AMINI & VÖLLINGER, 2021, S. 6-9; KUHN, 2022) wie folgt ins Deutsche übernommen und machen laut Norm GREEN (vgl. 2004) den Unterschied zwischen kooperativem Lernen und Gruppenarbeit aus:

1. positive (gegenseitige) Abhängigkeit/ Interdependenz/ Wechselbeziehungen (der Gruppenmitglieder) (*positive interdependence*)
2. individuelle Verantwortlichkeit (für das Gruppenergebnis) (*accountability*)
3. Face-to-Face-Interaktion/ unterstützende (direkte) Interaktion/ Interagieren und Diskutieren (mit dem Gegenüber) (*face-to-face interaction*)
4. soziale/ kooperative Kompetenzen/ Fähigkeiten (*social skills*) und
5. Reflexion der Gruppenprozesse/ Reflexionsphasen/ Reflexion von Zusammenarbeit und Arbeitsergebnissen (*group processing*).

Hammoud & Ratzki unterscheiden kooperatives Lernen von der Gruppenarbeit durch die Einbeziehung der Einzelarbeit jedes Lernenden zu Beginn fast jeder Gruppenarbeit: „Jedes Mitglied der Gruppe kann und muss sich im Rahmen seiner Möglichkeiten zunächst allein mit der Aufgabe oder dem Thema auseinandersetzen, um später das Ergebnis seiner Überlegungen in die Gruppe einbringen zu können“ (HAMMOUD & RATZKI, 2009, S. 9). Ein wichtiges Merkmal von kooperativem Lernen ist: „Jedes Gruppenmitglied übernimmt eine Rolle und ist damit für die Arbeit in der Gruppe verantwortlich. Positive gegenseitige Abhängigkeit wird herbeigeführt“. (ebd., S. 10)

Der Lehrende wird beim kooperativen Lernen zum Lernhelfer. (vgl. RÖSLER, 2012, S. 100) Die Lehrkraft spielt laut ADL-AMINI & VÖLLINGER (vgl. 2021, S. 10-12; s. auch PAULI & REUSSER, 2000, S. 427-434) eine unterstützende Rolle beim Einsatz von kooperativem Lernen und kann mehrere Funktionen erfüllen:

1. Choreograph*in
2. Designer*in
3. Lerncoach oder Berater*in
4. Expert*in für die Lerngegenstände und
5. Manager*in.

Borsch betont die wichtige Rolle der Lehrkräfte in einem kooperativen Unterricht, denn sie haben

die Aufgabe, die strukturellen Rahmenbedingungen festzulegen, Unterrichtseinheiten zu planen, die Schülerinnen und Schüler während der kooperativen Arbeit zu beobachten und zu unterstützen sowie das Arbeitsprodukt und den Arbeitsprozess zu bewerten. Hilfreich kann es sein, wenn auch Lehrerinnen und Lehrer untereinander bei der Unterrichtsvorbereitung und -durchführung kooperieren. (BORSCH, 2015, S. 149)

ADL-AMINI & VÖLLINGER (vgl. 2021, S. 12) glauben, dass die Leistungsbewertung beim kooperativen Lernen als eine Kombination verschiedener Bezugsnormen sinnvoll ist: sozialen (Vergleich der Ergebnisse zwischen den Kleingruppen), individuellen (Beachtung der Leistungsentwicklung Einzelner oder der Kleingruppen) und kriterialen (Einordnung der Leistungen anhand eines zuvor festgelegten Kriteriums bzw. einer bestimmten Kompetenzstufe).

2. Projektunterricht: Begriffserklärung und Merkmale

Laut dem *Metzler Lexikon* ist Projektunterricht

eine Unterrichtsform, die den Lernenden bei der Festlegung der Themen und Arbeitsweisen ein hohes Maß an Mitbestimmung zuweist und auf arbeitsteilig kooperative Formen der Problemstellung, Problemlösung und Ergebnispräsentation setzt (Kooperatives Lernen). Sie berücksichtigt die Interessen der Lernenden und

stärkt ihren Ausdruckswillen, schließt aber die Möglichkeit pädagogischer Interventionen der Lehrkraft nicht aus. (SURKAMP, 2010, S. 251)

Die Diskussion um Projektunterricht in der Fremdsprachendidaktik beginnt

mit der kommunikativen Wende als Teil der gesellschaftlichen Reformprozesse der 1970 und 1980er Jahre, die sich u. a. für die Demokratisierung von Bildung und Gesellschaft stark machten (Kommunikativer FU). Seine philosophisch-pädagogischen Wurzeln reichen jedoch in die Reformpädagogik und den amerikanischen Pragmatismus (John Dewey, William Heard Kilpatrick) zurück. (ebd., S. 251)

Zur steigenden Beachtung des Projektunterrichts in den letzten Jahren trägt besonders die Debatte um Schlüsselqualifikationen bei, wie Teamfähigkeit und selbständige Problemlösungskompetenz, die „sich eher im Projektunterricht entfalten als in einem zentral von der Lehrkraft gesteuerten Lehrgang“. (ebd., S. 252)

Beim Projektunterricht handelt es sich Funk et al. zufolge um eine „komplexe Lernaufgabe“ (FUNK et al., 2017, S. 126), um „eine Weiterentwicklung des kommunikativ-interkulturellen Ansatzes“ (ebd., S. 129), in der „ein Projekt angeleitet und durchgeführt wird. Die Lehrkraft übernimmt dabei die Rolle des Beraters und Moderators. Die Lernenden erarbeiten das Projekt weitestgehend selbstständig und arbeitsteilig.“ (ebd., S. 175)

Zu den Merkmalen des Projektunterrichts gehören laut Funk et al.:

- den Alltags- und Wirklichkeitsbezug;
- die interkulturelle Orientierung;
- das ganzheitliche Lernen;
- die Prozessorientierung;
- die Produktionsorientierung;
- die Förderung der Lernerautonomie;
- die Interaktionsorientierung und
- die Öffnung nach außen. (vgl. ebd., S. 130-131)

Dietmar Rösler nennt einige Voraussetzungen für das Gelingen von Projekten im Fremdsprachenunterricht:

- „selbständig Informationsmaterialien zu finden,
- Problemlösungen zu formulieren, die vorhandene Zeit einigermaßen realistisch einzuschätzen und
- die Arbeitsteilung und die Zusammenführung individueller Arbeit in das gesamte Projekt auszuhandeln.“ (RÖSLER, 2012, S. 112)

Die Lernenden „müssen also die sozialen Fähigkeiten des kooperativen Lernens [...] erworben haben bzw. müssen sie im Laufe der Projektarbeit erwerben.“ (ebd., S. 112)

2.1. Kleinprojekte in Gruppen als Form der Gruppenkooperation

Legutke unterstreicht die Rolle des Projektunterrichts bei der Unterstützung neuer Lernformen, wie des kooperativen Lernens. (vgl. LEGUTKE, 2003, S. 126) Die von SHACHAR & SHARAN (s. 1994) entwickelte Methode der Kleinprojekte in Gruppen, die auf John Dewey und seine Vorstellungen des Lernens durch Erfahrung zurückgeht (s. DEWEY & KILPATRICK, 1935), ist eng mit der Projektmethode verknüpft, wobei ihr Einsatz für unterschiedliche Lernbereiche geeignet ist und die Größe der Gruppen von zwei bis sechs Teilnehmer*innen variieren kann. (vgl. TRAUB, 2021, S. 211):

Bei dieser kooperativen Lernstrategie werden Interaktion und Kommunikation mit Sachthemen und Problemstellungen verknüpft und der Umgang der Gruppen miteinander wird in besonderer Weise koordiniert. Die Gruppen bearbeiten unterschiedliche Aspekte eines gemeinsamen Rahmenthemas, das vom Lehrer vorgegeben oder von der Klasse selbst gewählt wurde. (ebd., S. 211)

Nachdem sie sich einen Überblick über das gesamte Thema verschafft haben, legen die Lernenden Unterthemen fest, die von einzelnen Gruppen behandelt und mit geeigneten Medien und Methoden bearbeitet werden. Die Kooperation erfolgt auch zwischen den Gruppen. (vgl. ebd., S. 211)

3. Landeskundliches Projekt *Schatzsuche*

Das landeskundliche Projekt *Schatzsuche*, das auf den Einsatz des kooperativen Lernens beruht, verbindet pädagogische, kulturelle und wissenschaftliche Komponenten, um die sprachlichen, kulturellen und sozialen Kompetenzen der Teilnehmer*innen zu erweitern. Es wurde von der Fakultät für Philologie der Universität Oradea in Zusammenarbeit mit zwei Gymnasien aus Großwardein, „Iuliu Maniu“ und „Onisifor Ghibu“, gestaltet, um das Interesse an der deutschen Sprache und Kultur beiderseits zu fördern.

Im Rahmen des Projektes haben Studierende des ersten Studienjahres, Studiengang: Deutsche Sprache und Literatur, kreative und interaktive Aufgaben anhand von gesammelten landeskundlichen Informationen entwickelt, die an sechs verschiedenen Stationen im Universitätscampus durchgeführt wurden. Die Studierenden arbeiteten in Gruppen (Teams) von je fünf Personen, wobei eine/r als Gruppenleiter*in gewählt wurde, um die Aufgaben effizient zu koordinieren, Qualität zu sichern und die Aktivitäten besser zu steuern.

Die Ziele dieses Projektes waren: durch kooperatives Lernen, das erworbene Wissen der Studierenden besser zu vertiefen, ihre Bereitschaft zur Teamarbeit zu fördern, Problemlösungsstrategien zu entwickeln und die praktische Anwendung der erworbenen Kenntnisse zu unterstützen. Zusätzlich zur Umsetzung von kooperativem Lernen in Gruppen haben die Studierenden die Methode Lernen durch Lehren angewandt und sich so nicht nur mit dem Lern-, sondern auch mit dem Lehrprozess aktiv auseinandergesetzt, indem sie den Gymnasiast*innen den Stoff, den sie durch selbsterarbeitete Aufgaben leichter verstanden und besser gefestigt haben, vermittelt haben.

Die Gruppenaufgaben wurden folgenderweise verteilt: zwei Studierende suchten nach zutreffenden Informationen über ein zugewiesenes Thema zur deutschen Hauptstadt Berlin (Sehenswürdigkeiten, Bräuche, typische Speisen, Persönlichkeiten, Kultur und Besonderheiten) und erstellten PowerPoint-Präsentationen, die vor allen anderen vorgetragen wurden, andere zwei Studierende sollten passende Aktivitäten oder Spiele bearbeiten und die/der Gruppenleiter*in überwachte die Zusammenarbeit ihres/seines Teams und verbesserte die Arbeit der Kommiliton*innen.

Das Spiel bestand darin, dass die Schüler*innen die sechs Stationen im Campus finden und an jeder Station die Aufgaben lösen. Die ausgewählten sechs Stationen im Universitätscampus waren: zwei Räume im Gebäude C (der Fakultät für Philologie) und Gebäude A (der Fakultät für Elektro- und Informationstechnik), die Mensa, die Mediathek der Universitätsbibliothek, eine Sporthalle und ein Studentenwohnheim. An jeder Station warteten drei Studierende auf die Schüler*innen mit Präsentationen, Spielen und Aktivitäten, die Informationen über Berlin vermittelten. Die Schüler*innen wurden zufällig in Gruppen von sechs Personen eingeteilt und erhielten eine Karte des Universitätscampus, um die Stationen leichter zu finden. Jede Gruppe von Schüler*innen wurde von einem Studierenden begleitet.

Die Gruppe, die alle Aufgaben richtig löste und das Ziel als Erste erreichte, hat gewonnen. Bei jeder Station erhielten die Gruppen von Schüler*innen einen Buchstaben als Nachweis für die erfolgreiche Durchführung der Aktivität. Am Ende sammelten sie sechs Buchstaben, mit denen sie das Wort *Berlin* bilden sollten, als Beleg für die erfolgreiche Erfüllung aller Aufgaben.

Die Aktivitäten waren abwechslungsreich und umfassten Arbeitsblätter auf Basis von kurzen PowerPoint-Präsentationen, Buchstabenpuzzles, das Zusammenbauen eines Puzzles mit einer Berliner Sehenswürdigkeit, die Wiederherstellung eines Fotos mit Soldaten aus der Zeit des Kalten Krieges, Fragen beantworten nach dem Einlochen eines Tischtennisballes in ein Glas, Rätsel lösen, das Singen eines Liedrefrains, das Zuordnen von Informationen über Persönlichkeiten zu den zutreffenden Bildern, das Halten von Ballons in der Luft solange das Lied *99 Luftballons* von Nena spielte oder das Entdecken und Erkennen von Sehenswürdigkeiten aus Berlin mithilfe von Koordinaten in Google Maps. Diese Aktivitäten förderten nicht nur die Sprachkompetenz und Teamarbeit der Schüler*innen, sondern auch Problemlösungsfähigkeiten, investigative Kompetenzen und kulturelles Bewusstsein.

3.1. Fragebogen zur Auswertung der Projektergebnisse

Am Ende des Projektes wurde den Studierenden ein Feedback-Fragebogen (s. Anhang) zum kooperativen Lernen verteilt. Die folgende Analyse präsentiert die qualitative Auswertung der Fragebögen zum kooperativen Lernen. Ziel der Umfrage war es, die Erfahrungen der Teilnehmer*innen hinsichtlich der verteilten Aufgaben im Rahmen des Projektes, der Teamarbeit und der erworbenen Kompetenzen zu erfassen. Die Umfrage beinhaltet zwölf Fragen mit Multiple-Choice Items. Insgesamt haben zwanzig Studierende an der Umfrage teilgenommen und die Ergebnisse geben einen Blick auf die Effektivität und Wahrnehmung des kooperativen Lernens.

I. Fragen zu den Aufgaben

1. Wie zufrieden bist du mit der Verteilung der Aufgaben in deiner Gruppe?

Die meisten Befragten empfanden die Aufgabenverteilung als fair und gerecht, nur ein kleiner Teil (zwei Studierende) hätten sich andere Aufgaben gewünscht.

2. Waren die Aufgaben klar und verständlich?

Die Aufgaben wurden von fast allen Teilnehmer*innen als äußerst klar und verständlich wahrgenommen, also haben alle verstanden, was sie im Rahmen des Projektes zu tun hatten. Nur eine Person hatte teilweise Unklarheiten, was auf individuelle Missverständnisse hindeuten könnte.

II. Fragen zur Teamarbeit

1. Hast du in der Gruppe eine Rolle übernommen, die deinen Stärken entspricht?

Die meisten Teilnehmer*innen hatten eine Rolle, die laut ihren Aussagen ihren Stärken entsprach, das bedeutet die Teamarbeit muss in ihrem Fall effizient gewesen sein. Eine kleinere Gruppe von Studierenden hatte das Gefühl, dass ihre Fähigkeiten nicht optimal eingesetzt wurden. Es muss erwähnt werden, dass die Verteilung der Rollen innerhalb der Gruppen von den Teilnehmer*innen selbst bestimmt wurde, das könnte also auf einen Mangel in der Kommunikation hinweisen.

2. Wie bewertest du die Zusammenarbeit in deiner Gruppe?

Die Ergebnisse deuten auf eine insgesamt positive Wahrnehmung der Zusammenarbeit hin. Während die Hälfte der Befragten von einer stark positiven Kooperation berichtete, bei

der alle zusammenarbeiteten und sich gegenseitig halfen, gab es für die andere Hälfte einige Schwierigkeiten, aber insgesamt wurde die Teamarbeit als akzeptabel betrachtet. Das könnte darauf hindeuten, dass nicht alle an die Gruppenarbeit gewöhnt sind.

3. Hattest du die Gelegenheit, deine Ideen und Meinungen in der Gruppe auszudrücken?

In den meisten Gruppen waren Kommunikation und Austausch von Ideen gut. Der größere Teil der Studierenden versuchte immer, die eigenen Meinungen zum Ausdruck zu bringen, was ein positives Zeichen für Gruppenarbeit ist. Eine kleinere Gruppe (drei Studierende) hatte diese Gelegenheit nur manchmal, was auf individuelle Hemmungen hinweisen könnte.

4. Gab es in deiner Gruppe Kommiliton*innen, die kaum oder gar nicht an den Gruppentätigkeiten beteiligt waren?

Während in etwas mehr als der Hälfte der Gruppen alle aktiv beteiligt waren und mitgemacht haben, gab es in den anderen Gruppen mindestens eine Person, die weniger oder gar nicht zur Teamarbeit beigetragen hat. Dies ist ein wichtiger Punkt für zukünftige Verbesserungen in Bezug auf die Verantwortlichkeit der Gruppenmitglieder. Es hätte eine bessere Kommunikation zwischen den Gruppenleiter*innen und der betreuenden Lehrkraft geben können, denn sie hatten die Aufgabe, alle Gruppenmitglieder einzubeziehen und hatten während der Vorbereitung und Entwicklung des Projektes der Lehrkraft keine Probleme verkündet.

III. Fragen zu den erworbenen Kompetenzen

1. Findest du, dass du in einem Team mehr gelernt hast, als bei einer klassischen Unterrichtsmethode?

Mehr als die Hälfte der Befragten fand, dass das kooperative Lernen effektiver als die traditionellen Methoden ist; man kann daraus erschließen, dass es für den Lernprozess vorteilhaft war. Wenige waren sich jedoch nicht sicher (sie haben die Antwort *vielleicht* gewählt) oder sahen keinen zusätzlichen Nutzen. Das kann auf individuelle Vorzüge oder unterschiedliche Lernerfahrungen in den Gruppen hinweisen.

2. Hast du das Gefühl, dass jeder in deiner Gruppe etwas Neues gelernt hat?

Neun Studierende waren der Meinung, dass sie etwas Neues gelernt haben, während die andere hohe Anzahl an Teilnehmer*innen (elf Personen) die Antwort *teilweise* gewählt hat, was zeigt, dass die Lernergebnisse innerhalb der Gruppen variieren können. Dies könnte auf unterschiedliche Lernstile oder Beteiligungsgrade zurückzuführen sein.

3. Glaubst du, dass die Zusammenarbeit in der Gruppe deine sozialen Fähigkeiten verbessert hat?

Zwölf Teilnehmer*innen glauben, dass das kooperative Lernen ihre sozialen Fähigkeiten definitiv verbessert hat. Ein kleinerer Teil war unentschlossen (*vielleicht*) oder sah keinen Einfluss, was auf individuelle Lernerfahrungen im Bereich der sozialen Interaktion hindeuten könnte.

4. Bist du der Meinung, dass die Zusammenarbeit in der Gruppe deine Kreativität gefördert hat?

Die Meinungen der Befragten zur Förderung der Kreativität sind verschieden. Während fast die Hälfte der Studierenden eine starke Förderung bemerkte, sah ein Viertel keine oder kaum eine Förderung. Dies könnte davon abhängen, dass einige Aufgaben kreativer waren als andere.

5. Hast du während der Gruppentätigkeiten neue Strategien oder Methoden zur Problemlösung gelernt?

Die große Mehrheit der Teilnehmer*innen gab an, neue Problemlösungsstrategien erworben zu haben, und zwar fast die Hälfte findet *einige* gelernt zu haben und der andere Teil *sehr viele*. Dies bestätigt den Wert des kooperativen Lernens für die Entwicklung praktischer Fähigkeiten. Nur eine kleine Minderheit (zwei Studierende) habe nichts Neues gelernt.

6. Hat dir das kooperative Lernen geholfen, deine Planungs- und Organisationsfähigkeiten zu verbessern?

Ein sehr großer Teil der Befragten fand das kooperative Lernen gut, um ihre Planungs- und Organisationsfähigkeiten zu verbessern, was ein klarer Vorteil dieser Lernform ist und die Relevanz für praktische Kompetenzen unterstreicht. Ein kleinerer Teil sah eine geringe Verbesserung und andere zwei Studierende bemerkten keinen Einfluss.

Fazit der Fragebogenauswertung

Insgesamt zeigt die qualitative Analyse eine überwiegend positive Wahrnehmung des kooperativen Lernens. Eine gute Erklärung und Verteilung der Aufgaben haben positiv zum Endergebnis des Projektes beigetragen. Eine Herausforderung bleibt jedoch die gleichmäßige Beteiligung der Gruppenmitglieder. In Bezug auf die erworbenen Kompetenzen wurde das kooperative Lernen hauptsächlich als vorteilhaft für den Erwerb von Problemlösungs-, Planungs-, Organisations- und Sozialkompetenzen empfunden. Die Förderung der Kreativität war etwas heterogener, wurde aber ebenfalls vorwiegend positiv betrachtet. Zukünftige Projekte sollten einen stärkeren Fokus auf die aktive Beteiligung aller Gruppenmitglieder legen, um die Effektivität des kooperativen Lernens weiter zu beweisen.

Schlussfolgerungen

Durch den Einsatz kooperativer Lernformen können Studierende verschiedene wichtige Kompetenzen erwerben und stärken. Wir haben festgestellt, dass die fünf Basiselemente, die als Hauptmerkmale des kooperativen Lernens gelten und seine erfolgreiche Umsetzung im Unterricht nachweisen, in dem durchgeführten Projekt realisiert wurden. Wir können besonders die folgenden Kompetenzen hervorheben:

- Teamarbeit, und zwar die Fähigkeit mit anderen besser zu kommunizieren, Verantwortung zu übernehmen und gemeinsame Ziele zu verfolgen;
- kulturelles Bewusstsein, durch die Beschäftigung mit kulturellen Themen und den deutschsprachigen Ländern, und
- Kreativität, Planungs- und Problemlösungskompetenzen, die so wichtig in jedem zukünftigen Beruf sind, durch Bearbeitung von interaktiven Aufgaben und Quizen.

Insgesamt vertreten wir die Meinung, dass ein Unterricht nicht nur Wissen vermitteln, sondern auch Schlüsselkompetenzen für den zukünftigen Werdegang entwickeln soll, damit die Lernenden die Kenntnisse in praktischen Aktivitäten anwenden können.

BIBLIOGRAPHIE

- ADL-AMINI, Katja, VÖLLINGER, Vanessa, *Kooperatives Lernen im Unterricht*, Wirksamer Unterricht Band 4, Stuttgart, IBBW, 2021
- BONNET, Andreas, „Kooperatives Lernen“, in *Der fremdsprachliche Unterricht Englisch*, Band 43, Heft 99, 2009, S. 2-9
- BORSCH, Frank, *Kooperatives Lernen: Theorie – Anwendung – Wirksamkeit*, 2. überarbeitete und erweiterte Auflage, Stuttgart, Kohlhammer, 2015
- DEWEY, John, KILPATRICK, William Heard, *Der Projekt-Plan. Grundlegung und Praxis*, Weimar, H. Böhlaus Nachfolger, 1935
- DRÄGER, Jörg, FRIEDRICH, Julius-David, MÜLLER-EISELT, Ralph, *Digital wird normal. Wie die Digitalisierung die Hochschulbildung verändert*, Gütersloh, CHE, 2014
- FUNK, Hermann, KUHN, Christina, SKIBA, Dirk, SPANIEL-WEISE, Dorothea, WICKE, Rainer E., RICART-BREDE, Julia (Hrsg.), *Aufgaben, Übungen, Interaktion*, Stuttgart, Ernst Klett Sprachen, 2017
- GREEN, Norm, GREEN, Kathy, „Vorwort“, in BRÜNING, Ludger, SAUM, Tobias, *Erfolgreich unterrichten durch Kooperatives Lernen: Strategien zur Schüleraktivierung*, 5. überarbeitete Auflage, Essen, Neue Deutsche Schule, 2009, S. 5
- GREEN, Norm, GREEN, Kathy, *Kooperatives Lernen im Klassenraum und im Kollegium. Das Trainingsbuch*, Hannover, Kallmeyer/Klett, 2005
- HAMMOUD, Antje, RATZKI, Anne, „Was ist kooperatives Lernen?“, in *Fremdsprache Deutsch*, Heft 41, 2009, S. 5-13
- JOHNSON, David W., JOHNSON, Roger T., *Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning*, Needham Heights, MA, Prentice-Hall, 1994
- JOHNSON, David W., JOHNSON, Roger T., HOLUBEC, Edythe J., *The Nuts and Bolts of Cooperative Learning*, Minnesota, Interaction Book Company, 1994
- KONRAD, Klaus, TRAUB, Silke, *Kooperatives Lernen. Theorie und Praxis in Schule, Hochschule und Erwachsenenbildung*, 5. Auflage, Hohengehren, Schneider Verlag, 2012
- LEGUTKE, Michael K., „Deutsch lernen in Projekten: Eine kritische Bestandsaufnahme“, in Japanische Gesellschaft für Germanistik (Hg.), *Neue Beiträge zur Germanistik*, Band 2, Heft 3, S. 115-132, 2003
- PAULI, Christine, REUSSER, Kurt, „Zur Rolle der Lehrperson beim kooperativen Lernen“, in *Schweizerische Zeitschrift für Bildungswissenschaften*, Band 22, Heft 3, 2000, S. 421-442
- REINMANN-ROTHMEIER, Gabi, MANDL, Heinz, „Analyse und Förderung kooperativen Lernens in netzbasierten Umgebungen“, in *Zeitschrift für Entwicklungspsychologie und Pädagogische Psychologie*, Band 34, Heft 1, 2002, S. 44-57
- RINGEL, Marco, *Erfolgreich unterrichten kompakt: Ein Handbuch für angehende Lehrkräfte*, Hannover, Kallmeyer/Klett, 2021
- RÖSLER, Dietmar, *Deutsch als Fremdsprache: Eine Einführung*, Stuttgart, Metzler, 2012
- SAWATZKI, Dennis, BECKER, Bastian, EWERING, Tanja, FRIEDRICH, Jürgen, PREUß, Christine, *Kooperatives Lernen. Das Praxishandbuch: Profi-Tipps und Materialien aus der Lehrerfortbildung*, Augsburg, Auer Verlag, 2016
- SHACHAR, Hanna, SHARAN, Shlomo, „Talking, Relating, and Achieving: Effects of Cooperative Learning and Whole-Class Instruction“, in *Cognition and Instruction*, vol. 12, no. 4, 1994, S. 313-353
- SURKAMP, Carola (Hrsg.), *Metzler Lexikon Fremdsprachendidaktik: Ansätze – Methoden – Grundbegriffe*, Stuttgart, Metzler, 2010

- TRAUB, Silke, *Schritt für Schritt zum kooperativen Lernen*, Bad Heilbrunn, Julius Klinkhardt, 2021
- WÜRFEL, Nicola, „Kooperatives Lernen im Fremdsprachenunterricht“, in SCHNEIDER, Susanne, WÜRFEL, Nicola (Hrsg.), *Kooperation & Steuerung. Fremdsprachenlernen und Lehrerbildung mit digitalen Medien*, Tübingen, Narr, 2007, S. 1-32
- WÜRFEL, Nicola, „Soziale Medien im Deutsch-als-Fremdsprache-Unterricht: Potenziale und Herausforderungen“, in MARX, Konstanze, LOBIN, Henning, SCHMIDT, Axel (Hrsg.), *Deutsch in Sozialen Medien: Interaktiv – multimodal – vielfältig*, Berlin, de Gruyter, 2020, S. 278-296

Internetquellen

- GREEN, Norm, „Der Unterschied zwischen Kooperativem Lernen und Gruppenarbeit besteht in fünf grundlegenden Elementen“, 2004, Übersetzung von Carmen Druyen, http://methodenpool.uni-koeln.de/koopunterricht/ger_the_difference.pdf, abgerufen am 09.07.2025
- KUHN, Anette, „Wie kann kooperatives Lernen gelingen?“, in *Deutsches Schulportal der Robert Bosch Stiftung*, 11.02.2022, <https://deutsches-schulportal.de/unterricht/wie-kann-kooperatives-lernen-gelingen/>, abgerufen am 09.07.2025

Anhang

Feedback-Fragebogen zur kooperativen Lernmethode im Projekt

1. Wie zufrieden bist du mit der Verteilung der Aufgaben in deiner Gruppe?
☐ Sehr zufrieden – die Aufgaben waren fair verteilt.
☐ Neutral – sie hätten besser verteilt werden können.
☐ Unzufrieden – es war unfair, einige mussten mehr als andere arbeiten.
2. Hast du in der Gruppe eine Rolle übernommen, die deinen Stärken entspricht?
☐ Ja.
☐ Teilweise.
☐ Nein, ich hätte lieber an anderen Aufgaben gearbeitet, die besser zu meinen Fähigkeiten passten.
3. Hast du das Gefühl, dass jeder in deiner Gruppe etwas Neues gelernt hat?
☐ Ja, alle haben etwas Neues gelernt.
☐ Teilweise – einige haben mehr, andere weniger gelernt.
☐ Nein, nicht alle haben etwas Neues gelernt.
4. Waren die Aufgaben klar und verständlich?
☐ Ja, alles war klar und verständlich.
☐ Teilweise, manchmal gab es Unklarheiten.
☐ Nein, die Aufgaben waren verwirrend oder unklar.
5. Wie bewertest du die Zusammenarbeit in deiner Gruppe?
☐ Sehr gut – alle haben zusammengearbeitet und geholfen.
☐ Akzeptabel – es gab einige Schwierigkeiten, aber insgesamt funktionierte es.
☐ Schlecht – die Zusammenarbeit war nicht effektiv.
6. Hattest du die Gelegenheit, deine Ideen und Meinungen in der Gruppe auszudrücken?
☐ Ja, immer.
☐ Manchmal.
☐ Nein, ich hatte keine Gelegenheit.
7. Gab es in deiner Gruppe Kommiliton*innen, die kaum oder gar nicht an den Gruppentätigkeiten beteiligt waren?
☐ Nein, alle haben aktiv mitgemacht.
☐ Einige waren weniger beteiligt, aber alle haben mitgemacht.
☐ Ja, einige haben fast nichts gemacht oder sind ausgefallen.
8. Findest du, dass du in einem Team mehr gelernt hast, als bei einer klassischen Unterrichtsmethode?
☐ Ja, auf jeden Fall.
☐ Vielleicht ein bisschen.
☐ Nein, ich habe das gleiche oder weniger gelernt.
9. Glaubst du, dass die Zusammenarbeit in der Gruppe deine sozialen Fähigkeiten verbessert hat?
☐ Ja, definitiv.
☐ Vielleicht ein bisschen.
☐ Nein, das hat keinen Einfluss gehabt.
10. Bist du der Meinung, dass die Zusammenarbeit in der Gruppe deine Kreativität gefördert hat?
☐ Ja, sehr.
☐ Ein wenig.
☐ Nein, nicht wirklich.
11. Hast du während der Gruppentätigkeiten neue Strategien oder Methoden zur Problemlösung gelernt?
☐ Ja, sehr viele.
☐ Einige.
☐ Nein, ich habe nichts Neues gelernt.
12. Hat die das kooperative Lernen geholfen, deine Planungs- und Organisationsfähigkeiten zu verbessern?
☐ Ja, eindeutig.
☐ Wenig.
☐ Nein, das hatte keinen Einfluss.

MEETING STUDENTS' PROFESSIONAL NEEDS: INSIGHTS FROM A NEEDS ANALYSIS SURVEY FOR M.A. PHILOLOGY STUDENTS

ÎN ÎNTÂMPINAREA NEVOILOR PROFESIONALE ALE STUDENȚILOR: STUDIU DE CAZ PE BAZA UNUI SONDAJ DE ANALIZĂ DEDICAT NEVOILOR MASTERANZILOR ÎN FILOLOGIE

Roxana MIHELE¹

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Strada Mihail Kogălniceanu 1
mihaela.mihele@ubbcluj.ro

Bianca BRETAN²

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Strada Mihail Kogălniceanu 1
bianca.bretan@ubbcluj.ro

Eugen WOHL³

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Strada Mihail Kogălniceanu 1
eugen.wohl@ubbcluj.ro

Abstract

Given the declining interest in teaching careers, encouraging students to pursue education appears idealistic. This study explores the impact of an ESP Methodology and Didactics module offered to Philology graduate students from Babeș-Bolyai University that aims to support their professional and linguistic development. Two primarily quantitative surveys assess how well the course meets students' needs and goals. The module's main aim is to prepare students for potential careers in education, simultaneously equipping them with academic and ESP skills for broader postgraduate success in related fields such as translation, interpretation, or editing. Findings suggest that while the teaching career is a better contoured option for some students after attending the module, most would benefit from attending these courses in their preparation for other Philology related jobs.

¹Senior lecturer, “Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca, Romania, Faculty of Letters. Her academic interest areas comprise: ESP (English for Specialized Purposes: Tourism English & Legal English), British Culture and Civilization, American Literature, the American Multiculturalism and Ethnicity.

²Senior lecturer, “Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca, Romania, Faculty of Letters. Her academic interest areas comprise: ESP (Legal English) and teacher training (both pre-service and in-service).

³Senior lecturer, “Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca, Romania, Faculty of Letters. His academic interest areas comprise: ESP (English for International Relations and Security Studies; English for History), British Culture and Civilization; Translation Studies, Theatre and Performance Studies.

Rezumat

În contextul interesului scăzut pentru carierele didactice, încurajarea studenților să urmeze studii în această direcție pare dificilă. Acest studiu explorează impactul unui modul de metodologie și didactică a Limbajelor Specializate (ESP) destinat masteranzilor în Filologie de la Universitatea Babeș-Bolyai, care își propune să sprijine dezvoltarea lor profesională și lingvistică. Două sondaje de tip cantitativ evaluează măsura în care modulul răspunde nevoilor și obiectivelor studenților. Acesta are ca scop formarea studenților pentru cariere didactice, dar le oferă în același timp instrumente utile și pentru cariere în domenii precum traductologia, interpretariatul sau redactarea de carte. Rezultatele arată că deși unii studenți ar opta pentru o carieră didactică, pentru majoritatea acestor cursuri sunt utile ca pregătire pentru alte profesii din domeniu.

Keywords: *Philology students; ESP methodology and didactics; teaching career; academic skills;*

Cuvinte-cheie: *studenți filologi; metodologia și didactica ESP; cariere didactice; competențe academice;*

INTRODUCTION & THEORETICAL BACKGROUND

In a world that is becoming more interconnected, the need for second language skills specific to various professional and academic fields has significantly increased. Languages for Specific Purposes (LSP) acts as an essential link between language study and practical application, allowing learners to communicate effectively in areas such as business, healthcare, law, tourism, and engineering. Unlike general second language acquisition courses, LSP focuses on specialized vocabulary, formats, and communication styles that are pertinent to a specific field or job, making it a vital aspect of contemporary language education.

The success of LSP instruction largely depends on the teacher's expertise. Teaching LSP involves more than just general language teaching skills; it requires a deep understanding of the specific needs of learners within their fields, the ability to perform thorough needs assessments, and the capability to design authentic, context-rich learning experiences. Without adequately trained educators, LSP programs may fail to align with learners' objectives and lose their practical relevance.

When students are offered opportunities to explore pedagogical practice within a supportive and academically rigorous framework, their inclination toward teaching can be significantly strengthened. Moreover, the use of ESP/LSP as a lens for instruction allows students to see language teaching not merely as a static transmission of grammar and vocabulary but as a dynamic, context-sensitive practice relevant to multiple domains – from business and law to healthcare and digital media:

In ESP the learner is seen as a language learner engaged either in academic, professional or occupational pursuits and who uses English as a means to carry out those pursuits. External goals suggest an instrumental view of language learning and language being learnt for non-linguistic goals. In a general ELT situation, goals are generally linguistic (such as, development of oral competence or a wide vocabulary, or ability to use a wide range of grammatical structures). In an ESP situation, it is understood that the learner would want to achieve 'real world' objectives, objectives requiring specific linguistic competencies. For example, students on an English-for-

nursing course may want to ‘complete patient records’ appropriately or ‘interact with patients’ in ways that reduce patients’ stress. In this situation, language development is seen as the means to the ends but not as the end in itself, and the learners can easily become demotivated by language course content that does not appear directly relevant to their real-world objectives. The ESP teacher/course developer needs to find out what the language-based objectives of the students are in the target occupation or academic discipline and ensure that the content of the ESP course works towards them. ESP focuses on when, where and why learners need the language either in study or workplace contexts (BASTURKMEN, 2010, p. 8.).

As Darling-Hammond (2006) argues, teaching is not only a technical profession but also a moral and intellectual endeavor that requires deep engagement and sustained reflection:

Most people tend to think of the act of teaching as largely intuitive: someone knows something and then “teaches” it to others – a fairly straightforward transmission model. From this image, the job of teacher preparation appears equally simple: be sure that candidates know what they are to teach and have some tools of the trade for presenting the information to students. However, as mountains of research now demonstrate, this notion of transmission teaching doesn’t actually work most of the time. The reality of effective teaching is much different: successful teachers link what students already know and understand to new information, correcting misimpressions, guiding learners’ understanding through a variety of activities, providing opportunities for application of knowledge, giving useful feedback that guides performance, and individualizing for students’ distinctive learning needs. They do all this while juggling the social and academic needs of the group and of individuals, the cognitive and motivational consequences of their moment-to-moment teaching decisions, the cultural and community context within which they teach, and much more (...) Thus the goals for teacher education today are not just to prepare teachers to deliver the curriculum or get through the book but actually to ensure learning for students with a broad assortment of needs. (DARLING-HAMMOND, 2006, p. 8.).

In a subsequent study from 2007, the concepts are reiterated as follows:

In the past, ideas about what teachers needed to know in order to teach were quite limited, often to a bit about classroom management and some “tricks of the trade” that might include how to present a lesson or how to introduce a lecture to one’s students. Little emphasis was placed upon the importance of understanding how people learn or the design of curriculum and assessment. However, the growing emphasis on student learning—and teachers’ responsibility for it—has stimulated the development of a curriculum for teachers that includes knowledge about influences on learning, including child development, social contexts of education, language acquisition, educational purposes, and aspects of pedagogy, along with specific building blocks for teaching, including content knowledge and how to teach it to diverse students at different stages, and the design of curriculum, classroom environments, and assessments (DARLING-HAMMOND, L. & BRANSFORD, J. - eds., 2007, epub).

More recently, a study conducted by the European Commission/EACEA/Eurydice in 2021 highlights the importance of enhancing the preparation of current teachers. It underscores the necessity of equipping educators with twenty-first-century skills. The research suggests that effective teachers today need to possess a strong educational background, which includes content knowledge, pedagogical expertise, skills in organizing information, and leadership

abilities. The same study identifies transnational mobility as a critical element in the professional preparation of educators (GUMUS, 2022, p. 256).

The concept that pre-service teacher education would benefit from the inclusion of training in English for Specific Purposes (ESP) aligns with findings from a study conducted in Turkey, which combined theoretical instruction with hands-on field experiences. This research emphasizes the necessity of incorporating ESP into teacher education curricula to more effectively equip future educators for specialized environments (KIRKGÖZ, 2019, p. 13-26).

Bouguebs (2018, p. 23-41) examines the diverse responsibilities of the ESP teacher, emphasizing the profession's inherent challenges and complexities - from course design and material creation to research, collaboration, and evaluation. The article argues that these additional roles necessitate specialized training that goes beyond standard English teaching certifications. The author calls for the development of professional training programs for ESP educators, aimed at equipping them with essential pedagogical, linguistic, and technical competencies. The conclusion of the article is that well-designed training programs are crucial for enabling ESP teachers to fulfill the unique demands of specialized language instruction.

Despite the general trend aimed at improving standards in the teaching profession, recent changes in European higher education have shown a noticeable shift in students' career paths. There is a decreasing number of graduates who wish to pursue careers in teaching, especially in conventional fields such as language education.

For some years now, teaching has been going through a vocational crisis, attracting fewer young people and losing many of those trained to become teachers. In some European countries, schools are struggling to recruit teachers in certain subjects to the point that their capacity to deliver on the curriculum can be hindered.

There are numerous reasons why teaching is a less attractive job today than it was decades ago. The perceived value and status of the teaching profession is low in many European countries (European Commission, 2019; OECD, 2020). Moreover, as the Council of the European Union points out, the constant social, demographic, cultural, economic, scientific, environmental and technological changes are affecting the world of education and training. In this context, teachers and trainers find themselves with increasing demands, responsibilities and expectations and these have an effect on the competences required, but also on their wellbeing and on the attractiveness of the teaching profession overall (European Commission, 2022, epub).

Romania is no exception to this trend. Recent studies conducted in Romania, which investigate the tendency of university graduates to enter teaching professions, have revealed that, in the past three years (2022-2025), "fewer than 10%" of graduates from state-funded M.A. programs aimed at training future educators (90, to be specific) "applied for and were assigned to vacant teaching positions/chairs for which competitions had been organized" (IONESCU, 2025). One study focuses on Romanian university students and examines how pandemic-related challenges, shifting educational demands, and lack of societal recognition influenced career motivation. Many participants viewed teaching as a secondary option, citing burnout, limited income, and lack of digital resources as key factors in reduced interest. The authors stress the importance of improving work conditions and teacher education programs (ȘTEFAN & ISTRATE, 2003, p.130-145). Herman (2019, p. 816-824) explores the changing motivations of Romanian students who are considering a career in teaching, particularly in light of the educational shifts following the pandemic and the rise of digital learning. The research reveals that recent challenges – such as fatigue from online learning, inadequate institutional backing, and evolving societal expectations – have contributed to a decrease in motivation among prospective educators. The study advocates for curriculum reforms, increased investment in teacher education, and strategies to make teaching a more respected and fulfilling

profession. Herman stresses that enhancing motivation involves not only structural changes but also a cultural transformation in the perception and support of teaching in Romania.

A potential solution that could reverse this trend is presented in a study conducted with a group of graduate students in a TESOL program in the U.S. Participants were instructed on essential skills, including performing needs assessments, evaluating authentic discourse, and applying corpus tools for curriculum development. Feedback from students revealed increased confidence and readiness for practical ESP scenarios. The authors advocate for the establishment of formal teaching standards specific to ESP and for the enhancement of long-term training opportunities to meet the increasing need for specialized education in both higher education and industry (NEKRASOVA-BEKER, 2025, p. 112-134).

Nevertheless, as the need for dynamic and varied language professionals rises – covering roles in translation, content creation, intercultural mediation, and corporate communication – the urgency for flexible, skills-oriented postgraduate education in Philology intensifies. In light of this, the current study emerges as a timely exploration of how targeted pedagogical interventions can help bridge the gap between students' academic formation and the shifting requirements of the modern job market.

The current article centers on a needs analysis of Philology M.A. students at 'Babeș-Bolyai' University who enrolled in the Analysis and Didactics of Specialized Languages (ADSL) module. Designed to provide students with the methodological and linguistic tools to teach English for Specific Purposes (ESP) and other Languages for Specific Purposes (LSP), the module also implicitly aims to prepare students for a broader set of language-oriented careers. While its stated purpose aligns with encouraging a teaching vocation, the module's value lies equally in the transferable academic and communicative skills it fosters.

This highlights a wider movement in language education, where programs are placing greater importance on the transferability of skills and their relevance to real-world situations.

For many subject lecturers and students, 'academic English' is a uniform and transferable set of writing skills which can be applied to any assignment in any discipline. Textbooks often make similar assumptions and convey the impression that successful academic writing and reading means following universal rules and skills. It is, however, difficult to identify what might be included in such a common core (HYLAND, 2006, p. 220-221).

The study responds to two key challenges. First, there is a need to calibrate postgraduate language teaching curricula with students' immediate academic needs and long-term career goals. Second, it addresses the persistent lack of student engagement with teaching as a viable profession, exploring whether well-designed modules can rekindle interest in education as a calling. The researchers employed two surveys – administered at the start and midpoint of the module, respectively – to evaluate student expectations, motivations, and evolving perceptions. This mixed-method approach allowed the authors to capture both quantitative trends and qualitative insights into student development.

THE STUDY

Our study has addressed M.A. Philology students from 'Babeș-Bolyai' University, who opted for attending a 3-course module (spanning two academic years) in the *Analysis and Didactics of Specialized Languages*, a module dedicated to preparing postgraduate students for a teaching career, preferably in the higher educational system. Our investigation stems both from the necessity to measure the efficiency of the ADSL module in preparing our students for a pedagogical career, especially one in ESP (English for Specific Purposes) or LSP (Languages for Specific Purposes) teaching, as well as in investigating the needs the students have from

these three courses in polishing their academic and language skills. Specifically, we focused on finding the students' educational goals and future career plans for better understanding the way this generation of Romanian students envisage a potential career in education. We investigated their perceived wants, needs and observable lacks in academic and professional training. Our ultimate goal is to better calibrate our teaching and syllabi design to suit their necessities and improve our rate of success in helping them become ESP/ LSP tutors.

DATA COLLECTION AND ANALYSIS

Our research capitalizes the findings from two different surveys we administered: one at the very beginning of the module and the first course – which functioned mostly as an initial needs analysis questionnaire and a second survey given to the students in the middle of their second course (so basically a mid-module investigation) – which functioned both as module satisfaction meter and further direction and orientation guide for us, the authors of this article and the module's tutors. The first survey was completed by the students in October 2024 and received 36 responses from a total of 39 students enrolled in this module. It comprised 11 multiple-choice questions and two open-ended ones. The second questionnaire received only 17 responses and was administered in April 2025. It consisted of 7 multiple-choice questions and 3 open-ended ones. Both questionnaires were edited as Google-forms and were transmitted to the students online, using the Microsoft Teams system. The completion of the forms was an anonymous process and spanned a timeframe of two weeks.

SAMPLING

From the answers to the first survey, we know that all our respondents are young Philology graduates aged 20-25, 7 of them are male and 29 female students. For their M.A. specialization, most of them -13, specialize in *Hungarian Language and Literature Studies*, 7 study *Romanian as a Foreign Language*, another 7 focus on *Germanic Studies in a European Context*, 5 of them study *Current Directions in Linguistics*, 3 students have chosen *British Cultural Studies*, and 1 student focuses on the *History of Images – History of Ideas*. Seven out of 36 respondents have a major in English for their B.A. degree, eleven students reported English as their minor specialization, the rest of them (18 students) have studied Hungarian, German, Romanian, Korean, Spanish, Comparative literature as their major or minor (without any undergraduate study dedicated to English). This last detail is significant considering that some students have reported difficulties in attending the course and participating in the course/seminar discussions due to their low level of English proficiency. Regarding this aspect, as illustrated in *Figure 1*, most of our students (78%), are at least at level B2, which is the recommended entry level for the course - (15 students are at level B2, 12 students at level C1 and 1 student at level C2), while 4 students are at level B1 and 4 students at level A2. These levels correspond to the levels they obtained at an initial proficiency test they were required to carry online at the beginning of the module.

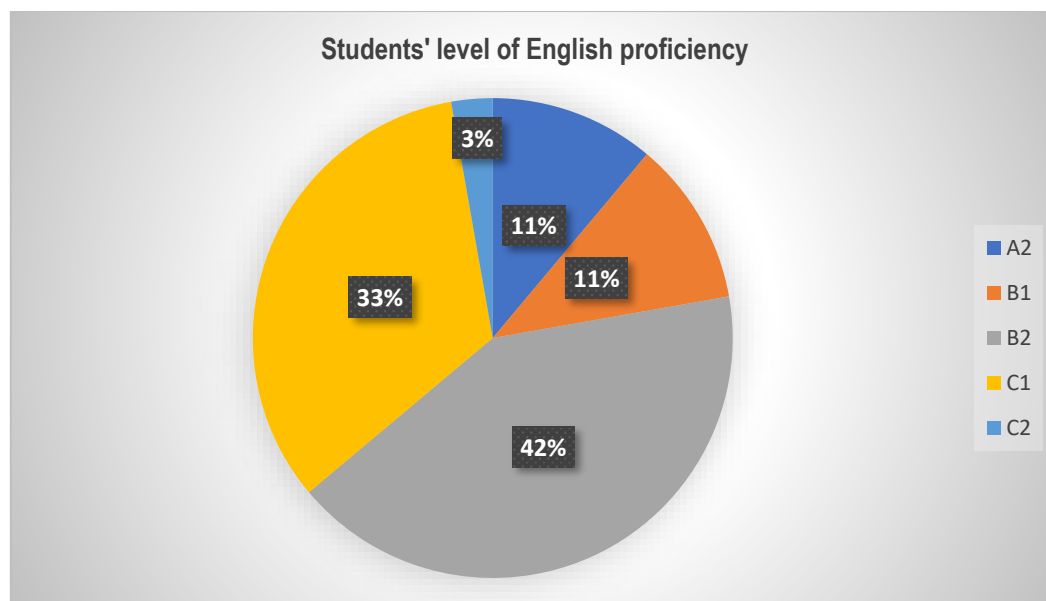

Fig. 1. Students' level of English proficiency according to their test results

Source: Our graph

Almost half of our students (41%) are employed and 5 % work as volunteers while the other half reported not being employed – 52%. The ones who are employed, work predominantly as teachers in the lower educational system – 50% (10 respondents), 1 reported working in the higher educational system, 4 of them in the private sector and the rest of 6 respondents in other domains. The fact that many of our students are employed, coupled with the overlapping of multiple courses' timetables that cannot be avoided, may explain the low attendance rate of the students (averaging around 8 students /course), which in turn would influence the low number of respondents (17) from the second survey taken in the middle of the module.

MAIN FINDINGS

1. Upon module enrollment, most students have previous pedagogical and ELT training coupled with experience of teaching English.

According to our findings, a comfortable majority of our students view the ADSL module as a means to perfect their pedagogical skills and knowledge of teaching a foreign language since 61% of them (22 respondents) mentioned having attended the full Pedagogical module they can opt for as undergraduate students⁴. As illustrated in *Figure 2*, Out of 36 students who answered the first survey, 6 mentioned they have attended the Pedagogical module but not for teaching English, 5 respondents mentioned having graduated with a B.A. in Pedagogy, and 1 having attended only a course in ELT (English Language Teaching) methodology, while one respondent attended only partially the afore-mentioned module without graduating it. Just one respondent admitted not having any previous knowledge of pedagogy or methodology, making this module an introductory one for him/her.

⁴ The students from 'Babeș-Bolyai' University may choose to attend an optional three-year pedagogical module (studying General Pedagogy, Psychology and English/ French/ Spanish/ German etc., Language Teaching Methodology) if they desire to become language teachers. The graduation of this module gives them the qualification to teach in Romanian primary and secondary schools. In order to teach in high-schools and universities, they must also graduate from an M.A. program (not necessarily one specialized in language teaching).

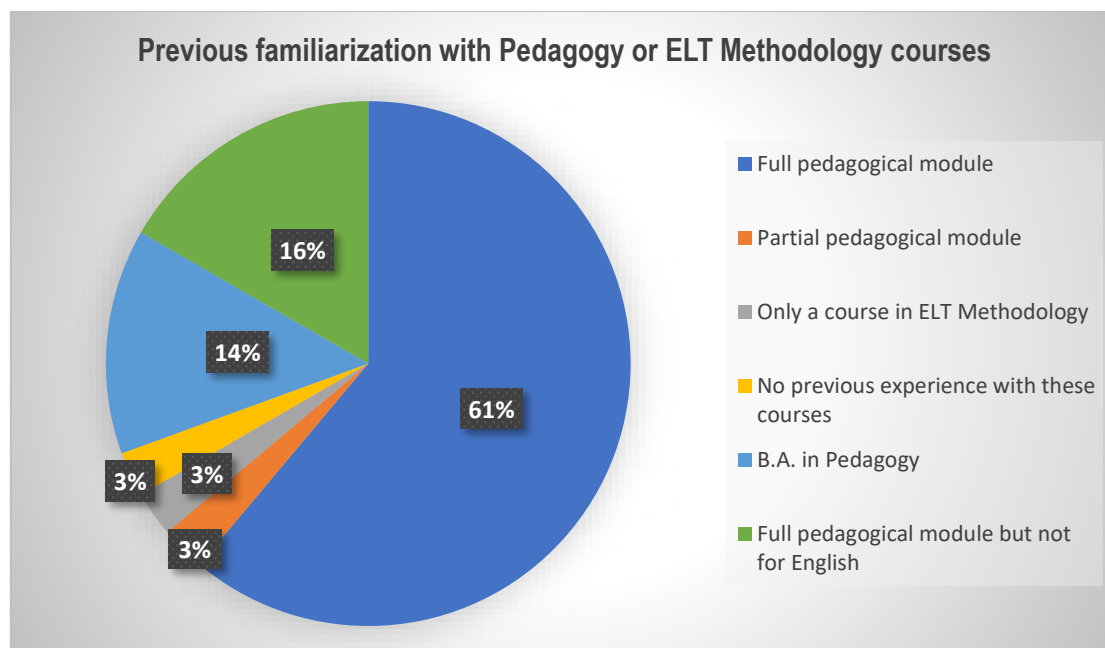

Fig. 2. Students' previous familiarization with Pedagogy or ELT Methodology courses

Source: Our graph

The students' solid pedagogical and methodological training are also coupled by their experience in language teaching. A third of respondents (36%, 13 respondents) admitted having taught English only as part of the Pedagogical module, 25% of them reported having taught other subjects but not English, which almost corresponds to the number of students who have studied other languages than English for their B.A. degree. 16% of our students mentioned currently teaching English at a kindergarten or school, 13% are teaching English as a private tutor, while a total of 19% have taught English in the past. Only a small minority of 19% of our students (7 respondents) indicated that they have no experience of teaching in any subject. At this point we can infer that a great majority of our students choose the ADSL module to get further specialization in language teaching, to perfect their already existent teaching skills.

2. Initially, the ADLS module is seen mostly as helping students patch gaps in their linguistic or academic skills rather than building long-term professional foundations in teaching, few students being interested in becoming teachers.

Being asked at the beginning of the module about their future professional plans, out of 36 respondents, a large majority of 74% students mentioned that they do not envisage following a teaching career, except on an occasional basis. As illustrated in *Figure 3*, 27% want to teach English only occasionally as a private tutor to supplement their income, but not a full-time job; 25% want a job in another domain (not education) and want to master English for professional reasons, while 22% want a job in another domain (not education) and want to master English mostly for personal reasons. A mere 25% of respondents mentioned they want to teach English, 4 of them preferring the lower educational system and 5 the higher educational system. We can clearly notice from these numbers that only a quarter of the students are interested in a teaching career at the beginning of the module, the rest of the respondents preferring the module for enhancing other academic and professional skills in English.

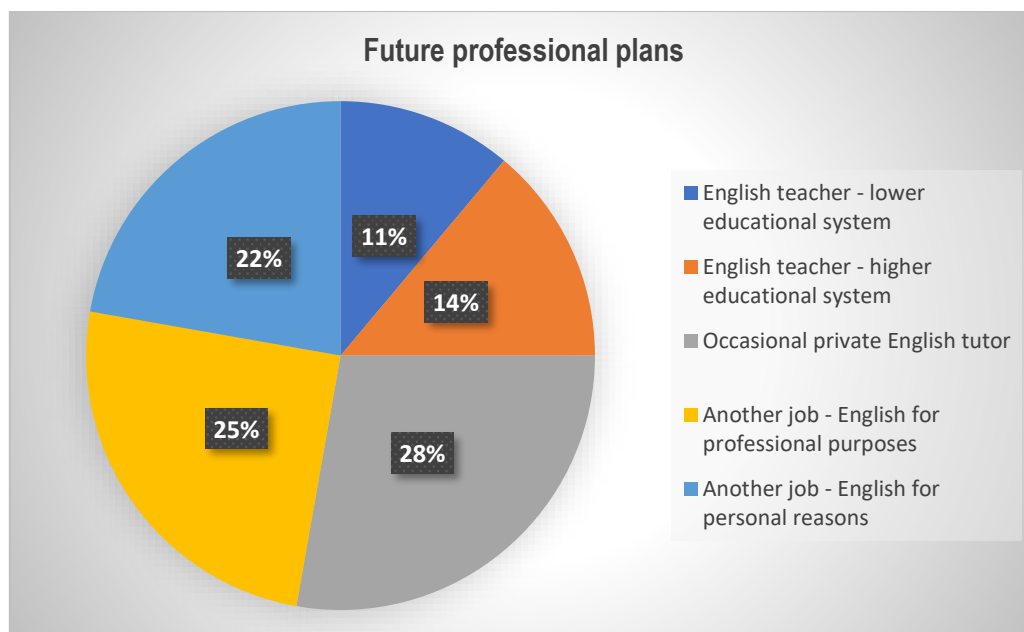

Fig. 3. Students' future professional plans at the beginning of the module (October 2024)

Source: Our graph

When asked the reasons for choosing a 3-course long module in the didactics and methodology of specialized languages, most students indicated that they want to perfect their previously acquired linguistic and academic skills which they do not consider to be sufficient after studying only for a B.A. degree. As illustrated in *Figure 4*, half of them, 50% want the module to round up their knowledge of how Philology can be applied in practice. Then 47% expect that the module will improve their academic writing skills so they can better perform tasks in other M.A. courses – writing presentations, conference articles, graduation papers; and another 47% of respondents want the course to enhance their critical thinking and general English communication skills. Some 33% followed the advice of older colleagues in choosing the course without knowing anything about it. These large percentages can be explained by the fact that at the beginning of the module none of them knows what ESP or specialized languages are, and their previous undergraduate courses are mostly theoretical ones, with very little practice that can give them an understanding of what it means to have a job where they can use the knowledge and skills from literature or linguistics courses. Upon entering the M.A. program, the sudden realization that they need to find a job soon enough, most probably contrasts with the previous three years of theoretical courses that do not really prepare them for a very specific range of jobs. Yet they realize they need more practice (as emphasized in the answer to the first survey's open-ended question we will discuss later). Only 25 % of respondents mention they are clearly oriented towards a career in education, so they want the module to supplement their pedagogy and methodology knowledge (8 preferring a job in the lower educational system and 4 in the higher one).

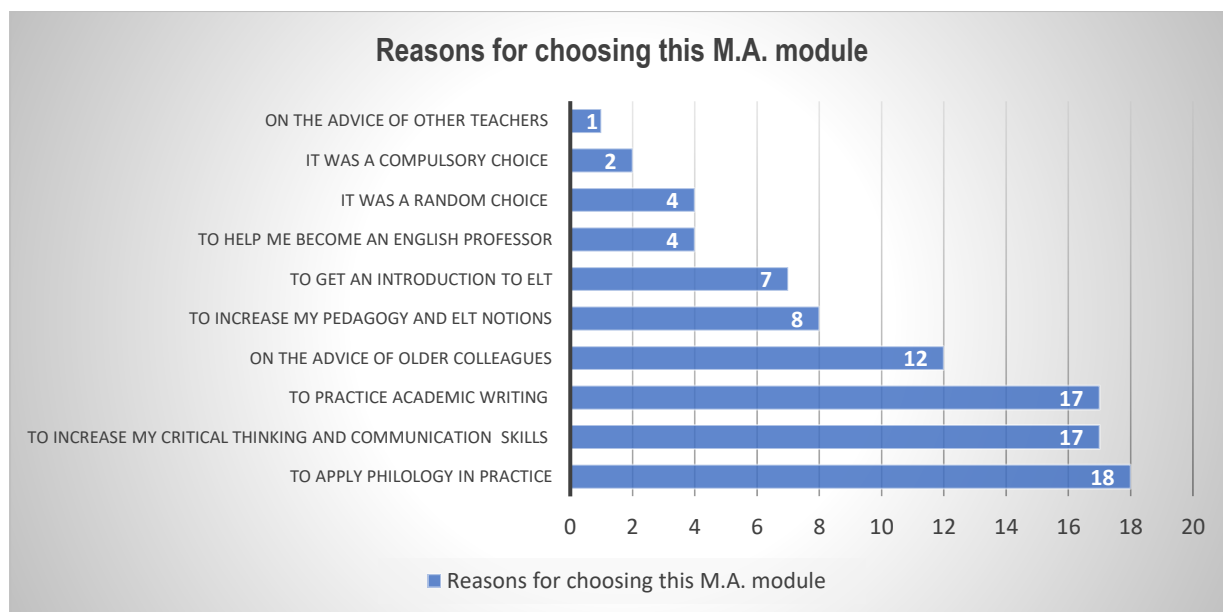

Fig. 4. Reasons why students have chosen to attend the “Analysis and Didactics of Specialized Languages” module during their M.A. Program (Students picked their first three favorite answers). In blue you can see the number of respondents for each choice.

Source: Our graph

To indicate the large variety of student expectations from the module, we can quote here some of their answers to the question about the best ways the module can help them in their academic and professional development. The large array of the students’ wants and needs illustrates the difficulty of providing satisfactory courses for all enlisted students and the need for the tutors to go beyond mere matters of teaching ESP methodology. S1⁵: “I hope this course will help me with basic communication in english [sic!] but also improve my professional skills. S2: “This subject can help me to [sic!] develop, as I have never learned about pedagogy in English before, and I can learn a lot of new information that I have never heard before.” S3: “This course can help me develop my teaching skills and increase my knowledge about the English language, which I can hopefully use in teaching German.” S4: “I am currently working as a language tutor in the private sector, teaching English to primary school students and middle schoolers. I think this course would be useful in the sense that it would help me get an idea of what it would be like to teach ESP. Moreover, even though it was already mentioned before, I think sharpening my academic English skills through this course constitutes another important reason why I chose it. I have already published research papers/ literary reviews/ presented at conferences in English, but I think more practice is always useful.” S5: “I think it would help me develop a more analytical and free thinking and it would help me [sic!] to evolve.” S6 “I think this course will help me become qualified to teach English as a specialized language for university students (if I end up choosing this career path)”. S7: “It’s been quite a while since I had any subject involving English [...] so I think this course is really helpful even just because it dusts off some of my long time not used English skills”.

Asked about their wants from the module, the students picked for what they would like to study or practice the following: 1) critical thinking skills – 61% of the respondents, 2) Academic English skills (writing) – 55%, 3) learning how to deal with problematic students – 52%, 4) intercultural communication skills – 47%, 5) basic pedagogy concepts – 41%, 6) learning how to do classroom management – 38% (to name just the first six from a suggested list of 19 items). Their top priorities suggest that they still do not know what career path they

⁵ S1 = student 1, S2 = student 2, etc. The quotations follow students’ exact words, mistakes included.

want to choose since they opt for a very large spectrum of skills that can be applied in extremely diverse jobs, and for those who have some teaching skills we notice that they need help with hands-on activities and techniques that are usually required by rookie teachers at the beginning of their career in education.

3. In the middle of the module, students report having an increased interest in following a teaching career.

Since the efficiency of each course is paramount to establishing the directions course tutors need to take further on, perhaps by establishing potentially new course subjects, teaching methods and objectives, we considered it necessary to measure the effectiveness of our teaching in mid-module by asking our students to complete a second survey in April 2025. The second survey registered only 17 responses, a number which matched the number of students who attend our courses on a regular basis (the problem of working students and overlapping timetables has been mentioned before). Asked how relevant they have found so far the ADSL module for their academic and professional goals, a comfortable majority (58%) found it relevant, 11% of the students found it very relevant, almost a quarter found it neutral (23%) and only one respondent said it was irrelevant.

Considering that half of our students (18 out of a total of 39) do not have English as their major or minor for their B.A. degree, we have asked them if they find this module helpful for their professional training – whether the module has increased their understanding of the potential usage of LSP (languages for specific purposes), not only ESP (English for Specific Purposes). Knowing they could use the information and skills from this module to teach the languages they have studied (e.g. they could teach Hungarian for Tourism, German for Law, etc.) almost half of our respondents (47%) mentioned they found the module very useful. About a quarter (23%) answered they found it useful to a certain extent because they now understand what ESP is, but they are still not sure how to apply the newly acquired knowledge and skills to teaching the languages they have studied. Only 11% of the respondents (2 students) mentioned the module so far has improved their general pedagogical skills and knowledge, but they still need to understand how to teach ESP (for those who want to teach specialized English). A single student said their Academic English skills are improved but not so much the pedagogical component; another one mentioned he/she still struggles to understand what ESP/LSP are and how to use them; and still one student indicated the module is hard to follow because he/she struggles with a low English proficiency.

Overall, 41% (7 respondents) say it would be great to teach their languages for specific purposes, 35% (6 respondents) mention they would like to apply what they have learned during this module, but for teaching a foreign language for general purposes, and 23% (4 respondents) mention they don't see how they could apply in their field what they have learned during our courses.

Evaluating strictly the students' interest in teaching after attending half of the module courses and seminars, the respondents from the second survey have rated favorably the module's influence on their choice of a career in education. As illustrated in *Figure 5*, an overwhelming 82% of them (14 students) reported that they want to become a teacher, and the course has helped in this regard and 11% (2 respondents) mentioned that they still want to teach but later in their career, not right now. Just one student mentioned that due to external factors (the state of the educational system, salaries, students' and parents' attitudes) teaching will not be an option. None of these respondents (17 in total) picked the variant which said that teaching is not their calling, even if the course clarified what it entails. These results suggest that the 17 respondents from the second survey are actually the students interested in pursuing a teaching

career, and most probably the ones that attend the course on a regular basis since they could evaluate it from this perspective.

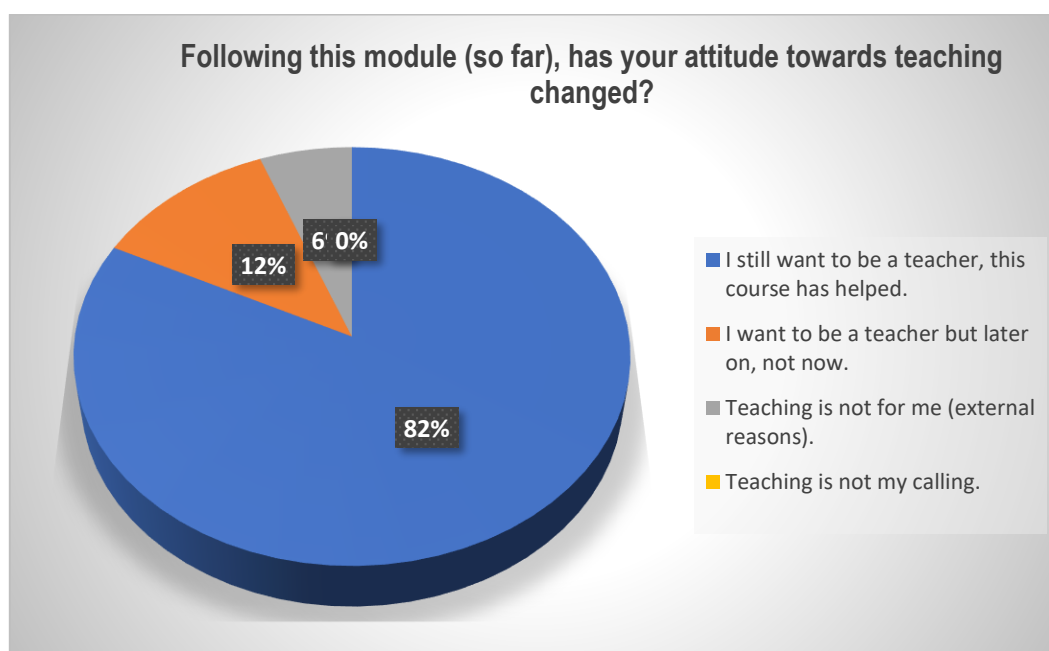

Fig. 5. The way the ADSL module influenced students' choice for a teaching career

Source: Our graph

4. Satisfaction rate with the module substantially depends on the students' initial English proficiency level.

In terms of overall satisfaction with the module, a comfortable majority of 64% of the respondents (11 students) said they would recommend this module to their younger colleagues and 35% (6 respondents) mentioned they would potentially recommend the module depending on the English proficiency level of their colleagues. None said they would not recommend the module. This is another instance when we notice that satisfaction with the module and having a sense of accomplishment and improved skills and professional training depends quite a lot on the initial English proficiency level our students have (we remember that half of them have NOT studied English at the undergraduate level and 8 out of a total of 39 do not have the recommended entry level for this course).

Regarding the skills and knowledge this module has improved so far for our students, the respondents suggested this classification: 1) a better understanding of the many ways foreign languages can be applied in various professional domains (88%), 2) an improved knowledge of how English can be used for communication in various professional domains (64%), 3) improved communication skills (41%), 4) improved Academic English skills (35%), 5) improved critical thinking skills (29%), 6) improved research skills (23%), only one student mentioned the module has not helped him/her at all.

5. The suitability of the ADSL module for Philology postgraduate students pursuing a wide range of careers.

One of the aspects we wanted to investigate was the students' perception regarding the potential jobs they could pursue after graduation, using the knowledge and skills they have acquired by attending our module. As course tutors we are aware that many of them do not want to pursue a teaching career (as revealed by the results of the first survey), therefore we

considered adjusting the course's content for preparing our students for a multiplicity of careers where using a specialized language (not necessarily English) might be a daily occurrence. Inquiring about the module's suitability for preparing students for various jobs, as illustrated in *Figure 6*, their answers pointed out that most students consider it good for those who pursue a teaching career (9 respondents thought about a job in the lower education system and 16 respondents viewed a job in the higher educational system / language centers / private corporations). The next choice was the suitability of the module's content for future translators and interpreters in various domains (10 respondents), then for research and academia (9 respondents). The other domains that students following this module could try were in decreasing order: cultural and heritage management (in museums, memorial houses) – 6 respondents, public relations and communication – 7 respondents, editing and publishing – 5 respondents, digital marketing and social media management – 4 respondents, corporate communications – 4 respondents, technical writing – 2 respondents and last but not least, content creation and editing – 1 respondent. These results reveal that indeed, our students have noted the heavy pedagogical and methodological component of the module, yet they consider the subjects debated during the courses to be versatile enough to help them prepare for other careers in domains where using (specialized) foreign languages is essential.

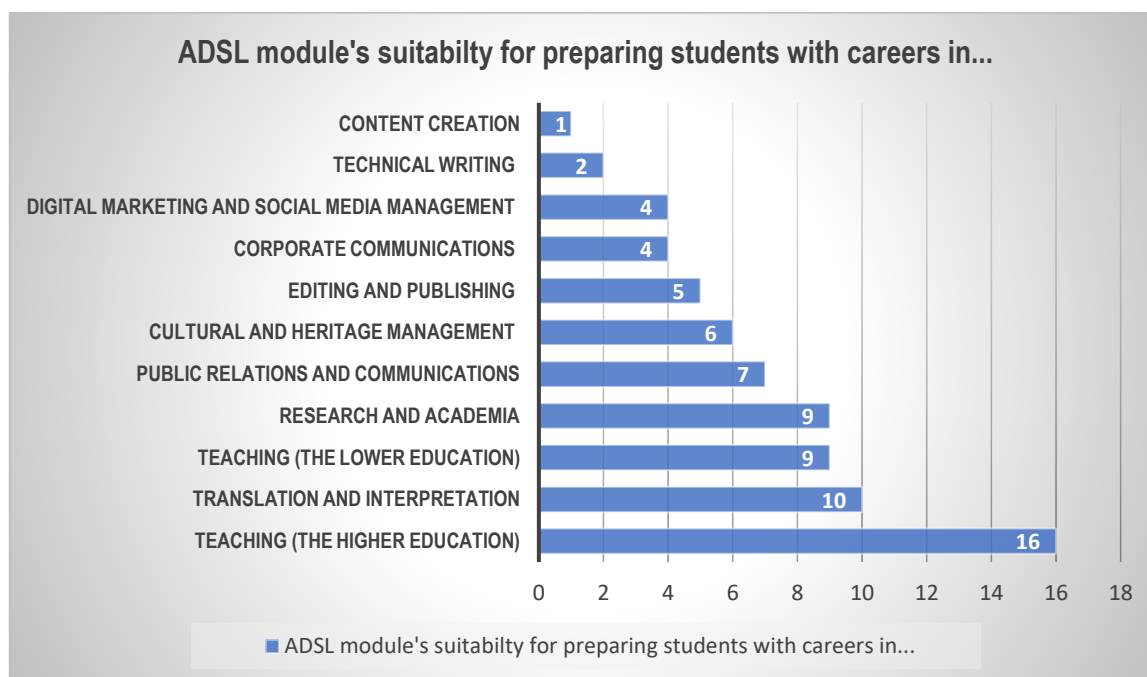

Fig. 6. The suitability of the ADSL module for training students for a variety of domains

Source: Our graph

These results are doubled by the answers they provided to one of the second survey's open-ended questions about the way they could integrate the LSP instruction into their future professional activities. Here is what they had to say about that. S1: "I can teach just Hungarian language, but the techniques of the course are useful". S2: "If there are no places available at the Faculty of Letters to teach linguistics, it would be interesting to be an ESP teacher at another faculty (e.g. Geography)". S3: "I would like to teach English or French for Specific Purposes in the higher educational system." S4: "LSP is actually of high importance in the field of Translation and Interpretation, as it covers specific terminology from all kinds of domains that are to be translated in the target language. Having knowledge of LSP is therefore a valuable tool for translators and interpreters, as it helps them navigate through the difficulties of language with ease". S5: "The needs analysis and different evaluation modes are some of the

aspects that might be useful in my teaching career.” As tutors, such answers make us aware of how much we need to provide an ample source of knowledge and skills’ training for all our students, since their career prospects are widely diverse in an economy which is not very welcoming or warm to students seeking a career in education (perceived by many to be the Cinderella of high-training professional domains).

CONCLUSION

In today’s highly specialized professional landscape, the need for effective communication in specific fields (such as business, law, medicine, tourism or engineering) has made Languages for Specific Purposes (LSP) a vital area of language education. As a result, training teachers to competently deliver LSP instruction is more important than ever. This objective could be achieved through the delivery of well-structured courses that prepare future educators to conduct needs analysis, design specialized curricula, and integrate authentic materials such as case studies, technical documents, and simulations.

Therefore, the inclusion of LSP courses (particularly those focused on English for Specific Purposes) at the graduate level has become not just beneficial, but essential. At this stage, students typically pursue their degrees with well-defined career goals in mind. That being the case, LSP courses should align language learning with these goals and needs offering practical, field-specific instruction that prepares them for prospective careers as LSP/ESP teachers.

The present study seeks to evaluate the effectiveness of the ADSL (Analysis and Didactics of Specialized Languages) module implemented at Babeș-Bolyai University in preparing M.A. Philology students for pedagogical careers, with a particular emphasis on teaching English or other languages for specific purposes (ESP/LSP) in higher education. In addition to assessing the module’s impact on professional readiness, the study also aims to identify the specific academic and linguistic competencies that students perceive as essential for their future careers.

The findings revealed that the ADSL module proves to be a valuable and adaptable component of the students’ academic journey, particularly for those with prior pedagogical and ELT experience. While initially perceived as a tool for bridging skill gaps, the module gradually fosters a deeper interest in teaching careers among students. However, satisfaction and perceived usefulness are strongly influenced by students’ initial English proficiency levels.

Importantly, the module’s content is recognized as adaptable and applicable to a wide range of career paths beyond traditional teaching roles, including translation, academia, cultural management, and corporate communication. This highlights the need for course designers to continue broadening the module’s scope to support diverse professional aspirations in a competitive and evolving job market.

BIBLIOGRAPHY

- BASTURKMEN, Helen. *Developing Courses in English for Specific Purposes*. Palgrave Macmillan, 2010
- BOUGUEBS, Radia. “Teacher Training Course a Key Success to ESP Challenges: Knowledge and Practices” in *International Arab Journal for English for Specific Purposes* (IAJESP), Vol.1, No.2, 2018, p. 23-41
- DARLING-HAMMOND, Linda. *Powerful Teacher Education: Lessons from Exemplary Programs*. Jossey-Bass, 2006

- DARLING-HAMMOND, Linda, & BRANSFORD, John (eds). *Preparing Teachers for a Changing World: What Teachers Should Learn and Be Able to Do* (epub). Jossey-Bass, 2007
- EUROPEAN COMMISSION. *Teachers in Europe: Careers, Development and Well-being. Eurydice Report. Publications Office of the European Union*, 2022. Available at https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/sites/default/files/teachers_in_europe_2020_chapter_1.pdf, accessed on 30.05.2025
- GUMUS, Arife. "Twenty-First-Century Teacher Competencies and Trends in Teacher Training", in ALPAYDIN, Yusuf and CIHAD, Demirli (eds.). *Educational Theory in the 21st century*. Maarif Global Education Series. Palgrave Macmillan, 2022
- HERMAN, Iulia Ramona. "Students' Motivation for the Teaching Career", in SOARE, Emanuel & LANGA, Claudiu (eds.). *Education Facing Contemporary World Issues. Proceedings of the 8th International Conference Edu World 2018 "Education Facing Contemporary World Issues (EDU WORLD 2018)*. European Proceedings of Social and Behavioural Sciences (EPSBS), Vol. 66, 2019, p. 816-824. Available at <https://doi.org/10.15405/epsbs.2019.08.03.9>, accessed on 14.06.2025
- HYLAND, Ken. *English for Academic Purposes: An Advanced Resource Book*. Routledge, 2006
- IONESCU, Costin. "Din peste 900 de absolvenți de masterat didactic raportați în ultimii trei ani, doar 90 au intrat prin concurs în învățământ / Studiile sunt susținute financiar de stat, dar nu există încă stimulente sau condiționări pentru atragerea acestor absolvenți către școli" [Out of more than 900 graduates with a teaching master's degree reported in the past three years, merely 90 have entered the education sector through competition / The studies receive financial backing from the state; however, there are currently no incentives or conditions in place to draw these graduates to teaching]. EduPedu.ro, 2025. Available at <https://www.edupedu.ro/din-pest-900-de-absolventi-de-masterat-didactic-raportati-in-ultimii-trei-ani-doar-90-au-intrat-prin-concurs-in-invatamant-studiile-sunt-sustinite-financiar-de-stat-dar-nu-exista-inca-stimulente/>, accessed on: 30.05.2025
- KIRKGÖZ, Yasemin. "ESP in teacher education: a case study", in PAPADIMASOPHOCLEOUS, Salomi; KAKOULLI CONSTANTINOU, Elis and GIANNIKAS, Christina Nicole (eds.). *ESP teaching and teacher education: current theories and practices*. Research-publishing.net, 2019, p. 13-26. Available at <https://doi.org/10.14705/rpnet.2019.33.923>, accessed on 23.05.2025
- NEKRASOVA-BEKER; Tatiana, RUECKER, Matthew and GHOSH, Sujata. "Graduate ESP Teacher Training: Examining Practices, Overcoming Challenges." *TESOL Quarterly* 59, no. 1 (2025), p. 112-134
- ȘTEFAN, Călin Andrei and ISTRATE, Diana Maria. "Motivation of Students for Teaching Career." *Revista Românească pentru Educație Multidimensională* 15, no. 1 (2023): 130-145. https://www.researchgate.net/publication/369936607_Motivation_of_Students_for_Teaching_Career/fulltext/6435864cad9b6d17dc4eea15, accessed on 20.07.2025

IMPACT OF NARRATIVE INPUT ON THE DEVELOPMENT OF WRITING SKILLS: THE CASE OF FIRST-YEAR STUDENTS OF ITALIAN AS A FOREIGN LANGUAGE (FL)

IMPATTO DELL'INPUT NARRATIVO SULLO SVILUPPO DELLA COMPETENZA SCRITTA: CASO DEGLI STUDENTI DI PRIMO ANNO ITALIANO LS

Ryma BARAITAME

Algiers 2 University

Laboratoire études de pragmatique inferentielle EPI LAB

ryma.baritame@univ-alger2.dz

Dr Rym DJALAB

Algiers 2 University

rym.djalab@univ-alger2.dz

Abstract

This study aims to investigate the impact of simplified narrative input on the development of writing competence in first-year students of Italian as a foreign language (FL). Starting from the writing difficulties encountered by learners, the research seeks to determine whether exposure to simplified narrative texts can support the improvement of writing skills. A combined analysis of quantitative and qualitative data will be carried out, focusing on students' progress in terms of vocabulary, syntax, and textual coherence. The expected results include a significant increase in writing competence within the experimental group and the identification of effective teaching strategies for the use of simplified narrative input.

Riassunto

Questo studio si propone di indagare l'impatto dell'input narrativo semplificato sullo sviluppo della competenza scritta in studenti di primo anno di italiano come lingua straniera (LS). Partendo dalle difficoltà riscontrate dagli studenti nella produzione scritta, la ricerca mira a verificare se l'esposizione a testi narrativi semplificati possa favorire un miglioramento delle abilità di scrittura. Attraverso un'analisi combinata di dati quantitativi e qualitativi in cui verranno analizzati i progressi degli studenti in termini di lessico, sintassi e coerenza testuale. I risultati attesi includono un incremento significativo della competenza scritta nel gruppo sperimentale e l'individuazione di strategie didattiche efficaci per l'uso dell'input narrativo semplificato.

Keywords: *Simplified narrative input; writing competence; Italian as a foreign language; writing instruction; language learning;*

Parole chiave: *Input narrativo semplificato; competenza scritta; italiano LS; didattica della scrittura; apprendimento linguistico;*

Introduzione

L'apprendimento di una lingua straniera è un percorso articolato che implica non solo la padronanza di regole grammaticali e lessicali, ma anche la capacità di utilizzare la lingua in contesti reali e significativi. Tra le abilità linguistiche, la competenza scritta si distingue per la sua complessità, richiedendo agli studenti di organizzare idee, strutturare testi e comunicare in modo chiaro e coerente. Per gli apprendenti di italiano come lingua straniera (LS), la produzione scritta rappresenta spesso una delle sfide più impegnative, a causa delle difficoltà legate alla scelta del lessico appropriato, alla costruzione sintattica e alla coesione testuale.

In questo scenario, il ruolo dell'input linguistico diventa centrale. Come sottolineato da Ellis (2003), l'input rappresenta la base essenziale per l'acquisizione linguistica, poiché fornisce agli studenti modelli linguistici e opportunità di esposizione alla lingua target. In particolare, l'input narrativo semplificato, caratterizzato da un lessico accessibile e da strutture sintattiche adeguate al livello degli apprendenti, può costituire un valido strumento per potenziare la competenza scritta.

«L'input narrativo semplificato non solo agevola la comprensione, ma crea anche un contesto autentico e motivante per l'apprendimento. Attraverso storie e racconti, gli studenti possono ampliare il proprio vocabolario, assimilare strutture linguistiche e sviluppare una maggiore consapevolezza della lingua in uso.» (ELLIS, 2003, p. 45)

L'obiettivo del presente lavoro è quello di esplorare l'impatto dell'input narrativo semplificato sullo sviluppo della competenza scritta in studenti di italiano LS di livello intermedio. Attraverso un'indagine sperimentale che coinvolge un gruppo di controllo e un gruppo sperimentale, verranno analizzati i progressi degli studenti in termini di ricchezza lessicale, accuratezza sintattica e coerenza testuale. L'obiettivo è verificare se l'esposizione a testi narrativi semplificati possa favorire un miglioramento significativo delle abilità di scrittura e identificare approcci didattici efficaci per l'integrazione di tale input nel processo di insegnamento.

In particolare, la ricerca si concentra sulle seguenti domande:

In che modo l'input narrativo semplificato influenza lo sviluppo della competenza scritta?

Quali strategie didattiche risultano più efficaci per l'utilizzo di testi narrativi semplificati nell'insegnamento dell'italiano LS?

Attraverso un'analisi combinata di dati quantitativi e qualitativi, questo studio intende contribuire alla ricerca sull'insegnamento dell'italiano LS, offrendo indicazioni pratiche per migliorare la didattica della scrittura e sostenere gli studenti nel loro percorso di apprendimento.

1. Input e processo di acquisizione linguistica

Il ruolo dell'input nell'acquisizione linguistica è oggi considerato centrale nei modelli teorici della glottodidattica e della acquisizione di seconda lingua (SLA). L'input non è più concepito semplicemente come esposizione al linguaggio, bensì come una componente strutturata, funzionale e determinante nell'attivare meccanismi cognitivi e linguistici in grado di facilitare l'acquisizione. Secondo Krashen, l'input comprensibile (*comprehensible input*) costituisce la condizione essenziale per lo sviluppo della competenza linguistica in L2:

«gli studenti acquisiscono la lingua quando ricevono messaggi che possono comprendere, e che contengono strutture leggermente più avanzate di quelle che già possiedono». (KRASHEN, 1982).

Il concetto di input comprensibile, tuttavia, ha subito un'evoluzione nei decenni successivi. Se inizialmente si poneva l'accento sulla necessità che l'input fosse solo leggermente al di sopra del livello dell'apprendente ($i+1$), in seguito si è compresa la complessità delle variabili coinvolte nella sua efficacia: la qualità, la quantità, la frequenza e la salienza formale degli elementi linguistici giocano un ruolo determinante. In tal senso, Gass e Selinker 2008 precisano che l'input è una condizione necessaria ma non sufficiente all'acquisizione: ciò che conta è il modo in cui l'input viene processato e trasformato in *intake*. Il passaggio da input a *intake* è stato infatti oggetto di numerosi studi, che hanno cercato di spiegare come l'apprendente selezioni, interpreti e interiorizzi le informazioni linguistiche a cui è esposto. Uno dei modelli più noti in questo senso è quello di Schmidt 1990, secondo cui la "*noticing hypothesis*" stabilisce che l'input diventa *intake* solo quando l'apprendente nota consapevolmente una forma linguistica, cioè ne prende coscienza. In questo quadro, la funzione didattica dell'input si collega strettamente alla sua salienza percettiva e all'attenzione selettiva dell'apprendente.

A partire da queste premesse teoriche, la glottodidattica contemporanea ha sviluppato strategie per l'ottimizzazione dell'input in ambito educativo. L'input autentico, per esempio, consente l'esposizione alla lingua reale, con una gamma ricca e variabile di usi linguistici, ma può risultare eccessivamente complesso per apprendenti a livelli iniziali o intermedi. D'altra parte, l'input didattico, costruito su criteri di progressione grammaticale e comunicativa, facilita l'individuazione delle strutture target e favorisce la comprensione. L'input semplificato, invece, cerca un equilibrio tra autenticità e accessibilità, riducendo la complessità sintattica o lessicale senza snaturare eccessivamente il testo.

Un ulteriore elemento fondamentale nel rapporto tra input e acquisizione è costituito dall'interlingua, intesa come sistema linguistico provvisorio costruito dall'apprendente in base alle regolarità percepite nell'input. L'interlingua evolve nel tempo, anche grazie all'input, che agisce come stimolo e modello. Come rileva Valentini 2021,

«l'interlingua si sviluppa in modo dinamico attraverso l'interazione tra input e output, in un continuo processo di ristrutturazione e controllo» (VALENTINI, 2016).

Perciò, la qualità dell'input offerto, il suo grado di strutturazione e la sua funzione comunicativa influenzano direttamente le tappe evolutive dell'interlingua.

La distinzione tra input positivo (l'esposizione a forme corrette della lingua) e input negativo (segnalazione di errori o forniture di correzioni) contribuisce anch'essa alla riflessione didattica. L'input positivo è considerato essenziale per costruire rappresentazioni mentali corrette delle strutture linguistiche, ma l'input negativo soprattutto nella forma di feedback correttivo esplicito o riformulato può accelerare l'acquisizione in contesti guidati.

2. Input narrativo

L'input narrativo si configura come uno strumento privilegiato nell'insegnamento e nell'acquisizione delle lingue straniere, in quanto coniuga autenticità linguistica, coerenza testuale e coinvolgimento emotivo. A differenza dell'input di tipo grammaticale-espositivo, la narrazione consente di esporre l'apprendente a forme linguistiche inserite in contesti comunicativi ricchi e funzionali, favorendo sia la comprensione che la produzione. La narrazione, infatti, è una modalità universale di organizzazione dell'esperienza e del pensiero, e proprio per questo si presta particolarmente bene all'uso didattico nella classe di italiano Ls. Secondo Bruner 1986, la narrazione è una delle due modalità fondamentali della mente umana per dare senso al mondo, e si basa su una struttura temporale e causale che facilita la memorizzazione e la previsione. Applicata alla didattica dell'italiano, questa caratteristica permette di presentare l'input in forma coesa e motivante. L'apprendente, impegnato nella

comprensione di eventi concatenati, è stimolato ad attivare inferenze, riconoscere strutture sintattiche ricorrenti (ad esempio l'uso dei tempi del passato, le congiunzioni causali e temporali, i pronomi anaforici) e acquisire nuove parole in un contesto significativo.

L'input narrativo può assumere diverse forme: racconto orale, fiaba, racconto autobiografico, narrazione scritta, narrazione multimediale. Ogni tipologia presenta specifiche potenzialità. Le fiabe tradizionali, ad esempio, sono spesso utilizzate nei livelli iniziali perché presentano una struttura narrativa altamente prevedibile e ripetitiva, che favorisce la comprensione. Un'attività possibile consiste nel presentare la fiaba "Cappuccetto Rosso" semplificata, utilizzando immagini sequenziali e testo adattato. Dopo la lettura guidata, si può chiedere agli studenti di ricostruire la storia oralmente o per iscritto, stimolando l'uso dei verbi al passato prossimo e imperfetto, delle preposizioni e della struttura soggetto-verbo-complemento.

Per livelli più avanzati, l'input narrativo può includere racconti letterari contemporanei, come brani tratti da *"Sette storie per l'anima"* di Susanna Tamaro o *"Il mare colore del vino"* di Leonardo Sciascia. L'utilizzo di testi letterari autentici offre l'opportunità di lavorare su lessico idiomatrico, forme sintattiche complesse e vari registri comunicativi, nonché di stimolare la riflessione interculturale. Ad esempio, un'attività didattica può prevedere la lettura di un racconto breve e la sua riscrittura dal punto di vista di un personaggio secondario, operazione che comporta la rielaborazione linguistica e narrativa del testo.

La narrazione autobiografica è particolarmente efficace in ambito glottodidattico per studenti adulti. Il racconto delle proprie esperienze personali ad esempio "Il mio primo giorno in Italia" o "Un viaggio indimenticabile" permette agli studenti di connettere l'input con la propria biografia, attivando la memoria episodica e favorendo la produzione scritta e orale. Come evidenzia Balboni 2008, l'input narrativo in questo caso non è solo ricezione, ma si trasforma in un compito comunicativo autentico, in cui l'apprendente diventa produttore attivo di narrazione.

Un ulteriore vantaggio dell'input narrativo è il suo potenziale nel promuovere l'acquisizione implicita. Come suggerisce Ellis 2005, l'esposizione ripetuta a strutture linguistiche all'interno di narrazioni coerenti può favorire la sedimentazione delle forme linguistiche anche senza un'attenzione esplicita alla grammatica. Questo è particolarmente utile nella didattica rivolta a giovani o apprendenti con basso livello di scolarizzazione.

Infine, l'input narrativo favorisce l'interazione linguistica. Le attività basate sulla narrazione possono essere sviluppate in coppia o in gruppo (raccontare una storia a turni, completare una narrazione incompleta, intervistare un compagno su un'esperienza passata), stimolando la negoziazione del significato e la co-costruzione di senso, elementi centrali per l'acquisizione linguistica secondo la prospettiva socioculturale di Vygotskij 1990.

3. Competenza scritta nella didattica dell'italiano

La competenza scritta viene definita come la capacità di produrre testi scritti coerenti, coesi e adeguati agli scopi comunicativi, ai generi testuali e ai destinatari, attraverso l'uso appropriato delle risorse linguistiche, discorsive e pragmatiche. Essa comprende la padronanza delle norme grammaticali e ortografiche, ma anche la capacità di pianificare, strutturare e rivedere il proprio testo in funzione di obiettivi comunicativi e cognitivi specifici. Nella prospettiva glottodidattica, tale competenza si colloca al crocevia tra competenza linguistica, testuale, sociopragmatica e strategica, rendendo necessaria una didattica articolata e consapevole delle sue dimensioni multiple.

In particolare, la competenza scritta si distingue da quella orale per il maggiore grado di elaborazione, pianificazione e riflessione metalinguistica che comporta. Mentre la produzione orale è tendenzialmente estemporanea e contestuale, la scrittura implica la

costruzione intenzionale del messaggio, l'organizzazione logica delle informazioni e il rispetto di convenzioni culturali e retoriche. Per questa ragione, l'apprendimento della scrittura in Ls rappresenta una sfida complessa per l'apprendente, ma anche un'opportunità per consolidare la conoscenza linguistica e sviluppare abilità cognitive superiori.

Nell'insegnamento dell'italiano Ls, il passaggio da un approccio al testo come prodotto finito a un approccio centrato sul processo di scrittura ha segnato un cambiamento metodologico importante. Il modello processuale, elaborato da Flower e Hayes 1981, concepisce la scrittura come attività ciclica articolata in fasi di pre-scrittura, pianificazione, stesura, revisione e riscrittura, in cui lo studente è accompagnato nel percorso di costruzione del testo. Questo approccio consente di focalizzare l'attenzione non solo sul risultato linguistico finale, ma anche sulle strategie cognitive e metacognitive messe in atto dall'apprendente.

Un'attività efficace per apprendenti di livello A1-A2 può consistere nella produzione guidata di brevi testi descrittivi, ad esempio: "Descrivi una persona della tua famiglia", "Parla del tuo tempo libero" oppure "Descrivi la tua casa". Attraverso queste attività, l'apprendente impara a utilizzare strutture semplici come il presente indicativo, gli aggettivi qualificativi, le preposizioni semplici e il lessico di base relativo alla persona, alle attività quotidiane e all'ambiente domestico. Queste attività favoriscono lo sviluppo della competenza comunicativa, la coerenza delle informazioni e l'arricchimento del vocabolario personale.

Allo stesso tempo, la scrittura riflessiva e autobiografica rappresenta un potente strumento di apprendimento. La richiesta di comporre testi del tipo "Racconta un ricordo importante della tua infanzia" o "Descrivi il tuo primo giorno in Italia" stimola l'attivazione della memoria episodica, coinvolge emotivamente l'apprendente e consente l'uso di un linguaggio personale e significativo. Secondo Balboni, *"scrivere in una lingua seconda è sempre anche un atto di costruzione dell'identità"*.

Sul piano valutativo, è necessario predisporre griglie analitiche che considerino diversi indicatori: correttezza morfosintattica e ortografica, ampiezza e pertinenza del lessico, coesione e coerenza del testo, rispetto della traccia e del destinatario. I descrittori del Quadro Comune Europeo 2001 di Riferimento per le Lingue (QCER) possono essere impiegati per definire le abilità scritte attese a ogni livello, ma vanno adattati con attenzione alle caratteristiche del contesto formativo.

Infine, la competenza scritta va sviluppata in parallelo con la lettura, in una prospettiva integrata. L'analisi di testi autentici, la riscrittura di brani, il completamento di racconti, la parafrasi o la trasformazione di testi sono attività che favoriscono l'interiorizzazione delle strutture e la rielaborazione creativa dell'input. In questa direzione, lo studio della competenza scritta non può essere separato da una riflessione più ampia sulla literacy e sull'educazione linguistica nel suo complesso.

+

4. Metodo di lavoro

a. I partecipanti:

Il campione preso in esame è costituito da studenti iscritti al primo anno del corso di laurea in Lingua e cultura Italiana presso l'Università di Algeri 2, suddivisi in tre gruppi da circa 30 studenti ciascuno, per un totale di 90 partecipanti di cui 70 femmine e 20 maschi, di età compresa tra: l'80% degli studenti ha tra i 17 e i 20 anni, il 20% ha tra i 20 e i 30 anni. Gli studenti seguono il corso di "Lettura e studio del testo", con una frequenza settimanale di un'ora e mezza in presenza. Nel primo semestre il totale delle ore di corso è stato di 27 ore, mentre nel secondo semestre è stato di 21 ore. Tutti i soggetti sono apprendenti che presentano un background linguistico plurilingue¹: secondo i dati raccolti tramite un questionario

¹ La situazione linguistica in Algeria è il risultato di una complessa stratificazione storica e culturale che ha prodotto un paesaggio multilingue articolato. L'arabo standard è la lingua ufficiale e d'istruzione, mentre l'arabo

autobiografico, il 40% dichiara come lingua madre il tamazight, il 40% l'arabo algerino e il 20% il francese, mentre la quasi totalità ha studiato l'arabo classico come L1 scolastica, il francese e l'inglese come lingue straniere. Il 50% degli studenti ha dichiarato di avere già studiato l'italiano, avendo frequentato corsi di lingua al liceo, e il 10% degli studenti hanno frequentato corsi di lingua presso l'Istituto Italiano di Cultura (IIC), mentre il restante 40% hanno iniziato lo studio dell'italiano solo all'università. Di conseguenza, il livello linguistico degli studenti varia tra il livello A1 e A2 del QCER.

b. Strumenti :

La prima metodologia didattica adottata ha previsto la presentazione agli studenti di primo anno di una selezione di brevi racconti narrativi in lingua italiana di livello A1, accuratamente scelti per la loro semplicità lessicale e sintattica. Al fine di agevolare la comprensione del contenuto testuale, si è fornito un supporto linguistico tramite la traduzione dei passaggi più complessi in lingua araba. Visto l'atto plurilinguismo fra i partecipanti abbiamo scelto la traduzione in lingua araba perché è la lingua padroneggiata da tutti i partecipanti (lingua di studio). Questa scelta didattica ha avuto l'obiettivo di rendere accessibili i contenuti linguistici agli studenti che non avevano precedenti conoscenze della lingua italiana, facilitando così l'approccio iniziale alla lettura in Ls. Successivamente, è stato richiesto agli studenti di compilare una scheda di lettura per ciascun racconto, al fine di stimolare una rielaborazione guidata e consapevole del testo letto.

Nella seconda fase della sperimentazione, abbiamo deciso di rimuovere il supporto (La traduzione), proponendo un nuovo insieme di racconti brevi sempre di livello A1, ma questa volta esclusivamente in lingua italiana. Anche in questo caso, è stata richiesta la redazione di una scheda di lettura. Tale approccio ha permesso di verificare la progressiva autonomia nella gestione dell'input scritto in Ls, nonché di favorire un primo contatto autentico con la lingua d'arrivo, incoraggiando strategie di inferenza e attivazione del contesto.

c. Procedura di Lavoro

Prova 1 : Produzione scritta

In questa prima prova abbiamo proposto una serie di testi narrativi di livello A1 da leggere in classe (Fig. 1, Fig. 2, Fig. 3, Fig. 4) , selezionati in base a criteri di semplicità linguistica e pertinenza tematica. I testi sono stati accompagnati da spiegazioni. Al termine della lettura, è stata richiesta una produzione scritta individuale, con lo scopo di valutare le capacità di rielaborazione e di espressione personale degli studenti a partire dai contenuti proposti. L'attività ha costituito la prima prova del percorso sperimentale volto a indagare l'efficacia dell'input narrativo nella didattica dell'italiano LS.

algerino (darija) è la varietà madre e parlata quotidianamente dalla maggioranza. Accanto a queste si affianca il tamazight, riconosciuto come lingua nazionale, suddiviso in varianti regionali come il kabyle, lo chaoui e il targui. Il francese, eredità coloniale, conserva ancora oggi un ruolo rilevante nelle discipline scientifiche e nella vita pubblica, mentre l'inglese è in forte ascesa per il suo valore strumentale nella comunicazione globale e nella ricerca. Altre lingue come l'italiano, lo spagnolo e il tedesco sono presenti nei programmi scolastici e universitari, contribuendo a rafforzare il carattere multilingue della società algerina.

UN INCONTRO
Mario che studia all'università, incontra alla fermata dell'autobus un suo vecchio professore di scuola media.

Mario: Buon giorno, Professore!
Professore: Buon giorno...
Mario: Non ricordo? Sono un suo vecchio allievo della terza C.
Professore: Aspetta! Ah sì, ora ricordo, la terza C... Tu sei Volpi... Mario Volpi. Come stai Mario?
Mario: Bene, grazie. E Lei? Insegna ancora nella stessa scuola?
Professore: No, non insegno più. Sono in pensione da due anni. E tu che fai, lavori?
Mario: Sono uno studente universitario, frequento, l'ultimo anno di medicina. Ho ancora un esame e la tesi di laurea per finire.
Professore: Allora studi molto!
Mario: È vero professore. Non ho un minuto libero. La mattina sono sempre a lezione; il pomeriggio passo molte ore in ospedale o in biblioteca; la sera esco raramente. Invece di uscire con gli amici, preferisco restare a casa per preparare la tesi.
Professore: Bravo, sono contento di sentire queste cose.
Mario: E Lei, Professore? È sempre in mezzo ai libri?
Professore: La mia vita, adesso, è un po' diversa da allora; ho più tempo per leggere, per rispondere alle lettere che ricevo, per viaggiare e per stare con i nipoti... Ma ecco, arriva l'autobus per il centro. Prendi anche tu questo?
Mario: No, aspetto il numero ventidue per l'università. ArrivederLa, Professore!
Professore: Ciao, ciao Mario!

SCelta MULTIPLa

1. Mario studia	☐ all'estero ☐ alla scuola media ☐ all'università
2. Mario incontra	☐ un suo vecchio professore ☐ un amico ☐ un conoscente
3. Il professore è	☐ in vacanza ☐ in pensione ☐ in servizio alla scuola media
4. Mario frequenta la facoltà	☐ di farmacia ☐ di medicina ☐ di architettura
5. Mario, al mattino, va	☐ a lezione ☐ in biblioteca ☐ in ospedale
6. Mario, il pomeriggio, passa molte ore	☐ in ospedale ☐ al bar ☐ al centro
7. Mario, la sera,	☐ esce con gli amici ☐ guarda la TV ☐ prepara la sua tesi

1

8. Il professore ha più tempo per	☐ scrivere libri ☐ preparare le lezioni ☐ viaggiare e stare con i nipoti
-----------------------------------	---

DOMANDE	
1 Chi incontra Mario?	6 Dove è Mario la mattina?
2 Dove incontra il suo professore?	7 Che cosa fa il pomeriggio?
3 Il professore insegna ancora?	8 Che cosa fa la sera?
4 Che cosa fa Mario?	9 Quale autobus prende il professore?
5 Quale facoltà frequenta?	10 Quale autobus aspetta Mario?

LESSICO

1. - Che cosa *fai*? Lavori?
-No, frequento l'università. E lei che cosa fa? Insegna ancora?
- No, non insegno più, sono in pensione
2. - Che cosa *facciamo* stasera?
- Andiamo al cinema.
3. - Che cosa *fai* adesso?
- Non vedi? *Faccio* gli esercizi per domani.
4. - Come *stai*, Mario?
- Bene, grazie. E Lei?
- Non c'è male, grazie.

1. - Che fa questo autobus? Non *si ferma*?
- *La fermata* è più avanti.
2. - Scusi, questo autobus *va al centro*?
- No, signora, deve *prendere* il n. 36 per il centro.
3. - Per favore, vorrei *due biglietti* per l'autobus.
- Non ce li ho, signora. *I biglietti* per l'autobus li vende il giornalaio.
4. - Scusi, dove devo *scendere* per l'ospedale?
- È *la prossima fermata*, signore.
5. - Ecco, siamo quasi arrivati. Puoi *suonare il campanello*?
6. - C'è *il controllore*. Hai *timbrato* il biglietto?
- Ho *l'abbonamento*.

FUNZIONI	ATTI COMUNICATIVI
Salutare e rispondere al saluto	- Buon giorno, Professore! - Buon pomeriggio, signor Rossi! - Buona sera, signora Rossi! - Ciao, Mario! - Salve, ragazzi!
Prendere commiato	- Ciao! - Arrivederci! - ArrivederLa, Professore! - Ci vediamo domani! - A domani! - A presto!
Sospendere la comunicazione	- Aspetta! - Aspetti un momento, signora! - Un momento! - Un attimo, per favore!

FARE UNA FRASE CON I VERBI CHE SEGUONO.
1. Incontrare

2

Fig. 1-2: Primo testo proposto con esercizi

2. Insegnare
3. Andare
4. Preferire
5. Guardare
6. Rispondere
7. Prendere

FARE UNA FRASE CON LE PAROLE CHE SEGUONO.

1. All'università
2. Medicina
3. In pensione
4. In biblioteca
5. Ultimo anno
6. Passo molte ore
7. Sono contento di
8. Lettere

DOMANDE PERSONALIZZATE

1. Lei, cosa studia?
2. Perché?
3. Dove mangia?
4. Dove abita?
5. Cosa fa il mattino?
6. Cosa fa il pomeriggio?
7. Cosa fa la sera?
8. Cosa fa il fine settimana?

COMPOSIZIONE SCRITTA: Parla del tuo tempo libero.

Descrizione di una casa

Appena entri c'è il corridoio, con un mobile con specchio, dove in genere c'è sempre un mazzo di fiori finti e chiavi sparse, di macchina e casa. Subito a destra c'è la cucina, è colorata con rosso e grigio, una di quelle moderne, perché a mia madre piace molto il rosso. Ha un tavolo grande, che si apre quando mangiamo con tutti i parenti, con sedie dello stesso colore. Abbiamo delle mensole, dove sempre mia mamma ha messo i libri di cucina, quelli vecchi della nonna, un calendario, un orologio a parete e una tv a 32 pollici, per vedere tutti bene quando mangiamo. Di fronte c'è il salone, con tre divani, di cui uno è un divano letto, spesso cambiamo i colori con dei copridivani, in quanto questi sono tutti di colore chiaro. Abbiamo un mobile grande in legno, che in parte è una vetrina, dove ci sono le varie bomboniere e servizi, regalati al matrimonio dei miei, oltre a libri e varie fotografie di famiglia. Inoltre al centro c'è un tavolino in parte in vetro in parte in legno. Seguendo sempre il corridoio, ci sono altre due stanze ai lati e di fronte il bagno, che è di colore bianco nero, come la squadra preferita di mio padre. Non hanno voluto la vasca, ma il box doccia, per comodità e velocità e anche per spazio. A destra c'è la stanza dei miei, con la parete verde chiaro, che richiama il colore dell'armadio, a sci ante, perché mia madre, come tutte le donne, ha bisogno dei suoi spazi. Al centro c'è una cassettiera, con numero di sette, e il posto per la televisione. Al centro della stanza c'è il letto grande, con un materasso ortopedico, ha la testiera sempre in legno staccata dal letto, ma con all'interno due grandi e profondi cassettoni, dove di solito mettiamo i ricambi stagionali. Infine vi sono i comodini in legno, con due cassetti, e sopra le varie lampade, rosari e libri di preghiere. Su tutte le pareti ci sono diversi quadri, anche fatti a mano da mio cugino.

Descrivete questa casa

1

Fig. 3: Produzione scritta

Fig. 4: Secondo testo proposto con la produzione scritta

Prova 2: Scheda di lettura

Nella seconda prova, abbiamo proposto due tipi di attività incentrate sull'interazione con testi narrativi di livello A1, con l'intento di analizzare l'impatto del supporto interlinguistico sulla comprensione scritta e sulla capacità di produzione autonoma (Fig. 5, Fig. 6). Nella prima fase, gli studenti hanno lavorato su brevi racconti appositamente selezionati per la loro semplicità e adeguatezza al livello di competenza, accompagnati da traduzioni in lingua araba dei passaggi chiave. Tale supporto è stato concepito per facilitare la comprensione globale del testo e ridurre il carico cognitivo legato alla decodifica linguistica. Dopo una lettura autonoma, è stata richiesta la compilazione di una scheda di lettura strutturata (Fig. 7), articolata in sezioni specifiche: sintesi del contenuto, identificazione dei personaggi principali, collocazione spazio-temporale dell'azione e riflessione personale. Tutti i gruppi hanno lavorato sul medesimo testo, con un tempo limite di circa 20 minuti. Questa modalità ha permesso di introdurre progressivamente il lessico narrativo di base e di rafforzare le abilità di comprensione scritta, valorizzando al contempo la funzione didattica del supporto interlinguistico nella mediazione dell'input.

Nella seconda fase, invece, gli studenti hanno affrontato nuovi testi narrativi dello stesso livello, ma senza traduzione o supporti in L1. Prima dell'attività, è stato esplicitato che l'obiettivo era quello di leggere e comprendere il testo facendo ricorso esclusivamente alle proprie conoscenze linguistiche pregresse e all'uso di strategie deduttive e inferenziali. Anche in questo caso è stata mantenuta la struttura della scheda di lettura, per garantire la comparabilità tra le due prove. Il tempo assegnato è rimasto invariato. Tale fase ha avuto la funzione di misurare il grado di autonomia raggiunto nella decodifica dell'input narrativo in Ls, valutando la capacità degli studenti di gestire un testo in assenza di mediazioni linguistiche esterne. In questo senso, l'attività ha permesso di osservare in modo più diretto l'efficacia dell'esposizione all'input narrativo semplificato nel promuovere competenze interpretative e produttive autonome.

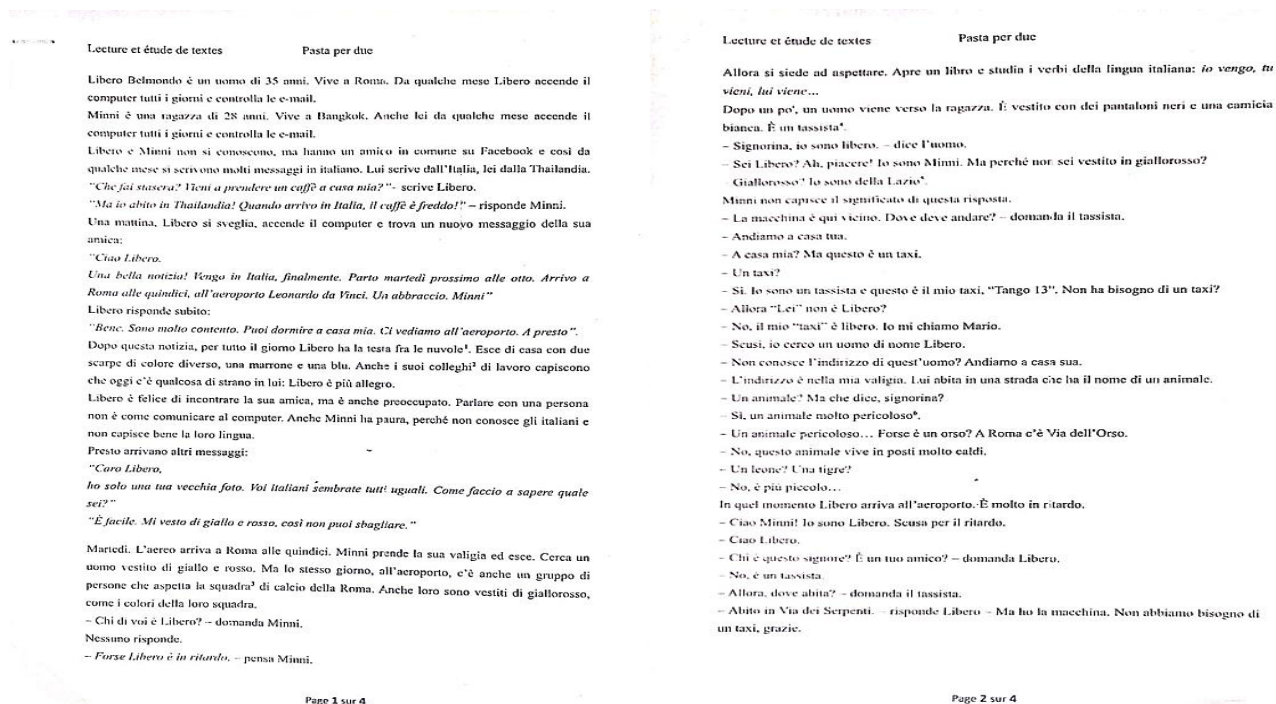

Fig. 5-6: Testi proposti con la traduzione

Scheda di Lettura

1. Dati bibliografici

- Titolo:
- Autore:
- Casa editrice:
- Anno di pubblicazione :
- Genere letterario:

2. Riassunto del contenuto (Scrivi una breve sintesi della trama o dell'argomento principale del testo)

.....

.....

3. Personaggi principali (se applicabile)

- Nome: Ruolo:
- Nome: Ruolo:
- Nome: Ruolo:

4. Luoghi e tempi

- Ambientazione geografica:
- Epoca/periodo storico:

5. Temi principali (Quali argomenti o problemi affronta il testo?)

.....

6. Stile e linguaggio

- Tipo di linguaggio utilizzato (semplice, formale, poetico, tecnico...):

Fig. 7: Modello della scheda lettura

d. Risultati

Su un foglio Excel sono stati registrati e analizzati i risultati relativi alle due attività svolte dagli studenti dei tre gruppi. Per ciascun partecipante sono state valutate le produzioni scritte e le schede di lettura secondo cinque parametri principali: comprensione del testo (intesa come accuratezza del riassunto e coerenza delle informazioni fornite), uso del lessico (numero di parole italiane corrette e presenza di vocaboli chiave pertinenti al racconto), capacità di sintesi (capacità di riformulare con parole proprie il contenuto narrativo), organizzazione della scheda (presenza e completezza delle sezioni richieste: riassunto, personaggi, commento personale), e coesione e coerenza testuale. Per ciascun parametro sono state attribuite valutazioni in percentuale, distinte tra risposte corrette e parzialmente corrette.

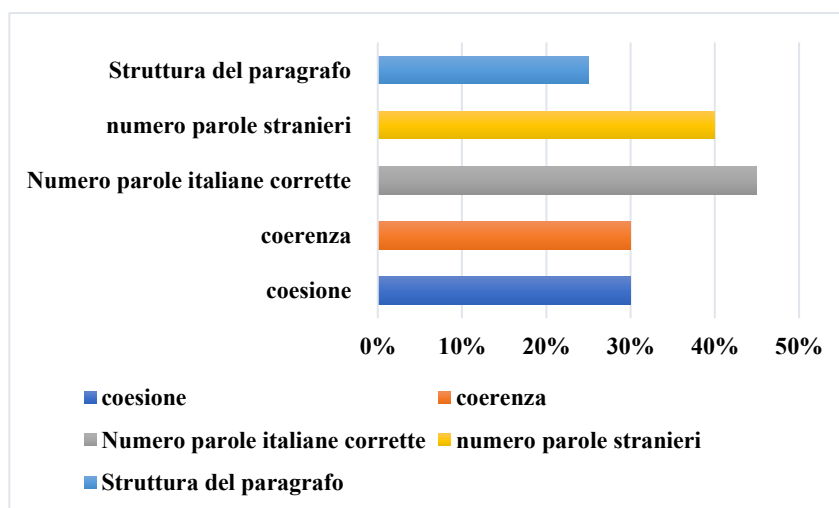
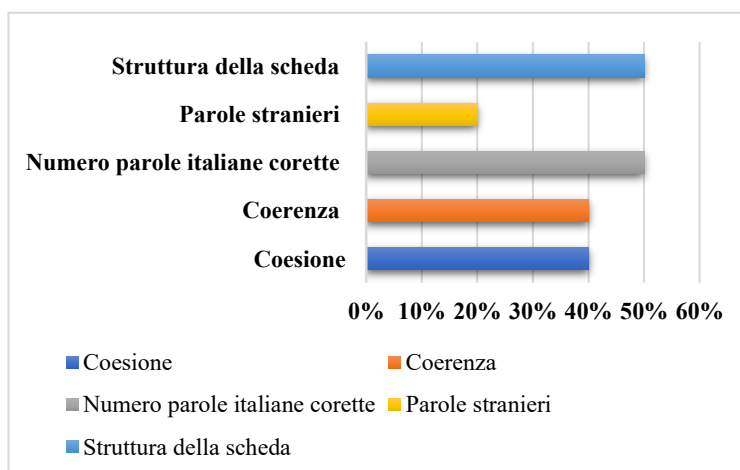

Grafico 1: Percentuale dei parametri della produzione scritta

Nella prima prova abbiamo proposto agli studenti dei testi da leggere e abbiamo chiesto di scrivere un paragrafo. Il grafico indica che il numero di parole italiane corrette registra la percentuale più alta, con il 45%. Seguono il numero di parole straniere con il 40%, la coesione e la coerenza con il 30% e, infine, la struttura del paragrafo con il 25%. Da questa distribuzione si può notare una tendenza degli studenti a privilegiare l'accuratezza lessicale, mostrando una buona padronanza del vocabolario italiano di base. Tuttavia, la presenza relativamente alta di parole straniere evidenzia una certa interferenza linguistica o un ricorso strategico a termini conosciuti in altre lingue per colmare lacune. La coesione e la coerenza, pur essendo essenziali per la costruzione logica del discorso, presentano percentuali più contenute, indicando la necessità di un supporto maggiore nella strutturazione del pensiero scritto. La struttura del paragrafo, che risulta l'aspetto più debole, suggerisce una difficoltà nell'organizzare le idee secondo un modello testuale chiaro e coerente, aspetto su cui sarà utile intervenire con attività guidate e schemi di riferimento.

Nel secondo set di grafici vengono presentati i risultati relativi alla seconda prova, che consisteva nella redazione di una scheda di lettura. In questa fase, agli studenti è stato chiesto di leggere autonomamente i testi narrativi proposti e di elaborare una scheda strutturata, nella quale dovevano riassumere il contenuto del racconto, individuare i personaggi principali, lo spazio, il tempo e il messaggio del testo. L'obiettivo era valutare la capacità di comprensione globale, l'organizzazione delle informazioni e la competenza linguistica nella produzione scritta.

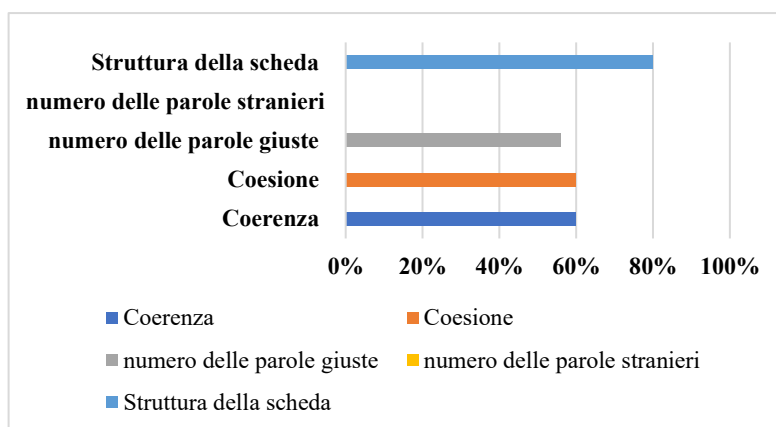

Grafico 2-3 Percentuale dei parametri della scheda lettura

Il grafico indica che il numero di parole italiane corrette e la struttura della scheda di lettura registrano la percentuale più alta, entrambe con il 50%. Seguono la coesione e la coerenza, che si attestano al 40%, mentre la percentuale più bassa riguarda il numero delle parole straniere, con il 20%. Da questa distribuzione si può notare una chiara tendenza degli studenti a concentrarsi maggiormente sulla correttezza lessicale e sulla struttura formale della scheda, aspetti probabilmente più accessibili grazie a modelli espliciti e linee guida precise fornite durante le attività. La coesione e la coerenza, sebbene rappresentino un livello più profondo di competenza testuale, mostrano risultati discreti, indicando una comprensione iniziale delle relazioni logiche tra le idee. Al contrario, il basso uso di parole straniere può essere interpretato come un segnale positivo del fatto che gli studenti cercano di esprimersi prevalentemente in italiano, ma può anche riflettere una limitata varietà lessicale o una mancanza di esposizione a lessico interculturale e prestiti linguistici.

Il grafico numero 3 indica che la percentuale più alta riguarda la struttura della scheda, con l'80%. Seguono la coesione e la coerenza con il 60%, il numero di parole italiane corrette con il 56% e, infine, il numero di parole straniere, che registra lo 0%. Da questa distribuzione si può osservare che il supporto traduttivo ha favorito un'organizzazione più efficace delle informazioni all'interno della scheda, permettendo agli studenti di seguire un modello strutturato. La coesione e la coerenza, su cui si registra un buon risultato, suggeriscono un miglioramento nella capacità di collegare logicamente le informazioni. La percentuale delle parole italiane corrette, pur inferiore rispetto agli altri aspetti, mostra comunque un progresso rispetto alla prima prova. L'assenza totale di parole straniere evidenzia un uso più consapevole e mirato dell'italiano, probabilmente incentivato dalla maggiore comprensione del testo di partenza e dalla chiarezza delle consegne.

e. Discussione dei risultati

L'analisi dei risultati presi dalle due prove scritte evidenzia una progressiva evoluzione delle competenze linguistiche e testuali degli studenti, strettamente connessa alle modalità di presentazione dell'input e al tipo di supporto fornito. Nella prima prova, che prevedeva la lettura autonoma di brevi testi narrativi seguita dalla produzione di un paragrafo libero, il parametro con la percentuale più alta è stato l'uso corretto delle parole italiane, con il 45%. Gli studenti hanno mostrato una discreta padronanza del vocabolario di base, utilizzando termini semplici e di uso frequente, come *ragazzo*, *andare*, *parlare*, *storia*, ma con una certa ripetitività e senza particolare ricchezza lessicale. Al secondo posto si colloca la presenza di parole straniere, con un 40%, che segnala una forte interferenza linguistica. Sono stati frequenti, ad esempio, l'uso di parole francesi come *footballe*, *professeur*, o spagnole come *l'articolo el*, *los*,

inserite nel testo italiano per colmare lacune o incertezze espressive. Questo fenomeno riflette una fase intermedia dello sviluppo dell'interlingua, nella quale l'apprendente attinge alle risorse delle lingue già conosciute per sopperire alle carenze nella lingua target. La coesione e coerenza testuale, con un valore del 30%, risultano carenti: i testi erano spesso composti da frasi brevi, giustapposte senza connettivi logici (*"abito a Algeri . La madre arriva. Felice."*), oppure con un uso scorretto delle congiunzioni (*"E poi e dopo lui è andato perché ma c'era paura"*). La struttura del paragrafo, infine, è risultata l'area più bassa, con solo il 25% di risposte pienamente corrette. Molti studenti non hanno rispettato un'organizzazione coerente delle informazioni, omettendo introduzione o conclusione, oppure presentando il contenuto in ordine casuale.

Con la seconda attività, che prevedeva la compilazione di una scheda di lettura basata su un testo narrativo (nella prima versione senza traduzione), si osserva un miglioramento in tutti i parametri: sia il numero di parole italiane corrette che la struttura della scheda raggiungono il 50%, la coesione e coerenza sale al 40%, mentre la presenza di parole straniere si riduce al 20%. La presenza di una struttura guidata con sezioni predefinite come riassunto, descrizione dei personaggi, commento personale ha favorito una maggiore chiarezza e un miglior orientamento nella produzione scritta. Ad esempio, invece di scrivere frasi frammentarie, gli studenti hanno prodotto paragrafi articolati come *"Il protagonista è un uomo coraggioso che aiuta una ragazza in pericolo. Alla fine della storia, lui riesce a salvarla."* Inoltre, grazie alla maggiore comprensione del contenuto narrativo, si osserva una più attenta selezione del lessico e un minore ricorso a parole straniere, che vengono sostituite con sinonimi appresi durante l'attività didattica. Le frasi risultano più coese, grazie all'uso corretto di connettivi come *poi, quindi, perché*, anche se permangono alcune difficoltà nella gestione dei tempi verbali e nella concordanza.

Infine, nella seconda prova accompagnata da supporto traduttivo con traduzione araba dei passaggi chiave del testo i risultati mostrano un netto miglioramento: la struttura della scheda raggiunge l'80%, seguita da coesione e coerenza al 60%, parole italiane corrette al 56% e presenza di parole straniere pari a 0%. L'accessibilità del contenuto, mediata dalla traduzione, ha permesso una comprensione più profonda della narrazione e, di conseguenza, una riformulazione autonoma e pertinente del contenuto. Gli studenti hanno dimostrato di saper sintetizzare con maggiore efficacia: ad esempio, nella sezione riassunto, si trovano testi come *"La storia racconta di una ragazza che fugge da un pericolo. Un uomo la aiuta e la protegge fino a quando arriva la polizia."*, in cui si nota una maggiore fluidità e coerenza. La scomparsa totale di parole straniere può essere interpretata come segnale di una maggiore sicurezza linguistica e di un migliore controllo sull'output scritto. In questo contesto, l'intervento glottodidattico che integra input narrativo semplificato, strutture guida e supporto linguistico in L1 si conferma efficace nel sostenere lo sviluppo della competenza scritta in italiano LS, anche nei livelli iniziali di apprendimento.

Conclusioni

In conclusione, l'analisi dei dati relativi alle due attività scritte proposte agli studenti conferma l'importanza di un approccio didattico orientato alla guida, alla strutturazione del compito e all'accessibilità dell'input linguistico. I risultati mostrano con evidenza che la struttura della scheda di lettura, quando presente in forma esplicita e accompagnata da un supporto traduttivo, rappresenta il parametro con le percentuali più alte di correttezza, raggiungendo anche l'80%. Questo indica che una organizzazione chiara delle consegne e una segmentazione del compito in sezioni definite (riassunto, personaggi, commento personale) facilitano notevolmente l'espressione scritta degli studenti, offrendo loro punti di riferimento stabili per la pianificazione e la produzione del testo.

Al contrario, nella prima prova, caratterizzata da un'attività più libera e meno guidata, le difficoltà emergono soprattutto nella coesione e coerenza del testo e nella struttura del paragrafo, con percentuali rispettivamente del 25% e del 30%. Questo evidenzia che, in assenza di modelli, gli studenti tendono a produrre testi frammentari, poco lineari e connesse in modo debole sul piano logico e testuale. È il caso, ad esempio, di sequenze come *"Lui arriva. Aiuta. Lei è felice."*, che mancano di connettivi e relazioni sintattiche esplicite. Invece, con il secondo compito, si osservano miglioramenti significativi grazie all'introduzione di uno schema prestabilito e, nella versione con traduzione, all'input mediato in L1, che ha permesso agli studenti una maggiore comprensione globale e un uso più consapevole del linguaggio scritto. Il parametro relativo all'uso corretto del lessico italiano evidenzia un andamento costante e in crescita: dal 45% nella prima prova al 56% nella prova con traduzione. Questo suggerisce che la ripetizione e l'esposizione mirata al lessico del racconto, anche attraverso la mediazione della L1, contribuiscono alla fissazione del vocabolario attivo. Si passa, infatti, da forme generiche e ripetitive come *"fare una cosa"* o *"persona buona"*, a espressioni più ricche e precise come *"il protagonista salva la bambina in pericolo"* o *"la scena mostra il coraggio dell'uomo"*. Questo sviluppo lessicale è strettamente legato alla maggiore comprensione del testo narrativo, che diventa base di partenza per la produzione scritta.

Di particolare rilievo è la netta diminuzione nell'uso di parole straniere, che da un 40% iniziale si riduce al 20% nella seconda prova e scompare completamente (0%) nel compito con supporto traduttivo. Questo dato, oltre a indicare una maggiore sicurezza linguistica, suggerisce anche una riduzione dell'ansia comunicativa: gli studenti si sentono più sicuri nell'utilizzare la lingua italiana, perché comprendono meglio il testo di partenza e hanno accesso a strumenti che facilitano la riformulazione. In altre parole, il ricorso al codice misto, tipico delle prime fasi dell'interlingua, si attenua in presenza di input comprensibile e mediato, a conferma delle teorie sull'input affettivamente accessibile e significativo (KRASHEN, 1982).

Nel complesso, i dati raccolti confermano che strategie didattiche basate sulla gradualità, sulla semplificazione del testo, sull'uso della lingua madre come ponte cognitivo, e sull'adozione di modelli testuali guidati, possono contribuire in modo sostanziale allo sviluppo della competenza scritta in italiano LS. Tali strategie risultano particolarmente efficaci in contesti in cui la distanza tipologica tra L1 e LS è marcata, come nel caso dell'arabo e dell'italiano. I risultati suggeriscono pertanto che l'uso di schemi, l'organizzazione chiara del compito e l'integrazione di supporti multilingue non solo facilitano la produzione, ma promuovono anche un apprendimento più autonomo, riflessivo e duraturo.

BIBLIOGRAFIA

- BALBONI, P. E. (2008). *Le sfide di Babele. Insegnare le lingue nelle società complesse*. Torino: Utet
- BENATI, A. (2009). *Key Terms in Second Language Acquisition*. London: Continuum
- BERRUTO, G. (2021). *Fondamenti di sociolinguistica dell'italiano*. Roma: Carocci
- Consiglio d'Europa (2001). *Quadro Comune Europeo di Riferimento per le Lingue: apprendimento, insegnamento, valutazione*. Strasbourg: Council of Europe Publishing
- COSERIU, E. (1981). *Linguistica del testo: manuale di analisi funzionale del testo*. Roma: Nis
- CUMMINS, J. (2001). *Negotiating Identities: Education for Empowerment in a Diverse Society*. Los Angeles: California Association for Bilingual Education
- DALOISO, M. (2011). *Didattica delle lingue e neuroscienze*. Milano: Mondadori Education
- DALOISO, M. (2017). *Didattica delle lingue e tecnologie digitali*. Milano: UTET
- ELLIS, R. (2003). *Task-Based Language Learning and Teaching*. Oxford University Press, p. 45
- ELLIS, R. (2009). *Corrective Feedback and Teacher Development*. L2 Journal, 1 (1), 3-18
- FLOWER, L., & HAYES, J. R. (1981). *A Cognitive Process Theory of Writing*. College Composition and Communication, 32 (4), 365-387
- GASS, S. M., & Selinker, L. (2008). *Second Language Acquisition: An Introductory Course* (3rd ed.). New York: Routledge
- KRASHEN, S. D. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Oxford: Pergamon Press
- LONG, M. H. (1985). *Input and Second Language Acquisition Theory*. In S. Gass & C. Madden (Eds.), *Input in Second Language Acquisition* (p. 377-393). Rowley, MA: Newbury House
- SCHMIDT, R. (1990). *The Role of Consciousness in Second Language Learning*. Applied Linguistics, 11 (2), 129-158
- VALENTINI, A. (2016). *L'input per l'acquisizione di L2: strutturazione, percezione, elaborazione*. Milano: Franco Angeli
- VAN PATTEN, B. (2002). *Processing Instruction: An Update*. Language Learning, 52 (4), 755-803

ILLNESS AS METAPHOR AND THE CRISIS OF GENDER: THE LIVED LEGACIES OF SUSAN SONTAG IN A WORLD OF CONTAGION AND COLLAPSE

LA MALADIE COMME MÉTAPHORE ET LA CRISE DU GENRE : LES HÉRITAGES VÉCUS DE SUSAN SONTAG DANS UN MONDE DE CONTAGION ET D'EFFONDREMENT

BOALA CA METAFORĂ ȘI CRIZA GENULUI: MOȘTENIRILE TRĂITE ALE LUI SUSAN SONTAG ÎNTR-O LUME A CONTAGIUNII ȘI A COLAPSULUI

Nicolae BOBARU

West University of Timișoara

Timișoara, Romania

bobaru.nicolae@gmail.com

Abstract

This paper revisits Susan Sontag's work, "Illness as Metaphor; and, AIDS and Its Metaphors" (1990), to examine how disease metaphors intersect with gendered narratives in the context of the increasing global climate crisis and health crises. Sontag's criticism of disease as a socially constructed metaphor serves to ground an inquiry into how framings around pandemics often reproduce gendered and racialised inequity. It is essential to clarify precisely how women are constituted as the primary caregivers, healers, and victims within these crises, thereby further solidifying existing power structures. Based on Sontag's work, this analysis will examine the feminisation of care labour, the symbolic contagion of marginalised bodies, and the erasure of women's experiences within dominant crisis narratives.

The paper goes deeper into this analysis using Albert Camus's "The Plague", Katherine Anne Porter's "Pale Horse, Pale Rider", and Orhan Pamuk's "Nights of Plague". Camus provides an allegorical description of a quarantined town, facilitating a deeper understanding of the universality of suffering and the ethical dilemmas that arise in such collective crises. Nevertheless, the male-dominated narrative gaze diminishes the roles of women, reinforcing social patterns. Porter's novella, set during the 1918 influenza pandemic, poignantly details illness's personal and social costs, putting at its core the experiences of a female protagonist struggling with love, loss, and survival in the most devastating epidemic ever. Pamuk's "Nights of Plague" further expands on this, as sociopolitical and cultural dimensions converge with a fictional plague outbreak, paying special attention to the crises women face when confronted with patriarchy in crisis.

These literary examples highlight feminist interventions that disrupt dominant crisis imaginaries by reframing care and interdependence as radical acts of resistance. It challenges the language of extra-activism, scarcity, and survivalism embedded in the structures and mindsets formed within capitalist modes of subsistence, yet traces ways in which feminist literature creates new paradigms of coexistence and resilience. This article draws on theoretical insights from Susan Sontag to put these texts to work, highlighting the

transformative possibilities of feminist storytelling in tearing apart crisis-ridden rhetorics and evoking new visions of equal futures in the face of ecological and social collapse.

Résumé

Cet article revient sur l'œuvre de Susan Sontag, « La Maladie comme métaphore et Le Sida et ses métaphores », afin d'examiner comment les métaphores de la maladie croisent les récits genrés dans le contexte des crises climatiques et sanitaires mondiales croissantes. La critique que formule Sontag à l'encontre de la maladie en tant que métaphore socialement construite sert ici de point de départ pour une enquête sur la manière dont les cadrages discursifs des pandémies reproduisent souvent des inégalités de genre et de race. Il est essentiel d'analyser précisément comment les femmes sont constituées comme soignantes, guérisseuses et victimes principales dans ces crises, ce qui contribue à renforcer des structures de pouvoir déjà existantes. S'appuyant sur les travaux de Sontag, cette analyse portera sur la féminisation du travail de soin, la contagion symbolique des corps marginalisés et l'effacement de l'expérience féminine dans les récits dominants de la crise.

L'article approfondit cette réflexion en analysant « La Peste » d'Albert Camus, « Cavalier d'ombre » de Katherine Anne Porter et « Les nuits de la peste » d'Orhan Pamuk. Camus propose une description allégorique d'une ville mise en quarantaine, permettant de mieux comprendre l'universalité de la souffrance et les dilemmes éthiques qui surgissent dans de telles crises collectives ; cependant, le regard masculin dominant qui structure le récit réduit les rôles féminins et les réintègre dans des schémas sociaux normatifs. La nouvelle de Porter, située pendant la pandémie de grippe de 1918, met en lumière les coûts personnels et sociaux de la maladie, en centrant l'expérience d'une protagoniste féminine confrontée à l'amour, à la perte et à la survie dans l'épidémie la plus meurtrière de l'histoire. « Les Nuits de la peste » de Pamuk prolonge cette approche en montrant comment les dimensions sociopolitiques et culturelles s'articulent autour d'une épidémie fictive, tout en accordant une attention particulière aux crises vécues par les femmes dans un système patriarcal en déclin.

Ces exemples littéraires mettent en lumière des interventions féministes qui perturbent les imaginaires dominants de la crise, en reconfigurant le soin et l'interdépendance comme des formes radicales de résistance. Ils remettent en cause le langage de la pénurie, du suractivisme et du survivalisme inscrit dans les structures mentales et matérielles du capitalisme, tout en traçant des voies par lesquelles la littérature féministe propose de nouveaux paradigmes de coexistence et de résilience. Cet article mobilise les apports théoriques de Susan Sontag pour interroger ces textes et mettre en évidence les potentialités transformatrices du récit féministe, capable de déconstruire les rhétoriques saturées de la crise et de faire émerger de nouvelles visions égalitaires dans un monde en proie à l'effondrement écologique et social.

Rezumat

Acest articol revine asupra lucrării lui Susan Sontag, „Boala ca metaforă. SIDA și metaforele sale”, pentru a explora modul în care metaforele bolii se intersectează cu narațiuni de acest gen în contextul crizelor globale crescânde legate de climă și sănătate. Critica formulată de Sontag la adresa bolii în calitate de metaforă construită social fundamentează o investigație privind felul în care reprezentările pandemiei reproduc adesea inechități de gen și de rasă. Este esențial să se stabilească în mod precis cum sunt constituite femeile ca îngrijitoare principale, vindecătoare și victime în interiorul acestor crize, contribuind astfel la consolidarea unor structuri de putere deja existente. Pe baza lucrării lui Sontag, analiza de față va examina feminizarea muncii de îngrijire, contagiunea simbolică atribuită corpurilor marginalizate și ștergerea experiențelor femeilor din narațiunile dominante ale crizei.

Articolul aprofundează această analiză prin intermediul a trei opere literare: „Ciuma” de Albert Camus, „Calule alb ! Călărețule palid !” de Katherine Anne Porter și „Noaptea ciumei” de Orhan Pamuk. Camus oferă o descriere alegorică a unui oraș pus în carantină, permițând o înțelegere mai profundă a universalității suferinței și a dilemelor etice care apar în astfel de crize colective; cu toate acestea, privirea masculină dominantă care structurează narațiunea diminuează rolurile femeilor, întărind astfel tiparele sociale. Nuvela lui Porter, plasată în timpul pandemiei de gripă din 1918, detaliază cu sensibilitate costurile personale și sociale ale bolii, punând în centrul său experiențele unei protagoniste feminine aflate într-o luptă dureroasă cu iubirea, pierderea și supraviețuirea în cea mai devastatoare epidemie din istorie. „Noaptea ciumei” a lui Pamuk amplifică aceste teme, ilustrând modul în care dimensiunile sociopolitice și culturale se articulează în jurul unei epidemii ficționale, acordând o atenție deosebită crizelor trăite de femei în fața unui patriarhat aflat el însuși în criză.

Aceste exemple literare evidențiază intervențiile feministe care perturbă imaginarul dominant al crizei, reformulând îngrijirea și interdependența ca acte radicale de rezistență. Ele contestă limbajul hiperactivist, al penuriei și al survivalismului, încorporat în structurile și mentalitățile formate în cadrul modurilor capitaliste de subzistență, și indică, în același timp, moduri prin care literatura feministă creează noi paradigme ale coexistenței și rezilienței. Acest articol valorifică perspectivele teoretice ale lui Susan Sontag pentru a pune aceste texte în lucru, scoțând în evidență potențialul transformator al narațiunii feministe în demontarea retoricilor impregnate de criză și în evocarea unor noi viziuni ale unui viitor egalitar în pragul prăbușirii ecologice și sociale.

Keywords: contagion; crisis; illness; pandemics; resilience;

Mots-clés: contagion; crise; maladie; pandémie; résilience;

Cuvinte-cheie: contagiune; criză; boală; pandemie; reziliență;

Introduction and Reframing Sontag's Legacy

The COVID-19 pandemic has reignited critical attention toward the narratives we use to represent illness. Phrases like “war on the virus” or “flattening the curve” illustrate how metaphoric language shapes not only understanding but also responses to illness. In *Illness as Metaphor*; and, *AIDS and Its Metaphors*, Susan Sontag challenged figurative illness discourse that burdens patients with guilt, shame, or moral scrutiny. Illness, she argued, should be treated as a biological fact, not a symbolic expression of personal or societal dysfunction. She writes: “the most truthful way of regarding illness – and the healthiest way of being ill – is one most purified of, most resistant to, metaphoric thinking” (SONTAG, 1990, p. 3), warning that metaphor can transform a medical condition into a judgment of character, turning the sick person into a symbol of failure or danger. Her critique remains powerful, particularly when applied to diseases like cancer and AIDS, which have historically borne the weight of moralistic narratives. Yet she also acknowledges the near impossibility of fully stripping illness of symbolic significance, noting that “it is hardly possible to take up one’s residence in the kingdom of the ill unprejudiced by the lurid metaphors with which it has been landscaped.” (SONTAG, 1990, pp. 3-4). This tension – between rejecting metaphor and recognising its

persistence – frames Sontag’s call for a critical awareness of how language disciplines the sick into objects of fear, blame, or taboo.

While Sontag’s critique helped demystify disease, it largely left unexamined the structural forces – especially gender, race, and class – that govern who falls ill, who is cared for, and who is mourned. Subsequent feminist theorists have shown that illness metaphors are not neutral – they reinforce hierarchies, rationalise violence, and obscure systemic inequalities. A complete analysis of illness requires understanding its symbolic framing alongside its material consequences, particularly the feminisation of care, the racialisation of contagion, and the marginalisation of non-normative bodies in dominant crisis narratives.

This article re-examines Sontag’s legacy through the lenses of feminist theory and literary criticism, engaging thinkers such as Judith Butler, Emily Martin, Donna Haraway, and Priscilla Wald. Illness, it argues, is a social phenomenon that unfolds through institutions and cultural representations. During pandemics, women disproportionately become caregivers, healers, and symbolic scapegoats – roles that are essential yet undervalued.

Three literary works provide the framework for this analysis: Albert Camus’s *The Plague* (1947), Katherine Anne Porter’s *Pale Horse, Pale Rider* (1939), and Orhan Pamuk’s *Nights of Plague* (2022). These texts span different cultural contexts but converge in their treatment of illness, metaphor, and crisis. In Camus’s novel, the plague becomes an existential allegory, but women and colonial subjects are nearly absent. Porter centres female embodiment, grief, and systemic neglect during the 1918 influenza pandemic. Pamuk reconstructs pandemic history through Princess Pakize, whose letters form a feminist counter-archive challenging patriarchal historiography.

These case studies show how metaphor can both obscure and reveal. While Camus universalises suffering in masculine terms, Porter localises it in a gendered, affective register. Pamuk, through Pakize, pluralises narrative and exposes the erasures that sustain dominant epidemiological discourse. Illness, these texts make clear, is not just a theme – it is a battleground for narrative authority.

Feminist storytelling disrupts the binaries of hero/victim and purity/contamination that plague literature, often sustaining. It reframes care and interdependence not as sentimental tropes but as radical acts of resistance. In this, it echoes Haraway’s call to “stay with the trouble” – to live with complexity, embrace relationality, and refuse the fantasy of resolution.

Such an approach does not reject Sontag’s intervention but expands it – Butler’s *Precarious Life. The Powers of Mourning and Violence* shifts focus from metaphor to political ontology. Vulnerability, Butler argues, is not merely biological – it is structured by social arrangements that render some lives more disposable than others. In this view, illness metaphors do not just misrepresent; they govern whose stories are told, whose pain is recognised, and whose deaths are grieved (BUTLER, 2004, pp. XII-XIV, 20-21, 30).

Emily Martin’s *Flexible Bodies. Tracking Immunity in American Culture – From the Days of Polio to the Age of AIDS* examines how metaphors of immunity shifted in late capitalism, from militaristic to adaptive, yet still aligned with neoliberal ideals of self-discipline and productivity. Health becomes a moral obligation; sickness a personal failure. These metaphors are deeply gendered: the disciplined immune system is coded male and resilient; the failing, porous body feminised and stigmatised (MARTIN, 1994, pp. XVII-XVIII, 87, 143-151).

Priscilla Wald builds on this in *Contagious. Cultures, Carriers, and the Outbreak Narrative*, outlining the “outbreak narrative” – a script that frames disease as an external threat entering national borders, to be resolved through scientific heroism. This narrative valorises containment, marginalises dissent, and scapegoats racialised and feminised bodies (Typhoid Mary, HIV-positive immigrants, “superspreaders”). Illness thus becomes a tool for regulating social anxiety and reinforcing dominant norms.

While Sontag urged the removal of metaphor, feminist theorists and writers propose a redirection of metaphor. Haraway's situated epistemology invites complexity, partiality, and shared responsibility. The goal is not to eliminate narrative frameworks but to make them accountable – to attend to whose voices are included, whose pain is legible, and whose care is remembered (HARAWAY 2016, pp. 1–7, 12–15, 34–36).

The Ethical Limits of Allegory: Camus's *The Plague* and the Gender of Absence

Albert Camus's *The Plague* (1947) is frequently lauded for its moral clarity and philosophical exploration of existential themes. Set in the Algerian city of Oran during a fictional outbreak of bubonic plague, the novel uses the epidemic as an allegory for Nazi occupation and the ethical imperative of resistance. Male characters – including Dr. Rieux, journalist Rambert, and civil servant Grand – are portrayed as stoic figures grappling with suffering and the meaning of life. But despite its claims to universality, the narrative is marked by a conspicuous erasure: women and colonised subjects are nearly invisible.

At a surface level, Camus's Oran is a city where everyone is equally vulnerable to the plague. Yet this apparent neutrality obscures the gendered and colonial hierarchies that shape the city. Women appear only as background figures – Rieux's distant wife, anonymous nurses, grieving mothers – none with sustained narrative voice or agency. As Jane E. Schultz notes in her essay *Present in Effacement: The Place of Women in Camus's *Plague* and *Ours**, this absence is not accidental but integral to Camus's moral architecture. The ethical dilemmas in the novel – resistance, action, endurance – are dramatised exclusively through male protagonists. Stoicism is framed as the moral ideal, leaving no space for affective labour, domestic suffering, or embodied vulnerability. As she argues, “the plague creates conditions whereby women lack the individuality and interiority characteristic of human beings” (SCHULTZ, 2023, p. 55). The result is a moral universe defined through homosocial solidarity, in which caregiving, domesticity, and affective labour are erased from view.

This exclusion extends to the novel's metaphorical structure. The plague, rather than being treated as a medical or social reality, becomes an abstract figure for evil, absurdity, and fascism. As Sontag warned, such metaphoric inflation can erase the real, bodily dimensions of illness. In *The Plague*, suffering is universalised and depersonalised. It functions as a moral test, not a lived crisis shaped by institutional failure or social inequality.

Moreover, Camus's militarised framing of the epidemic aligns with what Priscilla Wald terms the “outbreak narrative” – a narrative template in which disease emerges as a threat, spreads through global networks, and is resolved by scientific heroism and containment (WALD, 2008, p. 2). This form obscures structural inequalities by framing illness as an external invader rather than a product of social conditions. The city is metaphorically besieged; medical professionals act as soldiers; victory lies in containment. In this framework, illness is something to be battled, not something to be lived with. It leaves no room for caregiving as a political act. Nurses, primarily women, are reduced to silent figures on the periphery – unseen labour that sustains male ethical performance.

Martin's *Flexible Bodies. Tracking Immunity in American Culture – From the Days of Polio to the Age of AIDS* further clarifies this logic. She describes how Western discourse envisions the immune system as a disciplined army – rational, contained, and self-defensive. This metaphor reinforces masculine ideals of control and independence. Camus's characters, particularly Rieux and Tarrou, reflect this ideal. They endure, act, and grieve, but always in abstract, restrained terms. The feminised body – the body that cries, touches, breaks – is largely excluded.

Judith Butler's concept of *differential grievability* is crucial here. In *The Plague*, public mourning is selective. The deaths of unnamed women and colonised Algerians are rendered

invisible, while male characters' suffering is elevated to philosophical reflection. Grief becomes meaningful only when filtered through white, male subjectivity. The novel gestures toward humanism, but one bounded by gender and colonial blindness.

Camus's setting – French Algeria – deepens these exclusions. Despite its North African location, Arab and Berber characters are almost absent. Oran is presented as a European enclave, and the ethical drama unfolds in isolation from the colonial context that frames it. This silence reinforces what Edward Said termed the “imaginative geography” of European literature: a tendency to universalise experience while erasing colonial difference. The plague, in Camus's hands, becomes not a crisis that unmasks social inequality, but a canvas for existential virtue.

To be clear, *The Plague* remains a significant ethical text. Its exploration of responsibility and witness under conditions of uncertainty continues to resonate. But its vision is partial. It constructs moral clarity through omission. It transforms illness into metaphor at the cost of recognition for those whose labour, care, and pain remain outside the philosophical frame.

A feminist reading of *The Plague* does not dismiss its insights; instead, it interrogates the exclusions it presents. If illness is used to signify universal suffering, we must ask: who is included in this universality? Who speaks? Who survives? And whose deaths are forgotten? The answer, in Camus's novel, is telling. The plague tests humanity – but humanity, as imagined here, is male, white, and abstracted from bodies that bleed, labour, or nurse.

Gendered Embodiment and Political Abandonment in *Pale Horse, Pale Rider*

In stark contrast to Camus's allegorical abstraction, Katherine Anne Porter's *Pale Horse, Pale Rider* (1939) presents a visceral, emotionally charged narrative of illness centred on the female experience. Set during the 1918 influenza pandemic, the novella follows Miranda, a young journalist who contracts the flu and narrowly survives, only to learn that her lover, Adam, a soldier, has died while caring for her. Porter's narrative rejects heroism and metaphorical inflation, instead portraying illness as disorientation, vulnerability, and political neglect.

Miranda's story unfolds through the disjointed temporality of fever dreams and fragmented consciousness. As Peter Fifield notes, modernist depictions of illness are not neutral or transparent – they are “composed, distorted, and generatively textured,” using disorientation to express the strangeness of the sickened body and its distance from normative experience (FIFIELD, 2020, p. 10). Porter's narrative form mirrors the rupture of illness, without reducing it to metaphor. Her prose mirrors the dissolution of bodily integrity and temporal stability. The experience of illness is not an allegory for moral insight; it is a sensory, destabilising encounter with mortality. Miranda is not a passive patient but a subject caught in the overlap of personal crisis and systemic collapse. Her illness coincides with the war effort, yet she receives no institutional support – only fleeting care from an overworked, unnamed Black nurse.

The novella critiques the gendered expectations placed on women in crises. Miranda is expected to recover quietly, return to work, and suppress her emotions. Her grief for Adam is private, unacknowledged by the state or community. This absence reflects what Butler calls the “differential allocation of grievability” (BUTLER, 2004, p. XIV) – a political ontology in which only some lives are rendered grievable, and others erased from the domain of public mourning. Miranda's love, her survival, and her pain remain illegible within nationalist scripts of sacrifice. Certain deaths, like Adam's, are rendered invisible because they do not reinforce national narratives of sacrifice. Miranda's survival, similarly, is stripped of meaning. She is not reborn, only altered – haunted by a loss that the social order refuses to recognise.

Care in *Pale Horse, Pale Rider* is ambivalent and racialised. The nurse who saves Miranda vanishes from the narrative without being acknowledged. Anne Whitehead critiques how the medical humanities often sentimentalise care, divorcing it from its material and racial context. Porter resists this: care is exhausting, unevenly distributed, and performed by marginalised subjects. Miranda's recovery is not framed as heroic but as contingent upon labour erased from public memory.

Porter also challenges Sontag's framework regarding the use of metaphor. Illness in the novella is not romanticised or moralised. The "pale rider" of the title – the Biblical symbol of death – is not used to mystify illness but to represent Miranda's intimate, hallucinatory experience of dying. The metaphor arises not from cultural cliché but from a personal, fevered perception of death's presence. This is a metaphor, not an abstraction.

Emily Martin's concept of the flexible body resonates here. Miranda is not an immune individual fending off invasion; she is porous, dependent, and fragile. Her survival undermines the fantasy of the self-regulating, resilient citizen. It is not agency or fortitude that saves her, but the labour of others – and luck. In this, Porter critiques the same neoliberal ideals that Martin exposes in public health discourse. She argues that the modern immune system, though now imagined as adaptive, still privileges a model of disciplined self-regulation – coded as male, self-contained, and productive – while casting the porous, dependent body as feminised and failed (MARTIN, 1994, p. 87). Miranda's survival undermines these binaries, revealing care and interdependence as the true foundations of resilience.

Importantly, Porter restores the authority of the sick woman as narrator. Unlike Camus's Rieux, Miranda does not observe from a distance; she narrates from inside the fever. Her voice is unreliable but emotionally precise. Her illness is not aestheticised – it is experienced. Through her, Porter recovers what feminist theory identifies as the epistemic value of vulnerability: the capacity to know the world through pain, dislocation, and survival.

Pale Horse, Pale Rider also destabilises the trope of recovery. Miranda's return to health does not close the narrative – it opens into a period of mourning. She reflects bitterly on time regained: "Now there would be time for everything." Yet this time is hollow. The world expects her to return unchanged, but the trauma of illness and loss lingers unresolved. There is no societal space for grief without heroism, for care without recognition.

This refusal of narrative closure aligns with feminist storytelling practices that resist the outbreak narrative's arc of emergence, containment, and resolution. Porter's novella lingers in the aftermath. It bears witness not only to what illness does to the body, but to what public crisis does to private grief. It confronts the silence that follows survival and the solitude that shadows recovery.

In *Pale Horse, Pale Rider*, Porter offers not a metaphor of plague but a memory of it – embodied, fragmentary, and political. She exposes how institutions fail those they are supposed to protect and how women carry both the burden of illness and its erasure. In doing so, she challenges us to rethink what it means to survive – and what stories we are allowed to tell about that survival.

Nights of Plague: Feminist Historiography and Imperial Crisis

Orhan Pamuk's *Nights of Plague* (2022) revisits the pandemic novel by embedding it in a world of imperial decay, scientific discord, and gendered erasure. Set on the fictional Ottoman island of Mingheria during a bubonic plague outbreak in 1901, the novel resists the tropes of traditional outbreak narratives and centres instead on a feminist counter-archive through the voice of Princess Pakize.

The novel unfolds as a reconstructed history, compiled from Pakize's letters. Through this device, Pamuk subverts the masculinist epistemologies that dominate state and scientific

accounts of pandemics. Pakize is both a narrator and a witness, a participant and an archivist. Her fragmented, emotional, and partial account disrupts the myth of objective historical narration. She writes not to memorialise imperial heroism, but to document silenced voices – women’s labour, communal grief, and the systemic failures of quarantine governance.

From its outset, *Nights of Plague* undermines what Priscilla Wald describes as the “outbreak narrative”. Rather than progressing linearly from discovery to containment, the novel meanders through scientific disagreements, public distrust, and political sabotage. The epidemic is not solved by technocratic expertise; it is deepened by state violence, mistrust, and imperial fragility. European doctors and Ottoman officials quarrel over data, while local populations resist quarantine as colonial coercion. This conflict embodies what Wald identifies as the typical structure of the “outbreak narrative,” in which

The outbreak narrative – in its scientific, journalistic, and fictional incarnations – follows a formulaic plot that begins with the identification of an emerging infection, includes discussion of the global networks throughout which it travels, and chronicles the epidemiological work that ends with its containment. As epidemiologists trace the routes of the microbes, they catalog the spaces and interactions of global modernity. Microbes, spaces, and interactions blend together as they animate the landscape and motivate the plot of the outbreak narrative: a contradictory but compelling story of the perils of human interdependence and the triumph of human connection and cooperation, scientific authority and the evolutionary advantages of the microbe, ecological balance and impending disaster. The conventions of the paradigmatic story about newly emerging infections have evolved out of earlier accounts of epidemiological efforts to address widespread threats of communicable disease. (WALD, 2008, p. 2)

Pamuk explicitly subverts this conventional narrative by exposing the political underpinnings of public health practices.

This narrative strategy exposes the political underpinnings of public health. Emily Martin’s work on immune metaphors clarifies how state responses to illness often mimic militarised logic: the immune system becomes the model for sovereign defence. In Mingheria, quarantine serves less to protect the sick than to assert imperial authority. Borders are sealed, curfews imposed, executions ordered. The sick are cast not as patients, but as threats to order. This portrayal aligns closely with Martin’s argument about immunity metaphors in public health discourses. Metaphors of immunity are particularly revealing of cultural assumptions about bodily integrity and national identity. Immunity is frequently imagined as a form of disciplined self-defence, which reflects broader neoliberal values of self-sufficiency, personal responsibility, and productivity. The metaphor of the immune system is not neutral; it actively shapes social and political understandings of health, vulnerability, and citizenship. Bodies that fail to conform to ideals of immunity – porous, dependent, unruly – are feminised and stigmatised, often becoming objects of suspicion and regulation in public health discourse” (MARTIN, 1994, p. 87, 143-144).

Pamuk explicitly challenges these ideological framings by foregrounding the lived experiences of women whose bodies, labour, and vulnerability defy the dominant, masculinised model of immunity and sovereign control. Rather than reinforcing disciplinary boundaries and stigmatising dependency, the narrative emphasises relationality and collective survival, highlighting how these “porous” and marginalised figures sustain community life even as they are systematically disregarded or regulated by imperial power.

Women in *Nights of Plague* are doubly positioned within this framework: both targets of suspicion and engines of resilience. They are blamed for spreading disease, accused of harbouring the infected, and denied authoritative roles. Yet they are also midwives, caregivers,

and record-keepers. Their labour sustains the community, even as the state refuses to acknowledge it.

Pakize's letters challenge this denial. Her writing is intentionally non-linear, interwoven with emotion, memory, and critique. Unlike the clinical reports of male officials, her account reveals the textures of everyday suffering. She mourns not only the dead, but the absence of mourning itself. Her sisterhood with other women – nurses, servants, mothers – forms an affective archive that refuses erasure.

Butler's concept of *grievability* is crucial in this context. In Mingheria, only some deaths are memorialised: those of male officials, European doctors, and soldiers. Women's deaths are barely noted. Pakize refuses this hierarchy by documenting the invisible. Her letters insist on an ethics of attention – one that challenges imperial metrics of value and redresses the asymmetries of mourning.

Pamuk's novel also engages with Donna Haraway's notion of *staying with the trouble*. Pakize does not offer closure or triumph. Her narrative dwells in ambiguity, contradiction, and unresolvable loss. She bears witness to care that is messy, under-resourced, and unrecognised. Her historiography is feminist not only because she writes as a woman, but because she writes against abstraction, against disembodiment, against the erasure of everyday labour.

The novel's postmodern structure reinforces this ethic. Pakize's voice is mediated through a male historian who discovers her letters decades later. He hesitates to publish them, citing their subjectivity and emotional tone. Yet this very subjectivity reveals what dominant history omits. Pakize's refusal to write from a safe distance – her immersion in illness, grief, and uncertainty – offers a form of knowledge inaccessible to bureaucratic archives.

Nights of Plague thereby redefines the pandemic novel. Where Camus offers a masculinist ethic of universal resistance and Porter delivers a personal account of embodied survival, Pamuk's work reconstructs pandemic memory through a multiplicity of voices. Pakize is not an allegory—she is a narrator of experience, an agent of remembrance, and a critic of historiographic violence.

Importantly, Pamuk does not discard metaphor but re-situates it. The plague is not simply a symbol of imperial decline or moral collapse; it is a stage on which previously silenced subjects reclaim their voice. It becomes a metaphor for erasure – and a narrative site for resistance. Through Pakize, metaphor becomes accountable to the bodies it describes.

In *Nights of Plague*, Pamuk turns the pandemic archive inside out. He asks: Who has the right to narrate the crisis? Who gets remembered? Who gets blamed? Pakize's voice, woven through personal grief and political insight, answers not with certainty but with care. Her letters are a form of survival – of memory, of resistance, of feminist historiography.

Toward a Feminist Ethics of Illness: Grief, Care, and Situated Resistance

The pandemic novels examined – Camus's *The Plague*, Porter's *Pale Horse, Pale Rider*, and Pamuk's *Nights of Plague* – represent distinct literary responses to crisis. Yet across their differences, each reveals how illness is not only a metaphorical or biological phenomenon, but also a profoundly social and ethical one. From Camus's masculinist allegory to Porter's intimate embodiment and Pamuk's feminist counter-archive, we see how stories of illness encode values about who suffers, who is visible, and who is mourned.

A feminist ethics of illness emerges by foregrounding care, grief, and interdependence. Rather than valorising individual resilience or moral heroism, feminist storytelling insists on the shared burdens of survival and the uneven distribution of suffering. Butler's concept of *precarity* captures how *vulnerability* is differentially allocated through social structures. Women, racialised communities, and caregivers are often expected to endure without recognition, to grieve without memorial, and to heal others without support.

In Porter's Miranda, we witness the ethical weight of solitary survival. Her recovery is not a triumph, but a residue. Her grief for Adam is unacknowledged by the war-driven society around her. As Butler reminds us, grief is a political phenomenon. What is grieved – and what is ungrievable – reveals who is considered fully human. In Miranda's case, her love, pain, and loss fall outside national scripts of sacrifice and honour. Her illness does not restore order; it disrupts meaning.

Pamuk's Princess Pakize responds to this same problem of erasure through narration. Her letters bear witness not only to the plague but to the lives overlooked by empire, religion, and bureaucracy. Her writing refuses abstraction and insists on attention to bodies, labour, and sorrow. She does not promise resolution; she testifies. Her narrative care challenges the sanitised objectivity of public health records and elevates affect as epistemology.

Donna Haraway's concept of *staying with the trouble* is central to this discussion. She advocates for a form of ethical engagement that eschews mastery, certainty, and purity. Instead, she invites us to remain with complexity and to cultivate response-ability – the capacity to respond in situated, relational ways. Feminist illness narratives embrace this principle. They do not offer tidy arcs of emergence and containment; they linger in aftermaths. They value ongoing care, partial knowledge, and mutual entanglement.

Emily Martin's work on immune metaphors aligns closely with this ethical turn. In *Flexible Bodies*, she critiques how Western biomedicine imagines the immune system as a metaphor for the disciplined, resilient citizen. Illness, under this model, is viewed as failure; health is defined as self-regulation. Feminist narratives, such as those by Porter and Pamuk, reject this framework. Their protagonists are not immune – they are porous, fragile, and dependent. Their survival is not heroic, but collective and contingent. It is enabled by care, often invisible, and by labour that is racialised, feminised, and unpaid.

This recognition reframes care not as sentiment, but as a political act. Anne Whitehead warns against the "empathic fallacy" in medical humanities, where feeling replaces critique. Feminist literature resists this trap. It presents care as laborious, asymmetric, and embedded in power relations. Miranda is cared for by a Black nurse whose name is never given. Pakize documents the work of unnamed midwives, mothers, and domestic servants. These figures do not fit dominant narratives, but their labour sustains life (WHITEHEAD, 2017, p. 59-60).

Moreover, feminist storytelling reclaims metaphor without mystifying illness. In Porter's text, the "pale rider" is not a literary device but a hallucination shaped by fever, trauma, and loss. It emerges from experience, not ideology. In Pamuk, the plague is both a material event and a symbol of historical erasure. These metaphors do not mask suffering – they illuminate it. They offer language for what dominant discourse renders illegible.

The ethics of feminist illness narratives thus lie not in rejecting metaphor, but in politicising it. They ask: Who speaks of illness? Whose pain is narrated? What forms of care are remembered? What kinds of death are honoured? These are not only literary questions – they are ethical ones. Feminist writers answer them by centring bodies and relationships, by refusing closure, and by reimagining survival as collective.

This ethics also challenges the temporal structures of pandemic narratives. Rather than ending in containment, cure, or redemption, feminist texts often refuse resolution. Miranda's future remains shadowed by trauma. Pakize's letters are buried and doubted. There is no return to normal, because "normal" was already exclusionary. Instead, these narratives offer continuity: of memory, of responsibility, of the unfinished work of mourning and care.

Feminist Storytelling and the Reimagination of Pandemic Futures

If illness narratives help shape how societies understand bodies, care, and mortality, feminist storytelling radically reconfigures those understandings. Across Camus, Porter, and

Pamuk, we have seen how illness has served as both metaphor and testimony, often through masculine or abstract frames. Feminist literature intervenes by disrupting these frameworks, centring the experiences of the marginalised, reclaiming care as political labour, and exposing the exclusions inherent in dominant crisis narratives.

Butler's critique of the "universal human" is central to this reorientation. In public discourse, the figure of the pandemic victim often conforms to a normative ideal: white, male, self-sacrificing. Feminist storytelling reveals the bodies left out – sick women, racialised caregivers, queer communities, precarious workers. These subjects do not fit narratives of moral triumph or nationalist sacrifice, but they reveal the hidden scaffolding of social survival.

Porter's Miranda is emblematic of this shift. Her survival is not heroic – it is haunted. She returns from near death into a world that expects her to forget, to function, to conform. But she cannot. Her illness alters her temporality, her emotions, and her belief in order. Her witness is not public; it is solitary, fragmented, unresolved. In this way, she becomes a feminist figure not by resisting disease, but by refusing to reconcile with the narratives imposed upon it.

Similarly, Princess Pakize in *Nights of Plague* counters the erasures of official history by documenting what public accounts omit: the labour of women, the failures of the state, the ungrieved dead. Later historians dismiss her letters as "too emotional," "too subjective." Yet it is precisely this emotionality and subjectivity that challenge the myth of neutrality. Pakize's voice disrupts state-sanctioned narrative closure, instead offering a historiography grounded in care, partiality, and embodied attention.

This act of writing – of recording illness and its effects from within – becomes a mode of resistance. Feminist storytelling is not just about who is represented, but how. As Haraway argues in *Staying with the Trouble. Making Kin in the Chthulucene*, the task is not to tidy chaos into narrative resolution, but to remain with it: to recognise the mess, the entanglements, the partial truths. Feminist texts stay with the aftermath. They do not promise healing; they honour continuity.

Emily Martin's work on flexible citizenship reinforces this. In neoliberal societies, health is often framed as a matter of personal responsibility, and the immune system becomes a metaphor for moral fitness. Those who can "adapt," "absorb shock," and remain productive are celebrated; those who cannot are pathologised. Feminist literature rejects this dichotomy. Its protagonists are not invincible – they are porous, dependent, affected by history and others. Their strength lies in endurance, not immunity.

Anne Whitehead warns that literature must avoid the "empathic fallacy" – evoking emotion without confronting structural violence. Porter and Pamuk sidestep this trap. They show that care is not sentimental but laborious. Miranda's nurse receives no recognition. Pakize documents caregivers whose lives are excluded from formal mourning. These narratives expose how the politics of care determines who lives, who dies, and who is remembered.

Feminist storytelling also reimagines the temporality of illness. While dominant outbreak narratives follow a linear arc – emergence, spread, containment, resolution – feminist texts often resist such closure. Miranda is changed but not restored. Pakize's letters end in silence. These stories do not circle back to "normal." They mark the ruptures that pandemics leave behind: in memory, in community, in trust.

In doing so, feminist literature aligns with what Saidiya Hartman calls "critical fabulation" (HARTMAN, 2008, p. 11) – a way of narrating that inhabits gaps, uncertainties, and speculative spaces. It does not seek mastery over the past but reopens its questions. Porter's elliptical storytelling and Pamuk's polyphonic framing both exemplify this refusal of singular truth. Their narratives are not clean records of crisis; they are messy memorials of survival.

Finally, feminist storytelling reframes metaphor. It doesn't abandon it, as Sontag urged, but makes it accountable. The "pale rider" in Porter's novella is not a literary flourish – it emerges from fevered perception, from Miranda's real proximity to death. In Pamuk, the

plague is not just an allegory – it is the condition through which women’s voices reclaim history. These metaphors arise from embodiment, not abstraction. They narrate illness without mystifying it.

By centring fragility, interdependence, and care, feminist pandemic narratives offer not just critique but imagination. They do not idealise suffering, but they insist it be heard. They reject narratives of war and conquest, replacing them with narratives of memory and attention. They do not “resolve” the crisis; they teach us how to live within and beyond it. In Haraway’s terms, this is the task of “staying with the trouble” – of learning to be present amid “myriad unfinished configurations of places, times, matters, meanings,” without seeking rescue in apocalyptic endings or sanitised futures (HARAWAY, 2016, p. 1). Feminist narratives adopt this ethic of ongoing, embodied entanglement.

Conclusion: Illness, Metaphor, and Feminist Narration Beyond Collapse

Susan Sontag’s insistence that illness should be stripped of metaphor was a crucial intervention against moralising and stigmatising language. Yet in a world where illness is unequally distributed, differently mourned, and unevenly remembered, feminist thinkers have shown that the challenge is not metaphor itself, but its accountability. Metaphor can obscure suffering, but it can also express what official discourse silences. The question is not whether to use metaphor, but how, and for whom.

This article has traced a feminist reappropriation of illness metaphor through three literary texts – Camus’s *The Plague*, Porter’s *Pale Horse, Pale Rider*, and Pamuk’s *Nights of Plague*. These works reflect distinct historical and ideological perspectives, yet together they reveal how illness narratives function as ethical, political, and aesthetic sites. Camus elevates suffering into a masculine allegory of moral resistance, but at the cost of erasing women and colonised subjects. Porter recovers the embodied experience of illness, placing a grieving woman at the centre of the pandemic crisis. Pamuk, writing in the twenty-first century, reimagines plague through a postcolonial, feminist historiography, challenging the authority of bureaucratic archives and highlighting erased forms of care.

Across these texts, a feminist ethics of illness emerges – one that foregrounds vulnerability, interdependence, and the experience of mourning. Rather than celebrating resilience in isolation, it asks what the costs of survival are and who makes them possible. It questions whose deaths are counted, whose stories are told, and whose labour remains unacknowledged. In doing so, it insists that illness is not just a metaphor but a social relation.

Butler’s notion of *grievability* has helped us understand how death itself is stratified: who is allowed to grieve, and who is publicly grieved, are politically determined. Anne Whitehead’s critique of literary empathy warns us not to sentimentalise pain but to address the structures that reproduce it. Haraway invites us to “stay with the trouble,” to resist easy closure and remain engaged in care and complexity. Martin exposes how the metaphor of the immune system naturalises neoliberal ideals of self-regulation and productivity, punishing dependency and framing sickness as failure. Feminist literature answers these critiques not by flattening metaphor, but by pluralising it – embedding it in memory, affect, and resistance.

In the context of the COVID-19 pandemic and its aftermath, the stakes of this argument have become even higher. Public health discourse has often returned to militarised language – “frontline workers,” “combatting the virus” – even as hospitals became sites of abandonment, and caregiving was pushed to the private, feminised realm. Meanwhile, state memorialisation prioritised inevitable deaths over others. Essential workers died invisibly; grief became stratified. As in Camus’s Oran, abstract ethics overwhelmed lived inequities.

Yet alongside this, new forms of storytelling have emerged. Diaries, online testimonies, mutual aid zines, and poetry projects have documented the pandemic’s personal and political

textures. Many of these narratives echo the feminist frameworks analysed here. They refuse the narrative of “return to normal” and instead record what normal concealed: systemic neglect, racialised violence, undervalued care. They do not seek to redeem crisis but to name it, to feel it, and to remember those excluded from its official histories.

Feminist storytelling does not offer utopia. It offers attentiveness. It teaches us that surviving illness is not an act of individual triumph, but a collective negotiation with broken infrastructures and fragile bodies. It shifts focus from heroism to care, from victory to memory. It values messiness, contradiction, and emotional knowledge. It rejects the universal subject in favour of situated experience. And it insists that narrative itself is a political act – one that can either reinforce exclusion or resist it.

In light of this, we must revisit Sontag’s critique with nuance. Her impulse to remove the metaphorical weight that burdens the sick was necessary. But the response today cannot be purification. It must be transformation. Metaphor is not the enemy; unexamined metaphor is. When metaphor emerges from embodied knowledge, from grief, from caregiving, from marginal voices, it can challenge the very structures that once weaponised it.

The literary works examined in this article show us how. Camus’s *The Plague* offers a cautionary example of ethical universality built on exclusion. Porter’s *Pale Horse, Pale Rider* returns us to the intimate realities of illness and mourning. Pamuk’s *Nights of Plague* archives forgotten histories, elevating the feminist voice and care labour as central to survival. Together, they offer not just a critique of illness narratives but a proposal for telling them differently.

In a century that will likely be marked by ongoing pandemics, climate emergencies, and health inequities, the need for these feminist interventions is urgent. They do not promise a cure. But they do offer a way to narrate illness with care, with memory, and with justice. They teach us how to listen across difference, how to mourn without erasure, and how to imagine futures where no one’s suffering is metaphor alone, and no one’s story is forgotten.

BIBLIOGRAPHY

- BUTLER, Judith, *Precarious Life: The Powers of Mourning and Violence*, London, Verso, 2004
- CAMUS, Albert, *The Plague*, translated by Stuart Gilbert, New York, Vintage, 1991
- FIFIELD, Peter, *Modernism and Physical Illness: Sick Books*, Oxford, Oxford University Press, 2020
- HARAWAY, Donna J., *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*, Durham, Duke University Press, 2016
- HARTMAN, Saidiya. “Venus in Two Acts”, in *Small Axe: A Caribbean Journal of Criticism*, no. 26, 2008, p. 1-14
- KAPLAN, Alice, MARRIS, Laura, *States of Plague: Reading Albert Camus in a Pandemic*, Chicago, University of Chicago Press, 2022
- MARTIN, Emily, *Flexible Bodies: Tracking Immunity in American Culture – from the Days of Polio to the Age of AIDS*, Boston, Beacon Press, 1995
- MILLER, Kathleen, *The Literary Culture of Plague in Early Modern England*, London, Palgrave Macmillan, 2016
- PAMUK, Orhan, *Nights of Plague*, translated by Ekin Oklap, London, Faber & Faber, 2022
- PORTER, Katherine Anne, *Pale Horse, Pale Rider: Three Short Novels*, New York, Library of America, 2008
- SCHULTZ, Jane E., “Present in Effacement: The Place of Women in Camus’s *Plague* and Ours”, in *Camus’s The Plague: Philosophical Perspectives*, edited by Peg Brand Weiser, New York, Oxford University Press, 2023, p. 53-76

SONTAG, Susan, *Illness as Metaphor and AIDS and Its Metaphors*, New York, Anchor Books, 1990

WALD, Priscilla, *Contagious: Cultures, Carriers, and the Outbreak Narrative*, Durham, Duke University Press, 2008

WHITEHEAD, Anne, *Medicine and Empathy in Contemporary British Fiction: An Intervention in Medical Humanities*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2017

ALTIZER – SOME CONSIDERATIONS ON RADICAL THEOLOGY

ALTIZER – QUELQUES CONSIDÉRATIONS SUR LA THÉOLOGIE RADICALE

ALTIZER – CÂTEVA CONSIDERAȚII ASUPRA TEOLOGIEI RADICALE

Drd. Radu GRIGORE

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Școala Doctorală, Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice
radupavelgrigore@gmail.com

Abstract

Thomas Altizer, an American radical theologian, student and friend of Mircea Eliade, disagrees with the idea of a transcendent God, saying that such a God is dead in the modern era. The proclamation of God's death is at the same time an announcement of a new human existence in which absolute transcendence is transformed into absolute immanence. To remain faithful to Altizer's theological vision, a fundamentally dialectical one, it is necessary to remain silent. In this holy silence, the disturbing words of the one who called himself, with a phrase taken over by Mark Taylor, "I am the last truly Southern preacher, and if only thereby the last theologian", will continue to echo.

Résumé

Thomas Altizer, théologien radical américain, étudiant et ami de Mircea Eliade, n'est pas d'accord avec l'idée d'un Dieu transcendant, affirmant qu'un tel Dieu est mort à l'ère moderne. L'annonce de la mort de Dieu est en même temps l'annonce d'une nouvelle existence humaine dans laquelle la transcendance absolue se transforme en immanence absolue. Pour rester fidèle à la vision théologique d'Altizer, fondamentalement dialectique, il faut garder le silence. Dans ce saint silence, les paroles inquiétantes de celui qui se faisait appeler, avec une phrase reprise par Mark Taylor, „Je suis le dernier prédicateur véritablement sudiste, et ne serait-ce que par là le dernier théologien”, continueront de résonner.

Rezumat

Thomas Altizer, teolog radical american, student și prieten al lui Mircea Eliade, nu agreează ideea unui Dumnezeu transcendent, spunând că un asemenea Dumnezeu este mort în era modernă. Proclamarea morții lui Dumnezeu este în același timp un anunț al unei noi existențe umane în care transcendența absolută este transformată în imanență absolută. Pentru a rămâne fideli viziunii teologice a lui Altizer, una dialectică în fond, este necesar să păstrăm tăcerea. În această tăcere sfântă vor continua să o aibă ecou cuvintele tulburătoare ale celui care se numea pe sine, cu o sintagmă preluată de Mark Taylor, "I am the last truly Southern preacher, and if only thereby the last theologian".

Keywords: *Altizer; radical theology; death of God; Christ; apocalypse;*

Mots-clés: *Altizer; théologie radicale; mort de Dieu; Christ; apocalypse;*

Cuvinte-cheie: *Altizer; teologie radicală; moartea lui Dumnezeu; Cristos; apocalipsă;*

1. Precizări conceptuale (și nu numai)

Tema acestui studiu este noua știință teologică a Teotanatologiei în care moartea lui Dumnezeu servește drept punct de plecare pentru o abordare radical laică a lumii moderne. Câteva precizări terminologice în continuare se impun. Montgomery preferă termenul neutru „Theothanatologia” celui al lui J. Robert Nelson „Theothanasia”, care ar putea însemna că noii teologi l-au condamnat pe Dumnezeu la moarte; cu excepția lui Altizer (este părerea lui Montgomery – n.m.), care vorbește, cam în felul lui Nietzsche, despre „pasionala dorință de a-l ucide pe Dumnezeu”, teologii morții lui Dumnezeu consideră că moartea divină este un fenomen „natural” al timpului nostru, asupra căruia cineva are puțin sau nu are deloc control (NELSON, 1965, p. 1414-1417). Mai avem și termenul *Theothanopsis*, un termen care evocă umbra poetului William Cullen Bryant, poet care ar fi fost lovit de groază dacă ar fi bănuțit vreodată că o astfel de mișcare teologică poate căpăta consistență (MONTGOMERY, 1966, nota 1, p. 40). Trimitere la Bryant are în vedere poemul *Thanatopsis*, un poem timpuriu al poetului american William Bryant. Însemnând „o meditație/considerație/contemplare/vedere asupra morții”, cuvântul este derivat din grecescul „thanatos” (moarte) și „opsis” (vedere/”view”, ”sight”). Această poezie remarcabilă a fost scrisă în al șaptesprezecelea an de viață al autorului, mulți s-au îndoit de faptul că Bryant ar fi chiar autorul. A scris poemul în 1711, aproximativ șase ani mai târziu, tatăl său, doctor, l-a descoperit într-un sertar și l-a publicat în *North American Review*, septembrie 1717. „Cred că a fost compusă în plimbările mele solitare prin pădure”, spune poetul. Gândul, destul de palid, exprimat în aceste divagații nu este suficient explicat prin a spune că mintea lui era în mod natural dispusă la manifestări îngândurate și sumbre. Este însă mai mult decât probabil faptul următor: cărțile pe care s-a întâmplat să le citească la acel moment aveau mult de-a face cu îndreptarea gândurilor sale către „ultimul ceas amar”. De curând, dăduse peste poeziile melancolice ale lui Henry Kirke White pe care le citea, spune el, „cu mare nerăbdare și atât de des încât a memorat câteva dintre ele”. Citea și acel poem singular al lui Robert Blair intitulat *Grave*, și un alt poem celebru, în „blank verse”, *Death: A Poetical Essay*, scris de Episcopul de Chester și apoi de Londra, reformator și abolitionist, Beilby Porteus. Consecința? Din aceste crude „melodies of death” a apărut „Thanatopsis” (BRYANT, 1884, p. 9). Trei sferturi de veac mai târziu suntem într-o plină și deplină mișcare teologică pe care Bryant nu a putut-o concepe: moartea lui Dumnezeu.

Publicitatea acordată în anii '60 ai secolului trecut acestei mișcări în periodice din America (*Time*, *The New Yorker*, *The New York Times* etc.) poate produce falsa impresie că și aici protestantismul a dat naștere unei nebunii care va dispărea înainte de a deveni cunoscută. Spre exemplu, numărul din April, 8, 1966 (Vol. 87. No. 14) al săptămânalului *Time*. *The Weekly News Magazine*, afișează pe coperta întâi (prima copertă din istoria revistei care a folosit doar cuvinte!) întrebarea: „Is God Death”? Titlul din interior, la rubrica „Religion” (editorul și redactorul rubricii a fost John Truscott Elson), este *Toward a Hidden God* (TIME, April 8, 1966, p. 82-87) și prima notă (p. 82) amintește trei dintre cei mai importanți teologi radicali în ordinea: „Principally Thomas J. J. Altizer of Emory University, William Hamilton of Colgate Rochester Divinity School, and Paul van Buren of Temple University”. Aceeași notă continuă astfel: „satirizând premisa de bază a noilor non-teologii, Revista Studenților

Metodiști a publicat recent un necrolog al lui Dumnezeu în stilul ziarului: „ATLANTA”, Ga., Nov. 9 – «Dumnezeu, creator al universului, principala divinitate a evreilor lumii, realitatea supremă a creștinilor și cea mai eminentă dintre toate divinitățile, a murit ieri târziu în timpul unei intervenții chirurgicale majore întreprinse pentru a corecta o scădere masivă de influență». Reacția mai marilor lumii și a omului de pe stradă a fost una de neîncredere. Din „Independence”, MO, fostul președinte Harry S. Truman, care a primit vestea în frizeria sa din Kansas City, a spus: «Îmi pare întotdeauna rău să aud că cineva a murit. Este al naibii de rușinos»”.

O privire mai atentă dezvăluie, totuși, faptul că mișcarea morții lui Dumnezeu nu este doar o fulgerare în plan teologic. Thomas Altizer Emory a cartografiat cu acuratețe caracterul nonteist al lumii moderne abordând îndeaproape climatul teologic European, și a observat că vânturile reci ale raționalismului bat din nou concretizate în mișcarea morții lui Dumnezeu. America, nu de tot coaptă cultural și teologic, ba chiar dezbinată din acest punct de vedere, începe să simtă aceste curente și nu se sfiește să nu minimalizeze impactul noii teologii cu tentă ideologică. Mișcarea este de luat în calcul iar adepții acestui curent sunt în contact unii cu alții și pregătesc planuri pentru o întâlnire majoră a grupului, și chiar vorbesc despre un nou jurnal dedicat mișcării. Interesant este că după apariția articolului din *Time*, Altizer scrie următoarele: „un editor de la *Time* (mai mult ca sigur este vorba de John T. Elson – n.m.) m-a sunat să verifice dacă ce s-a scris despre teologia mea este corect, și, în ciuda faptului că referirea este foarte concisă, am putut doar să fiu de acord. Adevărul este că jurnaliștii citesc noua teologie mai responsabil decât mulți, dacă nu majoritatea teologilor, iar timp de doi ani teologia radicală a fost în fruntea mass-media; parcă țara însăși ar fi fost stăpânită de o febră teologică și de o febră teologică radicală, una în care cea mai religioasă națiune din lumea industrială descoperise brusc propriul său ateism profund și, deși a fost întâmplător ca acest lucru să fi fost concentrat asupra doar a câtorva teologi (în principal cei amintiți în *Time* – n.m.), nu mai este la fel de întâmplător că o astfel de descoperire a avut loc sau că a trecut ulterior într-o amnezie în masă” (ALTIZER, 2006, p. 12). De unde și un uriaș scandal provocat de noii teologii care îmbrățișează moartea lui Dumnezeu și fac acest lucru în numele credinței însăși.

În acea perioadă, în America, cinci nume au devenit asociate, în bine sau în mai puțin bine, cu noul curent al „morții lui Dumnezeu”. Acestea sunt: Gabriel Vahanian din Syracuse, un calvinist, francez de origine, a cărui carte din 1961, *The Death of God*, a și dat numele acestei mișcări; Harvey Cox de la the Harvard Divinity School, cu volumul *The Secular City* (1965), care se vânduse în peste 135.000 de exemplare; Thomas J. J. Altizer a cărui carte, *The Gospel of Christian Atheism* (1968), vorbește despre creștinul radical ca despre un revoluționar care vrea o transformare totală a creștinismului într-o formă nouă și finală; William Hamilton, un baptist cunoscut mai ales pentru cartea *The New Essence of Christianity* și Paul van Buren, un vicar episcopal care preda la departamentul de religie de la Temple University, a cărui carte, *The Secular Meaning of the Gospel*, este cea mai substanțială producție care a apărut printre adepții teotanatologiei.

Vahanian, Cox, Altizer, Hamilton și van Buren, chiar în această ordine reprezintă, să spun astfel, un continuum de la „mai conservator” la „mai radical”. O atare situație ține cont de o clarificare de bază făcută atât de Cox, cât și de Hamilton. Avem, astfel, distincția lui Cox între teologii (cum ar fi el însuși) care folosesc expresia moartea lui Dumnezeu cu ghilimele și aceia (cum ar fi van Buren) care folosesc expresia fără alte clarificări, pentru a semnifica faptul că Dumnezeu nu mai este viu chiar dacă a existat cândva. La Hamilton drumul este parcurs dinspre partea radicalilor moderați, care îl au pe Dumnezeu dar, uneori, din diferite motive, pot decide să nu vorbească despre El, către radicalii duri (precum el însuși) care chiar nu sunt foarte interesați de problemele de comunicare, nu pentru că formele vechi sunt depășite ci pentru că mesajul în sine este problematic. Radicalii duri, oricât de variat ar fi limbajul lor, au în primul rând o pierdere comună, nu una a idolilor sau a Dumnezeului teismului, ci o pierdere

a transcendenței reale care este Dumnezeu. Așadar, în ceea ce privește aceste tipologii, Vahanian și Cox sunt radicali moderați care folosesc ghilimele, în timp ce Altizer, Hamilton și van Buren susțin dispariția ontologică a divinității și devin radicali duri. Altminteri, Vahanian este preocupat în principal de relațiile dintre literatură și teologie și scrie el însuși ca un literat, Cox este practic un sociolog al religiei, Altizer un mistic spiritual și apocaliptic, Hamilton este genul teologului, iar van Buren este filosoful modern al limbajului.

Mă opresc în continuare la Altizer care încearcă să răspundă la întrebarea: nu este oare moartea lui Dumnezeu linia de demarcație între apocalipsa modernă și apocalipsa creștină originală?, și încă o linie de demarcație care dezvăluie apocalipsa modernă ca desacralizare sau profanare absolută a creștinismului? *Evangelhia ateismului creștin*, cartea lui Altizer, încearcă să abordeze această provocare concentrându-se pe moartea lui Dumnezeu ca fundamentul cel mai profund al creștinismului prezent chiar în proclamarea inițială a lui Isus: Împărăția lui Dumnezeu nu mai este cerească și transcendentă ci „aici” și „acum”, ca o consecință a negației unui dincolo transcendent, a unei negații care este o autonegație și, în consecință, o autonegare a Dumnezeirii însăși. Aceasta este o negație de sine care se realizează pe sine în Răstignire, o răstignire pe care creștinismul a cunoscut-o ca fiind singura sursă de mântuire și în aceasta este cu adevărat o ispășire a Dumnezeirii cu sine însăși. O situație cu adevărat nouă face cu puțință teologia radicală: atâta lipsă de speranță în mijlocul a atât de multă prosperitate nu mai cunoscuse omenirea ajunsă în situația de a afla în „progres” cea mai profundă formă de deznădejde și lipsă de umanitate. Întârzii, în punctele esențiale, asupra lui Altizer.

2. Altizer – mistica morții lui Dumnezeu

În ciuda terminologiei lor radicale, Vahanian și Cox sunt pe un teritoriu cunoscut celor familiarizați cu lumea gândirii protestante din America secolului XX. Ei condamnă zeii falși ai imanentismului cultural și văd prăbușirea acestor idoli, în zilele noastre, ca pe o deschidere către o nouă apreciere a fenomenului religios. Opiniile lor diferă de cele ale înaintașilor lor în principal prin mijloacele prin care Dumnezeu se va arăta acum, nu prin Cuvântul Scripturii (greșit, dar revelator), ci prin viața seculară pulsatorie a timpului nostru. Cu Altizer, totuși, trecem într-o zonă mai radicală în care moartea lui Dumnezeu este afirmată cu pasiune ca un eveniment real. Viziunea dificilă asupra lumii a lui Altizer este cel mai bine înțeleasă și prin influențele care l-au format, una este foarte semnificativă.

De la Mircea Eliade, al cărui student a fost¹, Altizer a învățat că omul modern a pierdut simțul sacralului. Dar Altizer „refuză să urmeze sfatul tentant al lui Eliade de a reveni la un fel de primitivism precosmic și de a recupera sacralul în felul în care a făcut-o religia arhaică” (ALTIZER, 1963, p. 114)². Altizer preia principiul „coincidenței contrariilor” (*coincidentia*

¹ Iată ce spune Altizer despre Eliade: „Pe Mircea Eliade nu l-am întâlnit decât după ce am plecat din Chicago și prima noastră întâlnire a fost una profundă pentru mine. [...] Nimeni pe care l-am cunoscut nu m-a influențat mai adânc decât Eliade. [...] Și poate cel mai profund dar al său a fost sprijinul acordat mie. Nimeni altcineva nu m-a încurajat mai profund și nu mi-a deschis mai multe perspective de descoperit, perspective inseparabile de o teologie cu adevărat nouă; Eliade cunoștea necesitatea unei astfel de teologii și a cunoscut-o așa cum nici un teolog nu a făcut-o. [...] Mai mult decât atât, Eliade prevedea o eclipsă primordială sau moartea lui Dumnezeu, una care se va întâmpla prin eclipsa zeului primordial al cerului. [...] La fel, Eliade, în calitate de creștin răsăritean, ar putea cunoaște că moartea lui Dumnezeu în modernitate își are originea în chiar apariția creștinismului occidental, dar această apariție însăși este o repetare a morții primordiale a lui Dumnezeu și o apariție care va culmina în cele din urmă cu o *coincidentia oppositorum* între sacru și profan” (ALTIZER, 2006, p. 7-8).

² Altizer “refuse to follow Eliade’s tempting advice to return to some sort of precosmic primitivism and to recover the sacred in the way archaic religion did”. Despre această carte spune Hamilton că „a atras foarte puțin atenția poate și pentru că Altizer nu era decis dacă face o carte despre Eliade (cărui îi era profund îndatorat) sau o expunere originală a propriei sale teologii. El vine cu puțin din ambele, încât rezultatul nu este structural satisfăcător. Dar este o carte genială din multe puncte de vedere și o piesă materială importantă” în mișcarea teologiei radicale (HAMILTON, 1965, p. 31).

oppositorum) atât de important pentru gândirea lui Eliade și se străduiește să-l aplice în mod consistent propriului sistem de gândire, încât singura modalitate de a recupera sacrul este aceea de a saluta pe deplin secularizarea lumii moderne. Spune Altizer: „cartea mea despre Eliade încercase să demonstreze că gândirea lui teologică este adevărata sursă a puterii sale ca istoric al religiilor. În timp ce acest lucru i-a înstrăinat pe majoritatea adeptilor săi care își stabileau propriile calificări ca istorici non-teologici ai religiilor, cu siguranță nu l-a înstrăinat niciodată pe Mircea însuși, și cred că a jucat un rol major în geneza teologiei americane a morții lui Dumnezeu, și acest rol continuă să mă uimească. Această problemă devine foarte concretă pentru mine în ceea ce consider cea mai enigmatică declarație publică a lui atunci când afirma că teologia morții lui Dumnezeu este extrem de importantă întrucât este singura creație religioasă a lumii occidentale moderne (Mircea Eliade, *Ordeal by Labyrinth*, Chicago: University of Chicago Press, 1982, p. 151 – n.a.). Ce vrea să spună cu asta? Cu siguranță nu face o simplă referire la teologia mea, care era singura teologie a morții lui Dumnezeu pe care o cunoștea, și nici nu cred că se referea la ceva considerat în mod obișnuit teologie, ci mai degrabă la o viziune modernă și unică în care există o deplină și totală *coincidentia oppositorum* a sacrului și a profanului” (ALTIZER, 2006, p. 47).

Studiile lui Eliade despre religia comparată, în special religiile orientale, au oferit un fond considerabil pentru argumentația sa, încât a ajuns să identifice ideile de bază ale creștinismului și budismului ateu. În opinia sa, ambele religii caută să elibereze omul de dependența față de lume. Existența umană autentică putea fi înțeleasă doar culminând în credință, mișcarea credinței putea fi limitată la negarea obiectivității nefiind necesară *coincidentia oppositorum*, lucru insuficient însă. Pentru Altizer, Isus este simbolul respingerii totale a vechiului pentru a realiza noul, iar faptul aceasta este chiar substanța credinței creștine. Așadar, Altizer îi cheamă pe creștinii radicali să se răzvrătească împotriva bisericilor creștine și a tradițiilor lor. În calitate de creștini ei au a crede doar în Isus care nu trebuie să fie identificat cu Isus istoric originar, ci cu cel care mai degrabă este cunoscut aici și acum într-un mod nou și mai mult ca o formă cuprinzătoare și universală, o formă care actualizează promisiunea escatologică a lui Cristos. Cuvântul întrupat³ este astfel văzut ca fiind pe deplin kenotic (un termen esențial teologiei radicale), capabil de o expresie total nouă într-o era nouă introdusă atunci când dialectic acceptăm moartea lui Dumnezeu ca pe un eveniment final și irevocabil, eveniment în care Dumnezeu este mort definitiv și irevocabil pentru omul modern. Dumnezeu se sacrifică pe Sine prin Fiu și odată cu El eliberează omenirea de păcat și pedeapsă deopotrivă. Iată spre exemplificare o desfășurare de raționament așa cum îl practică Altizer: „am crezut de mult că sacrificiul este cel mai profund și cea mai pură mișcare a religiei și știam că există profunde tradiții religioase care se concentrează pe sacrificiu ca moment originar al creației. Și dacă jertfa lui Dumnezeu este centrul Răscumpărării creștine, nu ar putea fi jertfa Dumnezeirii centru al creației însăși? Creația este cunoscută în mod obișnuit de către teolog ca un act de putere absolută, dar există tradiții profunde care cunosc creația ca un act pur kenotic, act de absolută golirea de sine, iar acest lucru face posibilă pentru teolog o înțelegere a modului în care Dumnezeu Creatorul ar putea fi Dumnezeul Răstignit și despre modul în care suveranitatea absolută a lui Dumnezeu ar putea fi inseparabilă de jertfa absolută a lui Dumnezeu în Cristos. Prin aceasta, Dumnezeu Creatorul și Dumnezeu Răscumpărătorul ar putea fi cu adevărat cunoscuți ca un singur Dumnezeu și moartea lui Dumnezeu ar putea fi cunoscută cu adevărat ca moarte a lui Dumnezeu. În măsura în care Creatorul este cunoscut ca un Creator absolut transcendent și absolut suveran, nu poate exista nicio posibilitate ca El să fie cunoscut sub numele de Dumnezeu Răstignit, nicio posibilitate reală de a-L cunoaște pe Dumnezeu Creatorul ca Dumnezeu Răscumpărătorul, sau măcar nu în măsura în care Răscumpărarea are loc prin

³ Un comentator nu este deloc de acord: „Dar Cuvântul întrupat al lui Altizer este, cel puțin pentru mine, un *Logos alogikos*, un Cuvânt fără cuvinte, o întrupare fără trup” (NELSON, 1965, p. 1415).

Răstignire, prin jertfa lui Dumnezeu. Dar în măsura în care creația însăși poate fi cunoscută ca sacrificiu absolut, atunci Dumnezeu Răscumpărătorul poate fi cunoscut ca Dumnezeu Creatorul și Dumnezeirea lui Cristos să fie cunoscută ca Dumnezeirea însăși. [...]. Dar chiar dacă aceasta ar fi o înțelegere a lui Dumnezeu Creatorul ca Dumnezeu Răstignit și, prin urmare, o înțelegere a Răstignirii și Creației ca un act singular, cum este posibil să înțelegem o identitatea absolută între creație și răstignire?

În primul rând, aceasta ar putea fi posibil deoarece înțelegem actul creației ca pe un absolut act de autonegare sau de golire de sine, un act în care și prin care ceva primordial ca eternitatea/totalitatea se negă în mod absolut pe sine și numai această autonegare pune capăt cu adevărat totalității respective. Dar acesta este un final care inversează acea totalitate și unul care dă naștere transcendenței absolute însăși.

În al doilea rând, acest lucru ar putea fi posibil și dacă face cu puțință înțelegerea actului absolut în sine, un act care transformă totul și, prin urmare, un act care este absolut nou și a cărui noutate absolută este o inversare totală a eternei reîntoarceri care exclude orice posibilitate a ceva cu adevărat nou.

În al treilea rând, doar o înțelegere a genezei lui Dumnezeu face posibilă o înțelegere reală a morții lui Dumnezeu, astfel încât să accepți moartea lui Dumnezeu în Răstignire ca adevărat centru al credinței, este acceptarea necesității de a înțelege geneza lui Dumnezeu și moartea acelui Creator care este destinat sau predestinat morții veșnice.

În sfârșit, doar o înțelegere a genezei lui Dumnezeu face posibilă o apocalipsă pe deplin teologică, una care cunoaște viitorul absolut ca sfârșit absolut al fiecărui trecut și, mai ales, al fiecărui trecut care poate fi cunoscut sau reținut ca un trecut primordial, sau al acelui trecut care este primordial mișcarea eternei reîntoarceri” (ALTIZER, 2006, p. 135-136, 141).

Prin urmare, dacă moartea lui Dumnezeu a avut loc într-adevăr, atunci însăși actualitatea acestei morți este inseparabilă de geneza lui Dumnezeu. Altizer nu este adeptul unui Dumnezeu transcendent, el vorbește despre imanența unui Dumnezeu întrupat în Cristos prin care-Și răspândește imanența în lume, unde imanența și rămâne în ciuda morții lui Cristos. „Numai acceptând și chiar dorind moartea lui Dumnezeu în experiența noastră ne putem elibera de un dincolo de transcendent, un dincolo străin care a fost deșertat și întunecat de auto-înstrăinarea lui Dumnezeu în Cristos” (ALTIZER, 1966, p. 136). În „moartea lui Dumnezeu”, Dumnezeu moare după literă, nu metaforic și nici alegoric, moare fie în momentul creației, fie întrupat pe cruce, moare în mod cert și de tot. Din acest motiv este important să înțelegem că sintagma *coincidentia oppositorum* nu este același lucru cu „uniunea” contrariilor, voința lui Dumnezeu se poate manifesta real numai prin moartea lui Dumnezeu sau prin transformarea unei transcendențe absolute într-o imanență absolută.

Preocuparea lui Altizer în a doua jumătate de secol XX a fost revigorarea unei gândiri teologice cu adevărat radicale față cu o varietate copleșitoare de opțiuni conservatoare, încercând să provoace teologia să fie un mod de cercetare a ceea ce ar putea urma morții lui Dumnezeu. Provocarea este pentru Altizer una copleșitoare și ea presupune activarea unor depline capacități critice și imaginative, conștiente și inconștiente. În acest sens, chiar el recunoaște: „Da, întrebările noastre cele mai vechi sunt ceea ce impulsionează cel mai mult un limbaj teologic autentic, și nu numai întrebări care sunt aparent imposibile, întrebări care îi atacă cu adevărat pe ascultătorii lor cu cea mai înaltă provocare” (ALTIZER, 2012, p. 148). Pentru Altizer, provocarea constă în căutarea unui nou limbaj teologic, poate lipsit de numele lui Dumnezeu, de a numi un Dumnezeu care a devenit gol și anonim în loc să-l găsim preformat, fosilizat și neexaminat critic în trecutul nostru și să călătorim către o întâlnire ultimă și un domeniu cu adevărat nou care dizolvă dihotomia dintre secular și religios, transcendență și imanență. Limbajul pe deplin teologic urmărit în acest sens poate fi liber să se dispenseze de numele lui Dumnezeu și să deschidă căi pentru noi căutări. Scrierile lui Altizer au intenția de a cataliza teologia pentru a se reinventa ca gândire creativă încurajată să

reanalizeze tradițiile primite ale sacralului, profanului, sensului istoriei, condiției umane, orientării existențiale a vieții față de moarte: „Nu este aceasta misiunea teologiei de astăzi chiar dacă poate fi realizată numai în cea mai radicală teologie”? (ALTIZER, 2012, p. 10).

O teologie radicală se angajează să-l regândească pe Dumnezeu, sau mai degrabă pe „Dumnezeu de după Dumnezeu”, unul al transformării absolute și nu un Dumnezeu primordial, un Dumnezeu care întruchiează revoluțiile și evoluțiile apocaliptice ale existenței în timp, care întruchiează istoria actuală, suferința, schimbarea, moartea și, prin urmare, Viața. Altizer susține că cel mai puternic moment de oportunitate istorică al teologiei radicale este (încă) acum (atunci). În mijlocul acestei epoci de transformare apocaliptică fără precedent, este posibil ca teologia să stea mai degrabă alături decât împotriva forțelor transformării și chiar să le conducă prin puterea sa vizionară. Altizer oferă o definiție de lucru a teologiei radicale ca gândire fundamentală care implică întotdeauna momentul negativ al negândirii pe calea regândirii: „O teologie cu adevărat radicală este o gândire teologică (și) care regândește cu adevărat cel mai profund teren al teologiei, o regândire care este inițial o negândire al oricărui temei teologic stabilit; numai printr-o astfel de negândire se poate stabili o limpezire pentru gândirea teologică și aceasta este însăși limpezirea care este primul scop al teologiei radicale. Acest lucru nu poate fi realizat printr-o simplă dizolvare a temeiurilor noastre teologice date, pentru că tocmai acestea sunt temeiurile care trebuie contestate aici în cele din urmă și contestate în ceea ce privește pretențiile lor intrinseci” (ALTIZER, 2012, p. 1).

Altizer intenționează să demonstreze modul în care cele mai exemplare modele și resurse de acest fel au fost oferite de filosofi continentali, spre deosebire de cei moderni, pentru a se putea ajunge la o teologie radicală - mai ales Hegel, Nietzsche și Heidegger. El susține că cei mai influenți filosofi și scriitori ai modernității au reinventat ceea ce este și poate fi teologia în lumea modernă, în timp ce teologii au avut tendința de a rămâne conservatori și contrari consecințelor depline ale morții lui Dumnezeu. Într-o lume post-nietzscheană, acei teologi proeminenți care au fost considerați cei mai radicali, precum Karl Barth la început și Paul Tillich, care au influențat mișcarea radicală din America postbelică, și-au păstrat pozițiile conservatoare față de identitatea lui Dumnezeu. Filosofi și scriitorii moderni americani despre care am amintit – Vahian, Cox, Hamilton sau van Buren, în frunte cu Altizer, s-au angajat într-un mod mult mai radical și transformator de gândire teologică, o căutare a gândirii nu numai după moartea lui Dumnezeu, ci o căutare a gândirii tocmai prin moartea lui Dumnezeu. Ce i se întâmpla lui Altizer din pricina aceasta în raport cu semenii creștini, ne spune chiar autorul în memoriile lui teologice, asta dincolo de amenințările de tot felul primite prin diverse canale: „este adevărat că atunci când președintele Emory University, Sanford Atwood, a refuzat să mă destituie, iar acest lucru a apărut pe prima pagină din *The New York Times*, Ford Foundation a trimis imediat unii dintre directorii lor la Emory pentru a ajuta, în timp ce înainte vreme Emory eșuase aproape întotdeauna în aplicațiile sale cu Ford Foundation. Calcule administrative arată că Emory a pierdut și a câștigat aproximativ o sumă egală din cauza scandalului; mai târziu, revista absolvenților (alumni) a publicat un lung articol despre această afacere, articol care a avansat teza că scandalul a făcut din Emory o instituție națională. Oricum ar fi, teologia se bucura atunci de o atenție națională dacă nu mondială, una care este de neconceput în zilele noastre. Au fost publicate nenumărate cărți și au apărut nenumărate articole despre teologia radicală americană în întreaga lume, zeci, dacă nu sute de teze și disertații au fost scrise despre teologia morții lui Dumnezeu, simpozioane despre așa ceva se organizau peste tot iar cărțile noastre au fost traduse în multe limbi. [...]. Odată ce controversa despre moartea lui Dumnezeu a izbucnit pe deplin, am fost prezent continuu la televiziune. Pe măsură ce călătoream prin țară, am fost invariabil interviuat pentru televiziunile locale și am răspuns mereu printr-o predică; poate că am fost primul evanghelist de televiziune și am predicat declarând că tot ceea ce știm este că Dumnezeu este mort și că această moarte este Evanghelia, este «vestea bună» pe care o anunțăm cu pasiune și o proclamăm ca venirea deplină

și finală a unei bucurii absolute. Ceea ce intenționam a fost să caut în afară ceea ce ascultă-spectatorul („listener-viewer”) cunoaște în adâncul său, pe Dumnezeu, și să-l cheme în așa fel încât privitorul-ascultătorul („viewer-hearer”) să poată experimenta acea moartea lui Dumnezeu fie chiar dacă și pentru o clipă și ar putea cunoaște acea experiență ca viață în sine. Chiar și în nenumăratele prelegeri universitare pe care le-am ținut și în numeroasele dezbateri la care am participat, am predicat moartea lui Dumnezeu crezând, atunci și acum, că acest eveniment, în cele din urmă răscumpărător, este însăși esența evangheliei creștine [...], iar acest evanghelist călător chiar a experimentat bucuria, dar numai în măsura în care bucuria este trezită și în ceilalți” (ALTIZER, 2006, p. 13, 16).

3. Dialectică și apocalipsă la Altizer

Cea mai contondentă poziție a lui Altizer este îmbrățișarea entuziastă a apocalipsei înțeleasă ca purtând un văl pozitiv. Având în vedere amestecul întunecat al asociațiilor pe care cuvântul „apocalipsă” îl provoacă imaginației populare, Altizer folosește „apocalipsa” pentru a denumi transformările fără precedent care au constituit modernitatea. El susține că ei, referindu-se la generația sa, modernii târzii, au puțină înțelegere a puterii și semnificației apocalipsei în ciuda faptului că atât de mulți dintre gânditorii moderni importanți pentru teologia radicală, inclusiv Hegel, Marx și Nietzsche, au fost gânditori vădit apocaliptici. Într-adevăr, însăși apariția modernității poate fi înțeleasă ca un eveniment apocaliptic, o apariție care inaugurează o lume complet nouă ca urmare a sfârșitului unei lumi vechi. Nicăieri o lume atât de nouă nu a fost mai deplin prezentă decât în gândirea însăși, o gândire cu adevărat nouă nu numai întruchipată într-o nouă știință și o nouă filosofie, ci și într-o nouă reflexivitate sau introspecție în interiorul conștiinței de sine. Filosofia cartesiană și-a dobândit autonomia numai punând capăt filosofiei scolastice, și cu acest sfârșit s-a născut cu adevărat o nouă filosofie care pretindea la rândul său o lume radical nouă. Acea lume poate fi înțeleasă ca o nouă lume apocaliptică, una care devine vădit apocaliptică în revoluția franceză și în idealismul german, și apoi una care realizează expresii cu adevărat universale în marxism și în acel nihilism unic modern inaugurat atât de hotărât de către Nietzsche: vestirea morții lui Dumnezeu. Transformările violente și perturbatoare, din ce în ce „mai” globale, constituie și modelează istoria noastră actuală și, ca atare, ele transformă nu numai istoria noastră comună ci și pe noi înșine, inclusiv felul în care l-am cunoscut și identificat pe Dumnezeu sau modul cum ne raportăm la El. Pentru Nietzsche, ca și pentru Heidegger mai apoi, moartea lui Dumnezeu aduce la iveală un abis – nihilismul, o prăbușire a valorilor europene și o monstruoasă logică a terorii. Nietzsche și Heidegger au văzut deopotrivă epoca lor ca sfârșitul erei creștine și deschiderea unei ere noi. Așadar, Altizer subliniază că apocalipsa nu numai că pune capăt vechiului, ci catalizează cu totul noul creând o oportunitate pentru transfigurare, unde toate lucrurile care se desprind de ceea ce este cunoscut creează alte elemente de noutate a lumii care, la rândul lor, semnalează noutatea unui Dumnezeu tot mai discret, aproape anonim. Astfel, Altizer înțelege transfigurarea lumii timpului nostru ca apocalipsă a umanității și a lui Dumnezeu printr-o copleșitoare transformare absolută. Dumnezeu nu mai este „dincolo” sau oriunde transcendent sau separat, ci este aici, prins în acest univers transfigurat al unei realități nici imanente, nici transcendente. El insistă că „nu mai este posibil să se vorbească despre Dumnezeu într-un limbaj teologic clasic, sau orice formă a acestuia, iar aceasta înseamnă că Dumnezeu nu mai poate fi conceput ca transcendent sau immanent” (ALTIZER, 2000, p. 153). Când transcendența este golită, imanența își pierde opusul și de aici apare alteritatea, iar cererea pentru o gândire categoric nouă cade în sarcina noastră. Confrunțați cu o astfel de abordare apocaliptică, creștinii conservatori continuă să afirme că Dumnezeu rămâne transcendent lumii, în timp ce fundamentalistii insistă pe faptul că Isus fost răstignit, a înviat din morți și s-a înălțat cu trupul la cer și șade de-a dreapta Tatălui. La extrema opusă, seculariștii și atei îmbrățișează

mesajul lui Nietzsche despre moartea lui Dumnezeu și presupun că acest eveniment face crucificarea să fie discutabilă, un simbol vetust, golit de orice putere și semnificație religioasă. Altizer, spre deosebire de ambele poziții, transformă moartea lui Dumnezeu într-o teologie radicală ofensivă pentru ambele tabere: o teologie post-teistă prea transformatoare ontologic a lui Dumnezeu (până la moarte) pentru cei conservatori, pe de o parte, și prea religioasă în semnificația sa pentru un secularist sau ateu, pe de altă parte. Altizer pledează pentru existența unui ateism creștin propunând în felul acesta o alternativă care îmbină un ateism autentic cu un teism autentic.

Altizer sondează centralitatea transformării apocaliptice în tradiția creștină și susține că viziunea unei inversiuni apocaliptice totale este provocarea nerezolvată cu care ne confruntăm. Creștinismul are viziunea unică a noului radicalism care poate îmbrățișa și transcende moartea lui Dumnezeu, ceea ce face posibilă permiterea noului în întregul său potențial revelator. Pentru Altizer, viziunea creștină a creației radicale *ex nihilo*, partenerul dialectic ascuns al apocalipsei, neagă viziunea antică a eternei reîntoarceri care neagă, la rândul ei, noutatea radicală în favoarea reiterării continue a puterilor originare. Istoria filosofiei are propria sa relație ascunsă cu apocalipsa care iese la iveală în claritatea sa interioară atunci când este văzută în lumina angajamentului occidental pentru o istorie nouă și inedită, istorie care nu poate fi simpla oglindă a unui etern actual sau a unei structuri statice. Hegel s-a luptat cu golirea de sine a lui Cristos și a Duhului într-o lume care acum a devenit de nenumit. Plonjarea în istoria însăși, ca o negare absolută a eternei reîntoarceri, este și o plonjare în sfârșitul istoriei ca apocalipsă unică a originii și a țelului deopotrivă. Structurile categoriale proprii ale lui Hegel reflectă această tensiune în care radicalul nou se autoalterează și evocă propria sa conflagrație la sfârșitul lumii. Creștinismul, literatura occidentală și filosofia occidentală converg toate în conștientizarea comună că viziunea apocaliptică spulberă, odată pentru totdeauna, conceptul unui Cristos centru al universului, un în sine cu o identitate și un Dumnezeu suveran. Pentru Altizer, experiența morții lui Dumnezeu este de fapt una dintre numeroasele porți către transfigurarea apocaliptică în care creația se depășește pe sine și devine deschisă către abisul din miezul ei. În acest sens, moartea lui Dumnezeu ne conduce către un început absolut nou în care revelația ne dă posibilitatea unei deschideri către abisul mereu reticent care se află la marginea istoriei și a conștiinței istorice.

Revenind la abordarea apocaliptică a lui Altizer, încercăm să înțelegem contrastul pe care acesta îl aduce între Dumnezeirea „primordială” și Dumnezeirea „apocaliptică”. Dumnezeu conceput ca Ființă pură este un Dumnezeu neatins de actualitate, un Dumnezeu netransformat și netransformabil, o liniște perfectă înainte și în afară de Creație și întrupare. Dumnezeul apocaliptic distruge acea liniște, golește Ființa răstignind primordialitatea lui Dumnezeu. Aceasta înseamnă că „Dumnezeul după Dumnezeu” (Dumnezeul apocaliptic) nu mai este identificabil ca un „Dumnezeu dincolo de Dumnezeu” (Dumnezeul primordial) decât în calitate de crucificat, adică în măsura în care răstignirea reconciliază aceste contrarii într-o *coincidentia oppositorum*. Este important să înțelegem, repet, că această „coincidență a contrariilor” nu este același lucru cu „uniunea” contrariilor. Când contrariile coincid, ele nu sunt reconciliate ci juxtapuse pentru a crea o tensiune care este simultan cea mai profundă suferință și depășirea ei. Altizer ajunge să înțeleagă această pasiune în termenii morții lui Dumnezeu. Departe de a fi un concept filosofic abstract sau un trop literar, „moartea lui Dumnezeu” este, pentru Altizer, un eveniment istoric real pus întâi în practică în persoana lui Isus și apoi actualizat în cursul istoriei și care culminează în „abisul absolut sau întunericul complet” al modernității. Acest întuneric este rezultatul dispariției a tot ceea ce odată era cunoscut ca Dumnezeu în absența căruia un vid de neînțeles copleșește existența umană (TAYLOR, „Preface”, în ALTIZER, 2006, p. XIV). Dumnezeul apocaliptic este identic cu Dumnezeul primordial răstignit ulterior, manifestând astfel voința auto-întrupată a primului în creație și întrupare. Dat fiind faptul întrupării, nu poate exista nicio întoarcere la Dumnezeul

primordial, întrucât crearea unei lumi actuale a provocat o distrugere ireversibilă a Dumnezeuului primordial, distrugere care depășește simpla deconstrucție a ideilor umane despre Dumnezeu. Nu este o construcție prea umană a lui Dumnezeu care ar fi spulberată, sau o credință idolatrică, ci este însuși Dumnezeu ca Ființă care este spulberat dând naștere unei actualități universale care ea însăși este supusă pieririi. Altizer înțelege actualitatea ca negare continuă sau pieire a unei prezențe eterne originare care este Dumnezeuul primordial și, în același timp, un început absolut care face posibilă o geneză reală a lui Dumnezeu și a lumii deopotrivă. Altizer scrie: „Geneza sau începutul absolut este pierirea acelei eternități; este un început care este pierirea sau moartea unei eternități sau totalități originare. [...]. Eternitatea însăși devine absolut nouă în acea pierire” (ALTIZER, 1990, p. 39).

Pierderea lui Dumnezeu nu numai că generează actualitatea universală aici și acum, ci este identică cu aceasta. Actualitatea este pieirea/începutul continuu a unei neființe reale a lui Dumnezeu prin negația kenotică a Dumnezeuului primordial. Deci moartea sau negația finală actualizează „viața” lui Dumnezeu sub forma pieririi. Asta înțelege Altizer când numește dialectic această realitate ca fiind „apocalipsa lui Dumnezeu”. Înțelegerea sa despre întrupare ca pieire poate fi într-adevăr zguduitoare pentru creștinii conservatori care sunt înclinați să se întrebe ce s-a întâmplat cu „vestea bună” pe care creștinismul a adus-o în lume acum două milenii. Răspunsul lui Altizer la această provocare este dialectic, exprimat în simbolismul luminii și al întunericului din prologul la *Ioan* 1, 5-9. Pentru Altizer, chemarea unică a teologiei este „a calling to voyage into our most absolutely negative depths” (ALTIZER, 2012, p. 5).

Totuși, chiar și în timp ce coborâm în cel mai adânc întuneric al nostru în urma morții lui Dumnezeu, insistă el, lumina nu este depășită, ci dezvăluită dialectic: „coborârile cu adevărat epice în întuneric sunt simultan sau inevitabil ascensiuni în lumină, o lumină a cărei splendoare și glorie este o inversare completă a adâncurilor și abisului întunericului. Prin urmare, o mișcare epică creștină în întuneric este în sfârșit și în mod necesar o mișcare în lumină, deoarece adâncurile întunericului sunt aici un întuneric pe deplin vizibil și un întuneric care deschide cu adevărat posibilitatea reală a unei zile apocaliptice” (ALTIZER, 2012, p. 121). Altizer este încrezător în faptul că amenințarea anihilării întunericului este cel mai bine tratată prin înaintarea directă în el cu ochii deschiși mai degrabă decât prin eludarea, negarea sau reprimarea puterii și realității sale, așa cum o fac alte teologii. Întunericul cel mai adânc⁴ este o piatră de încercare care arată că lumina este reală, nu iluzie iar întunericul, ca negație a lui Dumnezeu, nu face decât să-l afirme pe Dumnezeu⁵, motiv pentru care Dumnezeu „și-a pus întunericul acoperământ” (*Psalms* 17, 13). Puterea unui nihilism teologic pur de acest fel constă tocmai în faptul că elimină căile de scăpare ale iluziei și ale relei credințe, ambele forme de ipocrizie prea evidente în multe manifestări contemporane ale creștinismului. Orice veste bună sau mântuire care se bazează pe negarea, ignorarea sau neglijarea mizeriei, opresiunii, cruzimii, nedreptății, morții, adică răstignirea în toate formele ei, este mai degrabă una cu accente gnostice decât una autentic creștină. Întruparea implică o coborâre reală în iad (cf. *I Petru* 3, 18-19), iar răstignirea însăși este izvorul vieții, nașterea apocaliptică a existenței reale. Poziția lui Altizer, inversând ceea ce este ortodox, deschide posibilitatea unui Dumnezeu al devenirii, unui Dumnezeu al noutății absolute, unul care spulberă starea primordială de lucruri și se autotransfigurează. Sau, așa cum pune Altizer acest lucru în formă interogativă: „Dar poate că această unică implementare modernă, moartea lui Dumnezeu, trebuie înțeleasă ca o

⁴ Sau „Întunericul cel mai din afară”/skótos tó exóteron/tenebras exteriores – *Matei* 22, 13.

⁵ „Și a văzut Dumnezeu lumina că e frumoasă (bună/kalón/bona); și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric” – *Geneza* 1, 4. În limba greacă, adjectivul kalos înseamnă „frumos”, ca adverb sensul este acela de „bun/bună”, împreună trimit la ideea de armonie. De unde și spusa cristică: „Eu sunt Lumina lumii; cel ce-Mi urmează Mie nu va umbla în întuneric (tí skotíai/in tenebris), ci va avea lumina Vieții (habebit lumen vitae)” – *Ioan* 8, 12.

negație și o conversie autentică a acelei divinități unice primordiale realizate printr-o inversare a Împărăției lui Dumnezeu cu Împărăția lui Isus” (ALTIZER, 2012, p. 38)⁶.

Pentru context, e de spus că în *The Call to Radical Theology*, Altizer meditează asupra naturii teologiei radicale și cheamă cititorii să își asume vocația teologiei radicale ca mod de a trăi o viață pe deplin aprofundată. În paisprezece eseuri, el explorează modul în care moartea lui Dumnezeu în modernitate și dizolvarea autorității divine au eliberat teologia pentru a deveni un mod final de reflecție și cercetare creativă, care nu mai este legat de sancțiunile bisericii sau de stricteți doctrinare. Altizer este convins că teologia este pentru toată lumea și că toată lumea are autoritatea de a face teologie în mod autentic. Sarcina lui Altizer ca teolog radical este de a înțelege moartea lui Dumnezeu ca o actualizare a realizării de sine apocaliptice a dumnezeirii în sine. Ar trebui să fie clar, spune David Klemm, pentru oricine citește Altizer, că el este moștenitorul lui Hegel în încercarea de a gândi nihilismul epocii moderne din punct de vedere teologic prin moartea lui Dumnezeu văzută ca un eveniment colosal în viața lui Dumnezeu (KLEMM, „Foreword”, în ALTIZER, 2012, p. X).

Aici se află, poate, miezul bătăliei lui Altizer: să prezinte aventura lui Dumnezeu ca o întreprindere care se mișcă înainte, în și către o realitate care nu este „cerească”, ci este pur și simplu a noastră și este aici și acum. Poate a sosit timpul pentru o nouă înțelegere a lui Dumnezeu și o nouă gândire a ontologiei, poate că suntem obligați să-L re-gândim pe Dumnezeu prin intermediul propriului nostru orizont și al lumii noastre actuale.

4. Câteva concluzii

„Altizer vorbea în termeni mistici despre noaptea neagră a sufletului și despre durerea părăsirii. Moartea lui Dumnezeu reprezenta tăcerea necesară dinaintea momentului în care Dumnezeu ar putea dobândi din nou un înțeles. Toate concepțiile noastre vechi trebuie să moară înainte ca teologia să poată renaște” (ARMSTRONG, 2001, p. 316-317).

Privind retrospectiv, teologia morții lui Dumnezeu va fi probabil privită ca o tranziție de la credință la necredință, o tranziție care a afectat un anumit număr de intelectuali de frunte din ultima parte a secolului XX care au continuat să se considere creștini în sens cultural, dar care, în realitate, evacuasera credința creștină de orice sens real (BRAY, 2016, p. 245). Până în 1970, dezbaterea despre moartea lui Dumnezeu era, în mai toate intențiile și scopurile ei, deja încheiată. Interesantă este o caracteristică a trezirii evanghelice axate pe Isus și care a dominat o mare parte a creștinismului american din anii '70 ai secolului trecut, caracteristică prezisă de Robert Kysar și localizată în „Jesusolatry”/„Isusolatria” lui Hamilton și van Buren și definită drept „the «veneration of the Jesus figure as a kind of naive substitute for God»” (KYSAR, 1970, p. 1035)⁷. Poate că acesta este cel mare secret nementionat, negândit și nerecunoscut al moștenirii „morții lui Dumnezeu”, anume că ascensiunea „Isusolatriciei” este o formă de

⁶ Nu întâmplător capitolul 3 este intitulat „Renewing the Kingdom of God” (p. 31-40).

⁷ În articolul pomenit, spune Gregorius, Kysar a ridicat câteva întrebări despre dezbaterea cristologică protestantă contemporană. Referindu-se la încercarea unor gânditori precum Hamilton și van Buren, inclusiv Altizer, neamintit de Kysar în acest loc, de a face cristologia independentă de orice teologie transcendentă, Kysar și-a pus întrebarea dacă nu cumva acești scriitori căutau să încheie istoria printr-o formă specială de idolatrie pe care o numește „Jesusolatry” și în care Isus istoric nu este altceva decât un substitut al lui Dumnezeu. Kysar însuși ar propune o cristologie radicală seculară care nu ar fi vinovată de Isusolatrie. O astfel de cristologie ar admite faptul că figura lui Cristos este un ideal, un model etic care funcționează pentru a provoca valorile creștine în oameni. Isusolatria nu este o chestiune nouă. Iulian Apostatul acuză pe Diodor de Tars, colegul său de „clasă”, de erori cristologice, galileenii erau acuzați de Isusolatrie, de faptul că se închină unui „nou Dumnezeu galilean” a cărui moarte și înmormântare se opun pretențiilor dumnezeirii. Diodor se apără spunând că nu s-au închinat omului Isus ci Logos-ului care nu putea fi nici răstignit și nici nu putea să moară, prin urmare poate fi acuzat de Logolatricie, nu de Isusolatricie. Problema reapare în teologia radicală, acuza de Isusolatricie, una seculară, trebuie luată în serios (GREGORIOS, 1992, p. 53-54; 57-58).

creștinism idolatru ca respingere a provocării „morții lui Dumnezeu” și care preia ideile reduționiste privind zeul-substitut al teologilor radicali, în special Hamilton și van Buren, și le reformulează în pietate și experiență evanghelice. A fost focalizată teologia radicală din anii '60 pe încercarea de a sublinia absența experienței lui Dumnezeu în societatea modernă? Și au răspuns bisericele cerinței de a-și reconfigura formele de cult pentru a crea un forum și un format în care o experiență colectivă de și despre „Dumnezeu” se găsește în enclave (comunitatea creștină, Biserica, Biblia) în care se află un „Isus personal” sau o „întâlnire cu Duhul Sfânt” în opoziție nu numai cu societatea laică ci și cu multe curente și biserici tradiționale? Răspunsurile nu reușesc să implice problema crucială și dificilă care a fost ridicată: experiența absenței lui Dumnezeu. Așa că reexaminarea „morții lui Dumnezeu” poate forța moartea „Isusolatriciei”. Sunt oare vremurile pregătite pentru o neo-ortodoxie radicală în condițiile în care este posibil ca Dumnezeu să fi murit într-adevăr în secolul creștin?, sau poate că Isus încă așteaptă învierea (GRIMSHAW, 2005, p. 22-23)! După cum bine remarcă Lissa McCullough, doar Altizer, dintre teologii radicali, s-a concentrat exclusiv asupra lui Dumnezeu. Preocuparea lui nu viza în primul rând nevoile existenței umane sau starea societății, cât ceea ce a făcut Dumnezeu în istorie. Începând cu primele sale scrieri, poziția lui Altizer este profund teocentrică și metafizică. Departate de a intenționa, împreună cu seculariștii, să rezolve problema valorilor divine în plan uman, Altizer a căutat, ca un teolog pur ce este, să rezolve problema valorile umane în plan divin. Într-un fel, acest lucru constituie miezul proiectului lui Altizer: negândirea Dumnezeului istoriei creștine ca mod de eliberare a Dumnezeirii în calitate de realitate reală din „corpul mort al lui Dumnezeu” rămas într-o creștinătate prăbușită. Și această „eliberare” a Dumnezeirii ca actuală realitatea din Dumnezeul creștinătății tradiționale ar constitui, așa cum o înțelege Altizer, o reînnoire a creștinismului în forma lui inițială (McCULLOUGH ed., 2004, pp. XV-XVI).

Oricum, pentru Altizer sarcina teologului este una profund paradoxală: teologul are a dezvălui un sens religios într-o lume în care întunericul este expresia supremă a ceea ce Edward S. Casey numește „absența abisală” („abyssal absences”) a lui Dumnezeu (CASEY, în McCULLOUGH ed., 2004, p. 125-146).

BIBLIOGRAFIE

- ALTIZER, Thomas J. J., *Mircea Eliade and the Dialectic of the Sacred*. Philadelphia, The Westminster Press, 1963
- ALTIZER, Thomas J. J., *The Gospel of Christian Atheism*. Philadelphia: The Westminster Press, 1966
- ALTIZER, Thomas J. J., *The New Apocalypse. The Radical Christian Vision of William Blake*. Aurora, Colorado: The Michigan State University Press published by The Davis Group Publishers, 2000
- ALTIZER, Thomas J. J., *Living the Death of God: A Theological Memoir*. Foreword by Mark T. Taylor. Albany, State University of New York Press, 2006
- ALTIZER, Thomas J. J., *The Call to Radical Theology*. Edited and with an Introduction by Lissa McCullough. Foreword by David E. Klemm. Published by State University of New York Press, 2012
- ARMSTRONG, Karen, *O istorie a lui Dumnezeu*. Traducere de Fraga Cusin, București, Editura Cartea Românească, 2001
- BRAY, G.L., art. „Death of God Theology”, în *The New Dictionary of Theology: historical and systematic*. Editors: Martin Davie, Tim Grass, Stephen R. Holmes, John McDowell and T. A. Noble, Illinois, Inter-Varsity Press, 2016, 244-245

- BRYANT, William Cullen, *Thanatopsis and Other Poems*. With an Introduction and Notes by J. W. Abernthy. New York, Clark & Maynard Publishers, 1884
- BUREN, van Paul., *The Secular Meaning of the Gospel, Based on a Analysis of its Language*. MacMillan, New York, 1963
- COX, Harvey, *The Secular City. Secularization and Urbanization in Theological Perspective*. Collier Books, New York, 1990
- GREGORIUS, Mar Paulos, *A Human God*. Published by Mar Gregorios Foundation. Orthodox Theological Seminary. P.B. No. 98, Kottayam 686 001 Kerala, India, 1992
- GRIMSHAW, Mike, "Did God Die in the Christian Century"?, în *Journal of Cultural and Religious Theory* 6, no. 3 (Fall 2005), 7-23
- HAMILTON, William, "The Death of God Theology", în *The Christian Scholar*. XLVIII (Spring, 1965), 27-48
- KYSAR, Robert, "Christology without Jesusolatry", în *The Christian Century* (2 September 1970)
- McCULLOUGH, Lisa (ed.), *Thinking through the death of God: a critical companion to Thomas J.J. Altizer*. Edited by Lissa McCullough & Brian Schroeder, State University of New York Press, 2004
- MONTGOMERY, James Warwick, "Is God Dead? A Philosophical-Theological Critique of the Death of God Movement", în *The Asbury Seminary*. Vol. 20: No. 2, 1966, 40-76
- NELSON, J. Robert, "Deicide, Theothanasia, or What Do You Mean"?, în *The Christian Century*. Vol. LXXXII, November 17, 1965, 1414-1417
- VAHANIAN, Gabriel, *The Death of God. The Culture of Our Post Christian Era*. George Braziller, New York, 1961
- VAHANIAN, Gabriel, *No Other God*. George Braziller, New York, 1966

AN ANALYSIS OF THE SHORT STORY *ASA: THE GIRL WHO TURNED INTO A PAIR OF CHOPSTICKS* BY NATSUKO IMAMURA

UNE ANALYSE DE LA NOUVELLE *ASA: LA FILLE QUI S'EST TRANSFORMÉE EN UNE PAIRE DE BAGUETTES* PAR NATSUKO IMAMURA

O ANALIZĂ A NUVELEI *FATA CARE S-A TRANSFORMAT ÎN BEȚIȘOARE* DE NATSUKO IMAMURA

Irina-Ana DROBOT

Technical University of Civil Engineering Bucharest
Department of Foreign Languages and Communication
124 Lacul Tei Blvd, sector 2, București
anadrobot@yahoo.com

Abstract

The purpose of this paper is to analyse the short story Asa: The Girl who Turned into a Pair of Chopsticks by Natsuko Imamura based on the theory of reader-response criticism. The reason for choosing this as a main approach is that the short story asks for an active reader, wondering about the meaning lying beyond the concrete, literal, and visual reality, especially as far as the presence of food is concerned. The emotional and social significance of food, with preparing, offering and receiving it suggests being accepted as a friend or as a romantic partner, or simply as a member within a group. Emotional attachment to both persons and objects are explored in this short story. Loneliness and isolation, a well-known theme starting in the Modernist period and ending with today's times is found in particular in the case of Asa, and in the case of the young man. The fantasy world where Asa becomes a pair of chopsticks and where readers feel that this strange reality alludes to a romantic relationship can be understood by relying on concepts and theories such as defamiliarization, the uncanny, since there are familiar elements that can be implied, as well as on Lianke's (2022) four levels of truth, a classification which refers to the realism of the fictional world and to the way in which readers connect with it.

Résumé

Le but de cet article est d'analyser la nouvelle Asa: La fille qui s'est transformée en une paire de baguettes par Natsuko Imamura à travers la théorie de la réception (ou critique de la réponse du lecteur). Le choix de cette approche repose sur le fait que cette nouvelle sollicite un lecteur actif, invité à s'interroger sur le sens qui dépasse la réalité concrète, littérale et visuelle, en particulier en ce qui concerne la présence de la nourriture. La signification émotionnelle et sociale de la nourriture — la préparer, l'offrir ou la recevoir — suggère l'acceptation en tant qu'ami, partenaire romantique ou simplement en tant que membre d'un groupe. L'attachement émotionnel aux personnes comme aux objets est exploré dans cette nouvelle. La solitude et l'isolement, thème bien connu depuis la période moderniste jusqu'à

nos jours, se retrouvent notamment dans les cas d'Asa et du jeune homme. Le monde fantastique où Asa devient une paire de baguettes, et où le lecteur perçoit une allusion à une relation amoureuse dans cette réalité étrange, peut être compris à l'aide de concepts et théories tels que la défamiliarisation et l'inquiétante étrangeté, puisque des éléments familiers y sont transformés. On peut également s'appuyer sur la classification des quatre niveaux de vérité proposée par Lianke (2022), qui fait référence au réalisme du monde fictionnel et à la manière dont les lecteurs s'y connectent.

Rezumat

Scopul acestui articol este de a analiza nuvela Fata care s-a transformat în bețișoare de Natsuko Imamura prin prisma teoriei reacției cititorului. Motivul alegerii acestei abordări este acela că nuvela solicită un cititor activ, care se întreabă asupra semnificației a ce se află dincolo de realitatea concretă, vizuală, cu senul ei propriu, în special în ceea ce privește prezența mâncării. Semnificația emoțională și socială a mâncării – prin actele de preparare, oferire și primire – sugerează acceptarea ca prieten, partener romantic sau, pur și simplu, ca membru al unui grup. Atașamentul emoțional față de persoane și obiecte sunt explorate în această nuvelă. Singurătatea și izolarea, o temă bine cunoscută începând din perioada modernistă și continuând până în prezent, se regăsesc în mod special în cazul personajelor Asa și cel al tânărului. Lumea fantastică în care Asa se transformă într-o pereche de bețișoare, iar cititorii simt că această realitate stranie face aluzie la o relație romantică, poate fi înțeleasă prin intermediul unor concepte și teorii precum defamiliarizarea și straniul, având în vedere că există elemente familiare care pot fi deduse, precum și prin clasificarea celor patru niveluri ale adevărului propusă de Lianke (2022), și care se referă la realismul lumii ficționale și la modul în care cititorii stabilesc o legătură cu aceasta.

Keywords: attachment; isolation; food;

Mots-clés: attachement; isolement; nourriture;

Cuvinte-cheie: atașament; izolare; mâncare;

Natsuko Imamura is a contemporary Japanese author, born in 1980, in Hiroshima. She has lived in Osaka since she was a student. Her debut came with the micro novel *Atarashii musume* (*The New Girl*), which received the Osamu Dazai prize in 2010. One year later she changed the title of this novel into *Kochira Amiko* (*Amiko Here*), and published it together with the short stories *Pikunikku* (*Picnic*) and *Chizu-san* (*Mrs Chizu*), in a volume which received the Yukio Mishima prize in 2011. Her novel *Ahiro* won the Hayao Kawai in 2016 and it was nominated to the Akutagawa Prize.

The short story analysed in this paper, *Asa: The Girl who Turned into a Pair of Chopsticks*, is part of a short story volume with the same title and which included two more short stories next to it. The short story *Asa: The Girl who Turned into a Pair of Chopsticks* stands out through the symbolism, allusions, suggestions and free associations attached to the external incidents described in it. This short story converts, or translates, elements of concrete reality into figurative, symbolic language, and the other way around, meaning that it has a symbolic, figurative, allusive message and includes abstract ideas in it which are converted into elements of concrete, visual reality. The conversion of abstract into concrete has a powerful effect on the reader. The strangeness of certain parts and elements in the story underlines the

significance of the message. Readers are prompted to decode the message behind the strange course the story is taking.

As a confirmation for this, we can mention the afterword to this short story volume and which especially refers to the short story giving the title of the volume. The afterword, written by another writer, Sayaka Murata, mentions the shock experienced by her as a reader. Shock was, however, mixed with relief (MURATA, in IMAMURA, 2024, p. 90):

The story made me aware of an intimate and beloved unknown that had always been with me. It was a familiar, pressing sensation that I couldn't just ascribe to having read a 'strange story' and leave it at that. An unnamed memory ached and began to blossom in my body, and everything I'd always thought I had been 'seeing' was now being turned inside out as the world perceived by my unconscious began to raise its voice.

The awareness of the deeper level is described in the quotation above. It is described in detail, starting from the first impression of the strangeness of the story, which leads towards a deeper, symbolic, meaningful level. The idea of meaning starts from the idea of naming everything around us:

Ever since I was born, I have been surrounded by things with names, not feeling any sense of incongruity in my 'daily life'.

But beneath the world that has been converted into language, another realm in which there are no names exists: a realm of emotions, sights, bodies, sensations, substances and awareness. We may appear to be missing out on this realm, but our subconscious is keenly aware of it, and it continues to be there right behind the verbalised reality without ever being negated or discovered. (MURATA, in IMAMURA, 2024, p. 90)

We notice here a distinction between the external, real, objective world, the world as it is named by society, and the world as experienced by each of us personally. We also attach personal significance to the world. There is also the level which is not concrete but abstract, as suggested by the "realm of emotions, sights, bodies, sensations, substances and awareness" (MURATA, in IMAMURA, 2024, p. 90).

The story starts off in the usual, everyday life world. Asa is a young girl who, as a child, receives from her mother a bag of sunflower seeds given to them by their landlord, from the sunflower field she could watch from their house. The sunflower field is a beautiful, vivid, visual image. The sunflower seeds are connected to effort (as both she and her mother peel them), joy and a sense of being loved, as well as savouring the taste, as the girl's mother cooks them in a frying pan and adds salt to them. Her mother underlines the idea of showing you love someone by preparing something good to eat for them and/ or by sharing it with them. Asa is told not to keep for herself only the seeds she enjoys so much having as a snack throughout the day, but to share it with her friends, after Asa mentions she would like to take some of the seeds to daycare.

However, throughout her lifetime, starting with the refusal of the sunflower seeds she offers to her best friend while in daycare, hiding to be just the two of them, which ends up with her rejection by her best friend, who pushes her hands away and goes into the playground, leaving Asa alone, the refusal of her food by the others will be an ongoing issue. Asa learns to cook and wishes to give as a present some cookies to a boy she likes and who is moving to another school. The boy refuses, telling her he does not like raisins and nuts, and in fact he does not like sweets at all. Asa then makes other cookies without nuts and raisins, and she wishes to offer them to her mother. Her mother needs to go to hospital and cannot have any food at the time, thus refusing Asa. The girl tries offering them to her grandmother, yet she cannot have sweets as she is diabetic. Later on her mother proves to be very sick and often

spends time in hospitals, and while on her deathbed, Asa would like to give her a taste of her favourite food. Her mother says she would like sushi, which Asa buys from the supermarket, yet when she offers her some of it, her mother dies and will never open her lips again as Asa had asked her when reaching her with the food. At home, her grandma accuses Asa of giving her poisoned food. A teacher comes to see what is going on, and she too refuses Asa when she gives her something to eat and drink. Asa cries that nothing is poisoned. Previously, at school, when Asa had to prepare a salad with green beans while on lunch duty, all her classmates refused to have any of it since there had been before an incident of food poisoning involving green beans, which however had no connection with those served in their school. Even the fish she wished to feed while on duty with a colleague refused to eat when she was feeding them, making everyone say that Asa should only clean the aquarium and write down the observations while caring for the fish, since otherwise the fish would die of hunger.

Readers imply that Asa is longing for emotional connection with the persons and pets such as the fish she wishes to give food to, and feels rejected by them as they refuse her food. The food is not a simple object that is refused. It has strong emotional and social connotations. Readers can think of the social and emotional significance attached to food on various social occasions, cultures, traditions, and holidays, as we know it is polite to accept food from the others when they share it with them. Asa's food offering and her being refused by the others is not a simple refusal of the respective food item, as readers imply while going through the story. We notice how Asa makes cookies with nuts and raisins, which are refused by the boy she likes. In fact, the boy she likes rejects her, not just her food. Her best friend or the girl she had believed was her best friend underlines how she does not want the sunflower seeds Asa gives to her. She says that her tummy would hurt if she eats them, and associates them with something negative and evil. Her best friend does not only say she does not like the sunflower seeds. She pushes Asa away and does not call her to the playground to play together. The two girls actually part away from each other. Asa tries making the cookies differently, yet the same result of refusal comes again from her mother and grandmother. The two women say they cannot have them for medical reasons. The sweets Asa offers clearly symbolize love and affection, which she needs from the boy she likes, from her mother and grandmother. Her mother seems indifferent, and does not pay much attention to her daughter's need for affection, as she does not even come home when she could have some of the cookies, but goes straight to the hospital. This shows that she does not even come to see her daughter, not only that she does not want her cookies. Her grandmother further on accuses Asa of poisoning the food she gives her, which makes readers understand that it is indirectly implied by the text that the grandmother believes that Asa has bad intentions with her display of attention and affection. Her mother dies just as she accepts to allow Asa to offer her something she likes to eat for the last time. Circumstances make the connection mother-daughter stop just as Asa asks her mother to open her mouth to have the sushi she had agreed to receive from her daughter.

Asa is portrayed, as a child, to express her affection through the food she offers and makes for the others. She goes towards the others expressing her affection and good intentions, yet she does not receive back the same affection. She has started off as likely considering that the beauty of the sunflower field was shared by the landowner with her and her mother under the form of the sunflower seeds he had offered them. Her mother offered her the tasty snacks of sunflower seeds, and in turn she wished to offer her and the others joy and affection in the same way.

Asa sees how other persons express their affection and their affection is returned by the others when they offer them food and when they accept the food. She notices this when she lives with her aunt and her husband after her mother's death. Her aunt is a full-time housewife, who enjoys what she is doing, and she teaches Asa to cook. However, the husband only accepts food from his wife, refusing the food he receives from Asa. Readers understand that the aunt

connects emotionally with Asa or this is what Asa perceives, as she shares with her the way to be accepted and loved by the others, by learning how to make food and then by offering it. It is also indirectly suggested to readers that the aunt accepts Asa in the family, when she asks her husband to have some of Asa's food as well, seeing how disappointed the girl is. The husband refuses saying he is full, his attitude suggesting he is cold towards Asa. He even gets angry with Asa at times and yells at her when she insists to invite him to have a bite from the foods she had prepared. This shows that her uncle gets angry when she tries to get closer to him and rejects her. The food Asa prepares is called leftovers by the couple and given to their spoilt dog. However, it would eat the food if Asa is not the one feeding him. Once again, a pet rejects her emotionally.

The couple have a baby who one day is left in Asa's care and it gets hungry. Asa is surprised to see that the baby wholeheartedly accepts to have its milk from her and thus accepts her. Readers understand that Asa would like a deeper connection with the baby as after he eats the entire bottle of milk still cries, apparently asking for more. We can consider that in this case Asa realizes that she could express affection and emotional bond with someone not only by offering food, but in another way. She takes off her shirt and wishes to breastfeed the baby, or at least pretend to, since she is herself a child. The baby accepts even if it would not actually feed, yet the moment of the actual emotional and physical bonding is about to happen is interrupted by the arrival of her aunt and husband. The text suggests indirectly that they had made a scene since only the detail of their dropping their shopping bags noisily on the floor which shows surprise and then that of their never letting Asa near the baby again are mentioned. Her aunt and uncle not only reject her, but they are also not allowing her to form an emotional bond and affectionate relationship with someone else.

As she grows up, Asa becomes a bully at school, and even as a bully nobody accepts food from her. She even goes as far as making a girl eat a dead cicada, which of course the other girl refuses no matter how hard she is beaten by Asa's gang. She is then sent to correction and educated with other teenagers like herself by a Buddhist priest, whom they call *sensei* and who gives them daily work and also time with themselves and with him to think about what they have done wrong. As Asa isolated herself, not willing to talk to the priest, his wife brings her in secret some food, which is not any food, but cake, and tells her not to mention this to her husband. Cake is known to be a comfort food, just like any kind of sweets. The significance attached to the cake offered to Asa is that the priest's wife would like to comfort her. In this case again Asa has the confirmation that offering food to someone means an act of kindness and affection. Food, offering food and accepting or refusing it becomes a central element through the story of Asa and throughout her life. This constant presence of food in the story is in line with its presence in everyday social life in the real world.

Food shares a very strong connection with emotions. We can think of the behavioural issues or eating disorder called emotional eating, when people eat while stressed or feeling unloved, or unwell due to various reasons, to comfort themselves. We can also consider the way in which some people may refuse to eat while stressed, sad or depressed, or feeling uncomfortable emotionally due to various circumstances. Food becomes a substitute and comfort for affection in some cases, according to the affect regulation model: "Individuals might learn to resort to [palatable food] when in negative emotional states even in the absence of hunger" (AREND et al, 2024, p. 58). All the emotional connotations of food are present in the short story about Asa, yet in her case she is not starting eating too much to feel comfortable. She prepares food for the others. She only eats her own food when the others refuse it, such as in the example of the cookies with raisins and nuts, which had been made for the boy she liked, and which she had then offered to her mother, and grandmother, all of them refusing them. Asa also does not refuse to eat. She simply refuses to give up in offering food to the others. Readers who are knowledgeable of psychology may draw connection between Asa's story and the

symbol of food in attachment theory. In our early attachment experiences, the feeding is emotionally connected with love, care, but also with neglect. In this case, foods have the role of "substitutes for the failed ties with the mother. The taking in of food becomes a principal means of regulating the stress of attachment failures" (WEISS, 2018, p. 3-4). Asa deviates from all these theories. Her mother behaves in a caring way to her in the beginning of the story, and her refusal of her daughter's food is explainable due to her worries about her medical issues. Asa simply wishes to use food as a means to get a positive response from the others and affection.

Asa is not completely rejected, or at least not at all times. Sensei and his wife believe that Asa is after all a good girl, and that if everyone would be like her, since she does work hard and listens to them, everything would be much easier. Readers notice that the sensei and his wife do care about Asa and do not reject her during these moments.

Asa continues to go through incidents which are about her wish to have the others accept the food she offers them. As two boys fight over a piece of mackerel since one's piece is smaller than the other, Asa offers him her piece. The boy violently refuses her and Asa cries. It is significant to see how much food appears involved in the relationships between the characters and the way it underlines their emotions, conflicts and types of relationships. Asa sits between the two boys with her plate, suggesting that she would like to break off their conflict. However, they do not accept.

There follows a meaningful scene where Asa is shown care and affection without being offered food, when sensei tells her that her hands are both pure and beautiful, suggesting that there is nothing wrong with her when others reject her and her food:

Late that night Asa cried her heart out.

'Why are you so sad?' Sensei asked.

'Nobody eats the food that I give them.' Asa was sobbing. 'Sensei. Are my hands that unclean?'

Sensei took Asa's tear-soaked hands in his own. He turned them over, looked at her palms, and examined them closely. Then he looked up and into her eyes.

'Just the opposite. Your hands are pure. Pure and beautiful.'

And in a moment, Asa fell in love. (IMAMURA, 2024, p. 14)

As she falls in love with sensei, Asa expresses her appreciation through working harder than all the others and volunteering to do some more work. Even when the old people in a care home and when the kids in the village do not accept her food, which she offers as a sign of wishing to do good deeds, she can feel strong since she is in love and not feel completely devastated. Asa wishes to offer sensei a chocolate heart she has bought for him to show him her love a bit before Valentine's Day. Readers notice how Asa associates chocolate with love, and how the priest does not reject her even if he does not allow the girl to give him the chocolate heart:

In early February, when she and the priest were alone in the little room for introspection, she took the chocolate heart from her pocket, and held it out.

'I know it's a little early for this, but ...'

'For me?'

'Yes. I know you like chocolate. Please, eat it.'

'Ah, that's sweet of you!' said Sensei, and he smiled. But he made no move to take it from her hands.

Sensei had a wife. Asa should have known it was a non-starter. She stared at her hands.

At her pure and beautiful hands. (IMAMURA, 2024, p. 14)

The quotation above shows how the priest can help Asa make a distinction between the others' accepting her food and accepting her as a person. However, readers also understand, as

everything is indirectly expressed, that the chocolate heart was tied to the symbolism of the Saint Valentine's Day and that the message behind it is very clear. The priest addresses Asa nicely, not rejecting her, but simply refusing the food which is symbolically charged as a gift between lovers. He cannot accept the chocolate heart since he is already romantically involved with his wife. This shows that he cares about the girl, but does not accept her in romantic terms and does not respond emotionally to her as a lover.

Asa and some of her friends at the home where they are re-educated go snowboarding, as a sign that she is socially accepted with a group, the girl gets lost from them and has an accident, hitting a tree. As she is alone and lies down isolated after her accident, the girl deals with the old problem of nobody accepting her food. In this case even the animals, as she tries to distract them with food and save herself from being attacked by them, refuse her food. Readers realize that Asa dies alone and she realizes that her wish to become a tree is fulfilled. This wish is related to her belief in future lives and reincarnation, as reader infer. However, Asa is not a fruit tree and cannot feed a young man wandering through the woods. Instead, Asa the tree is felled and she becomes a pair of disposable chopsticks. She is brought into the home of a young man who lives with his father. The old man has very little food with the chopsticks, yet this proves not to be Asa's fault. The old man is sick and soon dies. The young man, however, has a healthy appetite and enjoys being fed by Asa. In addition, he does not dispose of her as his chopsticks. Instead, he wishes to keep her and even fights with his girlfriend trying to clean his place when she tries to dispose of some of the objects in his home which she considers trash. For the young man, Asa the chopsticks and other objects as well are objects he becomes attached to and does not want to part from. He may have experienced emotional comfort when he started having Asa and other such life-infused objects into his life.

After a long while, a comedy actor comes, as Asa narrates for the readers, into the young man's home, the first other human being after his girlfriend left following the argument regarding the young man's things whom he did not want to part with. The young man, according to Asa, refuses to have the comedy actor help him get rid of the objects whom the actor believes represent junk. The house needs to be cleaned, as public complaints seem to have been issued. The young man sends the comedy actor away, yet is hurt when he tries to stop the actor take Asa and other object friends away, wishing to protect them.

Here readers begin to wonder if the young man has still remained a young man. From what readers imply, based on the authorities' warnings and the actor's behaviour, he may have become an old man leaving in a cluttered home. The reality is presented from the perspective of defamiliarization. SHKLOVSKY (1917, p. 8-14) named defamiliarization the idea of making things and reality strange, as well as presenting a point of view from a completely unexpected perspective, or an artistic object from a fresh point of view. For Asa, the young man remains young, frozen in time, likely since she cares so much about him. For her, from this point of view, of the affection she feels for him, nothing has changed. In addition, the way in which Asa and other objects are presented contributes to further making reality strange through defamiliarization. We may also consider we have entered a fantasy-like world. Asa and her friends to whom the young man is so attached and who comfort him are situated in-between animate and inanimate objects. They are, thus, more precisely, situated in-between objects and persons.

All the things surrounding the young man, called like this by Asa until the end, share a sad or traumatic past as former human beings: "Each of them had in one way or another undergone some painful experience very similar to Asa's, mostly in their childhood" (IMAMURA, 2024, p. 24). What is more, "They had all long ago left this world" (IMAMURA, 2024, p. 24). Once again reality is made strange, or presented as uncanny, when the objects are presented from a perspective reminding readers of the belief in reincarnation.

Reincarnation, or objects bringing comfort are presented from a perspective combining defamiliarization, the uncanny, and fantasy. We can also build an analogy with the way in which children invest objects such as their toys with life, attributing to them human emotions and behaviour. Writers of stories and poets also achieve a similar experience when they use personification. The uncanny (FREUD, 1917, p. 318-325) means that we deal with an experience, reality, character, object, or phenomenon, that is both familiar and unfamiliar. The objects in the young man's home are similar to friends, or objects of comfort, or objects associated with meaningful memories, making them in turn meaningful. We all have objects we hold dear since they remind us of a certain period in our life, or which were given to us by a dear person. This is why "The young man treated them all so carefully, like they were the most precious things in his life" (IMAMURA, 2024, p. 24). The objects he cares about have human-like qualities and they literally comfort him in this story, being invested with empathy and sympathy, just like the young man is and just as he behaves in his turn towards them.

Asa is in her turn comforted by the other objects dear to the young man. She describes them as follows:

[...] in addition to Asa the girl who had turned into a pair of chopsticks, there was Mana the girl who had turned into a pillow, Sho the boy who had turned into a doorknob, Yuta the boy who had turned into a quilt, Kaori the girl who had turned into a blanket, Michiru the girl who had turned into a rock, Noriko the girl who had turned into a clothes hanger, Yoshio the boy who had turned into a Peko-chan doll, Akie the girl who had turned into a knapsack, Soichiro the boy who had turned into a potted cactus, and countless others besides. (IMAMURA, 2024, p. 24)

We readers recognize in the above quotation and presentation of the young man's objects a spirit and description reminding of fairy-tales. Leaving the repetition specific to fairy-tales aside, the objects are also his friends and helpers. They are emotionally invested by the character called the young man until the end. Asa's perspective may be considered unreliable in the end, when her owner is still called a young man, although the way in which he is being addressed by the comedy actor, as *Otosan*, or *Dad*, and treated by the authorities, as well as by the actor and by the way his house is described, suggests he is a helpless and lonely old man. He is considered to live in a fantasy world by the others, or simply misunderstood, as readers can imply. However, readers notice the lack of sympathy from the comedy actor due to his brutal behaviour. The comedy actor comes in this house for the purpose of his public image, readers infer. He wishes his audience to see him as doing good deeds. The so-called young man only defends himself and his beloved objects or friends from being thrown to the trash, as he had done years ago when his girlfriend wished to help him clean his home. The girlfriend truly wished to help, but in fact she would have made the young man remain without his friends or objects he cared so much about. The girlfriend is sent away as she does not understand the significance the objects have for the young man. This could suggest that the relationship may not have worked, since the two of them would not have connected at a deep level.

We readers are familiar with objects meaning a lot to us which we do not want to be taken away. We may also consider that some people and especially old people cling to their old selves, lifestyles, and objects and become less willing to change anything with age. The young man can be considered to represent a person who was not understood by the others, just as his objects have not been during the time they had been people. The short story is about those not understood by the others and who have now come close together, sharing similar experiences and backgrounds, and sympathizing with each other. We tend to stick to others sharing the same reality and feelings as ourselves. We get close to those who are similar to us.

Food continues to be a symbol of emotional comfort, as Asa gives the person she still calls the young man some food, wishing to help him recover after being hurt in the fight with

the comedy actor to protect them, while the other objects offer him comfort in other ways. For instance, the quilt and the blanket are personified as hugging him, through indirect suggestion. Other objects comfort him through suggested symbolic gestures such as a handshake in the case of the doorknob. The hanger is suggested indirectly to be like a girlfriend wearing his clothes, a gesture of tenderness and closeness. In addition, the knapsack is portrayed as a child, friend or pet riding on his back and clinging on to him, while the doll is portrayed as a treasured toy whom he pets or as a living pet. These are all suggested by the following passage:

‘Here, have some food,’ Asa would say as she held out a morsel, and the young man would happily accept it.

‘Are you nice and warm?’ Yuta the boy who had turned into a quilt would hug the man around the shoulders.

‘Isn’t this cosy!’ Kaori the girl who had turned into a blanket would murmur, and she would draw herself closely around his hips.

Sho the boy who had turned into a doorknob would shake hands with the young man every day.

Noriko the girl who had turned into a hanger would drape herself in the young man’s clothes.

Akie the girl who had turned into a knapsack would ride around clinging to his back.

And Yoshio the boy who had turned into a Peko-chan doll would get him to give her a pat on the very top of her head. (IMAMURA, 2024, p. 24)

The readers reconstruct a different reality based on analogies with the behaviour of persons or associated emotional meaning given to objects in our common, everyday life reality.

Later on, as the end of the entire world of the still called young man and of his surrounding objects and friends seems near due to the threats and warnings coming from the authorities, the lamp and book work together to put the house on fire so that nobody can separate them. These actions suggest to readers the suicide of the character called the young man until the end. Calling the character the young man until the end by Asa suggests that she cannot accept the idea that he has aged. Sometimes we cannot accept change. In addition, it is suggested that the entire reality of the end of life and of the comfort and hope of youth is not accepted. This unacceptance may also suggest that the character called the young man still feels the same, in spite of how the others describe him or address him. The comedy actor calls him *Otosan*, which means in Japanese *Dad*. This suggests that he sees him as someone older. Readers are reminded of the young man's dad in the beginning of the story and of his old age. In this way, readers may consider that the young man has now reached his own dad's age at the time when Asa had entered his home and life.

This is a short story which is about emotional rejection and about the symbolism of food from the perspective of human interaction and feelings for the person offering them food. Giving and offering food becomes more than just a symbolic gesture. It becomes a gesture infused with deep emotional meaning, especially for the person offering it, as readers see reality from Asa's perspective.

The fantasy-like reality, or reality presented based on defamiliarization, the uncanny, highlights all the more the deep meaning attributed to certain persons, object, and incidents. The need to connect to the others is presented through perspectives starting from common reality, when refusing to accept food from her by those around her makes Asa suffer, and to feel rejected and isolated, and continuing with fantasy-like worlds where objects and persons can support each other emotionally like heroes and helpers in fairy-tales.

The reader-response approach unified the entire analysis of this short story. Readers bring their emotions and background knowledge into their understanding of any text (MART, 2019, p. 78-87). The reader-response approach underlines the way in which we relate to fiction.

The strangeness and familiarity of the world created by Asa's story relies on the way in which readers can relate to it based on similar emotions and experiences. The main aspect, food and the way its offering and acceptance has strong emotional more than simply social connotations can be explained based on the theory of the four levels of truth. Fiction is true to life, if we rely on Lianke's four levels of truth (LIANKE, 2022, p. 4), once it focuses at least on one of these levels conveying realism to it:

- 1 Societally structured truth – structured realism;
- 2 Worldly experienced truth – worldly realism;
- 3 Life--experienced truth – vital realism;
- 4 Spiritual--depth truth – spiritual realism

The first level refers to fiction created in societies where ideology is very strong and creates a structured realism and structured truth. Such societies believe in a truth that is imposed by power, but which is in fact an illusion. In Asa's story, we can identify ideologically-instilled values about the role and behaviour of the woman. Asa is taught by her mother through her own example to show her love and care for the others by preparing for them, sharing or buying and offering them something good to eat. Asa learns how to cook and sees this role as a way to be given love and affection in her turn by the others, as well as in general as a way of being accepted by the others. She fulfils her role as a caring, affectionate partner in a fantasy-like form and world by becoming a pair of chopsticks and by caring for the young man and being cared for in return. As a girl, Asa copies and adopts the role of motherhood promoted and taught by the society of her time by feeding the baby and pretending to breastfeed it, showing that she has identified with the image of her mother according to Freudian psychoanalytic theory (FREUD, 1989, p. 5-22) and that she has accepted the role. However, more than just accepting the role and playing it, she merges it with her identity and relates emotionally to this role. This truth about life, that sharing food with someone is the right thing to do in order to show and receive affection, which Asa implies from the episode of her mother preparing for her the sunflower seeds snacks, is partly ideologically induced, and partly belonging to her personal beliefs, as Asa internalizes this truth about how a woman should behave in society. This is the traditional role and it is taught to girls like Asa from their childhood. Some individuals question this traditional role of the woman nowadays, while it is still accepted and present in certain families.

The second level shares similarities with the first, regarding the process of shared experiences, "In its ability to mimic thought and depth" (LIANKE, 2022, p. 4). The second level, worldly truth, relies on a shared experience of secular society, and its incorporation of this shared experience reinforces readers' sense of identification and approbation. What happens at the second level is that "Authors draw on familiar or intriguing social customs to ground their fiction in this shared reality" (LIANKE, 2022, p. 4). We notice how the emotional resonance of readers with Asa's experience and presence of the food in social and emotional contexts can be found in this second level of truth, as well as in the reader-response approach where readers rely on their background knowledge for interpreting the text. The social custom of preparing, offering and receiving food is present throughout the short story *Asa: The Girl who Turned into a Pair of Chopsticks*.

The third level, the "Vital truth is the objective of all ambitious authors, and particularly of those who practice realism" (LIANKE, 2022, p. 13). For achieving the level of vital truth, "fictional characters must be perfectly matched with the era in which they are positioned, such that the most representative characters help to construct their corresponding era" (LIANKE, 2022, p. 13). We notice how, in spite of the strangeness of the fictional world and of the fantasy-like aspects in the short story about Asa, there is the contemporary depiction of society, with

roles assigned to women and which girls have to learn, as well as the issue of the individual wishing to be accepted in society, to connect with the others, and to have affectionate relationships.

The fourth level, "Spiritual--depth truth is the highest level of truth in realist fiction, and is erected on the foundation of realism's search for a new truth superseding vital truth" (LIANKE, 2022, p. 21). Readers draw on the following features of the fourth level from LIANKE (2022, p. 21): empathy and reader involvement. We identify these features based on the way he sees Dostoyevsky having sympathy for the poor class, as well as on the way in which he involves readers emotionally in their hatred against the system making this possible. For the level of spiritual-depth truth, we witness the author presenting a character readers can sympathize with, which is, in the case of the short story analyzed in this paper, Asa. We notice how readers feel emotionally involved and follow her story of rejection and receiving occasional sympathy from other characters, but reaching no deep connection (such as with sensei) or no connection that is approved by the others (such as with the baby) until she dies and lives another life through reincarnation. There, Asa is rewarded as the young man cares for her and feels emotionally attached to her as what seems to be more than just an object. Readers may here consider the multiple meaning of *object*, a word which does not refer to inanimate things only, but also to the phrase *the object of someone's affection* which is, in fact, a person.

Starting with Modernism and continuing with Postmodernism, and until our current age, we have encountered the theme of isolation and loneliness in fiction. Thus, short story by IMAMURA (2024) makes no exception. Isolation and loneliness is present not only with Asa, but also with the young man and with the other objects, in their past, when they were human beings.

The short story analysed in this paper relies heavily on an active reader, who can wonder about and find the most surprising levels of interpretation while reading this story. We can start with the surface level and continue, naturally, with the significance of food and of the way it is associated with relationships. Further on, readers may wonder why are the fantasy elements introduced, such as the ones about human beings changing into objects. These elements highlight the way in which we can look for affection and establish emotional connection with elements in our surrounding world. We react emotionally to our environment which includes both human beings and objects, next to a physical external space, according to environmental psychology (MEHRABIAN & RUSSELL, 1974). Objects and behaviors suggest emotional reactions, as well as indirect means of expressing emotions. Readers also decode, in their turn, indirect language, by developing on the psychology of the characters based on their actions. In the case of Asa, readers notice how the way in which nobody accepts food from her becomes her source of unhappiness and represents its loneliness. Her life with the young man may suggest, on a figurative level, her central role of nurturing the young man both literally, offering him food, and figuratively, offering him affection. In addition, the home of the young man becomes a space of safety, isolated from the rest of the world, where only close and honest relationships can be found.

BIBLIOGRAPHY

- AREND, A. K.; BLECHERT, J.; YANAGIDA, T.; VODERHOLZER, U.; REICHENBERGER, J. Emotional food craving across the eating disorder spectrum: an ecological momentary assessment study. *Eating and Weight Disorders – Studies on Anorexia, Bulimia and Obesity*, 2024, 29(1): 58
- FREUD, S. The ego and the id. *TACD Journal*, 1989, 17(1): 5-22
- FREUD, S. The uncanny. In *Romantic Writings*, 2017: 318-325. Routledge
- IMAMURA, N. *Asa: The Girl who Turned into a Pair of Chopsticks*. Faber & Faber Lt, UK, 2024
- LIANKE, Y. *Discovering Fiction*. Duke University Press, USA, 2022
- MART, C. Reader-response theory and literature discussions: A Springboard for exploring literary texts. *The New Educational Review*, 2019, 56(2): 78-87
- MEHRABIAN, A.; RUSSELL, J. A. *An Approach to Environmental Psychology*. The MIT Press, 1974
- SHKLOVSKY, V. Art as technique. *Literary Theory: An Anthology*, 1917, 3: 8-14
- WEISS, F. Implications of Attachment Theory and Neuroscience for the Psychotherapeutic Treatment of Obesity and Overeating. *American Journal of Psychotherapy*, 2018, 71(1): 2–8. <https://doi.org/10.1176/appi.psychotherapy.20180002>

THE ORIGINS AND SIGNIFICANCE OF “FATE” IN THE HAN DYNASTY *FU* POETRY OF ZHAO YI

LES ORIGINES ET LA SIGNIFICATION DU « DESTIN » DANS LA POÉSIE *FU* DE ZHAO YI DE LA DYNASTIE HAN

ORIGINILE ȘI SEMNIFICAȚIA „DESTINULUI” ÎN POEZIA *FU* A LUI ZHAO YI DIN DINASTIA HAN

PhD Mihai Ionuț FĂT
(Former) Peking University
yingxiongtahai@yahoo.com

Abstract

The present study aims to elucidate the meaning and shed light on the origins of the concept of “fate” ming 命 as it is expressed in a well-known poem by Zhao Yi, a poet that lived during the Han dynasty (202BC-9AD). “Mocking the Ills and Evils of the World” 刺世疾邪賦 belongs to the Chinese genre of fu 賦 poetry. The particular expression related to the concept that appears in the poem is present in a context given by a supposed encounter of the author with anonymous travellers whose popular wisdom had a deep influence on his way of writing. The present research seeks to glean evidences from similar sources of folk songs and poetry like the Book of Songs Shijing 詩經 or the Records of the Great Historian Shiji 史記 and offer insight into the way that people during that age perceived the society and the surrounding world by tracing back the origins of the concept to the archaic strata of Chinese literature and establishing the nature of the relationship that it has with the later developments of Taoist thought. The results show that the Han poetry, with Zhao Yi as a foremost representative constituted a crystallisation of earlier views that found lyrical echoes in a period of great upheaval and change.

Résumé

La présente étude vise à élucider le sens et à éclairer les origines du concept de « destin » ming 命 tel qu'il est exprimé dans un poème bien connu de Zhao Yi, un poète qui a vécu pendant la dynastie Han (202 av. J.-C.- 9 apr. J.-C.). « Se moquer des maux du monde » 刺世疾邪賦 appartient au genre poétique chinois fu 賦. L'expression particulière liée au concept qui apparaît dans le poème est présente dans un contexte donné par une rencontre supposée de l'auteur avec des voyageurs anonymes dont la sagesse populaire a eu une profonde influence sur sa manière d'écrire. La présente recherche vise à recueillir des éléments de preuve à partir de sources similaires, de chants et de poésies folkloriques, comme le Livre des Chants Shijing 詩經 ou les Mémoires du Grand Historien Shiji 史記, et à offrir un aperçu de la manière dont les gens de cette époque percevaient la société et le monde environnant, en remontant les origines du concept jusqu'aux strates archaïques de la littérature chinoise et en établissant la nature de sa relation avec les développements ultérieurs de la pensée taoïste. Les résultats

montrent que la poésie Han, avec Zhao Yi comme principal représentant, constituait une cristallisation de conceptions antérieures qui trouvaient des échos lyrique dans une période de grands bouleversements et de changements.

Rezumat

Prezentul studiu își propune să elucideze semnificația și să clarifice originile conceptului de „soartă” *ming 命*, așa cum este exprimat într-un poem bine-cunoscut de Zhao Yi, un poet care a trăit în timpul dinastiei Han (202 î.Hr. – 9 d.Hr.). Poezia „Ironie la adresa relelor lumii” (刺世疾邪賦) aparține genului poetic chinezesc fu 賦. Expresia particulară legată de concept care apare în poem este prezentă într-un context dat de o presupusă întâlnire a autorului cu călători anonimi a căror înțelepciune populară a avut o influență profundă asupra modului său de a scrie. Prezenta cercetare își propune să culeagă dovezi din surse similare de cântece și poezie populară, precum Cartea Cântecelor Shijing 詩經 sau Consemnările Marelui Istoric Shiji 史記, și să ofere o perspectivă asupra modului în care oamenii din acea epocă percepeau societatea și lumea înconjurătoare, urmărind originile conceptului până în straturile arhaice ale literaturii chineze și stabilind natura relației pe care o are cu evoluțiile ulterioare ale gândirii taoiste. Rezultatele arată că poezia Han, cu Zhao Yi drept reprezentant de frunte, a constituit o cristalizare a unor concepții anterioare care au găsit ecouri lirice într-o perioadă de mari frământări și schimbări.

Keywords: Chinese poetry; Chinese literature; Fu; Taoism; Zhao Yi;

Mots-clés: poésie chinoise; littérature chinoise; fu; taoïsme; Zhao Yi;

Cuvinte-cheie: poezie chineză; literatură chineză; fu; taoism; Zhao Yi;

The *fu* genre in Chinese literature, assimilated with the analogous “rhapsody” in the Western literature, is representative for those compositions derived from the early art of essay writing. It combines the rhymed conciseness of lyrical versification with the disciplined freedom of prose. The resulting rhymed prose was the easiest and most direct way to formulate objective criticism with regard to the society and the general state of affairs in the world, behaving like rhythmical outbursts of spontaneous awareness.

During the Han dynasty (202BC-9AD), this genre reached its peak of distillation and refinement, having the quality of an unequaled “alchemy of words”, characterized by integrating and making use of earlier sources of poetry and song. This quality has become more evident in the works of Zhao Yi, a poet with few works available to posterity. Despite their scarcity, the content that managed to survive the oppressing effect of time attained a respectable status, that reverberates through history as a message with an everlasting significance. The well-deserved position attributed to Zhao Yi by the modern critics (and the anthologies) allowed him to enter in the list of the most studied classical authors of this genre.

Zhao Yi’s works are known for their realism, different than the earlier romantic poetry of Qu Yuan (342-278BC). As a representative of the realist school, Zhao Yi 趙壹 is known especially for one *fu* that takes cue from the earlier type of lyrical compositions, reflecting a

hidden tradition of social criticism. His *fu* poem “Mocking the Ills and Evils of the World” 刺世疾邪賦 was conceived as a true manifesto against the ills of the times, the relative equivalent of the romantic *mal de siècle* in the Western modernity or the much more modern term *shibi* 時弊 that entered the vocabulary of modern Chinese language. In this *fu*, Zhao Yi, apart from exploring the reason of society’s decadence, is also expressing his own dissatisfaction while confronted with a lack of alternative in changing the evil course of things. His rhymes are rebellious and full of revolt, being at the same time suffused with a feeling of helplessness and powerlessness, feelings caused by what he understands to be the work of fate. Fate *ming* 命, a word used in a context related to the quotation of a song that he had previously heard or read about and collected, becomes therefore the central concept in the final conclusion that he draws. The choice of placing the word “fate” 命 at the end of the poem, in the form of a conclusion taken from a much earlier song, is common only to few poetical compositions that predated his, and even more scarce in the body of *fu* literature. That is why the textual materials available which contain this particular type of approach are somehow limited. However, the origin of the concept and even the context in which it appears to be part of can be traced back to the pre-Qin period. The pre-Qin literature (before 3d century BC) holds the key for understanding the reason behind such choice. Therefore, it is necessary to address the earlier strata of literature, on which this literarily attitude was based upon. As it can be easily understood, the project to unveil the origins and significance of the use of “fate” 命 with regard to the entire *fu* literature of the Han dynasty through his lens wouldn’t be such a deterring task, since Zhao Yi as a poet held unique views and the content of his poetry was rather unique, drawn from unique and original sources, hardly available anywhere else. Many poets have capitalized on what had already been said or themes that had already been engaged. His case however stands at the forefront in poetical innovation, bringing fresh air into a world of predetermined clichés.

“Book of the Later Han” as a source on Zhao Yi’s poetry

According to the “Book of the Later Han” *Hou-Hanshu* 後漢書, Zhao Yi belonged to that literati class that fell out of favor with the authorities of the time. He looked tall and well built, handsome with a good-looking beard and eyebrows, knowledgeable and aloof. He felt disregard for money and position. He was death sentenced and saved by a friend in time, a friend to which he dedicated a letter of gratitude written in his original style (WANG XIANQIAN, 1984, p. 919). The story of his life with all his drama informs the content of his literary output. Allusions to the precarious role of the intellectual in a society dominated by decadent values can be easily identified.

“The Book of the Later Han” as a chronicle constitutes the only available source on his poetry. Another *fu*, comparatively short in size titled “Destitute Bird” is also included in the entry dedicated to him by the chronicler. “Mocking the Ills and Evils of the World” 刺世疾邪賦 remains however the foremost reference for his poetry. It is characterized by the versatile use of concepts and the uncanny ability to accurately and sharply trace the source of the social maladies that he was also a victim of. As it is evident from the following verses that Zhao Yi starts his poem with, history held no positive examples to show for the present to learn from. The age of the legendary emperors and kings mentioned in the poem was only able to generate confusion and when the confusion reached its peak, historical changes came naturally, according to the logical course of history. However, Zhao Yi denies the possibility of a change

into better, since the confusion of rites *li* 禮 only lead to disorder and upheaval that couldn't be corrected even by the fear of punishment and reward. When he refers to the rites and music he is especially criticizing the Confucian "virtuous rule" 德政. The punishment and reward *shangfa* 賞罰 is obviously a reference to the legalist thought *fajia* 法家, that was an ideological foundation for the rule of the First Emperor. The poet criticized the inability and failure of a strong ruler to effect, through fear, a benign change, beneficial to the common people, and he deplors the unfavorable position of the common folk during all the periods that he mentions. According to his view, this applied equally to the Spring and Autumn (771-256 BCE), Warring States (475-221 BCE), Qin (221-207) and Han (202-9 BCE) periods of Chinese history: "During the five emperors the rites were different,/During the three kings the music also differed/ By reaching the momentum, a change came naturally/The right and wrong became exclusive mutually./ The [Confucian] rule of virtue unable was to save the world from chaos/How could then be punishment and reward applied to clearness or turbidity? /The times of Spring and Autumn marked the beginning of disorder/The age of Warring States added to the poison in its tea/The Qin and Han saw no such betterment/ But only enhanced the blame and cruelty/ How can the lives of common people be still then counted/ When interest only mattered, self-satisfyingly?"¹

This pessimistic look on the beginning of the known Chinese history corresponds in many respects to the Taoist criticism on the same subject. The criticism of the early emperors and kings that were considered examples of ruling virtue by the orthodox Confucian intelligentsia is to be found particularly in the works of Zhuangzi. This criticism was focused on the Confucian core values represented by the rite and music *liyue* 禮樂, that constituted the coordinates of self-conduct by which the state hierarchy and society functioned. The imposed limits of such a behavior and the dogmatism that was instilled through education, according to Zhao Yi, made the society plunge into a dangerous state of inner conflict during which mutually exclusive values were considered to be the true norm by the arguing parties involved. This state was only conducive to chaos. From this chaos a tyrant like Qin Shihuang 秦始皇, the First Emperor, emerged to bring order to a realm that he unified and built by employing the measures of punishment and reward *shangfa* 賞罰 proposed as a useful and ideal model of rule by his most influential adviser and strategic mind, the philosopher Han Feizi, the father of the Legalist School *fajia* 法家 in China.

Zhuangzi, as an earlier Taoist philosopher foresaw, like Laozi the dangers of such regime and condemned the abuse of power that he may have witnessed under different forms during his times.

Zhao Yi, according to his biography included by the records, was obviously a victim of his own times and his verses are a reflection of a personal drama. The poet disposed of that freedom of choice that allowed him to write critically about society, while most of the thinkers during the age were tributary to the purpose of attaining political privileges, a position that

¹ Wang Xianqian 王先謙, *Hou-Hanshu* 後漢書集解 [Collected Commentaries to the Book of the Later Han], *Wen Yuan Liezhuan di-qishi xia* 文苑列傳第七十下 [The Biography of Wen Yuan 1], p.919. My translation. Original text: 伊五帝之不同禮, 三王亦又不同樂, 數極自然變化, 非是故相反駁。德政不能救世溷亂, 賞罰豈足懲時清濁? 春秋時禍敗之始, 戰國愈復增其荼毒。秦、漢無以相踰越, 乃更加其怨酷。寧計生民之命, 唯利己而自足。

impaired their willingness to bluntly enunciate a truth. They could not become dangerous politically. This obviously is not the case of Zhao Yi. Nothing could endanger an already marginalized person and without a future like him. His haughtiness in views and his dissatisfied high expectations, based on the informations recorded by his biography, were more of a moral order, that contrasted deeply with the immoral world in which he had to survive. The maladies *jixie* 疾邪 that he is about to describe later in his poem were what he saw as basic human flaws that appeared more evident in a ruler. He describes a world full of hypocrisy and continuous decay, virtue and righteousness being a fading reality. This reality of slowly fading righteousness, with virtuous people replaced by sycophants and left to walk on foot *zhengse tuxing* (正色徒行) while the flatterers of power are afforded chariots to be carried with, as he describes it, is a constant process that began with the age of Confucian failure that culminated in a Legalist tyranny and continued with later similar developments to the present. The state of society depicted by the poet seems to be an unending story of sadness and injustice that forces the just to hide themselves and avoid being purged by the mighty and powerful. To those powerful, only a small misdemeanor can make them unleash a vicious and life-threatening wrath towards their subjects, endangering their lives.

For the rising to power of this world of abuse and severe decay in morality, the poet places the blame on the leading forces of the society and government. He gives the example of concubines and eunuchs that hold a tight grip on power while keeping the emperor ignorant of the political reality of the day. Under such circumstances, the evil forces behind the throne are committing all kind of abuses directed against the truly virtuous or righteous individuals. Of course, this was meant to be a mirror of his own plight. A sympathy for the weak or the victims of that type of society is therefore a natural reaction. He even mentions the legendary epoch of the mythical emperor Yao and Shun as a period of famine and misery. Figures like Yao and Shun have been taken as good examples of governance by the Confucian scholars, corresponding in their view to a golden age of society. (Their historicity remains uncertain.) However, the aforementioned Zhuangzi, the Taoist philosopher was a critic of that period in Chinese history, while later on Zhao Yi, as a misfit and a marginal, had similar views. Therefore, his views on right and wrong (是非) and the critique of the mythical emperors lend more power to the argument that the poet was deeply inspired by that Taoist thought. His pessimism is fundamentally very similar to the one of the early Taoist philosophers that were also concerned with a lack of morality during their times.

As one can easily notice Zhao Yi, through the content of his *fu* exhibits a thorough knowledge of history and an ability to draw pertinent conclusions regarding the past. This is a proof of his scholarship and of the fact that he had access to sources that were written perhaps in the same critical fashion and along the same lines. The part that is particularly relevant to his relationship with the Taoist philosophy is perhaps the last part of his poem in which he quotes a popular song that is rendered in complete form. This song was written by an anonymous author from the state of Lu (current day Shandong Province of China) under the influence of yet another poem that he overheard being recited by a traveler coming from the state of Qin : “The powerful always claim to be right, / Even their spit is taken as a pearl, / The poor, in cloth their jade would hide / As the orchid is left away, a withered curl, / To no avail only the virtuous stay aware / By being caught in a milieu of fools / One must protect himself

in his despair/ No more an empty strife should he spare./A sorrow and a sorrow even more, it is the fate !”²

In the poem quoted by Zhao Yi there are two elements essential for understanding the origins of the concepts employed by the person mentioned from the state of Lu, the author. One of these elements is the metaphor of the jade wrapped into rags or cloth. The other is the mentioning of “fate” 命 at the end. The metaphor is obviously borrowed from the Chapter 70 of the “Book of the Way and the Virtue” *Daode jing* 道德經 that belongs to Laozi, being of evident Taoist influence (Wang Bi, 1954, p.42). As showed previously, there are also other elements that can support the argument that Zhao Yi has received the influence of the Taoist view on history. The context in which the metaphor was used is the same as the one in the Taoist texts, but with an additional nuance to be colored in. The poet is describing the virtuous or the knowledgeable individuals being marginalized and in a state of withdrawal, out of fear that they will be purged for their quality of character. The jade represents the pure essence of one person. At the same time, it is an ancient symbol of immortality and has often been used in order to denote this concept. The unchanging Way resides within one’s heart and makes it everlasting. The sacredness of jade is an eternity camouflaged into profane rags, therefore unnoticeable to the eye of the preying, much like in Mircea Eliade’s exposition about the character of the sacred (ELIADE, 1959, p. 11).

The other element is that of fate, one that rarely appears under this connotation in the available literature. The Confucian values of the time excluded fatalism and promoted an idea of the “mandate of Heaven” (天命) that refers mostly to a political durability, describing an actual “political mandate” validated by the “heavenly” order of things. However, the mentioning of fate in the popular folk songs is a reflection on the fate of the common individual seen from the grass-root of the society.

The style that the poet is using in Zhao Yi’s lyrical quotation is a lamentation. The unalterable human condition seems to weigh heavily on the shoulders of someone very much aware of the problems that the society is facing, an individual that eventually realized the boundaries of his own limited existence, endowed with a knowledge and experience that he cannot share with the surrounding collective mass of ignorant people. The blame falls on the rigidness of the rites and music *liyue* 禮樂 that are commented unfavorably upon. According to his logic, the dogma and blind adherence to patterns of behavior took away people’s ability to reflect and destroyed their sensibility and empathy. Emancipation in thought was dreaded and those capable of it were obviously hunted down by the mighty, whose authority was thus threatened. Exhibiting aloofness was an affront to the sclerotic mind of the many, alienated by the constant fixation on the duality of right and wrong. The lack of flexibility in a dogmatic Confucianism or the extremes of punishment and reward proposed by the First Emperor and his Legalist advisers were all seen as a source of hypocrisy and a veneer, meant only to hide the usual flaws of the rulers: avarice and thirst for power. The poet claimed to be able to penetrate through the veneer of appearance and get to know the real state of things. The exposure of such ability to a hostile society could make his existence fraught with danger and in this case the wisdom of hiding oneself was his only recourse that provided with the only

² Wang Xianqian 王先謙, *Hou-Hanshu* 後漢書集解 [Collected Commentaries to the Book of the Later Han], *Wen Yuan Liezhuan di-qishi xia* 文苑列傳第七十下 [The Biography of Wen Yuan 1], Zhonghua shuju, Beijing, 1984, p. 920. My translation. Original text: 執家多所宜, 歎唾自成珠。被褐懷金玉, 蘭蕙化為芻。賢者雖獨悟, 所困在群愚。且各守爾分, 勿復空馳驅。哀哉復哀哉, 此是命矣夫。

mode of survival possible. In his reclusion the virtuous suffers and the sorrow he feels is the expression of an implacable destiny that he cannot change. The hostility of the social environment in its overwhelming complexity of forms makes him feel useless and powerless.

The idea of fate in this context is not that of a predetermined destiny that could be foretold by the arcane arts of soothsaying. There is nothing mystical or otherworldly that conditions the human existence. The only factors are those of cause and effect. The evil changes in the world were decided by a cause that produced long term effects. The poet finds that cause in the early state of fragmentation that the Chinese society was confronted with during the early Spring and Autumn period and further fulfilled during the age of the Warring States.

With regard to society the leadership is the one to be blamed for the general state of decadence and the complications inherited since then, complications that characterize the constrictive and dangerous environment the poet was surrounded by. The stoic virtue of forbearance is implied by his suggestion that the virtuous should refrain from conducting any purposeless activities and should be more static and remain self-contained. By “empty strife” he points at the hollow nature of any worldly endeavor. In times of turmoil, the uselessness of the human endeavor thus becomes more apparent to the keen eye of penetrating insight. A return to the concept of fate is then necessary. Fate is more of an expression of poetical realism rather than that of defeatism. The poet was consigned to silence not by his own will but by the very conditioning of reality. Awareness is to no avail. Therefore, what a person of great awareness can change is only himself and not the structure of the outer reality. The conclusion is that the outer reality is something that cannot be controlled and transformed by the individual will. As a result, this type of Chinese stoicism, in a way very much like the Greek one, emphasizes the idea of a return to the self and cultivating the virtues inwardly. The inward nature of virtue contrasts with the vain outward pursuits. The phenomena present in the world of the senses are hollow and insubstantial, being the product of circumstantial changes that do not last.

Zhao Yi's critical view on society goes to an extreme that doesn't include any counter-examples to be used antithetically. That is why his way of approach can only be considered as a complete denial of reality. In the case of such a dystopian state of the world the only escape route is the cultivation of the inner virtues. This is, of course, rather implied than expounded.

In conclusion, for Zhao Yi the meaning of “fate” 命 is the conditioning of an outer reality. It can also be approximated, in a limited way, by assimilating it with the more modern term of “human condition”.

The origins of this concept in China are rather blurry. Only earlier literary sources can shed light on its evolution through time.

“Fate” as featured in Bo Yi's biography of Sima Qian and the “Book of Songs”

In Sima Qian's “Records of the Grand Historian”, the biography of Bo Yi holds a privileged position. The great historian himself seems to have found in it analogies with his own life experiences. The biography recounts the story of two princes of the Guzhu kingdom who, out of loyalty to the falling Shang dynasty refused the advances of the King Wu of Zhou, who usurped the Shang dynasty, using force in order to replace the last Shang ruler. They were not willing to serve him and be hired as courtiers into his pay. Since the ruler was a former subject of the Shang, such transgression and disloyalty from the part of King Wu was seen as an act of treason and his appropriation of power was considered to be immoral. The two princes were in the position to pay allegiance to the newly established rule of Zhou. After the death of

their father none of them dared to assume the throne. One reason was the love and respect that they mutually had for each other, a brotherly respect that would let none of them to consider himself as more worthy than the other in taking hold of power. As consequence, they decided to forsake their right to kingship and, in the condition given by the unavoidable yielding to an usurper, they finally chose to leave the world behind and lead a recluse life. Having nowhere to go and no resources to live by they decided to retire on a mountain and lead a rudimentary lifestyle: “We are climbing those Western Mountains/ [For food] the vetches to pick up./Those that with violence seek to overthrow the violent/Of their own wrong deeds are ignorant./With Shennong, Yu and Xia buried [by time],/How can we then return ?/ Our sigh knows death is near,/A downfall in our fate.”³

This poem was included by Sima Qian into the Bo Yi’s biography and was gleaned most probably from the local folklore sources. It describes the feelings that the two brothers had and their experience of self-exile in the mountains. The conduct of Bo Yi and Shu Qi, the two brothers was considered as an epitome of virtue for Confucius (LIU BAONAN, 1954, p. 107). The content of their morality was taken as an example of standard Confucian values: principled loyalty and brotherly love. Another trait of their character was that of refusing to acknowledge somebody that makes use of the same means of violence to replace a violent and oppressive regime. For them the tyrant is always ignorant of his bad deeds and prone to wrong doings. Precisely this particular conclusion made them perceive the society of those times as dystopian. Their self-imposed exile was of a moral nature that didn’t allow them to compromise. This inability to compromise forced them to adopt the extreme lifestyle of collecting edible vetches found on the mountains where they lived and starved to their death.

The poem ends with an invocation of fate 命, as they felt their death was near, due to starvation. The fatality of death comes as a consequence of their yearning for a moral ideal represented by the early emperors, Shennong, Yu and the Xia. The example of virtue found in those early dynasties was a long-gone reality, one they couldn’t simply revert to, because of the dire conditions of the present.

In contrast with Zhao Yi’s view on history, Bo Yi wasn’t disenchanted with the early emperors of the past. However, both were animated by a deep disappointment towards the present and deplored their own condition in the world. Bo Yi’s feeling of dissatisfaction was only related to the present while in Bo Yi’s poem it appears like a general state of mind and the result of not finding in the past worthy examples of virtue.

The poem however, although attributed to the two brothers, it has the elements of a popular song. The question is the approximate date of this song. Since it is included by Sima Qian we can surmise that it predates the Early Han Dynasty (202 BCE-9 AD) and it was composed prior to the Zhao Yi’s quoted poem, or at least that it belonged to the same time period. Comparing the two poems one can easily notice the similarity in style. An analogous poem with a title that looks similar to the content found in Bo Yi’s lamentation is to be found in the early Book of Songs 詩經 that contains popular songs collected from different princely states. The analogy is based upon the main theme related to “collecting vetches”. The consumption of vetches from the wild was also seen as a last resort for common people in

³ Sima Qian 司馬遷, *Shiji*, Beijing Zhonghua shuju, *Shiji* 史記 61, *Boyi Liezhuan di-yi* 伯夷列傳第一 [The Biography of Bo Yi 1], Beijing, 1959, p. 2123. My translation. Original text: 登彼西山兮, 采其薇矣。以暴易暴兮, 不知其非矣。神農、虞、夏忽焉沒兮, 我安適歸矣? 于嗟徂兮, 命之衰矣。

periods of great famine. They are the symbol of poverty during troubled times. Like the common folk, Bo Yi and Shu Qi used to rely upon this type of wild plants as a means to survive, knowing at the same time that this was not a long-term viable solution for supporting their lives. Relying on vetches was tantamount to embracing a destiny that would end in death by starvation. Related to this, the poem also discloses their awareness of death. However, for them the possibility to exit life in such a way was preferable to dishonor. The compromise was more dreaded than death itself.

In the “Book of Songs” 詩經 the motif of the vetches is also present within the title of one poem called “Collecting vetches” 采薇. The context is that of the army life during protracted war campaigns in which the soldiers are yearning for the comfort of their home while suffering from hunger and fatigue. They collect vetches for food and reflect with sadness on the reality of being far away from a home left behind. That kind of yearning creates an occasion for self-pity that takes the form of a poetical expression: “At the beginning of the march, / The willow branches softly hanged/Today for me only to yearn for. /Continuous falling flakes of snow, /A road to walk the paces slow, / The hunger and the thirst/ Left painful sorrow in my heart. / Who can bemoan my sadness at its worst? ”⁴

The ending of the song “Collecting Vetches” 采薇 doesn’t mention “fate” 命, like in the poem rendered by Zhao Yi in its *fu*. The form and meaning however resonates with much of that description of a cruel reality depicted by the gloomy picture of history in Zhao Yi’s poem. world full of cruelty and conflict, fallen into the perilous abyss of antagonisms of all kind is draining the life force out of those human beings caught in the middle of that tumultuous and oppressive reality impossible to escape from. The last line is also meant to represent a cry of hopelessness that the anonymous poet feels with regard to his own fate. The words denoting sorrow or sadness are present in both poems as the result of realizing one’s own powerlessness while confronted with a hostile conditioning. This conditioning leaves a heavy imprint on a soldier’s heart, bound to bare the plight of war and his fate as a burden.

The above examples taken from two different poems that have folk songs as a source can offer a glimpse into what can be surmised to constitute an archaic stratum of a tradition of expressing sadness through poetry. The origins of the poem quoted by Zhao Yi can easily be traced back to those “styles” 風 included in the “Book of Songs” 詩經, having similar format and motifs. The same cry of sadness can be distinguished in some paragraphs of the taoist works of Zhuangzi. Zhuangzi’s liberating pessimism can be found in the form of reverberations in Zhaoyi’s *fu*. Another common feature is also the habit of using folk song materials in both the cases of Zhuangzi and Zhaoyi (like the song dedicated by the “mad” hermit Jieyu to Confucius in Zhuangzi) (WANG XIANQIAN, 1954, p. 30).

A “song” expressing the idea of fate in Zhuangzi

In the chapter “The Great Ancestor” 大宗師 of Zhuangzi can be found yet another sample of rhymed prose that is formulated in the context of a song of sorrow.

⁴ Cheng Junying 程俊英, *Shijing zhuxi* 詩經注析, *Xiaoya* 小雅, Beijing: Zhonghua shuju, 1991, p. 462. My translation. Original text: 昔我往矣，杨柳依依。今我来思，雨雪霏霏。行道迟迟，载渴载饥。我心伤悲，莫知我哀。

The rather anecdotal account refers to a visit a hermit pays to a fellow hermit afflicted by an illness. As the ill person becomes confronted with the reality of death, he chooses to express himself through a song that sounds more like a cry of sorrow and self-pity. As the question flows, the answer turns poetical:

“Zi Yu was a friend of Zi Sang. A continuous gloomy rain had lasted for ten days when Zi Yu ‘exclaimed: ‘Zi Sang is suffering from hunger.’ He therefore fetched a bowl of rice to offer him as food. When he reached Zi Sang’s door he overheard him crying and singing while playing at his qin: ‘Is it because of my father? Is it because of my mother? Is it because of the Heaven? Is it because of the fellow humans?’ His voice was feeble and his words were delivered in rhythmical bursts of poetry. Zi Yu entered his room and asked: ‘How come that your song has become like this?’ He answered: ‘Long have I asked myself what caused my extreme poverty, yet no answer came to me. Did my parents wish me poorly? Impartial is the all-covering Heaven, Impartial is the all-sustaining Earth. Did Heaven and Earth wish me poorly? The cause of my plight I demanded to find, yet to no avail. But since I am so destitute, the answer only the fate can be!’”⁵

This particular story is only one of the few in Zhuangzi’s body of works that features the playing of the Chinese zither in a state of sorrow. The zither was an instrument whose music was meant to be heard and enjoyed only by those that stood close to the player, since the strings in ancient times were made of silk threads and the sound had less intensity than the modern available types of zithers. The dim sound of a singer’s voice was necessary for such accompaniment and suitable for self-enjoyment. The zither wasn’t meant to be part of a show and render delight to an audience, but an instrument of self-cultivation. Music and song were occasions when the player gave vent to his feelings and purged himself of negative emotions. The outbursts of crying and singing at the same time had a balancing, therapeutic role. They spontaneously produced lyrical expressions.

Zi Sang was trying to find an intentionality in the cause of his material poverty, but since entities like the Heaven and the Earth were not intentional in their actions and the parents and fellow human beings were not to blame for one’s material misfortune the only valid answer was the implacable conditions imposed by fate 命. Like in the poems mentioned previously, the concept of fate represented the uncontrollable material conditioning to which one must adjust himself by aspiring to a spiritual elevation and inner cultivation. One’s fate is determined by one’s environment and other objective factors that do not fall into the category of some mystical force or the power of destiny, so present in the ancient mythology of the Western world. Fate cannot be foretold but deduced from the complexity of factors that determine it. This amazing complexity is the reason why Zi Sang doesn’t have a particular, simplistic way to pinpoint the cause of his misfortune and the source of his affliction. Complexity can only be expressed in an abstract way. Therefore, Zi Sang’s deduction is of an abstract nature. The concept however appears to be included by folk songs, as an expression of popular wisdom in a harmonious combination between wisdom and emotion, unparalleled in any other lyrical composition or any Chinese philosophical work.

⁵ Wang Xianqian 王先謙, *Zhuangzi jijie* 莊子集解, in *Zhuazi jicheng* 諸子集成, vol. 3, Beijing: Zhonghua shuju, 1954, p. 47. My translation. Original text: 子輿與子桑友，而霖雨十日。子輿曰：子桑殆病矣！裹飯而往食之。至子桑之門，則若歌若哭，鼓琴曰：父邪母邪！天乎人乎！有不任其聲，而趨舉其詩焉。子輿入，曰：子之歌詩，何故若是？曰：吾思乎使我至此極者而弗得也。父母豈欲吾貧哉？天無私覆，地無私載，天地豈私貧我哉？求其為之者而不得也。然而至此極者，命也夫！

Conclusion

Zhao Yi's *fu* is the only one produced during the Han dynasty that has what appears to be a fatalistic way of approach. This fatalistic streak can be explained by poet's pessimistic look on history, supported by a long-standing Taoist tradition of criticism towards traditional Confucian values.

Apart from this trait, Zhao Yi's criticism is a reverberation of that new criticism on human nature pursued by Zhuangzi, who perceived the Way of Heaven (天道) and the Way of Men (人道) as divergent. The subverted human nature created a rift between Heaven and Man, a reality that can explain the anomalies of the human society that were criticised.

The focus on criticizing Confucian values makes him appear close to what later, in modern times were the views of the Doubting Antiquity School (疑古派) during the New Culture Movement 新文化運動 at the beginning of the 20th century. The need to reform the ossified structure of the millennia old Chinese tradition of scholarship appeared as a necessity since very early on and in order to keep the pace with the changes in the world China had to undergo a set of very much needed structural reforms. The objective approach towards history was a strong weapon against Confucian conservatism and feudal distortions. These distortions with regard to understanding history were seen as intentionally created in order to protect and legitimize certain political regimes and models of rulership. The quest for truth offered a motivation for both the realistic school of poetry in classical China and the new cultural movements from the beginning of the century.

The origins of the idea of "fate" lies with the realistic tradition of Chinese poetry and that of the Book of Songs 詩經. As there is no direct proof that Zhuangzi was the originator of the concept, it can be surmised that he relied upon much earlier views on the world and society that belonged to the early folklore. Laozi, as the first Taoist philosopher, promoted a model of rulership and "sainthood" that professed to represent the needs of the many, to replace the voice of a ruler with the voice of the people (以百姓之心為心) (WANG BI, 1954, p.30). Along the same lines, Zhuangzi also tried to incorporate in his work elements related to the plight and concerns of the common and the despised. While he was able to formulate a philosophy that eventually influenced Zhao Yi, his work also reflected concepts found in a much earlier strata of folk literature. Therefore, the idea of fate 命 present in his *fu* is mostly a product of popular realism structured on the foundation provided by the Taoist thought.

BIBLIOGRAPHY

- CHENG, Junying 程俊英, *Shijing zhuxi* 詩經注析, Beijing: Zhonghua shuju, 1991
- ELIADE, Mircea, *The Sacred and the Profane*, Harcourt, Brace and Company, New York, 1959
- LIU, Baonan 劉寶楠, *Lunyu zhengyi* 論語正義, in *Zhuzi jicheng* 諸子集成, vol. 1, Beijing: Zhonghua shuju, 1954
- SIMA, Qian 司馬遷, *Shiji*, Beijing Zhonghua shuju, *Shiji* 史記, Beijing, 1959
- WANG, Bi 王弼, *Laozi zhu* 老子注, in *Zhuzi jicheng* 諸子集成, vol. 3, Beijing: Zhonghua shuju, 1954
- WANG, Xianqian 王先謙, *Hou-Hanshu* 後漢書集解 [Collected Commentaries to the Book of the Later Han], Zhonghua shuju, Beijing, 1984
- WILKINSON, Endymion Porter, *Chinese history: a new manual*, Published by the Harvard University Asia Center for the Harvard-Yenching Institute Distributed by Harvard University Press Cambridge (Massachusetts) and London, 2013

A FACELESS WAR: THE REPRESENTATION OF THE ALGERIAN IN *L'ENNEMI INTIME* IN THE LIGHT OF FRANTZ FANON

UNE GUERRE SANS VISAGE : LA REPRÉSENTATION DE L'ALGÉRIEN DANS *L'ENNEMI INTIME* À LA LUMIÈRE DE FRANTZ FANON

UNA GUERRA SENZA VOLTO: RAPPRESENTAZIONE DELL'ALGERINO IN *L'ENNEMI INTIME* ALLA LUCE DI FRANTZ FANON

Hicham LOUKHAILA

Algiers 2 University

loukhaila.hicham@univ-alger2.dz

Abstract

*This article offers a critical reading of *L'Ennemi intime* (Florent-Emilio Siri, 2007) through the lens of Frantz Fanon's theory of colonial violence. While the film denounces the Algerian War and reflects on French trauma, it reproduces a profoundly unbalanced otherness: humanizing the colonizer while relegating the Algerian to silence and monstrous representation. The study demonstrates how the film delegitimizes the anticolonial struggle, reframes colonial violence as a purely moral conflict, and fails to decolonize its cinematic gaze. Fanon's writings, particularly *Black Skin, White Masks* and *The Wretched of the Earth*, provide an essential theoretical framework for decoding the ideological implications of this visual narrative and for understanding how cinema can perpetuate colonial dynamics even when apparently contesting them. By combining film analysis with postcolonial theory, this work examines the representation of French and Algerian figures, the construction – or erasure – of Algerian otherness, and the political and symbolic consequences of these portrayals. Beyond a study of narrative content, the research interrogates how French postcolonial cinema negotiates – or fails to negotiate – the relationship with the Other in the context of colonial warfare, revealing the persistence of asymmetrical power relations between colonizer and colonized even in works that overtly critique colonialism.*

Résumé

*Cet article propose une lecture critique de *L'Ennemi intime* (Florent-Emilio Siri, 2007) à la lumière de la théorie de Frantz Fanon sur la violence coloniale. Tout en dénonçant la guerre d'Algérie et en réfléchissant au traumatisme français, le film reproduit une altérité profondément déséquilibrée : il humanise le colonisateur, tout en condamnant l'Algérien au silence et à une représentation monstrueuse.*

*La recherche démontre comment l'œuvre délégitime la lutte anticoloniale, transforme la violence coloniale en un conflit exclusivement moral et échoue à décoloniser le regard cinématographique. Les écrits de Fanon, en particulier *Peau noire, masques blancs* et *Les Damnés de la terre*, offrent un cadre théorique essentiel pour décrypter les implications*

idéologiques de cette narration visuelle et pour comprendre comment le cinéma peut perpétuer des dynamiques coloniales même lorsqu'il semble les contester.

En associant l'analyse filmique aux théories postcoloniales, ce travail examine la représentation des figures françaises et algériennes, la construction – ou la négation – de l'altérité algérienne ainsi que les conséquences politiques et symboliques qui en découlent. Plus qu'une analyse du contenu, la recherche interroge la manière dont le cinéma postcolonial français négocie – ou échoue à négocier – le rapport à l'Autre dans les contextes de guerre coloniale, révélant la persistance de rapports de pouvoir asymétriques entre colonisateur et colonisé, y compris dans des œuvres qui critiquent ouvertement le système colonial.

Riassunto

*Questo articolo propone una lettura critica di *L'Ennemi intime* (Florent-Emilio Siri, 2007) alla luce della teoria di Frantz Fanon sulla violenza coloniale. Pur denunciando la guerra d'Algeria e riflettendo sul trauma francese, il film riproduce un'alterità profondamente squilibrata: umanizza il colonizzatore, mentre condanna l'algerino al silenzio e a una rappresentazione mostruosa. La ricerca dimostra come l'opera delegittimi la lotta anticoloniale, trasformi la violenza coloniale in un conflitto esclusivamente morale e non riesca a decolonizzare lo sguardo cinematografico. Gli scritti di Fanon, in particolare *Pelle nera, maschere bianche* e *I dannati della terra*, offrono un quadro teorico essenziale per decifrare le implicazioni ideologiche di questa narrazione visiva e per comprendere come il cinema possa perpetuare dinamiche coloniali anche quando sembra contestarle. Unendo l'analisi filmica alle teorie postcoloniali, il lavoro esamina la rappresentazione delle figure francesi e algerine, la costruzione – o negazione – dell'alterità algerina e le conseguenze politiche e simboliche che ne derivano. Più che un'analisi del contenuto, la ricerca interroga il modo in cui il cinema postcoloniale francese negozia – o fallisce nel negoziare – il rapporto con l'Altro nei contesti di guerra coloniale, rivelando la persistenza di rapporti di potere asimmetrici tra colonizzatore e colonizzato anche in opere che criticano apertamente il sistema coloniale.*

Keywords: colonialism; alterity; Fanon; postcolonial cinema; Algerian War;

Mots-clés: colonialisme; altérité; Fanon; cinéma postcolonial; guerre d'Algérie;

Parole chiave: Fanon; colonialismo; alterità; cinema francese; guerra d'Algeria;

Introduzione

Il cinema, in quanto arte visiva e narrativa, non è mai un semplice specchio della realtà: esso è uno spazio di costruzione simbolica in cui si negoziano i rapporti di potere, si plasmano gli immaginari collettivi e si riproduce – o si contesta – l'ideologia dominante. Negli studi postcoloniali, questo fenomeno viene spesso affrontato attraverso il concetto di sguardo dell'Altro, inteso come il modo in cui una cultura dominante rappresenta un gruppo dominato secondo i propri codici, valori e interessi. Questo sguardo, lungi dall'essere neutro, modella la percezione della storia e delle identità e, nel contesto coloniale, tende a naturalizzare le gerarchie e a legittimare la dominazione.

La guerra d'Algeria (1954-1962), a lungo definita nel discorso ufficiale francese come semplici «eventi», rimane uno dei capitoli più delicati della storia contemporanea francese. Non fu soltanto un conflitto armato, ma anche un terreno di lotta per il controllo dei racconti: da parte algerina, la rivendicazione di una liberazione nazionale; da parte francese, la volontà

di preservare l'ordine coloniale minimizzando la portata politica dell'insurrezione. Questo divario si è protratto nella memoria collettiva e nelle rappresentazioni mediatiche, in particolare nel cinema. Quest'ultimo, dall'essere di un semplice osservatore, ha spesso servito da veicolo ai discorsi dominanti, offrendo al tempo stesso, in certi momenti, uno spazio per i contro-racconti.

Uscito nel 2007, *L'Ennemi intime* di Florent-Emilio Siri si inserisce in questa tensione. Presentato come una finzione alimentata da una documentazione storica e da testimonianze di ex-coscritti, il film intende mettere in luce la brutalità della guerra mantenendo però una dimensione drammatica centrata sull'esperienza dei soldati francesi. Lontano dall'essere un affresco equilibrato sui due fronti, l'opera dispiega un punto di vista in cui l'umanità si trova prevalentemente dalla parte francese e in cui l'algerino appare con tratti ambigui, spesso associati alla violenza, alla crudeltà o all'irrazionalità. Questa asimmetria visiva e narrativa richiama le critiche che Frantz Fanon formulava ne *I dannati della terra* e in *Pelle nera, maschere bianche*: nell'immaginario coloniale, il colonizzato non è soltanto dominato economicamente e politicamente, ma è rinchiuso in una rappresentazione che nega la sua piena umanità.

Questa distribuzione ineguale dell'umanità sullo schermo solleva una questione fondamentale: in che modo il cinema contribuisce a costruire o riprodurre l'alterità coloniale nella guerra d'Algeria? E più specificamente, come il film *L'Ennemi intime*, nonostante le sue intenzioni critiche, rivela i meccanismi di disumanizzazione che Fanon descrive nel colonialismo?

I. Il contesto storico e memoriale di *L'Ennemi intime*

1. La guerra d'Algeria: un conflitto a lungo occultato

La guerra d'Algeria, che si è svolta dal 1954 al 1962, rappresenta un momento cruciale non solo nella storia della Francia e dell'Algeria, ma anche nella storia mondiale delle decolonizzazioni. Essa oppone lo Stato francese, determinato a mantenere il proprio impero coloniale, al Fronte di Liberazione Nazionale (FLN) e al suo braccio armato, l'Esercito di Liberazione Nazionale (ALN), decisi a conquistare l'indipendenza attraverso la lotta armata.

« Les blessures sont, malgré elles, en miroir l'une de l'autre, et c'est dans cette réticence à se voir dans la souffrance de l'autre (et disons le clairement, sur tout de la part des Français dans le drame vécu par le peuple algérien) qu'existe une résistance forte à l'élaboration d'une mémoire authentique. Celle qui ne prend son sens qu'en une compréhension des souffrances que d'autres groupes ont subies. En France, nous n'en sommes pas encore là. Le moment est celui de se remémorer, pas encore de commémorer (ce qui impliquerait la reconnaissance de la notion de guerre). Il s'agit de tout voir, l'histoire, l'horreur, la guerre, ses ambiguïtés, ses contradictions. Pas encore de reconnaître une dette à l'égard des victimes, d'admettre les crimes de guerre, ou crimes contre l'humanité, pendant la guerre d'Algérie. Cet acharnement à ruser avec la réalité» (Stora Benjamin. *Guerre d'Algérie, France, la mémoire retrouvée?*. In: *Hommes et Migrations*, n°1158, octobre 1992. Mémoire multiple, p. 10-14)

Eppure, nonostante la sua intensità e durata, questa guerra è stata a lungo assente dai racconti ufficiali. La Francia del dopoguerra, segnata dalla volontà di voltare pagina, ha evitato di nominare il conflitto per ciò che era realmente. L'elaborazione di un racconto condiviso e critico è stata ostacolata per decenni da un silenzio istituzionale che ha pesato sia sull'istoriografia che sulla memoria collettiva.

A. Il peso delle parole: da “guerra” a “eventi”

L’occultamento della guerra d’Algeria passa innanzitutto attraverso una scelta lessicale carica di significato. Fino alla legge del 18 ottobre 1999, lo Stato francese designava ufficialmente il periodo 1954-1962 come «operazioni di mantenimento dell’ordine» o «eventi d’Algeria». Questo vocabolario amministrativo, ereditato dal tempo della censura, serviva ad evitare qualsiasi riconoscimento politico del FLN come movimento legittimo di liberazione nazionale.

François Mitterrand, allora ministro dell’Interno (11 dicembre 1954):

« Si tratta [...] di preservare l’unità della nazione, che è il dovere essenziale dei cittadini. »

Egli presenta l’impegno in Algeria come una missione di mantenimento dell’ordine, non come una guerra d’indipendenza.

Dal lato del quotidiano Le Monde, Pierre-Albin Martel (all’inizio dell’insurrezione, nel 1954) opera già un distacco:

« Tutto accade come se una mano invisibile cercasse di rovinare le solidarietà verticali Francia-Africa del Nord ». (Le Monde.fr)

Insiste inoltre sulla necessità di fermezza:

« Gli animatori di quest’opera di distruzione devono essere combattuti [...] Ma la repressione deve essere lucida e leale, se non si vuole spingere le popolazioni tra le braccia dei fuorilegge. »

Questa strategia discorsiva aveva due effetti principali: riduceva l’insurrezione a un problema di ordine pubblico e proteggeva l’immagine internazionale della Francia in un’epoca in cui i movimenti anticoloniali guadagnavano legittimità sulla scena mondiale.

In questo quadro, la guerra non si combatteva soltanto sul terreno militare: era anche oggetto di una battaglia di parole e immagini. I cinegiornali, sottoposti a stretto controllo, presentavano un’Algeria in via di pacificazione, cancellando la brutalità delle operazioni militari e le violenze inflitte alle popolazioni civili. Questo contesto linguistico e mediatico costituisce lo sfondo ideologico in cui si collocano, consapevolmente o meno, le successive rappresentazioni cinematografiche.

B. Memoria frammentata e questioni di rappresentazione

La memoria della guerra d’Algeria è segnata dalla sua frammentazione. Diversi gruppi di memoria si contendono la legittimità del racconto: ex coscritti del contingente, pieds-noirs, harkis, ex combattenti del FLN, famiglie delle vittime civili... Ognuno porta una memoria parziale, spesso incompatibile con quella degli altri. Come mostra Benjamin Stora, queste memorie si sviluppano in «silos» senza un vero dialogo, alimentando percezioni antagoniste del passato.

« ...poiché la considerazione delle ricerche degli storici nei racconti storici inseriti nei manuali scolastici è debole, è evidente che è la memoria, per esempio quella familiare, che prevale. Per molto tempo in Francia, tutto ciò che riguardava la storia della colonizzazione, della schiavitù e della guerra d’Algeria apparteneva all’ambito privato, dell’intimità, del familiare. Questi fatti sono stati insegnati molto poco nei manuali scolastici fino agli anni 2000. Per quasi quarant’anni, tutti questi racconti storici sono stati trasmessi di generazione in generazione, in modo privato. Ne consegue che possono essere oggetto di ricostruzione, fantasie, bricolage, poiché non appartengono al registro della costruzione di una storia seria, cioè una storia basata su incroci rigorosi dei fatti, contestualizzazione e interpretazione sensata della storia... »

(Benjamin Stora, *Entre mémoire(s) et histoire(s) au Maghreb*, in *Économia*, giugno 2010).

È in questo spazio memoriale conflittuale che appare *L'Ennemi intime* nel 2007. Il film pretende di colmare un vuoto: mostrare la guerra d'Algeria frontalmente, con un realismo crudo e una messa in scena diretta della violenza. Ma, in realtà, esso si inserisce in una lunga tradizione cinematografica francese in cui il punto di vista è ampiamente metropolitano e in cui l'algerino appare meno come soggetto storico e più come sfondo o minaccia. Questa collocazione all'interno di una memoria parziale ha conseguenze dirette sul modo in cui la storia viene raccontata: privilegia il racconto dell'esperienza francese lasciando ai margini quello dell'altro campo.

Questo contesto storico e memoriale è essenziale per comprendere che *L'Ennemi intime* non è soltanto un'opera di finzione: è anche un prodotto del suo tempo, plasmato dalle tensioni persistenti attorno alla memoria coloniale e dalle scelte narrative ereditate da una lunga storia di rappresentazioni distorte.

2. Il cinema come prolungamento del discorso coloniale

Fin dagli inizi del XX secolo, il cinema francese ha accompagnato l'impresa coloniale in Nord Africa. Dai film etnografici degli anni 1910-1920 fino alle grandi epopee romantiche dell'epoca tra le due guerre, l'Algeria viene filmata attraverso il prisma dell'esotismo e della missione civilizzatrice. Le immagini veicolano un doppio discorso: celebrano la bellezza dei paesaggi "indigeni" sottolineando al contempo il ruolo della Francia come garante dell'ordine e del progresso.

In questa logica, l'algerino è raramente rappresentato come un soggetto politico autonomo. È fissato in ruoli tipici: il guerriero fiero ma sconfitto, il contadino passivo e riconoscente, o il ribelle fanatico che minaccia la pace coloniale. Questa tipologia visiva si iscrive in ciò che Frantz Fanon descriveva come «il catalogo degli stereotipi» che il colonizzatore imprime nell'immaginario collettivo (Pelle nera, maschere bianche).

L'eredità di questo cinema coloniale non scompare con la fine dell'impero. Come spiega Pierre Sorlin, il cinema è un «testimone attivo» della propria epoca, ma anche un conservatorio delle sue rappresentazioni dominanti. Così, anche film prodotti in un contesto postcoloniale possono riprodurre inconsciamente schemi narrativi e iconografici forgiati durante il periodo coloniale.

A. Meccanismi della rappresentazione coloniale in *L'Ennemi intime*

L'Ennemi intime illustra questa persistenza. Pur presentandosi come un film critico della guerra, adotta un'inquadratura narrativa centrata quasi esclusivamente sull'esperienza francese. I personaggi principali – ufficiali, coscritti, sottufficiali – costituiscono il punto di vista dello spettatore. L'algerino, invece, appare soprattutto per brevi accenni: un volto minaccioso dietro una roccia, un prigioniero silenzioso, un cadavere mutilato.

Questo dispositivo visivo e narrativo rientra in ciò che Stuart Hall definisce la «costruzione discorsiva dell'Altro»: l'Altro non è definito dalla propria voce, ma dal racconto che si fa di lui. Nel film, anche quando gli algerini parlano, le loro parole sono filtrate dalla presenza dei francesi – tradotte, commentate o immediatamente seguite da un giudizio morale. Inoltre, alcune scene chiave ripropongono gli stereotipi coloniali in forma aggiornata. Ad esempio, le sequenze che mostrano le violenze del FLN sui civili algerini sottolineano la barbarie del nemico, evitando però di soffermarsi sulle violenze sistemiche esercitate

dall'esercito francese. Questo squilibrio non è casuale: si iscrive in una lunga tradizione in cui la brutalità coloniale è o attenuata o giustificata come un male necessario.

B. L'illusione della neutralità e la riproduzione delle asimmetrie

Florent-Emilio Siri e il suo sceneggiatore Patrick Rotman hanno insistito, nei documenti promozionali, sulla loro volontà di offrire un ritratto «obiettivo» e «fedele» della guerra d'Algeria, basato su testimonianze e documentazione storica. Eppure, come ricordano le teorie postcoloniali, l'obiettività nella rappresentazione di un conflitto coloniale è una posizione illusoria: ogni scelta di punto di vista, di personaggi centrali, di scene mostrate o omesse traduce un posizionamento ideologico.

Adottando la prospettiva dei coscritti francesi e relegando gli algerini in secondo piano, il film perpetua ciò che Fanon identificava come il «monopolio della parola» del colonizzatore: è sempre lui a raccontare la storia, a definire i termini del conflitto e ad attribuire i ruoli. La struttura narrativa del film, apparentemente equilibrata, riproduce quindi profonde asimmetrie ereditate dal discorso coloniale.

« Queste destinazioni sono già grandi se si considera l'Algeria soltanto come un mirabile centro della colonizzazione francese; lo diventano ancor di più se la si vuole vedere anche come il principale focolaio di civiltà europea, da cui irradieranno fino all'Africa centrale la scienza, lo spirito d'impresa e il genio stesso della nostra razza... È auspicabile che tutti noi, per bene servire la Repubblica e onorare la sua bandiera, possiamo contribuire insieme, grazie all'accordo tra chi colonizza, amministra o difende l'Algeria, al bene comune.» Édouard Laferrière (Governatore Generale dell'Algeria, 1899)

In questo senso, *L'Ennemi intime* non rompe veramente con il cinema coloniale: ne prolunga certi meccanismi, ma sotto una forma modernizzata, adattata a una sensibilità contemporanea che tollera la critica della guerra purché non metta in discussione il quadro interpretativo dominante. È precisamente questa tensione tra volontà di realismo e riproduzione di un immaginario coloniale che analizzeremo nelle sezioni seguenti.

II. Figure e rappresentazioni dell'Altro: un'alterità asimmetrica

1. Il soldato francese: umanità e legittimità morale

A. Una figura centrale ed empatica

In *L'Ennemi intime*, lo spettatore è sin dall'inizio collocato al fianco dei soldati francesi, e in particolare del tenente Terrien, giovane ufficiale idealista proiettato nel cuore di una guerra di cui ancora ignora i codici. Questa scelta di focalizzazione non è neutra: orienta lo sguardo e, con esso, l'empatia. Terrien diventa il prisma attraverso cui lo spettatore scopre il conflitto, le sue violenze e le sue contraddizioni.

Questo dispositivo narrativo corrisponde a ciò che Pierre Sorlin chiama la «centralità del testimone privilegiato»: il personaggio principale, dotato di una soggettività complessa e di un arco narrativo, cattura l'attenzione emotiva del pubblico. In questo caso, è l'ufficiale francese a beneficiare di questa profondità psicologica, e non un combattente algerino.

Il film insiste sui dilemmi morali del personaggio: le sue esitazioni di fronte alla tortura, il rifiuto di alcune atrocità, la volontà di mantenere un codice d'onore. Queste scelte di messa in scena, che umanizzano il soldato francese, si inscrivono in una tradizione cinematografica

in cui l'esercito coloniale è mostrato come composto da uomini comuni, talvolta sopraffatti, ma raramente mossi da crudeltà gratuita.

B. Il tenente Terrien: umanismo, dubbio e autorità morale

In *L'Ennemi intime*, il tenente Terrien rappresenta il fulcro emotivo e morale della storia, contrastando nettamente con il capitano Berthaut, più esperto e ormai disilluso. Terrien incarna l'ideale del militare umanista, rispettoso della vita umana e sostenitore di una guerra "pulita".

Al suo arrivo in Algeria, Terrien rifiuta categoricamente la rappresaglia cieca e la tortura, segnando una rottura netta con la brutalità coloniale. Tuttavia, mentre le perdite umane si accumulano, il suo umanismo inizia a sgretolarsi, dissolvendosi progressivamente in dubbio e silenzio. Dal punto di vista cinematografico, questa trasformazione emerge attraverso primi piani intensi e sapienti giochi di luce che svelano la frattura profonda tra ideale repubblicano e realtà coloniale. Il dramma personale di Terrien diventa così simbolo del fallimento nel tentativo di conciliare diritto e dominio.

La figura dell'"ufficiale buono" solleva però una questione cruciale: fino a che punto l'umanismo del soldato francese riabilita il colonizzatore, rendendolo accettabile agli occhi dello spettatore occidentale? Il dolore di Terrien emerge intenso e toccante, mentre quello algerino rimane relegato fuori campo. Il film conferisce al francese profondità e ambiguità, mentre l'Altro diventa semplicemente un ostacolo alla sua realizzazione umana.

Come osserva Frantz Fanon, «non esiste umanismo possibile nel contesto coloniale, poiché l'umanità è precisamente ciò che viene negata al colonizzato» (*Les Damnés de la terre*, cap. 1). La figura di Terrien, nonostante le buone intenzioni, opera all'interno di una struttura coloniale che rimane immutata. La sua sofferenza non riesce a trasformare l'ordine esistente, ma ne addolcisce soltanto la superficie, creando un'illusione di redenzione morale che lascia intatta la violenza sistemica del colonialismo.

C. La sofferenza psichica del soldato francese

Uno degli aspetti centrali di *L'Ennemi intime* è la rappresentazione della sofferenza psichica dei soldati francesi coinvolti nella guerra d'Algeria. Attraverso il tenente Terrien e le figure secondarie segnate dal trauma, il film costruisce una narrazione che si concentra sulla devastazione interiore causata da un conflitto vissuto come moralmente ambiguo, logorante, privo di gloria e significato. Questa sofferenza emerge con grande forza visiva e sonora: sguardi vuoti, silenzi prolungati, gesti meccanici e improvvisi scatti di rabbia rivelano un progressivo scivolamento verso la disumanizzazione dell'anima.

Tuttavia, questa sofferenza viene narrata esclusivamente dal punto di vista francese. Il dolore psichico del colonizzato, che pure vive una realtà quotidiana di violenza, repressione, esilio e morte, rimane completamente assente dalla rappresentazione. È come se la guerra lacerasse solo l'animo dell'occupante, risparmiando quello dell'occupato. Questo squilibrio empatico rappresenta uno degli elementi più controversi del film: quella che dovrebbe essere una riflessione sull'orrore condiviso della guerra si trasforma, invece, in un'appropriazione esclusiva del trauma.

Il film presenta il soldato francese come doppiamente vittima: del sistema militare che lo costringe a combattere una guerra sporca, e del nemico invisibile che lo perseguita. Ma in questo modo finisce per nascondere le responsabilità storiche e politiche dell'impresa coloniale. La guerra si riduce a un problema interno alla coscienza francese, una ferita dell'anima bianca, perdendo la sua natura di aggressione coloniale.

Fanon, al contrario, ci ricorda che il trauma coloniale colpisce anzitutto il colonizzato: «Non siamo uomini feriti, siamo uomini umiliati, derubati, espulsi dalla nostra stessa umanità» (*Peau noire, masques blancs*, cap. 5). La psiche del colonizzatore può soffrire, ma solo perché ha scelto – o accettato – di occupare un ruolo oppressivo. Non si può considerare quella sofferenza come equivalente o simmetrica a quella del colonizzato, che è strutturale, sistemica, e non frutto di un conflitto interiore.

In questo senso, il film rischia di costruire una forma di vittimismo coloniale, dove il dramma dell'occupante diventa l'unico centro narrativo, lasciando l'Altro ancora una volta fuori campo.

D. L'ideologia della “guerra pulita”

Concentrando la narrazione su un ufficiale rispettoso delle regole e su soldati la cui violenza è spesso giustificata dalle circostanze, il film costruisce l'idea implicita che la guerra d'Algeria, almeno dal lato francese, potesse essere condotta con “umanità”.

Frantz Fanon, in “I dannati della terra”, critica questa illusione: in un contesto coloniale, la violenza non è un incidente, ma uno strumento strutturale di dominio. La figura del soldato morale, benché seducente sul piano narrativo, maschera questa realtà individualizzando le responsabilità e occultando le logiche sistemiche.

« Il colono è un colonizzatore che non si limita a tenere un popolo sotto controllo, ma è anche colui che ha creato e continua a creare la situazione coloniale. La violenza è inscritta nel sistema e non è un incidente. » (*I dannati della terra*, cap. I: Sulla violenza, varie edizioni italiane).

L'Ennemi intime illustra questa strategia di rappresentazione: quando vengono mostrate atrocità – villaggi bruciati, torture – esse sono spesso attribuite a personaggi specifici (come Berthaut o Dougnac), presentati come più cinici o brutali della media. Questo procedimento narrativo isola la violenza in alcune figure, lasciando intatta l'immagine globale di un esercito guidato da un senso dell'onore.

E. L'esercito come potenza civilizzatrice nonostante le sue derive

Nel film *L'Ennemi intime*, nonostante la critica implicita a certi metodi repressivi, l'esercito francese viene rappresentato, nel suo insieme, come una forza ordinatrice, portatrice di valori e garante di una certa forma di civiltà. Le scene in cui i soldati francesi cercano di proteggere i civili, distribuiscono viveri, o si oppongono agli eccessi dei commilitoni, suggeriscono l'idea che, al di là delle sue contraddizioni, l'esercito agisca come barriera contro il caos, l'arretratezza o il fanatismo.

«Pacificazione, messa in valore dei territori, diffusione dell'istruzione, fondazione di una medicina moderna, creazione di istituzioni amministrative e giuridiche... questi soldati furono anche pionieri, costruttori... che misero il loro coraggio, la loro capacità e il loro cuore per costruire strade e villaggi, aprire scuole, dispensari, ospedali.» Jacques Chirac (1996, memoria postcoloniale)

Discorso tenuto durante l'inaugurazione di un monumento in memoria delle vittime della guerra d'Algeria, in cui rende omaggio all'opera civilizzatrice attribuita all'esercito francese.

Questa rappresentazione riprende un tropo classico della retorica coloniale: il colonizzatore non è mai interamente colpevole, perché agisce, in fondo, in nome dell'ordine,

della legge, della modernità. Anche quando commette atrocità, lo fa per “necessità” o “difesa”. Il film sembra quindi costruire una visione ambivalente del potere militare coloniale: criticabile nei mezzi, ma comprensibile nelle intenzioni. La tortura, le esecuzioni sommarie, la repressione delle popolazioni civili vengono presentate come derive individuali, non come componenti strutturali del progetto coloniale.

Fanon mostra l’inganno di questa narrazione. Per lui, la violenza coloniale non è un incidente o una deviazione, ma l’essenza stessa del dominio. «Il colonialismo non ha mai costruito nulla, ha solo distrutto», scrive in “*Les Damnés de la terre*” (cap. 1). La missione civilizzatrice è una finzione ideologica che serve a giustificare l’occupazione, l’assimilazione forzata e l’umiliazione quotidiana.

Nel film, tuttavia, questa finzione è mantenuta sotto forma estetica: i paesaggi ordinati delle postazioni militari francesi contrastano con l’asprezza selvaggia delle montagne algerine; la voce dei soldati francesi è articolata, dubbiosa, razionale; quella degli algerini è silenziosa, minacciosa, muta. Anche l’architettura visuale contribuisce a rafforzare l’idea che l’esercito rappresenti l’unico argine possibile contro la barbarie.

In questo modo, la violenza coloniale viene parzialmente “umanizzata”, resa sopportabile dallo sguardo morale del tenente Terrien o dalla disciplina razionale del capitano Berthaut. La struttura profonda del dominio non è messa in discussione: è semplicemente resa più tragica, più complessa, più moderna. Così, il film finisce per perpetuare l’illusione di una colonizzazione umanistica, nella quale l’esercito, pur sbagliando, resta fundamentalmente civilizzato.

2. L'algerino nel film: assenza, silenzio, barbarie e alterità radicale

A. Un nemico senza volto né voce

Nel film, il combattente algerino dell'A.L.N. (*Armée de libération nationale*) rimane quasi completamente invisibile. Privo di voce, appare raramente come persona completa. Emerge dalle ombre dei paesaggi montuosi della Cabilia durante attacchi improvvisi, ridotto spesso ai soli corpi straziati che lascia dietro di sé. La sua presenza viene sempre filtrata attraverso lo sguardo francese: lo spettatore conosce l'algerino solo tramite la paura, lo stupore o il giudizio del soldato coloniale.

Questa scelta registica trasforma l'algerino in un invisibile necessario: fonte del trauma francese, ma mai protagonista della propria storia. Privato di voce e volto, il suo unico ruolo narrativo sembra quello di catalizzare la trasformazione interiore del personaggio francese – diventa uno sfondo tragico, un'ombra simbolica che giustifica la sofferenza del colonizzatore.

L'invisibilità del combattente algerino non è mai neutra. Partecipa a un lungo processo storico di cancellazione della soggettività del colonizzato, eredità del cinema coloniale che costruisce l'Altro come figura pericolosa ma priva di voce autonoma (*Unthinking Eurocentrism*, 1994). La guerra d'indipendenza algerina – lotta collettiva dal profondo significato politico e culturale – viene ridotta nel film a una semplice insurrezione violenta e senza volto.

B. I marcatori visivi e narrativi delle barbarie

In *L'Ennemi intime*, l'algerino viene rappresentato solo attraverso atti di violenza estrema e apparentemente irrazionale. Le scene di corpi mutilati e attacchi brutali si susseguono senza alcun contesto politico, ideologico o storico che possa spiegarle.

Questa rappresentazione rafforza l'associazione tra l'algerino e la barbarie primitiva: una figura arcaica e fanatica, spinta dalla pura distruzione piuttosto che da un progetto politico di liberazione nazionale.

Quest'estetica della violenza risulta problematica perché riprende i temi centrali della propaganda coloniale: i colonizzati vengono dipinti come violenti e incapaci di autocontrollo, bisognosi di una guida civilizzatrice. La brutalità algerina nel film appare gratuita e disumana, rafforzando l'idea di inferiorità morale dell'Altro.

« Il racconto dominante non si limita a negare la complessità dell'Altro: lo trasforma in una caricatura minacciosa, dove la presunta barbarie legittima l'impresa civilizzatrice. » Edward Said – *Cultura e imperialismo* (1993).

Fanon ha analizzato proprio questo meccanismo, dimostrando come la violenza del colonizzato rappresenti una risposta alla violenza del dominio coloniale. «Il colonizzato si ribella perché la sua esistenza è già sotto assedio», scrive ne *I dannati della terra*. La sua analisi rivela come questa violenza nasca dalla necessità di riconquistare la propria umanità negata.

Nel film, però, la logica viene capovolta: la violenza del colonizzatore appare tragica e necessaria, mentre quella del colonizzato risulta patologica e irrazionale. Questa inversione narrativa elimina ogni contesto storico e politico.

La pellicola disumanizza sistematicamente l'algerino: lo priva di ogni motivazione politica, riducendolo a una creatura primitiva che uccide per odio o fanatismo, non per liberare la propria terra. La mutilazione dei corpi e l'assenza di parola costruiscono deliberatamente un Altro in opposizione all'umanità del soldato francese.

« Nel discorso cinematografico ereditato dal colonialismo, l'autoctono è spesso fissato nel ruolo di nemico implacabile, selvaggio irrazionale, la cui violenza serve a giustificare l'ordine imposto dalla potenza coloniale. » Ella Shohat e Robert Stam – *Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the Media* (1994).

C. L'Altro come costruzione coloniale

Fanon sottolinea che, nel contesto coloniale, l'immagine del colonizzato è una costruzione ideologica destinata a giustificare la dominazione. Il colonizzato è descritto come «violento per natura» e «incapace di accedere da solo alla civiltà» (*I dannati della terra*). Questa retorica permette al colonizzatore di presentarsi non solo come un avversario militare, ma come un protettore della popolazione contro se stessa.

L'*Ennemi intime* riprende, consapevolmente o meno, questa struttura discorsiva: mostrando più volte l'algerino come una minaccia tanto per i francesi quanto per i propri connazionali, il film riattiva l'idea che l'intervento coloniale – malgrado i suoi eccessi – possieda una legittimità morale.

Questo processo si ricollega a ciò che Hall descrive come la “naturalizzazione” della differenza culturale: la violenza imputata al colonizzato non è contestualizzata come risposta all'oppressione, ma presentata come caratteristica intrinseca. Di conseguenza, l'alterità algerina nel film non è semplicemente culturale o politica: diventa ontologica, iscritta nella natura stessa dei personaggi.

Così, costruendo l'algerino come figura radicalmente altra – barbaro, imprevedibile, opaco – *L'Ennemi intime* rafforza un immaginario ereditato dal periodo coloniale, in cui l'Altro è necessariamente una minaccia da contenere o eliminare.

D. L'Altro come minaccia esistenziale per il soldato francese

In *L'Ennemi intime*, l'algerino rappresenta una minaccia esistenziale per il soldato francese, destabilizzando il suo equilibrio mentale e morale e mettendo in crisi la sua identità e missione.

Il tenente Terrien, protagonista del film, incarna questa crisi identitaria. Inizialmente un ufficiale sensibile, estraneo alla brutalità della guerra, viene progressivamente corroso dalla violenza. Tuttavia, questa trasformazione non deriva dall'esposizione alla violenza coloniale contro i civili algerini, ma dal confronto con un nemico presentato come "incomprensibile" e "fanatico".

L'algerino diventa così lo specchio oscuro della coscienza del soldato francese, destabilizzandolo e costringendolo a confrontarsi con se stesso – non come interlocutore politico, ma come minaccia astratta. La sofferenza del soldato acquisisce un carattere universale, mentre quella dell'algerino resta confinata ai margini della narrazione.

Questa dinamica svela una narrazione coloniale travestita da umanismo: il film condanna la guerra solo quando ferisce l'anima del colonizzatore. L'Altro diventa il catalizzatore del trauma europeo, non il protagonista della propria liberazione. Come osserva Frantz Fanon, «il colonizzatore si interroga sulla propria umanità solo quando l'insurrezione dell'Altro lo minaccia».

Nel film, questa minaccia prende la forma di un nemico invisibile che spinge il soldato all'introspezione, senza però consentirgli di uscire da se stesso. L'alterità dell'algerino viene così assorbita nel dramma morale del colonizzatore, riproducendo il centro di gravità tipico della narrazione coloniale: l'Occidente che dialoga esclusivamente con se stesso.

3. Le zone grigie: harkis, civili e ambiguità

A. Harkis e soldati musulmani: figure dell'ambivalenza

Il film colloca più volte soldati musulmani al centro di scene che incarnano la complessità morale e politica del conflitto. Due figure si distinguono: Saïd e Rachid, che non formano una categoria omogenea ma riflettono al contrario la diversità dei percorsi individuali – veterani della Seconda Guerra Mondiale, ausiliari, ex fellagha passati all'altro campo – e la difficoltà di ridurli a una lettura binaria (« traditore » / « leale »). Il dossier pedagogico sottolinea esplicitamente la presenza di questi due soldati musulmani e ne ricorda il profilo contrastante: Saïd è presentato come un veterano dalla mano veloce sul grilletto, la cui famiglia è stata massacrata dal FLN; Rachid è un ex fellagha “rientrato” nell'esercito francese, parte della cui famiglia rimane vicina al maquis.

Questa configurazione narrativa fa degli harkis personaggi ambivalenti: né vittime pure né semplici collaboratori caricaturali, ma soggetti presi in logiche di sopravvivenza, appartenenza e coercizione. Il lavoro accademico che analizza il corpus evidenzia come queste figure esprimano la “dualità” del film e mostrino quanto i confini tra i campi siano porosi – uomini passati da un campo all'altro, obblighi familiari, minacce o calcoli di sopravvivenza.

Dal punto di vista teorico, questi percorsi rinviano alla tesi fanoniana secondo cui la colonizzazione frattura le soggettività e crea “soggetti ambigui”: né pienamente integrati né totalmente esclusi, spesso strumentalizzati da entrambi i belligeranti e divenuti il luogo di una violenza sia simbolica sia materiale. Fanon invita a leggere queste traiettorie non come semplici scelte morali ma come risposte a situazioni di costrizione in cui la dignità mentale e fisica è costantemente messa alla prova. Integrare questa prospettiva permette di evitare la lettura moralizzante che la narrazione dominante tende troppo spesso a proporre.

B. Civili e “vite prese”: visibilità e strumentalizzazione

I civili algerini appaiono nel film secondo due modalità ricorrenti: come vittime della violenza collettiva (villaggi bruciati, cadaveri, massacri) o come indizi della ferocia attribuita al nemico. La sequenza del villaggio di Taïda (massacro, scoperta di Amar nel pozzo) concentra questi elementi: la macchina da presa filma l'ampiezza della distruzione, poi si focalizza sul bambino sopravvissuto, trasformato in seguito in “aiutante di campo” e in vettore narrativo che collega l'intimo (la sofferenza) al dispositivo militare francese. Sia il lavoro accademico che il dossier segnalano esplicitamente la scena di Taïda e il ruolo di Amar come punto di contatto emotivo tra francesi e algerini.

Tuttavia, questo trattamento strumentalizza la figura del civile: Amar funziona meno come soggetto storico che come catalizzatore della traiettoria dei soldati francesi (culminando nella scena finale in cui la sua presenza precipita la morte del tenente). Il film, pur mostrando la sofferenza civile, costruisce una messa in scena in cui il dolore dell'Altro serve principalmente a interrogare la coscienza dei francesi – ciò che Stuart Hall definirebbe un codice che sposta il riferimento etico dal colonizzato allo sguardo del colonizzatore. In altre parole: la vittimizzazione dei civili algerini è visibile ma spesso “leggibile” solo come test morale per i protagonisti francesi.

C. Tradimento, lealtà e uso narrativo delle “zone grigie”

L'ambivalenza – tradimento/lealtà, collaborazione/resistenza – è mobilitata dal film per rendere più complesso il racconto pur preservando determinate gerarchie discorsive. Così, la figura del “riconvertito” (Rachid) è sfruttata per mostrare che esistono soluzioni individuali al conflitto (riconversione, astuzia, scelte soggettive), ma, quando questi “riconvertiti” ritornano al maquis o vengono giustiziati dall'uno o dall'altro campo, il racconto afferma infine l'impossibilità di un compromesso duraturo. Il lavoro accademico segnala la presenza ripetuta di questi destini “a specchio” (Saïd / Rachid / Idir Danoun) e la loro funzione drammaturgica: simboleggiare la fatalità di un mondo diviso.

Dal punto di vista politico, questa strategia narrativa svolge una duplice funzione: introduce una gamma di soggettività – che conferisce al film una ricchezza morale – e al contempo riafferma la centralità dello sguardo francese. In altre parole, le “zone grigie” sono rappresentate, ma sempre rese comprensibili allo spettatore attraverso un prisma metropolitano (i narratori, le focalizzazioni, le reazioni degli ufficiali). Fanon avrebbe probabilmente invitato a leggere queste traiettorie come gli effetti di un sistema coloniale che aliena le volontà e impone scelte impossibili, piuttosto che come decisioni puramente individuali.

D. Conseguenze memoriali e politiche dell'ambiguità

Infine, il modo in cui il film tratta harkis, civili e personaggi ambivalenti ha conseguenze sulla memoria collettiva. Mostrando la sfumatura ma senza dare mai piena e autonoma parola a questi personaggi (le loro voci sono per lo più filtrate, tradotte o ridotte a gesti), *L'Ennemi intime* mantiene la dominazione narrativa del campo francese: invita alla compassione per figure marginali, ma struttura questa compassione attraverso l'esperienza francese. Il dossier pedagogico e il lavoro accademico illustrano bene questa tensione: il film si sforza di rendere visibile la pluralità delle esperienze, ma l'economia narrativa lo riporta sistematicamente alla prospettiva degli ausiliari e degli ufficiali francesi.

Questa strutturazione ha effetti concreti sulla costruzione dei discorsi pubblici sulla guerra d'Algeria: può aprire spazi di empatia, certo, ma può anche contribuire, a lungo termine, alla riproduzione di un racconto in cui gli algerini, compresi harkis o civili, sono

“rappresentati” prima di essere autorizzati a rappresentarsi da soli. Il compito di una lettura postcoloniale è quindi quello di rendere visibile questo scarto – identificare la pluralità delle voci presenti (e assenti) e ricollocare le scelte narrative del film nei rapporti di potere storici che hanno presieduto alla produzione di queste rappresentazioni.

III. Lettura fanoniana della violenza e della disumanizzazione coloniale

1. La violenza coloniale e le sue giustificazioni

A. La violenza come struttura del sistema coloniale

In *I dannati della terra* (*Les Damnés de la terre*, 1961), Frantz Fanon dimostra che il colonialismo rappresenta un regime fondato su una violenza originaria e onnipresente. Non si tratta semplicemente di un sistema di sfruttamento economico o di controllo politico, ma di una struttura che permea ogni aspetto della relazione coloniale. Questa violenza pervade ogni aspetto dell'esistenza del colonizzato: lingua, immaginario, corpo, memoria, spazio vitale.

Fanon scrive: «Il colonialismo non è una macchina pensante, non è un corpo dotato di ragione. È violenza allo stato naturale» (*Les Damnés de la terre*, cap. 1). Non ragiona, ma schiaccia; non negozia, ma impone. In questo contesto, la presenza militare non è una semplice misura di mantenimento dell'ordine: è il linguaggio attraverso il quale si esprime e si perpetua la dominazione.

Questa idea è confermata da numerosi storici che ricordano come, durante la guerra d'Algeria, la Francia mise in atto un imponente apparato repressivo: operazioni di rastrellamento, bombardamenti, campi di raggruppamento, tortura sistematica. Queste violenze non erano marginali, ma integrate in una strategia globale volta a spezzare la resistenza terrorizzando la popolazione civile.

Il cinema coloniale, e successivamente quello postcoloniale, tende però a presentare queste violenze come incidenti o derive individuali. Fanon mette in guardia contro questa “moralizzazione” del dibattito, che maschera la natura strutturale della violenza coloniale riducendola ad atti commessi da pochi “cattivi soldati”.

Dentro questa logica spietata, il colonizzato perde ogni riconoscimento ontologico e diventa l'Altro assoluto, l'ombra del colono, privato di una lingua propria, di una voce legittima o della capacità di autorappresentarsi. Fanon chiarisce che l'alterità coloniale non rappresenta una semplice differenza culturale, ma costituisce una vera negazione dell'essere umano. In *Pelle nera, maschere bianche*, descrive questa esperienza come una sovradeterminazione imposta dall'esterno: «Sono sovradeterminato dall'esterno. Non sono schiavo dell'idea che gli altri hanno di me, ma della mia apparenza» (*Peau noire, masques blancs*, cap. 5). Questo passaggio illumina come la violenza coloniale si manifesti attraverso lo sguardo del colonizzatore, che cristallizza il colonizzato in un'alterità immutabile e lo priva della sua umanità.

La disumanizzazione strutturale offre al colonizzatore la giustificazione perfetta per l'uso della forza. L'ordine coloniale si fonda su un discorso che legittima la violenza, dipingendo il colonizzato come essere irrazionale e pericoloso, quindi da sottomettere per essere civilizzato.

Fanon smantella questa finzione e dimostra che la violenza del colonizzato rappresenta una risposta alla violenza coloniale. Non è il colonizzato a essere intrinsecamente violento; è il colonizzatore che lo spinge alla violenza come unico mezzo per sopravvivere e riconquistare se stesso. La guerra d'Algeria diventa il teatro di questa dialettica tra disumanizzazione e liberazione attraverso la violenza. Fanon, direttamente coinvolto nella lotta algerina, interpreta la guerra come un processo di ricostruzione dell'umanità del colonizzato. Come scrive: «Il

colonizzato, liberandosi dai suoi complessi di inferiorità grazie all'uso delle armi, scopre che la sua vita dipende dall'atto stesso attraverso cui si è liberato» (*Les Damnés de la terre*, cap. 1). *L'Ennemi intime* attraverso la lente di Fanon invita a capovolgere la prospettiva: invece di interrogare il colonizzato sulla sua violenza, dobbiamo esaminare il sistema coloniale che ha trasformato la violenza in norma e condizione di sopravvivenza. L'analisi mostrerà come il film riproduca o distorca questa struttura, umanizzando la violenza del colonizzatore mentre riduce a istinto animale quella del colonizzato.

La funzione di una violenza nella decolonizzazione: non è un fine in sé, ma un atto di rottura necessario con un ordine disumanizzante. Lungi dall'essere barbarie gratuita — come certi film, tra cui *L'Ennemi intime*, ritraggono i combattenti algerini — la violenza rappresenta qui una risposta politica, vitale, quasi sacra a una violenza già esistente e continua.

B. Le giustificazioni nel discorso francese e nel film

Durante la guerra d'Algeria, il discorso ufficiale francese presentò a lungo le operazioni militari come risposte necessarie a una minaccia terroristica. I termini utilizzati — “pacificazione”, “mantenimento dell'ordine”, “lotta contro la sovversione” — evitavano di riconoscere al FLN lo status di forza armata legittima. Questa retorica, ereditata dall'era coloniale, permetteva di giustificare azioni violente presentandole come misure di protezione delle popolazioni.

« Le autorità francesi continuarono a parlare di “operazioni di mantenimento dell'ordine” e di “pacificazione” per evitare di ammettere che in Algeria era in corso una vera e propria guerra, con due eserciti contrapposti. » Benjamin Stora – *La guerra d'Algeria, 1954-2004: la ferita e l'oblio* (2004).

In *L'ennemi intime*, questa logica giustificativa emerge in diverse sequenze. Per esempio: Le operazioni di distruzione di villaggi o di esecuzioni sommarie sono spesso precedute da un attacco del FLN, il che le iscrive in una logica di rappresaglia.

Gli atti più estremi (torture, esecuzioni a freddo) sono attribuiti a personaggi particolari (come Berthaut) piuttosto che all'istituzione militare nel suo complesso, personalizzando così la colpa ed evitando di mettere in discussione la responsabilità sistemica.

I dialoghi presentano spesso la violenza come risposta a una presunta “barbarie” algerina: mutilazioni di corpi, massacri di civili da parte del FLN, tradimenti degli harkis.

«L'azione dell'esercito è prima di tutto un'azione di ordine pubblico. Si tratta di ristabilire la sicurezza e la tranquillità, non di condurre una guerra contro un esercito regolare.» Apporto del Generale Massu, citato in Sylvie Thénault – *Violenza coloniale e stato di eccezione* (2012).

Questa costruzione narrativa corrisponde a ciò che Stuart Hall definisce codifica egemonica: lo spettatore è portato a interpretare la violenza francese come razionale, difensiva, persino inevitabile. Il dossier pedagogico che mi hai fornito sottolinea addirittura che, secondo il regista, mostrare la brutalità di entrambi i campi serviva a evitare un “manicheismo”, ma la simmetria dichiarata maschera in realtà uno squilibrio strutturale nel trattamento visivo e narrativo.

C. Ciò che rivela la lettura fanoniana

Fanon ci aiuta a vedere che queste giustificazioni non sono semplici artifici narrativi, ma prolungamenti di un immaginario coloniale più antico. In questo immaginario, la violenza

del colonizzato è “selvaggia” e quindi moralmente condannabile, mentre quella del colonizzatore è “civilizzatrice” e dunque legittima. Questa asimmetria morale è inscritta nella rappresentazione stessa:

L'algerino violento è filmato nell'ombra, spesso fuori campo fino al momento dell'attacco, rafforzando l'idea di una minaccia diffusa e imprevedibile.

Il soldato francese violento è mostrato frontalmente, con le sue esitazioni, i suoi dilemmi, i suoi tormenti interiori, il che umanizza i suoi atti anche quando sono condannabili. Nella prospettiva fanoniana, questa differenza di trattamento visivo traduce il mantenimento di un rapporto di dominazione simbolica: la cinepresa, adottando la soggettività del soldato francese, perpetua il monopolio della narrazione coloniale.

Così, L'ennemi intime, pur dichiarando una volontà di realismo ed equilibrio, partecipa alla riattivazione di un discorso che legittima implicitamente la violenza coloniale presentandola come un male necessario. Ciò che viene cancellato è la logica sistemica descritta da Fanon: la colonizzazione non poteva sopravvivere senza instaurare e normalizzare una violenza permanente, fisica e psicologica.

2. La costruzione psicologica del colonizzato secondo Fanon

Il colonizzato come prodotto di un rapporto di dominazione per Frantz Fanon, ne I dannati della terra e in Pelle nera, maschere bianche, descrive la colonizzazione non solo come un sistema economico e politico, ma come un'impresa di modellamento psichico. Il colonizzato, spiega, è assegnato a una posizione di inferiorità attraverso un processo di “interiorizzazione della dominazione”. Questo avviene attraverso la lingua, la scuola, le istituzioni, ma anche tramite le rappresentazioni culturali e visive.

Fanon insiste sul ruolo delle immagini – in senso ampio – nella costruzione dell'identità colonizzata. Gli stereotipi ripetuti, i racconti in cui l'indigeno è ridotto a un tipo (il guerriero, il traditore, il selvaggio), finiscono per radicarsi nella percezione che egli ha di sé stesso. Questa violenza simbolica, combinata alla repressione fisica, produce un essere frammentato, oscillante tra il rifiuto del colonizzatore e l'aspirazione a essere riconosciuto da lui.

A. L'alienazione del colonizzato e la fabbricazione dell'Altro

Per Fanon, «essere colonizzato significa essere posto nella posizione dell'oggetto» (*Peau noire, masques blancs*, p. 89), perdendo così ogni possibilità di narrare sé stesso. L'alienazione del colonizzato va oltre la semplice subordinazione politica: è espropriazione ontologica. Il colonizzato cessa di essere soggetto della storia per diventare una creatura neutralizzata. La colonizzazione non si ferma ai margini economici o sociali, ma penetra nel cuore stesso della sua identità.

Questa alienazione si accompagna alla costruzione sistematica dell'Altro. Il colonizzato viene definito esclusivamente in rapporto al colono: diventa “colui che non è”, una proiezione negativa del colonizzatore stesso. L'Altro non rappresenta mai una figura neutra, ma costituisce una rappresentazione ideologica funzionale al dominio. Come scrive Fanon, «Nel contesto coloniale, il colonizzatore rimane l'attore, colui che parla; il colonizzato resta l'oggetto, lo spettatore, colui che tace» (*Les Damnés de la terre*, p. 47). Il cinema coloniale e postcoloniale svolge un ruolo cruciale nel diffondere questa immagine distorta dell'Altro. L'immagine filmica non si limita a riflettere la realtà esterna: riproduce attivamente i rapporti di potere esistenti, confermando la posizione subalterna del colonizzato attraverso la rappresentazione visiva. La costruzione dell'Altro coinvolge tanto i contenuti e le narrazioni quanto la forma stessa del discorso coloniale, creando un sistema di significazione che perpetua l'esclusione.

B. Fanon, la guerra e la "zona di non-essere"

Uno dei concetti chiavi di Frantz Fanon è la "zona di non-essere" (zone de non-être), uno spazio simbolico, ontologico e politico in cui l'individuo colonizzato viene relegato, escluso dall'umanità condivisa. Questa zona rappresenta la negazione dell'essere stesso: invisibilità, silenzio forzato, assenza totale di rappresentazione. Nel contesto coloniale, il colonizzato abita questa zona di non-essere, dove ogni sua espressione viene filtrata e distorta dallo sguardo del colonizzatore. Fanon osserva: «Sotto il regime coloniale, non si è; si è continuamente rimandati al proprio non-essere» (*Peau noire, masques blancs*, cap. 5).

In questo spazio liminale, la violenza coloniale si manifesta sia fisicamente che simbolicamente: riduce il colonizzato a un semplice corpo parlante, privo di soggettività autentica, a un oggetto etnografico senza storia propria, a un volto senza nome né identità riconosciuta. Durante la guerra, tuttavia, questa zona può essere temporaneamente spezzata. Per Fanon, la lotta armata non rappresenta soltanto uno strumento politico per conquistare l'indipendenza, ma costituisce un gesto esistenziale che permette al colonizzato di uscire dalla zona di non-essere, riappropriandosi del proprio corpo e della propria voce. La violenza rivoluzionaria non è sadica, ma catartica: «La violenza è l'unico mezzo che permette al colonizzato di ritrovare il proprio valore umano. Essa disintossica, libera, restituisce la dignità» (*Les Damnés de la terre*, cap. 1).

Nel film *L'Ennemi intime* la dimensione umana scompare completamente. I combattenti algerini non oltrepassano mai il ruolo di "selvaggi" o "nemici" anonimi. Restano corpi muti, fantasmi che minacciano l'umanità del soldato francese. Il film confina l'algerino in quella zona di non-essere che Fanon denunciava: lo spazio dove l'Altro incarna soltanto paura, rumore, morte.

Riflettere sul concetto fanoniano di zona di non-essere mostra come il cinema possa, volontariamente o meno, alimentare l'architettura simbolica della disumanizzazione. Quando un film ignora o riduce la soggettività dell'Altro colonizzato, non solo riproduce i meccanismi di dominazione, ma li mantiene vivi nell'immaginario postcoloniale. Questo processo si rivela particolarmente insidioso perché opera attraverso l'apparente neutralità della rappresentazione cinematografica.

3. La negazione dell'uguaglianza del dolore: una guerra a senso unico

A. La focalizzazione unilaterale sui traumi francesi

Uno dei principali limiti ideologici di *L'Ennemi intime* risiede nella sua focalizzazione quasi esclusiva sui traumi psicologici vissuti dai soldati francesi. L'intero film è costruito attorno alla loro sofferenza, al loro dilemma morale, alla difficoltà di conciliare coscienza ed esecuzione degli ordini. Lo spettatore è invitato a identificarsi con i tormenti interiori del tenente Terrien, con il cinismo del capitano Berthaut, con il disorientamento della truppa. La guerra è rappresentata come un inferno personale, un abisso esistenziale che logora chi vi partecipa, indipendentemente dalle ragioni della sua presenza.

Tuttavia, questa prospettiva narrativa cancella ogni possibilità di simmetria del dolore. I traumi dei combattenti algerini, delle popolazioni civili, delle famiglie colpite dalla repressione, non trovano spazio né voce. Non esiste, nel film, alcun personaggio algerino dotato di profondità psicologica, di vita interiore, di affettività condivisibile. La guerra d'indipendenza, da evento collettivo, viene ridotta a un dramma individuale europeo. L'Altro non soffre: al massimo muore, silenziosamente, nell'ombra.

Questa invisibilità emotiva dell'algerino è esattamente ciò che Fanon denuncia come parte integrante del processo di disumanizzazione coloniale. In *Peau noire, masques blancs*, egli scrive: «L'uomo colonizzato è colui al quale non si riconosce il diritto di soffrire come

l'altro. La sua sofferenza non è umana, è rumore di fondo» (cap. 5, p. 98). Il film, pur credendosi critico, riproduce proprio questa logica: rende nobile e tragica la sofferenza francese, mentre riduce quella algerina a pura funzione narrativa.

Di conseguenza, la guerra d'Algeria diventa una guerra interiore per il soldato francese, mentre resta una guerra negata per l'algerino. Questo squilibrio percettivo impedisce ogni possibilità di riconoscimento reciproco e rafforza l'idea di una umanità gerarchizzata: chi parla e soffre è più umano di chi tace e muore.

B. La cancellazione della causa nazionalista algerina

Oltre a marginalizzare la sofferenza dell'algerino, *L'Ennemi intime* oscura completamente la dimensione politica e storica della lotta per l'indipendenza. La causa nazionalista, le sue radici, i suoi obiettivi, i suoi leader e persino la sua legittimità sono completamente assenti o appena suggeriti. Gli uomini dell'ALN (*Armée de Libération Nationale*) non sono mai rappresentati come soggetti portatori di un progetto politico, ma piuttosto come presenze indistinte, minacciose, associate alla foresta, alla notte, all'ombra.

Questa scelta narrativa è altamente significativa. Cancellando la causa nazionalista, il film svuota la violenza algerina di ogni significato storico. Essa non è più la risposta a un secolo di colonizzazione, di espropriazione, di umiliazione sistematica; diventa invece un'aggressione cieca contro un esercito che, nella logica del film, sembra solo voler "mantenere l'ordine". In questo modo, si annulla la dimensione rivoluzionaria della guerra d'Algeria, privandosi di qualsiasi contenuto ideologico, riducendola a uno scontro primitivo e brutale.

Per Frantz Fanon, al contrario, la lotta armata è il cuore stesso della decolonizzazione. Non è solo un mezzo per ottenere l'indipendenza formale, ma un processo di riumanizzazione, di ripresa del potere sul proprio destino. In *Les Damnés de la terre*, egli scrive: «È nella lotta che il colonizzato si riappropria della propria storia, del proprio corpo, del proprio linguaggio» (cap. 1, p. 46). La guerra non è quindi una patologia, ma una risposta storicamente e moralmente giustificata.

La scelta del film di ignorare questo aspetto rafforza l'idea di una "guerra senza contesto", di un conflitto astratto, che permette di umanizzare il colonizzatore senza dover riconoscere la legittimità del colonizzato. È una strategia di neutralizzazione ideologica: si condanna la guerra come evento tragico, ma si rifiuta di ammettere che essa sia stata anche una guerra giusta, necessaria, liberatrice per un popolo intero.

C. Fanon e la legittimità della lotta armata

Nel pensiero di Frantz Fanon, la lotta armata non è soltanto uno strumento tattico, ma un atto esistenziale e politico di prima grandezza. Essa rappresenta il momento in cui il colonizzato rompe con la passività imposta, rifiuta l'immagine distorta che il colonizzatore gli ha cucito addosso, e reclama la propria esistenza come soggetto storico. La violenza rivoluzionaria è, in questo senso, una modalità di rinascita dell'essere, un atto attraverso cui il colonizzato si libera della sua condizione oggettivata e recupera la propria dignità.

Fanon scrive: «Nel momento in cui prende le armi, il colonizzato smette di essere uno spettro, un'ombra: diventa un uomo» (*Les Damnés de la terre*, cap. 1, p. 46).

E ancora: «La violenza è la sola via che il colonizzato ha per ridefinirsi come uomo. In un mondo dove il colonizzatore ha negato ogni dialogo, la violenza si impone come linguaggio di verità» (ibid., p. 52).

Questa prospettiva sovverte radicalmente la visione dominante della violenza nella narrazione occidentale. Se il cinema coloniale e postcoloniale tende spesso a rappresentare la violenza del colonizzato come barbara, irrazionale, disumana, Fanon la riporta alla sua radice

storica e ontologica: essa è una reazione legittima a una violenza strutturale che ha preceduto ogni gesto rivoluzionario.

Nel caso della guerra d'Algeria, la legittimità della lotta armata non è solo etica, ma anche politica: essa incarna la volontà collettiva di liberarsi da un potere che ha negato per decenni ogni possibilità di autodeterminazione. Ignorare questa dimensione, come fa *L'Ennemi intime*, significa ridurre la guerra a un puro trauma francese, oscurando il fatto che si trattava, invece, di un processo di liberazione nazionale.

La visione fanoniana invita dunque a rimettere al centro il punto di vista del colonizzato, non come oggetto di compassione o minaccia, ma come soggetto legittimo della propria storia. In questo senso, il film fallisce nel rappresentare la verità della guerra: la sua legittimità, la sua necessità, il suo significato politico. Si ferma alla superficie emotiva del trauma coloniale, senza interrogare le sue cause profonde.

4. Il cinema come strumento di riconfigurazione memoriale

L'Ennemi intime, pur denunciando alcuni eccessi della guerra coloniale, partecipa a una dinamica più ampia di riscrittura della memoria collettiva francese. Sotto le apparenze di una riflessione critica, il film contribuisce infatti a riconfigurare la narrazione del colonialismo francese secondo una logica empatica, umanista, centrata sul dolore del soldato piuttosto che sull'ingiustizia strutturale del sistema.

In questa prospettiva, il cinema diventa un vettore ideologico potente. Come osserva Pierre Sorlin, "le immagini filmiche sono uno dei mezzi principali attraverso cui le società costruiscono il loro rapporto con il passato" (*La Storia nei film*, 2005, p. 18). Il film non solo mostra, ma interpreta, seleziona, orienta lo sguardo. Nel caso di *L'Ennemi intime*, il montaggio, l'illuminazione, il punto di vista narrativo costruiscono una memoria selettiva della guerra d'Algeria, dove l'empatia si dirige unicamente verso il colonizzatore.

La strategia consiste nel presentare l'esercito francese non come forza di oppressione, ma come corpo sofferente, combattuto, diviso tra dovere e coscienza. La memoria si sposta allora dal fatto storico (la colonizzazione) all'emozione soggettiva (il trauma del soldato). È questa la riconfigurazione memoriale: una storia politicamente contestata diventa un'esperienza individuale, depolitizzata, emozionale.

Questa operazione culturale è ciò che Fanon denuncerebbe come una "restaurazione dell'ordine coloniale a livello simbolico". L'assenza del punto di vista algerino, la neutralizzazione del discorso nazionalista e la centralità del trauma bianco concorrono infatti a legittimare – indirettamente – il sistema che ha generato la guerra.

A. Il "buon colono" di fronte al "cattivo indigeno": un mito persistente

Nel cuore della rappresentazione di *L'Ennemi intime* persiste una dialettica profondamente ambigua tra il "buon francese" – umano, razionale, in lotta con la propria coscienza – e il "cattivo algerino" – muto, brutale, spietato. Questa opposizione, apparentemente sfumata, riproduce in realtà un archetipo centrale della narrativa coloniale: quello del colono civilizzato, animato da buone intenzioni ma costretto a confrontarsi con un nemico selvaggio e incomprensibile.

Il personaggio del tenente Terrien incarna perfettamente questa figura del "buon colono": egli dubita, rifiuta la tortura, cerca il dialogo, soffre per la violenza. E tuttavia, pur in questa umanità dolente, egli rimane parte integrante del sistema coloniale. Il suo dilemma morale serve a umanizzare l'impresa coloniale stessa, a renderla tragica piuttosto che ingiusta. L'indigeno, invece, non viene mai mostrato come capace di interiorità: è solo agente di violenza o oggetto di repressione.

Questa dicotomia riflette ciò che Frantz Fanon descrive come una struttura narrativa della dominazione: «Il colonizzatore è sempre uomo, con le sue contraddizioni, i suoi dubbi, i suoi drammi; il colonizzato, invece, è massa, istinto, violenza muta» (*Peau noire, masques blancs*, cap. 5).

Il mito del “buon colono” ha proprio questa funzione: spostare la responsabilità storica dal sistema al singolo, rendendo accettabile l’inaccettabile in nome dell’intenzione personale.

Nel film, i soldati francesi sono rappresentati come vittime di un conflitto che non hanno scelto, uomini strappati alla loro umanità da una guerra che li supera. Ma questa rappresentazione, lungi dal criticare davvero il colonialismo, finisce per offrirgli una nuova legittimità morale. La sofferenza del colono diventa la misura della tragedia, mentre quella del colonizzato resta inespressa.

In tal modo, *L’Ennemi intime* perpetua un immaginario coloniale riformulato, dove il dominio è addolcito dalla compassione e il potere si discolpa attraverso la sensibilità dei suoi agenti.

B. Il ruolo costitutivo del non detto e delle omissioni nei racconti coloniali

I teorici postcoloniali – da Frantz Fanon a Edward Said – insistono sull’importanza di ciò che non viene mostrato o raccontato. Il silenzio, lungi dall’essere un vuoto neutro, può diventare uno strumento attivo di controllo del racconto. Ne *I dannati della terra*, Fanon evoca questa “zona d’ombra” in cui il colonizzatore sceglie ciò che è possibile o legittimo mostrare, lasciando fuori campo ciò che potrebbe minacciare la coerenza ideologica del suo discorso.

In contesto coloniale, queste omissioni servono spesso a disinnescare la carica sovversiva delle lotte anticoloniali: si cancellano le cause politiche della rivolta, si minimizza la violenza strutturale esercitata dall’occupante, si riduce la complessità delle traiettorie individuali dal lato colonizzato.

In *L’ennemi intime*, diverse forme di silenzio o di cancellazione partecipano a una costruzione memoriale orientata:

- L’Assenza della prospettiva politica del FLN; il film mostra le azioni militari del FLN (imboscate, attacchi, esecuzioni), ma quasi mai le ragioni profonde del suo impegno. I riferimenti agli obiettivi politici dell’indipendenza, alle rivendicazioni sociali o al contesto dell’occupazione francese sono assenti o ridotti a rapide allusioni.
- Silenzio sulla tortura sistemica Benché la tortura sia evocata e mostrata attraverso certi personaggi (in particolare Berthaut), essa è rappresentata come iniziativa di individui brutali, non come pratica integrata e sistematizzata dall’esercito francese. Questa personalizzazione della colpa ha l’effetto di distogliere lo sguardo dalle responsabilità istituzionali, ciò che Fanon considerava un meccanismo classico del discorso coloniale per preservare l’immagine morale dello Stato colonizzatore.
- Minimizzazione delle violenze strutturali francesi Le distruzioni di villaggi, i raggruppamenti forzati, la censura e la propaganda coloniale sono poco trattati. Quando le violenze contro i civili vengono mostrate, appaiono spesso come reazioni a provocazioni del FLN, reinserendo così la violenza coloniale in un quadro difensivo.

C. L’effetto ideologico del silenzio

In una prospettiva fanoniana, queste omissioni non sono casuali: riflettono il codice dominante del racconto, ossia l’insieme delle scelte narrative e visive che orientano

l'interpretazione in un senso compatibile con la visione del potere dominante. Il silenzio sulla parola politica algerina, ad esempio, produce l'effetto di una rivolta scollegata da qualsiasi legittimità: privata delle sue ragioni, la lotta diventa incomprensibile o irrazionale agli occhi dello spettatore. Allo stesso modo, riducendo la tortura a casi individuali, il film preserva l'idea che l'esercito francese avrebbe potuto condurre una "guerra pulita" se certi uomini non avessero oltrepassato le regole.

Queste omissioni strutturano anche la memoria collettiva: nel caso della guerra d'Algeria, esse contribuiscono a un racconto "equilibrato" in apparenza – entrambi i campi sono violenti – ma che, in realtà, lascia intatta l'asimmetria delle responsabilità storiche.

D. Silenzio, memoria e postcolonialità

Fanon scriveva che la decolonizzazione non è soltanto un trasferimento di potere politico, ma anche una "disintossicazione" degli immaginari. Eppure, finché i racconti audiovisivi continuano a tacere su certi aspetti fondamentali – in particolare le violenze strutturali, i discorsi politici dei colonizzati o gli effetti psicologici della dominazione – la disintossicazione resta incompleta.

In *L'ennemi intime*, questi silenzi sono tanto più potenti in quanto coesistono con una messa in scena realistica e con una volontà dichiarata di "mostrare entrambi i lati". Questa combinazione può creare l'illusione di neutralità, mentre in realtà la selezione di ciò che è mostrato e di ciò che è omesso orienta profondamente la lettura che lo spettatore dà del conflitto.

In definitiva, l'assenza, in questo tipo di film, va analizzata tanto quanto la presenza: è nelle zone mute, nelle ellissi, nei fuori campo che si gioca la continuità più insidiosa dello sguardo coloniale.

Conclusione

La rappresentazione della guerra d'Algeria nel cinema francese ha seguito un'evoluzione tardiva e travagliata. Per decenni, questo conflitto è rimasto un tabù assoluto, ridotto a "eventi in Algeria" piuttosto che riconosciuto come vera e propria guerra. Solo a partire dagli anni '90 il cinema ha iniziato a confrontarsi seriamente con questo passato rimosso, attraverso film come *La trahison* (2005), *Mon colonel* (2006) e *L'Ennemi intime* (2007).

Tuttavia, questa tardiva "riscoperta" non ha comportato automaticamente una decolonizzazione dello sguardo cinematografico. Molti film continuano a privilegiare sistematicamente la prospettiva francese: il trauma psicologico del soldato, i dilemmi morali degli ufficiali, la difficoltà esistenziale nel distinguere il bene dal male. L'algerino rimane spesso una presenza marginale, figura sfocata sullo sfondo, invariabilmente legata alla crudeltà e all'oscurità. La memoria coloniale francese vive una tensione costante tra testimonianza e autoassoluzione. Il cinema diventa così un campo di battaglia simbolico dove si decide la rappresentazione dell'Altro colonizzato. Come osserva Benjamin Stora, «la guerra d'Algeria è il grande rimosso della memoria nazionale francese, e il cinema ha contribuito sia alla sua occultazione che alla sua riemersione» (*La gangrène et l'oubli*, 1991).

L'Ennemi intime, pur presentandosi come un'opera di introspezione critica sulla guerra d'Algeria, fallisce nel compiere una vera decolonizzazione dello sguardo cinematografico. Al contrario, il film mantiene e riproduce le logiche visuali del colonialismo: centralità del punto di vista francese, marginalizzazione dell'algerino, estetizzazione della violenza, gerarchia implicita tra le emozioni rappresentabili.

Decolonizzare lo sguardo, nel senso indicato da Fanon, significa restituire voce, presenza e soggettività a coloro che sono stati storicamente ridotti al silenzio e all'invisibilità. Significa ribaltare la prospettiva dominante, smascherare le asimmetrie narrative, rompere con

l'empatia selettiva riservata solo ai colonizzatori. Significa, infine, riconoscere pienamente la legittimità della resistenza coloniale, non come disfunzione, ma come atto fondante di libertà.

Nel film, invece, l'algerino rimane fundamentalmente invisibile o mostruoso. Non è mai portatore di parola, di ricordo, di progetto. Il suo volto non è filmato con lo stesso rispetto accordato a quello del soldato francese. Il suo corpo è oggetto di violenza, mai soggetto di gesto. Il suo silenzio non è scelto, ma imposto.

Questa assenza non è neutrale: è il segno di un discorso visivo ancora intrappolato nelle forme coloniali di rappresentazione. Fanon scrive: «La vera decolonizzazione comincia quando il colonizzato impone il suo sguardo, la sua voce, la sua immagine» (*Les Damnés de la terre*, cap. 5, p. 102).

In questo senso, *L'Ennemi intime* manca l'obiettivo. Non perché non metta in discussione la guerra, ma perché non mette in discussione il modo stesso in cui essa è rappresentata. Il film non decostruisce la narrativa coloniale: la riformula. E così facendo, partecipa – forse involontariamente – alla perpetuazione di un immaginario gerarchico, dove il colonizzatore può essere umano, mentre il colonizzato resta una funzione narrativa priva di volto e di storia.

BIBLIOGRAFIA

- CHIRAC, Jacques, «Pacification, messa in valore dei territori...», discours (mémoire postcoloniale), 1996
- FANON, Frantz, *Peau noire, masques blancs*, Paris, Éditions du Seuil, 1952
- FANON, Frantz, *Les Damnés de la terre*, Paris, François Maspero, 1961
- FANON, Frantz, «Il colono è un colonizzatore... », in *I dannati della terra*, chap. I: « Sulla violenza » (éd. ital.), diverses éditions
- HALL, Stuart, *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, London, Sage Publications, 1997
- LAFERRIERE, Édouard, «Queste destinazioni sono già grandi...», discours, 1899
- MARTEL, Pierre-Albin, «Tout se passe comme si une main invisible cherchait...»; «...la répression doit être lucide et loyale...», „Le Monde” (archive en ligne), début de l'insurrection, 1954
- MEMMI, Albert, *Portrait du colonisé, précédé du portrait du colonisateur*, Paris, Gallimard, 1957
- MITTERRAND, François, «...preservare l'unità della nazione...», déclaration du 11 décembre 1954
- SAID, Edward W., *Orientalism*, New York, Pantheon Books, 1978
- SAID, Edward, *Cultura e imperialismo*, Milano, Feltrinelli, 1993
- SHOHAT, Ella & STAM, Robert, *Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the Media*, London, Routledge, 1994
- SORLIN, Pierre, *Le cinéma et l'imaginaire social en France*, Paris, Armand Colin, 1996
- STORA, Benjamin, *La gangrène et l'oubli : la mémoire de la guerre d'Algérie*, Paris, La Découverte, 1991
- STORA, Benjamin, «...poiché la considerazione delle ricerche...», Entre mémoire(s) et histoire(s) au Maghreb, *Économia*, juin 2010
- STORA, Benjamin, *La guerre d'Algérie, 1954-2004: la ferita e l'oblio*, Torino, Einaudi, 2004.
- STORA, Benjamin, *Guerre d'Algérie, France, la mémoire retrouvée?*, in „Hommes et Migrations”, n°1158, octobre 1992, p. 10-14
- THÉNAULT, Sylvie (éd.), *Violence coloniale et état d'exception*, Roma, Donzelli, 2012.
- Citation du général Massu: «L'action de l'armée est...»

VINETTE, Christine, «Le silence de l'Algérien dans le cinéma français», „CinémAction”, no 126, 2008, p. 45-52

ZERAFFA, Michel, *La guerre d'Algérie à l'écran: fiction et mémoire*, Paris, L'Harmattan, 2005

FROM THE UNDERWORLD TO THE SANATORIUM. MYTH AND LIMINALITY IN OLGA TOKARCZUK'S *THE EMPUSIUM*

DEL INFRAMUNDO AL SANATORIO. MITO Y LIMINALIDAD EN *TIERRA DE EMPUSAS* DE OLGA TOKARCZUK

Sergiu LOZINSCHI

Universitatea din București
Facultatea de Limbi și Literaturi Străine
București, str. Edgar Quinet, nr. 5-7
sergiu.lozinschi01@gmail.com

Abstract

The novel “The Empusium” condenses cultural and literary traditions, mythological and folkloric references, the framework of Olga Tokarczuk's aesthetic program and both recurring and original features of her writing. In this paper, we examine the literary and mythological sources that shape the text and conduct an analysis based on its nature as a hypertext. After identifying the attributes of the Greek empousai, we proceed to examine Olga Tokarczuk's reinterpretation of this figure, identify the levels on which it emerges in the text, and highlight the symbolism it acquires in the novel.

Resumen

La novela “Tierra de empusas” condensa tradiciones culturales y literarias, referencias mitológicas y folclóricas, directrices del programa estético de Olga Tokarczuk y rasgos recurrentes y originales de su escritura. En este trabajo examinamos las fuentes literarias y mitológicas que nutren al texto y realizamos un análisis a partir de su condición de hipertexto. Después de identificar los atributos de las empusas griegas, pasamos a observar la relectura que hace Olga Tokarczuk de este personaje, a identificar los niveles de emergencia del mismo en el texto y a señalar la simbolística que adquiere en la novela.

Keywords: *Olga Tokarczuk; myth; myth criticism; intertextuality; otherness;*

Palabras clave: *Olga Tokarczuk; mito; mitocrítica; intertextualidad; alteridad;*

Introducción

Tierra de empusas (2022), la primera novela que publicó Olga Tokarczuk tras la concesión del Nobel en 2018, es una obra magistral, de múltiples lecturas, fruto de una mezcla de géneros y técnicas literarias – “historia de terror balneoterápico” según aclara la propia autora, narración realista, intriga policíaca, elementos de cuento fantástico, discurso típico de

los folletos de balneario etc. – y plantea temas de lo más actuales, en una atmósfera, muchas veces, surrealista.

La novela condensa tradiciones culturales y literarias, referencias mitológicas y folclóricas, directrices del programa estético de la novelista y rasgos recurrentes y originales de su escritura. En este trabajo nos proponemos examinar las fuentes literarias y mitológicas que nutren al texto, así como realizar un análisis a partir de su condición de hipertexto. Después de identificar los atributos de las empusas griegas, pasaremos a observar la relectura que hace Olga Tokarczuk de este personaje, a identificar los niveles de emergencia del mismo en el texto y a señalar la simbolística que adquiere en la novela. A lo largo del trabajo emplearemos los conceptos y la terminología acuñados por los estudios de mitocrítica más destacados¹. Nuestro análisis destacará también los aspectos del programa estético de Olga Tokarczuk que se actualizan en esta novela, cuyas directrices la escritora ha expuesto en varias entrevistas y, de una manera más explícita y condensada, en el ensayo “El narrador tierno”². Dichos aspectos han quedado en penumbra, a pesar de que son una parte importante en la construcción de sus obras, proporcionan un toque singular a su narrativa y presentan un nivel de complejidad que muchas veces se escamotea a los estudios que le ha dedicado la crítica.

Para el enfoque de nuestro análisis son sumamente esclarecedores la aserción visionaria de Mircea Eliade (1957, p. 38) según la cual “Comprender el mito será algún día uno de los descubrimientos más útiles del siglo XX”³ y el imperativo que el historiador y el estudioso de las religiones formuló: “Debemos tomar conciencia de lo que sigue siendo mítico en una existencia moderna”⁴. A esto habría que añadir el comentario que formuló Gilbert Durand (2012, p. 106) acerca de la trascendencia de los mitos:

La mitocrítica, que el rumano e historiador de las religiones Mircea Eliade presintió después de muchos años, plantea que toda ‘narración’ (literaria, por supuesto, pero también en otros lenguajes: musical, teatral, pictórico, etc.) guarda una estrecha relación con el *sermomythicus*, el mito. El mito sería de alguna manera el ‘modelo’ matricial de toda narración, estructurado con base en esquemas y arquetipos fundamentales de la psique del *sapiens sapiens*, o sea la nuestra.

Igualmente valiosa es la contribución de José Manuel Losada (2022), quien actualiza y afina la teoría y la metodología de la mitocrítica y hace las debidas aportaciones para llevar un paso más adelante los estudios de este tipo. Una se refiere a la definición del mito, que se debe entender como “relato funcional, simbólico y temático de acontecimientos extraordinarios con referente sobrenatural sagrado, carente, en principio, de testimonio histórico y remitente a una cosmogonía o escatología individuales o colectivas, pero siempre absolutas.” (*Ibidem*, p. 193). Otra, igual de importante, es la que concierne a las unidades constitutivas o mitemas: solo aquellos motivos atravesados por la trascendencia, pueden considerarse mitemas, por lo tanto, aquellas unidades míticas, que no cuentan con este rasgo, son consideradas “temas narrativos” (*Ibidem*, p. 536).

¹ ELIADE, 1957, LÉVI-STRAUSS, 1974, BRUNEL, 1992, DURAND, 1993, LOSADA, 2022.

² La escritora lo leyó como discurso en la ceremonia de la entrega del premio Nobel en 2019. El texto está disponible en WMagazin (<https://wmagazin.com/relatos/la-nobel-de-literatura-olga-tokarczuk-reivindica-la-ternura-para-mejorar-el-mundo-la-vida/>) y extraemos las citas del mismo.

³ “La compréhension du mythe comptera un jour parmi les plus utiles découvertes du XXe siècle”.

⁴ “Il faut prendre conscience de ce qui reste encore de mythique dans une existence moderne”.

La Empusa

En el panteón y el bestiario griegos Empusa es un personaje secundario. Pertenece al inframundo y es un espectro del séquito de Hécate, diosa de la magia y de la hechicería, aunque también actúa por su cuenta. La figura de la Empusa aparece en varios relatos mitológicos, aunque en pocas ocasiones de manera central. Para las referencias y las descripciones del personaje existen ejemplos literarios señeros como las comedias *Las ranas* y *La asamblea de las mujeres*, de Aristófanes, y *Vida de Apolonio de Tiana*, de Filóstrato.

La fuente literaria más explícita sobre el aspecto de la Empusa es la comedia *Las ranas*, donde aparece en forma de una bella mujer con una pata de bronce o cobre y otra de estiércol de vaca y que puede metamorfosearse en cosas terribles como un toro, una mula, un perro. Esta peculiaridad no sólo la hace única, sino que también resalta su naturaleza liminal, un ser entre dos mundos. Los protagonistas, Dionisio y Jantias, la encuentran en su descenso al Hades. Aunque aquí la figura de la Empusa es tratada en clave de comedia, las imágenes que se le asocian son muy impactantes. El mismo Aristófanes, en *La asamblea de las mujeres* hace que un joven que desprecia a una vieja lasciva y de aspecto horroroso la califique de “una Empusa con todo el cuerpo plagado de úlceras hediondas” (verso 1057).

Por otro lado, un episodio de la *Vida de Apolonio de Tiana* de Filóstrato proporciona detalles sobre el cronotopo del mito, la naturaleza quimérica y cambiante del personaje y la manera de aniquilar su nefasta influencia:

En el camino hasta este río encontraron digno de referencia lo siguiente: Caminaban efectivamente bajo una luna brillante y se les presentó la aparición de una empusa que se vuelve ya una cosa, ya otra, y que desaparece. Apolonio advirtió lo que era, así que se puso a insultar a la empusa él mismo y encargó a los que iban con él que hicieran lo mismo, pues este es el remedio contra tal irrupción. La aparición se dio a la fuga chillando como los fantasmas. (Libro II 4, p. 123-124).

Los atributos psicológicos de la empusa emergen en el episodio conocido como “La novia de Corinto”, de la obra de Filóstrato, en el que Apolonio, desenmascara a una empusa en la ciudad de Corinto, que había escogido como futura víctima a Menipo de Licia, un estudiante de filosofía, evitando así la muerte del bello joven:

– Tu, hermoso sin duda, y objeto de acecho de las mujeres hermosas, acaricias una serpiente, y una serpiente, a ti [...] Porque tu mujer no es una esposa. [...] la buena novia es una de las empusas, a las que la gente considera lamias o mormolicias. Esas pueden amar, y aman los placeres sexuales, pero sobre todo la carne humana, y seducen con los placeres sexuales a quienes desean devorar.

[...] la aparición pareció echarse a llorar y pedía que no se la torturara ni se la forzara a reconocer lo que era. Al insistir Apolonio y no dejarla escapar, reconoció que era una empusa y que cebaba de placeres a Menipo con vistas a devorar su cuerpo, pues acostumbraba a comer cuerpos hermosos y jóvenes porque la sangre de éstos era pura. (Libro IV 25, p. 252-253)

Para nuestro trabajo presentan interés también la síntesis de varias fuentes⁵ que hace Robert Graves en la entrada “Las empusas” de su diccionario *Los mitos griegos I* y la definición que propone Pierre Grimal en su *Diccionario de mitología griega y romana*:

⁵ “Aristófanes: *Ranas* 288 y ss.; *Parlamento de las mujeres* 1056 y 1094; *Papyri Magia Graeci* IV.2334; Filóstrato: *Vida de Apolonio de Tiana* IV.25; *Suidas sub Empusas*” (GRAVES, 2013, p. 130).

Los inmundos demonios llamados Empusas, hijas de Hécate, tienen ancas de asno y llevan zapatillas de bronce, a menos que, como declaran algunos, tengan una pata de asno y otra pata de latón. Acostumbran asustar a los viajeros, pero se las puede ahuyentar con palabras insultantes, al oír las cuales huyen chillando. Las Empusas se disfrazan de perras, vacas o doncellas hermosas, y en la última forma se acuestan con los hombres por la noche o durante la siesta, y les chupan sus fuerzas vitales hasta que mueren. Las Empusas («entradoras por fuerza») son demonios femeninos ávidamente seductores, concepción probablemente llevada a Grecia desde Palestina, donde se las llamaba Lilim («hijas de Lilith») y se creía que tenían ancas de asno, pues el asno simbolizaba la lascivia y la crueldad. [...] Hécate, la verdadera gobernante del Tártaro, llevaba una sandalia de bronce – la sandalia de oro era de Afrodita – y sus hijas, las Empusas, seguían su ejemplo. Podían transformarse en doncellas hermosas o vacas, así como en perras, porque la perra Hécate, miembro de la tríada de la Luna, era la misma diosa que Afrodita, o la Hera de ojos de vaca. (GRAVES, 2013, p. 130)

Es un espectro del séquito de la diosa Hécate. Pertenece al mundo infernal y es causa de frecuentes terrores nocturnos. Puede presentar toda clase de formas, y se aparece especialmente a las mujeres y a los niños para asustarlos. Pasaba por tener un pie de bronce. Se alimentaba de carne humana y a menudo, para atraer a sus víctimas, adoptaba la figura de una mujer joven y hermosa. (GRIMAL, 2013, p. 155).

De todo lo expuesto anteriormente quedan patentes los atributos fundamentales del personaje de la Empusa: es un monstruo femenino, un personaje fantasmagórico, relacionado con el mundo de los muertos, un depredador que cambia de forma a placer, seduce a los hombres y se nutre de su energía vital, un protovampiro temible, un símbolo de la metamorfosis y del engaño. A pesar de no ser un monstruo tan proeminente como otros tantos del imaginario mitológico clásico, la historia de la Empusa refleja temas fundamentales de la mitología y de la literatura e inquietudes que atormentan al ser humano: la dualidad, el engaño, la muerte.

Sinopsis de la novela

En septiembre de 1913, Mieczysław Wojnicz, de nacionalidad polaca y estudiante de Ingeniería de Abastecimiento y Saneamiento de aguas en Leópolis, llega al sanatorio de montaña Görbersdorf (el modelo real para el de Davos), situado en la Baja Silesia, prusiana por aquel entonces, para tratar su tuberculosis.

A la espera de una plaza en el sanatorio donde será tratado, se hospeda en la Pensión para caballeros de Wilhelm Opitz y ahí conoce a huéspedes de varias procedencias y de puntos de vistas y opiniones políticas diferentes: el filólogo clásico August August y el profesor de colegio Longin Lukas, Walter Frommer, un paciente que parece saber más de lo que dice y que más tarde resulta ser un policía encubierto, que investiga desde hace mucho tiempo las muertes extrañas del balneario, o bien Thilo von Hahn, un estudiante en la Academia de Bellas Artes de Berlín, especialista en paisajística, nervioso y desconfiado, pero de humor sarcástico, que al final morirá por causa de la enfermedad. Al día siguiente de su llegada, al volver del sanatorio Mieczysław descubre sobre la mesa del comedor el cadáver de Klara Opitz, la esposa del dueño de la pensión que, según su marido, se había ahorcado y cuya muerte será investigada superficialmente.

En la mesa del comedor se debaten diariamente temas como la existencia del alma, el derecho al voto de las mujeres, el papel de la mujer en la sociedad y en los movimientos artísticos. Entre las caminatas, los tratamientos específicos y los menús de la pensión, la novela narra también la muerte terrorífica en el bosque de un hombre o dos que aparecen despedazados en la primera luna llena de noviembre y a lo largo de la historia se hace patente el conflicto entre el machismo y la misoginia masculina y una energía femenina escondida en el bosque,

igual de implacable y violenta, que este año cobrará su presa habitual, matando a Opitz y desparramando sus restos. Al final, a raíz del encuentro espeluznante con las fuerzas del bosque, el protagonista adopta la identidad de Klara Opitz y se va del sanatorio.

El acercamiento al mito

En su discurso de entrega del Premio Nobel de 2019, Olga Tokarczuk dejaba patente la importancia del mito y la mitología para la literatura:

Creo que tenemos una redefinición por delante de lo que entendemos hoy en día por el concepto de realismo y una búsqueda de uno nuevo que nos permita ir más allá de los límites de nuestro ego y penetrar en la pantalla de vidrio a través de la cual vemos el mundo. [...] Pero me parece igualmente importante hacer referencia constante al mito y a todo el imaginario humano. Volver a las estructuras compactas de la mitología podría traer una sensación de estabilidad ante la falta de especificidad en la que están viviendo hoy en día. Creo que los mitos son el material de construcción para nuestra psique y no podemos ignorarlos (a lo sumo, podríamos desconocer su influencia).

Acorde a estas consideraciones, Tokarczuk recurre a la mitología clásica en su novela más reciente, fuente convocada tanto por el título, *Empuzjon* (en polaco), como por uno de los personajes de la misma, que proclama rotundamente “nos salvará la fe en la continuidad de la cultura, en el mito, que es una plataforma de entendimiento.”⁶ (p. 219).

Desde el título queda patente que Tokarczuk adopta una perspectiva dinámica e inusual sobre el personaje mitológico y la literatura griega, pues rehace el tejido literario creando un término para denominar la ilación entre los protagonistas de su novela y para brindar, desde el principio, una de las distintas claves interpretativas.

“Empuzjon” es un neologismo inventado por la narradora, que combina Empusa con el término griego “simposio”, un banquete donde el debate y la poesía se acompañaban con abundante bebida. Es lo que hacen los inquilinos de la pensión y el tímido Mieczysław Wojnicz quienes, durante sus tertulias, consumen demasiado Schwärmerei, un licor misterioso “exótico, dulce y amargo al mismo tiempo, pero también picante, como el famoso SiebenKräuter“, con “cierto regusto a musgo, a bosque, a algo como leña almacenada en un sótano y a manzanas ligeramente estropeadas” (p. 52), y “un olor a patas de perro” (p. 62). Ese licor contiene entre sus ingredientes ciertas setas recogidas en el bosque y provoca algunos efectos extraños: “Por la mañana, más que la resaca, lo que le atormentaba era la sensación de [...] no recordar sus propias palabras, de tener agujeros en la memoria” (p. 285). Por lo tanto, ya en el título se revela la actitud subversiva del autor, que involucra en el diálogo a las Empusas y a las Dogmas – el Simposio, invitando al lector a participar en su juego de un ars combinatoria. Si en la mayoría de los idiomas a los que ya se ha traducido la novela se ha adoptado un término similar al polaco, la traducción que se le ha dado en español, *Tierra de empusas*, orienta la lectura de modo unilateral.

Además del título, Tokarczuk se asegura de incidir en la naturaleza intrínsecamente mitológica de sus protagonistas femeninas e inserta la escena de *Las ranas* de Aristófanes, donde este las describe, y que August representa en una de las caminatas que hacen los pensionistas de Opitz. El subtítulo – *Historia de terror balneoterápico* – y el epígrafe – “Todos los días suceden en el mundo cosas que no se explican por las leyes que conocemos de las cosas. [...] A la luz del sol, continúa siendo normal el mundo visible. El ajeno nos acecha desde

⁶ Todas las citas provienen del volumen Olga Tokarczuk, *Tierra de empusas*, traducción de Abel Murcia y Katarzyna Mołoniewicz, Editorial Anagrama, Colección Panorama de narrativas, Barcelona, 2025.

la sombra. Fernando Pessoa, *Libro del desasosiego*” (p. 8) – remiten al potencial aterrador de estas entidades de carácter espectral del inframundo y marcan el desarrollo del tema.

La estrategia narrativa inicial consiste en sentar las bases de un ambiente propicio a lo extraño y lo oculto: la muerte de la esposa de Opitz, de la que Wojnicz había vislumbrado sólo un zapato y el delantal la noche que había llegado a la pensión y a la que tomó por sirvienta. Luego la narradora relaja la atmósfera con la rutina de los tratamientos, los menús de la pensión, el licor Schwärmerei y los macaroons que tanto le gustan a Wojnicz, las caminatas por el bosque que circunda el balneario. Después deriva la tensión del relato hacia las lápidas del cementerio de Langwaltersdorf de jóvenes fallecidos recientemente, que indican que hubo muchas muertes en el mes de noviembre y que ya se está acercando el momento para la muerte horrible de una nueva víctima, hacia lo extraño del bosque, del paisaje etc. En el último tramo de la novela, la autora vuelve sobre el motivo terrorífico, en unas secuencias en las que los límites entre vida y muerte, realidad y fantasía se diluyen, para resolverlo al final de modo repentino por la intervención de lo sobrenatural.

Las empusas: la Cuarta persona y el narrador tierno

En el ensayo antes referido, Olga Tokarczuk habló igualmente de la necesidad de crear un nuevo realismo, “una especie de neosurrealismo” que vaya “a contracorriente ... de la causa y el efecto” y de su anhelo por crear un nuevo tipo de narrador “en cuarta persona”:

También sueño con un nuevo tipo de narrador: una «Cuarta persona» que no es simplemente una construcción gramatical, por supuesto, sino que logra abarcar la perspectiva de cada uno de los personajes, además de tener la capacidad de Paso más allá del horizonte de cada uno de ellos, que ve más y tiene una visión más amplia y que puede ignorar el tiempo. [...] Ver todo significa reconocer el hecho último de que todas las cosas que existen están mutuamente conectadas en un solo todo, incluso si las conexiones entre ellos aún no nos son conocidas.

Esa declaración de intenciones se ha concretado con creces en *Tierra de empusas*: este recurso novedoso con el que se construye el relato y que acentúa el suspense de la novela, este narrador en cuarta persona es aquel “nosotras”, una especie de coro griego (anunciado en la lista de los personajes de la novela), una conciencia narrativa que lo abarca todo y observa al grupo de hombres del sanatorio que discuten continuamente y se ponen de acuerdo en su misoginia. Sin embargo, la autora alterna las voces narrativas (la tercera persona singular y la primera plural) y esto es uno de los aspectos más acertados de la novela.

En la visión de Tokarczuk, otra premisa de una literatura auténtica es la narración desde la ternura, a la que define así: “La ternura es la forma más modesta de amor. [...] La ternura es una profunda preocupación emocional por otro ser, su fragilidad, su naturaleza única y su falta de inmunidad al sufrimiento y los efectos del tiempo”. Por lo tanto, siempre que este narrador en cuarta persona se refiere al protagonista, lo hace con ternura, con afecto, lo cual invierte prácticamente la imagen de las empusas clásicas:

Lo acompañamos un rato más escuchando su respiración tranquila, nos alegra que sus pulmones se hayan calmado. (TOKARCZUK, 2025, p. 17)
Somos testigos de cómo, en su delgado cuerpo, van apareciendo capas de ropa hasta que, al fin, su persona, completamente distinta a la de ayer, de rostro pálido y sacudido por ataques de tos. [...] Tiene buen aspecto: un hombre joven y delgado, de pelo rubio y rasgos finos, con un pantalón gris a rayas finas y una chaqueta marrón de lana. Unos segundos después, abre decidido la puerta. (TOKARCZUK, 2025, p. 21)

La subversión de la imagen clásica de personajes horribles y temibles llega al extremo cuando la escritora las representa en una escena fascinada por la caligrafía e incluso las dota de sensibilidad, voz lírica e imaginación poética inusual:

Nos fascina ese movimiento, nos gusta. Recuerda las tortuosas líneas y los ornamento espirales que excavan las lombrices en la tierra y que roen la carcoma en los troncos de los árboles. Primero aparecieron dos cifras que formaron un «13», después un palote y una cruz -«IX»- seguidos de las cuatro cifras que conformaban «1913». A continuación, de entre las florituras caligráficas emergió la palabra «Görbersdorf» varias veces subrayada. Lo que mereció un esmero especial fue la diéresis. Después, el lápiz se movió por el papel de manera uniforme y constante. El grafito crujía, el papel se vencía bajo las formas redondas de las letras. (TOKARCZUK, 2025, p. 18-19)

Lo sobrenatural atañe a los sentidos de estas quimeras, entre ellos el olfato, por lo que pueden sentir los feromonas de los hombres y describirlos en lo más auténtico de su ser:

De momento, percibimos los olores de sus cuerpos [...]. Wojnicz [...] se expande con su olor, aunque no lo sabe. Es un olor que deja todos los demás en un segundo plano, los domina, a pesar de que la persona que lo emana se siente perdida e insegura de sí misma. Sus feromonas están como cargadas eléctricamente, son sumamente poderosas, parecidas al olor a pelaje de zorro o de una cría de corzo que huye de los cazadores. (TOKARCZUK, 2025, p. 242-243)

La narradora les inventa un atributo excepcional, “la ultravista”⁷ – “Llegó incluso a sentir como si una ultravista traspasara el tejido de su chaqueta de fieltro, su jersey hecho a mano, su camisa de lino, su camiseta de algodón... Era algo muy desagradable, comparable al momento en el que su cuerpo era examinado por el doctor Semperweiß.” (p. 196) – y es precisamente esta capacidad de las empusas lo que le salvará de la muerte a Mieczysław, en el encuentro liminal con las Tuntschi: “Penetramos con la vista en el interior. Vemos su esqueleto, su corazón latiendo, el movimiento peristáltico de los intestinos, el esófago en permanente funcionamiento tratando de empujar hacia abajo la saliva acumulada por el miedo.” (TOKARCZUK, 2025, p. 318). Por momentos, este narrador en cuarta persona – las empusas – se aferra a la conciencia de Mieczysław, de modo que este comienza a percibir algo del mundo que no había visto antes. Esta capacidad de “ultravista” hace que tenga una visión del gran escenario del mundo que es la naturaleza, en el que una presencia indefinida comparece igual de majestuosa:

Durante una fracción de segundo Mieczysław observa un fenómeno extraordinario: la luz de magnesio se refleja en las píceas y los abetos y retorna hacia ellos convirtiendo momentáneamente sus cuerpos en ceniza; le parece que en esa fracción de segundo ha visto, bajo los abrigos y los jerséis, no solo la piel blanca y desnuda de los presentes, sino también los huesos, la silueta de los esqueletos y que, además, están en un escenario, que se trata de la obertura de una ópera y que los espectadores en ese teatro son los árboles, las matas de arándanos, las piedras cubiertas de musgo y cierta presencia indefinida que fluye y que, como estelas de aire caliente, se desliza entre los imponentes troncos, ramas y tallos. (TOKARCZUK, 2025, p. 110)

⁷ En la mitología griega, se le atribuía a Linceo una visión prodigiosa, ya que incluso era capaz de ver a través de los objetos opacos, bajo tierra, tras las paredes y la piel. Higino, en sus “Fábulas”, va más allá y le atribuye una vista sobrehumana y la capacidad de hacerse invisible por la noche.

Las empusas y la familia extendida: las tuntschi, las brujas, el micelio. La “reubicación”

Nuevas entidades y especies se incorporan a la familia de las empusas, que observan y vigilan a los hombres de Görbersdorf, tornando el conjunto todavía más caótico: las tuntschi, las brujas, el micelio. En un determinado momento Frommer las percibe como una entidad fronteriza y supradimensional y las define:

[...] esa dimensión adicional podría ser el mundo de los pensamientos, que allí tienen una forma concreta, material, pero que llegan a nosotros solo como fenómenos. Una mente colectiva, grupal, los trae hasta aquí, a nuestro mundo, y de esa manera crea «psicoformas», formas fronterizas entre el mundo espiritual y el material, generadas por nuestras ilusiones y nuestros temores colectivos. (TOKARCZUK, 2025, p. 216)

En la creación de la galería de personajes liminales Tokarczuk fusiona el mito de las empusas con la leyenda alpina de las Sennentuntschi y la realidad histórica de las persecuciones de las supuestas brujas en Silesia, documentadas muy bien en la novela y expuestas por Frommer, el teósofo, derivadas posteriormente en leyendas apócrifas sobre las mismas.

Terriblemente angustiosas son las misteriosas tuntschi, una especie de muñecas “elaboradas con musgo, ramas, acículas secas, madera carcomida cubierta del fino encaje del micelio”, de “cuerpo orgánico silvestre”, figuras “ni del todo humanas, ni del todo vegetal” (p.180), que los carboneros fabrican “desde tiempos inmemoriales” para “aliviarse” en el bosque.

La presencia de las brujas no desentona con el personaje mitológico de la empusa ya que esta era un espectro del séquito de Hécate, diosa de la magia y de la negromancia:

Según los textos encontrados, los brujos no solían solicitar la ayuda de los dioses principales del Olimpo, sino la de divinidades menores y subterráneas, o bien la de los espíritus de los difuntos [...]. La principal divinidad invocada por brujos griegos y romanos en este tipo de cultos fue Hécate. [...] La creencia popular la consideraba como un poder temible, infernal en el peor sentido de la palabra, que se encargaba de comisionar espectros que atormentaban a los humanos y de engendrar los terrores nocturnos. (CASANOVA y LARUMBE, 2005, p. 166-167)

La persecución, las torturas y las matanzas de las brujas de la region habían cobrado tal magnitud que “incluso un vecino era un enemigo. Y tal vez también un hermano o un marido.” (p. 95) y las mujeres abandonaron sus familias y sus obligaciones y huyeron a las montañas “como si las hubiera embrujado el sonido de una flauta diabólica” (p. 96). Sin embargo, los lugareños creen que han sobrevivido en los bosques, en los agujeros de la tierra pero se han asilvestrado totalmente, atacan a los carboneros y a hombres que encuentran por casualidad. En un pasaje que recuerda las corrientes de lo real-maravilloso y el realismo mágico, una señal de identidad del estilo de Tokarczuk, la narradora describe el estado de abandono en el que se sumerge la region del monte Homole tras las torturas y las persecuciones de las supuestas brujas de la zona, cuando las mujeres se refugian para siempre en los bosques:

Las aldeas se vaciaron, las vacas estaban sin ordeñar, los niños lloraban de hambre, los huertos se llenaban de maleza, la ropa se deshilachaba y se rompía. – Fromer fue enumerando, como en trance, todas aquellas fases de la decadencia del mundo – Las estufas permanecían frías, las provisiones se pudrían, los perros y los gatos se asilvestraban, a las ovejas les crecía la lana ... (TOKARCZUK, 2025, p. 96)

La superposición y la adición de varios seres sobrenaturales, las tuntschi, las brujas e incluso el micelio confieren nuevas capas de densidad y horror al relato, ya que la narradora

acentúa el mitema “metamorfosis”, el más activo a lo largo del cuento: “Instantes después de que hayan pasado, todavía se agita el micelio bajo el manto del bosque; esa enorme, inmensa estructura materna se transmite información: dónde están los intrusos y hacia dónde dirigen sus pasos.” (p. 125).

Olga Tokarczuk cambia el decorado mítico, enfatizando así el mitema mencionado anteriormente: las empusas ocupan todos los espacios e intersticios, el ático, el suelo, el bosque, el paisaje, no solo los cruces de caminos y el bosque, que le correspondían en el mito clásico. Además, al ser unos espectros de Hécate, que “vivía entre las tumbas, pero también en los hogares, como reminiscencia de la vieja tradición de inhumar los cuerpos cerca del lugar donde se solía encender el fuego” (CASANOVA y LARUMBE, 2005, p. 166-167), esta “reubicación” de las empusas no parece del todo extraña. En la lista de personajes que inserta al inicio de la novela, como en una auténtica obra teatral, la escritora menciona a los “habitantes sin nombres de paredes, suelos y techos”. Más tarde, son las empusas mismas las que confiesan “nos atraen las rendijas entre los tablones del suelo y ahí desaparecemos” (p. 17), aunque les guste igualmente observarlo todo desde arriba:

Y ahora dejémoslos ahí, deliberando sentados alrededor de la mesa cubierta con un mantel de estampado aciago, dejémoslos y salgamos de la casa a través de la chimenea o por las rendijas entre las tejas de pizarra, para mirar desde lejos, desde más alto. Se ha puesto a llover, la lluvia va bajando en pequeñas gotas por el tejado formando unos encajes transparentes, brillantes; las gotas caen al suelo una tras otra, irritándolo, causándole escozor; labran pequeñas oquedades, después se juntan, titubeando, en diminutos arroyuelos y buscan un camino entre las piedras, bajo una mata de hierba, junto a una raíz, y, al final, por un sendero hollado pacientemente por los animales. Pero volveremos. (TOKARCZUK, 2025, p. 56)

La deconstrucción de un cuadro: *Paisaje con la ofrenda de Isaac* de Herri met de Bles

A este catálogo de entidades liminales la narradora le añade las quimeras del paisaje artístico, lo que da fe de la existencia de las mismas fuera del espacio y del tiempo. Mieczysław, guiado por Thilo, el estudiante de paisajística, mira una pintura del artista flamenco Herri met de Bles, llamada *Paisaje con la ofrenda de Isaac*, aprende “otra forma de mirar: general, total, global, absoluta” y, a través de la “mirada transparente”, consigue deconstruir el cuadro y divisa que “algo pasaba allí, relucía, centelleaba, había unos ojos que miraban desde allí” (p. 202), entre la vegetación, “una figura que parecía flotar en el aire en medio de un fulgor dorado, una forma humana oculta en la verde maraña, dos ojos candentes en los abismos del matorral” (p. 203), “dos chispas que brillaban débilmente [...] quizás los ojos de un animal grande o de otra criatura distinta que nos observaba todo el tiempo sin que lo supiéramos.” (p. 203). La escena, a la que la narradora le dedica un capítulo entero, refuerza la idea de Tokarczuk de que la realidad no existe en absolutos simples, sino en diferentes percepciones y espacios intermedios. El tema es recurrente en su narrativa y en *Tierra de empusas* se potencia en varias ocasiones este mensaje: “No tenemos herramientas ni sentidos para poder percibir un mundo con una dimensión más. Una quinta, una séptima, o una vigesimosexta. Nuestra mente no concibe algo así.” (p. 215).

Por otro lado, se nos presenta el cuadro del sacrificio de Isaac como introito a la terrible escena en la que Opitz será descuartizado y que esta comunidad de Görbersdorf aceptará como ritualico, como un acto “de justicia” merecida por sus pecados, un sacrificio anual que se cobran la primera luna llena (momento que remite a la salida de las empusas mitológicas y de la diosa Hécate) de noviembre, alrededor del día de San Martín, a veces incluso cerca de Todos los Santos, las entidades liminales que pueblan el bosque:

A nosotros nos parece que un sacrificio es algo terrible y bárbaro, pero es un pensamiento propio de la Edad Moderna. Antiguamente, la gente necesitaba hacer ofrendas para sentir la importancia de sus acciones frente a Dios. De hecho, los seres humanos siguen necesitando realizar sacrificios y por eso están todo el tiempo buscando la ocasión y la justificación para hacerlos. (TOKARCZUK, 2025, p. 204)

La lente de género y la subversión del mitema “malhechora”

Muchos de los personajes, pero especialmente August y Lukas, tienen mucho que decir sobre las mujeres: las mujeres son débiles, demasiado cercanas a la naturaleza, en una etapa temprana de la evolución, “un atavismo”, una “rezagada evolutiva”, “una especie de parásito social”, por lo tanto “[...] no podemos tratar a la mujer como un sujeto íntegro, total como lo es de por sí el hombre. Esto hace que la mujer pueda desarrollarse y mantener su identidad en el espacio del hombre. Es él quien establece el marco de esa identidad.” (p.147). El cuerpo de la mujer, su vientre y su útero, pertenecen a la humanidad, porque es un recipiente del que salen los seres humanos. Dominadas por sus emociones y de baja moral, las mujeres no pueden comprender el arte verdadero, ni reflexionar profundamente sobre nada en absoluto por lo que “en la historia de la literatura no hay mujeres, como tampoco las hay en la ciencia.” (p. 232). El mismo día de la muerte misteriosa de la esposa de Opitz, que aparece ahorcada, la conversación se desarrolla en torno al tema del tamaño más reducido del cerebro femenino y de la hipótesis de que las mujeres sólo “imitan” el modo inteligente de comunicar de los hombres y “algunas, hay que reconocerlo, son muy buenas en eso” (p. 51).

La novela se convierte en muchísimas ocasiones en un compendio indiferenciado de misoginia, con argumentos que parecen improvisados a partir de fuentes externas porque así lo son. En una nota aclaratoria final la escritora explica que “todas las ideas misógenas sobre las mujeres y su lugar en el mundo” (p. 339) son paráfrasis de una treintena hombres de la literatura y la cultura occidental: Catón, Hesiodo, Platón, Tertuliano, Racine, Shakespeare, Swift, Darwin, Nietzsche, Strindberg, Kerouac, Conrad, Wagner, Freud, Sartre y muchos más, por lo tanto, esto podría ser una estrategia narrativa que propicie observaciones cínicas como la siguiente y argumente la venganza final: “Los observamos, como siempre, desde abajo, desde donde los vemos como grandes y poderosas columnas en lo alto de las cuales hay una pequeña protuberancia parlante: la cabeza.” (p. 125).

Si Thilo asegura que “una vez al año, el paisaje recolectaba su ofrenda y mataba a una persona” (p. 205) y que “el paisaje nos ha asediado y ahora nos mata poco a poco, nos despedaza. El asesino es el paisaje.” (p. 290), los lugareños han identificado hace mucho tiempo ya al asesino sobrenatural y las razones que lo llevan a reiterar cada mes de noviembre el asesinato:

[...] alimentan a las tuntschi con lo que tienen a mano: con ustedes, hombres débiles y enfermos, de los que aquí hay a puñados. Es algo simple: antes, las tuntschi les arrebatában a los miembros de sus familias, mataban a los lugareños, por eso la gente de aquí aprendió a engañarlas. [...] Ellos han llevado su método a la perfección, son ellos mismos los que les ponen a la víctima en bandeja a las tuntschi. (TOKARCZUK, 2025, p. 309-310).

Frommer, el detective apasionado por la teosofía, tras muchos años siguiendo los casos, consigue entender la filosofía y el sentido de justicia que hay en estas muertes y así se lo confiesa a Mieczysław, cuando le insta que se vaya de Görbersdorf porque, al haber muerto Thilo demasiado pronto, es él quien corre peligro de ser su presa:

Todas esas injusticias ocurridas en el pasado no han dejado de existir, siguen resonando y nos provocan un temblor intenso. [...] Seguro que tienen un sistema de valores distinto al nuestro [...]. No sé qué ven y no sé qué miran, pero sé que están. Aquí, alrededor. [...] No es una fuerza de este o de otro mundo. Esa fuerza viene de aquí. Creo que reivindica un equilibrio. No creo que sepa que está cometiendo un crimen. (TOKARCZUK, 2025, p. 306).

Así lo entiende también Opitz, el que había matado a su (cuarta) mujer, disimulando el crimen en un suicidio, tras maltratarla y golpearla toda su vida: “Justo antes la obligó a dormir semanas enteras en el sótano, donde guarda las patatas y la col fermentada. No le entregaba las cartas de su familia. De hecho, era una esclava. Yo mismo vi un día antes de su muerte cómo la golpeaba en la cabeza con un cucharón de madera porque había quemado la carne (p. 84), asegura Thilo. Por eso se incorpora a la procesión ritualica, “caótica e impía”, a “aquel ejército grotesco y decadente” (p. 327) que se dirige hacia el bosque. En esta ocasión se actualiza el mitema “seducción”, propio del mito de las empusas, que hace que los hombres acudan compulsivamente a una comitiva nocturna en el bosque. No se incorporan a este desfile con desenlace cruel sólo los que se dejan atar a una silla, detalle que recuerda el episodio de la *Odisea*, un cruce de mitos que se debe a la analogía entre el mito de las sirenas y el de las empusas a partir del mitema “seducción” y de la idea de monstruos silenciados y a la espera.

Al llegar en el claro del bosque Opitz espera su muerte “como si estuviera a punto de echarse un peso sobre los hombros” (p. 327). La escena la describen las empusas, el narrador que lo estuvo observando continuamente:

No hubo en aquello nada violento, más bien un movimiento rápido, casi imperceptible, que hizo que el pobre Opitz quedara suspendido sobre el suelo. En su cara se dibujó una expresión que nosotros no habíamos conocido hasta entonces: una gran tristeza. Seguramente sabía qué iba a pasar. [...] El cuerpo de Opitz cayó en pedazos sobre la tierra, dejando jirones ensangrentados sobre el musgo y las ramas de los arbustos. (TOKARCZUK, 2025, p. 328).

Se produce entonces un fulminante sacrificio que los demás miembros de la comitiva presencian escondidos por entre los árboles, tal y como lo habían vivido en tantas otras ocasiones:

Los otros, los pocos que estaban cerca, lo observaban todo por entre los árboles como recién despertados con visible alivio: ¡Ufff, no me ha tocado a mí!, e indudablemente aquello era cruel por su parte. Muchos de ellos asistían a aquel misterium no por primera vez, pero, al igual que en los partos de las mujeres, había transcurrido suficiente tiempo para olvidar el dolor y el miedo; el Schwärmerei cumplía también su papel. Sí, es posible, parecían decir sus caras. Sí, está pasando de veras. Lo que más temíamos y habíamos intentado alejar de nosotros, engañar, ridiculizar, burlar. Ha vuelto de veras, con la misma forma espantosa, y se está cobrando su botín. (TOKARCZUK, 2025, p. 328)

Una vez acabado este sacrificio ritualico la gente se apacigua y vuelve a lo suyo: “De inmediato, el mundo se animó y se olvidó de todo ello, pues qué sentido tiene recordar la esencia de las propias derrotas, su inquietante sombra.” (p. 328)

El desprecio hacia las mujeres, el maltrato de las mismas, la misoginia manifiesta, el abuso de los carboneros hacia las muñecas del bosque se vuelven en una especie de asesinato psíquico. Por lo tanto, acorde al concepto griego de justicia y de su aplicación, la necesidad de expiarlo es justificada tal como lo era en las tragedias antiguas. Eso hace que Olga Tokarczuk diluya el importante mitema “malhechora”, que caracterizaba a las hijas de Hécate, y mezcle en las empusas y las tuntschi atributos y acciones que recuerdan a las Erinias para vengar,

cíclicamente, todas las ofensas y asesinatos cometidos contra las mujeres de Görbersdorf a lo largo de los siglos. Así se termina de desvincular la figura de las empusas del símbolo del mal y se subraya su papel de potenciadoras del equilibrio, de justiciarias.

El encuentro liminal. De anómalo a plural

En cuanto a Mieczysław Wojnicz, un personaje deliberadamente entrañable, proporciona material para la reflexión sobre la diferencia. La orfandad de Mieczysław, la falta de ternura por parte de su padre, la educación austera hacen de él un joven enfermizo, sumamente sensible y tímido. Su negativa a desnudarse por completo cuando lo examina el médico o al bañarse y unas anécdotas en las que pone el foco la narradora desatan la intuición de una historia inusual y sus consecuencias en el protagonista. Gradualmente el lector comprende la magnitud del drama interior de Mieczysław, vinculado a una “anomalía”, de la que se percató August, quien lo increpa brutalmente “Cicerón habla de eso. [...] ¿Sabes que a los que eran como tú los ahogaban en el mar?” (p. 277), pero que, al final, le salvará la vida.

Las tuntschi lo examinan en una experiencia liminal en la que Mieczysław se da cuenta de que estos seres de “consistencia provisional” se compadecen de él como de una “pobre criatura humana”. De este modo, Tokarczuk reitera el tema de los límites de la percepción y de la experiencia sensorial, del carácter elusivo de la realidad, que investiga en gran parte de su obra:

Vio justo a su lado una cara de musgo y el brillo de unos ojos húmedos, verdes oscuros como un lago subterráneo. Miró el tronco compacto hecho de ramitas mezcladas con acículas, musgo y tierra húmeda. Lo envolvió un aire más cálido, similar a un aliento que olía a una pila de hojas putrefactas, los ojos grandes y oscuros lo observaban con una curiosidad en la que no percibió ningún pensamiento, era una curiosidad sin duda no humana. La cara se le acercó a menos de un palmo de distancia e inspeccionó con la mirada los poros de su piel, las pestañas, los labios, las cejas. Se le unió otra y después una más. Él casi dejó de respirar y nos estuvo mirando con un espanto que fue desvaneciéndose poco a poco, aunque nosotras no queríamos hacerle nada malo. Esa pobre criatura humana sentía que así era, y con la mano liberada y ensangrentada tocó nuestra mejilla y sintió que estaba viva, que bajo su superficie había un tipo de cuerpo, no como el suyo porque nuestros cuerpos tienen una consistencia provisional, son ocasionales, dependen de las mareas y de la presión, de las corrientes subterráneas y de la evaporación. (TOKARCZUK, 2025, p. 317)

Al darse cuenta de que Mieczysław es hermafrodita, estas rechazan la presa ofrecida por los carboneros, que habían atrapado y abandonado al joven en el bosque, atado a un árbol: “Penetramos con la vista en el interior. [...] El útero se encoge como un puño, pero el pene se llena de sangre.” (p. 318). A raíz de este encuentro liminal, su evolución es totalmente asombrosa. El protagonista vuelve a la pensión, desata a Opitz y asiste a su muerte, luego sube al cuarto de Klara Opitz, viste su ropa y coge su pasaporte y se va de Görbersdorf: “Vio en su mente qué forma adoptaría su futuro. [...] Se sintió plural, múltiple, con varios niveles, complejo y complicado, como un arrecife de corral, como un micelio cuya verdadera y completa existencia se desarrolla debajo de la tierra” (p. 330)

Conclusiones

Al final del análisis queda patente que las empusas de Tokarczuk son unos personajes que superan cualquier tipo de maniqueísmo reductor y se prestan a reinterpretaciones en clave de los problemas más actuales. Enraizada en la mitología clásica, pero con un tratamiento

insólito y plenamente contextualizado en la epoca, *Tierra de empusas* es una novela que sumerge al lector en un mundo fascinante y lo anima a hacerse preguntas en relación con uno mismo y con los demás.

BIBLIOGRAFÍA

ARISTÓFANES, *Obras completas*,

https://isfd107.bue.infed.edu.ar/sitio/upload/aristofanes_obras_completas.pdf

BRUNEL, Pierre, *Mythocritique. Théorie et parcours*, París, Presses universitaires de France, 1992

CASANOVA, Eudaldo, LARUMBE, Mª Ángeles, *La serpiente vencida. Sobre los orígenes de la misoginia en lo sobrenatural*. Zaragoza, Prensas Universitarias de Zaragoza, 2005

DURAND, Gilbert, *De la mitocrítica al mitoanálisis. Figuras míticas y aspectos de la obra*, Barcelona, Anthropos, 1993

DURAND, Gilbert, “La mitocrítica paso a paso”, *Acta Sociológica*, 53, 2012, p. 105-118

ELIADE, Mircea, *Mythes, rêves et mystères*, París, Gallimard, 1957

FILÓSTRATO, *Vida de Apolonio de Triana*, traducción, Introducción y notas de Alberto Bernabé Pajares, Madrid, Editorial Gredos, 1992

GRAVES, Robert, *Los mitos griegos I*, traductor: Luis Echávarri, revisión: Lucía Graves, Madrid, Alianza Editorial, 2013

GRIMAL, Pierre, *Diccionario de mitología griega y romana*, Barcelona, Paidós, 2013

LÉVI-STRAUSS, Claude, *Anthropologie structurale*. París, Plon, 1974

LOSADA, José Manuel, *Mitocrítica cultural. Una definición del mito*, Madrid, Akal, 2022

TOKARCZUK, Olga, *Tierra de empusas*, traducción de Abel Murcia y Katarzyna Mołoniewicz, Barcelona, Editorial Anagrama, Colección Panorama de narrativas, 2025

WMagazin: <https://wmagazin.com/relatos/la-nobel-de-literatura-olga-tokarczuk-reivindica-la-ternura-para-mejorar-el-mundo-la-vida/>

A PROFILING OF STUDENT-EXTRACTED COLLOCATIONS FROM A BIOLOGY-SPECIFIC CORPUS

UNE ANALYSE DES COLLOCATIONS EXTRAITES PAR DES ÉTUDIANTS Á PARTIR D'UN CORPUS SPECIALISÉ EN BIOLOGIE

O ANALIZĂ A COLOCAȚIILOR EXTRASE DE CĂTRE STUDENȚI DINTR-UN CORPUS SPECIFIC BIOLOGIEI

Asist. univ. dr. Adina-Maria MEZEI

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere

Departamentul de Limbi Străine de Specialitate

Str. Horea, Nr. 7, Cluj-Napoca, România

adina.mezei@ubbcluj.ro

Abstract

Collocational competence plays a critical role in the development of learners' academic language proficiency. Drawing initially on a phraseological approach, this study builds a vocabulary list containing Biology-specific collocations by compiling a set of vocabulary lists extracted by first-year Biology undergraduate students from a discipline-specific corpus. Next, a profiling of the various types of collocations is conducted, analysing the receptive collocation competence of the target learners at the same time. AI-assistance is used in the analysis with respect to several aspects, but with a final purpose of adding to the list a series of contrastive expressions to be used in future educational activities. The current findings may contribute to the understanding of discipline-specific phraseology and can provide insights for pedagogical interventions aimed at improving scientific lexical accuracy and fluency.

Résumé

La compétence collocationnelle joue un rôle crucial dans le développement de la maîtrise du discours scientifique. En adoptant dans un premier temps une approche phraséologique, cette étude constitue une liste de vocabulaire contenant des collocations spécifiques à la biologie par la compilation de plusieurs listes de mots extraites par des étudiants de 1-ère année en biologie à partir d'un corpus disciplinaire. Ensuite, un portrait des diverses catégories de collocations est dressé, en analysant la compétence réceptive collocationnelle des étudiants au même temps. L'analyse est assistée par l'intelligence artificielle sous plusieurs aspects, mais dans un but final d'ajouter à la liste une série d'expressions contrastives qui puissent être utilisées à visée éducative. Les résultats actuels puissent apporter une contribution à la compréhension de la phraséologie spécifique à une discipline. Ils puissent également offrir des perspectives pédagogiques visant à améliorer la précision lexicale et la fluidité dans la communication scientifique.

Rezumat

Competența colocațională joacă un rol important în dezvoltarea competenței lingvistice specifice discursului științific. Pornind de la o abordare frazeologică, prezentul articol analizează o listă de vocabular conținând colocații specifice domeniului biologiei obținută prin compilarea mai multor liste de cuvinte extrase de studenți din primul an de la specializarea Biologie dintr-un corpus disciplinar. Pe urmă, se realizează o descriere a diferitelor tipuri de colocații, analizând competența colocațională receptivă a studenților în același timp. Se folosește inteligența artificială cu diverse scopuri, dar în principal cu scopul final de a putea adăuga listei o serie de expresii contrastive ce vor putea fi întrebuințate ulterior în activități educaționale. Rezultatele actuale pot contribui la înțelegerea frazeologiei proprii unei discipline și pot sprijini intervenții pedagogice menite să îmbunătățească acuratețea și fluența lexicală.

Keywords: *collocations; multiword units; phraseological; AI-assisted research; learner-constructed corpus;*

Mots-clés: *collocations; unités lexicales multiples; phraséologique; recherche assistée par l'intelligence artificielle; corpus constitué par des apprenants;*

Cuvinte-cheie: *colocații; unități polilexicale; frazeologic; cercetare asistată de inteligența artificială; corpus constituit de către cursanți;*

Introduction

The teaching and learning of words and expressions is fundamental in second language education and educators have always recognised the importance for students to enrich their vocabulary. What actually constitutes the most relevant vocabulary part to be taught has varied throughout time. Depending on each particular context, the interest has either been on general language (in the context of English as a Second Language – ESL) or domain-specific aspects (in the English for Academic Purposes (EAP) or English for Specific Purposes (ESP) framework). In the latter case, the centre of attention has shifted between words (and/or expressions) placed on a domain-specific, technical continuum and more academic or formal ones. Additionally, for a while, there was an inclination towards dealing rather with single words than with multiword expressions, a fact which has changed throughout time (CHRISTIANSEN and ARNON, 2017).

The focus on multiword sequences in EAP, ESP, and ESL studies began to gain momentum in the late 1980s and early 1990s together with the developments occurring within these frameworks (BIBER and BARBIERI, 2007, p. 264). With the publication of *The BBI Combinatory Dictionary of English* (BENSON et al., 2010), the authors' effort to define and then catalogue non-domain-specific collocations for pedagogical use marked a foundational step in the research of multiword expressions. The rise of the lexical approach (RICHARDS, 2017) and of corpus linguistics (BYRD and COXHEAD, 2010) further generated renewed interest in the exploration of multiword expressions.

Additionally, these shifts also emerged into the language classroom, where the interest in developing learners' vocabulary started to move beyond the simple word-level and to include the idea of multiword expressions. This is particularly useful in English as a second language classes in which students' proficiency level is higher than intermediate. The

researcher of this study teaches an *English for Specific Academic Purposes* (ESAP) course to first-year students in Biology whose level of proficiency varies from B1 to B2 and higher. Starting from the hypothesis that developing students' collocational competence is an appropriate educational objective, the researcher-educator took on the project of analysing their collocational competence, of profiling multiword units/collocations extracted by the students themselves and then finding ways of engaging more advanced students by presenting them with challenging activities focusing on multiword contrastive variants. The first steps in this enterprise are shown here.

First, a discussion about the main terminological approaches related to collocations and similar terms will be presented. Then, the method used in building the domain-specific vocabulary list corpus will be described, followed by a section in which the main results obtained are discussed. At the end, some conclusions are drawn with a focus on future perspectives.

Literature Review

Lewis in his lexical approach to teaching (2002) posits that vocabulary and grammar should not be viewed as two distinct parts of language, because language is mostly made up of “multi-word ‘chunks’” (LEWIS, 2002, p. VI). Positing itself as a continuation of the *Communicative Approach*, this study brings forth the importance for teachers to avoid concentrating only on teaching at a general word-level – “signification” – (e.g. by asking “*What does this word mean?*”), but also on contextualised meaning – “value” – (“*What does this word mean here?*”) (LEWIS, 2002, p. 14). Additionally, it is stressed here that *pedagogical chunking* (i.e. breaking down continuous text into components) needs to be a constant activity in the classroom as fluency is achieved through the combination of various formulaic items, i.e. *chunks* (LEWIS, 2002, p. 121). In what concerns (computer) corpus linguistics, defined as a methodological way of exploring linguistic phenomena (LEECH, 1992) or frequency-based research, it has in its turn shown that language use is based on the repetition of various fixed, semi-fixed or formulaic multiword expressions. Such patterns comprise “[...] frames such as *the ... of the ...*, idioms, collocational pairs, and sets of two or more contiguous words.” (BYRD and COXHEAD, 2010, p. 32).

In order to distinguish between various types of multiword combinations, several terms have been put forward throughout time. First of all, *collocation* is a term familiar to both linguistics and non-specialists, which does not imply that it is necessarily straightforward, since it has not been used consistently in the literature. Most definitions revolve around the idea that a *collocation* is related to words which go together “[...] with higher than random probability” (BARRIÈRE, 2009, p. 1)¹. In some studies it may be restricted with respect to the number of words it contains to *two-three words*; otherwise, it could be considered that we are in the presence of an “association” or of “semantically-related words” (BARRIÈRE, 2009, p. 1). Collocations are sometimes described as “chunks of expression”, the words of which usually occur in that type of combination, e.g. “auburn hair”, “rancid butter” or, other times, they are made up of words which can be found in many other types of combinations, e.g. “of course”, “so be it”. And, as the next example shows, at times expressions consisting of *more than three words* are included in the *collocation* category: e.g. “as a matter of fact” (GLEDHILL, 2000, p. 7).

Collocations may be interpreted as a general category, encompassing “[...] multi-word phrases in language, including catchphrases, clichés, fixed expressions, formulae, free and bound collocations, idioms, lexical phrases, turns-of-phrase and so on” (GLEDHILL, 2000, p.

¹ in a statistically-oriented approach

11). The way they are interpreted depends on the approach undertaken. Three perspectives on the matter are presented next. The *statistical/textual* approach views collocation at the intersection of *co-occurrence* (words which go together) and *recurrence* (statistical perspective). The *semantic/syntactic* perspective does not see collocation so much dependent on discourse or register as the previous one, but rather concentrates on dictionary building and terminology. It treats the matter in terms of *units of meaning* (lexical items) or *units of grammar* (phrases). It may also view collocations as placeable on a continuum with respect to them being more or less restricted: *pure idiom*, *figurative idiom*, *restricted collocations*, *free collocations* (GLEDHILL, 2000, p. 14). Finally, the *discoursal/rhetorical* viewpoint considers that the rhetorical function is the most relevant aspect to pay attention to, since collocations may fulfil different pragmatic functions in various contexts.

Having such a distinction between lexis and grammar as the one proposed in the *semantic/syntactic* tradition does not fully capture the more nuanced perspective of language phrases as a combination of meaning and grammar, serving various rhetorical functions, which is also the perspective supported here. In spite of that, being able to differentiate between collocations in these terms can prove helpful in the organisation of the multi-word units to be analysed. A very thorough presentation of lexical versus grammatical collocations was conducted in Benson et al. (2010) work, which focuses on *general-language* collocations—those used in everyday speech and writing. One aspect that needs to be retained is that the authors define *free combinations*² as “elements that are joined in accordance with the general rules of English syntax and freely allow substitution” in contrast to collocations in which case the substitution of a word with another may be interpreted as a linguistic deviation by native speakers: e.g. “commit treason” - ✓, but “*³commit treachery” (BENSON et al., 2010, p. – XIX, XXXII). A presentation of their main categories follows next:

a. *Grammatical collocations* – phrases composed of a **dominant word (verb, adjective, noun) + preposition/infinitive/clause**: 8 major structures are described (G1-G8), the last of which contains nineteen sub-categories (i.e., G8: 19 English verb patterns)

e.g. (G6) *predicate adjectives + to + infinitive* (“it was necessary to work”)

b. *Lexical collocations* – unlike grammatical ones, **do not contain prepositions, infinitives or clauses**:

- (L1+L2) *verb + noun/pronoun/prepositional phrase*: “commit treason”, “come to an agreement”, “annul a marriage”
- (L3) *adjective + noun*: “a rough estimate”
- (L3) *noun (used attributively) + noun*: “house arrest”; here the authors mention that if the second noun has come to be used **idiomatically** (having lost its initial, standalone significance), e.g. “sitting duck”, then we are in the presence of a *Multi-Word Lexical Unit (MWLU)*, a distinct category for them.
- (L4) *noun + verb*: “blood circulates (clots, congeals, flows, runs)”
- (L5) *noun₁ of noun₂*: “a pride of lions”, “an article of clothing”
- (L6) *adverb + adjective*: “deeply absorbed”
- (L7) *adverb + verb*: “deeply absorb”⁴

Multi-Word Lexical Units (MWLUs) are mentioned in later studies, as well. For example, Polić and Kurelović (2021) (in a corpus-based study related to *technical vocabulary* in English) view MWLUs as a string of **two or more words which function as a single lexeme** and which can express complex technical matters. Here they are posited to consist of various

² According to BENSON et al. (1983, p. xix) based on insights extracted from Noam Chomsky’s *Aspects of the Theory of Syntax* (1965).

³ sign which marks an error

⁴ BENSON et al. (1983)’s examples.

parts of speech, such as *adjectives*, *participles* or *nouns*, in contrast to Benson et al. (2010), who used the term to define a sub-category of their L3 collocations, centred around ‘fused’ *noun-noun* combinations. A hyponymous category of MWLUs is specified to be *Multi-Noun Lexical Units (MNLUs)* (“rush hour traffic congestion problem”). Now, MNLUs refer strictly to *noun-noun* combinations and would partially overlap the L3 category mentioned above, in which ‘fused’ multiple-noun compounds are included. This kind of attention given to MNLUs in ESP/EAP-oriented research is due to the fact that they occur consistently in written academic/technical texts, being a specific stylistic feature sometimes studied under the heading of *Nominalisation*.

In certain studies, *collocations* and *lexical bundles* are discussed as distinct categories; they are contrasted with *idioms* which are defined as set expressions the meaning of which cannot be decoded as the sum meaning of their constituent parts. *Similes* are interpreted as an intermediate category between *idioms* and *collocations* because their meaning is discernible to some degree from its components (BENSON et al., 2010, p. XXXIV). *Lexical bundles*, such as “on the basis of”, “at the end of”, “It is clear that”⁵ may refer to the repetitive use of *three or more* word-combinations (without a change) for a “set” number of times⁶ in a corpus containing more than just one author (BIBER and BARBIERI, 2007, p. 268; BYRD and COXHEAD, 2010, p. 32, 37, 38). Or, they are regarded as *non-salient* recurrent word sequences, which are typical in a particular register, in oral or written texts (BIBER and BARBIERI, 2007, p. 264-265). They are also described as *non-idiomatic*, oftentimes *incomplete structural units*, bridging two phrases or two clauses, e.g. “in the case of”, “I want to know” (BIBER et al., 2004, p. 376). Consequently, a problematic aspect related to them is how to address situations when shorter lexical bundles are embedded within longer ones – such as, “at the end” appearing within “at the end of” and “the end of” (BYRD and COXHEAD, 2010, p. 34).

Lexical bundles serve various purposes, depending on the surrounding discourse. For example, in a study based on a corpus containing university spoken and written texts, they are divided into three categories according to their *functional goal*: e.g. “*stance expressions*” (e.g. “I don’t know what ...”, “I want you to ...”), “*discourse organizers*” (e.g. topic-introductory: “What I want to do is ...”) or “*referential expressions*” (e.g. text-deixis bundle: “As shown in Figure ...”) (BIBER and BARBIERI, 2007, pp. 269-272). In Byrd and Coxhead (2010) widely used bundles common to four academic disciplines (Arts, Commerce, Law, Science) are selected and then analysed. In terms of their discursive functions, they are classified into lexical bundles conveying content, establishing textual cohesion, and expressing the author's stance similarly to the three categories mentioned previously (BYRD and COXHEAD, 2010, p. 43). From a grammatical point of view, the structures of the 21 most frequent structures identified are enumerated below, showing the “noun centrality” of academic prose:

- *prepositional phrase*
- *other prepositional phrase*
- *noun phrase + of*
- *anticipatory it*
- *noun phrase + other complement*
- *be + complement* (BYRD and COXHEAD, 2010, p. 41)

Nation (2013, Chapter 12) prefers to recur to the term *multiword units*, which in his approach consist of **at least two words** (p. 488). They are divided into four major types, which seemingly encompass all the categories that were mentioned above, only put differently: *words*

⁵ These are examples of lexical bundles widely used in four disciplinary areas of an Academic Word List (AWL) corpus, identified by applying frequency criteria.

⁶ These are established within each study with some variations, in a frequency-based framework.

with frequent co-occurrences: “take a chance”, *non-compositional phrases* (in which the meaning of the expression cannot be made out of the meaning of its parts): “by and large”, combinations of a word with its typical partners, irrespective of how frequent they occur together (e.g. “strong tea”), *formulaic sequences* (series of items which express a whole unit, e.g. “as a matter of fact”). What is worth stressing, however, is the fact that *multiword units* are shown **not to be frozen structures**, for there may be variations in terms of the length at which constituent words can be found (sometimes other words can be interspersed, e.g. “serve *sb.* right”), in the word order, in their grammatical form (e.g. *present tense*, *participle form*) or relative to the words alongside them or the grammatical patterns they allow. The last case is also described in the literature as *colligation* – the **grammatical** patterns that words are usually associated with (e.g. *suggest* + *that*-clause/noun phrase). In other words, this term could be equated to *grammatical collocations* as described above. Elsewhere, *colligation* is discussed as part of the *lexico-grammatical* patterns found in scientific discourse: “[...] colligation (collocation between grammatical categories, e.g. the set of nouns that can introduce NP complement clauses: *the idea, conviction, belief, thought that*).” (GLEDHILL, 2000, p. 18) – again, this explanation is similar to what Nation (2013, p. 488) explains in terms of *lexical variability* (e.g. *once a week/a month/...*; *once a/twice a week*).

Besides discussing multiword units from a **form-based perspective**, Nation (2012, p. 489-495) also puts forward some interesting aspects related to their meaning in connection to **compositionality** and **figurativeness**. If the sum of the parts which make up a multiword is transparent/partially opaque, i.e. its meaning is predictable by looking at the constituent (*compositional*), then we are in the presence of a *literal* (“at the moment”, “sweep aside”). If the meaning of the expression is harder to infer from the constituent words (*non-compositional*), then two possibilities arise: a **“core” idiom (opaque: “chew the fat”)** or a **figurative** (can be an idiom which is only partially opaque: “out of the blue”). In the case of a figurative, the meaning of the expression can be inferred from the context or may require cultural knowledge, while in the case of a core idiom the meaning is stored as a whole unit and it is the least transparent.

As can be seen from the literature review, there are variations in what concerns the way in which one can define *collocations*, *lexical bundles*, *formulaic sequences*, *multiword (lexical) units* or other possible denominations. However, what is common to all the terms put forward is that they are about words which frequently occur together and which entail certain restrictions in their lexical and/or grammatical structure. Additionally, the principles of *adjacency* between the words included in the multiword unit or restricted space between co-occurring words (“*span*”) need to be considered (NATION, 2013, p. 488). Usually, the latter is posited to go up to four words to the left or right of the main word or “node” since words not belonging to the multiword unit can come in between (NIZONKIZA, 2015, p. 127-128). The current study will adopt this type of hybrid approach to collocations or multiword units. The term *multiword units* will be used as a more comprehensive term, which includes *collocations* (2-3+ words that go together and which can be further categorised into *lexical* and *grammatical* collocations), alongside other terms: *lexical bundles* – non-idiomatic, semi-fixed sequences with a functional role; *idioms* – more or less transparent, defined as a fixed lexeme, with a specific meaning), *lexical chunks* (which here will be seen as the equivalent of a MNLU, or of a longer noun phrase, the results of a process of nominalisation) and *free combinations* (the ‘counterpart’ of the previous terms).

Language or communicative proficiency is strongly connected with collocational competence as formulaic sequences are an integral, prevalent part of language in action (NIZONKIZA, 2015, p. 126, 128; CHEN, 2019, p. 53). Hence, a good mastery of collocations or similar phraseological combinations is postulated to be an important objective of the foreign language class as even advanced students can lack collocational awareness and frequency

sensitivity (CHEN, 2019). Several suggestions related to the ESP/EAP pedagogical approach to collocations have been made: focusing mostly on the study of those collocations in which there is no direct translational equivalence between the L1 and L2 (BAHNS, 1993), choosing to concentrate efforts on either academic (CHEN, 2019; COXHEAD, 2018) or domain-specific (JONES-MENSAH et al., 2022) collocations, doubling the vocabulary-oriented classroom activities (*deliberate* learning) with individual reading (*incidental* learning), encouraging noticing by practicing *chunking* or looking for patterns in multiword units, applying memorisation techniques (e.g. mnemonics), using concordances and/or manual processing and using fluency development (NATION, 2013, Chapter 8, Chapter 12).

Method

The **aim** of the research at the basis of this article was to assemble and analyse a list of collocations/multiword units extracted manually by a group of first-year undergraduate students (2024-2025 academic year)⁷ from a given domain-specific corpus. The traditionally-oriented starting point resulted from my initial assumption that having life science students use concordances in order to retrieve collocations would be a painstaking enterprise that would not engage their interest and which might even lead to their abandoning the task. Speaking of concordance collocation retrieval, several corpus-oriented approaches, while supporting the idea of computational analysis, also point out that manual selections and/or interpretation can yield more pedagogically-viable results (NATION, 2013; BYRD and COXHEAD, 2010). This is not to say that corpus-based research is not a viable undertaking; it is just beyond the scope of this study.

Having students read domain-specific texts outside the classroom was considered to possibly increase incidental learning, while getting students to actively identify and extract collocations was thought to help improve their receptive vocabulary knowledge. This was not part of the primary aim of the research, which is why no tests were applied to check this pedagogical hypothesis. In what concerns the research objective, it stemmed from an interest in the type of collocations Biology students might select with a view to evaluating their **receptive** collocational competence and the types of collocations of interest to them, which might later serve for the development of various related teaching activities.

Stages:

1. *Raising awareness:*

- *Succinct explanations concerning collocations*
- *Teacher-operated chunking in the course material*

The teacher engaged first in drawing students' attention to the idea that developing vocabulary does not only involve the learning of domain-specific single terms, but also the acquisition of general/specific-purpose phrases. These ideas were introduced both explicitly and implicitly on several occasions in the initial classes. A specific exercise was utilised to introduce the concept of *collocation* – a *matching halves*-exercise, in which the sentences were split in the middle of some collocations (e.g. a. *adjective-noun*, b./c. *verb + preposition*, ...) followed by a brief theoretical presentation of what a collocation is (following MCCARTHY and O'DELL, 2017, p. 6).

⁷ Students in Biology, Faculty of Biology-Geology, „Babeș-Bolyai” University from Cluj-Napoca

e.g.⁸

a. *Deep-sea creatures have adapted to live in harsh ... - ... environments, such as extreme pressure and darkness.*

b. *According to the theory of evolution, new species arise ... - ... from older species through natural selection.*

c. *Coral reefs consist ... - ... of a complex ecosystem, with various species depending on each other for survival.*

In the following classes, in some of the reading/vocabulary parts, teacher-operated chunking was highlighted in the material either by placing the targeted parts in italics (e.g. “The Golgi body does this by *folding the proteins into usable shapes* or [...]”⁹), or by extracting various expressions in a separate vocabulary list. The vocabulary list task was presented in W(EEK) 3 of the semester, while the assignment was open in Teams to be uploaded within a two weeks’ period (W7-W8).

2. Corpus Building

- *Initial corpus, Task assignment*
- *Building the final vocabulary list*

The domain-specific corpus was made up of a set of six online, open-access articles which contain information related especially to the area of *The Cellular Foundation of Life* from the book *Concepts of Biology* (FOWLER et al., 2013). The topics contained overlapped the main themes discussed throughout the first semester of the ESAP course. The students were required to build up a vocabulary list containing collocations defined as “[...] 2+ words which go together [...]”¹⁰. The list was graded as part of the students’ overall semester assessment. Additionally, they were informed that their work might be used anonymously for research purposes in ESAP, on condition that they gave their consent.

The students were required to complete a table which contained 3 columns. The first column needed to include the collocations written in a generalised format (e.g., using the infinitive of the verb identified: “(to) fall into a category / (two) categories”), the second exemplified the collocation within its surrounding context – i.e. mainly in the form of a sentence: “Cells fall into one of two broad categories: prokaryotic and eukaryotic.”¹¹. The last column provided the reference in full bibliographical format, including the link and the access date. The number of collocations to be extracted was differentiated according to students’ level of proficiency in English, which had been assessed at the beginning of the semester. Thus, B1 students had to extract 20 collocations from 4 sections, while B2/C1-level students had to extract 30 collocations from the following 6 sections: 12.1 *Organizing Life on Earth*, 3.2 *Comparing Prokaryotic and Eukaryotic Cells*, 3.3 *Eukaryotic Cells*, 3.4 *The Cell Membrane*, 3.5 *Passive Transport*, 3.6 *Active Transport*. B1-level students did not have to consult sections 3.4 and 3.6.

The vocabulary lists of thirteen students majoring in Biology were selected. The lists which did not meet the following criteria were excluded from the study: giving their consent in writing, including both the generalised collocation and an example, providing the reference with a link, specifying the access date and having at least a B2 level of proficiency in English.

⁸ Partial presentation of the exercise used in class, developed with the assistance of <https://app.twee.com/> (accessed on June 24, 2024) and adapted. The expressions were first extracted from a Reading text and placed in a new context.

⁹ Sentence extracted from an original text retrieved from “[Overview of Cell Structure](#),” Nucleus Biology 2021. Last accessed on June 27, 2024.)

¹⁰ Citation extracted from the actual rubric assigned to students.

¹¹ Example extracted from Fowler et al. (2013) on October 13, 2024.

After that, manual analysis was conducted by the researcher: the data from the lists was included in an Excel document to which *text and data normalisation* (for the first column extractions) was applied: lowercasing (i.e. using only lower-case letters), removing “to” from the *to*-infinitive verbs/turning the conjugated verb into its infinitive form (S08/B2¹²: “rests on” → “rest on”¹³), correcting spelling mistakes (S02/B2: “to hava a way of” → “have a way of”; S12/C1: “expand energy” → “expend energy”). Checking that the collocation was extracted correctly was performed (e.g. the student S01/B2 wrote in the first column “selective permeability”, while in the example sentence “selectively permeable” occurred – included in the error category). If two variants were given, only the example-occurring variant was maintained (S02/B2: “move quickly/quick” → “move quickly”; S03/C1: “membrane-bound organelles/sacs” → “membrane-bound organelles”). When a student used a generalising word such as “something”, the correspondent word/phrase from the example was added; for instance, in the expression “be made up of (sth)”, “sth” was replaced by the word which occurred in the example (S02/B2: “be made up of a *phospholipid bilayer*”). If a noun phrase was used in the plural, the plural recording was maintained. Verbs which occurred in the passive were recorded as such (in the format *be + past participle (+ ...)*), if they were marked as “usually passive” in a dictionary. A few extrapolations were maintained: e.g. S02/B2: “cover (*a subject*)”, S03/C1: “break down *molecules*” – in the example “hydrogen peroxide” occurred. Errors and duplicates were identified and manually removed from the final list (duplicate examples: “maintain shape”, “maintain its shape”, “maintain the shape” → “maintain shape”).

Next the researcher analysed the different types of collocations identified by students according to the following criteria: *register* (whether the expressions identified are general/academic/domain-specific), *semantic/syntactic aspects* (grammatical or lexical collocations and the structure behind), *meaning* (contextual meaning and literal/figurative meaning in the identified context), *compositionality* and *pedagogically-oriented insights* (two possible contrastive expressions to be used in future vocabulary activities). For this part Microsoft Copilot (Microsoft, 2025), the free version, was first contextually trained and then asked to generate an analysis considering the previously mentioned criteria. The results provided were then checked for accuracy, corrected and adapted, especially in what concerns the grammatical structure and type of collocation (lexical or grammatical)¹⁴. Adding an AI-assisted part in the research turns this study into a hybrid one.

Results and Discussion

The collocation-extraction task was meant to encourage learners to see language holistically, recognizing patterns as meaningful units. There was no insistence on linguistic technicalities, students having been introduced to what collocations are, without using an entire spectrum of terms reflecting category differences or the number of items to be extracted. This is the reason why the results were expected to cover a wide range of multiword units, possibly both general and domain-specific.

One aspect that could be observed was that students were able to extract the correct multiword although *discontinuity*¹⁵ occurred: “While some polar molecules *connect* easily *with*

¹² S no./level of proficiency in English

¹³ so as to be able to sort items alphabetically

¹⁴ They were adapted to a high extent since the LLM provided inaccurate and inconsistent results especially related to the establishment of the grammatical structure of the expression (e.g. “the” was treated as either determiner, or definite article) and the type of collocation (grammatical/lexical). It also hesitated between compositional, semi-compositional and non-compositional meanings when inquired on different occasions, which is why these results will not be taken into consideration here. However, it offered interesting suggestions with respect to the contrastive expressions it generated, which can be used in future classroom activities.

¹⁵ *Discontinuity* is the counterpart of *adjacency* (NATION, 2013, p. 488).

the outside of a cell, they cannot readily pass through the lipid core of the plasma membrane.”¹⁶ (S02/B2), “The cytoskeleton helps to *maintain* the *shape* of the cell.” (S04/B2), “separate (...) from” (S04/B2), “trap particulate matter” from “Cilia lining the cells of the respiratory tract... move particulate matter toward the throat that mucus has trapped.”¹⁷ (S09/C1)

1. Grammatical versus lexical collocations

After the researcher’s analysis, a final list of **291** multiword expressions was obtained. The final larger categories were lexical collocations (**175** items), then, interestingly enough, plenty of **grammatical** ones (**108** items). We also maintained **7 lexical chunks** and **1 combination** which looks rather like a structural fragment (S01/B2: “genetic material enclosed”)¹⁸.

a. In the **grammatical** category, some structures encountered were:

- *Verb + Preposition*: S04/B2: “work against”, S02/B2: “rely on”
- *Verb + Preposition 1 + Coordinating conjunction + Preposition 2*: S08/B2: “move into and out”
- *Verb + Preposition + Noun (Phrase)*: S11/B2: “work in one direction”, S09/C1: “move through the plasma membrane”
- *Preposition + Determiner + Noun Phrase + Preposition*: S13/C1: “with the assistance of”
- *Verb + Determiner + Noun + Preposition "of"*: S11/B2: “require the use of”
- *Superlative Adjective + Verb Participle*: S08/B2: “most accepted” – a weak collocation
- *Verb + to-Infinitive*: S04/B2: “attach to”
- *Determiner + Noun + Preposition "of"*: “the use of”, S13/C1: “the movement of”, S13/C1: “the interior of”, S13/C1: “the contents of”, S13/C1: “the amount of”

According to Benson et al. (2010) situations when “of” is used are not collocations *per se* because *noun + of* combinations are common in English referring to the concepts of *direct object*, *subject*, or *possession* (pp. xix-xx). However, Gledhill’s study (2000) mentions that “of” in highly specialised text serves to form fixed “biochemical/clinical” terminology. In the current study the noun phrase frame such as “the use of” is interpreted as a grammatical collocation, typical of academic/scientific discourse.

The number of items in the first category was the highest, probably because this category is easier to identify due to fixed patterns and a higher frequency in general usage. However, it is noticeable that students were able to also identify more complex, three+-part structures (the following examples). Additionally, what can be retained is that students selected word combinations which had both general and figurative meanings in the given context.

- *Literal*: S02/B2: “connect with” – “While some polar molecules connect easily with the outside of a cell, they cannot readily pass through the lipid core of the plasma membrane.”¹⁹ – *Scientific* register, describing molecular interaction or attachment;
- *Figurative*: S04/B2: “engage in” – “The RER is engaged in modifying proteins that will be secreted from the cell, it is abundant in cells that secrete proteins, such as the liver.”²⁰ – *Academic* register, implying purposeful involvement;

¹⁶ FOWLER et al. (2013). “[3.5 Passive Transport](#)”. Accessed on November 19, 2024.

¹⁷ FOWLER et al. (2013). “[3.3 Eukaryotic cells](#)”. Accessed on October 13, 2024.

¹⁸ More accurately, the extraction would have been in terms of “enclose genetic material”, which is a common phrase in the domain.

¹⁹ FOWLER et al. (2013). “[3.5 Passive Transport](#)”. Accessed on November 19, 2024.

²⁰ FOWLER et al. (2013). “[3.3 Eukaryotic cells](#)”. Accessed on November 19, 2024.

The verbs usually used in the Passive were found to belong mainly to the Scientific/Academic registers: S12/C1: “be embedded with (proteins)”, “be punctuated with pores”, S03/C1: “be packaged into vesicles”, S02/B2, S05/B2: “be made up of (a phospholipid bilayer)”, S13/C1: “be composed of”, S02/B2: “(be) said to have” (reporting structure). In this category was also included “be it” (S02/B2), a formulaic grammatical sequence.

b. In the lexical category, some structures encountered were:

- *Verb + Pronoun*: S09/C1: “sustain itself”, S09/C1: “recognize one another”
- *Verb + Particle + (Noun)*: S05/B2: “get through”, S03/C1: “carry out a function”
- *Verb + Noun (+ Noun)*: S09/C1: “carry receptors”, S10/B2: “construct phylogenetic trees”
- *Adjective + Noun*: S06/B2: “cellular waste”
- *Adjective (Compound) + Noun*: S03/C1: “receptor-mediated endocytosis”
- *Noun + Noun (+ Noun)*: S08/B2: “cell wall”; S10/B2: “trace evolutionary history”
- *Verb + Adverb*: S04/B2: “relate closely”; S02/B2: “move quickly” (weak collocation)

It needs to be mentioned that domain-specific terms have a higher frequency in the lexical category especially when it comes to combinations including adjectives and nouns. Phrasal verbs (e.g. *Verb + Particle*) acquire a domain-specific meaning in the context or when combined with nouns, for example (pretty similar to verbs followed by prepositions). Otherwise, they are part of the General Register. Verbs followed by preposition and/or particles used in domain-specific contexts could benefit from further research and also inclusion to a higher extent in the ESAP language course.

c. Lexical chunks – longer sequences centred around the preposition “of”, which were interpreted here as a variant for a longer lexico-grammatical collocation or an MNLU:

- *Determiner + Adjective + Noun + Preposition "of" + Noun + Noun*: S07/B2: “the extensive folding of the plasma membrane” – a genitival construction equivalent to “extensive plasma membrane folding”
- *Determiner + Noun + Noun + Preposition "of" + Relative clause*: S07/B2: “the plasma membrane of cells that specialize in absorption” – equivalent technical MNLU: “absorption-specialized cell plasma membrane”

Again, expressions with both literal and figurative meaning were selected:

- *Literal*: S01/B2: “osmotic pressure” – referring to measurable force in biological systems;
- *Figurative*: S10/B2: “nested groups” – “A hierarchical system has levels, and each group at one of the levels includes groups at the next lowest level, forming a series of nested groups.”²¹ – “nested” reflects conceptual containment, not spatial nesting;

2. Word combinations in terms of number

- **Two-word combination:**
 - *Adjective + Noun*: S07/B2: “integral proteins”, S11/B2: “immune response”, S05/B2: “key role”
 - *Adjective (Compound)*: S08/B2: “fat-soluble”, S03/C1, S06/B2, S10/B2: “binomial nomenclature”
 - *Verb + Noun*: S09/C1: “facilitate passage”, S05/B2: “house (DNA)”, S05/B2: “give rise” - idiomatic and relatively fixed in structure collocation (“give” – delexicalized verb, “rise” carries the core meaning)
 - *Verb + Preposition*: S13/C1: “remove from”, S10/B2: “fuse with”
 - *Verb + Particle*: S04/B2: “pinch off”, S02/B2: “wind up”

²¹ FOWLER et al. (2013). “[12.1 Organizing Life on Earth](#)”. Accessed on November 24, 2024.

- *Verb + Adverb*: S05/B2: “put together”; S05/B2: “drive inward”
- *Adverb + Adjective*: S08/B2: “negatively charged”
- **Three-word combination:**
 - *Verb + Noun + Noun*: S09/C1: “trap particulate matter”, S10/B2: “trace evolutionary history”, S09/C1: “support cellular processes” – collocations, in which the noun phrase is typically domain-specific
 - *Verb + Noun + Preposition*: S02/B2: “give rise to”
 - *Verb + to-Infinitive*: S02/B2: “come to see”
 - *Noun (Compound) + Noun*: S01/B2, S03/C1, S06/B2, S07/B2, S08/B2: “sodium-potassium pump” (domain-specific, fixed phrase in biology)
 - *Adjective (Compound) + Noun*: S03/C1: “single-celled organisms”, S03/C1: “receptor-mediated endocytosis”, S06/B2: “disease-causing organisms” – semi-fixed compound adjectives, common in medical/biological scientific contexts
 - *Adverb + Adjective + Noun*: S11/B2: “naturally occurring phenomenon”, S07/B2: “closely related lineages”
 - *Adjective + Noun + Noun*: S01/B2, S06/B2, S07/B2: “fluid mosaic model”, S07/B2: “active transport mechanisms”
 - *Adjective + Adjective + Noun*: S07/B2: “interconnected membranous tubules”
 - *Determiner + Noun + Preposition "of"*: S13/C1: “the influx of”
 - *Determiner + Noun + Noun*: S07/B2: “these carbohydrate complexes”
- **Four-word+ combinations and other cases:**
 - *Verb + Preposition 1 + Coordinating conjunction + Preposition 2*: S08/B2: “move into and out”
 - *Verb + Noun + to-Infinitive*: S09/C1: “allow substances to enter/leave”
 - *Verb + For + Noun + to-Infinitive*: S03/C1: “allow for functions to occur”
 - *Verb + Fixed adverb phrase*: S02/B2: “move back and forth”
 - *Adjective + Noun + Prepositional Phrase*: S07/B2: “passive process of transport”
 - *Adverb + Adjective + Noun + Noun*: S07/B2: “internationally shared classification system”
 - *Determiner + Noun + Preposition "of" + Adjective + Adjective + Noun*: S07/B2: “a series of flattened membranous sacs”
 - *Verb + Noun Phrase*: S09/C1: “maintain concentrations of ions”, S10/B2: “maintain the tree of life”
 - *Verb + Noun + Noun*: S10/B2: “construct phylogenetic trees”
 - *Verb + Preposition + Noun Phrase*: S09/C1: “move through the plasma membrane”, S12/C1: “diffuse down the concentration gradient”
 - *Verb + and + Verb + Noun*: S10/B2: “enter and leave a cell”

One aspect that might be retained from this list is that the educator may need to draw students’ attention to how meaning is constructed in longer collocations. A useful model which is applied to Multi-Noun Lexical Units can be found in Polić (2020).

3. Types of errors:

Errors were divided into four main categories:

a. *structural substitution / form mismatching*:

- S04/B2: “distinguish from” instead of “distinguishable from”
- S05/B2: “break apart” instead of “breaking apart of”
- S02/B2: *“have the means to” instead of “have a means of”

- S10/B2: *“(synthesize proteins)” instead of “protein synthesis”
- S11/B2: *“(target a particle)” instead of “target particle”, * “to uptake and release” instead of “the uptake and release”

These cases represent mainly cases of extraction of a different structure from the one actually mentioned in the example, either as a **form substitution** (e.g. a verb form was extracted instead of the adjective form used in context; *see* first example above) or as a **structural substitution** – when it involves replacing a grammatical structure with another one which is semantically similar or related (e.g. delexicalized verb “*have*” + *noun* followed by *to* + *infinitive* instead of delexicalized verb “*have*” + *noun* followed by *-ing*).

b. *extrapolation* (extending beyond the data or context, often logically but inaccurately)/*overgeneralisation* (applying a rule too broadly, ignoring exceptions or nuances)/*hallucination* (generating content that is entirely/partially fabricated):

- S01/B2: *“(endocytosis process)” – “Endocytosis allows the cell to engulf substances from the external environment.”²²
- S01/B2: *“(mitochondrial energy production)” – “Mitochondria generate energy for the cell.”²³
- S01/B2: *“(chloroplast function)” – “Chloroplasts use sunlight to produce energy through photosynthesis.”²⁴
- S10/B2: *“(undergo diffusion)” – “an area of high concentration to an area of low concentration until the concentration is equal across the space.”²⁵
- S10/B2: *“(expend energy)” – “Active transport mechanisms require the use of the cell’s energy, usually in the form of adenosine triphosphate (ATP).”²⁶
- S10/B2: *“(create a gradient)” – “Active transport mechanisms work against electrochemical gradients, maintaining concentration differences of ions across the membrane.”²⁷

As can be seen from above, errors of this type imply a **semantic reinterpretation** or **paraphrasing** as a result of **extrapolation/overgeneralisation** (e.g. *“(mitochondrial energy production)”). Or, a **hallucination** may be in place (e.g. *“(expend energy)”, “create a gradient”).

c. *fragmented, incomplete or incorrect collocation error*:

- S02/B2: “keeping with” or S05/B2: “keep with something” instead of the expression “in keeping with [our theme ...]”
- S04/B2: “resemble an” – “When the cell is in the growth and maintenance phases of its life cycle, the chromosomes resemble an unwound, jumbled bunch of threads.”²⁸
- S05/B2: “outermost” (instead of “outermost portion”) or S05/B2: “shrivel” – the students missed out on the specification that a collocation needs at least 2 words

d. *miscellaneous*:

- S08/B2: “Although these” – *contrast subordinating conjunction* + *demonstrative pronoun* – grammatical structure dependent on context, which does not form a semantically-grammatically bonded phrase

²² FOWLER et al. (2013). “[3.6 Active Transport](#)”. Accessed on October 19, 2024.

²³ FOWLER et al. (2013). “[3.3 Eukaryotic cells](#)”. Accessed on October 19, 2024.

²⁴ FOWLER et al. (2013). “[3.3 Eukaryotic cells](#)”. Accessed on October 19, 2024.

²⁵ FOWLER et al. (2013). [3.2 Comparing Prokaryotic and Eukaryotic Cells](#). Accessed on November 24, 2024.

²⁶ FOWLER et al. (2013). “[3.6 Active Transport](#)”. Accessed on November 24, 2024.

²⁷ FOWLER et al. (2013). “[3.6 Active Transport](#)”. Accessed on November 24, 2024.

²⁸ FOWLER et al. (2013). “[3.3 Eukaryotic cells](#)”. Accessed on November 19, 2024.

- S09/C1: *“share a common ancestor” was recorded instead of “share an ancestor” – ambiguous case, can be seen as a false positive (the more general collocation contains “common”; the expression may be interpreted as erroneous due to mismatch with expected form)
- S09/C1: *“trace evolutionary pathways” – “By starting with a single species and tracing backward to any branch point, the organisms related to it by various degrees of closeness can be identified.”²⁹

4. AI-generated contrastive expressions

As can be deduced from the exemplifications below, the AI-generated contrastive expressions may constitute a fruitful and interesting database to be utilised in the future for the development of various vocabulary activities.

- *initial example 1*: S03/C1: “undergo a process” – “Eukaryotic cells undergo processes such as mitosis and meiosis for reproduction and growth.”³⁰
- *contrastive expressions*:
 - “experience a process” – Cells experience a transformation during division. (slightly more descriptive variant)
 - “go through a process” – Cells go through mitosis to reproduce. (casual alternative)
- *initial example 2*: S01/B2: “membrane-bound organelles” – “Eukaryotic cells contain membrane-bound organelles, including the nucleus and mitochondria.”³¹
- *contrastive expressions*:
 - “non-membranous structures” – The centrosome is a non-membranous structure found in animal cells. (components lacking membrane boundaries)
 - “free-floating organelles” – Ribosomes are free-floating organelles in the cytoplasm. (not enclosed by membranes; freely suspended in cytosol)

Conclusion

The evidence indicates that the upper-intermediate/advanced students from the target group were able to select a wide variety of collocations, both from the viewpoint of their grammatical structure and of lexico-grammatical types. There was a preference for *lexical* collocations, with the notable absence of *lexical bundles* or *idioms*. However, looking at the errors pointed out, it can be deduced that even students placed at a higher level of proficiency can encounter difficulties in the extraction of collocations. Naturally, in order to develop the aspects related to error-making, an analysis of the data produced by the lower-level students (i.e. B1) needs to be taken into account, as well. The current profiling shows that students more or less intuitively can identify collocations which go beyond the two-word level, a more familiar or accessible level.

It also points to the fact that there may be a necessity for deepening the research in terms of how students process such collocations with respect to their literal or figurative meanings and how these meanings relate to the same expression used in the general register. Verbs followed by prepositions or particles in particular drew our attention from this point of view. From a pedagogical perspective, although only briefly mentioned here, the usage of

²⁹ FOWLER et al. (2013). [12.1 Organizing Life on Earth](#). Accessed on October 13, 2024.

³⁰ FOWLER et al. (2013). [3.3 Eukaryotic cells](#). Accessed on November 12, 2024.

³¹ FOWLER et al. (2013). [3.3 Eukaryotic cells](#). Accessed on October 19, 2024.

contrastive expressions generated with AI-assistance can provide the educator with useful vocabulary expressions for students whose level of English is above intermediate. Additionally, special class attention may be directed towards verbs followed by prepositions or particles or longer phrases, discussed here as *lexical chunks*. This kind of data can further be used in two ways: firstly, as mentioned previously, in the development of interesting vocabulary activities (from a pedagogically-oriented perspective), and secondly, in the comparison of their frequency and meaning in a larger domain-specific corpus (in frequency-based research).

BIBLIOGRAPHY

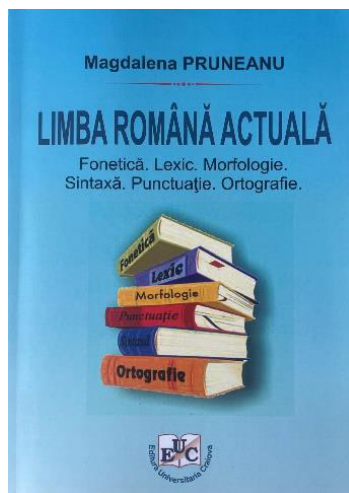
- BENSON, Morton, Evelyn BENSON and Robert ILSON. *The BBI Combinatory Dictionary of English: Your Guide to Word Combinations*. 3rd edition, revised by Robert F. Ilson. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2010 [1st edition, 1986]. 462 p.
- BAHNS, Jens. "Lexical Collocations: A Contrastive View." *ELT Journal* 47, no. 1 (1993): 56-63
- BARRIÈRE, Caroline. "Finding Domain Specific Collocations and Concordances on the Web." *Proceedings of the Workshop on Natural Language Processing Methods and Corpora in Translation, Lexicography, and Language Learning*, 1-8. Borovets, Bulgaria: Association for Computational Linguistics, 2009. Accessed June 30, 2025. <https://aclanthology.org/W09-4201.pdf>
- BIBER, Douglas, Susan CONRAD and Viviana CORTES. "If You Look at ...: Lexical Bundles in University Teaching and Textbooks." *Applied Linguistics* 25, no. 3 (September 2004): 371–405. Accessed June 30, 2025. <https://doi.org/10.1093/applin/25.3.371>
- BIBER, Douglas and Federica BARBIERI. "Lexical Bundles in University Spoken and Written Registers." *English for Specific Purposes* 26, no. 3 (2007): 263-286. Accessed July 16, 2025. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2006.08.003>
- BYRD, Pat and Averil COXHEAD. "On the Other Hand: Lexical Bundles in Academic Writing and in the Teaching of EAP." *University of Sydney Papers in TESOL* 5 (2010): 31-64
- CHEN, Wang. "Profiling Collocations in EFL writing of Chinese Tertiary Learners." *RELC Journal* 50, no. 1 (August 22, 2017): 53-70. Accessed July 18, 2025. <https://doi.org/10.1177/0033688217716507>
- CHRISTIANSEN, Morten H. and Inbal ARNON. "More Than Words: The Role of Multiword Sequences in Language Learning and Use." *Topics in Cognitive Science* 9, no. 3 (May 14, 2017): 542-51. Accessed August 01, 2025. <https://doi.org/10.1111/tops.12274>
- COXHEAD, Averil. *Vocabulary and English for Specific Purposes Research: Quantitative and Qualitative Perspectives*. London: Routledge, 2018
- FOWLER, Samantha, Rebecca ROUSH and James WISE. *Concepts of Biology*. April 25, 2013. OpenStax. Access for free at <https://openstax.org/books/concepts-biology/pages/1-introduction>
- GLEDHILL, Christopher. *Collocations in Science Writing*. Language in Performance Series, no. 22. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 2000
- LEWIS, Michael. *The Lexical Approach: The State of ELT and a Way Forward*. Hove, England: Language Teaching Publications, 2002 [1st edition: 1993]
- LEECH, Geoffrey. "Corpora and Theories of Linguistic Performance." *Directions in Corpus Linguistics: Proceedings of Nobel Symposium 82 Stockholm, 4–8 August 1991*, edited by Jan Svartvik, 105-126. Berlin and New York: De Gruyter Mouton, 1992

- McCARTHY, Michael, and Felicity O'DELL. *English Collocations in Use: Intermediate*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017
- NATION, I. S. P. *Learning Vocabulary in Another Language*. 2nd ed. Edited by Carol A. Chapelle and Susan Hunston. Cambridge: Cambridge University Press, 2013 [1st edition, Cambridge University Press, 2001]
- NIZONKIZA, Déogratias. "Measuring receptive collocational competence across proficiency levels." *Stellenbosch Papers in Linguistics* 44 (December 1, 2015): 125-146. Accessed July 18, 2025. <https://doi.org/10.5774/44-0-186>
- POLIĆ, Tamara. "Teaching Multi-Word Lexical Units in English for Specific Purposes." *International Journal on Studies in English Language and Literature (IJSELL)* 8, no. 6 (June 2020): 26-37
- POLIĆ, Tamara, and Elena Krelja KURELOVIĆ. "Corpus-Based Vocabulary Learning in Technical English." *International Journal of Computational Linguistics (IJCL)* 12, no. 3 (August 2021): 35-54

WEBOGRAPHY

- "Overview of Cell Structure". YouTube video, 5:52, uploaded by Nucleus Biology, October 21, 2021. Last accessed on June 27, 2024. <https://www.youtube.com/watch?v=0xelS65IH0w>
- Microsoft (2025). *Copilot* (GPT-4) [Large Language Model]. Accessed June 30 – August 3, 2025. <https://copilot.microsoft.com/>
- Twee AI LLC. *Twee: AI Tools for Teachers*. Accessed on June 24, 2024. <https://twee.com/>

BOOK REVIEWS / CRITIQUES DE LIVRES / RECENZII

Magdalena Pruneanu,
LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ.
Fonetică. Lexic. Morfologie. Sintaxă.
Punctuație. Ortografie,
Craiova, Editura Universitaria, 2023, 204 p.,
ISBN 978-606-14-1935-7

Conf. univ. dr. Cristina-Valentina DAFINOIU
Universitatea „Ovidius” din Constanța
cristinadafinoiu@yahoo.com

După cum însăși autoarea mărturisește în prefața volumului, lucrarea *LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ. Fonetică. Lexic. Morfologie. Sintaxă. Punctuație. Ortografie* a fost realizată din dorința de a oferi studenților un instrument util pentru sistematizarea și consolidarea unor cunoștințe necesare exprimării corecte în limba română și se adresează, în primul rând, studenților de la specializarea *Pedagogia învățământului primar și preșcolar*, din cadrul universității piteștene, dar și publicului larg, elevi și profesori deopotrivă. În acest context, provocarea majoră a lucrării de față o reprezintă exigența de a aborda un domeniu amplu și, în egală măsură, de a prezenta informațiile într-o manieră clară, coerentă și bine argumentată, pentru a face accesibilă înțelegerea și asimilarea noțiunilor prezentate în partea teoretică, dar și de a asigura punerea corectă a lor în practică, prin rezolvarea exercițiilor din partea aplicativă.

Lucrarea este structurată în șase capitole, dintre care, primele patru vizează principalele compartimente ale limbii: fonetica, lexicul, morfologia, respectiv semnele de punctuație și de ortografie, pentru ca celelalte două, cu caracter aplicativ, exerciții recapitulative și grile, să ajute la fixarea cunoștințelor dobândite în partea teoretică a capitolelor anterioare.

Așadar, în Capitolul I, intitulat *Fonetica*, autoarea oferă încă de la început, definițiile clasice pentru fonetică și fonologie, explicând pe înțelesul tuturor, care este diferența dintre cele două discipline și arătând, care este obiectul de studiu al fiecăreia dintre ele. Tot în acest capitol, autoarea discută despre sistemul vocalic, semivocalic și consonantic al limbii române, precum și despre silabe, regulile de despărțire în silabe și accent, lucruri pe care orice absolvent de liceu sau de facultate ar trebui să le cunoască, pentru a vorbi și a scrie corect în limba română. Capitolul se încheie cu o serie de exerciții, variate și bine structurate, care acoperă întreaga problematică discutată.

Capitolul al II-lea, cu titlul *Lexic*, urmează aceeași structură, definiție, explicații teoretice și exerciții de fixare. Autoarea evidențiază principalele aspecte și tendințe ale lexicului, având în vedere nu numai avalanșa de cuvinte noi și foarte noi intrate în vocabularul românesc actual și modul în care acestea s-au format, ci și direcțiile în care ele evoluează. Mizând pe ideea că lexicul românesc evoluează în direcția modernizării și internaționalizării, atât în ceea ce privește împrumuturile, cât și procedeele de formare a cuvintelor, autoarea arată că, totuși, derivarea cu afixe rămâne unul dintre cele mai productive procedee de formare a cuvintelor în limba română, păstrând pe primul loc derivarea cu sufixe, dar sporind și numărul derivatelor cu prefixe, idee sprijinită de numeroasele exemple asupra cărora ea se oprește. În

paginile următoare sunt inventariate cele mai productive sufixe, printre care amintim: *-itate*, *-ism*, *-ist* etc. Nu sunt pierdute din vedere nici prefixele sau prefixoidele. Ultimul procedeu de îmbogățire a vocabularului adus în discuție este compunerea, sub toate aspectele ei, fie că vorbim de compuse substantivale sau adjectivale, de compuse formate prin abreviere, prin raport de coordonare sau subordonare, autoarea prezentând pe larg și domeniile în care acestea sunt frecvent întâlnite (de exemplu presa). Autoarea oferă suficient spațiu și împrumuturilor, privite ca modalitate de îmbogățire externă a vocabularului, însă nu amintește nimic despre situația în limba actuală a conversiunii (schimbării valorii gramaticale) ca procedeu de îmbogățire a vocabularului românesc.

În economia lucrării, cel mai amplu capitol este capitolul al III-lea, dedicat morfologiei. Cum era de așteptat, *Morfologia* cuprinde mai multe subcapitole, care vizează părțile de vorbire din limba română. Primul subcapitol se referă la verb, clasa gramaticală cu cea mai bogată flexiune, aflată într-o continuă îmbogățire și care pune probleme în utilizare. Din seria de probleme ridicate de clasa verbului românesc, sunt de reținut: tendința actuală de reorganizare a conjugărilor (în sensul trecerii unor verbe de la o conjugare la alta), folosirea infinitivului lung sau a supinului, dubla flexiune etc. Partea teoretică a acestui subcapitol este completată de o serie de exemple concrete de folosire corectă a unor forme verbale, conform DOOM 3, lucrarea normativă la care autoarea se raportează constant. Verbului îi succede capitolul dedicat substantivului, prezentat drept o clasă lexico-gramaticală deschisă, în continuă îmbogățire, implicată în definirea celorlalte părți de vorbire și susceptibilă de o anumită instabilitate flexionară, care se manifestă prin utilizarea unor forme paralele la singular sau la plural. În sprijinul acestei idei, autoarea aduce numeroase exemple și prezintă diacronic situația unor substantive, insistând asupra formelor corecte pe care trebuie să le utilizeze orice vorbitor de limbă română contemporană. De asemenea, sunt semnalate o serie de probleme care pot apărea în declinarea substantivului, pe de o parte în ceea ce privește crearea formelor de plural, autoarea arătând că majoritatea acestor probleme sunt legate de distincția dintre substantivele neologice și cele provenite din fondul mai vechi al limbii, iar pe de altă parte în ceea ce privește stabilirea formelor corecte de genitiv-dativ, atât pentru substantivele simple, comune sau proprii, cât, mai ales, pentru cele compuse. La finalul capitolului, sunt formulate o serie de reguli cu privire la scrierea substantivelor proprii simple și compuse, articularea substantivelor, numărul substantivelor și cazurile acestora, iar utilizatorii sunt provocați să rezolve exerciții cu itemi variați.

Subcapitolul care vizează adjectivul urmează aceeași structură: mai întâi, prezentarea celor mai frecvente dificultăți ridicate de această clasă de vorbire, apoi o parte de *rețineți* (care aduce în discuție probleme legate de ortografierea anumitor forme adjectivale sau situația adjectivului *drag/dragă*), iar în final exercițiile. Referitor la adjectiv, afirmă autoarea, problemele întâmpinate de vorbitori sunt legate de flexiune, gradele de intensitate și uneori topica adjectivelor. Cu ajutorul lucrărilor normative actuale, autoarea reușește să formuleze, clar și bine argumentat, rezolvările tuturor situațiilor semnalate.

Următorul subcapitol este dedicat pronumelui, și el o clasă gramaticală complexă, care ridică multe probleme în întrebuințare, căci flexiunea pronumelui este una foarte eterogenă (nu numai în funcție de clasele de pronume foarte diverse, ci și de la un pronume la altul) și ridică probleme atunci când vorbim de invariabilități totale sau parțiale, puncte cu paradigmă defectivă, forme supletive, forme accentuate și neaccentuate, diferențe între forma pronumelui și cea a adjectivului corespunzător, anumite trăsături sintactice sau chiar specializări semantice. Așadar, parte de vorbire cu un sens foarte abstract, pronumele este reprezentat prin termeni care fac parte din vocabularul fundamental al limbii române și, ca atare, el este esențial pentru comunicarea de zi cu zi. Din această perspectivă, vorbitorii de limbă română ar trebui să cunoască întreaga flexiune a pronumelui, oricât de bogată, complicată și neregulată ar fi ea, și

pentru toate aceste situații autoarea propune soluții pertinente, după ce explică, pe înțelesul tuturor, cauzele apariției acestor dificultăți.

Ultima parte de vorbire flexibilă asupra căreia autoarea își îndreaptă atenția este numeralul, clasă cu o flexiune mai redusă în comparație cu celelalte (verb, substantiv, pronume, adjectiv), dar care, și așa, pune probleme de folosire corectă. Autoarea discută despre dificultățile create de toate tipurile de numeral, fie că vorbim de cel cardinal, ordinal, distributiv, colectiv sau fracționar, arătând în ce mod acestea sunt utilizate eronat, și care sunt, de fapt, formele corecte. De asemenea, toate aceste subcapitole se încheie cu setul de exerciții consacrat fixării și reactualizării cunoștințelor dobândite.

Partea a doua a capitolului de morfologie este consacrat părților de vorbire neflexibile: adverbul (adverbele de timp, loc, mod, adverbele pronominale nehotărâte), prepoziția (sunt aduse în discuție situațiile prepozițiilor *în, de, din, la*, în diferite contexte de utilizare), conjuncția (atenția cade asupra conjuncțiilor *și, or, căci* și a tendinței actuale de folosire a lor în contexte mai puțin sau chiar deloc adecvate) și interjecția.

Capitolul al III-lea, ultimul de teorie, se axează pe regulile de ortografie și de punctuație, autoarea exemplificând modul de întrebuințare corectă a punctului, a celor două puncte, a punctelor de suspensie, a virgulei, a cramei, a liniei de dialog, a semnelor exclamării, a semnelor întrebării, a ghilimelelor și a parantezelor.

Capitolele al IV-lea, destinat exercițiilor recapitulative și al V-lea, destinat grilelor, sunt unele de tip aplicativ, cu exerciții bazate pe informațiile transmise în partea teoretică a lucrării. Exercițiile sunt variate de tipul rescrierii corecte a unor enunțuri greșite, alegerii variantei corecte a unor termeni, sintagme sau ortograme, construirii de enunțuri corecte cu ajutorul unor termeni dați, schimbării formelor unor substantive sau explicării unor cuvinte date. Se remarcă o bună corelare între explicațiile teoretice existente în prima parte a lucrării și exercițiile de la final, menite să consolideze aceste aspecte. Deși nu pun probleme în rezolvare, considerăm că ar fi fost mai util dacă exercițiile propuse de autoare ar fi avut la finalul capitolelor sau al întregii lucrări, o cheie de rezolvare care să vină în sprijinul celor care își doresc să folosească autodidact lucrarea. Desigur că acest lucru nu știrbește din valoarea științifică și practică a volumului de față.

Așadar, lucrarea *LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ. Fonetica. Lexic. Morfologie. Sintaxă. Punctuație. Ortografie* reprezintă o sinteză a aspectelor normative de limbă română actuală, corelate cu o serie de exerciții foarte utile în fixarea acestora. Meritul lucrării constă în modul clar și concis de expunere, în capacitatea de selectare și de sinteză a celor mai frecvente și importante aspecte legate de utilizarea greșită a unor termeni și structuri în limba română, dar și în posibilitatea de a oferi rezolvări acestor probleme. De asemenea, lucrarea Magdalenei Pruneanu se dovedește a fi un instrument de lucru foarte util nu numai studenților și profesorilor de specialitate, ci tuturor celor care doresc să se exprime corect în limba română, și poate fi folosită cu succes alături de alte lucrări de acest gen.

Magdalena Pruneanu, *LIMBA ROMÂNĂ MORFOLOGIE. SINTAXĂ. NOȚIUNI TEORETICE. EXERCIIȚII APLICATIVE*
Craiova, Universitaria, 2022, 208 p.,
ISBN 978-606-14-1881-7

Conf. univ. dr. Constantin MANEA

Universitatea Națională de Știință și Tehnologie
Politehnica București, Centrul Universitar Pitești
kostea_m@yahoo.com

LIMBA ROMÂNĂ MORFOLOGIE. SINTAXĂ. NOȚIUNI TEORETICE. EXERCIIȚII APLICATIVE de Magdalena Pruneanu este o lucrare teoretico-practică în care sunt reunite calitățile informative ale tratatului științific – de tip predominant academic – cu intenția formativă, de nuanță didactică. Așa cum precizează autoarea volumului încă din *Cuvântul-înainte*, cartea vine în întâmpinarea dorinței de perfecționare în domeniul morfo-sintaxei limbii române a tuturor celor pe care îi interesează aspectele specifice, eventual mai spinoase ori mai puțin cercetate și mai interesante ale acestui domeniu.

Structurată în două mari capitole (*Morfologia* și *Sintaxa*), lucrarea reușește să trateze, în mod esențializat și clar, aspectele cele mai definitorii ale părților de vorbire și de propoziție avute în vedere. Exercițiile din finalul celor două mari secțiuni (exerciții de tip grilă) dau posibilitatea utilizatorului să își confirme înțelegerea noțiunilor, conceptelor și fenomenelor de limbă analizate, explicate și ilustrate în volum.

Volumul se bazează pe o abordare tradițională și multiformă, plecând de la caracterul funcțional al părților de vorbire și de la valențele lor combinatorice, mai degrabă decât de la una eclectică – în sensul cu totul pozitiv al cuvântului, implicând complexitatea, în niciun caz caracterul neunitar, hibrid, lipsa de consecvență sau de originalitate.

Lucrarea debutează cu definirea obiectului de studiu al gramaticii, care se face în mod concis și lămurit, ca de altfel și prezentarea conceptelor de bază ale morfo-sintaxei: părțile de vorbire, valoarea morfologică, funcțiile sintactice.

În tratarea materiei supuse studiului, autoarea pornește, în mod cât se poate de judicios, de la verb – având în vedere nu numai complexitatea funcțională și descriptivă a acestei părți de vorbire, dar și rolul extrem de important jucat de verb în gramatică, în comunicarea verbală în general: se știe, de pildă, că propoziții fără predicat se întâlnesc mai puțin frecvent decât, de exemplu, propoziții fără subiect sau fără complement direct.

Se definește predicativitatea, apoi sunt ilustrate verbele care formează principalele tipuri de predicat, acestea fiind exemplificate, cu toate formele lor principale. Se precizează clasa funcțională a verbelor caracterizate prin capacitatea de a avea subiect. Apoi, sunt tratate diversele tipuri de verbe impersonale. Se schițează tipologia verbelor după modificările care survin în rădăcina lor, după alcătuirea lexicală, urmând prezentarea categoriilor gramaticale care caracterizează clasa verbului și tipurile de conjugare.

Întrucât privește diateza și formarea ei, autoarea recurge la tipologia tripartită recunoscută în mod tradițional: diateza activă, diateza reflexivă (se marchează specificul diatezei pasive pronominale) și diateza pasivă.

Se tratează în detaliu modurile verbului și se dau utilizările cel mai larg reunoscute ale timpurilor verbale. Modurile nepredicative și nepersonale sunt prezentate, cu toate funcțiile lor sintactice. Locuțiunile verbale se bucură de o prezentare aparte.

Urmează clasa morfologică a substantivului, marcându-se felul substantivelor, după posibilitatea de individualizare în cadrul conceptualizării umane, apoi după structură și compunere.

Categoriile gramaticale ale substantivului beneficiază de o expunere minuțioasă. Se începe cu genul substantivului. Este de menționat faptul că se oferă ilustrări bogate ale substantivelor reprezentative, cu specificarea categoriilor semantico-noționale în cauză. La fel, se prezintă corespondența dintre genul gramatical și cel natural.

Se continuă prezentarea categoriilor cu numărul substantivului. Pentru marcarea singularului și a numărului plural, se indică varietatea remarcabilă a situațiilor pe care le înregistrează gramatica românească.

Urmează categoria gramaticală a cazului în limba română, cu indicarea funcțiilor sintactice pe care le reprezintă fiecare caz. Clasa locuțiunilor substantivale este prezentată pe scurt.

Articolul este caracterizat ca „anexă” a substantivului sau ca morfem al categoriei gramaticale a determinării. Autoarea dă, concis, clasificarea articolelor din limba română; este de remarcat specificarea pentru *niște*.

Capitolul dedicat adjectivului cuprinde prezentarea felului adjectivelor: după structură sau alcătuire, după funcționalitate, ca și după flexiune; apoi, gradele de comparație (sau gradele de intensitate); urmează funcțiile sintactice reprezentative pentru adjectiv în limba română; la final, se prezintă locuțiunile adjectivale.

Clasa morfologică a pronumelui este tratată după aceea – cu forme personale sau fără forme personale; urmează subcapitolul dedicat tuturor tipurilor de pronume din limba română, cu adjectivele corespunzătoare.

Clasa numeralelor este prezentată conform cu norma tradițională a limbii, mai degrabă decât potrivit noilor reguli impuse de Academia Română – lucru care, credem, sporește accesibilitatea explicațiilor și ilustrărilor oferite.

Urmează prezentarea adverbului, precum și a locuțiunilor adverbiale și a gradelor de comparație ale adverbului. Sunt, de asemenea, prezentate și adverbele fără funcție sintactică, precum și semiadverbele (*poate, probabil, oare, au, nu cumva* etc.).

Prepozițiile din limba română sunt tratate apoi, ca și funcțiile sintactice pe care le fac posibile acestea; apoi se tratează conjuncția, cu tipologia sa precum și cu clasificarea potrivit cu raporturile sintactice exprimate; capitolul se termină cu prezentarea interjecției, cu întreaga sa tipologie și cu funcțiile sintactice exprimate.

Exercițiile-grilă de morfologie care urmează sunt consistente, prin cuprindere (sunt nu mai puțin de 400 de exerciții), ca și prin gradul de dificultate inherent, care face din această secțiune a cărții un util instrument de autoverificare și, deci, de învățare nemijlocită pentru studenți.

Capitolul de sintaxă care constituie a doua secțiune a volumului este la fel de substanțial ca și cel de morfologie, mergând de la definirea scrupuloasă a conceptelor luate în discuție (de la parte de propoziție și relațiile sintactice din cadrul propoziției până la raporturile sintactice stabilite în cadrul frazei) și ajungând la procedeul expansiunii versus cel al contragerii.

Sunt prezentate concis părțile de propoziție și propozițiile subordonate necircumstanțiale, predicatul și propoziția subordonată predicativă, subiectul și propoziția subordonată subiectivă, atributul și propoziția subordonată atributivă, ca și propoziția

subordonată atributivă apozitivă, elementul predicativ suplimentar și propoziția subordonată predicativă suplimentară, complementele și propozițiile subordonate necircumstanțiale (complementul direct, indirect, de agent, comparativ), ca și complementele și propozițiile subordonate circumstanțiale (circumstanțialele de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, condiționale, concesive, consecutive) – toate cu tipurile lor, valorile speciale, topica și punctuația specifice.

Grilele dedicate capitolului de sintaxă sunt la fel de potrivite scopului (predominant didactic) al acestei cărți binevenite în cadrul didactic al *academiei* din țara noastră.

În volum se discută judicios valorile funcționale ale părților de vorbire abordate, ca și variantele de diverse tipuri, ale acestora (fie ele regionale, fie familiare ori învechite). Structurile care apar ca reguli ale limbii sunt recunoscute cu precizie, iar regulile subiacente sunt formulate clar și convingător. Distincțiile dintre forme sau structuri ori dintre variantele posibile se bucură de aceeași precizie de ansamblu și de detaliu.

În concluzie, cartea Magdalenei Pruneanu ar trebui folosită cât mai sistematic, la justa valoare a materialului pus la dispoziție cititorului, îndeosebi de către acest public cititor căruia îi este destinată anume.

**Natalia Lazar, Delia Suiogan,
Monica Mare (coord.),
*Conservarea și valorizarea moștenirii
culturale. Studii și articole,*
Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2024,
282 p., ISBN 978-606-537-740-0**

Lect. univ. dr. Natalia LAZAR

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere
Baia Mare, str. Victoriei, nr. 76

natalia.lazar@fsc.utcluj.ro

La sfârșitul anului 2024 a văzut lumina tiparului volumul *Conservarea și valorizarea moștenirii culturale. Studii și articole*, apărut la Editura Cetatea de Scaun din Târgoviște. Volumul cuprinde o parte relevantă a lucrărilor prezentate în cadrul conferinței cu participare internațională, *Patrimoniul cultural imaterial în contextul păstrării și valorizării peisajului cultural*, manifestare științifică organizată de Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, Muzeul Județean de Etnografie și Artă Populară Maramureș, Muzeul Maramureșan Sighetu Marmăției și Ministerul Culturii, prin Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, cu ocazia marării a 20 de ani de la semnarea Convenției UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial.

Odată cu punerea în aplicare a Convenției UNESCO din 2003, România s-a angajat într-un demers de recuperare și valorizare a moștenirii culturale, cu accent pe respectul pentru trecut și responsabilitate pentru viitor, pe potențialul patrimoniului de a determina schimbări majore în comunitate, contribuind substanțial la dezvoltare economică și socială durabilă.

Studiile și articolele reunite în volum reprezintă rezultate ale unor cercetări concentrate asupra patrimoniului cultural natural, material și imaterial din diferite zone din arealul cultural românesc, inclusiv din Basarabia. Este de subliniat buna colaborare a Facultății de Litere din Baia Mare cu Institutul Patrimoniului Cultural din Republica Moldova, în paginile cărții regăsindu-se și materiale relevante pentru activitatea comună a celor două comisii de salvagardare a patrimoniului cultural imaterial (din România și Moldova), care lucrează la inventarierea elementelor de patrimoniului cultural viu, evaluarea stării lor actuale și identificarea unor pericole care să le amenințe cu dispariția.

Dintre articolele care surprind problematica complexă a patrimoniului intangibil, în conformitate cu prevederile *Convenției privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial*, adoptate în 2003 de UNESCO, legislația națională și activitatea Comisiei Naționale pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, amintim: *Salvagardarea unui element din Lista reprezentativă a elementelor de patrimoniu cultural imaterial UNESCO* (Corina Mihăescu), *Categoriile de vârstă și gen în contextul tradițiilor de iarnă românești* (Raisa Osadci), „*Lumea arhetipală*” între tradiție și contextualizarea actuală sau despre real și realitate în ceremonialurile existențiale (Gabriela Nedelcu Păsărin), *Un posibil model de bună practică de*

salvgardare a patrimoniului cultural imaterial: Turca din Șinca Nouă, județul Brașov (Miruna Antoanela Ferencz). În aceeași direcție a diversității temelor de reflecție asupra importanței salvării, conservării, promovării și transmiterii moștenirii culturale, cu deschideri spre comunicarea interculturală, se înscriu și următoarele contribuții: *Țesături de lână și plocade muntenești – scurt istoric* (Ion Tița-Nicolescu), *Troița – simbol de identitate comunitară și românească* (Elena Iagăr), *Despre „acasă”, sau sensul locului* (Delia Suiogan), *Zâne, vrăjitoare și alte creaturi fantastice în literatura populară* (Luminița Todea), *Credințele populare în lumea satului. Studiu de caz - localitatea Năpradea, județul Sălaj* (Monica Mare), *Simbolistica porții maramureșene în contextul peisajului cultural identitar* (Ilie Gherheș), *Considerații metodologice legate de salvagardarea și conservarea patrimoniului folcloric* (Pamfil Bîlțiu, Maria Bîlțiu), *Globalization and The Role of Intercultural Communication in Reshaping One's Own Cultural Identity* (Anamaria Fălăuș).

O perspectivă importantă asupra spațiului basarabean ne oferă: Valentin Arapu (*Circulația unui colind: „Trei crai de la răsărit” în tradiția de Crăciun a satului Scăieni din nordul Basarabiei (o abordare memorialistică și etnoculturală)*), Adrian Dolghi (*Transformările în vestimentația populației rurale din RSS Moldovenească în anii 1944-1961*) și Ina Isac (*Mărturii de valoare culese în urma unei expediții etnografice în satul Colibași din raionul Cahul, Republica Moldova*).

La data de 16 noiembrie 1972, la Paris, în cadrul celei de-a XVII-a sesiuni a Conferinței generale a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, a fost adoptată *Convenția privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural*, unul dintre cele mai de succes instrumente internaționale de recunoaștere a excepționalității monumentelor culturale și naturale din întreaga lume, aprobată de România în 1990.

În paginile volumului remarcăm studii care analizează problematica patrimoniului cultural imobil din perspectivă pluridisciplinară – *Bisericile de lemn din Maramureș din patrimoniul UNESCO. O abordare terminologic-traductivă* (Mihaela Munteanu-Siserman, Ioana Bud), *Scurte povestiri în jurul bisericilor de lemn* (Laura Zaharia), *Despre nevoia unui sistem de management pentru protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural* (Natalia Lazar) –, în centrul discuțiilor situându-se bisericile din lemn din Maramureș, remarcabile monumente de arhitectură religioasă vernaculară, cu o semnificație culturală ce transcede granițele naționale, distingându-se prin monumentalitate, echilibrul volumelor și armonia proporțiilor, silueta zveltă a clopotniței, decorul sculptat bogat.

O parte din textele volumului sunt documentate cu fotografii, hărți, schițe și ilustrări imaginative, regăsite în Anexe, care întregesc lucrările.

În ansamblul său, volumul de față este unul relevant pentru cercetătorii interesați de patrimoniul cultural imaterial din România și Republica Moldova, de corelațiile acestuia cu patrimoniul cultural material și cu cel natural, într-un context în care patrimoniul trebuie analizat în dinamica sa. Conform Agendei UNESCO 2023, protejarea patrimoniului cultural național devine esențială în vederea asigurării transmiterii moștenirii culturale generațiilor viitoare.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

General aspects

The journal, “Studii de Știință și Cultură” (“Studies of Science and Culture”), published under the auspices of “Vasile Goldiș” Western University of Arad, is issued on a quarterly basis. The journal is evaluated by the National Council for Scientific Research and rated B+, CNCSIS code 664, during 2005-2011, B (2012-2020), Scientific journal, reviewed and rated by CNCS in 2020, profile: humanities, field PHILOLOGY.

The journal is indexed in the international databases (BDI) CEEOL (www.cceol.com) from Frankfurt am Main, Germany, EBSCO HOST Publishing from Ipswich, the United States of America (www.ebscohost.com), INDEX COPERNICUS International from Warsaw, Poland (www.indexcopernicus.com), DOAJ (Directory of Open Access Journals) from Lund, Sweden (www.doaj.org), SCIPPIO (www.scipio.ro), THE LINGUIST LIST (linguistlist.org), ERIH PLUS (dbh.nsd.uib.no); CROSSREF (<https://doi.org/10.63840/UVVG.SSC>).

Starting June 2012, the journal “Studii de Știință și Cultură” is published under the auspices of “Vasile Goldiș” Western University of Arad, Romania and in partnership with: the Department of Romanian, Aix Marseille University, CAER. EA 854, France; CIRMI (Interuniversity Lifelong Learning Research Centre for Teachers of Italian) University of Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, University of Novi Sad, Serbia, University of Jena, Institute for Slavic Languages, Jena Germany, “Titu Maiorescu” Institute of Banat Studies of the Romanian Academy, Timișoara Branch, L'association Internationale de Psychomécanique du Langage (A.I.P.L.), Paris, France, Roma Tor Vergata University, Italy, “Alexandru D. Xenopol” County Library, Arad, Printing House Gutenberg – Gutenberg Univers Publishing House, Arad, University of Oradea, Romania, West University of Timișoara, Faculty of Letters, History and Theology.

Paper submission

The submission of an article to “Studii de Știință și Cultură” for the prospect of being published, implies:

- that the authors take responsibility for the content, as well as for their ethical behaviour;
- that the article has not been published or submitted for publication to another journal/review;
- that the copyrights have been transferred to the “Studii de Știință și Cultură” journal.

The papers shall be submitted in Romanian or in a world language. The title of the article, the abstract and keywords shall be submitted in English, French and Romanian, as a word document (WORD 97, WINDOWS 98 or later versions), no longer than 15 pages, including drawings, tables and references, in Times New Roman Font, single-spaced.

The paper shall comprise:

- the title, font size 16, bold, centred;
- the authors' full name, workplace(s) (with its complete denomination, not abbreviated), address (addresses) of their workplace(s) and the e-mail of the contact person, font size 12, bold, right;
- the abstract, maximum length 10 rows, font size 12, italic, justified;
- keywords, maximum 5, font size 12, italic, justified;

- the text of the article, font size 12;
- the reference list, required for any article, shall be written according to the rules imposed by the International Standard ISO 7144/1986 entitled „Documentation-presentation of these and similar documents”.

Citation Guidelines

„Studies of Science and Culture”, a Philology publication by the National Council of Scientific Research (NCSR) contains the following main sections:

- I. Romance cultures / Romanian culture
- II. Germanic languages and cultures / Romanian language and culture
- III. Slavic languages and cultures / Romanian language and literature
- IV. Traductology
- V. Scientific Culture
- VI. Book reviews

In conformity to international regulations (especially Chicago Style, MLA) we adopt starting from Volume XI, no. 2 / June 2015 the following way of presenting the bibliography for all the articles published in our journal:

1. The bibliography will be placed at the end of the article using Times New Roman 12.
2. The entries in the bibliography will be placed in alphabetic order according to the author's last name. The author's last name will be in capital letters followed by the first name, the title of the publication in Italics, the place of publication, the publishing house, the year of the publication and, if necessary, the number of pages.

Example: BENGESCO, Georges, *Bibliographie franco-roumaine* [...], Paris, Ernest Leroux éditeur, 1907, XLIII + 219 + (supplément) 114 p. [1ère éd.: Bruxelles, P. Lacomblez, 1895].

3. The author will mention the source in the following way inside the article: the first name of the author in capital letters, the year of publication, and the page number.

Example: (PAPADAT-BENGESCU, 1924, p. 102).

4. The footnotes will contain comments, translations of quotations, biography explanations etc. The introduction of footnotes will be performed by automatic insertion in Word.

The articles to be peer reviewed by our committee will have to be sent in Word (together with a PDF copy) to the e-mail address: studii.ssc@gmail.com

The deadlines for submitting the articles are the following:

- **15th Feb. for the first publication of the year / March**
- **15th May for the second / June**
- **15th Aug. for the third / September**
- **15th Nov. for the last publication of the year / December**

The Editorial Board

Tables and diagrams, figures or other images shall be inserted in the text at the right place, numbered, and their resolution shall be such as not to affect the quality of the material.

The structure of the article presenting results of empirical research shall observe international standards, according to the acronym IMRAD (Introduction, Methods, Results and Discussions), to which are added the conclusions.

Articles of any other nature shall consist of an introduction, the body of the work and conclusions; the body of the work can be organized as the author(s) see(s) fit.

The papers shall be emailed to studii.ssc@gmail.com, or both in electronic format and in print, to the editorial office at: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Bd. Revoluției, nr. 94-96 – revista „Studii de Știință și Cultură”.

Scientific articles are subject to single-blind peer review.

The number of reviewers for the evaluation of an article is 2, and the reviewing time is 30 days. Authors receive one of the following answers from the reviewers:

- article accepted;
- article accepted with alterations;
- article rejected.

The scientific reviewers shall focus, in evaluating papers, on the topicality of the subject, on the depth of scientific ideas, originality, as well as on the compliance with the instructions for authors. Failure to comply with the standards required by the review shall result in the papers being rejected.

Authors are kindly asked to:

- cite the “Studies of Science and Culture” journal in other publications where they submit papers, stating:

- The journal title, “Studies of Science and Culture”, abbreviated as SSC;
- The volume, issue and year of publication;
- The page number where the cited text can be found;

- submit to editorial board of “Studies of Science and Culture” information on the publications where they cited our journal, by mentioning:

- The journal title, abbreviation;
- The volume, issue and year of publication;
- The page number where the cited text can be found.

Further information:

- mobile: 0763016032

- E-mail: studii.ssc@gmail.com

Contact person: Dr. Viviana Milivoievici

Announcement for the authors

The magazine “Studies of Science and Culture”, starting with the volume 12, number 1 / March 2016 subscribes, for evaluation, in order to be indexed in BDI Thomson ISI Philadelphia P. A. USA.

INSTRUCTIONS POUR LES AUTEURS

Aspects généraux

La revue «Studii de Știință și Cultură» («Études de Science et de Culture»), éditée sous les auspices de l'Université de l'Ouest «Vasile Goldiș» d'Arad, est publiée trimestriellement. La revue a été évaluée par le Conseil National de la Recherche Scientifique de l'Enseignement Supérieur et classifiée dans la catégorie B+, code CNCSIS 664, pendant la période 2005-2011, B (2012-2020), Revue scientifique évaluée et classifiée par CNCS en 2020, profil humaniste, domaine PHILOLOGIE.

La revue est indexée dans les Bases de Données Internationales (BDI) suivantes: CEEOL (www.ceeol.com) de Frankfurt am Mein, Allemagne; EBSCO HOST Publishing (www.ebscohost.com) d'Ipswich, États-Unis; INDEX COPERNICUS – Journals de Varsovie, Pologne (www.indexcopernicus.com), DOAJ (Directory of Open Access Journals) de Lund, Suède (www.doaj.org), SCPIO (www.scpio.ro), THE LINGUIST LIST (linguistlist.org), ERIH PLUS (dbh.nsd.uib.no); CROSSREF (<https://doi.org/10.63840/UVVG.SSC>).

Depuis le mois de juin 2012, la revue «Studii de Știință și Cultură» est éditée sous les auspices de l'Université de l'Ouest «Vasile Goldiș» d'Arad, Roumanie et en partenariat avec Le Département de Roumain d'Aix Marseille Université, CAER. EA 854, France; le CIRMI (Centre Interuniversitaire de Recherche pour la Formation Continue des Enseignants d'Italien) Université de Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, Université Novi Sad, Serbie, Université Jena, Allemagne, L'Institut d'Études sur le Banat «Titu Maiorescu» de l'Académie Roumaine, Branche de Timișoara, Association Internationale de Psychomécanique du Langage (A.I.P.L.), Paris, France, Université Roma Tor Vergata, Italie, Bibliothèque départementale «Alexandru D. Xenopol», Arad, Imprimerie Gutenberg – Maison d'édition Gutenberg Univers, Arad, Université d'Oradea, Roumanie, Université de l'Ouest de Timișoara, Faculté des Lettres, Histoire et Théologie.

Soumission du manuscrit

La soumission d'un article à la Revue «Studii de Știință și Cultură», pour qu'il soit publié, présuppose:

- que les auteurs assument leur responsabilité en ce qui concerne le contenu, aussi qu'un comportement éthique;
- que l'article n'a pas été publié et qu'il ne sera pas soumis pour être publié dans une autre revue;
- que les droits d'auteur seront transférés à la revue «Studii de Știință și Cultură».

Les textes des articles seront rédigés en roumain ou dans une langue de circulation internationale. Le titre de l'article, le résumé et les mots clés seront rédigés en anglais, en français et en roumain, sous la forme d'un document WORD 97, WINDOWS 98 ou des variantes ultérieures, à une dimension de 15 pages au plus, y compris les dessins, les tables et la bibliographie dans la fonte Times New Roman, en interligne simple.

Le manuscrit comprendra:

- le titre, en dimension de la font 16, en caractères gras, centré;
- le prénom et le nom complets des auteurs, le(s) lieu(x) de travail (en titre complet, sans abréviations), l'adresse (les adresses) du lieu (des lieux) de travail et l'adresse

électronique de la personne de contact, en dimension de la font 12, en caractères gras, à droite;

- le résumé, 10 lignes au plus, dimension de la font 12, en italique, cadré;
- des mots clés, 5 au plus, dimension de la font 12, en italique, cadré;
- le texte de l'article en dimension de la font de 12;
- la bibliographie, obligatoire pour tout article, est écrite conformément aux règles imposées par le Standard international ISO 7144/1986 intitulé «Documentation – présentation des thèses et des documents similaires».

Normes de rédaction

«Studii de Știință și Cultură» / «Études de Science et de Culture» (www.revista-studii-uvvg.ro), revue répertoriée en domaine Philologie – par le Conseil National de la Recherche Scientifique (CNCS), a son contenu structuré comme suit :

I. Cultures romanes / culture roumaine

II. Cultures et langues germaniques / culture roumaine

III. Langues et cultures slaves / langue et littérature roumaines

IV. Traductologie

V. Culture Scientifique

VI. Comptes rendus

Se conformant à la pratique internationale (cf. notamment Chicago Style, MLA), notre revue, à partir du volume XI, n° 2 / juin 2015, a décidé d'adopter en particulier les règles de citations suivantes pour chacun des articles qui y seront publiés:

1. La bibliographie, en corps 12, Times New Roman, sera placée en fin d'article, suivant l'ordre alphabétique des auteurs, chaque nom d'auteur y étant inscrit en majuscules, suivi du prénom, puis du titre en caractères italiques, du lieu d'édition, de la maison d'édition, de l'année de parution et, si besoin est, de la pagination.

Exemple: BENGESCO, Georges, *Bibliographie franco-roumaine* [...], Paris, Ernest Leroux éditeur, 1907, XLIII + 219 + (supplément) 114 p. [1^è éd.: Bruxelles, P. Lacomblez, 1895].

2. Dans le corps de l'article le contributeur indiquera entre parenthèses, dans l'ordre, le nom de l'auteur en majuscules, l'année de publication et la page.

Exemple: (PAPADAT-BENGESCU, 1924, p. 102).

3. Les notes de bas de page seront réservées aux commentaires, traductions de citations, indications biographiques etc. L'insertion de ces notes sera réalisée sous Word par incrémentation automatique.

Les articles à soumettre au comité de lecture devront être envoyés sous forme de fichier Word (accompagné du fichier en version PDF) à l'adresse studii.ssc@gmail.com au plus tard:

– le 15 février pour le premier numéro de l'année / Mars

– le 15 mai pour le deuxième numéro / Juin

– le 15 août pour le troisième numéro / Septembre

– le 15 novembre pour le dernier numéro de l'année / Decembre

Le Comité de Rédaction

Les tables et les diagrammes, les figures ou des autres dessins seront insérés dans le texte à l'endroit adéquat, numérotés, et ils auront, autant que possible, une bonne résolution, pour ne pas affecter la qualité du texte.

La structure de l'article qui présente des résultats des recherches expérimentales suivra les standards internationaux, conformément à l'acronyme IMRAD (introduction, méthodes et matériaux, résultats et discussions), auxquels on ajoutera les conclusions.

Les articles de toute autre nature seront composés d'une introduction, du corps de l'ouvrage et des conclusions, les corps de l'ouvrage pouvant être organisé selon le désir de l'auteur (des auteurs).

Les manuscrits seront envoyés, par voie électronique à l'adresse studii.ssc@gmail.com, ou sur un support électronique et imprimé, au siège de la rédaction: Université de l'Ouest «Vasile Goldiș» d'Arad, Blvd. Revoluției, no. 94-96 - revue « Studii de Știință și Cultură ».

Les articles scientifiques seront soumis au processus de critique PEER-REVIEW «en aveugle».

Le nombre de critiques pour l'évaluation d'un article est 2, et le temps d'analyse est 30 jours. Les auteurs reçoivent des critiques une des réponses suivantes:

- article accepté;
- article accepté avec des modifications;
- article rejeté.

Les référents scientifiques suivront, en évaluant les manuscrits, l'actualité de la thème; l'approfondissement des idées scientifiques, l'originalité, aussi que le respect des instructions pour les auteurs. Le non-respect des standards sollicités par la revue conduira au rejet des manuscrits.

Nous prions les auteurs de:

- citer la revue «Études de Science et de Culture» dans d'autres publications où ils collaborent, en précisant:

- Le titre de la revue «Études de Science et de Culture», abréviation – SSC;
- Le volume, le numéro et l'année de parution;
- Le nombre de la page du texte cité;

- transmettre à la rédaction de la revue «Études de Science et de Culture» des renseignements sur les publications où ils ont cité notre revue, en mentionnant:

- Le titre de la revue, l'abréviation;
- Le volume, le numéro et l'année de parution;
- Le nombre de la page du texte cité.

D'autres informations au

- portable: 0763016032

- Adresse électronique: studii.ssc@gmail.com

Personne de contact: Dr. Viviana Milivoievici

Annonce pour les auteurs

La revue «Études de Science et de Culture», en commençant par le volume XII, numéro 1 / mars 2016, s'inscrit à l'évaluation, pour s'indexer dans BDI Thomson ISI Philadelphia P. A. USA.

INSTRUCȚIUNI PENTRU AUTORI

Aspecte generale

Revista „Studii de Știință și Cultură”, editată sub egida Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, apare trimestrial. Revista este evaluată de Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior și clasificată în categoria B+, cod CNCIS 664, în perioada 2005-2011, B (2012-2020), Revistă științifică evaluată și clasificată de CNCS, în anul 2020, profil umanist, domeniul FILOLOGIE.

Revista este indexată în bazele de date internaționale (BDI) CEEOL (www.cceol.com) din Frankfurt am Main, Germania, EBSCO HOST Publishing din Ipswich, Statele Unite ale Americii (www.ebscohost.com), INDEX COPERNICUS International din Varșovia, Polonia (www.indexcopernicus.com), DOAJ (Directory of Open Access Journals) din Lund, Suedia (www.doaj.org), SCIPPIO (www.scipio.ro), THE LINGUIST LIST (linguistlist.org), ERIH PLUS (dbh.nsd.uib.no), ROAD (<https://road.issn.org>) – UNESCO; CROSSREF (<https://doi.org/10.63840/UVVG.SSC>).

Începând cu luna iunie 2012, revista „Studii de Știință și Cultură” este editată sub egida Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România și în parteneriat cu: Le Département de Roumain d’Aix Marseille Université, CAER. EA 854, France; le CIRMI (Centre Interuniversitaire de Recherche pour la Formation Continue des Enseignants d’Italien) Université de Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, Universitatea Novi Sad, Republica Serbia, din 2015, Universitatea Jena din Germania, Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu” al Academiei Române, Filiala Timișoara, L’association Internationale de Psychomécanique du Langage (A.I.P.L.), Paris, France, Universitatea Roma Tor Vergata, Italia, Biblioteca Județeană „Alexandru D. Xenopol”, Arad, Tipografia Gutenberg – Editura Gutenberg Univers, Arad, Universitatea din Oradea, România, Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie.

Prezentarea manuscrisului

Transmiterea către revista „Studii de Știință și Cultură” a unui articol spre publicare, presupune:

- autorii își asumă responsabilitatea privind conținutul, cât și comportamentul etic;
- articolul nu a mai fost publicat și nici nu va fi înaintat spre publicare altei reviste;
- dreptul de autor se trece asupra revistei „Studii de Știință și Cultură”.

Textele articolelor vor fi redactate în limba română sau într-o limbă de circulație internațională. Titlul articolului, rezumatul și cuvintele cheie vor fi redactate în limbile engleză, franceză și română, ca document WORD 97, WINDOWS 98 sau variante ulterioare, cu o dimensiune de maximum 15 pagini, inclusiv desenele, tabelele și bibliografia cu Font Times New Roman, spațiere la un rând.

Manuscrisul va cuprinde:

- titlul, cu dimensiunea 16, aldine bold, centrat;
- prenumele și numele complet al autorilor, locul (locurile) de muncă (cu denumirea completă, nu prescurtat), adresa (adresele) locului (locurilor) de muncă și e-mailul persoanei de contact, cu dimensiunea literei 12, aldine, în dreapta;
- rezumatul, maximum 10 rânduri, dimensiunea literei 12, italic, justified;
- cuvinte cheie, maximum 5, dimensiunea literei 12, italic, justified;
- textul articolului cu dimensiunea literei de 12, spațiere la un rând;

- bibliografia, obligatorie pentru orice articol, se scrie conform regulilor impuse de Standardul internațional ISO 7144/1986 intitulat *Documentation-presentation of theses and similar documents*.

Norme de redactare

„Studii de Știință și Cultură”, publicație acreditată în domeniul Filologie, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS), își structurează conținutul în următoarele secțiuni:

- I. Culturi romanice / cultură românească
- II. Limbi și culturi germanice / limbă și cultură românească
- III. Limbi și culturi slave / limbă și literatură română
- IV. Traductologie
- V. Cultură științifică
- VI. Recenzii

Conformându-ne practicilor internaționale (cf. mai ales Chicago Style, MLA), adoptăm, începând cu volumul XI, nr. 2 / iunie 2015, în mod special următoarele reguli de indicare a sursei bibliografice pentru fiecare articol ce va fi cuprins în paginile revistei noastre:

1. Bibliografia, utilizând Times New Roman 12 p., va fi plasată la sfârșitul articolului; pozițiile din bibliografie se dispun în ordine alfabetică în funcție de numele autorului. Cu majuscule, se indică numele autorului urmat de prenume, apoi, conform normelor limbii, titlul lucrării în italic, locul publicării, editura, anul apariției și, dacă e necesar, numărul de pagini.

Exemplu: BENGESCO, Georges, *Bibliographie franco-roumaine* [...], Paris, Ernest Leroux éditeur, 1907, XLIII + 219 + (supplément) 114 p. [1ère éd.: Bruxelles, P. Lacomblez, 1895].

2. În corpul articolului, autorul va indica între paranteze, în ordine: numele autorului cu majuscule, anul publicării și pagina.

Exemplu: (PAPADAT-BENGESCU, 1924, p. 102).

3. Notele de subsol vor fi rezervate comentariilor, traducerii citatelor, indicațiilor biografice etc. Introducerea notelor de subsol se va realiza în Word prin inserție automată.

Articolele ce urmează a fi supuse atenției comitetului de lectură se vor trimite în fișier Word (însoțite de o versiune PDF) la adresa: studii.ssc@gmail.com, cel mai târziu până la data de:

- 15 februarie pentru primul număr din an / martie
- 15 mai pentru al doilea număr / iunie
- 15 august pentru al treilea număr / septembrie
- 15 noiembrie pentru al patrulea număr / decembrie

Colegiul editorial

Tabelele și diagramele, figurile sau alte desene vor fi inserate în text la locul potrivit, numerotate și vor avea o rezoluție cât mai bună pentru a nu impieta asupra calității materialului.

Structura articolului ce prezintă rezultate ale unor cercetări experimentale va urmări standardele internaționale, conform acronimului IMRAD (introducere, metode și materiale, rezultate și discuții), la care se adaugă concluziile.

Articolele de orice altă natură vor fi alcătuite din introducere, corpul lucrării și concluzii, corpul lucrării putând fi organizat după dorința autorului (autorilor).

Manuscrisele se trimit, pe cale electronică la adresa studii.ssc@gmail.com, sau pe suport electronic și listat, la sediul redacției: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Bd. Revoluției, nr. 94-96 – revista „Studii de Știință și Cultură”.

Articolele științifice sunt supuse procesului de recenzare PEER-REVIEW „în orb”.

Numărul de recenzori pentru evaluarea unui articol este de 2, iar timpul de recenzare este de 30 de zile. Autorii primesc de la recenzori unul din următoarele răspunsuri:

- articol acceptat;
- articol acceptat cu modificări;
- articol respins.

Referenții științifici vor urmări, la evaluarea manuscriselor actualitatea temei; aprofundarea ideilor științifice, originalitatea, cât și respectarea instrucțiunilor pentru autori. Nerespectarea standardelor solicitate de revistă, conduce la respingerea manuscriselor.

Autorii sunt rugați:

- să citeze revista „Studii de Știință și Cultură” în alte publicații unde colaborează, precizând:
 - Titlul revistei „Studii de Știință și Cultură”, abrevierea – SSC;
 - Volumul, numărul și anul apariției;
 - Numărul paginii textului citat;
- să transmită redacției revistei „Studii de Știință și Cultură” informații referitoare la publicațiile în care au citat revista noastră, menționând:
 - Titlul revistei, abrevierea;
 - Volumul, numărul și anul apariției;
 - Numărul paginii textului citat.

Alte informații:

- mobil: 0763016032

- E-mail: studii.ssc@gmail.com

Persoană de contact: Dr. Viviana Milivoievici

În atenția autorilor

Revista „Studii de Știință și Cultură”, începând cu volumul XII, numărul 1 / martie 2016, se înscrie, pentru evaluare, în vederea indexării în BDI Thomson ISI Philadelphia P. A. USA.

Rugăm autorii să citeze în bibliografia articolelor și texte publicate în reviste cotate ISI.

CROSSREF

CNCS

http://www.cncs-nrc.ro/wp-content/uploads/2016/12/categorii.Reviste.Site_.CNCS_.2020.pdf

DOAJ

EBSCO HOST

INDEX COPERNICUS

SCIPIO

THE LINGUIST LIST

ERIH PLUS

ROAD (<https://road.issn.org>), catalog internațional al publicațiilor științifice open-access, administrat de Centrul Internațional ISSN, sub egida **UNESCO**

[https://portal.issn.org/api/search?search\[\]=MUST=default=studii+de+%C8%99tiin%C8%9B%C4%83+%C8%99i+cultur%C4%83&search_id=5345761#](https://portal.issn.org/api/search?search[]=MUST=default=studii+de+%C8%99tiin%C8%9B%C4%83+%C8%99i+cultur%C4%83&search_id=5345761#)

CITEFACTOR

<https://www.citefactor.org/journal/index/8814/studii-de-stiinta-si-cultura#.X7vBjM0zZPY>

WORLDCAT

https://www.worldcat.org/search?q=Studii+de+%C8%99tiin%C8%9B%C4%83+%C8%99i+cultur%C4%83&q=results_page

PUBLONS

<https://publons.com/journal/233272/studii-de-stiinta-si-cultura/>

ACADEMIC JOURNALS DATABASE

<http://journaldatabase.info/journal/issn1841-1401>

OALIB

<https://www.oalib.com/journal/4482/1#.X9Nw5tgzZPZ>

GSI Repository

<http://repository.gsi.de/record/17726>

Universitätsbibliothek Regensburg – Elektronische Zeitschriftenbibliothek

http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/searchres.phtml?jq_type1=ZD&jq_term1=2477082-6

KIT-Bibliothek – KIT-Katalog Classic

[https://primo.bibliothek.kit.edu/primo_library/libweb/action/display.do?tabs=detailsTab&ct=display&fn=search&doc=KITSRC302971327&indx=1&recIds=KITSRC302971327&recIdxs=0&elementId=0&renderMode=poppedOut&displayMode=full&frbrVersion=&frbg=&&dsent=0&vl\(1UIStartWith0\)=contains&scp.scps=scope%3A%28HKA%29%2Cscope%3A%28KIT_CS%29%2Cscope%3A%28KIT_CN%29%2Cscope%3A%28%22DHBW%22%29&tb=t&vid=KIT&mode=Basic&srt=date&tab=kit&vl\(151189793UI1\)=all_items&dum=true&vl\(freeText0\)=studii%20de%20stiinta%20si%20cultura&vl\(151050700UI0\)=any&dstmp=1606317587231](https://primo.bibliothek.kit.edu/primo_library/libweb/action/display.do?tabs=detailsTab&ct=display&fn=search&doc=KITSRC302971327&indx=1&recIds=KITSRC302971327&recIdxs=0&elementId=0&renderMode=poppedOut&displayMode=full&frbrVersion=&frbg=&&dsent=0&vl(1UIStartWith0)=contains&scp.scps=scope%3A%28HKA%29%2Cscope%3A%28KIT_CS%29%2Cscope%3A%28KIT_CN%29%2Cscope%3A%28%22DHBW%22%29&tb=t&vid=KIT&mode=Basic&srt=date&tab=kit&vl(151189793UI1)=all_items&dum=true&vl(freeText0)=studii%20de%20stiinta%20si%20cultura&vl(151050700UI0)=any&dstmp=1606317587231)

MIAR – Information Matrix for the Analysis of Journals

<http://miar.ub.edu/issn/1841-1401>

SIBIMOL

http://cc.sibimol.bnrm.md/opac/search?q=studii+de+stiinta+si+cultura&max=2&view=&sb=relevance&ob=asc&level=all&material_type=all&location=0

ACADEMIA.EDU

www.academia.edu

RESEARCH GATE

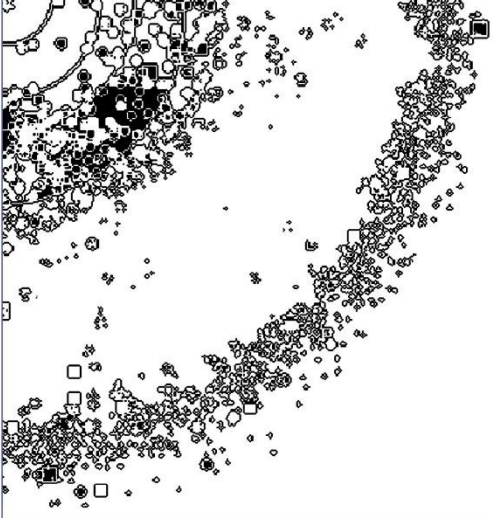
www.researchgate.net

GOOGLE ACADEMIC

<https://scholar.google.com/>

STUDII DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

REVISTĂ EDITATĂ SUB EGIDA UNIVERSITĂȚII DE VEST „VASILE GOLDIȘ” DIN ARAD

Vasile Goldiș
University Press
Arad

Revista universitară de filologie
cu apariție trimestrială,
Studii de știință și cultură,
acreditată CNCS, 2020
cuprinsă în mai multe baze de date internaționale,
Vă invită să publicați articole
cu rezultate ale activităților Dvs.
de cercetare științifică din domeniul filologiei.

www.revista-studii-uvvg.ro
<https://doi.org/10.63840/UVVG.SSC>

ISSN: 1841-1401 (print)
ISSN-L: 1841-1401
ISSN: 2067-5135 (online)

<https://doi.org/10.63840/UVVG.SSC>